Google

R. BIBL. NAZ.
Vitt. Emanuele III.
RACCOLTA
VILLAROSA
A
89(2
NAPOLI

Digitized by Google

Racc. Villarosa A. 89[2]

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE

1456892

Biblioteca Nazionale V. E. III - NAPOLI

Digitized by Google

SERENISSIMO ET POTENTISSIMO
PRINCIPI
LUDOVICO XIV.
GALLIÆ ET NAVARRÆ
REGI CHRISTIANISSIMO.

QUo fato meo factum dixero, POTENTISSIME REX, quod juſtis conatibus meis, quibus Galliæ meæ, Tibique inprimis de pace olim ſancto conciliatâ & aſſertâ Hymenæo gratulabar, invidioſus obex à decennio toto poſitus, hodie bonis utique avibus ſolvitur, dum tandem eunt in lu-

cem auſpice Te, & obſtetricante quodammodo, eâque licentiâ quam facie noſtri apud Batavos hactenus captivi partus: in quibus, quod Jo. Barclaius quondam Avum tuum ſub perſona heroïca Poliarchi celebrando in Argenidis prima Parte fœliciter implevit: idem ego ſub Archombroti effigie virtutes, doteſque tuas effingendo ſecunda parte ingrediar, & Sereniſſ. Delphini tui liberalem, ingenuam & regendis populis aptam Indolem ſub nomine Theopompi in tertia parte exprimendo complectar, in quo effingendo, ſit fas dicere, Minerva meliori quodam pollice incubuit, & hunc ad ſceptri majeſtatem ita erudivit, nihil ut, quantum conjicio, remiſſu-

miſſurus ſit de paterna, vel avita contentione ad gloriam. Ergo Te, Fortiſſime Rex, per mille caſus, & belli diſcrimina; ſed & Theopompum Tuum per excercitationes Palladias, tantaque fortuna dignas; imo & per caſtos amores pudicæ juventutis quaſi manu ducam Chirone fœlicior. Habebis autem virtutis, & vitiorum certamina ſub ignotis nominibus, nullibi tamen, quàm in aulis atrociora; & fortitudinem in Archombroto miraberis tuam: Tu ſiquidem prævenisti annos pubertatis, dum puer, ſed nuſquam imbellis perduelles attritos tui nominis auſpicio ad pedes tuos adegiſti, procellamque ſævientem fœlici conatu ſedaſti. Tu vix prius lu-

cem hauſiſti, quàm aciem celebraſti, vix prius auram ſpiraſti, quàm Martem tuis exemplo tuo inſpiraſti. Tu à puero Princeps maturus Regno clavum ſuſcepiſti, ut cum omnis retrò memoriæ clariſſimis Imperatoribus, Principibuſque, de virtutis, omniſque magnæ laudis principatu decertares. Neque inficias ibo Avum tuum Henricum appetente fato inviſo, & invidioſo, toti orbi fuiſſe terrori, ut ſuis amori; ſed Tu potes gloriari à te reſtitutum priſtinum ſplendorem Imperii, ſi forte præteritæ ætatis ſordibus abſoleviſſet. Tu Religionis fautor ſacrilegos, impios, & omne ſcelus ſtrictiſſimis judiciorum laqueis refrænaſti. Tu Pater

Popu-

Populi per univerſos late fines Galliæ legaſti Judices Supremi juris, quibus eſſet ſcilicet jus vitæ & necis, quibus extra ordinem quærendi de vi, & de ſceleribus, atque tyrannidis monſtra mactandi poteſtatem feciſti. Tu in ſingulare certamen auſu temerario, & poſthabita ſalutis æternæ cura ſe præcipitantes ſeveriſſima lege coërcuiſti. Tu judiciorum, forique Reformator Rabularum avaritiam compreſſiſti, dilationeſque ſuperfluas abſtuliſti. Tu ad commodum orbis Gallici commercium aucturus Herculeo mari Oceanum jungis fœliciori ſucceſſu, quam olim Hercules, ipſe major Hercule. Tu delicium orbis neminem non admittis,

vel audis ad opem tuam transfugientem; nemo ut à tuo conſpectu (quod Regium eſt) triſtis abſcedit. quid loquar trophæa intrà quæ natus es, & adoleviſti? Tu Gallica Lilia in medio implantaſti Belgio, quod ipſe palmaris armorum tuorum terrore perterritum jugo tuo ſuaviſſimo intra trimeſtre ſpatium magna ex parte mancipaſti. *Veniſti, vidiſti, viciſti* Cæſare fœlicior; neque mirum. Dii laboribus omnia vendunt. nam quoties cervices tuas in caſtris diſcrimini objeciſti? quoties ſub Dio dormitaſti, aut noctes inſomnes in excubiis egiſti? quàm jure igitur ſtetit à te victoria quæ te victorem opimis ornat trophæis, & in cujus ſinu uti adoleviſti

viſti ſic creſcis belli laboribus indefeſſus. Tu exterarum gentium azylum, & ara: Tu oppreſſorum Mahumetanis armis patrocinium. Tu Pannones adverſus hoſtis communis arma furoremque nuper auxiliaribus Heroum tuorum armis adjuviſti. Tu cinctam obſidione infidelium Turcarum Candiam ſuppetiis, & auro multo refoviſti. Tantum dicam ad amplitudinem Gloriæ tuæ, & ad res fœliciſſimè gerendas adjunctam ſibi fuiſſe fortunam, vel potius tam juſtis votis & conatibus tuis fauſto ſucceſſu Numen præſtantiſſimæ Mentis aſpiraſſe: nullum ut Heroëm ætas noſtra præter te unum aut parem tibi ſuſpiciat. Cum igitur

optimas Principis partes non dominando ſolum, ſed & corda tuorum poſſidendo perfectiſſimè impleas, nemo erit, credo, qui te ſub Archombroti Heroïcis dotibus adumbratum à me jure ſuccenſeat.

HUMA-

HUMANISSIMO
LECTORI
BUGNOTIUS S.

SOLUTUM poëma offero tibi, humaniſſime Lector, Xenophontem, & Heliodorum in Græcis, atque Veteribus; Barclaium in Latinis, alioſque recentiores ſecutus: iiſdemque legibus alligatus quibus noſtræ ætatis Homerici Lemonius, Mambrunus, Marczius, Brebovias, Torquat. Taſſo, Capellanus, Sant. Amandus, Scudericus, &c. non vulgaris acuminis viri. Neque ſuccenſe tanquam ſeverus aliquis Cenſor, & patruus, ſi auſu temerario, & quaſi cereis pennis volatus tam ſublimes æmulatus ſum, ac nimium fidens animi inſtiti veſtigiis hominis qui me toto Cœlo anteceſſit. Si cæcus amor in Regem meum eò me compulit, ignoſcere faciliùs, culpamque vix alia ratione eluendam lubentiùs remittes. Solutam orationem ſtrictâ interpolavi ſimili œſtro ſtimulatus. Scilicet reficit animos varietas illa, & obtuſa ſerio ſermone ingenia hæc mutatio identidem remittit, animoſque jam intepeſcentes refovet, aut relaxat nimis intentos. Habes autem hic quidquid in politica reconditum, quidquid in antiquitate amœnum, & auguſtum eſt; & velut è ſcena aulæ tropicos, & certamina nullibi quam in aulis atrociora. Denique ſtupebis ad tam varios & ſubitos eventus, à quibus Principum fortuna non eſt immunis.

nis. Porro ne mirare, Lector, quod primam Argenidis Partem cum notulis illuſtraverim, reliquerim hanc ſecundam Partem in ſua nocte, nulla tali face eidem præmiſſa. Verum ſi quas ad tenebras caligat oculus tuus, quod vix crediderim, habebis in decurſu narrationis quod hanc caliginem diſpeſcat penituſque detergat: Ipſamet clavis vix fuerit tibi ignota. Quæ ſi æqui, bonique conſulueris, prodibunt etiam in lucem novæ opellæ oratione ſoluta vel ſtricta. Ibunt Deo dante in publicum Borbonidos libri duodecim, Poëma epicum, cum catulum hunc meum lambendo gnavius effinxero.

Hoc tu fonte bibes aularum arcana, ſtrophaſque,
Ambitioſa bibes bella, trophæa, dolos.
Calcatum vitium, virtutis fortia cernes
Facta, bibes lepidos ſed ſine dente ſales.
Si quandoque gemat ruituræ proxima Virtus
Ut Palma, indomitum tollet ad aſtra caput.
Ludimus in ſcena, mundus ſit fabula; lævo
Hunc fortuna orbem volvit iniqua pede.

Ad

Ad LECTOREM
Pro interpolata vario carmine proſa.

TE quoque, mi Lector, pede nunc; nunc ire caballo;
Nunc juvat ire rotâ, nunc juvat ire rate.

Pro Libello N. R. P.

STet liber hic formica maris dum exhauſerit undas:
Aut vaſtum pedibus Teſtudo perambulet orbem.
Stet liber hic donec Phœbus ſua lumina mundo
Præbeat, aut nocturna regat dum Sidera Phœbe.
Stet liber hic donec montana cacumina valles
Æquent; aut Boreæ Titan luſtraverit axes.
Stet liber in medio donec ſtet Cynthia curſu,
Et donec redeant ad primum Sidera punctum.

Ad Authorem libelli J. F. B.

EXimium tu ſemper opus ſub mente volutas
Et tibi ſunt ingens otia grata labor.
Crediderim, ni Virgo foret, te Pallade natum;
Aut Jovis è cerebro te quoque progenitum.

Author ad Libellum.

PErdita credideram, vos ſcripta; ſed ecce decennem
Pœne annum mihi vos reſtituiſſe juvat.
Scilicet ex illo Batavas vitiaverat auras
Sæva lues; bellum & dira ſecuta fames.
Aſpera tu tandem rupiſti, Archombrote, fata,
Dum vincis quæ te cunque periclo premant.
Interea in tenebris, ſquallore, ſituque jacebas,
Cum mihi te tandem reddidit alma dies.
Hei mihi! qualis ades poſt tot diſcrimina lethi;
Bella per, & peſtes hei mihi qualis ades!

Sed

Sed tamen ô tu qualis ades, nunc quæſo, penates
Ingredere, atque tuum, nate, reviſe patrem.
Imo tuere tibi vix notum forte parentem:
Dum juvat antiquos irremeaſſe lares.
Evaſiſſe juvat, liber, è Borealibus oris
Et tandem in patrias te repedaſſe plagas.
Jam liberi liber, fucatos indue mores;
Geſta vel ambiguis contege noſtra modis.
Sed tamen Heroë in noſtro, Ludovice, triumpha:
Prolem ſit tibi laus inſtituiſſe tuam.
Sit tibi laus finem belli te reddere pacem,
Detur ut innocuos præteriiſſe dies:
Et tibi tergeminis frontem vincire coronis,
Quà tua te virtus, & pia facta vehent.

Nympha Belgii.

BElgicus ecce Leo, Gallo cantante, tremiſcens
Infremit, aſpectus non auſus ſiſtere contra
Horret, & indociles ponit jam inglorius iras,
Dum tractum Hannonium, Brabantinumque repoſcit
Gallus, & hunc auſpex conferto milite complet.
Belgica Nympha ſuas pariter dabat ore querelas
Seu quæ Lyſam habitat, ſeu quæ colit humida Scaldis
Littora, vel quotquot præſunt fluvialibus undis;
Quotquot prata habitant, montana cacumina quotquot
Incoluiſſe ferunt, & Orcades, atque Napeæ.
His quæ Nympha præeſt, vel dum ſuperatur, adorans
Victorem, querulo hunc ſequitur lachrymabilis ore.
Mœſta ſcena ferox aleæ, bellique theatrum
Sæpe inflamati captivo in pulvere triſtes
Relliquias verſo: quin primo fulmine Martis
Quaſſa cado, lites dum utrimque & jurgia fervent.
Nec potui juſtas Supremi Numinis iras
Flectere; nec potui denſis obſiſtere turmis.
Ah quoties triſtem haud uno certamine cladem

Spar-

Sparſa per & campos, & mœnia funera luxi!
Heu quoties populi tunc me doluere ruentem,
Dum pluſquam Herculeo nimis obruor undique ferro.
Hactenus at fatis ſatis eſt pugnaſſe malignis;
Nec queror exitium, ſiquidem fœlicior adſum
Magnanimi Regis ſubjecta potentibus armis.
Ut venit, hic vincit: cytiùs nec Julius olim
Hoſtibus edomitis Aſiatica bella peregit,
Irruit hoſtiles Gallus ſpe fretus in urbes
Fulminis in morem: ferro omnes demetit arces:
Cujus ad acceſſus ruere omnia mœnia cernas:
Qui ſtupor in populis! Circum rugire Leonum
Turba fremens. At Scaldis aquas velocior urget
Ad mare præcipiti curſu: quam Lyſa ſecuta
Cum Nymphis liquidas Nerei tranſcurrit ad arces.

Ad Regem.

IN te dextra Dei, domitis, Rex maxime, Belgis
Dilectum in primis munera larga pluit.
Voce Dei rutilo deſcendit gloria curru;
Teque coruſcanti vectat ad aſtra rotâ,
Miſſa polo viridi lauru te læta coronat;
Palmaremque Deo fama jubente canit.
Gallia Borbonios miretur, & orbis honores,
Te quoque dilectum prædicet eſſe Deo.
Sed te victorem terra dum prædicat orbis,
Magna conatus mentis adire polum eſt.
Aude igitur contemnere opes, & te quoque dignum
Finge Polo; Sceptra hic te meliora manent.

Ruxel-

Ruxellius Theandro Bugnotio.

VIderis ad arbitrium fœlix, quod à publico ſecretus tumultu, nunquam intermorituris litterarum monimentis plenum gloriæ nomen traducis ad poſteros, & ex ſilentio, latebriſque tuis digna luce profers. Scilicet Scriptorum chorus omnis amat nemus, & fugit urbes. Æternitati pingis, & melior pars tui Libytinam vitabit. Quanto putas ſtudio, quibus oculis incubui voluminis tui lectioni? Inexpectati quos miſcuiſti eventus nunc doloris, nunc lætitiæ, ſenſus meos excitabant, prout mœſta, vel læta fingebas, quæ dulciſſimo horrore deprehenſum animum meum feriebant? Quantâ vero ægritudine ab amplexibus caſtiſſimis Cyrthææ tuæ me putas avulſum cum tot veneribus, & illecebris faſcinatus eſſem. Nam quæ Amazon robuſtior, & inter tot Fatorum ludibria conſtantior, quibus Cyrthæa tua ſuperior ſemper extitit? Cui hercle, & famæ tuæ convicium feceris, ſi Eremi tui diutius incluſam tenebris ad lucem non adducis. Ergo da ſodes hanc publicæ luci, ut ſororem ſequatur Argenidem ab eodem te illuſtratam. Illa te viciſſim æternitati conſecrabit. Vale.

Onelius T. Bugnotio S.

INſolens tibi fortaſſe videbitur quod annoſa, rugataque Minerva, tot annorum retro curriculis effœta, & elinguis pene facta jam tandem Muſæi tui limen adorare, altumque ſilentium ſolvere geſtiat. Sed nec id temere mea quidem ſententiâ, vel à recta ratione alienum penitus putaveris; ſi æquâ lance rem totam perpendens rationum omnium momentum religioſo ſubjeceris examini. Etenim quippini loquatur illa, cui, ſi tacuerit, aut ſtatim dicteria, & ſales acutiſſimos, atque ſcommata multi affigant, aut omnes obloquantur? abſit igitur ut in tuas laudes non erumpat, cui tu de tuis laudibus tantam fandi ſubminiſtras facultatem, ut & illa omnem orationis vim ſuperet, & tu in omnium ore verſeris.

ſeris. Neque id inſulſe gratiſve dixerim: Enimvero eruditæ illæ tuæ, atque elegantes, & extra omnem alcam poſitæ in Argenidem elucubrationes, tantum tibi gloriæ conciliaverunt apud omnes, ut per domos oſtiatim non emendicandæ quidem auræ popularis ergo; at certe divini prope ſplendoris ingerendi cauſa diſcurrant: tu enim ea ingenii perſpicuitate polles, tu eo ſermonis vales contextu; & quidquid eſt novitatis & antiquitatis; quidquid fabuloſi & veri, tam apprime calles: tu denique ea orationis abundas dignitate, atque pompâ, nihil ut deſiderari poſſe putem, quo minus ad ſummorum & eruditorum Oratorum gloriam accedas. Porro Cyrthæam tuam omni luce digniſſimam tanta cum voluptate pervolvi, vix ut eam legiſſe me animadverterem. Expecto igitur non ſine aliqua tamen ægritudine donec eam multiplices: neque puta toties recoctam crambem nauſeam mihi aliquam allaturam; ſiquidem illa decies repetita placebit: adeo talis lectio accendit identidem animos ſemper ad nova, ſemper ad ignota, & tamen nota properantes. Vale.

Zamæus Bugnotio S.

LEgi prolixe tuas in Argenidem notas, utiliſſimum & plurimæ eruditionis opus: nuſquam tamen elucidationes probaveram quæ ab evolvendis libris mentes avertunt, dum quodam, ut ais, bipalio ſpinas omnes averruncant. Sed oppido quam placuit illuſtre illud tuum Nicopompi Encomium: dicam citra aſſentationem omnem nihil unquam ſapuiſſe magis; ne elucubrationes quidem tuas: illic plus ſudoris eſt, & plus olei; hic vero plus leporis: iſtud multifariam eruditionem tuam, lectionem plurimam, olei non parum arguit: hoc vero mentem fœcundiſſimam, lucidiſſimam, Angelicam, veriſſime Theandricam manifeſtat. Satius ergo tibi eſt, facere illuſtranda, quam illuſtrare jam facta. Et quoniam tibi, tuiſque feciſti jam fatis, æmulare chariſmata meliora: relinque ſterilibus ingeniis ſteriles

** par-

partus, Sic excute fecundum caput tuum, ut emergat inde Pallas, Pallas inquam quæ tua ſit. Erumpe de tuis tenebris: da te ipſum luci: prodeatque in ſcenam tua Cyrthæa cum ſuo Archombroto: Germanæque ſuccedat Argenidi minor natu ſoror cæteris titulis non inferior: da ſodes publicæ luci laborem hunc interpretibus digniſſimum: ecquid in elucubrandis operibus alienis tantum inſudes cum illuſtriora poſſis emittere? Quid in alienis agris excolendis operam teris, qui quos excolas proprios habes fertiliores, uberioreſque. Dignam plane riſu obſtetricem illam quæ neglecto ſub partu fœtui incumbet alieno?

Mutato nomine de te
Fabula narratur.

Hærebis ergo, ſi me audis, ad iſtam quam tibi definio metam, æmulaturus altiora; neque plus ultra progreſſurus ad eliminandam noctem ex Scriptorum monimentis; quatenus ipſe tu Theandri nomen digniſſimum luce, nocti ſubſtrahas. Vale.

Doctiſſ. Bugnotio Mangotius S.

DUbitavi ſæpius, Vir Clariſſime, quibus verbis primos tecum ſermones inſtituerem, & cum ſapientes Viri ſolos rerum exitus quærant, mirum tibi videri poteſt me initium dicendi quærere. Si Latina verba exquiram, vereor ne inter vos quibus adeo familiare eſt ſcite dicere, Latina verba conantem, velut peregrinum me inter cives; aut Gallica, in alienis caſtris velut transfugam; aut certe vobiſcum familiarius verſantem, imperii veſtri majeſtatem lædere exiſtimetis. Sed cum eò redactus ſim, putavi è re mea eſſe, ut veteres initio dicendi omnem calumniandi animum ejurabant; ſic me ſinceram mentem puri, licet impuro ſermone, erga vos affectus ſponſorem, & obſidem profiteri. Non ibo inficias, Vir Clariſſime, in tuis elucubrationibus, & Cyrthæâ tuâ omnia mihi plurimùm placuiſſe, inventionem, characterem, lepores, & ſales; & acerrimi vim

vim ingenii, nec non politicam gubernandi rationem; demum quidquid olim antiquitas mirata eſt, quidquid noſtra ætas eximium & memorandum vidit, id omne quodam quaſi temporum gazophylacio non nude quidem, ſed ſub involucro ænigmatis ſic incluſiſſe, nemo ut de te conqueri poſſit; debeant autem tibi non pauci referre gratias, quod eorum geſta ſub eo velo poſteritati reliqueris. Erit igitur, ut ſpero, quod commendavi ſororis filio Comiti Vivonenſi, munus non injucundum. Si dantem tamen ſpectes erit exiguum: ſi artificis operam quâ tot leges veluti quædam uniones ita apte colligantur, ut ſibi invicem lucem accendant, erit imperatorium, & te uno ſapiente dignum, qui quâ imperandi libidine leges fundant, majori animi amplitudine eas non ſolum exequeris, ſed ſuperas & alias addis inſuper, cum tua excelſa virtus quod omnibus non ſolum licet, ſed honeſtum eſt ſibi ſoli interdicat. Tertullianum autem cum Salmaſii notis, ubi ſe occaſio dederit, ſtatim ad te miſſurus ſum. Liber eſt quem Pater meus regiorum ſigillorum Præfectus ſæpiſſime revolvit, & quem ipſe tu perlegens utriuſque meminiſſe gaudebis. Vale.

AD T. BUGNOTIUM

De ſe & Muſis optime meritum LUD. BURGÆUS mittit hoc Carmen: & Salutem plurimam dicit, & hoc grati animi monimentum vovet.

ODE.

Præclare docti Myſtes Apollinis
Vates futuri præſcie, quid novas
Huc uſque ceſſaſti quietum
Edere per populum camœnas?

Optata tandem Cyrthæa prodeat,
Servata longum rumpe ſilentia,
Dulceſque pacatum per orbem
Nunc reſonent, duce te, ſuſurri.

Erumpe ſylvis, è latebris mica,
Vehende gentes prapes in ultimas,
Pulchrumque BUGNOTI *pererret*
Aërium per inane nomen.

Te nec nivalis culmina Caucaſi,
Nec curva rauci cornua Boſphori,
Nec ſaxa, flammæve, aut minacis
Unda freti, ſcopulive ſiſtant.

Vicina cano terra Boriſteni,
Horrenſque duro frigore Ruſſia
Miretur olim quas ſecreto
Pectore divitias recondis.

Limoſa Nili littora fluminis
Septemque viſas oſtia, candida
Cantata Cycnorum cohorti,
Et vario modulata verſu.

Audimur, etiam Juppiter auribus
Excepit almis vota precantium.
Audimur, en fortes ad uſque
Perſonuit tua fama Belgas.

Jam culta quantam præſtitit Argenis
Famam. Peritus dicere vix queam
Barclaius an plures venuſta
Argenidi dederit lepores,

Quam tu Vir omni laude ſcientia
Inſignis, olim pacifera arbore.
Quem Virgo bellatrix Oliva, &
Aoniis bene tinxit undis.

Majo.

Majora ſed te munia jam vocant,
Majorque poſthac gloria te manet:
Nam fama quæ multas notatæ
Argenidi dedit ire terras.

Hæc ipſa pennis transferet ultimas
Ad uſque Thules Andromachæ vices
Claræ ſororis, quæ periclis
Argenidem paribus ſecuta eſt,

Ergo relictis, Gallia, queſtibus
Mirare Myſtam: deſine lugubres
Efferre planctus; at Theandri
Paciferos incitare plauſus.

Hæc canebat *Lud. Burgæus* Pariſinus, Liberalium Artium Magiſter Laureatus, Kal. Septemb. An. cIↃ IↃ c LX.

In Theandri Bugnotii
ANDROMACHAM.

Gallica dum clarum celebrat Cyrthæa Theandrum
Priſca fides ſileat, taceant monimenta Maronis:
Major Apollo micat, Phœbi, Latiæque Minervæ
Artibus illuſtris, miro quem docta ſororum
Turba fovet, charumque ſibi properavit amore
Adjungi ſocium: dilectaque culmina Muſis
Mente colens, alta ſubnixus robore mentis
Floribus innumeris ſpargit, decoratque libellum.
Muſa lepore nitet dulci, Venereſque renident.
Seria ſunt permixta jocis, & ſtricta ſolutis;
Inde Lycambeæ fulgent textoria ſcenæ,
Mimorumque ſales: grandique perinde cothurno
Eximii canit arma Ducis, canit aſpera bella,
Bella ſed immenſos nuſquam reticenda per annos:

Bella quibus claro Victori Gallia pandit
Sponte ſinum, regemque ſuum ſecura ſalutat.
Quin lauros, palmaſque canit, canit alta trophæa
Parta Duci; tum quanta iniit diſcrimina princeps,
Quantus & adverſos aſſurgere geſtit in hoſtes.
Pacem ſancit Hymen, bellum pax alma coronat.
Quis neget imperio dignum bis terque Theandrum
Dum notat imperii ſublimes Regibus artes,
Damnaque præveniens juſto ferit enſe rebelles,
Fortia dum quatit ingentis Demoſthenis arma.
Quidquid fama canit, quidquid monimenta virorum
Percelebrant, hæc lector habes expreſſa libello.

SCANDERB.

IN ALTERAM ARGENIDIS PARTEM, *SIVE* ARCHOMBROTUM, *ET EJUS* AUTHOREM.

ARGENIS eximio tandem rediviva libello,
Prodit honorato vertice compta comas.
Edidit hanc, ceu nata Jovis cervice Minerva eſt,
Barclaius patrii Lumen honorque Soli.
At te quanta manet, Bugnoti, Gloria Alumnam
Pergit ut Argenidem fingere docta manus.
Nec juvat auratos tantum pexiſſe capillos;
* Hanc etiam pulchrâ luce nitere facis.
Ire per Aonias blandæ dulcedine famæ
Capta, plagas, toto & ſe cupit orbe legi.
Et votis Bugnotus adeſt: cunctiſque videndam

Exhi-

* *Notis illuſtravit primam Argenidis partem.*

Exhibet; & cultu pulchrior ecce redit.
Ut videt inſignem cultu, formâque decoram,
Quâ Virgo nuſquam clarior ulla fuit.
Hanc frater (quam cæcus amor!) tam Archombrotus ardet;
Ut ſociam thalami tunc velit eſſe ſui.
Atque ubi communes ortus, novitque ſororem;
Germanam frater tunc amat eſſe ſuam.
Hinc Tituli ne fallat honos communis utrique:
Nunquid nomen idem fratribus eſſe ſolet?

F. B. T. H. P.

In Authorem
ALTERIUS PARTIS
ARGENIDIS.

EGregii, quod ſcripta docent, monimenta reliquit
Ingenii, & magnum ponere cœpit opus:
Argenidi Auguſtos docto dum pollice vultus,
Barclaius facili finxit & ora manu.
Haud tamen ad metam cœptum proferre laborem
Fata ſinunt doctis invidioſa Viris.
At rem Bugnotus noſtros produxit in annos;
Cœptum opus & ſolers perficit arte pari.
Aibiter at ſi forte velis jus reddere utrique,
Pro merito laudem pendere cuique ſuam:
Judico me æqualem teneas ſine fraude bilancem:
Sic utrumque pari tollere laude potes.
Nobilis ingentes animos Barclaïus afflat,
Bugnotus calamo divite dulce fluit.

F. B. T. H. P.

PRÆ-

PRÆVIA FAX
AD ALTERAM PARTEM
ARGENIDIS.

ANEROESTI *pectus dum inſolitum Numen inſideret, tandiu ſteterat ad limen templi plenus Deo, & votis; redeuntibuſque in regiam Principibus bene ominatus erat, cum tot omina in hac alterâ parte rata fieri nemo non videt: Nam & Hyanisbem in Siciliâ Meleander excipit, reducitque in Africam; & Archombrotum Victorem de Bruttiis, Lucanis, & Epyri littore fœlix pater magno cum lætitiæ ſenſu aſpicit. At Poliarch. & Argenis imperii ſui fines proferunt, hoſque palmares hinc Rhenus, inde Oceanus ſuſpicit. Sed Archombrotum Poliarcho ſtrictiùs devincit novus Hymen, qui Europam totam, cum Africæ parte utrique ſubjicit, & poſt confecta fœliciter bella cùm externa, tùm domeſtica altiſſimâ pace componit.*

Itaque ab ea meta ad quam hæſit Nicopompus, fatalis ævi mei argumentum aggredior, objectamque ab ipſo lampada ultro arripio: invidioſam hercle materiam, bellis atrocem, diſcordem motibus, ipſa pace ſævam. Quare Nicopompi more velum ſubduco, & fictitiis nominibus ludo: Sic enim fiet, ut in eluctanda nocte, velut in quinquertio ſuaviùs exerceantur ingenia. His ego delectatus umbris totum percurram Heliconem, conciliabo mihi Muſas, & furore quaſi fanatico, arcana prodam ſimilis vaticinanti, non domeſtica tantum; ſed utrumque emenſus Solem ea excutiam quæ à meis finibus natura removit. Sic paſcam animos contemplatione diverſa, & veluti pictura locorum; tamque erraverit qui omnia, quam qui nihil hic exiget ad rerum geſtarum veritatem.

ARCHOM-

ARCHOMBROTI ET CYRTHÆÆ
SIVE
SECUNDÆ PARTIS
ARGENIDIS
LIBER PRIMUS.

CAPUT I.

ARGUMENTUM.

Redeuntem templo pompam novum auſpicium gaudio afficit; Aneroeſto modulantium choro præeunte. Soccus pompam excipit, & ſoccum adventus Hyaniſbes, quæ omni ſignificatione amoris à principibus obviam euntibus accipitur.

ANEROESTI tam proſperis vaticiniis tonitru ad lævam jam tertium repetito cœlum applauſerat; cum è veſtibulo templi regreſſa pompâ nuptiali reditumque ad regiam adornante auſpicium aliud & perennem florentiſſimi regni fortunam Regibus portendebat & confluentem multitudinem ad nova gaudia provocabat. Nam Aquila nubibus erumpens, poſtquam tres gyros in aëre celeri ala circumegit, geminam Laurum gremio Argenidis demiſit; mox pernici volatu in altum ſe librans repente evanuit. Recedentem pompam præcedebat & ſacrum ignem ſequebatur Aneroeſtus Paranymphus, & ipſe auſpex, velatuſque infulis, & apice circumducebat lituum ad lituorum, & barbitorum concentum, ac puerorum, Virginumque choro ſic voce præibat:

Ite ô fortes omine dextro
Fauſtis avibus, dulces ſponſi,
Atque beatum pergite callem,

 Neque

Neque vos libent aſpera fata:
Domitis claros Europæis
Sydera tollant.
Ite ô Reges omine fauſto,
Vos & Superûm nuſquam fallant
Omina; fauſtis vos ite avibus
Quos ad cælum mille triumphis
Virtus revehet fortunandos
Nectare Divûm.

Ad regiæ limen cum pæane jam pompa proceſſerat, cum omnium acies ad fores defixa eſt: has enim & laneæ velabant faſciæ, & Dii conjugales ſtipabant. Hinc Hymen ſertis revinctus caput, & tibias cothurnis dextrâ tædam, flammeum lævâ geſtabat: Inde Jovis adulti, Junoniſque pronubæ ſigna ſinuta, & ulnas venientibus in extremo agmine ſponſis explicabant. Ridebat illis in feſtivo habitu Venus obſeſſa Cupidinibus. Et Corniculæ, cæterique alites illibati thori circumvolitantibus ſimiles erant. Aberat carmen Feſcenninum: at pictis veſtibuli imaginibus ſubjecti verſus iſti legebantur:

Pulcher Hymen, Hymenæe Hymen, ô Hymen Hymenæe,
Muſarum comes hic feſtis prælude choréis,
Nec te diſtineant laurus, montiſque bicornis
Sylva virens: adſis Perſâ ſacra tempora vinctus;
Luteolo ſuras deceat vinxiſſe cothurno;
Nam cantare juvat, feſtos juvat edere plauſus
Dulcis Hymen, Hymenæe Hymen, Hymenæe venito.
Adſint feſta Venus, Jovis, & Junonis adultæ
Numina, Lætitiæ Bromius dator, almaque mater
Perſephone, Lucina veni, molliſque Cupido.
Sed tu Phœbe fave, cytharamque reſume ſonantem
Dulcis Hymen, Hymenæe Hymen, Hymenæe venito.
Abſint Eumenidum thalami, umbrarumque timores,
Et quæ Cœlicolas agitat diſcordia Divos

Ægra

Ægra mali ſemen quando hæc mala aurea ſpargit,
Dum Thetidos celebrat non invitata jugales
Scilicet hæc tadas. fauſtam dent ſydera lucem.
Mollis Hymen, Hymenæe Hymen, Hymenæe venito.

In atrio ubi explicabantur avorum imagines ſcenicus apparatus pompam excepit. Argumentum ſocci (nam Cothurnus ſeverior videbatur) aulæa diſtinctis temporum intervallis verſatilia, mutâ arte ſuâ non ingratè exprimebant. Ibi par amantium Poliarchus,& Argenis oculis, & auribus fata haurire ſua, & in Ulyſſis laboribus, curiſque Penelopes, quæ ſcenæ argumentum dabant, ediſcere *Virtutem nunquam penitus opprimi, ſed oppugnatam etiam triumphare.*

Jamque aulæum tollebatur, jam educebantur Dii qui ſcenam clauderent, cum principes in aulam reduces (dum argumentum omnium exceptum plauſu, Aneroeſto,quem tunc abeſſe à ſocco decuerat,ad amuſſim recitant) cuncta narrantes hic excipiens ſcenam ut diſerto, ſic & ſalubri ſermone ita clauſit. ſcilicet optatam fœlicitatem aſſequitur nemo, niſi per immenſos curſus, laboreſque, ut eo ſuavior ſit illa roſa, quò legentem ſpinæ acriùs punxerint; alea ſiquidem hæc vita eſt, quæ incertis jactatur eventibus: palæſtra eſt duris terenda certaminibus, priuſquam ad coronam detur acceſſio. Creſcit autem in adverſis & virtus, & merces virtutis: Nam quanta laborum ſerie inviſa numina Herculem agitavere? num Hydræ, Leones, Tauri evectum inter ſydera, ſplendidiori face illuſtrarunt. Proferrem & labores Inachidis, quam votorum compotem tandem fortuna prius noverca fecit. Et ne longius excurram, ipſos illos in exemplum afferrem qui præſenti fabula ſcenam impleverunt, quos & pari vobiſcum ludo fortuna luſit.

Adhuc in ejus ore erat dictio cum ſubito tumultu ſtrepuere fores. Nec mora ab Regina Hyaniſbe nun-

tius adeſt, cui cum facta eſſet intrandi loquendique poteſtas, Regina Hyaniſbe infit, in proximum portum appulit ſtudio videndi tui, Auguſtiſſime Rex; quo deſiderio nihil illa jamdudum antiquius habuit: adhæc Meleander fronte exporrectâ omnem inſperati gaudii ſignificationem dare præcipiens lecticam ſuam adornari, & abſque ulla mora ad Reginam deferri. Interea rumore aulam pervadente Poliarchus & Archombrotus equos per Lunam ad portum concitant: Sed Rex Meleander propter ſenium impar labori in alia lectica extra pomœrium jubet ſe provehi.

Vix bina vel terna ſtadia principes erant emenſi, cum curruum equorumque ſtrepitus auribus allabentes, ad Reginæ inſtantis occurſum omnium animos pedeſque convertunt. Ergo effuſis in curſum equis Reginæ lecticam attigerant, cum omnes equis deſiliunt. Tum vero Regina Hyaniſbe ad Poliarchum irrumpere, qui ad oram pallæ pro innata humanitate ſe demiſit: ſed illa cernuum erigens, repetitis preſſit amplexibus: moxque lecticam repetens provehebatur ad urbem Poliarcho, & Archombroto carpenti Regii latera cingentibus, tantaque utrimque funalium emicante ſylvâ, ut diurnam fere lucem vincerent. Concitatis demum Meleandri, & Hyaniſbæ quadrigis compendio ſibi occurrunt, mox deſilientes mutua ſalutatione perfunguntur.

Ad mœnia pervenerant cum Argenis extra Regiæ limen Reginæ obvia fit, bis ſex Ephebis præeuntibus, aut cingentibus latus cum facibus & lepôre tanto, ut tot Cupidines putaviſſet Hyaniſbe, ſi hos arcus & leves alæ muniviſſent; Argenidem vero, ipſam Venerem Paphiis unguentis delibutam adeo margaritis, aliiſque Gangetis divitiis, ſed Veneribus oris imprimis vibrabat. Ipſa Hyaniſbe carpento demiſſa ſtuporem inter & amorem in oſcula mille erumpit, & quod reliquum itineris

heris erat, pedes emetitur Argenidem manu tenens. In Regiam penetrantem illuſtre periſtromatis conclave excepit, nam Pelei Thetidoſque nuptias cum Deorum convocato cœtu acus Tyria deſcripſerat. Sed oculos aureum ſignum ad ſui ſpectaculum maximè convertebat. Apollinis effigies erat ex abaco eburneo ad facum ſplendorem ſcintillans, & radiorum ſolis prope æmula. Carbunculus, Dendrites, Chryſolitus, Aſtrites, circa caput auro flammas addebant. Ludenti ſimilis lyram geſtabat quâ medius inter aſtra errantia eorumdem harmoniam moderatur.

His igitur plus quam obiter viſis extructæ ſunt Siculo luxu menſæ; diſcumbenteque Hyaniſbe ſaltatum eſt Cilicum more, & ex Andronis diſciplina, ad Phrygiarum Serranarumque præſcriptum. Remotis epulis poſtquam de vini, ciborumque quiſquiliis Mercurio libatum eſt, provecta jam ſupra ſecundam vigiliam nocte, Hyaniſbe, quò inſuetum navigii malis caput ſopore componeret, diſceſſit in thalamum, Meleandro Hyaniſbem manu ducente, & de fatali arcula, deque Poliarchi, & Archombroti amoribus quaſi perfunctoriè differente.

CAP. II.

Poliarchus & Archombrotus Hyaniſben adeunt ejus animum recreaturi Idem deinde præſtat Meleander indictis ludis ſolemnibus: ſed interim de negotiis præteritis nonnulla diſſeruntur. Hora prandii ſermonem abrumpit; dumque remotis epulis Principes ſe ad ludos comparant, nuntiatur Regis Brutiorum adventus, quæ res in ſequentem diem ludos diſtulit.

VIRIBUS ſomno reparatis Poliarchus, & Archombrotus Reginæ adfuere bene utique ominaturi hujuſce diei exordio, ſtudueruntque animum illius pro ſuâ utrique inſitâ comitate recreare: idcirco conſenſu Regis indictæ feriæ, ludorumque ſolemnia, ad quos

Juventus Sicula ſine mora confluxit. Ipſe Meleander, de Patria humanitate, Regiaque Magnificentiâ omiſit nihil, quatenus omnia benevolentiæ, ſimul & obſervantiæ argumenta Reginæ præberet: Nam hic ſupra ætatem hilaris Hyaniſben in thalamo adhuc ſe comentem mane inviſit, atque ad ludos ſolemnes invitavit.

Qui dum parantur Rex inſinuato ſermone de præteritorum negotiorum mole apud Hyaniſben multa diſſeruit, in quibus illa plus æquo mollem Meleandri animum familiariter reprehendebat. Clementem quidem eſſe te decuit, ſed Regem quoque te eſſe meminiſſe oportuit. Non eſt ferenda in ſubditis quantumvis genere Illuſtribus elatio; ſed ea in ipſis cunis coërcenda. Neque illi debent ſupra vulgi ſortem à te ſic efferri; ut ſupremæ potentiæ faſtigium aliquando æmulentur; Ideoque à Rege munera conferantur, non quæ illos nimium extollant, ſed quæ gratum erga principem animum impertiant: Inexpleta enim quorundam ora ſic opibus & honoribus inhiant, ut ad ea toto alarum remigio ferantur, non Phaëthontis vel Icari caſus reformidantes. Alii ſecundarum impatientes, & ad ipſum Imperium anhelantes nil putant ſibi non licere; nulli honores, nulla munera ſitim plus quam Tantaleam explere valent. Hi cum reputent cervices ſuas Imperio pares eſſe, à Rege deficiunt, obtendunt in defectionis titulum ingratum imperantium animum, aut imperitiam in gubernando occultis libellis arguunt, & quaſi ſuccumbentibus moli Atlantis cervicibus, ſuas tanquam Herculeas ſupponendas eſſe proclamant: Inde fit ut multa congerant, popularem gratiam aucupentur, frontem componant, arces occupent.

Nuntiata prandii hora ſermonem abrupit, remotiſque menſis Poliarchus & Archombrotus Regem admo-

admonent, jam arenam fervere certantium ſtudiis, & à Popis mactandas hoſtias præparari. Expectabatur ea luce Bruttiorum & Lucanorum Rex Tripholaus Meleandri frater: Rexque ad Portum Peloro ſubjectum miſerat qui appellentem in oram Siciliæ exciperent, & appulſum in Regiam urbem adducerent.

Jamque ſpectaturi ludos currus inſederant Reges, cum ad tertium quartumve lapidem Tripholaum adeſſe fama vulgavit. Ea res Poliarchum & Archombrotum impulit ut in equos inſilirent obviam proceſſuri. Sed Rex Bruttiorum expeditos in equis, & ad occurſum accinctos non procul à mœnibus urbis occupavit, ſtrenuitatem, ac vigorem ſenii ſupra juvenum officia per jocum extollens: illi imprudentiam ſuam excuſare, commendare obſervantiam. Argenis ubi patruum agnovit, non diutius dubitavit erumpere, & in voces abire gratulationis plenas, amoriſque ſui obſides: cui Rex ceu proli ſuæ mille impertire blanditias. Improviſus ille adventus tantillam ludis moram objecit, donec cibis lautiſſimis Rex Bruttiorum vires labore itineris labefactas, & ſtomachi ruinas reparaſſet. Inclinata tandem in veſperum die, in ſequentem dilata eſt ludorum ſolemnitas, & quod lucis ſuperfuit varia inter Reges abſumpſere colloquia.

CAP. III.

Ad ludos proceditur, quos præceſſere auſpicia, & mactatæ hoſtiæ: victores laurea poſtquam donavit Argenis, Eurimedes cum Æmulo cœpit concurrere. Is, equum dum concitat, periclitatur: Tandem ipſe Palmaris omnium plauſu excipitur. Poſtea lanceis dimicatur, Idemque Eurimedes ſupinum æmulum proſternit, præmiumque ab Argenide gemmam accipit.

POSTERA lux & ipſa propter Principum frequentiam, cœlique temperiem hilarior palæſtram aperuit, & ludis copiam fecit. Ergo Reges curato corpore

 in

in arenam deſcendunt, inde in orcheſtram ſe promovent; ex quâ proſpectus facilis eſſet in pugnantes; Et ne quid illitatò fieret, vox Auguris expectata eſt, deinde auſpiciis propter adventum Bruttiorum Regis de more geminatis litatum eſt in Dianæ templo, quod ſylva gratiſſimo horrore aſſurgens ambiebat, ubi & Cervi variæ ſenectutis quos libare nefas; Nam in ipſo templi veſtibulo Eriſichthonis effigies, cum ſuâ quondam verſatili methrâ, in Pario marmore Deæ genibus advoluti veluti placabat accenſam, indulgebatque Dea ſupplici. Aderat & Iphigenia non pro ſcelere patris mactanda, verum cruentis Tauricæ Dianæ incincta infulis, & Oreſtem parricidam crudelibus aris ſubmovens.

Mactatis hoſtiis, cum facibus, & cymbalis quibus Dianam cœlo educerent, ululatum haud ſecus ac in Theſmophoriis, inde ad ludos multitudo converſa, donec à præcone victoribus proclamatis, proceſſit Argenis alterâ manu facem, alterâ lauream præferens, rotatiſque circumquaque luminibus Palmares ſupplices laureâ donavit, ſucceſſitque ad Poliarchum. Mox acuente denuò certamen tubæ cantu, datoque iterum ab arbitris ſacramento emeritus quidam athleta Æmulum popoſcit: neque detrectavit ſtadium Eurymedes.

Ergo uterque in curſorios equos uno impetu efferri, & nondum recluſis carceribus, curſum tamen ad metam meditari. Eurymedes comitate ingenitâ omnium in ſe vota convertebat, præludebatque victoriæ; Nam cum equus illius tam duri eſſet oris, vix ut alterum domitorem admitteret, hunc primum voce atque manu demulſit, dum conceptas pectore iras, collectumque ignem naribus remiſiſſe eum conſtaret: deinde in mille gyros ſcitè equum verſans, ut videt tumentes ſpiritus eum omnino poſuiſſe, dato tubæ ſigno admotis

tis ſubitò calcaribus ipſe vectus equo Eurymedes ſaltu carceres ſuperat, & ſe omnium oculis eripit, Æmulo certatim in curſum effuſo.

Toto jam ſtadio Eurymedes anteibat, cum umbrâ metæ exterritus equus mille ſaltus agitavit, nunc ſe in poſteriores pedes erigens, nunc iiſdem recalcitrans quaſi ſeſſorem ſuum daturus in præceps. Gravem ea res Poliarcho, & Argenidi metum incuſſit, qui periculum amici ſibi gratioſi in paucis non modo verebantur, ſed & præſentiſſimum videbant. Sed cum fortiter perinde, atque ſolerter tunc egiſſet Eurymedes, reque bene geſtâ regrederetur à meta, profuſis procerum & circumfuſæ multitudinis plauſibus exceptus eſt.

Tunc Æmulus ferocior in Eurymedem aſſurgere lanceâ pugnam depoſcens, Eurymede aleam certaminis minimè recuſante. Uterque loricâ pectus obducit, digitiſque in amentum aptatis, impetu quaſi juvenili ſtadium repetit. Ad tubæ ſignum erumpunt adverſi, intentis in Athletas omnium oculis. Vix fortius Achilles cum Hectore in ripa Scamandri arietaverat; Vix atrocius Diomedes in Æneam, Æneas in Turnum haſtam vibraverat. Tandem Eurymedes in pectus Æmuli tanto niſu lanceam intorſit, ut ſupinum illum in gramen effunderet, caſu tamen innoxio.

Ergo Palmaris ſecus Argenidis pedes reſedit, præmiumque cum lauru ſupplex recepit. Gemma erat in qua cuſtos ovium ſublatus in tumulum gregem quaſi cogebat ad præſcriptum fiſtulæ: Agnos putaſſes alios quidem in ſaltus efferri ad tibiam, alios turmatim, & confuſâ quaſi choreâ ad aggerem concurrere; Phrygium paſtorem hunc ego æſtimaſſem, ſi divæ Æmulæ adfuiſſent: ſed propius eſt ut gregis Admeti cuſtodem, propter emicantes in fronte Veneres, aut ipſum ſolem eſſe conjiciant, qualis in Peloro greges paſce-

bat; Aberant tamen Phaëthontis ſorores Heliades. Sed Acim quis non putaſſet ſi cum Polyphemo Galateam vidiſſet?

CAP. IV.

Menſa accumbitur regiis inſtructa cibis. Archytas ſcurra jocis convivas recreat, invitatque ad tralatitium potum. Sequitur epulas deambulatio: & captâ anſâ de perduellium ſcelere, à Poliarcho & Meleandro diſſeritur: Reverſos in Aulam chorea excipit.

EXEUNTE veſpere catadromum epulæ excipiunt. Thoris accumbitur non ex paluſtri ulvâ priſco ritu, ſed ex ebore atque teſtudine. Nec pretioſiores abaci, & monopodia ex Aſiâ quondam advecta ſunt. Is autem fuit apparatus convivii qui convivas non refecit modo, ſed & ſtupefecit. Ibi enim apri toti, & muta venatio, & alia exquiſita, quibus ingenioſa gula eſt, oblata ſunt.

Laudabat Archytas Siculus luxus patrios, & ipſe facetus ſcurra ſalibus cibos condiebat, invitans ad hauriendos Græco more calices, addebatque homo lepidus aut * biberent, aut abirent. Mox cyathum Indigetis primum, deinde convivis propinans, græciſemus, & cyathiſſemus ait: Siccatoque avidè † cornu, eo magiſtratu, inquit, ſum donandus quo Græcus conviva, quo Scytha, & Sibarita, & Cilix. Lycurgi, vel Penthei ſi qui adſunt, falcem vel thyrſum ſacrilegii mercedem induant. Tum quiſque convivarum ad tralatitiam compotationem ſe mutuò ac liberaliter invitare. Ergò à pueris Alexandrinis coronata vittis aureis circumferuntur vina, omneſque falerno defœcatiſſimo inundantur.

Soluto convivio ad deambulationem diſceditur, tum enim ad multas horas lux protrahebatur. Ibi concentus multiplex ſuſpenſas aures audientium permulcebat,

* ἢ πῖθι, ἢ ἄπιθι.

† *Inde Cornutus Bacchus apud Athenæum.*

bat, & collium flexus, crebrique vertices aut aſſurgentes in cuſpidem, aut in humeros confracti, & vallium ſinus reſultantem aërem inæqualiter ſcindentes ſic reciprocabant ſonos, ut tibiarum, teſtudinum, barbitorum ſymphoniam multiplicatam diceres. Archytas totus in jocis agreſti ſago velatus humeros, non levem principibus riſum excuſſit, dum carmen ruſticum modo fiſtulâ miſerè diſperdebat, modo tibiâ utriculi, & crembalo multiplices edebat ſonos.

Interim ad fontem ſpectabilis operæ Poliarchus, (nam ad vicinos hortos mox turba reverterat) ſatis defigebatur. Fons iſte triplici labro excipiebat ſubſultantes undas, & per varios belluarum rictus eaſdem regerebat. Typheus immani dorſo montem ſuſtollens marmoream ſuperabat molem, & minanti ſimilis onus ſuum in principum caput dejecturus videbatur. Hic Meleander Poliarchum extra hominum arbitrium ſubmovens, Lycogenes infit, ſecundarum impatiens, & ſupra humanum faſtigium nuper elatus quam non abſimilis huic extitit, quem Phlegræis in campis luctatum eſſe cum Diis fama eſt, præ cæteris Gigantibus præpotentem; quorum alii fulmine Jovis decuſſi, alii Apollinis, Dianæque telis confixi; hi ſub Ætna, illi ſub inſulis Volcaniis ſepulti debita ſuo ſceleri ſupplicia eadem luunt quæ perduelles manent. Quam fœlici ſucceſſu ei quod minabantur exitio cervices ſubduximus! Quantum mea mens revocare poteſt ætatis præteritæ memoriam ultimam, nunquam non audivi eos, qui axem invidioſe conſcenderant ad imum uſque barathrum fuiſſe deturbatos. Ecquid arguit ſaxum Siſyphi? Quid inexplebilis fames, & ſitis Tantali? Quid rota Ixionis, Tityi jecur, Caucaſus Promethei? Nonne ſurdis auribus intonant, ne mortales quantumvis opibus, & amicitia Regum florentes ſupra ſortem ſuam efferantur; neque diſpendio ſuo experiri audeant,

quot-

quotquot aſpirantis fortunæ flatibus intumeſcunt, eos & peſſum ruere, & iram Superûm in caput ſuum elicere. Poliarchus interim dicenti annuebat. Nec ceſſabat ingratos perduellium animos, ipſiuſque Lycogenis audaciam incuſare.

Adornata interim ab Archombroto chorea regreſſos in aulam excipit, huicque ipſe præludens Poliarcho competens hoc Acroama ad præſcriptum fidium, Regibus urbanè porrexit.

Læſa Jovis Conjux, rabidiſque exercita curis,
Æquoreis quæcunque latent Portenta ſub undis,
Quæ Phlegethonteis rugiunt fera monſtra cavernis,
In turmas aciemque vocat: ſimul agmine facto
Accelerant, & mille petunt Alcidæ figuris:
Antra ſonant, tetrumque fremens vomit ira venenum.
Ille indignanti deſpectans ore, revulſos
Ungue premit, teneràque manu monſtra impia torquet.

Mox ad numeros ex aëre delapſa Juno pellicibus minans primum Jovi in Taurum, Aquilam, Olorem, Satyrum verſo indignabatur; deinde ſcena criſtatis anguibus ſquamma atterentibus humum, & linguâ triſulcâ necem intentantibus ſibilabat; hydraque multiplici Ceraſte cincta locum denſabat. Tunc Hercules puer habili ſaltu in altum ſe librare, inſultans à fronte, à tergo; pugno mactans, ungue illidens; interim Alcmenæ geſtu nunc ad metum, modo ad ſpem flexo. Sed noverca Juno ad præſcriptum fidium ringi, novaque ciere monſtra. Elephanti erectâ promuſcide tripudiando prælia miſcebant, aſſultabatque ad cytharæ pulſum Hercules, poplites elephantum contundens regente clavam tenore, eoſdemque cædebat ad numerum, donec Jupiter nutu, ſaltuque idoneo ad natum delatus tot laureis hunc donavit, quot erat inſignis victoriis.

CAP. V.

CAP. V.

Facto mane Principes ad venationem ſe expediunt. Confluente in ſaltum multitudine Venationi variarum ferarum incumbitur. Emicat in primis Cervus inaudita proceritatis, quem dum Tripholaus ſenex inſequitur, ejuſdem cornu ſauciatur; inde luctus, in quos communis lætitia commutatur.

CONſumptis hoc tripudio primis excubiis,& triduo toto in nuptialibus gaudiis, venaticum certamen, quo remittuntur in primis principum animi ſequentem in diem comparatum eſt. Poliarchus & Archombrotus brevi ſomno reparatis animis ſtrato deſiliunt, ſeque ad proximam pugnam ſtrenuè expediunt.

Saltus erat denſus arboribus, in quo feræ variæ ſpeciei atque ſenectutis, quas ad voluptatem quæſitas Regia munificentia hîc alebat. Direptioni dicto die venatores armati, numeroque canum ſtipati confluunt. Dato ſigno torrentis more effuſi omnes advolant. Mox Cervi per abrupta citatis pedibus ferri: Lepores canum vim declinantes, mille mæandros implicare; Apri rapido furore præcipites ferrum induere. Cervus imprimis procerâ corporis mole canum, venatorumque operam fatigabat. Illi pectus obeſum, & ingentes armi, crura ad pernicitatem aptiſſima: ſed præcipuum in cornibus miraculum; Nemus enim diceres ramis intertextum, quod illi præſidium Naturà adverſum impetus venatorum dederat. In curſum ubi effunditur, Parthicam ſagittam crederes.

Dum Poliarchus & Archombrotus in equis emicant, conanturque ferire contumacem, Tripholaus Bruttiorum princeps, quamvis jam ſenio gravis ſuam probaturus cunctis induſtriam citato equo ad Cervum advolat, acerratoque primum telo hunc trajicit, deinde obluctantem ferro in oculis multitudinis plaudentis victori dum tranſverberare laborat, ipſe peracuto Cervi ramulo

ramulo in pectore vulneratur, quo vulnere poſt aliquot dies, irritis medicorum artibus, & conatibus occumbens regiam effudit animam, & plauſus pompamque nuptialem in luctum convertit.

Argenis Patrui ſui Bruttiorum, & Lucanorum Regis tam horrendo fato uberibus, & ſponte fluentibus lacrymis parentabat, hæc interrupta ſingultibus identidem ſubjiciens: O fortuna volucris, & nimis varia ut nunquam perpetuò es bona, ſed ludum inſolentem perſæpe ludis, in præcipiti dubiâque rotâ nutans: ut non ſolum volubilis es, & rerum humanarum domina; ſed cæca, fatalis, inſana; quæ indigno plerumque ludibrio, & fato Reges ipſos, ut proletarios abſque diſcrimine ſubjicis: ſcilicet vitam regit fortuna, non dignitas. Caduca ſunt, & fluxa munera tua, ô Noverca dura, & crudelis! Uſque adeo nulla eſt certa & ſumma voluptas Mortalibus, lætiſque & fauſtis infauſtum aliquid & adverſum plerumque intervenit.

Plura queri volentis ſingultus ingens fauces interclufit. Sed Aneroeſtus in eo luctu, & tam alto dolore Argenidem non deſerens quibus poterat lenimentis levabat deficientem. Vix leviori vulnere aula tota afflicta eſt; Vix ipſi Brutii, & Lucani, qui delicium Regni ſui Tripholaum tam funeſto exitu ſibi ſublatum amiſerant. Denique tota pene Sicilia quæ modo fœlicitati Principum applaudebat, Bacchantumque lætitiæ proxima, cœtu confuſo, ominibus, & votis paulo ante plena erat, plauſum in planctum, gaudium in mœrorem convertit. Fuere & poëtæ qui communem luctum ſuis carminibus ſignificarunt; ſed Theander imprimis qui tali tamque inſperato fato ita indoluit.

Heu varias rerum ſortes, incertaque fata!
Heu rota conſtanti neſcia ſtare loco!
Quam fortuna gradu ſemper non pergis eodem,
Spes hominum vanas dum malefida teris!

Ergo-

Ergone funereas tædas junxiſſe maritis
Non pudet, haſque atrâ commaculaſſe face?
Hiccine jam riſus fletu miſcetur acerbo?
Hiccine lætitiæ finis acerbus erit?
Immeritus pœnas dederis, Triphylae, feroci
Parca, ac inſtabiles experiare vices?
Languidus enervi geſtat dum ſpicula dextrâ
Vulnificâ verris cuſpide triſte ſolum.
Non aurum, non ſceptra juvant, non martia virtus:
Nam fortuna pari lege caduca terit.
Hinc gemitus; gemitus luctantia verba repreſſit,
Inque ſinus larga decidit imber aqua.

Per novem dies totos corpus Regis in aulâ expoſitum honoribus quaſi divinis obſervatum eſt, donec eodem cultu per urbis compita circumlatum, nono die pro more combureretur.

CAP. VI.

Autolycus Commindorigis filius abſentiâ Regis Pol. abuſus ad facinus ſummam rerum in Gallia occupat, mittitque, qui Reginam matrem apud Poliarchum inſimulent, Leucterium, & cum eo Medicum qui Pol. veneno perimat. Sed mittitur & nomine Reginæ Andropiſtus cum Teleſino, qui ambo Poliarc. ex Sicilia in Galliam revocent.

EA eſt fatorum viciſſitudo ſe invicem excipientium, ut alternatam ſeriem malorum diceres, quæ variatis ictibus mortalium conſtantiam oppugnent, quam ſua quaſi mole, niſi reſiſtatur, ſtatim obruant. Cometa crine horrens ſanguineo, bolides trahentes limitem, aliæque cœleſtes minæ ingruentis procellæ dubios terrores ingeſſerant. Dum Principi Bruttiorum, quem in tali congreſſu ſors iniqua ceciderat, flebilis pompa inſtruebatur, remorabaturque in Sicilia Principes, oppreſſa iterum ſub factioſis Gallia exſpirabat. Hydra rebellionis, ſi centies reſcindatur, centies repullulabit: vix ullis autem communiores tumultus quam

Gallis.

Gallis. Hi quidem Autolycum ex adulterinis Commindorigis amoribus emerſum, ſuis copiis, atque adeo ſummæ rerum præfecerant, qui paternis moribus adeo reſpondebat, ut ad omne facinus magis impigrum, & ingenioſum *, ad omnia denique pericula magis contumacem nulla ætas viderit. Dignum medius fidiùs patellâ operculum, & tam furioſo parente dignam ſobolem. Itaque totum Galliarum Imperium ferali rogo illo flagrabat, quem Patriæ Buſtum Autolycus Eumenidum face accenderat, quem & factioſorum flabellum excitarat, dum arces munitiſſimas perduelles Regis Poliarchi abſentiâ præferoces ſpecie publici commodi obtinebant. Attamen uti nunquam quieta mens eſt imbuta ſcelere, parum fuit caſtra munitiſſima invaſiſſe, niſi ſui juris precarium Imperium foret. Juvat ergo Poliarchi capiti inſidiari, atque Leucterium ad omne nefas præcipitem & expeditum in Siciliam delegare ad Principem, cum Medico meditati facinoris adminiſtro; Illum ut Reginæ Matris ſubdolè adrepat ſanctis moribus, hunc ut Herculem Gallicum potentiſſimo & quaſi Neſſæo veneno extinguat: mactatiſque furori ſuo Gallorum optimis invaleſcere poſſit factio, obice nullo impedita, & Autolycus apud Gallos regnare non precariâ poteſtate.

Itaque Leucterius emptus ab Autolyco Siciliam appellit, Timandram de reſtitutâ Religione cruentâ Tauricæ Dianæ apud Poliarchum arguit, additis atrocibus notis perfidiæ, & odii pluſquam novercalis, maximè quod frater Autolyci natu minor Poparum ſecurim evadere non potuiſſet: quod clariſſimus quiſque ad aras traheretur: quod iniquis fœderibus parens Poliarchi Timandra ſe aſtrinxiſſet: quod illa revertenti filio inſidias moliretur. Et is erat autor Autolyco fido in paucis cum Regni regimine regias quoque com-

* Ovid. *Autolycus furtum ingenioſus in omne Naſcitur.*

committat copias, immitemque Novercam debitis pœnis devoveat. Denique ſic mentem, vultum, orationem compoſuit callidus iſte Sinon, ut Hectori tanto illuſiſſet, niſi Andropiſtus à Regina ad filium legatus jam inclinantem Principis animum revocaſſet. Quod negotii adverſa quidem fata primum funeſtant; fœlix tamen eventus prudenti conſilio non defuit. Itaque furtim conſtructa navi, & cæſis pro Religione candidis, & nigris victimis, aſſumptoque in ſocietatem conſilii, ac fidei Teleſino, Andropiſtus ſolvit è littore, pleniſque primum velis oram maris interni radit, incertus tamen ubi terrarum Regem reperiret.

Jam pacata nox Liguſticum mare longo tractu proſulcantes exceperat, cum paulo liberius ſpirantibus auris Nauclerus vela deducit: exſæviente mox procellâ Andropiſtus obſtupuit, quod repente excanduiſſet pelagus, nec mora ventus poſuiſſet. Peritus Gubernator ſcitè referebat contrario ſyderum occurſu, & nebularum impulſu aërem flagellatum mentem ambiguam facere, necdum exortem periculi. Hæc aſtra, infit, ſi adverſis ab influxibus ceſſant prætereuntque volentes, ſecundo mari delabi, Zephyriſque ſecundis uti licebit. Interea corpora curabantur. Poſtquam autem largioribus cibis ſtomachum quiſque implevit, remotis menſis ad quietem receſſit, donec crepuſculo diſcuſſa nox ſpiſſior pallente jam ſole rareſceret, aperiretque optata littora.

CAP. VII.

Teleſinus perterritus tempeſtatis futuræ prænuntiis Andropiſtum à ſomno excitat. Is dum præſagum ſomnium narrat, ingens procella mare agitat, & navim in Siculum littus detorquet. Quo cum appuliſſet, exauditi litui. Penetranti in urbem Teleſino, ut quid rei eſſet, agnoſceret, viſa funebris pompa, longo & regio ordine, & in extremo agmine Poliarchus & Argenis, quibus Leucterius officii ſpecie adhærebat.

PRævia ſolis Aurora micabat, noctiſque lampades aurea ſua face fugabat, cum neſcio quâ averſi Cœli

invidiâ extollens ſe pelago nebula funeſtum quid viſa eſt portendere. Teleſinus ex ſumma puppi colluſtratis jam ferventis pelagi minis in tranſtra defluens, & hora quamvis intempeſtiva Andropiſti oſtiolum pulſans occidimus, ait, occidimus Andropiſte, vel enim Nauticæ plane expers vivo, vel minantis pelagi furiis objicimur. Ita me Dii ament Teleſine, ita te noſter Poliarchus, retulit Andropiſtus, heſternum cœlum proſperi nihil oſtendebat, ſed movet me cumprimis, quod navis furentis pelagi tempeſtati, procellæque ſuſtinendæ vix par eſſe poſſit. Præterea auſpicati nihil præſagit meum inſomnium: agitabam enim tres Tygres denſo erumpentes nemore mihi inſultare tanta feritate, ut de mea actum ſalute putarem. Tum ego virtute ſuccinctus prorſus Herculea in primam facto impetu, ſuperſtites duas avertebam in fugam, cum ſomno me ſolviſti.

Subjicit his Teleſinus, non jam locus eſt ejuſmodi fabulis in cunas nutricum, aut ſimpulatricum gynæcea eliminandis. Actutum accingendus quiſque operi, & lembus ad continentem appellendus. Nullam res moram paſſa eſt: probatâ dudum in re nautica, peritia Teleſini Andropiſtum ad id conſilii pepulit. Verum converſa oblique prorâ, ſpe jactandæ anchoræ dum luſtrant arenam, denſus nubium globus caliginem tantam offudit, nullam ut lucem reliquam faceret. Jam auſter ſenſim carbaſa adverſus ferire, repetitoſque halitus ſic incutere, ut reducendis velis vix nautæ ſufficerent. Jam fulgetris miſceri æther, jam nubes tonitruum fragore concuti, & concuſſas dividi. Nox atra lucem abſtulerat, neque præter adulterinam fulgurum micantium ac perſtringentium oculos, lux ſuperat. Geminatis remis mare laceſſitur; ſed ita frequens ac denſus ruit imber, naveſque ſæviente nimbo tam atrociter colluctantur, ut irriti videantur Naucleri conatus,

tus, vanaque Remigum officia, donec ad Siculum littus quodSyracuſas reſpicit, navigium procella detorſiſſet.

Andropiſtus cum Teleſino vix in arenam deſcenderat naufragii relliquias collecturus, cum exauditi tubarum, lituorumque feralium clangores. Andropiſtus vero cum proximam urbem Syracuſas eſſe accepiſſet ad cujus portum tempeſtas illum, Siciliâ pene totâ cum promontoriis ſuis Peloro, Libybeo, Pachino circumluſtratâ, jactaverat, Teleſinum præmiſit in urbem, dum ipſe maris jactatione diuturnâ æger in proximum portui diverſorium ſe reciperet. Teleſinus morem gerens in urbem penetrat, converſiſque ad Regiam vultibus prodeuntem ex ea funebrem pompam proſpicit longo ſtipatam mulierum ordine, paſſis Iliadum more crinibus ſic ululantum, ut planctibus cœlum ipſum reſponderet. Succedebat manumiſſorum agmen redimitis myrtho capitibus, multaque cupreſſo manibus plenis. Vatum atque Symphoniacorum chorus mœſto cantu præibat Principis curru ſublimis regio ſimulachro. Sex virgines palla auro texta inſignes defluentibus funebrem in modum comis, olea caput, dextram funali ornatæ ſuccedebant. Spicula vexillaque in terram converſa pompam funebrem ſequebantur; denique gentile ſcutum è ſummo ferculo ab Ephebis Phrygiâ veſte decoris; & equos deſultorios agitantibus præferebatur; Regium vero cadaver cum regiis inſignibus carpento vehebatur, dum tricena paria Puerorum in argentea prætexta vias thure, ac balſamo imbuebant. In extremo agmine Principes pullati luctum vultu, cultuque præferentes, & inter eos Argenis, quam & honorarias puellas candida palla velabat. Teleſinus luſtrata oculis ea pompa Poliarchum, Galloſque non paucos, inter Proceres oculis deſignavit; ſed ipſum inprimis notavit Leucterium, qui ſpecie officii

Argenidis lateri ſe applicuerat. His ſatis ſuperque viſis ipſe ſe confuſæ multitudini inſinuavit funebris pompæ inſpecturus finem, & Leucterium, niſi forte deluderetur erraretque oculus, propius contemplaturus. Et quia Teleſinus Græce neſciebat, quæ lingua Siculis tunc vulgaris erat, vix poterat ſatis noſſe cujus funus ageretur (conſtabat tamen eſſe regium) donec à neſcio quo ſibi obvio Siculo, qui non erat expers Latini idiomatis rem totam accepit unà cum carmine Latinitate donato, quod deinde fabulæ ſuæ Theander ita inſeruit:

Jam nova floriferam decorabant gramina terram
Expulerantque jugis tempora ſuda nives.
Æquora nec tumidis rugiebant pulſa procellis,
Tutus at æquoreas Nauta ſecabat aquas.
Laurigeriſque Charis comitata ſororibus, alta
Debuerat lepidis voce praire jocis:
Debuerat tædas cantu celebrare jugales,
Et cum Pierio ſubſiluiſſe choro,
Cum cupidus lætas Phœbus ſpectare choreas,
Virginei petiit culmina grata jugi.
Aſt ubi dilecti pervenit ad ardua montis,
Obſtupet heu! Muſas Phœbus abeſſe ſuas.
Pergit iter, Muſaſque putat lætiſſima Tempe
Saltibus idoneum concelebraſſe locum.
Anxius ergo jugis cum deſcendiſſet Apollo,
Theſſalicum Tempe promptus adire parat.
Hic exundantes ſolitis è ſedibus amnes,
Et fluctus ripas deſeruiſſe dolet.
Quærere dum cauſam tentat, facunda ſororum
Agmina ſub gelido fonte ſedere, videt.
Hic pia turba ſui præbens monimenta doloris
Augebat lachrymis cuncta fluenta ſuis.
Fletibus ora madent, lachrymis rorantur obortis
Lumina, & undantes immaduere genæ,
Aſſiduis pulpata gemunt ululatibus aſtra,

Et

Et ſuperat totos mœſta querela polos.
Inſtrumenta vacant, viridique ex arbore pendent
Siſtra, Chelys, Cytharæ, Cymbala, plectra, fides.
His quoque condoluit Phœbus, cauſamque doloris
Quærit, & hac moto pectore verba dedit:
Pandite Sicelides, veſtri quæ cauſa doloris?
Cur mutas ſalices ſuſtinuere lyras?
Dicite, cur taceant cytharæ, quid carmina ceſſant
Et referunt mæſtos pectora veſtra ſonos?
An quia dilectas inviſi ſerius oras?
An quia per mundum Numina veſtra jacent?
An quia vos nemorum petulantia Numina tentant?
Pandite; ſum promptam ferre paratus opem.
Et quia vernanti tellus renovata vireſcit
Gramine, pelle graves, docta caterva, moras.
Invitant Zephyri, diſtinctaque floribus arva,
Geſtit Hymen lepidos inſinuaſſe jocos.
Tum Clio: extinctum crudeli funere Thyrſim
Flemus, & hæc noſtri cauſa doloris adeſt.
Thyrſis obit, plenis lachrymas date flumina rivis:
Najades ſparſis Thyrſida flete comis.
Ver hyemi cedat, Sol nocti, aurora tenebris,
Uberibus lachrymis Juppiter axe pluat.
Pro molli viola ſpinæ, pro mitibus uvis
Carduus hirſutis ſurgat ad aſtra comis.
Nec jam perpetuo frondeſcat Amaracus ævo;
Aut Roſa purpureas circinet ore comas.
Quando Thyrſis obit condamus inane ſepulchrum;
Dicamus, placidâ ſit leve pondus humo.
Fingendo tumulo Charis, & formoſior Ægle
Serta comis flentes diripuere ſuis.
Mollibus hunc tumulum violis ornate ſorores,
Spargite nectareis floribus, atque roſis.
Nec jam plorat Itim triſtis Philomela peremptum,
Thyrſidis ad mæſtas congemit exequias.

 Deſi-

Deſiſtit Progne veterem inſtaurare querelam,
At rapto terris Thyrſide mæſta gemit.
Dedignantur apes florem, triſtique Cupreſſo
Infixæ mæſtis condoluere ſonis.
Phœbus ut extinctum crudeli funere Thyrſim
Audiit, hic toto riſit ab ore Deus.
Scilicet Ambroſias guſtantem Thyrſida menſas
Fletis, & immeritis immaduiſtis aquis.
Vos magis ora, manus pura luſtretis in unda
Thyrſidis atque novos ad ſacra ferte modos.
Et quando ſuperas Thyrſis penetravit ad arces,
Huic ara ex vivo ceſpite ſurgat agris.
Hac arâ Ambroſios diffundant Cynnama flatus;
Accenſis oleant thura Sabæa focis.
Dixit, & ignito ſurrexit in æthera curru,
Ac ſolitum rutila lampade ſignat iter.
At deſolatum repetunt Helicona ſorores;
Et lepidum gaudent deproperare melos.
Clio Chelym revocat, relegitque Polymnia ſiſtrum,
Uranie Cytharam, Melpomenea Lyram,
Terpſicore lituos, Euterpe Cymbala, avenam
Erato, Apollineas blanda Thalia fides.
At totum Regina regit facundior Orphei
Mater Threicii Calliopea chorum.

CAP. VIII.

In foro fit Epicedion ab Archomb. Inde in templum, mox ad pyram proceditur. Ibi & Aneroeſti perorantis oratio fletibus omnium excepta eſt. Denique reliqui ritus funebres deſcribuntur.

ANeroeſtus qui pompam inſtruebat, præibatque funeri, in foro ſiſtere omnes gradum juſſit ad Epicedium Archombroti patrio more peroraturi in patrui funere. Hic à ſublunarium perpetuo motu auſpicatus eſt: quam lugendæ vices mortalium, aſſiduis obnoxiæ motibus, dum graſſantur impunè fata, imitanturque

que maris fluctus, quorum alii alios excipiunt, dum & cladi quæ civilem pene exhauſit ſanguinem ſuccedit altera quæ tot lachrymas elicit. Orationis deinde ſeriem proſequutus naturæ novercæ inſolentiam arguebat, quæ nuptiales vix ſatis accenſas faces tædis feralibus infeſtabat, funere ſcilicet Principis Bruttiorum, qui ab epulis ad venaticam exercitationem abſcedens, Cervi ramulo afflictus regiam cum ſanguine animam fuderat: Ille inquam Princeps qui in acie ſæviſſimis defunctus periculis, inter ipſas tranquillæ pacis, ſocialiumque fœderum delicias immiti fato raptus erat.

Argenis deinde proxima delubra ſubiit, & in adyta penetrans imaginem Cereris vetuſtate venerabilem ſtricto amplexu ligavit; tum in pedes erecta ubi Hetruſcûm ritu carmen cecinit, funebrem pompam per forum proſequuta eſt. Locus erat in ovi flexum ſinuatus, obvallatuſque theatris: In medio Pyra aſſurgebat, ſublimis centum columnis, iiſque Cypreſſinis, quibus trabes magnæ molis incumbebant, fulciendis caveis utique pares. Cacumen in fornicem concameratum figuris variis nitebatur. In ſecundo tabulato ex aridis, & fragrantibus lignis regium corpus depoſitum eſt. Tunc Aneroeſtus in ſublime elatus lugubrem, ſed diſertum in modum peroravit, eximias Principis dotes, trophæa, victorias, immeritum denique fatum recenſendo complectens. Quæ ſupremæ voces tanto condolentis multitudinis gemitu exceptæ ſunt, ut orationis flumen etiam invitâ Minervâ orator compeſcere cogeretur; cujus loco tibiæ, litui, voces, ritu funebri cecinere hoc carmen:

Denſata juvenum fleant catervæ,
Nam Dux Oenotriæ, decuſque Regum
Venando cecidit; cruentus ictus
Exhauſit rutilum Ducis cruorem.
Non vox ulla poteſt, theatra nulla

Hoc dignè immeritum referre fatum.
Non hunc flexit amor, nec uſſit ira,
Non vindicta ferox, fames nec auri.
Illum cana fides, amorque recti
Cunctis prætulerat. Nec eſt ſecundus
Ulli; nec ſimilem videbit orbis.
Nunc ergo puerûm fleant catervæ,
Corrumpant lachrymis genas puellæ,
Nec parcant lachrymis Senes obortis.
Num juſto gemitus damus furori?
Num juſto lachrymas damus dolori?
Flete, flete oculi, nec ulla noſtri
Pars immota vacet dolore juſto.
Imo parcam oculis, ſolo nitentem
Hunc nam mors rapuit polis beandum.
Ne tantos renoves, dolor, furores;
Ne tantos acuas, furor, dolores.

Rex Meleander proximæ affinitatis jure, averſa fronte pyræ ſubjecit facem, quæ illicò aridiora nutrimenta conſumpſit. Jam columnas, jam faſtigium ſuperante flammâ Aneroeſtus fragrantibus lignis thus, alioſque odores congerebat. Poliarchus & Argenis eodem ritu Bruttiorum Regi parentabant; totaque plebs effuſa lacte, oleo, mero, caſia, floribus pyram certatim cumulabat, dum buſtuarii artis ſuæ ſpectacula confluenti multitudini paſſim edebant. Cremato cadavere, collectiſque in urnam Aneroeſti curâ cineribus, & in hypogeo depoſitis, ſacro fonte tertiùm plebs luſtrata eſt, ac ſupremum *Vale* & *Salve* totidem ingeminatum: *Levis ſit tumulus*, omnium votis optatum eſt. Tandem Epitaphion Aneroeſtus Rex Regi hoc appendit:

Hoſpes ab externis ô qui nunc plurimus oris
Regis ad Oenotrii nobile limen ades,
Siſte gradum; nobis indixit Parca dolorem,
Nam cecidit gentis lumen, amorque ſuæ.

Heu

Heu cecidit: largos illi date lumina fletus;
Immitis Cervi cornibus ictus obit.
Ipſe ſub hoc ſculptos cernes tamen uſque triumphos
Marmore: ſtat laudis firma columna ſuæ.
Hoc te ſcire volo, nil te moror amplius hoſpes.
Sed memor humanæ conditionis abi.

CAP. IX.

Teleſinum ſubeuntem in Regiam Gelanorus habet obvium. Ille ſtupens quærit ubi Andropiſtus; quem adire decernit. Anteit Toleſinus: qui de Leucterio ubi Andropiſtum admonuit, Androp. omni vigore deſtituitur, donec meliuſcule ſe habentem Gelanorus inviſit, & de Leucterii legatione monet. Demum ambo quærunt Poliarc. alloquendi locum.

NUnquam lucent in Cœlo Cometæ niſi minaces. Hauſtus oculis rogus feralis omina mortis affert. Funus inquam Bruttiorum Regis futuræ tragœdiæ velut omen extitit. Cœna funebris parentalibus finem fecerat, cum Gelanorus obvium Teleſinum habet ſuccedentem ad Regiam. Ingens ſtupendi anſa. Ille ubi ſe collegit à popularis ſui vultu, hunc ſeductum à turba præmiſſis ſalutantium officiis rogat, ut conceptum ex improviſo adventu ſtuporem levet: Et quæ rerum facies in Gallia, quæ cauſa maris tranſnatandi, & ubi gentium Andropiſtus? Quippe noverat ei antiquius nihil eſſe neceſſitudine & conſuetudine Teleſini, ſine quo nihil uſquam ageret. Et Teleſinus, Galliæ, inſit, adverſi ſyderis inclementiæ ſubjacent; nec jam irrepit ſolum: ſed graſſatur impune lues, quam niſi Rex Aſtioriſtes (ſic Poliarchum more Gallorum appellabat) cyta ac valida manu diſſipaverit, patebit, ita me Dii ament, imperium prædæ, atque Tyrannidi. Brevi aderit ex proximo portu Andropiſtus, qui certa ad Regem referat, dummodo ne quis illius fide abuſus falſis ſermonibus regias aures occuparit: Nam &

Leucterium ea in pompa vidi, civilis incendii certiſſimum flabellum, toties dignum cruce vel ſaxo, quoties tumultuum, ac cædium author fuit. Verum ubi Andropiſtus? Retulit Gelanorus; Amabo, hunc adire & audire mihi per te liceat: curandum enim imprimis, ut in occulto ſit tandiu, donec Aſtioriſtis mentem certioribus motuum cauſis imbuero.

Extemplo agi uterque in diverſa, ne cui ſuſpicioni locus foret, & gradu tam citato incedere, ut per viarum compendia Teleſinus anteiret, adventus Gelanori, & ſuæ tam diutinæ moræ Andropiſto facturus indicium. Ad diverſorium ubi pervenit, Euge, Andropiſte; infit, hic gentium diverſari putas Leucterium? His egomet vidi oculis hominem in pompa funebri Regis Bruttiorum, cui funeſtus exitus ultimum diem clauſit, ad latus filiæ Principis velut officii ſpecie adhærentem. Andropiſtus in ſponda recumbens circumactum erroribus, ac motibus navis caput interea componebat. Ille adhæc ſubita indignatione ac bile calens ſtatim excanduit; poſtea vacavit cogitare quomodo eo terrarum huic homini occurriſſet: cauſamque mox ſuſpicatus, omni ſenſu, vigoreque deſtitutus eſt.

Dum Caupo cum Teleſino revocandis illius animis incumbit, adeſt Gelanorus, qui raptim in hoſpitium irrepſerat. Is diſcuſſâ turbâ, remotiſque arbitris Andropiſtum invadens, pectus illius uſque ad livorem premebat amplexibus, & macte, virtute, Andropiſte, infit; Ego Gelanorus, aut ſi mavis, Ceroviſtus ego ſum, qui tuos deterſurus dolores huc veni. Andropiſtus adhæc oculis primum, deinde & lacertis Gelanorum appetere, quem mutuo ligans amplexu, per genium Aſtioriſtis ſui impenſe rogavit, Ecquid negotii Leucterius apud Siculos moliretur, remoto omni fuco dicere non differret. Nunquid ſceleſtus principis fidem obſtrinxerit, ſuis ut armis buſtum patriæ Autolycum

tolycum tueatur? Sic ſe res habet, reponit Gelanorus, ſed de his cum vacaverit. Hoc unum jam te volo, nimirum ut labefactatas navigio, & deliquio animi vires colligas. Nec dubita Regis aures ad tuam legationem pronas fore. Sed nunquidnam adventum tuum Regem cœlari conſtituis, dum tempus anſam obtulerit uberius infundendi auribus illius, quod minus placida mente nunc forte acciperet, maximè cum belli conſilia moveat. Et Andropiſtus, Cujus vero belli movendi conſilia? In matrem, quæ ejus & vitam & imperium hactenus illibatum ſervavit? An ut Autolyco ſceptris inhianti auxiliarium copiarum ſuppetias ferat? Subdidit Gelanorus; rumor aulam pervadens nunc primum huic bello materiem miniſtravit: quippe Rege Bruttiorum & Lucanorum Tripholao, dum cervum nuper inſequeretur, funeſtiſſimo caſu tandem cæſo, & cum communi omnium dolore combuſto, Bruttii, & Lucani à legitimo hærede Archombroto, ad Epyrotarum Regem Alexandrum, emptis Regni proceribus, defecerunt. Fama eſt hunc adornare claſſem quâ Siculum fretum obſideat, & facultatem trajiciendi in Italiam Archombroto omnem adimat. Magnum hicce increbreſens in dies rumor belli terrorem omnibus injicit. Argenis ipſa vix ullius conſilii ſatis patiens eſſe poteſt, adeò rem omnem inclinatam atque deſperatam credit. Attamen Archombrotus Aſtioriſtis noſtri conſiliis obfirmatus, ejuſdemque armis, atque virtuti plurimum fidens, victoriam animo præcipit, Sororemque ſuam Argenidem ſpe vincendi conatur implere. Porro Principis conſilium fuit, ut ipſe Epyrotarum claſſe fugatâ Siculum fretum occuparet, & auxiliares iſtas copias procul abigeret, dum Archombrotus & ipſe valido ſuccinctus exercitu, in Bruttiorum, & Lucanorum fines ingrederetur, eoſq; quà metu, quà præmiis demereret. Nemo non probavit conſilium,

neque

neque ullam res moram paſſa eſt: adhuc enim ſub pellibus eſt miles, eò ſanè ad prælia nova vegetior, quò de bellicis laboribus aliquid eſt remiſſum, diviſumque cuilibet militi donativum. Et jam inſtruendæ claſſi arena nautis, atque militibus circa Pelorum fervet.

Impatiens moræ Andropiſtus retulit; quæ obſtetrix proprio partu neglecto, qui jam morti proximus ſit, alieno fœtui curando incumbet? Iſtud negotii maturandum puto, in quo prorogando diſcrimen atrox incurritur. Nam cui bono procraſtinandum id, quod credam ſalubre? Ex ea ſedulitate pendet tota regni fortuna. Circumvenitur Rex ab hoſtibus ſuis, qui exſtinguendi penitus cum imperio Regis occaſionem captare geſtiunt; non ibimus? non feſtinabimus deceptæ mentis errorem amoturi? jam incendium quáque perrepſit,& ſedebimus ad conſilium, quò gliſcentem flammam extinguamus? Triremes vaſto compagum hiatu fatiſcunt, & de fuga ſtatuemus, poſtquam procella exſævierit? Ingentem mihi ſpem facit clementia principis, qui meam, ut ſpero, libertatem æqui, bonique conſulet, nec ab aliis ſinet quovis fuco verborum fidem meam præverti; communem quippe utriusque aurem accommodabit. Si ſecus, exclamandi locus erit, infortunatum principem, apud quem deſpicatui veritas eſt, mendacium honori! Sed propitiabit mihi, ut ego confido, principem mea Legati dignitas, docilem vero oratio mea faciet. Et quandoquidem pro communi ſalute ad filium à matre legatus venio, ibo, & quicunque Legationi meæ obicem ponet, hunc hoſtem, ac peſtem patriæ reputabo. Regem ſi amas, Gelanore, ſed à te hunc armari nemo ambigit, eſto adventus mei fœlix, ac fauſtus nuncius: Neſcit ullam negotium moram pati. Porro de Principis erga me voluntate minime angor. Utcunque res cadet, Reginæ juſſibus publi-

cæ

tæ rei commodo, nedum ſaluti Regis nihil me præverſurum decerno.

CAP. X.

Mœſtam Argenidem conſolatur Poliarchus. Huic Gelanorus indicat adventum & Andropiſti, ſuadetque illum ut audiat.

ARGENIS dolori ſuo parentatura in gynæceum abceſſerat, & curas ejuſdem ſponda eburnea reclinatæ Poliarchus levabat, cum ſuccedens Gelanorus indicat Principi Andropiſtum Reginæ matris nomine adventare. Defixus ad hæc Poliarchus, quærere qua mente, quove conſilio huc ſe Andropiſtus provexiſſet, & ubinam divertiſſet? Tandem legationibus matris, cujus infeſta conſilia aſſerebat animum ſuum non latere nullum locum eſſe ſuper. Ea fuit curſus illius inſolentia, retulit libertus, ut emenſus Thyrrenum mare, & in Ionium devolutus, in Syracuſano demum portu, procella ſæviente, anchoram jaceret. Legationis conſilium vix ſatis mihi liquet: Unum ſcio, Andropiſtum audito Leucterii has in oras adventu, animum deſpondiſſe, quem vix abeuntem revocavit, cum indignatione, & bile calens, huic quaſi Reip. faci verbis atrocibus cœpit inſultare, à regina matre prodire ſe aſſeverans, ut graſſentem luem abſtergeret.

Leucterium Poliarchus jam arceſſebat, cum Geladorus momento rei ponderato, liberiori eum voce affatus eſt: fieri quod debeat, cum multis tracta, ô Rex; quod vero facturus ſis, cum pauciſſimis, vel potius ipſe tecum. Veteres Minotauri ſigno in legionibus uſi ſunt, ut quemadmodum in latebris abditus erat Minotaurus, ita Ducis conſilium ſemper eſſet occultum. Cui bono ad arcana conſilia illum accerſeres, in cujus caput tota moles legationis incutienda ſit? In lite æmulus eſt, ideoque removendus, donec juſtis criminationibus reſponderit. Alterius orationi locum dediſſe

diſſe minime par eſt, neglecta altera. Nemo neſcit factioſos iſtos geſta ſua ventitare, cùm ut ſui reverentiam, terroremque circumferant, tùm ut ſecuriùs, acpotentiùs eos atterant, quos toto conatu impetunt. Geminæ ſunt in librâ lances, quas Juſtitia præfert, inſigne Regibus documentum juri dicundo locum non eſſe, niſi utriuſque partis rationibus æqua lance examinatis. Indicta cauſa leges reum volunt neminem: maximè ſi dicturus cauſam quis accedat judicii laqueis minime declinatis. Deorum eſt arcana occultare conſilia, atque judicis; principum vero pronunciati juris cauſas exponere. Credis, ſereniſſime, verborum pigmentis aures tuas non potuiſſe faſcinari, neq; falſis improborum aucupari rumoribus? attamen ſi aures accommodantur his ſolis qui præcoce acceſſu cæteris præeunt, tota gratia & authoritas penes impigros eſt. Auribus æquis nec in adverſam partem propenſioribus totam utriusque æmuli cauſam accipe.

Iniquis legibus parentis tuæ ſubjacere imperium Leucterius tibi ſuggerit. Atqui aberrare imprudens poteſt, teque parem inducere in errorem, & res ſecus ac ſunt recenſere. Id ſibi fortaſſis arrogat, quod adverſantem mendaciis ſuis circumſpiciat neminem. Plus ſatis tibi probata Andropiſti probitas eſt, quam ut ſingulari cive virtuti aliquam fidem detrahas. Oppidò proderit dicentem audiviſſe, & obeſſet forſitan piam ſupplici aurem denegaſſe. Unis Gallis ſingulare jus eſt præ cæteris gentibus adeundi ſui Regis quoties velint, eo ſub te Rege cavendum ne excidant. Quàm grande piaculum, ſi te inſalutato Androp. remetiretur in patriam! Quæ mens Optimatum, quæ plebeia ſententia foret, maximè cum in Gallia nemo ſit qui hunc non amet, ac celebret?

Ea virtute, & conſtantia Gelanorus peroravit, ut Poliarchum ad colloquium Andropiſti nullo negotio incli-

inclinaret. Ergo communi ſuffragio decretum eſt, ut poſtero mane Gelanorus hunc per poſticum, cui ſubjectus erat hortus, Regi ſiſteret, ne cui, vel videri, vel ſuſpicioni eſſet poſſet. Ipſe autem ementiretur ſe Adriatici maris mercatorem.

CAP. XI.

Ægre ferenti Argenidi quod regni motus ipſa celaretur, Poliarchus rem totam ſuggerit; ſed uti eam verborum fuco adulteratam à perfido Leucterio acceperat: ſimul & Arelatæ urbis recenſet initia, cunas, Etymologiam.

INter orandum Argenis de regno non minus ſollicita, quem impar cohibendis fletibus, non temperabat ſuſpiriis; ſed ea verbis interpolabat doloris ſenſum prodentibus, maximè quod ſe civiles Regni motus Poliarchus ſuus celaviſſet, jactans identidem, eum eſſe gradum ſuum, quem curarum conſortem eſſe deceat, non ſic eſſe imperitam, ut à reipublicæ curis excludatur; neque adeo in Poliarchum amore tepeſcere, ut quidquam fidei ſuæ detrahi debeat. Ad hæc Princeps pudore ſuffundi, ac ſanctiſſimum Argenidi ſuæ oſculum libare; & dolores tuos, infit, feralibus nuntiis augendos non æquum putavi; quippe lugendo patruo tuo Bruttiorum, Lucanorumque Rege plus ſatis intenta eras. Quid porro aliud niſi duplicatos dolores conjuratio matris peperiſſet! ſed quoniam ea te cupido angit, de præcipuo rei cardine, uti ex ore Leucterii eam accepi, raptim te monebo.

Ad oſtium amnis, qui aliquot provincias noſtras interfluit Phocenſes Græciæ indigenæ olim urbem condidere, quam & nomen, & commercium, & Religio ſuper cæteras Imperii noſtri urbes evexere, ab arâ Dianæ iſthuc Epheſo latâ nomen Arelatæ ſortita eſt. Etenim Phocenſibus ſolum vertentibus oraculum factum placandi in templo Epheſino Deos Indigites.

Ephe-

Epheſum appulſis Caſſandræ ſacerdoti Dianæ, ut ætate; ſic & pudicitia venerabili Dea præſcripſit, aliquas ut Deorum imagines cum altaris ſui particulâ in Gallias eodem navigio, unâ ſecum tranſmitteret.

His ubi matrona ſe exolvit trajecto mari Ionio, Ethruſco,& Liguſtico in Rhodanum ea navi devolvitur, moxque in continentem deſiliens, urbi condendæ idoneum locum ſignavit, & urbe conditâ ſanctius illa habuit nihil, quam ut Dianæ templum erigeret, cujus in adyto allata Epheſo aræ particula geminis columnis impoſita eſt. Caſſandra conſpirantibus omnium votis huic templo præficitur, unde tantus honos in illam inundavit, ut ex illo præter principes virgines ſuccedens ætas nullam initiaverit: Sicque factum ut ad Sororem meam Cyrthæam Sacerdotium iſtud deflueret ſucceſſu temporum.

Caſſandra freta autoritate illa quâ apud omnes valebat, immani cuidam Religioni initium fecit, quæ Religio tandiu viguit, donec rerum potitus pater meus infandum hunc morem antiquaret.

Porro ritus ipſe talis fuit: Nobilium Adoleſcentum nominibus in urnam miſſis, cuicunque ſors obtigiſſet, luce palam illius animâ litabatur, imo & in ipſis parentum oculis qui civili ſocietate deinceps reputabantur indigni, ſi vel leviſſimum doloris ſenſum iſtud ferale ſpectaculum ab eis expreſſiſſet. Impulſa vero parens noſtra à quodam arcanorum conſcio ſibi gratioſo in paucis,abominanda hæc ſacra inſtauravit. Multitudini ad religiones novas plus æquo cereæ, ac mobili id moris placuit: Verum optimus quiſque cruentos ritus execratus toto conatu Reginæ obſiſtebat. Tandem cum ingenui pueri ad aras, mactandæ victimæ, raperentur,Matri bellum indicitur. At illa cum Clitobulo Religionis, & nobilitatis omnis experte homine, ſed opibus & copiis præpotente iniqua ferire fœde-

ra,

a ; me quidem reputans naufragio miſerè perditum, ulgato rumori nimium credula.

Perculſus his fœderibus Autolycus verborum leociniis primum, deinde peſte invaleſcente vi, armiſque impetum illum animi conſilio inopis cohibere oluit, & Reginam matrem ſervare donec totius negotii indicium mihi factum eſſet, ſiquidem evulgatam ladem meam adduci ille non potuit ut crederet. Hæc à Leucterio mihi credita ſunt quæ ſepelire ſilentio tatueram donec Regiis Manibus eſſet parentatum. Porro quid cauſæ fuit matri, abſente me civilibus tumultibus miſcendi Regni. An ejus imperiis unquam reſtiti ? An non facultatem ducendæ conjugis honorifica legatione efflagitavi ? Ecquando officio meo defui ? Ergo audito Andropiſto incumbam navigationi, ut propediem patriâ ſalutatâ graſſantem factionem coërceam.

CAP. XII.

Archomb. belli conſilia init: Cogitantque in Galliam Poliarcho, Gobrias cum copiis Poliarchi Siculum fretum invadit, & hoſtes ad Secaſſum adigit, dum Archombrotus Lucanorum Bruttiorumque urbes occupat, ſibique ſubjicit. Inde in Epirotas ambo arma convertunt, incautoſque delent ne excepto quidem Rege. Qui plauſus! Reges gratulabundi obviam eunt: neque plura deſiderante Hyaniſbe reditum in Africam meditatur; Et Archomb. in Galliam.

HIs attonitam Argenidem urebat cupido ſciſcitandi plura cum ſuccedens Archombrotus inſinuatum colloquium rupit, totâque veſperâ illis adhæſit belli conſilia ſimul agitans. Pigebat Poliarchum virtuti ſuæ repagulum objectum eſſe : neque enim illum oportebat in turbulentis regni rebus præter Galliæ ſuæ pacem, proximamque navigationem aliud quidquam cogitare, dum diutinum hoc bellum fore æſtimabat. Ergo Archombrotus Poliarcho author erat co-

pias ſuas traderet Gobriæ; etenim velut Achilli Patroclum; ita & ipſi vicariam opem præſtiturum.

Itaque quiſque armamenta comparare, Archombroti virtuti & felicitati confidere. Iamque frequenti milite arena fervebat, jam princeps ſuperiorum facinorum gloria tumens ſpondebat victoriam, pugnamque optabat, cum claſſem hoſtilem, incautam illam, & ad tam cytos belli apparatus, poſt nuptias & funera attonitam ambo duces adoriuntur, & ad ſeceſſum adigunt. Sed Gobrias dum fretum invadit unde hoſtes arceat, Archombrotus in continentem deſcendit, ubi adoratis Indigetis Rhegium urbem in extremis Bruttiorum finibus non ignobilem furtim ingreditur; & ſtupore jam pene mutos cives occupat adeo ſine capite cætera membra trepidant. Is de ſe, ſuoque imperio bene ſperare jubet, indulgetque perduellibus ampliſſimam veniam, tributa minuit; ſuique reverentia, ac beneficio ſic omnes implet, ac demeretur, ut ex cæteris mitterentur civitatibus, qui ſupplices culpæ veniam deprecarentur: quibus Archomb. poſtquam perduellionis crimen condonavit, reliquit præſidia: pacatiſque Bruttiis, & Lucanis ſolvit è littore, & Gobriæ ſe applicuit, cui proſperum eventum armorum ſuorum, & promptiorem, majoremque omni ſpe victoriam nuntiat, utpote citra pulverem comparatam.

Gobrias poſtquam victori gratulabundus applauſit, mentem ſuam quæ juſtum in Epirotas bellum agitabat, Archombroto aperuit. Is quanquam nuptiarum, & meditatæ navigationis impatiens, conſiliis tamen æquiſſimis acquievit. Anſam enim bello Rex Epiri Alexander miniſtraverat, dum ſpe obtinendi imperii, auxiliares copias rebellibus Bruttiis tranſmiſerat. Itaque Archombrotus & Gobrias viribus adunatis invehuntur in hoſtes eo impetu, ut navibus ho-

ſtilibus partim direptis, partim ſubmerſis facilis in Epirum deſcenſus eſſet. Epiri Rex Alexander, quo ſuſtineret tumultuarium hunc victorum impetum, hoſteſque ab acceſſu arceret, comparato ex Juventutis flore immenſo exercitu his ibat obviam; ſed dum omnes illiùs conatus perfringit Gobrias, portumque invadit, Archombrotus cum parte copiarum portum alium ſubit, quatenus hoſtes eoſdem à tergo urgeret, quos à fronte Gobrias debellabat.

Strages Epirotarum ſic atrox utrimque fuit, ut pauci admodum ſupereſſent ſoſpites qui poſſent victoris clementiam expiriri. Cecidit ea in acie ipſe Alexander Epirotarum Rex, totaque natio conſternata in deditionem venit. Itaque relictis etiamnum ibi præſidiis, ambo victores in Siciliam transfretare præmiſſis ad Meleandum tabellis de more laureatis. Qui plauſus! Meleander cum Hyaniſbe, Poliarchus cum Argenide ad occurſum victoris procurrunt, gratulationibus utique & votis pleni. Et Meleander quidem vaticinium Aneroëſti quo Archombrotum de proximis Bruttiis, Lucaniſque, & Epiri littore triumphaturum ille prædixerat memoria repetens, & jam tandem expletum cernens fœlix pater, cùm divis, tùm ipſi Aneroëſto vati de ſuperis tam bene merito juſtas laudes impertiebat. Denique Hyempſalem ſuum Archombrotum, Regem Bruttiorum, Lucanorum, & Epirotarum jubet populari plauſu ſalutari. Inter eos plauſus hoc à Theandro decantatum epinicion non illiberaliter exceptum eſt.

Victor purpurea ſacrum caput exue penna
Quod lauri ſibi poſcit honos: jacuere rebelles.
Viciſti, tua Cadmaea eſt Victoria, princeps,
Non mora viciſti, ſpoliiſque illuſtris opimis
Ecce redis. Jam plaude manu Trinacria tellus,
Bruttia legitimo Regi tua ſceptra repone,

 Palma-

Palmarique Duci florentia lilia plena
Funde manu, Regemque tuum jam ſponte ſalutans,
Sudantem aurata frontem deterge corona.
Vota, Duces, iterate Diis, vos pectora turmæ
Solvite, Nectareos fundent jam ſecla liquores.
Et nunc templa Deûm plauſus, nunc omnis odores
Ara ferat, nullæ deerunt in fronte coronæ.
Omnes velleribus roſeis, & frondibus aras
Cingite, Rex venit, & vicit, ſub quo aurea vivent
Secula, & humanos cætus Aſtræa reviſet.
O fortunati queis jam fœlicia nevit
Fata colus, redditque ſuum poſt funera Regem.
Sic Eoa ſibi volucris poſt fata ſuperſtes
Et pater, & proles generoſo è funere ſurgit,
Et fulvo cervix rutilat criſpata metallo.
Te claro genitore ſatum, ceu ſedula nutrix
Extulit alma Themis, rectique infudit amorem.
Progredere, ô invicte, tibi gens Bruttia pandit
Læta ſinum, accelera dejectis anchora rebus.

Hyaniſbe maximè Divis ſe litaſſe putabat, dum eum, quem in ſpeciem prolis aluerat, ovantem intuebatur: Jamque votorum compos aliud nihil quam Africam revolvebat, cum obicem opponenti Meleandro Regina reſpondet; Regno à bellis vix reſpiranti principes abeſſe tuto non poſſe: Rectiùs per ſe Reges; quam per proceres regnum adminiſtrare. Inde imbecilliores eſſe provincias quæ uni capiti ſubditæ longo locorum intervallo diſtant. Addiditque Princeps ſi populi amorem ambit, illius ærumnarum conſortem eſſe convenit, neque privatum commodum publico anteferre hunc oportet: alioqui nonne in vulgus jactabitur genio me indulgere dum ſubditus mihi populus priſtini belli laceſſitur incommodis? Et ſi quis eſt Princeps qui ſe popularem oſtendat, num ille iter ad ſolium ſibi ad meam, meorumque injuriam aperiet? Quapropter iſtud

iſtud negotium nullius indiget conſilii; ſed & optima futura eſt navigatio, quæ maturior: ſat voluptatis à Diis impertitum mihi, tùm quòd par amantum ſtrictiſſimo conjunctum fœdere vidi, tùm quòd Hyempſalem meum tot nationum victorem,ac Regem complexa ſum: ad felicitatis abſolute cumulum, quid putem ſupereſſe?

Meleander obſtinatam ad reditum Reginæ mentem intelligens, ipſe ſeu officii ſpecie par redditurus pari,ſeu Aneroëſti vaticinio obtemperaturus,quo Meleandrum in Africam trajecturum prædixerat Hyanisbæ in Africam revertenti comes ire decernit. Quod conſilium quamvis à nemine ex aula probaretur, utpote Regis ſenectuti noxium; ipſe tamen Aneroëſti fretus oraculo omnia repagula fregit. At Archomb. ſuæ Cyrthææ deſiderio marcens navigationem ſuam in Gallias ſollicite adornabat, quam tamen rerum inſperatus eventus ad multos dies prorogavit.

CAP. XIII.

Andropiſtus Poliarcho ſiſtitur, & hunc ſua oratione conciliat primum; Deinde quærentes Poliarc. docet de motibus Galliæ, quorum cauſam in unum refundit Autolycum, & conſilia ejus de extinguendo Poliarc. & ejuſdem artes exploſas aperit.

INterea Gelanorus Poliarcho Andropiſtum ſiſtebat. Is advolutus Regis primum, deinde Argenidis pedibus, humaniſſimo oſculo utriuſque manus preſſit, ſuoque à dolore auſpicatus eſt: quod principis ſui pacem ferali nuncio libatum veniſſet: pro certo tamen habere, Reges cum in vulgus emineant, à quo eos ſors ſua ſecrevit, tam efficaci mentis oculo publicis negotiis incubare, ut eos non ſinat virtus ſua funeſtis rumoribus nimium quati: adorare ſe fortunam quæ vivum ac valentem offerret ſibi ſuum Principem: eam fuiſſe furioſis civibus temeritatem, ut eum de medio tollere vel-

vellent, quem acerrimis defunctum periculis mitiora fata ſervaverant.

Poliarchus ſermonem occupans, bene ominare, mi Andropiſte, infit, tu ſi in hoc noſtro communi, & totius Galliæ luctu, tempeſtivam ſuggeſſeris mihi medicinam, auſpicatò adſis. Verum ne meas aures inanibus ſermonibus vellica; Seria loquamur: age; mea mater cum Clitobulo contrahit: Regiæ præficitur Harpagus gratioſus in paucis matri: mea dividuntur ſpolia me nondum immolato: Unius Autolyci ferro corona mea ſtat: imperium meum exterorum prædæ patet, cui recuperando tantum inſudavimus. Euge, nunquid ita eſt Andropiſte?

Quali terrore ille percellitur ad cujus pedes fulmen decidit, talis ad hoc orationis fulmen Andropiſtum tempeſtas inundavit. Ut tandem miſſo frontis horrore ſibi conſtitit, non me fugit, Sereniſſime, inquit, negotiorum ſummam non ſine aliquo mendacii, & perfidiæ fuco ad te delatam eſſe; certe non ab alio quam à Leucterio. Sed me movet imprimis quod gradu ſuo, tuaque familiaritate dignum exſtimaveris hominem, qui tuam in perniciem conſpiravit, uti liquido mox tibi conſtabit.

Quantis furioſorum figmentis factiones adumbrantur, præteritarum calamitates ætatum pluſquam ſatis nobis ſuggerunt. Nebulones iſtos ad imperii totius incendium ſubjeciſſe faces, nemo ſanus inficiabitur. Non modo criminandi regiminis Reginæ matris,ſeu obicis ponendi veſtris Hymenæis; ſed evertendi penitus imperii, ſibique deinde vendicandi conſilium factioſis fuit. Hic porro ordo eſt, & totius rei ſeries.

Non te latet, Sereniſſime, quam inauditis viis æquitas Deorum ad Solium regium te provexit, quantùm parentis tuæ induſtria, pietaſque ſubducendæ lupis

pis ſaluti tuæ inſudavit; nulla ſpes tibi affulgeret imperii, niſi illâ incredibili clementiâ, & longanimitate ſuâ ſubditorum animos devinxiſſet, & admirandâ fortitudine, atque prudentia, objecto ſeditioſis prædonibus fræno, eorumque impetu coërcito, ſeditionum, & turbarum incendium reſtinxiſſet. Domitis rebellibus unus adhuc Autolycus ſuperfuit, Commindorigis digna ſoboles; hunc paris audaciæ æmulum, & clientelis præferocem Liguribus præfeceras, etiam pluſquam par eſt, etiam eidem confidis ad tuam, regnique tui perniciem: Eſt enim illi, neque ibo inficias, acre ingenium, ſagax, reconditum, per omnem artem expolitum, & inſtar Protei, aut Acheloi verſatile. Is porro Autolycus tot beneficiis tuis demeritus, ſed ambitioſi ingenii æſtu ad majora ſemper aſpirans, matris tuæ pudori, & quaſi tyrannidi improbæ, ac imperitæ, ut jactabat, mulieris quàm ſæpe illuſit! quam ſæpe multitudini plus juſto credulæ perſuaſit, ex ganeonibus, diſcinctis nepotibus, ac paraſitis conflatum eſſe Reginæ conſilium, denique ex popularibus qui rem ſuam privatam publicæ rei præverterent. Harpagum vero ſupremæ potentiæ faſtigium æmulari, eamque familiaritatem fœminam principem dedecere: Reginam inter & Rætios fœdera intercedere: Clitobulum propediem ad fœdera coiturum ignaviæ, atque dedecori fore Gallis, ſi principis, & alienigenæ, & ab avitâ religione degeneris ditioni ſubjaceant. Igitur miſſâ Principe ad novi Regis inaugurationem appellendos animos eſſe, cum neque tibi vita, neque Cyrthææ ſorori tuæ quidquam ſpei ad imperium ſupereſſet, niſi illa Autolyci connubiis cum hac filiâ principe contrahendis annueret.

Simul his varii rumores per regionem ſparſi; ortumque eſt in plebe, & accenſum diſſidium factioſorum flabello, qui mordacibus ſatyris diſſeminatis in vulgus, multitudinem emollitam ad funeſta adverſus

Reginam conſilia impulerunt. Hæc in ædes ad amœnitatis voluptatem in confluentibus Araris, & Rhodani deceſſerat, cum unus è conſciis emptus ab Harpago horrendam conjurationem aperuit. Conſilium erat occupandæ principis filiæ, & Harpagi tanquam perverſè conſulentis Timandræ ſeu tradendi cuſtodiæ, ſeu igne & aqua interdicendi. Deinde cura commiſſa exploratoribus qui te vivum ita circumvenirent, ut priuſquam Halcidonis portum ſalutaſſes, ad inſidias pone inſulam adverſam Phocenſium coloniæ, te adigerent; ut prius fato ultimo traderere quam tuis. Aperta, & exploſa conſpiratione ad Reginam imperantem me confero, & à conſilio cogendo hanc ſatis abduco, quod ſit vero ſimile Autolycum conciliaſſe ſibi viros, qui arcana conſilia proderent.

Regina meam cœpit probare mentem, conſertoque cum eo qui conjurationem prodiderat, ſermone, tribunum capitalem mittere qui furtim illos apprehenderet, quos præſens Elenchus arguiſſet, eoſdemque vinculis traderet. In regiam Autolycus arceſſebatur. Sed ut ad ſuſpicionem propenſa eſt mens conſcia ſceleris, in Regina nihil fidum putat, donec perlata ad ſe conjuratorum captura, adumbratæ virtutis fucatam oſtentationem ſolvit, & aperto Marte in Timandram invehitur.

At ille acri ardebat in Harpagum odio, imminenteſque ferias proſpiciens, quibus impuberum mactandorum mos erat ſolemnis, tam ſtrenuè pontifices demeruit, ut ad ſortem callidè jaciendam in prolem unicam Harpagi, fidem illorum aſtringeret. Iamque eâ authoritate audentior, priſcos ritus impulſu Reginæ in deſuetudinem abiiſſe conquerebatur: Et huic muneri addicti Pontifices ſuis illecebris ita plebem demulcebant, ut hæc emollita negotium impigrè urgeret, cum Regina, proceresque naſcentes motus ſedare ſe poſ-

ſe poſſe rati, ſi quid plebis religioni deferrent, hanc diem juſſere pro more antiquo eos feriari. Dicta die ſortiri placuit; neque ſors in deſtinatam hoſtiam; ſed neſcio quo fato, vel potius Deorum conſilio in minorem Autolyci fratrem cecidit. Nec mora hic rapitur ad aras, & ſimulachro Martis vimine contexto inſuitur, atque igne ſubjecto flammis, fumoque infœlix puer obruitur.

Interim à fletibus, uti cavebat Lex, parentes temperabant quidem; ſed eorum præcordia obſeſſa furiis jam minas, & cædes anhelabant, ut eo cruore extinctæ prolis cineres luſtrarentur. Itaque ritu perſoluto, ex Harpagi ſententia ſortes eſſe miſſas, longe lateque diſſeminatur, ſacris nimirum à Tyranno rem adminiſtrante publicam, labefactatis: neminique tutò in aula eſſe poſſe. His in plebem evulgatis, explorari facinus Regina jubet, & verum à Pontificibus extorqueri; cocirca in urbe media conſilium cogitur. Confluente undique multitudine in ſuſpicionem adductus Pontifex non dati ſecundum profeſſæ religionis Sanctitatem reſponſi, & ipſe minis territus luce palam eſt confeſſus, ſe non ab Harpago, ſed ab Autolyco emptum fuiſſe: ignorare ſe tamen quonam fato nomen iſtud pueri immolati in urnam cecidiſſet.

Confeſtim in multitudine gravis exorta tempeſtas, quæ à partibus Autolyco ſtudentibus tanta arte ſedata eſt, nemo ut ſe domum reciperet, qui Autolyci fortunâ calamitoſâ non percelleretur. At Tyrannus minimi pendens dolos ſuos in lucem veniſſe, in campum copias egit indies creſcentes ex innumeris ſeu offenſionis velo defectionem ſuam obtendentibus, ſeu metu adductis, ſeu donis, aut quovis promiſſo ſollicitatis. Verum ille dubitans de ſecundo armorum eventu, quamdiu ſtares, fortiſſime Rex, Leucterium una cum ſuo medico ad te delegandum eſſe duxit, tùm ut inhæ-

rentem in tuo pectore erga matrem penitus deleret obſervantiam, tùm ut in amicitiam tuam cautè ſubrepens venenum comparatum tibi propinaret. Quamobrem Autolycus patrui ſui morbum prætexens,quaſi hæreditati conſulturum Leucterium, in Corſicam inſulam mittere ſimulat : comitem vero adjungit ei medicum,qui tanquam ægroti morbum (ſi qua ſpes,ſi qua vis in arte ſupereſſet) validis medicamentis fugaret.

Atque hæc à nobis tandiu credita ſunt, donec Regina, portubus adhibitâ cuſtodiâ, ſolerter apprehendi vernam jubet, qui mentita ſorte habitu mercatoris iter ad Leucterium agitabat, uti ſatis liquet ex inſcriptis Leucterio codicillis,quorum erat bajulus. Has ego ad te, Rex, ſic imperante Regina defero, ut & perverſi hominis fraudes explodantur, & tibi matris tuæ in te, reque publica tuenda curæ, ſtudiaque comprobentur, dum tuo reditu excuſſis hiſce nebulis, horum fides,perfidia iſtorum tibi innoteſceret. Attamen doli Leucterii non aliunde quam mea virtute evincentur. Et hoc uno me beatum prædico, quod apud te reperi hanc orbis Gallici luem in Orcum detrudendam, ubi recipiat illam quam eſt meritus, potius quam in Corſica fictitiam, portionem.

CAP. XIV.

Excipit ubere fletu Argenis hunc ſermonem, quem Andropiſt. decernit ferro aſſerere. Admonitus de negotio medicus paratum Poliarcho pharmacum haurit. Procedit nihilominus ad Poliarc. Leucterius fidens animi, & depoſito cingulo ferrum ad pedes illius deponit, non utique reſumendum, niſi ad vindicandum objectum ſibi crimen. Ergo ſtadium deſtinatur quò populus confluit omnis.

TAm prolixæ orationi Argenis aſſiduis litabat fletibus in tanto Poliarchi,atque rerum diſcrimine;neque illa poteſt quin ſubjiciat, ferali ſe Galliæ vulnere lancinari non tàm propter erumpentes in eam tumultus,

tus, quàm quod tam tætrorum feræ monſtrorum eſſet, quæ violentiùs hydrâ Lerneâ Herculi Gallico inſultarent. Quibus adjicit Gelanorus, turbulenta ingenia à regni adminiſtratione procul eſſe arcenda, quod novandis quam gerendis rebus aptiora ſint, eo circa Poliarchum Autolyco non eam authoritatem in Gallos, & Ligures, quæ hominem hunc impotentem ſupra humanum faſtigium extuliſſet, concedere, non ei confidere tantùm debuiſſe. Mox argumentum uſu confirmans protulit in exemplum mutationes Græcorum, Celtogallorum vero ſtabile imperium, illorum qui ſolent dicere ficum ficum,* & ſcapham ſcapham. Sapientis eſt ingeniorum delectum habere, & pro ſua quemque dote, ac indole ad regni munia excitare: non enim ex omni ligno fit Mercurius; pares negotiis neque ſupra aut infra eſſe oportet. Itaque fide, ſed vide; utrumque vitio eſt, & omnibus credere, & nulli: nimia principis fides aditum ac dolos, ad inſidias, ad conjurationes perfidis aperit.

Hæc abrumpens Poliarchus Andropiſtum rogavit, num hos de Leucterio ſermones poſſet aſſerere? Et ille, id ſe ferro poſſe. Ergo Leucterium accerſit. Qui autem ad limen excubabat miles, is medici germanus erat, ad tam ſubitos ac frequentes Andropiſti ingreſſus obſtupeſcens, Autolyci medico negotium aperuit: Quamobrem ille conſcio metu illico ex Sicilia ſolvere cum Leucterio ſtatuit. Iamque proximæ navigationi ſe accingebat, cùm Regem adire juſſus eſt Leucterius uno comite medico. Quod iſto prorogante, ille cui provincia facta fuerat accerſendi Leucterii, audivit ejuſdem Leucterii navigium adornari.

Itaque Gelanorus cum prætorianis aliquot proceſſit ad Leucterium apprehendendum cum medico. Et alterum quidem ex animi ſententia cecidit. Verum ubi

* Τὴν σῦκα σῦκα, τὴν σκάφην σκάφην.

ubi in Medici thalamum iter fuit, obſtitit obex, adeo ut aſſulatim fores comminui opus eſſet. His patefactis Gelanorus converſis parietem inter, & lectum oculis, ad protervum medicum tota corporis mole ſupinum, & hauſti veneni quod Poliarcho paraverat cedentem virtuti obtorpuit primum, deinde maturato greſſu necis violentæ cauſam rogavit. Sed jam præcordia peſtis invaſerat, ſicque oppreſſerat perditum vox ut nulla reliqua eſſet, niſi quâ Regem de veniâ ſupplicaret; nec mora ſingultus fauces præcluſit. Quotquot aderant cum Gelanoro ad horrendam hanc tragœdiam defixi ſunt. Sed vocem ille premere cunctos juſſit tandiu donec Regi Leucterium ſiſteret, qui jam audentior proceſſit ad Regem cum ſupercilio, & animis ad negandum crimen obſtinatis, ſi forte Regem negotium latuiſſet. Leucterius igitur ſublatis in cœlum, & in Poliarch. oculis, vel Deos, Regemque innocentiæ ſuæ teſtes vocare, vel ob inuſtam ſuo nomini tam atrocem notam ingenti tumultu concuti videbatur, & paucis quidem ad removendum crimen, ſed iis validis argumentis peroravit; deinde ſupplicatis Poliarcho, & Argenide, ne fidei ſuæ propter jactatas in ſe contumelias quidpiam detrahant, cingulum ſolvit, atque ad pedes Principis ferrum pro more depoſuit, non ultra tollendum niſi ad abſtergendam impoſitam ſuæ fronti labem.

Faxint Dii, reponit Andropiſtus, uti ſuis purgationibus innocentiam meam iſte laceſſit, ſic ego ſcelerum ejus veritatem mea virtute poſſim aſſerere, & confeſſionem facti ex ejus vulneribus exprimere: per te liceat, Sereniſſime, perfido iſti ferrum tollere, & Equitis munere iterum fungi, quatenus execranda facinora ſua proprio cruore eluat. Annuit Poliarc. atque haud mora, de monomachia monitos proceres voluit: quare ad Herculeam portam palæſtra conſtituta eſt. Is ru-

mor

mor totos mox pervaſit fines Siciliæ, & dicta die ſpectatrix multitudo confluxit.

CAP. XV.

Andropiſtus, & Leucterius in ſingulare certamen deſcendunt. Ille ſtadii victor confeſſionem facti ab æmulo expirabundo extorquet. Qui plauſus! Diem reliquam communis ●titia argumenta abſumunt. Sed Poliarchi conſtantiam cura de reditu ſuo ſollicitant.

IAm Andropiſtus ſe juſtis armis ad pugnam accingebat, jam expeditus in equo, & idoneo cultu inſtructus curſu citato in catadromum pene abripiebatur, ubi mentitâ animi conſtantiâ Leucterius æmulum opperiebatur. Acribus igitur accenſus odiis Andropiſtus dato ſigno factâque certaminis copiâ, admotis calcaribus equum in hoſtem concitat: mox adducto galeæ pæropio & inſerta in moram haſta arietat, ferrumque adigens in pectus æmuli, hunc ſine mora ſolo æquat: quanquam & ipſe incautus per defectum loricæ reciperet ferrum, quod cutem libavit. Ad proprii cruoris aſpectum haud ſecius quam Taurus ita exarſit Androp. ut equo deſiliens adverſus hoſtem exanimem nudo enſe baccharetur, ejuſque latus tandem hauriret: Attamen expiranti omnia conſilia conjurationis nuda confeſſione extorſit, donec extrema verba juſta mors præcluderet. In eum autem adoleſcens, qui è litterario pulvere tunc primùm erumpebat, extemporaneo carmine ita luſit.

Non jam cruentat ſanguine Buzyris
Aras Tonantis, non ſtabulum Geta:
Culpæque vindex haud inultum
Deſeruit Nemeſis ſceleſtum.

Quamvis Tonantis lenta ſubit manus
Ultrix, inultum quæ ſcelus hactenus
Audivit ætas? Nempe tardo
Pœna gradu ſequitur rebelles.

Sci-

Scimus Gigantes Centimanos polo
Repſiſſe; Scimus Terrigenas Jovis
Ultrici dextra olim retortos
Tænarium miſeros in antrum.

Scimus quòd ultor Juppiter impios
Juſto Tyrannos fulmine perculit:
Nam perſpicaces hic ocellos
Fortiùs ut feriat, recludit.

Tu ſumme Rector, fulmine vindici
Mulctas rebelles: axeque dejicis
Pravè occupato, dum Tyrannis
Immeritas adimis coronas.

Factoris orbis tunc micat æquitas
Cum bellicoſos concitat Hercules,
Qui monſtra cædant, & rebelles
Lethiferis feriant ſagittis.

Nigro Tyrannum te genuit die
Quæcunque vitæ principium tibi
Donavit in noſtri ruinam
Imperii, opprobriumque gentis.

Sed fulminantis juſta Jovis manus
Nunc, ô rebellis, peſtis ô imperii,
Te, cum Gyganteis catervis
In Stygiis cruciabit antris.

Vix credi poteſt quo impetu Poliarchus in collum ſui, & ſuæ matris vindicis irruperit, quos plauſus in cœtu excitarit, quot laudum titulis nomen Andropiſti adauxerit, quanquam vix aliud nomen fidem ejus veriùs deſignarit, quam præſagum illud à cunis impoſitum. Andropiſto impertitas laudes non modo principes, verum etiam confuſa plebs ſic excepit, ut prætervolantes aves clamor ille inconditus à volatu deterreret.

Inde

Inde in aulam ſeceſſum, ubi torus, & epulæ Andropiſto quaſi attrito de certamine comparantur, ipſe ſuam iterum induſtriam, & vigorem membrorum oſtentaturus, in aream cum provectus eſſet, in varios curſus, ac recurſus equum ſuum egit, modo multiplices orbes expediendo, modo effuſo curſu hunc in arenam concitando; denique è ſtadio equum ſtimulans in armatam effigiem, quæ in extrema arena inſtar metæ aſſurgebat, tanto impetu fariſſam contorſit, ut ſimulachrum è ſitu deturbaret, obtuſa tamen ad ſaxeam molem fariſſa. Nemo extitit in eo cœtu qui ad vigorem indomitam lacertorum in Athleta, quem omnes attritum labore certaminis æſtimabant, non plurimùm defigeretur. Sed inſtructæ cibis regiis menſæ equeſtris velitationis finem fecere. Quod reliquum lucis fuit, lætitia convivalis, & varii ſermones abſumpſere, ſed Poliarchum curæ graviores, & deſideria reditus. Cunctas nationes, infit, populus, aut primores, aut ſinguli regunt, & ubi nullus eſt gubernator, populus corruet: nullum enim eſt animal majori quam homo arte tractandum. Quare non eſſem immunis à culpa ex quo regni clavum reliqui, niſi me Argenis mea omni imperio potior natale ſolum vertere adegiſſet, nunc maturandus eſt reditus.

Cap. XVI.

Timoclea Poliarchum cupiens in Sicilia remorari, cujuſdam Hermogenis fabulam narrat, qui quod ſe facilius ſalutemque ſuam ſuis crediſſet, vitam cum imperio perdidit.

Timoclea convivantibus aderat, quæ ut Poliarchum in Sicilia diutius detineret, hunc cœpit fabulâ non vulgari à reditu ſuo deterrere, quæ ſoluto convivio minimè ſoluta eſt. Nondum ex arenoſis Lybiæ terris Oceani aquæ receſſerant, nondum diviſi ab ſeſe mirabili divortio prærupti montes, & in fretum pro-

procurrentes Calpe, & Abyla, Oceani fluctibus copiam irrumpendi fecerant. Nondum erat illud Herculeum mare quod Europam ab Africa dirimit, cum illæ ſubjectæ convalles, propter uberes liberalis naturæ divitias, Elyſium dictæ, deſiderium ſui omnibus accendebant. Ibi fortaſſe fuere & celebrati illi horti Adonidis, neque ita procul pretioſa Heſperidum pometa, quæ auro ſuo non unum Perſeum demulcebant.

Hac ætate aurea imperabat in felicibus hiſce vallibus princeps, quem in primis annis amavit fortuna, ſequentibus verò deſtituit: Hermogenes dicebatur. Hujus felicitate vicinia diu inviderat, maximè Summanus Iſidis frater minimus, cui cum in provinciarum ſorte cecidiſſet viliſſima ſitu, ſterilibus montibus impedita, flammarum volumina cum Ætnâ & Veſuvio evomentibus, importuna vallium paludibus, quanquam aurifodinis ditiſſima (hodie inferum mare dicunt) non ceſſabat apud fratres de ſua hac ſorte conqueri, imprimis quod ne conjugem quidem inveniret, quæ in hac ingrata plaga ſibi ſocia genialis thori vellet eſſe, niſi ad raptum mentem converteret. Applauſere fratres conſilio, neque recuſavit Summano promiſſam jam olim Perſephonem ſuam ex inceſtuoſo conceptam concubitu maximus natus Iſis, quem Jovem dixit Religio poſterorum. Porrigit aurem ad nuptias tandiu concupitas Summanus, & occaſione capta abſentiæ Cereris irrumpit in campos Enneos, unde Perſephonem, dum illa inter virgines animi cauſa remittendi deambularet floreſque legeret, diu ac fruſtra reluctantem abducit.

Hæc poſt tot curas ſollicitæ matris reperta, tamen à Cerere matre adduci non potuit. Cum autem tæderet Perſephonem iſtius plagæ, quæ horrebat ſterilibus jugis, cænoſiſque paludibus, à patre obtinuit, ſibi ut liceret alterno ſemeſtri in florentibus Ennæ campis diver-

verſari; tùm ſe hybernis diebus apud Avernum receſſuram promittens: quod Summani Regnum ab Averno lacu ditionis illius clauſtra ab ortu deſcribente nomen ſortitum eſt. Populi iſti, Inferi dicti, ad diſcrimen Orientalium qui & ipſi Superi appellati ſunt, (& nunc eſt Superum mare) in ſubterraneis locis habitantes,& per cuniculos commeare ſoliti toto die latebant, noctu emergebant ad prædam, quanquam alioqui ex metallorum effoſſione victum etiam quærerent. Iuxta Avernum lacum ſurgunt ſacra nemora, unde poſtmodum Æneas ramum aureum (viſcum magis manibus ſacrum dixerim) dignum Perſephonæ donum avulſiſſe fingitur. Illic & fontibus ſuus horror fuit, quorum in unum ſi cœnis immergitur, exanimis computreſcit, ſi extrahitur, illicò reviviſcit.

Hoc imperium quod Inferum mare nondum erat, perpetuo montium dorſo frequentique palude munitum uſque ad Pyrenæos porrigebatur; ingreſſu vix aliunde patente quam per Avernum lacum, qui grandævi vectoris (Charontem appellabant) cymba trajiciebatur. Ea porro eſt hujuſce lacus graveolentia, ut corrupto cœli tractu prætervolantes aves enecet. Conſtat enim *illum olim à populis dictum Styga nomine verſo.* Lacus iſte ſubjectus eſt inmani antro vatis Cumeæ, quod Religionem ſubeuntibus ingerit, dum ſuffragante erroribus natura loci, ad Inferos aditum aperit. Vaſti illi receſſus fertilem agrum ſuſpendunt; & inter caducitatem veteris Saxi uberes aquæ volvuntur, quas gramen lento ſtrepitu, deinde ex lapide ingens Crater excipit ad potum & balneum Sibyllæ illius quæ ſua quemque fata prædocebat. Clamantium vox in hoc antro centies repercuſſa ſtuporem novum addit.

Orientalem, Auſtralemque plagam (quæ jam Creta, Cyprus & Ægyptus eſt) continuo ſolo, nulliſque

D flucti-

fluctibus intermediis obtinebat. Iſis uſque ad ſinum Erithræum, cui & toti adjacenti Oceano Ageſilaus (vulgò Neptunus) præſidebat Iſidis Summanique frater: Campos vero Enneos Cereri ſuæ reliquerat Iſis. Ab his finibus ad Calpen & Abylam longe lateque porrectam regionem obtinebat Hermogenes; hanc ad Boream Summani Regni limites, ad Auſtrum Atlas & alii montes, quos ob æqualitatem & continuitatem Septem fratres appellavere, diſterminant. Ibi colles ad amœnitatem, ſalubritatemque aſſurgebant molliter, & convalles non ingratè ſubſidebant. Nullæ nubes unquam aſperabant cœlum, bruma nulla extinguebat ſegetes, nullus æſtus decoquebat; ſed purus & incorruptus aëris tractus incolas alebat genio loci & fortuna ſua dignos: Hinc ignotus poëta tam fœlices campos in hunc modum deſcripſerat.

Sunt latices, multuſque fluit per gramina rivus,
Sylva coronat aquas, ſinuoſaque littora cingit:
Fert calamos non culta ſeges: nam frugibus agros
Veſtit flava Ceres largas ſine ſemine meſſes
Indigenis referens: Incultos Flora colono
Gaudet odoratis deſtinguere floribus agros;
Ipſa nec amiſſos unquam Dea luget honores
Nuſquam ſylva comas, nec tellus gramina ponit;
Fœlices recreat Cœli clementia terras,
Quas lenes afflant Zephyri. Quis amœna vireta
Fortunatorum nemorum, ſedeſque beatas
Non putet Elyſii, quando hic paſſim omnia rident.

Ibi & bonarum artium vigebat commercium, & abſtruſiſſima quæque, in naturæ majeſtate recondita evulgabantur. Tantæ felicitatis aſſertor erat Princeps Hermogenes, qui æmulos Vitæ, atque Doctrinæ omnes ad virtutem, & ſcientiam accendebat. Natus erat ad orbis illius ornamentum; neque Vita functus eſt niſi ad totius regionis iſtius excidium. Poſtremus

iſte

iſte Elyſii Princeps Deucalioneum, hoc eſt Europeum cataclyſmum haud multum anteceſſerat, qui montes ſibi cohærentes Calpen & Abylam ab invicem ita diſcrevit, ut ex illa ætate perennes aquæ plagas illas inundarint, penituſque ſubmerſerint, quod indefeſſo labore Alcides abſolvit, concinnatis illis montibus, quos antiquitas Herculis columnas appellavit. Hermogenes provectus ad ſolium non Philoſophiam excuſſit cum pallio, ſed in exemplum omnis virtutis & ſapientiæ ſuffecturus, non in contrarios ſuæ felicitatis vitio unquam degeneravit affectus, ſed ſive ignoratione populi non ſemper commoda ſua ſentientis, ſive Magnatum ambitu regium nomen ſæpe afflictum, ſæpe ingenti clade everſum eſt.

Nam Perſephone ex ridentibus Ennæ pratis vix regreſſa, & Summani regiam indignata conjugi aſſerit voce ad fidem compoſita, niſi ipſe ſecum ſolum verteret ſibi moleſtiſſimum, fore ut ipſa ſe & Viro; & regno ſuffuretur. Inexpectata dicentis oratio Summani mentem multiplici timore confudit, quemadmodum enim voluptas nulla ei potior erat Perſephonæ ſuæ conſuetudine: ita diſſidium ab ea, vel minimum ferendo vix par eſſe poterat. Quare illa averſum conjugis animum quibus poteſt blanditiis delinire: Sed incaſſum apud ſurdas aures obſtinatæ. Quid faciat? hæc novum ſuggerit conjugi conſilium, diſturbandi nimirum è regno Iſidis, ſoliique occupandi. Ad hanc ſententiam Summanus riget & aures occludit: Alteri tamen conſilio animum aperit, invadendi ſcilicet Elyſii. At quibus armis expugnari regnum poſſit, quod impervium eſt, utpote continuo montium præruptorum dorſo vallatum, ac potens excubiis? Plutus Summani unicus ſummam rei credi ſibi poſtulat, ſperabat quippe multo auro emptis excubiis ſolertiùs quàm in Acriſii turrim quondam Jovem, penetraturum ſe in campos E-

 lyſios:

lyſios: Quare hic ſolitis armis, atque inſidiis victoriæ quaſi præludebat. Etenim animo ſedet majorem natu filiam Hermogenis tùm aureis molibus, tùm ſpe imperii nuptiarumque emercari. Phlipſis natu minor ſic ſtat à patre Hermogene;nullis ut præmiis ab illo poſſit abduci.Ergo Rex ab ea conjurationis ſummam accipit. Is ratus emptos quoque purpuratos à ſe deſciviſſe, ad natum ultra Pyrenæos imperantem divertit, dum Plutus nondum aſſertum ſibi regnum hoc Regis ſeceſſu intelligens, nec eo ſuperſtite diuturna ſceptra patri ſuo Summano eſſe poſſe, cum Eugenia de ultimo Regis fato decernit, & quoniam in abſentem ſævire non licebat, Rex quaſi ad repetendum clavum ficta pietate revocatur. Hoc reditu Plutus & Eugenia jam ferociores purpuratorum, & eorum quos averſos à Monarchia, notaverant, concilium cogunt, accenduntque ad Regicidium & quoniam occulta facinora plerumque ſunt inviſa, Emuntur iniqui teſtes, qui Tyrannidem Regi objiciant. Pronunciatur ſupplicium capitis, & regis majeſtas majeſtatis rea ferali periodo totam ſcenam claudit. Tum Plutus rei bene geſtæ Summanum patrem per expeditum equitem admonet. Ergo Summanus & ipſe Dis & Samotes appellatus, conjuge Perſephone comite, campos beatos ingredi, & ſolium invadere ſancitis Regis ſanguine Plutum inter & Eugeniam novis fœderibus, obfirmato Ditem inter & Perſephonem conjugio.

Ad hanc Timocleæ ſtupendam fabulam, tametſi cæteri pene rigerent, tamen Poliarchus obſtinatus ad reditum conſilium mutare noluit, nedum Archombrotus ipſe, Cyrthææ ſuæ, cujus effigiem gemmatam à Poliarcho paulo ante dono acceperat, impotenti deſiderio percitus. Atque in eam effigiem poëta ita ludentem Archomb. induxit.

Quis

Quis face ſuccendit flagrantia lumina? vel quis
Lethifera hoc vultu ſpicula condit? Amor.
Lactea quis niveo decoravit colla nitore?
Aut quis purpureo labra rubore? Venus.
Cyrthæa quoties perluſtro lumine crines,
Implicitum nectunt aurea vincla animum.
Aſſiduè creſcit frontis decor, atque recuſa
Quo magis illa mihi eſt, hoc magis illa placet,
Non animus capit hanc, non hanc manus exprimet ulla:
Spectanti Virgo pulchrior una redit.

ARCHOMBROTI ET CYRTHÆÆ
SIVE
SECUNDÆ PARTIS ARGENIDIS
LIBER SECUNDUS.

CAPUT I.

ARGUMENTUM.

Victor de Leucterio Andropiſtus narrat ſomnium de caſis à ſe Tygribus, quod in Siciliam naviganti ſibi obtigerat. Author eſt Argenis cogendi concilii, quo Galliæ ſuccurratur. Auſpicatur Aneroeſtus, & ſedandorum motuum modum docet. Andropiſtus vero Philoſophorum loquacitatem comprimendam putat. Is à Poliarc. ad Timandram remittitur, cui creditur ſumma rerum. Argenis vero thecam horariam ad Cyrthæam pretioſum munus mittit.

HEſterno in congreſſu ampliorem laudem nemo retulit, quam Andropiſtus, qui de æmulo victor armis ſuis profligato triumphabat; & ſomnium in mentem revocans, quod in Siciliam adnaviganti obtigerat, tygreſque à ſe ſeu domitas, ſeu fugatas eſſe intelligens, ſomnii totius ſeriem principes ſibi plaudentes edocuit. Argenis tam aperto diſcrimini Poliarc. ſui caput ſubductum eſſe geſtiebat: jamque de Galliis ſollicita Author imprimis Regi fuit cogendi concilii, ut priuſquam Leucterii clades ominoſum quid attuliſſet, motibus publicis præcaveret.

Coëunte igitur cœtu Aneroeſtus exorſus eſt ab cladibus quas publicis rebus factiones adſciſcunt; eas nimirum prudenti conſilio eſſe pervertendas: ſin invaleſcunt, amuletis aptiſſimis eſſe graſſanti peſti ſuccurren-

rendum. Eſto, Tyranni æſtiment civili tumultu ſolidiorem fore Rempublicam. At viribus tum deficiet, cum mutuis cives diſſidiis ardebunt. Neque ullum eſt deterius imperium, quam quod incendii ſui nutrimenta fovet. Optimus Princeps hoc magis mala tanta declinet, quo hunc aureum eſſe orbis ſui nexum exiſtimat civium ſuorum concordiam; quam ut ſervet, nullam non navare debet operam. Quemadmodum enim ſæviſſimæ quæque procellæ tenuiſſimo terræ halitu ſurſum erumpente excitantur; ita & civiles motus ex re minima ſolent oriri. Ergo ſeu pigmento verborum, ſeu aperto marte reſtinguendum eſt incendium, priuſquam ſæviat ſcintilla vel leviſſima excitatum. Ferro inquam, & pluſquam æmula ferocitate cenſeo in eos agendum, etiam cum rebellantium detrimento, ubi benignitas cœpit eſſe vilis. Si per urbem flamma graſſatur, non faſtuoſis parcitur ædibus, ne longius ſerpat contagio. Membrum male affectum præſtat reſcindi, quam irrepenti labi totius corporis copiam facere, uni membro ferro ſalutari neglecto. Irrita, atque vilia perduellibus fuere parentis tuæ lenocinia. Ergo aperto marte, & publico factioſorum ſupplicio ſubveniendum tumultibus, ut cum hi ſigna ſuſtulerint, nulla ſpes impoſterum aliis affulgeat factioſis.

Verum quò arctior eſt conjurationis tam atrocis nervus, eo publicæ rei pernicioſior, cum fœdus omne, omnemque præcludat amicitiam. Conſcia mens ſcelerum ſpem omnem fœderum abjicit. Quemadmodum ergo à phalangio tacti ex ancipitti morbo nunquam convaleſcent, niſi Cythariſta, vel tibicen variis modulis cecinerit, quorum ad legem exultabundi maximo niſu in geſtus, ſaltuſque erumpant; non aliter ſubditis facibus accenſa plebe, principem jure ſuo tantillum decedere, & multitudini aſſentiri oportet, quam ad

ad ſuas deinde leges pelliciat. Neque eſt facilius plebi concitatæ repagulum objici, quam torrenti per abrupta lapſu præcipiti devoluto. Par eſt in exercendis contra cives viribus periculum, niſi de victoria planè conſtiterit; quæ ſi inclinarit ad ſubditos, quis ambigit utrum pacis leges dicturi ſunt? Et quanquam fuerit Mars communis, niſi conſiliis eventus reſponderit, erit ſuis deſpicatui Princeps, hoſtibus ludibrio.

Itaque obſtandum principiis, & ſævienti multitudini opponendum ferrum: nam ſi mora nectitur, invaleſcente factione ad conditiones pacis ſubditi vix deſcendent; cum mora det viros. Porro civiles motus nonnunquam tales ſunt, ut Principi obſit plurimum ad pacem ſollicitare ſubditos, maximè ſi quis ex optimatibus contribuit ſe rebellibus. Si ſtatim atque tumultus domeſtici conſilia Regi patuerint, Autor motuum illorum corripiatur, validiſſimus obex conatibus factioſorum objicietur. Regis pietati reputabitur nullum hic locum pietati reliquiſſe; alias liceat cedere pietati. Si unum diſſidii caput reſcindatur, cætera in tuto ſunt: quæ autem furioſo inferri poteſt injuſta nex? Itaque nullum conſilium ſalubrius puto, quam ut Autolycus comprehendatur. Ejus periculo cavebunt ſibi cæteri, & ſine capite membra conjurationis trepidabunt. Neque mora plebs ad reverentiam majeſtatis ſe recipiet. Hactenus Aneroeſtus.

Tunc viſum eſt Andropiſto intemperantem Philoſophorum loquacitatem eſſe premendam, cum illi ad arbitrium flectant voluntates. Nulla res, inquit, tam potens in animos imperium exercet quam licentia perorandi. Neque ea eſt Regum potentia & authoritas, quæ ſolet eſſe Oratorum. Hi languentes excitant animos, domant, & cohibent ſævientes, atque ad quamcunque partem voluerint mentes captivas deflectunt; quod Eloquentiæ pace dixerim, cujus abuſus tan-

tantum damnatur : Etenim illa quod torvum eſt, hoc rectum efficit; quod rectum, hoc torvum: quod Elephas eſt, Muſcam; quod Muſca, Elephantem. Anceps gladius quo civis furioſus rempublicam vulnerat, quo bonus protegit oppugnatam. Quemadmodum Eloquentia flexanimi ſui oris illecebra mendacium abigit, ut intrudat veritatem; ita nonnunquam eodem fuco verborum veritatem removet, ut det locum mendacio. Ignis eſt Eloquentia, qui ruptis obicibus lucem affert quidem, & errorum diſpeſcit tenebras; ſed ſua virtute non raro abutitur ad ſcelus; unde fit ut confertum oleo vaſculum Eloquentia lævâ prægeſtet; dextrâ vero aquam præferat, ut hâc deceptæ mentis labem poſſit abſtergere; illo vitiare, ac fœdare mores optimos, & factioſorum conſilia iniquo virtutis fuco adumbrare. Cavendum ergo ne multitudo plus æquo facilis hoc lenocinantium verborum faſcino deludatur. Tuum eſt, Poliarche, tuam, matriſque tuæ ſalutem curare.

Ubi captatis ſententiis abunde animadverſum eſt, quid opus facto, Poliarchus Andropiſtum ad matrem remittit, regni clavum ſub Reginæ auſpiciis eidem committens, ut cum Princeps reverſus in Patriam fuerit, ſedatam hanc procellam eſſe gaudeat: Si ſecus propediem adfuturum docet, ut pullulantis Hydræ ſeditionum reliquias clava pluſquam Herculea Diti, Furiiſque mactet.

Argenis ut animum ſuum in Cyrthæam aperiret, & ceram exaravit amoris æterni obſidem, & pretioſo munere, per internuntium Andropiſtum illam donavit. Theca erat horarum index, auro, gemmiſque interſtincta, ſed tanta arte cuſa, ut materiem ſuperaret opus. Etenim in illa quæque Sydera ſuo defixa cœlo vibrabant gemmarum lumine diſpari, inter quæ emicabant violentius duæ illæ faces, quarum altera proprio

motu annum, alieno vero diem efficit: altera annum breviorem vertit, hoc eſt menſem. Porro hoc artis ſpecimen horas Solis, Cœlique filias juſto diſpenſatas intervallo, nexis invicem rotulis ſic diſtiguebat, ut in partes duodecim diem perpetua quadam motus perennitate illæ dividerent: nam hoc artis miraculum tenui quadam manucla, uti orbes cœleſtes intelligentiâ, movebatur.

CAP. II.

Archomb. acciingit ſe ad proximam in Gallias navigationem una cum Andropiſto, ac Timonide. Appulſis Maſſilias Andropiſtus maris erroribus ager, hauſtis de Autolyco rumoribus Author eſt Archombroto Arelatam ut ipſe praeat in privato habitu. Sed hic dum inter dumeta pergit iter, ad humanam vocem è ſpecu prodeuntem cohorreſcit.

OPolbalſama ſi vel extremis digitorum articulis delibantur, unguento ſuo totas ſtatim manus imbuunt. In procinctu ſolvendi Andropiſtus erat, & deſerendi Siciliam, quam tantillo hoc intervallo virtutum haud vulgarium fragantiâ perſuderat, & victoriæ de Leucterio inſigniter reportatæ famâ nunquam interiturâ impleverat. Archombrotum jamdudum impatientem Amoris Cyrthææ ſuæ, cujus dotes toties celebratas audierat, capta anſa in Gallias cum Andropiſto navigandi ingens deſiderium inceſſerat. Sic æſtuantem præter Meleandri regreſſum ex Africa, nihil remorabatur. Verum Poliarchus ipſe vix diutius hic hærere ſuſtinebat: tantummodo leviſſimæ febris, quæ pelagi impatientem Argenidem fecerat, exitum expectabat. Non poterat tamen abſente Meleandro Sicilia utroque deſtitui. Itaque Archombrotus Poliarchum rogat ſibi ipſi præire liceat, dum reducem Meleandrum Sicilia videat, cujus reditus vix diuturnior quam febris Argenidis futurus ſit.

Et quanquam Poliarchum pigeret prolixiorem in Sici-

Sicilia moram nectere, atque in patria diutiùs deſiderari; impotens tamen amoris ab Argenide removeri non tulit. Quæ cauſa fuit Archombroti votis liberaliùs obſequendi, modo ut Andropiſtus commiſſæ ſibi provinciæ ac fidei, atque adeo nominis ſui meminiſſet, ſæpiuſque amplexatum illum dimiſit.

Dicta die è Syracuſano portu Archombrotus & Andropiſtus litatò ſolvunt paucis aſſumptis ad ſocietatem itineris; pleniſque velis circumluſtratâ Sicilia, relictiſque ad dextram promontoriis Pachino atque Lilybæo, quaſi utribus Ulyſſeis impulſi, Thyrrenum mare transfretant, mox Antibas appellunt, inde ad Galliæ confinia flectunt, non tamen abſque ſalutis diſcrimine. Vix ſalutato portu Andropiſtus navigii erroribus æger, ultra Maſſilias pergreſſurum ſe negat donec convaluiſſet. Captat interim uterque ſparſos in vulgus rumores, atque Autolyci factione ferocis conſilia, Archombroto ad Cyrthæam ſuam aſpiranti, & de ſparſis rumoribus nimiùm quantùm ſollicito diutinum hoc Andropiſti hoſpitium videbatur, Regiamque petere urbem in animum inducebat ſuum. Quamobrem Andropiſtus ineluctabilem animum illius advertens author eſt, relictis ſecum vernaculis, mentito habitu, & omiſſa fortunæ ſuæ mole, uno Timonide ad comitatum adjuncto, Arelatam, ubi Cyrthæam cum matre diverſari fama erat, pernici vectus equo rectà contenderet, ſe poſtquam meliuſculè haberet, propediem mutata quoque ſorte, ut ſperabat, affuturum.

Probatis Archombroto Andropiſti conſiliis, in habitu ac inceſſu privati hominis per invia ſic incedit, nemo ut ſit qui principem hunc eſſe ſuſpicetur. Attamen dum per dumeta non procul à Regia proſequitur iter, interclusi gemitus illius ad aures allabuntur: vocem tamen ſuam crebri verticis flexibus, & concavis ſinibus hujus vallis repercuſſam primum credidit, ſuam enim

Cyr-

Cyrthęam amore amens aſſiduo gemitu proſequebatur: vicemque illius, ſi ſparſi rumores certi ſunt, anxius dolebat. Deinde ſtudioſius perſcrutanti humanæ ſpecies loquelæ non repercuſſæ, ſed veræ viſa eſt, quæ ad monſtri novi expectationem attonitum Juvenis animum ſubitò comparavit. Ergo tacito greſſu, poſtquam pone ſequenti Timonidi equum regendum commiſiſſet, dumeta obambulans ad ſpecus oſtium, haud ſecius quam ad Cerberi aditum, aut Trophonii antrum cohorruit, porrexit utramque aurem verbaque hæc ultima intermiſſa ſuſpiriis, ex ore quaſi muliebri pronus excepit, quæ ipſe ille hoc deinde carmine donari à Theandro voluit:

Ergone ſacrilegi feralis præda Tyranni
Semper ero, ſemper trucibus data præda moloſſis?
Mæſta ſuos flebit violatos Gallia ritus,
Graſſari immitem paſſim ſpectabit Erynnim,
Hanc agere alternas cædes, & ſanguine fratrum
Fœderibus ruptis horreſcere compita? noſtris
Impia ſeditio ſemper graſſabitur oris?
Quid novus Enceladon congeſtis montibus axem
Exuperat, jam jam ſuperos miſſurus in orcum?
Nec tonat, aut trepidum rapidis quatit aëra flammis,
Primaque non torquet ſudantia ſanguine tela
Aſtripotens, dum nulla calent altaria thure.
Virtus nulla ſuper. Divina ne membra reliquit
Sanguis, & in rapto palleſcunt Sydera Cœlo?
Nullus & Alcides tumidos ex axe Gigantes
Dejiciat; ſacriſque Deos nunc aſſerat aris?
O furor, ô funeſta lues! ô dira libido,
Imperiique fames! Veſano ſæva furori
Pone modum. Regnet placidas Aſtræa per urbes.

CAP. III.

Archomb. Virginem in ſpecu reperit paſſo crine miſerabilem. Quærit ille cauſam mœroris. Et illa ſe raptum fugere, & Autolyci manus; ſpemque totam fuiſſe in Gallico Hercule, docet Archomb. ſuam ergo ſuam opem virgini offert.

ARCHOMBROTUS mox dubitare an forte in Sibyllam aliquam incidiſſet, non enim erat indignum vate ſpecus, cum fluctuantis animi æſtum levaturus ingreditur, & ſubito viri occurſu territam virginem occupat, ſparſoque in funebrem modum capillo ac flebili vultu miſſerabilem aggreditur, quanquam ille non aliter quam ad Pandoræ conſpectum, divinæque artis compendium obtorperet. Infremere Virgo ad primos viri affatus. Tandem cum illa mentem perturbatam compoſuiſſet ad hoſpitis ſereniſſimam frontem, Archombrotus inſinuato ſermone ex ore gementis cauſam doloris extorquet. Quis, referebat illa, tantæ fatorum moli juſtis flectibus non litaret? Quæ Latona vel Niobe Deorum iras acriores unquam ſenſit? Quandiu præda luporum futura ſum? Quamdiu Tyranni precario regnabunt? vaſtantur aſſiduis cædibus oppida, tinguntur civili cruore amnes, templa exciſa tholis ſolo æquantur, fœdo ſacramento plebs adigitur, divina humanaque jura proteruntur, neque per unam plagam graſſatur lues, ſed more torrentis certum non habentis alveum per plana, per confraga obicibus ruptis devoluta illuvies obvia quæque demetit, & ſus deque ſubvertit. Quid ni meæ meorumque ſorti indoleam?

Quot verba jactabat virgo tot ænigmata Archombroto loquebatur avidis auribus cuncta hæc haurienti. Et ille, torquerent, inquit, tot Sphynges ipſum Oedipum. Excute noctem cum qua mea mens nimium quantùm eluctatur; fare, ſodes quæ cauſa latendi?

Qui-

Quibus illa, ſic hoſpes es in hac regione, itan tuæ peregrinantur aures, ut inſatiabilis belluæ libido te lateat, quæ ad imperia niſi per raptus ac cædes promoveri non poteſt? Autolycum dico qui me. Tum illa abire in lacrymas quæ inſinuatum ſermonem abrumpunt. Quibus deterſis, mox ſubjicit, ego ne dolenda præda,& omni Caſſandra miſerabilior ad factioſos trahar? fecitque illa iteratis fletibus copiam.

In ea nocte nondum ſatis proſpicax erat Archombrotus, lucemque rurſus quærebat, eum virgo ſic inter lachrymas exequitur: his ego quondam procellis illudebam ſpe freta quam mihi fecerat Herculis Gallici virtus. Sed heu! aut Tyranni minis perterritus longè abiit, aut obiit dolis ejuſdem peremptus. Tum Archombrotus ad novum Herculis nomen defixus, Ecquid tibi in Hercule tuo ſubſidii? At illa, hunc fore ſuæ Heſionis vindicem, & Hydræ iſtius pluſquam Lerneæ domitorem ex initiis illius auſpicatiſſimis conjeceram. Nec mirare ſi hunc appello Herculem Gallicum: Tyrinthium putaſſes, ſic angues etiam à cunis elidebat, ſic Antæis intentabat minas. Ego vero monſtris expoſita ſeu Heſione, auxilium Alcidis mei incaſſum opperior. Iam Tyranni triumphant gaudio, Herculeque meo miſere perdito nunc factio invaleſcit.

Geminis auribus hæc Archombrotus captabat, cum adhuc incertus quis ille eſſet Hercules, ad enſem telumque reſpexit, & præceps in iras exclamavit; Herculem ſe fore, quoties talis Heſione monſtris eripienda eſſet, aut Hydra factionum impiarum mactanda: nec ſe unquam ab ullo Hercule fore degenerem non ſe Cacos, non Lycos vel Autolycos expaveſcere.

CAP.

CAP. IV.

Quærenti Archomb. quis ille Hercules, in cujus virtute virgo ſpem ſuam poſuerat, recenſet illa quæ eum fata à puero urgere cœperint. Archomb. vero quæ ſub Theocrini perſona geſta ſunt, & Licogenis in Poliarchum invidiam exponit.

ANxius interim Archombrotus audire geſtiebat, quis ille Hercules, in cujus virtute puellæ, cujus nomen ac genus ignorabat tota ſpes recumbere videbatur, cum illa rogantem docet quanta illum fata à puero urgere cœperint, ut ereptus furori Tyranni omni Euriſteo ſævioris, in mapalibus mentita ſorte adoleviſſet, dumque Tyrannus Regni luminibus cæco marte cæſis mendacis imagine officii Reginam eluderet, ut precario imperaret; ut prædonum ſcelere colono traditum hoc pignus ſubductum eſſet; ut in aula Regis Allobrogum quamvis ignoto genere in liberorum ſpeciem cultum denuo deprædatus miles, aulico vendidiſſet; ut impatiente ſecundarum Commindorige incolume pignus illud imperii coëunte plaudenteque plebe à parentibus in propriam prolem aſſertum eſſet, marcentibus interim Tyranni clientelis, qui eminus excepto multitudinis effuſæ ſtrepitu, tubarumque clangore, oculis ad terrorem minax præcipitare gradum quaſi ſolo ſupercilio plauſum compreſſurus ut pugnarit impavidus puer, ut gæſa Tyranni levi declinatione fruſtrata ictu lethifero infamem belluam ultioni gloriæque mactarit.

Neque illa miſſam fecit peregrinationem, quam Religionis fuco prætexuit, ut ſexu mentito matronam circumvenerit, vultu quidem in mœſtitiam flexo, verum gravitatem ſummæ fortunæ retinens, & acceſſum ad arcem efflagitarit, in qua tot laborum cauſa Omphale ſua latebat: ut in arce Prædonum turbinem nudo ferro irrumpentem & bacchabundum coërcuiſſet, ut horum

rum ſtrage limine cruentato, tunc per incerta noctis cautè declinaſſet; denique ut in patriam reverti ſſet, factoque militum delectu naves conſcendiſſet. Atque hæc illa vel audiſſe vel vidiſſe teſtabatur.

Archombrotus ad omnia obſtupeſcere, quorum vix diſſimilia de Poliarcho narrata nuper audierat: ab illo tamen totâ mente alienus erat: ſed hunc non immeritò Herculem appellatum eſſe revolvebat, qui ſub utriuſque ſexus habitu, tam fortiter ac audenter egiſſet, vixque parem alium aut Herculeæ virtuti propius accedentem id ætatis in orbe ſuo viſum, ſi, inquit, unum excipias cujus fortitudinem in ipſo Siciliæ limine nuper adoravi: Perſeum putaſſes aliquem equo Meduſæo nemus prætervolantem, & ad ſolius fulgorem & horrorem clypei magis quam ad conſpectum Gorgonis turbinem ſicariorum ſeu profligantem, ſeu fugantem. Feralis iſtius invidiæ irritamentum fuit, quo alterius Tyranni nuptiis obſtitiſſet.

Et virgo avidior, quid porro iſte? porro iſte, hoſpes retulit, cum regem ipſum in necem ſuam conjuraſſe, tùm vulgi rumoribus, tùm accenſis per juga facibus (qui mos eſt) accepiſſet, me authore cervices ruinæ proximæ ſubtraxerit, & in latebris hæſit donec excita protervo Tyranni halitu procella exſæviret, & Regem longior dies permulceret. Interim caſſum luce, incertiſque ſuperſtagnantis amnis vorticibus hauſtum libertus evulgat. Iuvit crudelitatem nox, auctique rumores in deterius ſerpunt. Regem lancinat fama mali; non ipſi proceres dolori parcunt, diſcorde quippe aulâ, tacitis in Heroëm ſtudiis. Ipſam comprimis Regis filiam is rumor horrore implevit, quæ ſtatim non lachrymis tantum uberioribus, verum etiam, ſui nece herois neci quæſivit parentare. Mox tamen proſperiori auræ cedit ille turbo, & poſtquam hunc Theſeum ſuus Alcides latebrarum nocti ſubduxit, ſub degenere

genere panno, geniſque aſcititiis latentem virgo contemplata eſt, fœderibuſque Regem inter atque Tyrannum ſanciendis cum in templo victimæ ferirentur, illa feſtam plebem proturbare, motus fanaticos eluctando; quati labra vidiſſes, dentes comprimi, ſubrigi capillum veſtigia titubare, anhelare pectus, & ficta rabie corda tumeſcere; articulorum ſe ipſos torquentium crepitus, ruptaque verba inter dentes labiaque quaſſata audiebantur defixo ad hæc monſtra rege, ſed frendente Tyranno, & exæſtuante ab imis præcordiis ſanguine. Tum Virgo patri ſuadet belli aleam jacere; ſi male cadit, declinare. Interim Tyrannus ad omne flagitium impiger libellis occultis ſævitiæ Regis adrepit: ad quorum conſpectum pluſquam ad Meduſam Heros noſter ſponte exul obriguit.

Cap. V.

Narrat Archombrotus quæ ipſe geſſerit, ut Regem diſcrimini ſubſtraxerit, ut Licogenem ſuperarit, ut conſilia Radirobanis, & Selenſſæ de rapienda Principis filia exploſerit, uti ad Poliarchi in Africa de Radirobane victoris ad primos congreſſus cohorruerit, & utrumque Hyaniſbæ ad Meleandrum epiſtola ſedaverit.

Tametſi utriuſque nomen & Herois & hoſpitis audire virgo arderet, tamen illa interpellare dicentem non eſt auſa; Archombrotus autem ſic proſequutus eſt. Tum fortuna mihi de Rege bene merendi duplicem anſam obtulit: alteram quidem cum Regem ipſum in lacu periclitantem, cum meo ipſe periculo ſubtraxi; alteram vero cum jacta eſt belli alea. Nam Rege Balearium qui auxiliares turmas advexerat, cum Siciliæ Rege convivante armorum ſtrepitus, & militum clamores Stentoreo ululatu noctis bellique pavores ingeminantium ad aures noſtras horridius allabuntur: hinc uterque noſtrum pugnæ accingi; inde emicare Tyrannus, & per ſuorum ordines volitare, cædem

terroreſque circumferre, denſare ictus, globo cuneos frangere, trudere adverſos, inſtare perculſis; tandem æquis locis æqui Dii, donec ego fatali quodam æſtu abreptus Tyranni poſtquam hunc ad humum arietavi, ilia pugione haurio. Tum miles laurus aptare fronti, principes vero & ipſi laureati ad Deos pergere, dextra hac mea opimum trophæum Tyranni caput præge-ſtante. Iam puella hoſpitem amare incipiebat, cum ille ſubjicit:

At Rex Balearium ſecundo armorum eventu tur-gens; quanquam mihi palma, fœderum conſilia Siciliæ Regi aperit, ſenem ambiens, me victorem elevans; verum ille eſſe ſui juris filiam. viſum eſt proco ſi nutricem virginis pretioſo munere emeret, facilem de ea fore victoriam. Illa pretioſo perſtricta fulgure Memnonii inſtar idoli vocalem ſonum edit, & arcis arcana revelat. Tandem irritis conatibus Rex Balearium anus conſilio ad raptum ſe convertit, ſed & iis artibus irritis utpote à me retectis & exploſis. Flexo ad veſperam die quam minacem & in ſcelus erupturam fors lenivit, Rex improbus loco cedens virginis famam proſcribit tanquam illuſæ, additis atrocibus & occultis notis. Illa famæ diſpendium non ferens ludibrii artificem Anum elicit, quæ eludens abrupto mucrone pectore novo ſcelere convicium expiat. Tum Rex Angore, ſimul ſenio feſſus poſt impertitam mihi, fructum victoriæ, juſtam gloriam, optantem ad fœdera pellicit; attamen bimeſtre intervallum ad viſendam matrem obtineo.

Interim Heros iſte redux è Gallia in Africæ oram procella jactatur; atque id temporis Rex ipſe Balearium ripam eandem inceſſit adverſus Africanos bellum moturus Regina opem ab Heroë efflagitat; is ut erat humanitate ac fortudine præcipuus belli molem ſuſcipit & temperatis conſilio armis in Numida equo

copias

copias ſuas luſtrans præludit victoriæ. Emicant Aquilæ, litui concinunt, ſtrepunt tympana; jam miſſilium concitari grandines, jam rorarii primos congreſſus excipere: Iam ſuccentarii ex inſidiis hoſtem à tergo occupare, diſturbare acies. At Heros quaſi fulgur erumpens nube obvia quæque demetere; ſubſiſtit, obſiſtit, inſtat, diſſimulat, laceſſit, fundit, ſuperat. Hoſtium ſibi quiſque properus; lentæ adverſum imperia aures. Hoſtis ipſe ſuccenſus fortunæ, ſic in hoſtem invehitur, prope ut ipſe apprehendatur. Demum collatis denuo ſignis æmulo provocato atque devoto Heros mucrone fauces illius reſolvit. In Africam interim appello, & ad patriæ vindicem vix me proripio gratulabundus cum ad primos congreſſus indignabundi pedem ambo reprimimus, matre ad id monſtri multum obrigente. Veruntamen animos in iras præcipites fœliciſſimo commiſſarum mihi ad Siciliæ Regem litterarum eventu illa mitigavit.

Nunc ad nova monſtra animum adverte. Orto inter Baleares diſſidio veni, vidi, vici. Summa rerum potitus Myſtas religione celebres mecum adduxi. Manipularis in ſago exotico poſtquam Gallico ſcommate plus ſatis jocatus eſt, Myſta ex panno os canum exerit. Tum gregarius joco in ſeria verſo genibus myſtæ ſatis reluctantis advolvi, ac Regem ſuum expreſſis gaudio fletibus appellare. Is rumor ſtatim caſtra, & mox aulam pervadit. Excitatus Heros, ſed in ſpe nimia adhuc caligans prorumpit, atque percontatur. Myſta ſe Regem Allobrogum, quondam excitum ad arma, ſed non æquis manibus poſtquam diſceſſit, genio præſtite auſpicante viam defluxiſſe ad aram, nemine liberorum regno ſuperſtite, adoptivo quoque belli aleam experto. Tunc Heros gaudio amens, Myſtæ illius, quem parentem appellitabat, collum amplexibus premere, pannum degenerem purpuræ velle commutare.

Verum ille obluctante geſtu fulgorem honorum excutiens, Euripos inſtabilis aulæ declinare laborabat. Nobis in Siciliam provectis Regi porrigo matris litteras ipſe mihi Mercurius; quibus Rex revolutis litare fletibus, oſculis parentare, defixo ad hanc fabulam Heroë. Tandem ex tabellis Rex agnovit me filium ſuum eſſe ex prima conjuge Anna, ſuamque filiam Heroi tradit me ipſo Paranympho exiſtente.

CAP. VI.

Quærenti Cyrthææ exponit Archomb. ſuum, & Poliarchi, atque Argenidis nomen, ac genus. Profert codicillos, & effigiem Poliarchi, atque Cyrthææ: quibus facta certior non abnuit eſſe ſe Cyrthæam: ſed neque obſiſtit fœderi incepto, ac viciſſim latendi cauſam eſſe docet raptus Autolyci.

PUella jamdudum in antro latitans; attentaque ſermonibus vix ſibi temperabat avida ſciendi quis ille Heros, ecquæ virgo quam efflictim iſte deperibat, quis ille Rex Allobrogum in habitu Myſtæ, imo quis ipſemet hoſpes adeo virtutis amans? Et Archombrotus quanquam à fatis Cyrthææ ſuæ animo longè aberrabat, notabat tamen in fronte iſtius puellæ ſtirpis regiæ indicia. Illa nondum audet peregrino, & ignoto homini ſuum nomen, ſortemque ſuam credere, etſi victa ea humanitate nihil ſiniſtrum de illo poſſit ſuſpicari. Ergo puella ſic prior affata eſt: vellem, hoſpes humaniſſime, niſi ingratum eſſet, quoniam genus, & inſolentiam fatorum ſtrictim docuiſti, mihi pariter & nomen, & cauſas itineris tam prolixi roganti ſuggereres, neque me Herois, cui tam arcta neceſſitudine conjunctus es, & genus, & nomen celares.

Et ille, apud Siculos, infit, Archombrotum, apud Mauros Hyempſalem me vulgus appellat; Sororem vero tot jurgiorum, bellorumque materiem, Argenidem. Hanc Heroi ſponſam dedi, ille mihi ſororem ſuam.

ſuam. Adhæc virgo, ergo tu, & ille ex ſanguine regio genus ducitis? Et Archombrotus fortunæ ſuæ moles, & regiæ virtutes mentem exprimebant, quæ vulgares dotes excederet. Porro nomen illi Poliarchus: in Gallia tamen Aſtioriſtèm nuncupatum ferunt. Adhæc virgo primum confundi, tum gaudio ſtupens exitum Sermonis opperiri. Et ſubdidit Archombrotus, huic eſt ſoror nomine Cyrthæa, quam mutuo fœdere mihi pactus eſt, modo illa annueret.

Virgo jàm certior, illudi tamen ſibi adhuc reverita rogat an codicillos ad illam à fratre deferat? Et codicillos, inquit, & ſuam cum depicta Argenide ſua in pyxide aurea effigiem: quam poſtquam unà cum codicillis protulit, & illa ſimul manum, ſimul iconem fratris recognovit in vota effundi cœpit, ac teſtari, ſe quoque Cyrthæam dici, Aſtioriſtis ſororem unicam, hanc oris ſui genuinam eſſe effigiem, eſſe Timandræ filiam, & Britomandis nuper defuncti, quam ſors nimium aſpera, & Tyranni libido exortem ab aulâ fecerat, quanquam Dii meliora.

Archombrotus tunc animadvertere eadem in virgine oris illicia, quæ prius in ejus effigie adoraverat, eoſdemque lepôres, ac parem oculorum vigorem admirari: mox incredibili lætitia efferri, eam videns ſibi eſſe deſponſatam, cujus dotibus nunc primum efflictim captus erat. Simul fortunam adorabat, quæ par amantium in unum coëgerat. Geſtiit tamen Archomb. audire quæ cauſa nobiliſſimam puellam in has latebras adegiſſet. Gui Cyrthæa. Totius rei ſcena hæc eſt.

Cum nullum ad Autolycum ex Oenotria nuntium à Leucterio Legato perveniret, timuit ne quis conſilia ſua exploſiſſet priuſquam ea ad exitus optatos traduxiſſet. In Reginam matrem perinde atque in me, ſæpe impetus factus eſt: Sed & ſatellitum ſpectata fides, & Reginæ prudentia fruſtravit eventus, donec

ille paucorum ganeonum conſcientiam tentat. Hi ferrum ad omnia promittunt. Deſtinaverat eos inſidiis extra pomœrium in nemore quod prima luce ſolebamus celebrare, ut ambæ vota Deæ conciperemus. Totis incumbit artibus iſte dolorum artifex, quatenus inde ad ſe perducamur: Sed & tunc obſtitit furioſorum dolis & conatibus ſtrenua ſattellitii fides, & religio, quæ lege cavebat ne quis maſculus Dianæ clauſtra ſuo acceſſu macularet.

Forte in regiam parens me acciverat, ut in Aſtioriſtis ſui tam diutina mora dolorem conſuetudine mea detergeret. Locus iſte oportunus inſidiis eſt viſus Autolyco, quò me in violentum rapta conjugium ſummam rerum præſumeret. Votum ex ſententia animi cecidit. Me prædones vi ſubductam, meis aut fugatis, aut cæſis, abſtrahunt irritas manus in Cœlum tendentem. Verum illos non gemendi atrocitas, non ſexus, aut generis reverentia ad miſericordiam provocavit. Raptus iſte ad Tyrannum ſtatim delatus eſt, qui de eventu tam proſpero jam ovabat. Verum hunc comitia in Allobrogum colonia diſtinebant. Interim nobilis matronæ cuſtodiæ credita ſum; quâ adjuvante ego nocte concubia delapſa per muri ruinam, ſatellitum cuſtodiam fœlici auſu evaſi, regia veſte mutata ſervitio.

Vixque ſtadia pauca proceſſeram, cum ad limpidi marginem fontis ego defeſſa heſterna colluctatione membra compoſui. Vigiles me paſtores advertunt, & non degenerem frontis indiciis reputantes ad regiam me rogantem devehunt; à qua vix altero diſtabam lapide, cum inſtantium equorum ſtrepitu perterrita, relicto comitatu hoc dumorum præſidium quæſivi, qui mihi per varios anfractus divertenti capilli nodum ita laxarunt.

Ad hæc Archombrotus magis excandeſcere, & in ganeones, illorumque Ducem totis animi nervis invehi,

hi. Ubi tamen ille æſtuantis animi turbo poſuit, & amor huic ardori, ignis igni ſucceſſit, Cyrthæam oſculo pudiciſſimo excipiens totam navigationis ſeriem recenſuit, neque omiſit de Andropiſti legatione, ſucceſſu, ejuſdemque infirma valetudine, atque mora dicere; quibus ubi ſe exolvit, rogavit Cyrthæam, ut Poliarchi fratris ſui litteras evolveret: atque illarum lectione, & vera eſſe quæ hoſpes retulerat, illa cognovit: & quantis eſſet imperatura populis ſi hunc in ſponſum acciperet. Itaque pudiciſſima virgo è matris imperio, & fratris nutibus ſe totam pendere aſſerit: quod ad ſe Divis & fortunæ beneficium debere, quod tam fortem, & conſtantem virum, tam potentem, & magnanimum principem ſibi deſpondeant.

Simul his Archombrotus annulum Cyrthææ porrigit, volentiſque digito inſerit citans fœderis auſpices, atque paranymphos hujus loci præſides, ipſaſque Nymphas. Annuli gemmam omni carbunculo rutilantiorem inciſa Hermione, pari munere olim à Cadmo donata commendabat.

CAP. VII.

Egreſſus è ſpecu Archomb. unà cum Cythæa Timonidem ad Reginam præmittit. Ambulantibus irruit militum globus: pugnatur acriter; Archomb. vulneratur in dextra, mucronemque dimittit, quem virgo colligens, prædonem cædit, collectis viribus Archomb. cæteros fundit uno fugitivo ſuperſtite, qui mox cum validiori manu revertitur. Ergo ambo capiuntur & in arce recluduntur.

EGreſſus antro Archombrotus Timonidem elicit inſequendæ feræ, quæ ibi crebræ fuere, interim forte intentum, & hunc ad Timandram præmittit, quatenus illa de filiæ raptu ſollicitudinem omnem deponat, & carpentum ad revehendam illam iſthuc jubeat promoveri. Poſtquam Timonides ad obſequendum ſe accinxit, Archombrotus Cyrthæam manu ſu-

ſtinens pedetentim ab antro receſſit, regente interea equum famulo: Attamen vix unum ſtadium emenſi fuerant, cum ſtrepitus equorum concurrentium ad aures utriuſque allabitur, dumque obliquis viarum anfractibus properant declinare, Archombrotus ad certamen adactum ſe ſtupet; nam repente quinque prædones atris obvelati larvis irrumpunt; totus vero impetus in virginem, quæ miſcere continuo cœlum clamoribus ſuperos vindices ciens.

Igitur Archombrotus adducto nervo telum dirigens, quæ vos Erynnis, furciferi, ad bellandum in imbelles virgines extimulat? Idemne eſt veſtræ mentis, qui frontis eſt, atror, & atrocitas? mox totis lacertis telum excutiens pertinaciſſimum omnium proſternit; deinde alterius accurrentis ad opem jacentis, ac ſitientis vindictam ilia vibrato rurſus telo tranſverberat. Tertium ſupererat telum; ſed hoc prædonis levi declinatione in vanum ictum delapſo, dextram Archombroti hoſtilis mucro ita libavit, ut cogeretur gladium dimittere: quem Cyrthæa colligens, ubi ſe deditioni proximam videt, oblita ſexus, furore vires ſubminiſtrante; dum prædo ad prædam involat, illa ſuo genere dignum facinus auſa eſt, ſiquidem Archombroti gladio ferit contumacem, & dirigente mucronem, Dianâ, quam Cyrthæa, ceu Deæ cliens vocaverat, Effrontem mandere ſolum, ac mori coëgit.

Archombrotus reſumptis cum gladio viribus, indignationeque ac bile calens inſtat perculſis, qui ſibi ipſis, ſuæque dextræ ſuccenſent, quòd juvenis tam impar ad ſpem victoriæ tot veteranorum conatus perfregiſſet: audentque denuo congredi. Tunc in Archombrotum alter ſaxum libravit eo ſucceſſu, ut percuſſo crure humo affligeretur. Is quamvis duplici vulnere gravis aſſurgit in poplitem, ac tumulum ſuperat, in quo velut ad propugnaculum quercus aſſurgebat, cui

illo

ille incumbens proximum ferro excipit, immolatque dolori.

Jam æquis manibus certabatur, cum Archombrotus tot demeſſis palmis ferox defungi prælio properabat. Attamen æmulus non pugnam, ſed fugam adornabat, quem victor aſſequi curſu ob vulneratum poplitem cum non poſſet, nil ultra timendum ratus ad virginem ſe recipit, quæ prius confuſa ſtupore ac metu, jam flexo in lætius ore, ad gratias ſummi Jovis, atque Dianæ, deinde & vindicis ſui convertitur. Sed ille reputans quantum facinus illa eſſet auſa, Andromacham magis quam Cyrthæam appellandam dixit, quo deinceps nomine cùm ab Archombroto, tum ab aliis cognominata eſt. Porro negavit Archombrotus ſe poſſe prolixius iter conficere, multo ſcilicet ſanguine ex vulnere emicante.

Ergo dum hæc abit in queſtus ſubito lapſu Archombrotus terram ferit, expirabundo ſimilis. Quis Andromachæ iſtius curas, & querelas cogitando aſſequatur? His dum copiam faceret circum ſtrepentium hominum captat murmur, repentinoque timore percellitur: nec mora militum turbo, quos fugitivus prædo compellarat, confuſis ordinibus per anfractus ſylvæ divertens Archombrotum ſemianimem, caputque gremio virginis reclinantem occupat. Vultures iſti alite Promethei avidiores tanto furore ac ſiti in ſubjectam prædam acti ſunt, ut Archombrotus extremo dedecore magis quàm vulnere afflictus unius inſultantis latus ſubjecto mucrone hauriret. Attamen hoſtium numero cedendum fuit, & ambo irrito conatu reluctantes in arcem proximam, eamque munitiſſimam abducti ſunt, & in ſumma arcis recluſi, dum Autolyco capturæ indicium fieret.

CAP. VIII.

Dum nuntiatur Autolyco captura Cyrthææ, illa abit in queſtus, quos Archomb. conatur lenire. Mox hic per feneſtram arcis funis ope defluit non ſine dolore, læſi cruris ac murmure: Et ad Timandram ſe recipit tot monſtris perculſam. Procurantur turmæ ab Archomb. & illo cogitante, regreſſum ad Cyrthæam adeſt Andropiſt. qui legatione defungitur.

DUm auſpicatiſſimus ille raptus Tyranno nunciatur, Cyrthæa Andromacha cum ignoto Prædonibus Archombroto ſub tutiſſima cuſtodia, cultu tamen regio ſervabatur. Eo rerum uterque poſitus communem poterat injuriam fatorum mutuis lenire fletibus. At Cyrthæa non ceſſabat queſtus ferales in factioſos expedire, quos Archombrotus quibus poterat lenimentis placare tentabat, virginis incuſantis matrem fletus ſimul abſtergens. O mater, exclamabat; uſquene deſertam filiam, & prædonum furori obnoxiam eſſe pateris? Cui Archombrotus, non eſt, ô Domina, quod fatum arguas, cui nemo non ſubjacet. Neſcis plerumque Jovem ærumnis copiam facere, ut oppreſſos potentiori manu vindicet? Nunquam ab illo me miſſum fuiſſe putas, quo ſolitudinem tuam ſublevarem? Ille inter duo dolia ſedet, unde alternatis vicibus bona malis corrigat, & mala bonis temperet. Secundis rebus te ipſam potius ſerva, neque fatorum iniquitati cedendum puta. Hæc monens Archombrotus tamen ipſe ille longe alia mente decoquebat. Ratus enim Gallorum periiſſe libertatem captiva principe, his tandem verbis illam adoritur. Neque tuis lachrymis, ô Domina, neque ego ſuſpiriis meis tantam ærumnarum molem levabimus. Si alveus quo poſſemus hinc enatare, ex oculis noſtris inundaret, ego medius fidius in continuos fletus oculos ſolverem, lachrymaſque tuas libens provocarem. Mollia pharmaca ſunt lachrymæ ungentes ærumnarum ſpinas quæ mentem pungunt. Con-

Conſtanter age, ne mors tua obſit & matri, & fratri: juvat nunc ad ſalutis tuæ remedia mentem appellere.

Deprehenderat in proxima cella attrita vetuſtate, & obſoleta quædam arma, ferreamque catenam; ſed diſſolutis annulis inhabilem, qui tamen nullo labore poterant una religari. Conſilii exitum adeo facilem eſſe probat virgini, ut illa non ægrè ad id à quo libertas ſua pendebat, animum inclinaret, ea tamen lege ut poſt triduum eò Archombrotus ſe referret, virginis pudorem, ſalutemque diſcrimini ſubducturus. Et quoniam adhuc recens erat cruris vulnus, illud vino, & oleo oblitum ſic ligavit, ut libertas utriuſque potior dolore videretur.

Jam provecta nox erat, cum Archombrotus deſciſſa infima parte culcitræ, eadem ad dolos abutitur, catenamque connectit, quam nulla interpoſita mora feneſtræ applicat: vocatis deinde Indigetis, & venia abeundi impetrata à captiva principe ad infimum funem defluxit. Sed cum funis brevior eſſet, Archomb. in foſſam deſiliit, ita ut crus alliſum ad ſaxorum aggerem graviter offenderet, vulnuſque refricaret. Altam adeo elicuit vocem dolor, ut ad aures militis ſtantis ad excubias clamor allaberetur. Is militari ferocia compellans, quis tu? Archombroti mentem ad declinandum præſens diſcrimen, magis quam ad dolendum ſuum dolorem avertit. Quare animos revocans ſubito in poplitem ſe erigit, ſuperatoque foſſæ aggere, ad ſylvam, & inde in urbem adhuc dubia luce deflectit.

Ad portam civitatis gradum ſiſtere juſſus accerſit militem, qui adventum ſuum Reginæ nuntiaret. Erat hæc in gynecæo, & in comitatu Druidæ enitentis, ſi quibus eloquentiæ ſuæ nervis illius gemituum atrocitatem poſſet compeſcere. Regina audito Archombroti adventu obviam procedit cum Timonide, & ipſo tunc ſollicito quod cum carpentum ad hunc fuiſſet invectum

vectum reducendæ cauſa in regiam Cyrthææ, non ille, non ipſa virgo reperta eſſet. Poſtquam idoneo cultu, geſtuque Reginam propitiavit, erepta illa turbulentis affectibus verba diſtulit donec poſt nimbum lachrymarum expeditior de filia percontatur. Anxiam itaque Archombrotus docet, uti in ſpecu dumis vallato eam latentem invenerit; ut ambo per anfractus Sylvæ ad regiam divertentes incidiſſent in raptores; ut illâ prædonum avulſâ furori, ipſe validiori globo circumventus furioſis cedere coactus ſit; ut ejuſdem fortunæ ludibrium ambo paſſi in arcem medio in luco ſitam inducti ſint; ut nocte concubia illudens excubias ex arce evaſerit faciendi cauſa indicii hujus diſcriminis. Cui Regina confuſa tot monſtris reſumpto ſpiritu, utere, ait, ut libet ad tuum facinus regni copiis; Lecto ſtrenuiſſimo quoque ne quæſo meæ filiæ ſtato tempore deſis. Sed nunquid de Aſtioriſte meo præter Timonidis codicillos? Tum Archombrotus litteras porrexit de fœderibus ſibi cum Cyrthæa principe ineundis; quibus perlectis flexo jam in lætius ore, nil ſibi jucundius fore aſſeveravit. Tum ille non omiſit dicere de Cyrthææ dotibus, & de virtute illius regia, & ſexum ſuum ſuperante, quæ Andromachæ nomen ipſi illi meruiſſet.

Auxit ea res Reginæ gaudium, curaſque levavit: adhuc tamen anxiam illius mentem tenebat ſollicitudo de Andropiſto, Legationiſque ſucceſſus, tametſi Timonides de Leucterii juſtiſſimo fato illam admonuiſſet. Sed nondum à colloquio ad jentaculum receſſerant, cum Andropiſtum adveniſſe in comitatu aliquot Siculorum Timandræ nuntiatur. Tunc Archomb. hilarior Lupus in fabula, inſit.

Ergo poſtquam Andropiſtus in conſpectu fuit, protulit literas mortis Leucterii teſtes, rediturumque propediem Poliarchum aſſerentes: quas exoſculata

Ti-

Timandra, antiquius jam nihil habuit, quam ut filia ſua Cyrthæa è factioſorum manibus eriperetur, & Siciliæ principi, ubi ſuus Aſtioriſtes revertiſſet, ſanctiſſimo connubio jungeretur.

CAP. IX.

Dum lecta cohortes educuntur, arcis cuſtodes captivum evaſiſſe cognoſcentes, Cyrthaam arctiori cuſtodia committunt in arcis culmine. Interea ad ſecundum arcis milliare metatur & ſubſidet in inſidiis Archomb. venientemque cum turmis Autolycum occupat ac fundit. Dumque Autol. palantes colligit, Archomb. in arcem irrumpit, convenitque Cyrthaam luctu perditam.

FOrtiſſimi cujuſque facto delectu, adactus ſacramento miles ad omnia pericula contumax, provecta jam veſperâ emittebatur. At Cyrthæam tanto metu Archombroti lapſus turbaverat, ut pene amenti catenæ de feneſtrâ amovendæ recordatio illi excideret. Itaque excitatæ excubiarum clamoribus cohortes ad virginis thalamum tumultuariè properant; mox patentem animadvertentes feneſtram, appenſumque funem, captivum evaſiſſe cognoſcunt: Quamobrem præfecto arcis illius viſum eſt tutius, ex eo loco in arctiorem cuſtodiam virginem traducere, dum quid opus facto, cum Autolyco agitaret.

Diſcedente luce Archombrotus ſuccinctus robore copiarum iter ingreditur, & ad alterum arcis milliare metatur. Bis mille omnino erant, quibus prætoriani præſidii principes ſilentii cauſa præfecit, dum ipſe aſſumptis paucis ad ſocietatem virilis facinoris foſſam exploraret, oſtiumque, quo de conclavi Cyrthææ evaſerat, aſcenſu ſuperaret. Nec utique ſine ſtrepitu aggreſſi ſunt facinus, vel tùm maximè, cum ſpe ſua ſe deturbatos intelligunt, quod ad conſtitutum ſymbolum virgo minimè reſponderet: imo ſuos dolos à cuſtodibus deprehenſos eſſe conjiciunt.

Cum

Cum totius negotii indicium Autolyco factum eſſet, hic cœpta luce cum paucis egreſſus in Archombroti agmina, quæ in inſidiis ſubſidebant, imprudens offendit. Credidit Autolycus turmas eſſe ad præſidium arcis deſtinatas: Verum hoſtiliter cum illo actum eſt. Reverebatur autem Archombrotus ne antica hæc foret acies ampliſſimi excercitus tergo imminentis. Igitur occupato anteſignano cum ſtipatoribus, alii ad impetus ſuſtinendos ferrum & animos acuunt, aut territi palantes ſunt.

Interea Archombrotus eluſi conſilii ſuſpicione motus deſpondebat: quare decernit aperta vi patefactis foribus, vel cum diſcrimine ſalutis in arcem irrumpere, ignaviam reputans, ſi principem virginem hoſtium arbitrio ac furori diutius permitteret, neque promiſſis, & inito cum illa pacto ſtaret. Idcirco progreſſus ad arcem, nemine obſtante ad ſublicium pontem gradum maturat: Et interdictos ſibi ab excubiis ingreſſus minimè ferens, nudo ferro occupat ſtationem, occupatam affligit humo, paucis ſtragi ſubductis quos juſtus terror in fugam averterat; dum victoria multo ſanguine ſtabat ipſis etiam palmaribus, qui aditus omnes invadunt, antequam arcis præfectus de alea certaminis certior fieret, atque his obluctari poſſet, qui portarum jam ſuperabant faſtigia, ut ſignum conſtitutum attollerent.

Maxima ergo præſidii parte profligata, quæ ſit armorum atrocitas nunciatur Autolyco, qui cum non procul aberraret ſuos palantes cogens de oppugnata, ac pene expugnata arce ſatis attonitus gradum præcipitat. Interim vero Archombrotus faſtigio arcis ſuperato Cyrthæam Andromacham invenit ſponda eburnea reclinatam, ſed mole ærumnarum ſic oppreſſam, ut ne tumultum quidem certaminis auribus captaverit. Ad primos Archombroti conſpectus cœpit illa

col-

colligi, & vires perditas reſumere. Longe tamen majori ſtupore obtorpuit illa, ubi hunc vidit geſtantem claves arcis illius, ex qua paulo ante per feneſtram delabi coactus fuerat, nec ſecius quam inani præcincta inſomnio agebatur, donec totius rei ſeriem docta gaudium non tenuit. Ergo Archombrotus ad curandum corpus Virginem compulit, quod per quatriduum ſolo mali granati ſucco male refectum vix poplitibus ſuſtinebat.

CAP. X.

Inito conſilio Cyrthaa uno comitata Archombroto evadit ex arce: dumque in Sylva latet, in Afrorum Gallicam oram legentium incidit manus. Hi dum naves repetunt, & de prada contendunt, Archomb. & Cyrthaa lembo ſe committunt, & ſic ſe ſuffurati ad Baleares appellunt.

EVulgata arcis expugnatione, virginiſque effugio, Autolycus ſubitæ atrocitate amentiæ pene abſumptus eſt. Hoc œſtrum premebat animum illius jam accenſum, & ad obſidionem urgebat. Itaque plenis velis ferebatur ad portum, niſi hinnitus equorum ad aures exploratorum allapſus navim ad ſcopulum alliſiſſet, exploſiſſetque conſilia. Jam animos, jam ferrum Archombrotus acuebat impetus hoſtiles propulſurus, cum arma Tyranni ſic obtuſa ſunt, ſic fractus animus, ut procraſtinandum cenſeret, donec ſupplemento militum impares victoriæ auxiſſet copias, tantilloque otio refeciſſet.

Mirum quantum virginem tædebat diutinæ moræ; ergo ad Archombrotum converſa, tam importunis votis prudentiam ejus ſollicitavit, ut hic recuſando impar eſſet, quanquam animum præſentis periculi ingens imago oberraret: nam ſi copias ſecum educeret, exarmari verebatur, cum opus magnæ molis videretur militem novum in arcem admittere: Sin abſque comitatu in-

tu ingrederetur urbem, fato ſe arbitrioque hoſtium permittebat, qui longe lateque vias inceſſerant. Poſterior tamen ſententia tutior viſa eſt, ſiquidem minor erat labor per anfractus & diverticula paucos furtim irrepere, ſeque ſolertiùs quam ſi globus ingens adforet, ab inſidiis expedire.

Coactus ergo à Cyrthæa ad preces obſtinata de neceſſariis ſtatuit, ſciſcitatuſque an concitati equi curſibus tolerandis, noctiſque intepeſcentis inſalubritati ferendæ par eſſet, in ipſo noctis & lucis confinio per obliquum egreſſum propugnaculorum flectit ad mare. Vix ſatis provectis obſtrepuere currus obvii: quare per avia ſylvæ opacæ digrediuntur, donec præteriſſet commeatus ille, quem Autolycus non ita pridem ad arcis præſidiarios refocillandos conduxerat. Incunte die ex illis tenebris erumpebant in lucem, & ſecundo curſu agebantur, cum in atrociora pericula deferuntur, leviora declinantes.

Afri, Mauri, Arabes, aliique rapto vivere aſſueti tunc obtinebant Iberiæ non minimam portionem. Ex illis aliqui leviori navigio Gallicam oram legentes, paucos facinorum comites in continentem eduxere, quatenus genium plagæ explorarent, prædamque luſtrarent. Cadente nocte commeatibus eminus proſpectis crediderant in armamentarium regium advehi gazas, eaſque propter tenuem ſtipatorum manum poſſe vel abduci, vel certe delibari. Ergo illi accendere ſocios, ſpeque manubiarum ita permulcere, ut prædonum agmen velut examen apum furentium ex alveario ſe effundens, nimia ſpe ferox deſcenderet in arenam, ſylvam penetraret, & impetu facto diſjunctos commeatus invaderet.

Hi dum remetiuntur ad portum, præda ſe exoneraturi, nonnulli per avia ſecedentes revinctum ad arborem equum advertunt: neque mora advolant prædam ſuſpi-

ſuſpicati, ſubitoque inter ipſum dumorum horrorem in obviam incidunt puellam omni ſimulachro emendatiorem; ſic ut his adorientibus improviſo facinore, Archombroti conatus fiant irriti; Et virgo princeps nequicquam fletibus obluctata ad claſſem abſtrahatur. Hoc uno ſpolio ditiores ſolvunt è portu, & in ſolitos abeunt gratantium plauſus, ſecundâ fortunâ tumentes.

In altum provecti ſarcinas evolvêre, quas ex æquo dividerent; quamobrem ſecretum navis thalamum ſubeunt, diutinaſque lites, & atrocia jurgia prædæ cauſa movent: ſed totius ſumma jurgii fuit in rapta Virgine, quam ſibi quiſque vindicabat. Adhuc lis erat ſub judice, cum gemitus Cyrthææ atrocitate perculſus Archombrotus in ſcapham oculos convertit, commodumque mœſtæ comiti præſidium obtulit. Illa eligens pelagi magis quam furiis prædonum exponi, ſubito in ſcapham inſiliit, reſciſſoque fune ad remos cum Archombroto, ex metu fortis incumbit. Et quanquam pleriſque prædonum puellæ venuſtate perculſis placeret inſtare fugientibus, tamen his advertentibus ſibi curſum in Africam eſſe, eos vero ad Baleares inſulas ſecundis ventis agi, conſultius viſum in ſtationem ſe recipere, quam aleæ periculoſæ objici.

Vix in altum ſatis ſe promoverant, Archom. & Cyrthæa, cum eos ad Mæonium portum Minoris inſulæ turbo detorſit, procella maligniori utique obruendos. Excepta portu ſcaphâ ad Cyrthææ veneres, decuſque frontis nemo non eſt accenſus. Is rumor effuſus in omnes, ubi Regis ad aures pervaſit, imperat hic vectores adduci. Senex erat cana majeſtate ſpectabilis, Gallorumque Regi, Cyrthææ patri quondam devinctus in ultimis: quæ cauſa Virgini fuit, ut in hunc orbem appelleret, eo ſane liberius quo omnia humanitatis jura à confœderato expectabat.

CAP. XI.

Author eſt Cyrthæa Archombrotus, ut genus ſuum celet, fingatque ſe filiam Mercatoris, quem piratarum turbo improviſo facinore invaſerit. Hæc à Rege liberaliter accipitur, ſed ab ejus filio capto illiciis ſuis, per Lenonem ſollicitatur.

UBI in arenam deſcenderunt Archombrotus fidiſſimo metu in Dominæ periculo turbatus cenſuit eam debere genus ſuum, fortunaſque celare: illi tempeſtivum ſemper fore recipiendi ſe ad priſtinum faſtigium: non defuturam meditati facinoris ſuſpicionem: procacique famæ, & ſponte jam iniquæ perſuaderi non poſſe credebat, ejus fortis virgini, quæ ſcaphæ vili, inſtabilique genio maris omiſſo comitatu ſe permiſiſſet, pudicitiam ſuperfuiſſe: ipſa potius mentiretur ſe filiam Mercatoris, quem adorti piratæ enecarant: parenteque inter ipſum pugnæ ardorem cæſo, ſe confugiſſe ad eum quem pronum in miſeros audiviſſet, Deorumque arbitrio commiſiſſe pudicitiam illibatam.

Principem virginem in privato habitu accedentem nihilominus excepit Rex cum omni ſignificatione benevolentiæ. Attamen filii Regis pectus tot ardentes in oculis Cyrthææ Andromachæ faces ſic accenderant, ut arcano igne pectus illud ſic aduri vix ſuſtineret. Verum mentis hoc æſtu diſſimulato pauca de genere, nomine, fortuna Virginis quæſivit. Illa ad omnia reſpondere prout in mente conceperat, propitiante ſibi principem cultu, vultuque idoneo, porro ſe dici Parteniſſam. Aſſerebat ille ipſam eſſe ſui juris atque mancipii. Inſulam hanc eſſe tutam perculſis aram, imprimis virgini illi cujus calamitas recens liberalis principis opem ſatis ſuperque ſollicitabat.

Inde dimiſſos deduci ad Municipem jubet, qui neceſſaria ſuppeditet: tum ſeceſſit in thalamum Princeps, ut

ut privato dolori liberiùs vacaret, tandem accerſito Lenoni fido in paucis morbi cauſas aperuit, rogavitque ſibi ut opem ferret. Promiſit ſtrenuam operam Leno, mœroremque Principis ſpe levavit, qui ſpem inter & metum medius, hoc Eroticon leniendi cauſa doloris ſui ita cecinit.

Hactenus procul à fero
Vixeram puero Cypri
Illius nimis invida
Tela temnere doctus.

Nunc mihi facies nova,
Dum Cupidinis attero
Arma, luminibus ſuis
Vulnus ingerit altum.

Phœbeo radio magis
Virgo pulchra, venefico,
Quando me ſemel aſpicis,
Sæva carmine perdis.

Me tamen crucies licet,
Non ego fugiam tua
Ora, ſcilicet es vagis
Virgo clarior aſtris.

Quando tu ſeculis petis,
O puer, Superos, Deam
Quæ nimis tua negligit
Buſta, frange ſagittis.

At Virgo hoſpitium ſibi deſtinatum vix ſubierat, cum illa remotis arbitris, longe atrocioribus curis quam antea lancinata per futuros caſus mentem deducit, cauſata averſos ſibi Superos eſſe, præterita mala auſpicium eſſe futurorum, & in neminem atrocius quam in

in ſeipſam fata deſævire. An erat ſub Sole locus in quo meus pudor alea fortunæ luderetur magis quam in hac inſula quæ tantam mihi ſpem paulo ante ſuggeſſerat? Inter tot ſingultus Archombrotus vacabat ſedandis qua poterat arte curarum fluctibus Virginis æſtuantis, quam pudoris ſui naufragium revereri conjiciens, hunc illibatum fore ſpopondit tandiu donec ſpiritus ſibi ſupereſſet; adornaturum ſe interim regreſſum in Galliam; hac ſpe freta parceret oculis, dolorem premeret.

Simul his Leno ad laxiorem januæ rimam ſe applicaverat, & exceperat queſtus ultimos. Is facto ſtrepitu quaſi jam tum adventaſſet querelis & lachrymis puellæ modum poſuit. In thalamum ubi ſucceſſit, officioſa functus ſalutatione cœpit ſui Principis prolixè jactare fortunas, & orbitatis puellæ miſereri, anxiè obſecrans fletus ut abſtergeret, bonoque eſſet animo, quippe quòd in clementiam benevoli atque humani principis cecidiſſet, quam liceret experiri. At Virgo abire in gratias oblatæ clientelæ, & pietatem principis erga ſe miſeram prolixè laudare.

CAP. XII.

Ubi videt Princeps irritos eſſe ſuos conatus, ad carmina & Stygias artes recurrit, Pythonem adit; qui multis ambagibus irritis Principem ludit.

JAM Princeps per ſe, per Lenones, per munera ambitioſius ambire virginem, cujus illiciis ſe captum profitetur; at iſta nequicquam apud puram mentem, & caſtiſſimas aures. Tandem prolixa fruſtratus dilatione inſtituit ſuper his Pythonem conſulere, ſiquidem ad vim, raptumque delabi reverentia patris vetabat. Ergo ille Vatem adit, & Vates erat ejuſmodi, qui Beli ætatem vidiſſe poterat. Is decrepito incultus ſquallore ad principem proceſſit, & hunc in periſtylium,

lium, deinde in conclave ſequi jubet, ubi ærea ſpecula, conos turbinatos, ſolares annulos, gonometra, lituos, cylindros, cubos, Armillarem ſphæram, aliaque non pauca Matheſeos organa vidit: Porro in baſi globi cœleſtis iſta legebantur.

Machina cœleſtis tot jam labentibus annis
Sponte ſua vehitur multoſque amplectitur orbes,
E quorum numero ſummus, quod mobile primum
Dicitur, in ſpatio curſum ſolet ire diurno,
Hoc rapido volvens errantia ſidera motu.
Circulus ad Boream junctus quod continet Arcton
Arcticus à nobis Græco de nomine fertur,
Aut Helice, ſeptem vulgo dixere Triones.
Circulus in primis viſum deſcribit Horizon,
Signiferum Æquator rectus ſecat, inque priori
Arietis, Libyæque gradu noctemque, diemque
Dividit æquali paſſu, medioque locatur
Orbe. Pari ſtudio medius ſtat Circulus, Axem
Complexus geminum, medioque è limite mundum
Diſſecat, hoc Phœbus lucem diſpeſcit, & umbras.
Signifer eſt pariter biſſenis undique ſignis
Conſpicuus, Tropicum tangens obliquus utrumque,
Quâ rutilum Titan decurrit lampade cœlum,
Et quà ſubſequitur rapidum vaga Delia fratrem.
Quinque tenent Cœlum Zonæ, quarum una coruſco
Semper Sole rubens, & torrida ſemper ab igne:
Quam circum extremæ dextrâ, lævaque trahuntur
Cæruleâ glacie concretæ, atque imbribus atris:
Has inter, mediamque duæ quas temperat aura.

Tum viam ad hortum auſpicatur, cujus areolæ denſatis buxi luxuriabant ordinibus, laborioſæque artis elementa ſpatiantibus compendio offerebant; juxta autem erat Circinum ad Mathematicas apodixes. Neque hinc procul ſub vinea fornicata tabula ex Lithoſtibe, diſtinctis ſecta quadris, cùm ad Arithmeticæ nu-

meros, & Latrunculorum luſum, tùm ad ſitum caſtrorum deſcribendum idoneis. Inde in ſcrinium iter fuit opacum frondibus lentato contextis vimine, ubi Tyrannum ſic confudit loci opacitas, ut ſibi aliquandiu non conſtiterit, donec os pavore mutum in has voces demum reſolveret. Huc ego me contuli, auſpicatiſſime vatum, opem & artem tuam ſollicitaturus in rę in quâ ſummum votorum eſt. His proloquutus ingenti metu obſeſſus eſt, oſſa reliquit calor, voxque interclusa faucibus non eſt plura effata.

Et Vates, quid iſte pavor, quid inanis membrorum trepidatio, quid frigidus mortis color? Tibi jam erunt in aperto decreta fatorum. Vatem atque antiſtitem Deorum inferorum cernis, ne dubita. Ergo ubi gratiam omnem prolixe ſpopondit, manu prehenſum adduxit in ſubjecti hortis luci funeſtiſſimam noctem, cujus medio aſſurgebat in altum arbos effuſis in tam ingens ſpatium ramis, ut ſub illis periret ſplendor Solis, & fons è trunco ſcaturiens frigidiſſimam aquam per fiſtulas emanaret.

Ubi hanc in noctem unà cum Principe à cœli conſpectu ſe recepit (favent enim tenebris inferiora numina, & ſuperiora luci) ſcrobem fodit altiſſimam, & ex attritæ geminæ laurus colliſione mutua flammam elicuit, quam ubi ſulphurato excepit, pulla veſte, notiſque diſtincta Chaldæis totos artus obduxit, nullaque eam zona cinxit quò uberius Deum intra præcordia reciperet.

Deinde canos, frontem, tempora, pallidas & contractas rugis genas tegentes, atque ad humeros uſque defluentes terribilem in modum excuſſit: tum taxo velatus proceſſit flexo in mœſtitiam ore, oſſaque & herbas collectas in plenilunio in ſcrobem injecit: Vino novies, deinde gelida perfudit ignem, poſtea lactis, melliſque Carcheſia in lacunam quam unguibus effode-

effoderat, cum ritu immerſit, additis pilis Lupi, dentibus Colubri, & cerea forma puellæ, totumque inſuper vas confertum oleo infundens quod flammam diſtinctam fumo per longa volumina ſurſum attollebat. Tandem imbuta pecudum cruore terra, multa cupreſſo, & lauro congeſtâ flammas alebat, ſicque augebat incendium, ut ſenſim tota paſſim ſylva arderet. Jam pedibus nudis ter circumire ſcrobem modo ululando, modo carmen lingua volubili diſperdendo. Mox juvenem qui ad dexteram erat, in ſiniſtram partem traduxit in circulo quem radio definierat: & ſiniſtrum ejus pollicem albo ſtamine ſtringens acu ſubtiliſſima educit provocatum ſanguinem, identidem intonans, *hoc libamus.* Demum converſus ad Principem, ſtilum, & ceram ei dedit rogans ut votum ſuum in modulos exprimeret, ac ſibi porrigeret, omnia nimirum carmine fieri oportere. Et Princeps in hunc modum efficta vota Pythoni porrexit.

Qui fluctus pelagi, qui potuit notos
Pacare, ac hyemes pellere frigidas,
Mutare hic pariter poteſt
Durum pectus amoribus:

Hic ſolus poterit corda ferocia,
Hic ſolus gelidi flectere ſanguinis
Frigus lethiferum; poteſt
Flammis pellere frigora.

Heu princeps rabidis uritur ignibus,
Incautum pietas aſpera decipit,
Aut æſtum Deus amove,
Aut pectus rigidum doma.

Tu leges placidas omnibus ingeris,
Et deſideriis qui furit impotens
Te præbente manum, premet
Ferventes animi impetus.

 Interea

Interea Princeps demiſſo ad humum obtutu Pythonem ſtupet multiplices orbes iterum radio metientem, vocantemque è cœlo Lunam, ex inferis Hecaten, & quidquid eſt furiarum mox blæſa lingua, ſed tam volubili expedientem carmen, nemo ut recitantem exciperet. Tunc exauditum murmur horridè ad aures allabi, quale canum Hecates latrantium. Feralem fragorem convalles terribilem in modum reciprocavere, tellusque imis quaſſata radicibus, repentino motu acta eſt. Tandem poſtquam exaratum puellæ nomen fictitium, & Principis conjunctum votum corylo involutum ſurſum projecit in aëre, ſubito utramque ſchedam impellens aura ſic deſæviit, ut crebra fulmina, ac tonitrua principem exanimarent. Tunc Python incumbens arbori, ceu plenus Deo ſic eſt orſus.

Prò quantos irata movet natura furores,
Quos motus elementa cient! furit ignis in aura,
Aura quatit pontum, paſſimque incendia ſerpunt.
Totaque ſuccuſſi moles diſrumpitur orbis.
Turgidus horrendo rapidum notus aëra perflans
Turbine ſubvertit terras, & nimbus Olympo
Ater inhorreſcit nebulis, noctiſque profunda
Nigra rapit caligo diem, tonat, intonat ingens,
Inque ignes lacerum per crebra incendia cœlum
Corruit, in ſimiles vertens obſtacula flammas.
Teſtis es ô tanti peſſundata ſylva furoris,
O ſylva in propriam nimium fœcunda ruinam.
Nam licet inſtantis capiti quaſi præſcia luctus
Brachia protendas cœlis; tamen Auſter, & ignis
Horrida bacchantes miſcent incendia, flammas
Venti animant, denſique globos ad ſydera fumi
Flamma rotat; quid enim ventis, ignique reſiſtat?
Dii quibus imperium eſt umbrarum, animæque ſilentes
Et Chaos, & Phlegeton, Dirarum & turba ſororum,
Adſitis, noſtriſque pii ſuccurite votis.

O qua

O quæ Tanario rapta es, Proſerpina, curru,
Tartareæ Regina domus, Plutonia conjux,
Quæ preetita ſequi neſcis fidiſſima matrem,
Hos precor hos animos duræ converte puellæ.
Deperis illuſtrem vultu, cultuque puellam
O Princeps pulchros inter pulcherrime Reges;
Ardet ſylva comis, ardes ſævo igne puella,
Sol pater obſcuro texit velamine frontem,
Nam pudet illicitos in te vidiſſe furores.
At reor inſanis favit Proſerpina votis:
Cerberus, infernaque Canes latratibus auras
Implevere ſuis. Confuſa elementa moventur.
Adventum teſtata Dea: nam fauſtus ab antris
Auditur ſtrepitus, valliſque umbroſa remugit;
Jam complexa manum, pectus tenet infera Juno,
In melius duram convertet Diva puellam.
Durato nam cuncta favent, Ereboque litaſti;
Votorumque eſt ſumma tibi conceſſa tuorum.

Hæc ubi cecinit ſimilis vaticinanti Python defixo in principem vultu fluentes ſenio genas turpiſſimo riſu contraxit.

CAP. XIII.

Laborat oratione ſatis prolixa Principem æſtuantem avertere ab amoribus illicitis Archombrotus. Cumque videat nil ſe proficere, Cyrthæam noctu per murum demittit, ſed vix uterque in ſcapham aſcenderat, cum uterque incidit in Piratas.

INterea Virgini luctu propemodum victæ animos redditurus fidus Achates iſta ſuggerebat, induratum fortunæ jaculis animum conſtantiæ aſſueſcere: Et quemadmodum Nauta quanquam ſecundis mane ventis feratur, tandem flexo ad veſperam die, eandem pelagi pacem nequicquam ſperat: ita & mortalibus nullam eſſe poſſe ſinceram pacem, quam non libent adverſi caſus: Mundum eſſe mare naufragum, quo uti

qui neſciunt, in ſcopulos & ſyrtes eos navim allidere. In ſeculo nihil fidum: nec mitius immutantur auræ quam genius mortalium. Quò maturius luxuriantes opes ſuas flores explicant, eo contabeſcunt celerius. Sol in ortu ſuo facem attollit, quam ad occaſum flectat, ſuo motu ipſum ſubſtracturus tempus, & vitam quam continua dolorum acies obſidet. Sed euge, Domina, omne violentum, & quidquid caret alterna requie non eſt durabile: quiſquis nihil audet ſperare deſperet nihil. Nuci pares ſumus junctæ itineri, quam paſſim iniquioris fortunæ jacula feriunt, quatenus veros virtutis fructus excutiant. Imo, dulciſſima, his ictibus nunquam perennibus fortiter eſt obſiſtendum. Remiſſionis plus eſt in vita quam angoris: etſi nos obruat ſeges malorum, an te latet metam dolorum mortem eſſe, eoque glorioſius triumphaturam conſtantiam, quo vehementiori procella exercita fuerit.

At in filio Regis recrudeſcebat ille amoris illiciti violentus æſtus: altiſſimoque vulnere ſaucius, ac ultra moræ impatiens tentat iterum, ſi quibus artibus indomitum Virginis animum poſſit vincere; ſimul Archombrotum, qui ſe illius fratrem eſſe fingebat, quâ promiſſis quâ minis ad ſua vota adducere, ut qui ſorori imperare poſſit.

Accerſitus Archombrotus ſiſtit ſe coram Principe, & plurima jactanti ſic demum ille; fruſtra indomitum expugnas animum virginis aſſuetæ virtutis certaminibus, neque temporis viciſſitudine mutare, aut frangere invictam potes. Nunquid tu vero erubeſceres, cum cæteris imperando par eſſe poſſis, imparem eſſe te libidinibus refrænandis, coercendiſque voluptatibus quæ ſtatim evaneſcent, mentemque conſciam ſceleris perenni ſtimulo lancinabunt. Delectat voluptatis jugum, quæ in naturam ſuûm quaſi Circe deprimit ineſcatos illecebris; aut Lybicæ inſtar Lamiæ veneribus

neribus oris decipit incautos, deceptos allicit, allectos ſuffocat, lacerat ſuffocatos. Vide ne te hujus Syrenæ lenocinans carmen demulceat, nec ſecius quam Ulyſſes aurem obtura, ſic virtutis honos illibatus erit. Quid Nemeſin in caput tuum elicis titillantis lenocinio voluptatis cui diutina pœnitentia ſucceſſura ſit. Commiſſa ſcelera conſciam mentem & pungunt & angunt: unius admiſſæ voluptatis recordatione flammam jam pene extinctam nutriente. Oſtreas libenter Cancer depaſcitur: ſed quoniam imperviæ ſquammæ teguntur præſidio, expectat dum æſtu afflante ſinum in ripa explicent, Soliſque margaritarum artificis deguſtent ſorbeantque radios; tum os lapillo impediens ne ſe contrahant, per hiantes aditus ſecurus irrepit, cibiſque oblatis abunde veſcitur.

Ubi homo ſocordiæ ſe totum dedit, voluptatique mentem aperuit, mox ſuggeſto ſcelere tumens Genius malus perverſis incautum afflat imaginibus, quæ incitas accendunt libidines, vixque animum obſident cum ictu lethifero miſerum Lamiæ mactant, diſcerpunt, enecant. Ita ſumus comparati, ut adrepentis flammam incendii non ſtatim advertamus. Dilutum mero toxicum ſapit ebrioſo, quandiu lethifer ſopor guſtum fallit: Veruntamen videat ne ſitim pleno reſtinguens calice, vitam extinguat, fatumque propinet. Fugat medicina ſtultitiam, ſed voluptas ipſa ſtoliditate ſtolidior occæcatas mortalium mentes à rectæ rationis calle detorquet, ſenſimque remedii ſpem præcludit omnem.

Irritamentum violentius igni non eſt quam aqua ſuffuſa; libidini, quam fota deſideria; deſideriis quam faſcinantes aſpectus: Brutorum ferocitatem mulcet adulatio, nec ſecius quam vox nutricis, incautos decipit: quam longe alia eſt mens impervia ſtimulis Cupidinis: non allidi, non vinci poteſt; tantus eſt illi voluptatis horror, & amor virtutis. Regis partes implet ani-

animus, quandiu illi bene eſt; vices ſuas obeunt cætera, & ad nutum ejus flectuntur. Sed ſi vulnus vel tantillum Cupido ille inflixerit; ſi voluptas victrix legibus hunc ſubmiſerit ſuis, marceſcet illico vigor, langueſcent conſilia, conatibus eventus deerit.

Habes in te Sacrum Virtuti Templum, nobilitatis, & juſtitiæ tuæ opus; an cœleſtem hanc ædiculam ſubverti ſuſtinebis infamis voluptatis ariete, quam vindex Nemeſis nunquam patietur inultam. Deos, Deaſque teſtor, & quotquot aræ Sabæo thure fumant, id ſi patraveris, non impunè te laturum.

Hæc ſuggerebat ſtudium honeſtatis ſurdis auribus, & ad libidinem obſtinatis, obtundente duritie pectoris aciem eloquentiæ. Imo ritu Leonis qui hauſto melle ſævit atrociùs, ſic excanduit Princeps, ut quaſi ad Murænas exclamaret. Itaque miſſo liberto qui minis virginem urgeret illiciis indomitam, hæc nocte concubia raptim per murum, comite Archombroto delabitur, in ſcapham opportunam inſilit, præciſoque fune ſolvit è littore. Sed ô fatum! Dum uterque Charybdim hanc declinare laborat, in Scyllam incidit. Etenim Corcyram nondum ſalutaverant, cum Piratas inſulares toto niſu ad ſe remigantes proſpectant. Pugnatur acriter, ſed numero cedendum fuit. Hi præda hilares Archombrotum exutum opibus, & furentem in ripa Latii ſiſtunt, abductâ cum anu virgine, quæ percuſſa horrore periculi tentavit ſi quibus artibus pudorem illibatum poſſet tueri: Ergo ſe Veſtalem eſſe confeſſa, nemo extitit qui inceſtuoſo eam facinore adoriretur: conſilium tamen eſt, ubi longius iter emenſi fuiſſent, mittere virginem ſub coronam cum captivis aliis. Etenim ejus erat frontis quæ multo ære piratas ditare poſſet.

CAP. XIV.

Archombroto, & Cyrthæa ab invicem diviſis, ad hanc accedit captivus adoleſcens, qui narrat mœſtæ virgini ſuam ſortem; patriamque docet, ex qua per inſidias circumventus fugerit cum matre, utque in piratas inciderit.

CYrthæa captiva multiplici gemitu, & lachrymarum indefeſſo miniſterio ſortem ſuam utcunque levabat. Sed nec ipſi illi defuere ſortis ejuſdem ac mœroris comites, prius à Piratis ſupra mare capti. Inter alios adoleſcens dotibus corporis eximius, ſed ingenii magis lepore præſtans ad illam acceſſit, & illa familiari ejus colloquio tantillùm delectata optavit non ignorare nomen, genus, patriam, & modum quo in Prædonum manus veniſſet. Cui Adoleſcens, Circa Heſperidum inſulas fortunatas ego patriam ſortitus ſum, quæ in amœniſſimos montes, quaſi tot propugnacula aſſurgit gratiſſimè, & validiſſimis caſtris munita Oceani fluctibus incaſſum alliditur. Hanc à Præſide regi mos invaluit, ex quo Reges vicinorum potentibus armis domiti, & alieno jugo ſubditi paulatim regios titulos amiſere. Seditioſis porro ſic eſt vicina populis, ut indigenæ obſidione quaſi perenni cincti aſſiduas agant excubias. Nam qui deſidiæ amor cæteras gentes emolliit, hæc iſtos ad bella duravit.

Meus pater uti avorum qui Reges fuere, gloriâ, ſic & propria laude conſpicuus hujus provinciæ Præſes, & Gubernator fuit, ac legionum ſtrenuus Imperator. Prolixior ſim ſi per egregia illius facinora excurrero. Unum eſt ſatis ad nominis illius commendationem ſempiternam: quod pro Rege ſuo, forti ſemper & intrepido Marte dimicaverit, quod nunquam capitis ſui diſcrimina declinaverit, neque ullis præmiis adduci à factioſis potuerit, ut ab eo deſciſceret, ne quidem poſt funeſtam Regis ſui necem, ſtupendam orbi toti tragœdiam

diam, donec ille, ipſe quem toti exercitus, & innumeræ acies nunquam devicerant, quorundam ſuperbiâ tandem non ſuperatus, ſed vertere ſolum coactus eſt.

Corragia ſedes & domicilium fuit, maritimo portu, ſed Præſidis magis ſede nobilis. Corruptis igitur à ſeditioſorum principe aliquot Ganeonibus, miſſiſque aliis armatis, dum ille bellicis vacat progreſſibus, Urbs tota per noctem improviſo facinore circumventa & capta eſt. Tum terror per omnes vicos urbis circumferri, quem augebant noctis tenebræ, & ululatu quaſi Stentoreo omnes Bellonæ, noctiſque pavores geminari. Inanis tum fuit civium ad arma conclamatio, ſed mira omnium, maxime vero optimatum ad improviſum periculum conſternatio fuit. Ignis in curru per urbis compita, qui mos eſt tumultibus bellicis, nocte tota circumvehebatur, cingente currum ululantium mulierum importuno famulatu. Tandem tinnitus armorum cum inconditis fœminarum, puerorumque confuſis clamoribus ad aures matris, vernarumque adhuc oppreſſorum ſomno pervaſit. In eo rerum diſcrimine conſilium unum fuit ſaluti conſulendi, fuga. Itaque miſſo furtim fratre natu majore, & me ſecum aſſumpto cum vernaculis aliquot, & ingenti pondere auri, ipſa parens ſub ementito habitu evadit ex urbe, & diebus atque noctibus aſylum quæritans fugiebat inquies: donec in arcem munitiſſimam tanquam ad aram ſe recepiſſet. Verum obſtabant armati qui locum etiam inceſſerant, donec delato per veredarium ad Patrem meum urbis, atque familiæ exitio, hic ad horrorem periculi frendens, relictis conſanguineo copiis ipſe & fugæ, & communis calamitatis comes eſſe non recuſat: nam ultro ſe cum pernici equitum alâ eo ſe contulit, eoſque ſuæ virtuti cedere coëgit, qui hanc arcem occupaverant.

Atta-

Attamen eo loci nihil tutum à factioſorum armis & inſidiis. Stat Oceani trajectione ſecuritatem in regnis exteris quærere, & poſt tot errores terræ, maris beneficio aſylum perluſtrare. Navis ergo inſtruitur, & armamentis, imo auro multo oneratur. At Pater prolixiori mora indigens, navigationi ſuæ multo plures naves adornavit.

Matri meæ ſolventi, & alto mari jam creditæ deſiderium inſidebat navigandi ad Batavos: ſed pater cogitabat in Gallias, quo ſe ſuoſque Regi offerret. Ergo mater conducto navigio ſecundo primum amne defluit uſque ad oſtium quo ſe ille amnis in Atlanticum mare devolvit. Ibi omnes in capaciorem navim ſupellectile multa jam onuſtam conſcendere & ſolvere è portu maritimo auræ ſubſidio leniter ſpirantis, ſenſimque oram legere. Sed vix Oceanum Cantabricum attigimus, qui Iberos inter & Ibernos medius eſt, cum tria piratica navigia à fronte occurrunt. Piratæ vela ſubmitti jubent, & quotquot viri eſſent in noſtra navi, eos ad ſuas tranſmeare. Quibus ubi eſt obtemperatum, hi hoſtilem in modum continuò debacchari, ſcrutari omnia, & expilare, nec ipſi parcere imbelli ſexui. Attamen hi cum ad matrem veniſſent, in ſponda jacentem, illa ſubito aureum numiſma, patris mei effigiem, pera extrahens, ſinu occultavit, peraſque piratæ obtulit excutiendas. Sed illi attriti reverentia illuſtris matronæ, eâ relictâ ad me ſe convertunt, exutum veſtibus perſcrutantur, & ſpe lucri nihil non retegunt aut intentatum relinquunt.

Erant iſthic cadi ſuperimpoſitis pulvinaribus obvelati, & in aliis quidem aurum multum, in aliis vero aqua ex vino vaporata. Ergo illi Lapitharum, & Centaurorum more compotare; ſed quo magis ſtudent ſitim frequenti hauſtu reſtinguere, eo plus ardebant fauces, potumque provocabant; neque deſiſtunt à potu

Poli-

Poliphemi iſti, donec vaporibus hujus liquoris penitus obruti, impotes mentis evaderent, & obliti rapinarum in ſuas naves ſe reciperent.

Ergo Nautæ vela rurſus explicare, & nauticis officiis gnaviter & impigrè incumbere. Sed novum monſtrum, novo terrore omnium oculos perculit: nam Delphinus naribus ſuis aquas exſorptas regerens, & in altum jactans ad modum veli nautici, piratica navis nobis videbatur adhuc recenti periculo territis. Ergo vela omnia explicamus, quò ſecuram à piratarum incurſibus ſtationem citius occupemus. Verum præcipiti curſu maturantem navim vada ſubito retinent, & acceleratæ navigationi moras injiciunt.

Interea navigationi ſuæ pater ſtrenuè incumbebat, & cum tribus magnis navibus properabat in Gallias. Sed vix melior ſors eum excepit: nam ecce cum proſpero curſu in oram Galliæ flecteret, piratarum ingens globus improviſum adoritur. At ille Marti litare aſſuetus ſic impetus prædonum ſuſtinuit, ut & conatus illorum frangeret, & in fugam eos abſque mora averteret. Parum eſt bellare in homines quibus obniti fortes & invicti poſſunt, ipſi etiamnum irati maris fluctus obſeſſere naves, & tam validis ictibus concuſſere, nulla ut ſpes ſalutis affulgeret, donec navis una cum nautis, equis, magnoque famulatu, tanquam devota iræ maris, fluctibus abſorbetur, quaſi Curtius aliquis crudelitatis Oceani implens hiatus. Magna prorſus anſa dolendi, & vernularum fidorum in paucis calamitati, manibuſque parentandi.

Naves reliquas ultrà auræ ſecundæ provexerant, cum vadis retentam navim eminus proſpiciunt, ſeptam quattuor piraticis, ſed pater (hoc enim per ejus tabellas accepimus) pater inquam nullum malum de nobis ſuſpicatus, etſi fruſtra inclamantibus opem, in Gallicum portum appulit: Piratæ vero ipſi illi quos prius

pater

pater in fugam verterat, nos noſtramque navim abducunt per fretum Herculeum in oram Lybiæ, ubi mater partim mœrore partim erroribus maris impatiens navigii facta eſt, dum redemptionis noſtræ pretium ad Pyratas à patre mitteretur. Porro ego Ducem illorum ſic demerui ut me propriæ prolis loco habeat, neque velit me ab illius latere abduci. His verbis mœſtam ille adoleſcens ſolabatur, Præfecti navis extollendo comitatem.

CAP. XV.

Archombrotus Æthiopiæ Regis filio cum forte occurriſſet, & miſeram ſortem illius audiviſſet, promiſſa opera ſua, & data acceptaque fide hoc comite utitur ad quærendam Cyrthæam per Lybiæ littora.

CUm Cyrthæa ſic agebatur, dum Archombrotus non procul à Parthenope occurrit Juveni qui ſe Æthiopum Imperatoris filium aſſerebat quidem, ſed arcitum ſolio profugum errare, & ad necem cum quæreretur, conſilium demum fuiſſe in Italiam enatandi. Is quanquam rei familiaris feciſſet naufragium, diuturna tamen deſperatione rerum obduruerat animum ad dolores novos. Mirabatur Archombrotus quod ille ab Africa patria tanti candoris vultum attuliſſet, non enim reflexa tumuerant labra; non coacti in orbem oculi ſub frontem receſſerant. Ille ubi conciliavit ſibi Archombrotum, hic ſibi advenam ad quærendam Cyrthæam, quia Lybiam totam cum interno mari profugus ipſe luſtraverat, adjungere cogitavit. Cum igitur Siciliam ſuam, vel Galliam affinem ei aſylum obtuliſſet, rogaſſetque ne ſe pariter profugum deſereret, ita eum eſt ſolatus; Tu fac animo forti, magnoque ſis, ſpereſque fore, ut fracto impetu barbari tuam priſtinam dignitatem & gloriam conſequare. Illuſtrabit mihi crede amplitudinem tuam hominum injuria.

Dux tibi & author erit Juppiter, atque eorum ventorum quò propoſuiſti moderator, qui res tuas non modo fortunabit; ſed à quo etiam domitis rebellibus, novæ tibi acceſſiones fient & fortunæ & dignitatis: præterquam quod habet præteriti doloris ſecura recordatio delectationem.

Dicentem Archombrotum Æthiops ita excepit: ſi fuiſſet in his fides, in quibus ſumma eſſe debebat, minime laborarem & ego graviſſimas injurias communis concordiæ cauſa voluntaria quadam oblivione contererem. Quis porro eas cogitando poſſit aſſequi? Superior Æthiopia mihi patria eſt, & legitima hæreditas: nomen Zaga, nec eſt quod mirum tibi videatur me, quanquam ſatis candidi oris, ex aduſta gente oriundum, ex illorum enim genere ſum quos Sabæa mixta Syris edidit. Ego inquam filius Regis in Merovæa Inſula, regiæ ſobolis domicilio & ſchola, liberalibus diſciplinis inſtituebar, cum Sacrilegus quidam conſanguinitate qua illi junctus eram, abuſus ad facinus, emendicatis undequaque turmis, vaſti primum Imperii fines depopulatur, deinde expugnata regia urbe Amara duplicato facinore parentem meum cum virtutum omnium laude imperantem adoritur, cæſoque ſuccedit ad clavum. Ea res per matrem ad nos delata utriuſque ſobolis præcordia ingenti dolore concuſſit. Erat mihi dolendum quod inimicum patriæ cives ſic amplexabantur, ſic fovebant.

Verum cum inclinata res eſſet, ſaluti conſulentibus in mentem venit aſylum quærere: & frater quidem, qui in eadem erat navi, & naufragio proximus ad inferioris Æthiopiæ Regem divertit: ego verſus Aquilonem flectens, ut fugerem domeſticum ſcelus univerſam pene excurri Lybiam, toto triduo paſſim latebras & diverſorium luſtrans, donec egreſſus è paternis finibus ut ſum rerum antiquarum ſtudioſus, vetera monumen-

numenta ac rudera celebravi, Ammonis ſortes, rupem Auſtro ſacram, & fontem Solis rigentem Meridie, nocte ferventem: nec omiſi Cephæi & Caſſiopeæ: Perſei & Andromedæ: Atlantis & Alcidis monimenta; ſuperſtiteſque relliquias vidi & oppidum, perantiquum Anthæi opus, non procul à freto Herculeo: hic oblata mihi eſt ejus parma ingens nec ullius uſui habilis. Tum ego plagam emenſus ſum quæ ſpinis piſcium, muricum fragmentis ſparſa erat. Adhuc infixæ cautibus erant anchoræ; aliaque occurrebant veſtigia effuſi quondam uſque ad ea loca Oceani, priuſquam Hercules nexos olim perpetuo jugo montes Calpen & Abilan, inaudito labore diremiſſet.

Non ita procul ſeſe obtulere labyrinthi Pſammetichi rudera ubi quondam domus mille, regiæ duodecim perpetuo parietis marmorei ambitu. Poſtea Thebas ſucceſſi centum portis inſignes. Ibi Gymnoſophiſtæ conſuetudine uſus ſum qui Ægyptios non vetuſtiſſimos hominum modo prædicabat, verumetiam trecentos & triginta Reges ante Amaſim ſupra tredecim millium annorum ætates imperaſſe: quater curſus ſuos ſidera vertiſſe: Solem bis occidiſſe ubi nunc oritur affirmabat: Vidi & Aſcalonem, & Ioppem, ubi Cepheum regnaſſe eo ſigno accolæ aſſeverant, quod titulum ejus fratriſque Phinei veteres quondam aræ cum religione retinebant. Tum Phœnices prætergreſſus ſum, gentem ſolertiſſimam, & ad belli paciſque munia eximiam. Placuit poſtea Lyciam permeare licet infeſtatam Chymeræ ignibus: Caſpias quoque & Armenias pylas: Olympum & Acheruſiam aditum Cerberi. Denique cum pigeret nullibi terrarum tutò poſſe me conſiſtere, anchoram ſolvi, & continuo tractu relicta à tergo inſula Cypro, ad dextram vero Creta Ecatompoli, & Peloponneſo, ad Corcyram inſulam, deinde Otrentum in ora Italiæ appuli: tum in Apuliam,

liam, mox Parthenopem veni, ubi te mea fortuna obvium mihi dedit.

Poſtquam Archombrotus Æthiopi opem ſuam eſt pollicitus, ambo Cyrthæam quæſituri alto mari ſe credidere, emptis prius vitæ commodis ex gemmis quas in ſinu veſtium Archombrotus occultarat; & armis acceptis quibus ad manus venire poſſent ac vincere, ſi forte Pyratis raptoribus occurriſſent, quos oram Lybiæ legiſſe, & verſus Ægeum mare curſum flectere fama erat. Porro navigium illud quod conduxerat, & mira celeritate præſtabat, ſuperabatque ventos, & vectores habebat ad Martem impigros, atque ad omnia pericula contumaces. Addebantque animos cùm ſpes ingentis prædæ, tùm viri fortiſſimi ac liberaliſſimi promiſſa ſacramento merces, poſtquam nobiliſſimam virginem inveniſſent: Erant enim pares ad ſpem victoriæ.

ARCHOM-

ARCHOMBROTI ET CYRTHÆÆ
SIVE
SECUNDÆ PARTIS
ARGENIDIS
LIBER TERTIUS.

CAPUT I.

ARGUMENTUM.

Timandra de Archombroto,& Cyrthaâ ſuâ anceps ac dubia venit in ſuſpicionem inſidiarum Autolyci. Timonides reditum adornat in Siciliam, & Ixiobatem Legati vices impleturum huic comitem adjungit Timandra. Ille ubi legatione ſua defunctus eſt, Argenis audito caſu Archombroti deſpondet; ſtupet Meleander. Impetrat tamen illa à patre facultatem petendi Gallias, quare Poliarch. Pyrrhicam inſtruit, dum ſalutis Archombr. & Cyrth. ſpes aliqua affulget.

ATTONITA Timandra quod nulla neque de Archombroto neque de Cyrthæa ſua vel leviſſima aura ad ſe perveniſſet,de utriuſque ſalute actum putat. Enimvero etſi de parta Archombroto laurea, & filiæ libertate prius receptâ, certior facta eſſet, ſuſpicandi tamen erat locus in inſidias ab Autolyco in dolos artifice comparatas iterum eam offendiſſe.

Neque minus Timonides de Archombroto ſuo angi cœpit. Nullus eſt apud Celtas locus quem veſtigando non perluſtret. Dumque Regina nullius conſilii patiens eſſe poteſt, Timonides irritas eſſe dudum tot circumitiones eſſe intelligens, Siciliam repetere ſibi ſecurius fore æſtimavit. Itaque ad hoc iter cum Reginæ venia accingitur. Verum qua fronte ille ſe

 Melean-

Meleandro & Poliarcho Regibus, Argenidique ſiſtere audeat, dum Archombrotum cum Cyrthæa miſera perditum audient? Vix Euripus ſæpius quam illius animus fluctuabat. Multa tamen ad remetiendum pelagus eum impellunt. Quare Timandra comitem ei junxit Ixiobatem, qui legati vices obiret (nam Andropiſtus de via nondum convaluerat) ut Poliarchi navigationem in Gallias maturaret.

Nullam res moram paſſa eſt, & terra marique dum Archombrotum & Cyrthæam quæritant, in Siciliam applicant. Stupet ad repetitam legationem Poliarchus, & ad Timonidis reditus tam celeres omen captavit. Cui Ixiobates, Salutem tibi, inſit, & Argenidi tuæ centies repetitam Timandra tua mater impertit, Princeps ſereniſſime, tuamque dextram enixè implorat contra factioſorum invaleſcentem nationem, & Autolyci flabello excitatam, quæ ut imperiis ejus aſſueſcat & jugum ſuum patiatur, ſublevatur ab eodem oneribus ac tributis. Demum Tyrannus quibus poteſt beneficiis plebem demeretur, quam deinde ambitioſiùs opprimat: vix Regis nomini parcit, omniumque invidiam in te retorquet.

Aderat Argenis, & Autolycum execrabatur: verum poſtquam dicentem Timonidem illa excipit, imprimis vero Archombroti & Cyrthææ caſum, vix compos animi eſſe potuit. Quam ubere lachrymarum imbre manibus utriuſque parentavit, quam crebro ſingultu niveum pectus ſuum quaſſavit! Illa ubi æſtu ac dolore fugientem ſpiritum revocavit. Dii vos, exclamat, veſtramque fidem! Ideone fratrem in Gallias dimiſi ut loco ſponſæ fatum quæreret. Vivis an jaces Archombrote! ſi vivis; ubi gentium? Jaces? quanam tuum cadaver extremis decorandum honoribus reperiam? Et tu Gallici orbis delicium, Siculorum expectatio, unica ſoror; ubi lates, & qua terrarum te

quæ-

quærimus? Ego, ſi ambo eſtis ſuper, altaria donis cumulabo.

Rex Meleander in dies expectatur, ſed quis tam feralis nuntii bajulus eſſe auderet? qua mente Rex filii, quem nunc primum agnoverat, iniquam ſortem acciperet? omnia inhorreſcebant, ſed maximè à Regis Meleandri reditu, qui à nemine lachrymas ad hos eventus non extorquet. Nempe inſit Meleander nobis ſolertiſſimè, iſta ſilueras, ſolam Regnorum Regumque fortunam prænuntians Aneroeſte. Et ille de Deorum clementia nondum plane deſperandum: Jovemque temperaturum iſtas rerum alternatas vices.

Poliarchum interim tædebat navigationem diutius procraſtinare eò rerum imperium deveniſſe intelligens. Æſtuat tamen incertus animus; hinc timet Argenidi, inde negat ſe quidquam parentis officio præverſurum. In illo bivio ſponſam conſulit, quæ plus ſatis inſtructa adit parentem, & aliquantulum delinito ſignificat, quanti ſit momenti incendio Galliam devaſtanti ſuccurrere, maximè cum factioni non pauci ſtudeant procerum, qui poſt moram diuturniorem invaleſcentes ſimile audebunt facinus in caput Regis ſui Poliarchi, quod nuper in Aneroëſtum moliti ſunt, & excuſſo jugo ſui juris eſſe volent. Etenim uti populi mentes non raro avertit à debito cultu abſentia principis, ita præſentia illius novis quaſi ſtimulis excitat ad obſequia, temperata converſatio amicitiam nutrit, immoderata contemptum. Adhuc ſub pellibus miles eſt, qui ſic dividetur, ut altera pars ad præſidium Siciliæ hic ſtativa habeat, altera vero inſtantibus Autolyci furoribus opponatur. Denique & pro ſe ipſa paucis illa peroravit, quatenus à Poliarchi ſui latere non recederet.

Annuit quamvis ægrè Meleander qui ſe orbum & filio Archombroto, & Argenide filia vix ferre poterat.

Ab Arſida, Eurimede, Cleobulo, quos ad id negotii coëgerat, in idem conſilii itum eſt. Ubi Poliarcho innotuit diſceſſui quoque Argenidis Meleandrum aſſenſum eſſe, inſperato gaudio mœrorem quam libens deterſit. Quidam rumor allatus à nautis viſam eſſe in ſcapha virginem ipſis gratiis gratiorem cum juvene cujus frontis ſerenitas haud degenerem probabat, & in Siciliam curſum flectere percrebuit, is rumor quamvis incertus doloris tamen aliquid permiſit remitti.

Dumque Meleander naves expediebat Archombroto ituras obviam, jamque flexo in lætius ore bene ſperare cœperat; Poliarcho, antequam è Sicilia diſcederent, enaſcentis gaudii ſignum velut omen edere placuit, & ludicrum inſtituere, cujus argumentum ludibundi Cupidines excuſſis ad cytharam ſagittis in coronam diſperſere.

Manes tacitos adit
Orpheus feriens Chelym
Conſumptas iterum Deæ
Supplent Euridice colos:
Sed dum reſpicit immemor
Cantus præmia perdidit.
Tum ſolamina cantibus
Quærit flebilibus modis.
Ad cantus veniunt ſuis
Ipſæ cum latebris feræ:
Cæſum à Mænadibus parens
Triſtis Mnemoſine gemit.

Vidiſſes ipſos Manes ſui oblitos ſupplicii, cum Tytio atque Tantalo tripudia ad concentum Lyræ miſcentes; Siſyphum rotam volventem ad numerum; Inferos Deos Judiceſque de ſolita ſeveritate non nihil remiſiſſe & pyrrhicæ ſe adjungere: Cerberum, hydram, aliaque Tartari monſtra ſubſultando ſequi. Imo ipſum relicta cymba Charontem ſubhorridum juveniles in

ſaltus

ſaltus ſic attolli, quaſi Medeæ artibus ſenectæ pondus depoſuiſſet: Denique totum Erebum cantibus Orphei pellectum trahit, atque ipſam Stygem retrorſum fluere, & quaſi gaudio obtorpere.

Meleandri curas Mimus iſte ſic lenivit ut ad iter in Gallias aggrediendum quamvis ſenio gravis eſſet, aſtringere ſe non dubitaverit, ſtatim atque ſoſpitem Archombrotum eſſe certiori nuntio acciperet.

CAP. II.

Poſtquam credidere ſe pelago Poliarchus & Argenis, portum ſalutare videbantur, cum in Ibericum mare jactantur: ſed dum quærenti Argenidi indoles gentis exponitur à Poliarcho, ingens tempeſtas improviſos excipit. Tempeſtatem ſequitur certamen cum Piratis, quod cum diu dubium fuiſſet, Heroës quantumvis ſtrenuè dimicantes in poteſtatem venere piratarum; quod eſſent impares numero ad victoriam.

INterim omnes vaſa colligere, & ad naves commeatus advehere: tandem ſalutato cum mutuo fletu patre, Argenis cum Poliarcho ad littus contendit, & ſideribus adoratis navigium intrat. Secundo mari primum defluebant medium jam iter emenſi, & ad Phocenſium portum brevi jacturi anchoram, cum naves alias ad Ibericum ſinum procella detorſit, alias in Sardiniam applicare coëgit, donec deſcenſum Regis in Galliam reſcirent vectores ad arma ſemper parati.

Rogabat interim Poliarchum Argenis quænam eſſet iſta regio, quantum à Galliis diſcreta, an ſoli genio ingeniorumve fœlicitate Galliam ſuperaret: Cui Poliarchus: hæc ora ab Ibero amne Iberia dicta cùm ob armorum virtutem, tùm propter gloriam litterarum, poſt unam Galliam cæteris orbis imperiis ſuperior eſt. Purus eſt & incorruptus cœli tractus nec auſtrinis obnoxius æſtibus nec borealibus objectus frigoribus, hinc Pyrenæis jugis à Gallia diſtinguitur, iſtinc Herculeo mari ab Africa & Oenotria ſecernitur. Non

hinc procul celebratur Valentia propter ædificiorum numerum intra vel tra pomœrium, aliæque non paucæ quæ Galliæ noſtræ urbibus gloria vix cedunt. Porro robuſtum eſt hominum genus laboriſque patiens non quo arva coli ſolent, aut artificia procurari, verum in belli ferendis incommodis. In ſuſceptas ſpes pertinax animus eſt. Reconditæ mentes ſunt & ad conſilia idoneæ. Verborum pompa ſupra cæteros ita ſe offerunt ut generis claritate & opum redundantia illuſtres omnes putaret qui populi genium non exploraſſet.

Adhuc in ore erat dictio cum crebri fluctus inquieto jam mari navium proras ac latera pulſavere; ſpiſſæ etiam tenebræ lucem ſuppreſſerant. Subduxere vela nautæ, ſed eorum miniſteria decumano fluctu occupantur. Jamque in medio vortice intorta Poliarchi prætoria navis & gubernaculis impatiens ſic oblique agebatur, ut anceps periculum appareret, & emoriens natura defeciſſe videretur. Ergo ingenti certamine concitant remos, ſed navigia in latera procumbunt. Ominabantur extrema omnia, unius Poliarchi invictum animum pericula non obruere, licet aliquas naves tempeſtas disjunxiſſet.

Pene ſubſederat mare cum ad oram Africæ maritimam jactatos turbine ingens piraticarum navium ſylva, tempeſtatis reliquias quærentium, improviſo eos adorta facinore circumſeſſit. Horum teter aſpectus terrorem auxit, nam frontem atrox & atrocitas obſidebat, labra reflexa tumuerant, oculus ſub horridum ſupercilium receſſerat.

Jam prædo tumultuario impetu confluere, jam naves collidi, roſtriſque arietare. Poliarchus indignatione periculi motus manum conferre lymphato ſimilis, nam ipſa pro ſe pugnabat ſalutis atque pudoris deſperatio: vix ſegnior ad Martem erat Gelanorus cæteri-

terique ex tempeſtate ſuperſtites: & jam prædonum quiſque certabat elabi victori donec Anteſignanus milites ſuos jam deficientes ſpe manubiarum ſic erexit, ut ſtatim illi majori cum ardore luctari cœperint, donec ad eos Mars hactenus dubius inclinaret. Jam ægrè corpus grave vulneribus & poplitibus vix exceptum Poliarchus tuebatur, cum unum prædonem gaudio alacrem ad ſe ſuamque Argenidem advolantem videt. Ergo ille dedecoris ultimi diſcrimine linquentem animum revocans graſſatoris latus ſubjecto mucrone hauſit.

Gelanori fides hic imprimis enituit dum tribus confoſſus jaculis non ſe tamen, ſed patronum ſuum protegebat, donec è vulneribus magna vi ſanguinis emicante, ſimilis exſpiranti arma dimitteret adeo reſolutus, vix ut ad divellenda tela dextra ſufficeret. Tum Argenis Poliarchi, & Aneroëſtus Gelanori corpora gravia vulneribus veſtium ſinu excipiunt: verum ſuſtinendo jam impares piratæ invadunt, ſatis ſtupentes, quod imbellium manus exauthoratis tandiu reſtitiſſet.

CAP. III.

Heroës in lembum piratarum dum rapiuntur, Argenis queſtibus locum implet; quibus ſedandis non Poliarch. non Aneroëſtus ſufficiunt. Fors tamen obtulit eis unum ex nautis natione Gallum, qui expoſitis ſuis caſibus bene ſperare eos jubet, ſimul ad Navarcham deducit. Sed & ipſum Navarcham eſſe Archombrotum ſtupet Aneroëſtus, mox & alii: denique inter convivandum narrantur utrimque fortuna & caſus, donec ad quietem diſcedatur.

NOx erat & priſtinæ tempeſtatis reliquiæ tenebras ſic auxerant vix ut ipſi prædones in captivos intueri, non captivi in hoſtes potuerint. Heroës in lembum rapti, cuſtodiæque ſtrenui ducis crediti ſunt, qui & ipſe habitum ad Afrorum morem compoſuerat. Arge-

Argenis neſcia quo vota verteret, continuo cœlum ſic incuſabat; quanta eſt inclementia tua! egone ſolo natali avulſa, inconſtantis Neptuni jactata furiis piratis data præda ſim, & gratum celeuſma quaſi canens peream in portu naufraga? Qui tandem ærumnis modus? mors? grata quidem ea fuerit, ſi pudore illibato. ſimul illius pectus inundavere lachrymæ, atroxque ſuſpirium animum pene ſubmovit.

At Poliarchus ſpem quidem vultu ſimulans, ſed altum premens corde dolorem, quid, infit, intempeſtivo queſtu cœlum laceſſis, ô mea Argenis? quid nil profuturo gemitu pectus diducis? putas tuum caput & pudorem ſuperis curæ non eſſe? abſit hanc mentem induas; non eæ ſunt cœleſtibus iræ. Hos potius ſpera virtutis tuæ memores.

Aneroëſtus in primis inſueta eſſe principibus fortunæ ludibria ſciens, cedentem fatorum moli Argenidem quibus poterat verborum lenociniis & argumentis erigebat, docens eam eſſe rerum viciſſitudinem nihil ut ſibi conſtet; fore ut exundanti nimbo ſuccedat Phœbus; non ſic obſtinatam eſſe Deorum iram, ut ſupplicum votis non aſpirent; induratos malis animos placere ſuperis; hac via heroibus cœlum patuiſſe.

Unus ex nautis & ipſe Gallus ad vernaculos ſermones obſtupuit, Galloſque hos eſſe conjiciens, ſic eos demum occupat, parcite luctibus, Gallia vobis natalis terra eſt: abunde eſt, ſed quæ tandem Galliæ ora? Poliarchus in ea plaga ſe lucem hauſiſſe retulit, quæ Rhodano, Alpiumque jugis clauditur; antiquam ſe quærere patriam, quam ô ſi Dii! nauta interfatus & mihi quoque Gallia natale ſolum eſt: in Dordonæ, & Garumnæ confluentibus non ignobilem ſortem ſortitus ſum. Tum afflictis quidquam ſpei eò calamitatis affulſit, pluraque audire libuit. Quibus ille: Pater ſexagenario major erat, ſed cui vivaces adhuc vigebant

bant oculi, firmus inceſſus, robuſti artus, denique vir erat ſupra ætatem fortis, & qui non breviorem quam Neſtor ætatem ſibi arrogabat. Is puellam juveniles annos vix ſalutantem uxorem duxit; illa me ad facinus atrox, quod numen avertit, impellere auſa eſt. Irritaſque intelligens ſuas eſſe blanditias, & ad minas ſe convertens ingerebat identidem, niſi ſi ego ſuæ libidini obedirem, in exitium Hyppoliti me brevi eſſe trahendum, denique de geniali thalamo tanquam inceſtuoſe violato me apud patrem delaturam.

Ego intempeſtiva pertinacia timui accendere obſtinatam: ſatis fuit fugiendæ libidini ſpatium impetrare. Interea furtim me ſubducens in navim conſcendi Oenotriam quæſiturus, dum libido novercæ exſæviret. Verum in altum jam ſatis provecti in hos piratas offendimus, & poſt levem velitationem nimium impares ad ſpem victoriæ, dedimus manus, & collum catenis ſubjecimus. Attamen dii meliora: cum enim navarcha, cui piratarum dux lembum hunc credidit, me Galliam patriam habere audiviſſet, non mora remigio me ſubſtraxit. Subdidit Gelanorus, num & ipſe navarcha eandem patriam nactus eſſet? Nequaquam, inquit, patriam eandem; at ſi qua fides, magis Siciliam; hunc vero non ignobilem eſſe frontis ſerenitas prodit, quæ piratam & ipſi propitiavit.

Navarcha intentus hactenus piratæ conſiliis de captura inſtitutis, nondum oculos in captivos verterat, cum Poliarchus inito cum ſuis etiam conſilio Aneroëſtum ad hunc conciliandum ſub nautæ Gallici auſpiciis legat. Jam ille piratæ colloquio defunctus recipiebat ſe in thalamum corpus curaturus, cum Aneroëſtus oratione illa eum aggredi parat. Attamen vix in conſpectu ſtetit cum utriuſque primum oculus immutari cœpit, & modico tremore ſenſim errare. Navarcha ubi ſe collegit à Myſtæ venerando cultu ac vultu, ſubito

bito quaſi monſtro defixus hæſit rogans num is eſſet Aneroëſtus? & iſte, quanquam habitus navarcham ignotum prima fronte feciſſet, referre num & ipſe Archombrotus? Cui navarcha vix ſuis ſatis fidens oculis, ubi ergo Poliarchus, ubi Argenis, & cur ab illis ſejungeris? Aneroëſtus, in eadem, inquit, ſunt navi. Hic majori ſtupore navarcha obtorpere, ire deinde in amplexus fortunam adorans, veruntamen ſilentium utrique imperat, jubetque captivos adduci.

Hi ſuccedunt in thalamum familiariterque colloquentem Aneroëſtum ſtupent, & Archombrotum in peregrino habitu ad ſe erumpentem. Is ſtupor primum linguam utriuſque ligavit, quam Archombrotus mox ita reſolvens: Quis te Deorum, ô frater, inquit in hanc oram advexit? deinde ad Argenidem tota corporis mole irrumpens, ô ſoror addebat, an fata incuſem, Deoſne collaudem qui nos. Simul abit in lachrimas quas tùm fatorum inſolentia, tùm gaudium in hoc occurſu conceptum extorquebat: denique Gelanorum & obvios quoſque amplexibus & oſculis ſalutabat.

Dum cœnula more nautarum à luxu remota inſtruebatur, ſedentibus in Archombroti cubiculo Heroïbus, poſtquam Poliarchus diſceſſum ſuum ex Sicilia expoſuit, quem ſecunda primum aura, deinde atrox procella excepit, poſtquam errores ſuos, navium diviſionem, & imparem cum piratis pugnam paucis evolvit; Archombrotus ipſe viciſſim ſortem ſuam primum dolere quod in conſanguineos pro pirata bellare, licet imprudens coactus eſſet; deinde ſua, & Cyrthææ ſuæ fata non ſine mutuis lachrymis recenſendo complecti, quibus poſtquam litatum eſt ſatis, percontari libuit, quonam inſolito fato ex captivo, navarcha Archombrotus evaſiſſet. Et Princeps, ſuſpicatus, inquit, piratarum dux ex ſupercilio, ut ipſe mihi jactavit, nobilitate gentis & mentis me illuſtrem eſſe, tametſi genus

nus fucarem; neque me ab innata claritate fore degenerem judicans, huic lembo me præfecit, donec ſedata hieme, ad optatum portum volentem eveheret, ſubdebatque, non ſe laboraturum in obtinenda captivis perinde ac ſibi diſcedendi facultate.

Interim oblatis dapibus veſcuntur ad arbitrium, quas labores, priſtinaſque curas repetendo condiebant, vixque quidquam fœlicitati convivantium defuiſſet, ſi una Cyrthæa adfuiſſet. Hic unus dolor, hoc unum vulnus. Sed Aneroëſtus in meliorem ſpem eorum mentes identidem erigebat; quanquam ille non eſſe hîc metam laborum præſentiret, verum eò jucundiorem exitum fore canebat, quo graviora cum Uliſſe, ac Ænea maris, terræque pericula exantlarent: remotis menſis ad quietem & ad inſtructos juſſu navarchæ lectulos penſiles quiſque ſeceſſit.

Cap. IV.

Pirata adductis ad ſe captivis contabeſcit amore, ad vultus Argenidis, tranſmiſſiſque aliis in aliam triremem, hanc retinet uno adjuncto ipſi cum ancillis omnino duabus Aneroëſto ad fletus detergendos: Conaturque illam ad amorem ſui pellicere: ſed illa votum & ſacerdotium nondum expletum fingens ſervatur in antro littoris Lybici dum ad novam prædam advolabat prædo; ſed ipſe vincitur, dumque victorum in manus veniunt Heroës facile impetrant libertatem, & per Africæ oram Argenidem quærunt.

AUrora poſteræ lucis proximum eſſe ortum Solis vibrantibus jam radiis admonebat, cum piratarum dux è ſomno lectuloque emergens Archombrotum commiſſoſque curæ ſuæ captivos ex lembo ad navim ſuam accerſivit. Poliarchus, Argenis cultu tumultuariè compoſito prædonem propitiare ſibi properant. Is intentis oculis Argenidem luſtrans ſic ejus amore contabuit, ut cæteros in libertatem non dubitaret aſſere, modo hæc una in manus ſuas veniret. Negabant principes poſſe ſe hac abſente diſcedere; Argenis vero diſcru-

diſcruciabatur animi, facinuſque atrox decoquebat. Verum ad mœſtitiam compoſiti coguntur in aliam triremem migrare; Argenis vero cum ancillis omnino duabus ad obſequium deſtinatis remanere, vix Aneroëſto ad detergendos dolores impetrato.

Ex illo Argenidis imago mentem Piratæ ſomniantis, vigilantis oberrabat, & clarioris mentita proſapiæ argumenta ingerebat: quare aliud nihil niſi conjugia, niſi amores iſte dux piratarum loquebatur. Illa ut invitos hymenæos eluderet, aſſenſuram, ajebat, ubi ſemeſtre ſpatium, abſolvendo Palladis, cui initiata fuerat ſacerdotio effluxiſſet. Poliarchus interim ſuam, & Argenidis ſuæ vicem dolebat, fortunæ æſtuariæ, & ſtellione mutabiliori maledicens; contra Archombrotus ſpem brevi recuperandæ libertatis cum Argenide ſubjiciens, mœrori illius tergendo incubabat.

Viſa tum claſſis eminus in Inſulam Cyprum deflectens; accenſus igitur prædo, & accinctus ad manubias ad proximum Africæ portum navem remigio applicuit. Erat ſecus Lybicum littus in declivi collis antrum obſitum rupibus tophiſque ſtratum, ubi veſtitas teſtudine aulas artifex natura effinxerat, opportunam naufragis ſtationem. Illo incluſam ſpecu cum comitatu Argenidem viſum eſt prædoni aſſervare, ne quis eam ſibi ſubſtraheret; deinde flexit ad claſſem pugnam adornans. Argenis in illa nocte caligans non ceſſabat tenebras & ſitum carceris ſuo augere luctu, quæ tamen oris veneribus, & oculorum radiis illuſtrabat, his lamentis, quorum teſtis auritus, & oculatus Aneroëſtus erat, ipſas pene rupes emolliens, quare ipſe vates hæc carmine tradux it ad poſteros.

Sic ubi pavit avem tabo ſtillante Prometheus
Incuſat tardæ funera longa Deæ:
Crudeleſque vocat Parcas, crudeliaque aſtra
Infernique ſitit flumina lenta vadi.

Quem

Quem mihi namque animum certi ſub imagine lethi
Eſſe feras inter, duraque ſaxa putem.
Non mihi Sol lucem non affert Cynthia ſomnum;
Feſſa licet refugit membra levare ſopor.
Mi ſine Sole dies, ſine Luna & ſydere noctes,
Jamque ſuperſum animæ corpus inane meæ.
Tantum unum lapidem molitur Siſyphus, una
Ixion fertur, diſtrahiturque rota;
Nec plures refugas allambit Tantalus undas
Plurave deluſo gutture poma petit.
Aſt ego longævos duco in ſuſpiria Soles,
Idem mente ſedet nocte dieque dolor.
Hic terris, hic luce carens, hic æthere caſſa
Inter mille metus funera longa traho.
Ergo qui Stygii tormenta tuliſſet Averni
Duceret illa meis eſſe minora malis.

Argenis alterum jam diem ſine alimentis trahebat, cum à fido in paucis Aneroëſto paſſa eſt frangi pertinaciam ſuam, oblatiſque cibis vires excitari. Interim harpagine in peregrinam navim injectâ tam atrox utrimque prælium motum eſt,ut prædo vix unam è ſuis navim ſuperſtitem poſſet furori Bellonæ ſubducere, captis nimirum cæteris, & in Cyprum deductis; in quibus & ipſum Heroum par Poliarchus & Archombrotus unam dolebant Argenidis abſentiam, cujus deſiderio Poliarchus tabeſcebat. Sed illum Archombrotus ad eo majora pro merenda ſuperûm beneficia, quò libentius animus horum acquieſceret nutibus,mœrentem comparabat, aſſerens cœlum non omnia ſimul munera depluere; ſed ex minoribus eos majora auſpicari.

Inito ſimul conſilio de perluſtranda Argenide, peregrinæ navis præfectum adeunt, ſe non prædones, ſed Gallos & Siculos profeſſi, quos adverſa ſors captivos fecerat: nam ſi pro virili dimicavi, inquit Archombrotus,

brotus, feci quod eſt ſtrenui Ducis, cui navigii cuſtodia credita fuerat. Non ægrè petitioni Præfectus annuit, in captivorum fronte legens indicia fortunæ amplioris. Recuperata libertate remigio radunt Africæ littora quà piratæ flexerant, Zagâ Æthiope viam auſpicante. Sed dum oram illam legunt, quâ Nilus per oſtia ſeptem in mare Carpathium labitur, ſubito tumultu Hippopodami immenſæ molis è profundo emergentes, quotquot rapere poterant, eos in omnium oculis miſerabilem in modum devorabant. Moxque multo majori globo monſtrorum ſpe ſubeundæ in eſcam prædæ amplioris unda efferbuit. Tum omnes in eorum capita jacula contorquere, ut vel ſic repulſi jaculis fugari poſſent.

CAP. V.

Luſtrantes Africam Heroës dum ad fontem artus refecturi diſcumbunt, feris belluis obniti coacti ſunt. Stupent quoque ad ferinam gentem, & Zaga Æthiope duce totam plagam percurrunt deſiderio Argenidis.

AD Africæ ſolitudines arenoſas appulerant, quæ peſtifero animantium halitu infeſtantur. Jacta anchora anfractus omiſere nullos, abrupta nulla, aut ſpelæa; ſed nullum hactenus Argenidis veſtigium. Tandem æſtu, fame, ſiti quaſi deficientes, in denſi nemoris aprico ad fontem diſcumbunt, refecturi cibo defeſſos artus, eoſdemque compoſituri ad ſoporem. Sed illicò arrectis caudarum aculeis, paſcualibus indiciis ſcorpiones conſuetum petentes potum turmatim confluxere. Moxque vis immenſa Ceraſtarum quadrigeminis cornibus: totaque regio criſtatis ſerpentibus ſibilabat, ſquammis, & ore ferociter humum atterentibus, linguas triſulcas exertantibus faucibus, ſcintillantibus veneno oculis. Ergo ubi ceſpitibus, & ramis arborum denſavere locum, ſpicula excutiunt, quæ durities ſquammæ reſpuebat. Inſtabat Gallicus Hercules

cules ne adverſis cederent ſocii; verum ut ingentes animos induerent veteris Herculis, qui plagas iſtas indefeſſo pede excurrerat. Hæc eo loquente Leones concuſſis jubis irrupere; deinde & Tygres, & Pantheræ prælia miſcuere: atque hos venabulis exceptos Solo demum æquavere.

Jamque ad pericula duriores hi quoſdam barbaros obvios habuere, belluis non adeo diſpares; utpote quibuſcum aſſiduus illis congreſſus ſolet eſſe: ipſa etiam ſolitudo ingenia ſic efferavit, ut ne cum finitimis quidem ullo commercii jure miſceantur: prominent illis ungues nunquam reſciſi; hirſutæ, & intonſæ comæ horrorem inſinuant. Denique Heroës ad tuguria ex conchis, & cæteris purgamentis maris inſtructa obſtupeſcunt.

Deficiente commeatu confecti fame multa ferinâ vires rurſus excitant. Quibus reparatis juvenili tumore elati de longiori itinere cogitant, ne quid illis in ignota ſubſtraheretur plaga, quod in veſtiganda Argenide non eſſent emenſi. Ergo ſanctius aliquid mente ſuggerente, de ſortibus Jovis Ammonis adeundis, ſuas & Argenidis vices audituri conſilium ineunt duce ac auſpice itinerum Zaga Æthiope, quippe qui totam quam percurrerat Africæ oram, ſatis noſſet.

CAP. VI.

Per Africam quæritur Argenis, ſed incaſſum. Ergo ſortes Jovis Ammonis conſulunt Heroës, & præmiſſis litationibus oraculum auſpicatum accipiunt. Mox iter repetentes quâ juſſerat vates Elephantis occurrunt, quorum ebore onuſti proſequuntur iter.

AFrica in juga excurrens faſtigiat ſe molliter: Nilo Ægyptus interluitur, aditumque Aſiaticis aperit in provinciam illam quæ toti huic parti univerſi orbis nomen ſuum impoſuit. Cætera Numidæ, & Mauri,

& Nigritæ, & Æthiopes tenent. Tum late vacat regio arenoſa perpetuo tractu inhabitabilis, ubi præter innumeras ferarum & monſtrorum formas, homines etiam Semiferi, Ægipanes, Satyri ſine lege, ſine lare potius terras habent quam habitant. Has plagas Heroës ſub Æthiopis auſpiciis luſtraverant equis Lybicis miræ celeritatis invecti, cum ſupra ſinum importuoſum ob vadorum frequentiam, alternoſque motus fluentis ac refluentis pelagi, luctantium puellarum turbam ingentem proſpiciunt, gradum glomerant, ſi forte in denſo virginum agmine, Argenidem videant palæſtra ſupra ætatem, & ſexum habilem. Hanc Tritonidis paludem circumvolitant, & multarum quidem Virginum Minervæ genethlion concelebrantium virtutem & induſtriam demirantur. Sed inter illas Argenis nulla.

Eodem curſu Jovis Ammonis fortes adeunt, ubi (ſi vera eſt fama) Libero ſitienti mediis in arenis Lybiæ, Jovemque patrem imploranti viſus eſt aries, qui terram pedibus proterens fontis lympidiſſimi indicium fecerat. Sed novum monſtrum eos defixit in templum ſubeuntes. Homo ſtupendæ molis, atro corpore, caninis dentibus, perforata unionibus utraque aure, lacertis pelle opertis ſic eos eminus increpat: O quicunque ad hæc ſacraria ſucceditis, ſiſtite gradum, & ſi vos tactus venerei expertis eſtis, poſitis cothurnis ſit fas ingredi. Hi paruere religioni utique profuturæ, & pacta mercede operaturi Jovi primum luſtrantur. Peractis luſtrationibus in adyta penetrantes eidem Jovi ſub forma arietis iſthic adorati, omnes faciunt, exta identidem inſpiciente, & verbis conceptis myſta præeunte: porro Hymnus Jovis metamorphoſim in Arietem, dum Typhæum fugeret, illiuſque victoriam, ac vindictam continebat. Sacerdos deinde quaſi œſtro aliquo ſtimulatus cœpit multas ambages, & ænigmata loqui.

loqui. Forte verſabant in mente Poliarchus & Archombrotus utrum ſibi ad patrios lares cum Argenide, & Cyrthæa, regreſſus à Diis concederetur, cum anxia mente talia revolventem ad utramque viciſſim converſus hæc vates cecinit.

Durato, ô invicte malis, immota manebunt
Fata tibi, cernes patriam, tibi debita patrum
Sceptra geres: ſed non finis datur ante laborum
Quam gemini ferro juvenes homineſque, feraſque
Fundant, & geminum referant ex hoſte triumphum;
Virgoque quam luſtras comitem ſe tradat eunti:
Illam reperies ubi ſaltum tramite longo
Mons aperit: ne necte moram, pete regna per undas:
Altera Niliacas inter reparabitur urbes.
Macti ambo, & rebus voſmet ſervate ſecundis.

Heros uterque mœrore utcunque deterſo vagus cum comitatu errabat, mille mæandris & anfractibus ſe implicans, hac ſpe fretus quam fecerat vates, cum Elephantum greges ambo proſpectant erecta proboſcide erumpentium. Tunc Archombrotus ſues elicit è mapalibus vicinis, ac educit; ad quarum grunnitum Elephanti trepidare attoniti, & ſaltus repetere: paucis tamen contuſo poplite ſolo æquatis, & eorum ebore detracto abeunt principes inſigni præda onuſti.

CAP. VII.

Africæ deſerta pervagati in Pſeudo-Tyreſiam incidunt: ampliſſimam ridendi anſam. Hujus ridiculi vatis, ejuſque Manthonis Oraculum perfunctorie accipiunt; & tantillum ibi refecti proſequuntur iter. Sed vix aliquot ſtadia confecerant, cum deſtructum à feris Pſeudo-Tyreſiæ Vimineum templum audiunt.

BIdui iter emenſi in arenoſa ſolitudine obvium habent hominem lapſæ mentis, & ſapientiæ ementitæ. Is captus oculis cum eſſet, ſed barba horrenti, non dubi-

dubitabat, Tireſiam ſe profiteri, docens uti è ſerpentibus coëuntibus fœminam cædens, ipſe ceſſiſſet in fœminam: tum poſt annos aliquot interfecto mare priſtino ſexui redditus eſſet; exortoque poſtmodum Jovem inter & Junonem jocoſo certamine arbiter factus eſſet, & ipſe quod eſſet ſuffragatus Jovi, à Junone ultrice fuiſſet luce orbatus, ſed Jovem cæcitatis dolorem vaticinio compenſaſſe addebat. Moxque filiam accerſens hanc ſanctè aſſerebat eſſe Mantonem Delphico Deo in paucis dilectam, & conſciam ſecretorum illius; & quoniam huic filius erat vix magis compos animi, quod ille eſſet ſtatura brevi, & tumentbus humeris temperare ſibi à riſu Archombrotus non potuit. Tunc homo excandeſcens hæc in eum effudit gravitate heroica.

Quiſquis es haud noſti qui ſim; ſum maximus ille
Amphitrioniades: par mihi nemo fuit.
Nempe Giganteas digito proſterno phalangas:
Cum volo, ſi neſcis, tela Tiphæa vibro.
His humeris cælum attollo dum ſubſidet Atlas;
Atque mihi cedunt ſydera, cedit humus.
Ne mirare igitur mihi ſi mea terga tumeſcunt;
Ecquis onus toto grandius orbe tulit?

Sed riſum tum movit imprimis Pſeudo-Tyreſias, cum unis ſe Platonis ideis, unis Pythagoræ numeris, & Jovis cerebro ſe veſci jactaret; unde ad eum ſapientiæ apicem erat evectus. Tandem ut ſermonem ridiculum ineptiis coronarent, filius incredibili luctu ſe fractum referebat de fato aviculæ, cui hoc Epitaphium poſuerat immortale ſtoliditatis ſuæ argumentum; & illud à Theandro expolitum, & auctum hic inſerere placuit:

Occidit, exequias teneræ celebrate volucris.
Namque immaturo funere merſa jacet.
Nunc mea perpetuos effundite lumina rores,

Æter-

Æternoque meas imbre rigate genas:
Flumina namque bibit Stygii Paſſercula regni,
Vexit eam furvæ Navita torvus aquæ.
Quæſitor movit vaſtam ferus Æacus urnam
Mors illi eſt diro judice juſſa pati.
O dolor! ô caſus! cecidit Paſſercula mæſto
Funere; nuncque ſolo flebile corpus adeſt.
Invida ſcidiſti florentes Atropos annos
Paſſeris, & lucem deſerit ante diem.
Paſſeris hos oculos denſæ preſſere tenebræ,
Et nihil in toto pulchrius orbe fuit.
Ah quoties digito caveis educta micabat
Oſcula mille mihi, carmina mille ferens
Sola excurrebat totos Paſſercula campos,
Et tamen ex ipſis juſſa redibat agris
Si quâ forte illi ſeſe obvia muſca dediſſet,
Roſtra, pedes teneræ vix fugiebat avis.
Aut ſi roſtra forent fontanis obvia lymphis,
Non mora, fontanas tunc pipiebat aquas,
Continuoque micas emendicabat edendas
Mobilis, Enneæ munera grata Deæ.
Occidit heu! Largos illi date lumina fletus;
Heu paſſer Stygiis corpora merſit aquis.
O mihi ſi Cytharas Orphei natura dediſſet,
Tentarem Stygios flectere voce Deos.
Audiret nigræ Sulcator pallidus undæ
Noſtra per argutos carmina ducta modos.
Audiret cæci irremeabile limen Averni
Carmina, ſeu querulæ conſona fila lyræ.
At talem nobis cytharam natura recuſat
Threiciæ nequeo tangere fila Lyræ.
Occludit votis infernas Juppiter aures,
Juno profunda meas deſpicit uſque preces.
Plange nemus; voſque ô caveæ, domus una volucris,
Delicium, Mantho, tu quoque plange tuum,

At ſolæ latentur aves, Luſcinia plaude,
Nil mage te poſt hæc funera, dulce canit.
Vos oculi noſtros fletu perfundite vultus,
Et dicat tenui murmure lingua, Vale.

Ubi hominis ſtoliditas ſatis deriſa eſt, quæ ſe fata manerent Poliarchus jocando à Vate fictitio quæſiit. Ille tempore, & numis opus eſſe, nec priuſquam litatum eſſet Diis, ineundas eſſe ſortes. Emuncta pecunia in ſuum templum Delphicum, tugurium dico intextis vimine ramulis, ſeptum nos Vates novus intromiſit. Manthonem ſuam advocanti præſto eſt illa patre utique non ſanior. Hæc vili victima prælibata ficto tripode inſidere, & per terræ hiatus fanaticos ſpiritus exſorbens, totis acceptos ſpirare præcordiis. Tum volutationibus oculorum, artuum torſionibus præmiſſis ſimulata Pythoniſſa humano expulſa ſenſu, & quaſi divino obſeſſa furore ex tripode circa ſalem, & fabam ſic erupit. O quotquot adeſtis magno ac veridico Apollini operaturi favete linguis, & ſortes veſtras proni accipite; ego ſapientis Tyreſiæ Mantho fatidica, & Deorum interpres ſacra pandam Oracula. Deinde verba neſcio quæ arcana ſubmurmurans; injectaque in ignem fronde Apollinis augurium captans, moxque victimæ exta conſulens; atque ea integra, intaminata, ſitu quæque naturali poſita aſſeverans Illa repente exclamavit.

Quo pede cœpiſtis ſic pergite ſemper eodem
O Juvenes, quos juſta manet Cœloque, Soloque
Laurea; ſi forti violenta repagula marte
Frangitis, augurio fœlix fortuna favebit.
Si cœlum annuerit patrias ſpectabitis oras.
Donec opes aderunt, vos nulla urgebit egeſtas.
Horrida vos pelagi fruſtra diſcrimina terrent,
Si Lybicis vos fata manent præcocia terris

Vix ſatis conſtanti vultu hoſpites ſtare circum poterant

rant nimium quantum obſtupeſcentes, aut ridentes ad fictitios rictus oris, ad rotationes oculorum inſolitas, ad extorſiones artuum, manuum geſticulationes, & vocis barbariem. Nobis deinde ſtomachum inanem quærentibus, cœnulæ officium ſenex liberis ſuis mandavit, quò ruinas illas repararemus vacui ſtomachi. Tum Pſeudo-Mantho ſtratam in gramine aprico menſam ingratis cibis oneravit, ovis, & pomis, quæ dapum duæ extremæ ſunt. Verum hæc ſic erant acida, ut dens obſtupeſceret ad morſum: & ova pene omnia in pullos coierant.

Principes vix in equos conſcendunt, cum diſcerptum ab Elephantis, quibus ſcatebat regio, Vimineum templum una cum vatis domo audiunt. Tum Archombrotus, Et ſunt vero, ait, qui in fatis aliorum prænoſcendis plus quam ſatis docti ſunt; ſuis minimè conſulunt: mox carmine extemporaneo ita luſit:

Conſulere hìc Vatem ceſſate, oracula ceſſant;
Namque ruit Pythii vimine texta domus.
Præſcius hæc nobis referens oracula Vates
Vicinam exitio neſciit eſſe domum.

CAP. VIII.

Occurrunt Heroës ſeni in ſylvæ confinio, & ab eo accipiunt quanta victima mactabitur Jovi Latiali; neque mora procedentes choros eminus vident, & in extremo agmine Argenidem hoſtiam. Totus Heroum impetus in illam pugnatur, pugnamque nimbus dirimit, & in proximum ſacellum adegit. Hic promulgata lege Heroës in feras certare decernunt, victoreſque victimâ potiuntur.

BIna ſtadia per apricam vallem emenſi, ad opacæ ſylvæ confinia pervenerant, quæ ramos in teſtudinem effuderat. Itaque per anfractus varios divertentibus obvius factus eſt ſenex cano capillitio, & prolixa barba, cæterum ore in mœſtitiam contracto: & triſte neſcio quid anxia mente decoquens rupta ſuſpiriis

quædam verba laxabat. Is Poliarcho multam ſalutem aventi, Ave, retulit ſenex, & ſalve honeſtiſſima virginum, cui nulla ſperanda ſalus. Converſus ad hæc Poliarchus hunc mente vel oculis captum credidit, qui ſic hallucinabatur in ſexu; & hæc inquit, Atchombrote, ſtolidorum patria eſt. Propius tamen accedenti, percontantique cauſam luctus ita ſenior ſui magis compos: Ilio me extrahis; errabat enim animus meus nimio dolore confuſus. Urgentibus Principibus ille: ſic hoſpites in iſta regione eſtis, ſic veſtræ una cum pedibus peregrinantur aures ut ferali rumore non atterantur? & ille quo nempe? Cui ſenex fato miſerabili venuſtiſſimæ, dicam, an funeſtiſſimæ virginis, hæc Iſidi, & latiali Jovi devota obſervatam homicidio pudicitiam ad aras rapitur inſons victima; poſt Hecatonbem in amphitheatro quod non procul ab ara in nemore ſitum eſt ferarum furiis immolanda; & ô Diana ſeu Pallas Iphigeniam hanc aris & feris ſubducat: Poliarchus tantam barbariem indignatus ac in vires ſe colligens, etſi nondum victimam agnoviſſet, ſic tamen affatus eſt, da querelis modum; ſpectabis enim cataſtrophem ante præludium hujus tragœdiæ, Alcidem revixiſſe ſcias, qui rurſum Heſionem ex feris ac monſtris vendicet.

Adhuc confabulantur, cum eorum oculos fulgor apparatus perſtrinxit, aureſque concuſſit cantus lituorum, ſiſtrorum, virginum, ſuæ Inachidis labores, & amores feſto carmine modulantium, quantum dilecta Jovi, ut in juvencam eſt transformata, dolus ubi Junoni ſuboluit; ut inter pinguia Peloponneſi armenta cuſtode Argo nive pellis emicabat: ut Mercurius fiſtula ſua ſomnum infundens centoculi fauces harpe trajecit. ut infenſa Jovis conjux, œſtro immiſſo, pellicem exagitavit, donec vicem ejus miſeratus Jupiter priſtinæ eam formæ in Ægypto reddidiſſet: demum hyme-

hymenæum ejus & apotheoſim.

Poliarchus pronis auribus hæc hauriebat, avidis oculis cuncta perluſtrans: ea porro fuit acies, is ordo populi ad ſacra procedentis. Centumviri ruſticis obducti ſagulis iiſque in nodum collectis, exerto lacerto mamillaque dextra præcedebant, ſecurim humero geſtantes totidem boves floribus cinctos ante ſe agentes, cum tibiis ut hac hecatombe humanæ præirent hoſtiæ. Sequebatur agmen virginum ſparſis Thebano ritu capillis ad præſcriptum carminis ſe efferens: tum emicabat in equis Theſſalicis pubes multitudinis latera cingens, quorum tibiam levis cothurnus, corpus candida tegebat, penula lemniſcis virgata argenteis & cæruleis, quam aurea fibula connectebat, cincinnis per auras ludentibus: tandem ingens ſacerdotum ſuccedebat ordo; extremaque in acie ſacrorum Rex, victimam manu ducens. Virgo erat cujus vultum etiamſi tempeſtas inundaſſet. Charites tamen atque Dii ſeu Pandoram divinis dotibus expreſſerant, argentea palla ad imos defluebat pedes, flavum capillum vitta aurea intexta floribus in nodum collegerat: Venerem diceres ex Papho reducem vel Hercen aliquam inter Palladis virgines emicantem, niſi ſi quid triſte oris veneres delibaſſet: propius eſt, ut Cererem conjicias anxiam in veſtiganda ſua Perſephone ingentique circumſeptam ordine facum, quæ puellam haud ſecius quam ſolem ſuum minora ſydera cohoneſtant. Verum Tauricæ Dianæ ſolemnia putabat Heros, cui humano cruore litandum erat.

Ubi in unam hoſtiam intenta eſt omnium acies, caligare primo Poliarchi oculus, & dubio æſtu animus reciprocari, donec in vultu conſternatæ ora detorquet. Miſta puellæ adhærens fortunæ ludibria, nedum ſupplicia inſueta regibus ſciens, quaſi cedentem fatorum moli atque ſævienti fortunæ animum puellæ erigebat,

bat. Mox Poliarchus ad utriuſque notos vultus accenſus involare, & ſtrenuo ligare amplexu morituram, tentans ſi quibus precibus ex pumice aquam, & è ſaxeis Afrorum pectoribus aliquid pietatis exprimeret; ſed arcetur à globo equitum qui hanc homicidii, & religionis exoletæ ream, latiali Jovi atque Iſidi, juxta leges devotam, conſpirantibus votis, vocibuſque exclamant; cum ecce ſubita nocte cœlum inhorreſcere, erumpentibuſque è nube fulgetris diro murmure miſceri, nimbum quiſque præceps declinare.

Non ita procul perantiquum erat ſacellum clementiæ vario genere tabularum mirabile; quippe quod Zeuxidis manus nondum vetuſtatis injuria victa, & Protogenis rudimenta cum ipſius naturæ ingenio ibi pugnabant. Huc turba citato gradu præcipitat, nec Poliarchus interim victimam deſerit, pro qua eximenda perorandi locum Antiſtes ſic tandem aucupatur. Libemus Divis, proceres, qui è lubrico famæ inſontem extraxerunt. Quid enim fulgura, tonitrua, nimbi, niſi præſentiam numinum arguunt? nemo neſcit in hac plaga quam Nilus inundat inſolitos eſſe tales cataclyſmos: Quot guttæ imbrium, tot linguas putatote, quæ inſontem puellam vindicant, quæ à vigili Argo obſervata, à feroci prædone laceſſita in gratiis tuliſſet pudoris diſpendium, niſi ſpurci raptoris petulantiam vindice ferro compreſſiſſet. Ideone arenæ damnabitur per ſpeciem homicidii & religionis exoletæ? Ideone & Jovi Latiali, & Iſidi devovebitur? audebunt poſthac filiæ veſtræ, audebunt veſtræ conjuges ſuam virtute ſua tueri pudicitiam, veſtramque famam: Dii veſtram fidem, veſtram clementiam, proceres: Eaſne virgines objici feris patiemini, quæ ſupra humanam conditionem puros ſpiritus & ab omni corporis contagio illibatos æmulantur? Ecce Dea ipſa Clementia aſylum pudicitiæ ante ſuas aras obtulit; an ejus nutibus

tibus obſiſtetis? an ab aris ad arenam inſontem perduci feretis? Exuite ergo mentem hanc ſeveram, ut clementiæ locum detis.

Flectebat ſenſim multitudo, donec pœna differtur, & ſic tandem aufertur: Juſſus eſt præco recitare leges; hæc autem erat lex: ſi qui reum reamve homicidii pœnæ eripere volent, rei vel reæ caput capite licitantor. legi Poliarchus ultro annuit. Ergo deſæviente nimbo, quo cœptum eſt pede eodem ordine ad ſacra proceditur.

In amphitheatrum non procul ab Iſide,ubi perventum eſt reſeratis ferarum clauſtris, prodeunt pugiles (nam Archombrotus eum Poliarcho de certamine,ſeu Damon cum Pythia de morte decertabat)feraſque primo impetu ambo cunctis ſpectantibus plaudentibus aſtris conficiunt, hic mucrone acinacis, ille repetito teli jactu. Ergo Argenis ubi vindices ſuos recognoſcit, ubi Poliarcho reponitur,quæ gaudia! quis te Deorum, Argenis, nobis tandem reddidit, vel quæ fata te cruentas ad aras adegerant. Ad quæ Argenis vultu conſtantiam, inter & lætitiam medio, à prædone, inquit, capta hymenæos quantum in me fuit prorogavi ſpecie inſularum. Verum Barbarus iſte veneris impatiens vim inferre dum tentabat, ego ſupra ſexum invalui, & ſpurci petulantiam ferro compreſſi: mox iniquâ lege arenæ damnata, oppido quam opportune inde à vobis propitio Jove obviis tandem erepta ſum: Deinde ad Antiſtitem Aneroëſtum Heroës convertuntur, & gaudio mutum multiplici amplexu ligant.

CAP.

Cap. IX.

Auditis Argenidis variis caſibus omnes ab uno ex Gymnoſophiſtis excipiuntur liberaliter, & ſtupent ad Atlantem molis inſolitæ, tamen artis ſpecimen. Multa percontantur ſuper ea ſcientia: quibus ſe facturum ſatis promittit ſenex, poſtquam paratis dapibus vires refecerint. Remotis menſis in hortos progreſſi audiunt ex ore ſenis ejus philoſophiæ ſummam.

Hermes inter Gymnoſophiſtas ut Scientia, ſic & Religione conſpicuus pellectus ea virtute, Heroës in tectum excipit, ſciſcitaturus quam Europæ oram incolerent (nam & virginem Europæam paterno affectu domi colebat) illi plenis votis abire in gratias, & patriam curſumque docere. Ægyptius more gentis in ſyderum motu verſatus erat, præter alias dotes quas in eum prodiga natura congeſſerat. Ideo atrium ingreſſis artis ejus argumentum atque miraculum amplam ſuppeditavit hoſpitibus ſtupendi ſegetem.

Ingens Atlas opere Cyprio Rhodio Coloſſo elegantia ſuperior, mole inferior, globum terræ graphicum altero pede proterebat, altero in poplitem tantillum flexo. Atlantis humeris ſphæra cœleſtis incumbebat ſyderum motus rite deſcribens. Diurnam nocturnamque lampadem noſtrum nemo non ſtupuit, quarum curſu temporis vices menſurabantur. Errantium infima Luna medietatem exhibebat, incrementiſque & decrementis juſtum menſibus terminum definiens, Sol ab ortu ad occaſum per meridiem revolutus; dies annoſque deſcribebat nunc aſcendens & producens vernum, nunc delabens & autumnum afferens. Vidiſſes Lunæ defectus per interpoſitionem tertii: ſtellas vero fixas cum ſua ſphæra æqualiter progredi, ſed inæqualiter coruſcare.

Aneroëſtus ut amans erat Aſtronomiæ, capta occaſionis anſa Gymnoſophiſtam obſecrat, ut quod de ſphærarum cœleſtium motu Ægyptii ſentiunt, pau-

cis

cis ediſſerat. Tum ille, faxo lubens, ſi prius jejuna corpora aliquo cibo refeceritis. Interim menſa multa ferina, & multiplici genere frugum onerabatur. Priuſquam accumberent iſte Ægyptius aquam puram in ſolum effundens, libo, infit, Africæ & Europæ indigenis. Inter commeſſandum ab ovo ad pomum de cujuſque ſorte, & patria ſermo protractus eſt donec ſoluto convivio in viridarium divertentes, ſubjectum ædibus, ſub compluvio è carpino & fraxino multa compacto, in ſedilibus gramineis tota corporis mole incumbunt, & ad auſcultandam Aſtronomi ſcientiam animos comparant: tum ille ſic orſus eſt.

Cœleſtium arcana reſeraſſe Atlantem noſtrum traducta hactenus per poſteros fama vulgavit, unde & cœlum humeris ejus incubuiſſe dicimus hæc ſcientia per traducem memoriam ad nepotes defluxit ab Atavis, à quibus hæc à teneris accepiſſe memini. Septem eorum ſyderum quæ certis diſcreta ſunt ſpatiis medius Sol fertur ampliſſima magnitudine atque poteſtate, non temporum modo, terrarumque, ſed ſyderum etiam moderator. Hunc mundi totius eſſe oculum, mentem, atque numen nos cum arcanæ naturæ ſcrutatoribus & credimus, & quotidiano cultu, matutiniſque honoribus huic delatis confirmamus: nam & lucem rebus imprimit, fugatque majori lumine faces minores, temporum vices temperat; & cœli triſtitiam diſcutiens humanas quoque mentes ſerenat, denique ſingulis aſtris lumen ſuum, terris vero benignos influxus ſic fœnerat, ut rerum omnium pater non temerè ſit appellandus.

Summum Saturni ſydus tametſi minimum omnium appareat, maximo tamen circulo ambit cætera. Martis calore ob vicinitatem Solis ignei, & rigore Saturni ob receſſum à Sole gelidi interjectus Juppiter ſalubriter temperatur. Venus Solem inter & Lunam media, & utri-

& utrique prodroma maturat lucem utriuſque, eandemque terminat. Hæc rerum procreatrix in alterutro exortu genitali rore non ſolum terræ, verum etiam animantium conceptus properat. Luna ambage multiformi contemplantium ingenia torſit, modo curvata in cornua, modo tanquam ex coitu Solis plena luce, ac repente nulla. Septem errantium harmoniam quam diapazon vocamus, univerſitatemque concentus Solem iſtum naturæ parentem, planetarumque medium moderari ſic indubitata fide credimus, ut ſine cythara nuſquam à noſtratibus depingatur.

Attamen in cœlorum numero planetarumque motu non adeo conſtans eſt & conſentiens hominum opinio, ut non alii cuilibet errantium ſphæram ſuam tribuant, alii piſcium more in vaſto cœlorum oceano diſcurrere non putent: alii circum terram immobilem verti Solem, alii circa Solem immotum vagam terram agi non contendant. Alios videas qui poſt omnes planetas quos Phœnonem, Phaëtontem, Pyroënta, Stilbonem, Phoſphorum vocant, Solis orbem collocant; deinde Lunam, quæ, inquiunt, divinas & immortales vivacitates ignium paſcens ordinatis ac ſemper æqualibus invectionibus ſolvitur ac reparatur. Porro maculas quæ in Sole atque Luna apparent, alii denſiores partes & minus diaphanas, alii faculas ſeu ſtellas, novos orbes alii ſibi perſuadent. Sed & ex noſtratibus nonnulli in orbe Lunæ terras & aquas per teleſcopum ſe deprehendiſſe jactitant.

CAP. X.

Facta novi mundi in orbe Lunæ mentione narrat Gymnoſophiſta cujuſdam Mathematici in hunc novum mundum peregrinationem, ſitum, mores gentis, cibos, beatitudinem, leges & religionem.

CUm Principes nimio ſtupore quaſi torpentes ſenex videret, cœpit lepida narratione eorum animos,

mos, ac aures magis ſuſpendere. Hæc infit in præludium præmiſſa ſint ut in fabulam quam ab uno ex Mathematicis noſtris accepi viam mihi ſternam. Hunc olim pigebat quòd ſolo intuitu ſydera contemplaretur, quodque novum terrarum orbem eſſe ſuſpicaretur, qui ſenſus ſuos fugeret. Hinc deſiderium ingens novi hujuſce mundi animo ſenſim exarſit.

Itaque referre nobis ſolebat ſe adhuc puerum pullo aquilæ donatum eſſe, quem ferendo caniſtro ab ipſis vitæ primordiis aſſuefecerat: deinde ſe impuberem in caniſtrum impoſuiſſe, appenſum ad collum aquilæ, ut ab eo in altum tolleretur. Quod cum à puero in dies factitaſſet, adultus deinde à grandiore ac robuſtiore aquila altius ferebatur (comprobato proverbio poſſe taurum tollere qui vitulum ſuſtuliſſet) donec ego, ſubjiciebat, novi hujus orbis quem in globo Lunæ eſſe conjiciebam, deſiderio captus, peregrinationem hactenus intentatam aggreſſus ſum. Quamobrem captato tempore, dum nullis turbatum nebulis cœlum eſſet, & Luna integri & pleni orbis ſui copiam faceret, ipſis ego lacertis in altiſſimi montis jugum avem tranſtuli, quæ me deinde in orbem Lunæ ſuſtolleret.

Aquila carnium quas aſportaveram, eſu facta robuſtior in calathum nullo ſuperfluæ rei pondere gravem me excepit, neque enim mecum aſſumpſeram niſi neceſſaria ad aliquot dies alimenta. Jamque nubes infra poſitas deſpiciebam è caniſtro, cui velum aptaveram, quatenus aquila ſubjectis ſpirantis auræ flatibus faciliori labore attolleretur: ſed & aquila ſæpiſſimè quaſi ſuccumbens oneri terras reſpiciebat. Aſt ego acri quo ſolebam clamore deficientem erigens, & allati mecum jecinoris ſuilli particulis refovens addebam animos, donec illa concitatiori alarum remigio, propitiâ aurâ intumeſcente velo, ſenſim ſine ſenſu evadit in ſupremum, & ab omni tempeſtate immunem æthera.

Tunc Luna quæ paulo ante orbiculo vix latior apparuerat, jam vix anguſtior ipſo terrarum orbe appropianti viſa eſt: terra è contra tanquam Luna aſcendenti videbatur, ita ut partes molliores atque diaphanæ aquas; lucidiores vero quæ acceptam à Sole lucem reflectebant, terras æſtimarem.

Sed quod magis miremini, vix, ait, aliquot ſtadia in altum enitendo rurſus emenſus ſum, cum ecce derepente, citra caſum tamen, mihi viſus ſum everſo toto corpore non tam ferri ſurſum, quam deorſum in præceps decidere, non autem ego tantum, ſed & avis & caniſtrum ipſum quo ferebar, in tantum ne ulterius in caput ſic deciderem, coactus fuerim in caniſtrum manus injicere, utique me ſecuturum una cum aquila. Quin & ipſamet avis cum ſe mecum videret inverſam decidere, ſtatim ſtrenuo ſubitoque impetu & ipſam ſe, & cum caniſtro ipſum me ſic invertit, ut ibi pedes ſtatim haberemus ubi prius caput, mihique viderer in erectum corporis ſtatum recompoſitus. Tum & illa ipſa avis quo prius ægrè nitebatur, eo cœpit mecum quaſi in infima decidere, lentè tamen, & abſque eo impetu quo lapides in terram cadunt: alas enim ſic expandebat, ut nimio noſtro pondere nunquam ferremur abrepti. Cui rei haud parum favit aptatum caniſtro pedibuſque velum; ſic enim illud ſubjectis novæ terræ novis ventis attollebatur, ut etiam aliquando lentioris lapſus moras extimeſcerem. Sed tamen poſt aliquot horas, & emenſa aliquot aëris ſtadia, tandem aliquando mea aquila in novum hunc terrarum orbem innoxiè me effudit. Iſtic quid potiſſimum demirarer, vix vacabat eligere: miranda enim omnia. Sed expediendæ aquilæ officio nihil duxi prævertendum: videbam ſiquidem eam labore fatiſcere, pigebatque avem hanc quæ me tanti tamque prolixi voti compotem ſic effeciſſet, diutius haberi in vinculis. Expedita autem ut aliquantiſper

tiſper ſuper arboris ramo acquievit, prædam proſpectans, quæ in his ſylvis plurima erat, ſibi venabatur. Erant enim ibi ſylvæ quaſi Herciniæ, ex quibus Nemæum Leonem Junonis Novercæ imperio in Alcidem bellaturum eſſe delapſum aſſerunt. Ego pariter refectus ulterius penetro, & totam circum regionem cupidus rerum novarum per dies aliquot obeo.

Mundus iſte cœlo tam temperato, aëre tam ſalubri fruitur, ut nec hyemis rigor, nec æſtatis calor ibi ſæviat. Agri perpetuò virent, & incredibili fœcunditate ſua inopiam omnem ab hoc orbe removent. Ex arboribus aliæ quidem inſuetos odores exhalant, aliæ fructibus ſuavitatis incredibilis onuſtæ ſunt. Ibi & gemmæ varii coloris variæque lucis, & ad radices montium pyropi aſtrorum faces igne ſuo æquantes: metalla etiam diverſa ad templorum ſolos ornatus: etenim nummorum nullus iſtic uſus, nulla commutatio, quippe commoda vitæ ibi omnia communia. Gentis autem tanta religio eſt, ut quiſque ſponte ac certatim uno eodemque, eoque legitimo ritu numen colat.

Sylvæ ibi & nemora conferta quadrupedibus, ac volatilibus variæ ſpeciei, qualia noſter orbis haud novit. Campi ipſis Theſſaliæ agris amœniores floribus variis luxuriant. Hos limpidi ac pellucidi fontes alluunt, qui in amnes deinde gratiſſimè derivantur. Vix horti Adonidis, aut Heſperidum, vix & ipſi campi Elyſii voluptate majori ſenſus afficiunt. Utque cœlo iſto mollius nihil, ita & ſolo nihil uberius. Terra nullis ſubacta ligonibus meſſes quotannis geminat, ita ut Liberi Cereriſque certamen putaſſem. His addere liceat felicem aromatum proventum quibus dives eſt, & nobiles portus, & elegantiſſimas urbes in quarum ædificiis ars & natura luſiſſe videntur.

Incolæ ad juſtam ſtaturam corporis habitumque membrorum nobis haud abſimilem aſſurgunt. Animæ

immortalitatem non modo ſentiunt, ſed & vitam iſtâ longè beatiorem aſſecuturos ſe & ſperant & jactant. Nulla apud illos tribunalia, ſiquidem omnes æqui bonique ſua ſponte tenaciſſimi: nulla arma, cum jurgiorum, rixarum, odiorum, litium penitus expertes ſint. Hæc enim bellorum ſemina meum, atque tuum, & exitialis pecunia æterno apud hos populos exilio proſcribuntur. Et quemadmodum Solem, & aquam natura omnibus ex æquo largitur; ita omnia vitæ commoda quæ ibi maxima ſunt, communi lege eſſe omnium æquum putant. Veſtis quaſi è goſſipio infra umbilicum depreſſa illis eſt: aures, & lacertos ornant gemmæ. Uſus carnium apud eos nullus, ſed frugum ſuaviſſimarum, eſus, è quibus potus exprimitur qui vina noſtra ſuo ſapore exuperat. Cuique ſua conjux, adulteria nulla, ſed nec ulla alterius generis peccata; unde nec legibus mortis obnoxii ſunt, cum peccati, cujus ſtipendium mors eſt, omnino immunes ſint: nam exacto millenario in cœlum rapiuntur.

Gubernandi ratio monarchica, ut omnium optima atque certiſſima, non ad ſcelerum vindictam, quæ inquam ibi nulla ſunt, ſed ad orbis iſtius ornamentum inſtituta eſt. Nam toti huic orbi unus Princeps, non hæreditario quidem jure, neque aureis gradibus ad ſolium evectus; ſed ut quiſque ad virtutis & ſcientiæ ſtudium maxime incenſus eſt, ita legitimis ſuffragiis regno præficitur. Porro lex eſt inter omnes communis, honeſte vivere: alterum non lædere: jus ſuum cuique tribuere: cultui Numinis nihil anteferre: & ab eo quod in aulis noſtris communius eſt; obſcenitatem ore, geſtu, habitu, animo retinere, illud omnes tota mente averſantur.

Attamen hoſpitem noſtrum, ut ipſe referebat, nihil tantum rapuit, quantum ingens ille literarum amor, ad quas gens illa quaſi innatos habet igniculos; & Academia-

demiarum mira diſciplina. Norunt enim iſti populi reipub. quantum interſit, ingenuos liberalibus artibus inſtitui, non modò quia noverca juvenum ignavia eo negotio repellitur; verum etiam quòd ſcientia virtutis alumna, religionis parens, & nutrix, adoleſcentiores animos cereos ad omnia, optimis moribus ſoleat informare.

Idcirco in unaquaque provincia cui præfectus ſuus à Rege quinto quoque anno ſufficitur, quatuor ædes ſuperbæ molis in altum aſſurgunt aliquâ intercapedine ab ſeſe diſtinctæ. In primariâ Academiâ ſuam naturalem Theologiam provectiores annis edocentur: in alterâ politicis legibus cum gentilitiis majorum factis imbuuntur alii: in tertia rerum in naturæ majeſtate abditarum notitia evulgatur: in ultimâ virgines magnâ curâ matronarum eruditæ aut canunt, aut fidibus ludunt. Nullæ autem apud illam gentem linguæ peregrinæ quæ ediſcantur, quippe inter populos à nobis ita remotos una gens uni ſubjecta Regi, uni linguæ, uni legi. Saltatio vero ex arte apud illos vilis, equitatio propter manſuetudinem belluarum facilis: quare nullis opus eſt aliis diſciplinis aut Academiis.

Addebat peregrinus quanta cum benignitate, & quam liberali vultu ab his populis exceptus eſſet; quam ſæpe de moribus noſtris interpellatus, donec, inquit, patriæ deſiderio, aquilam ad paſtum revocans aptato rurſus caniſtro velivolo ad reditum ſe compoſuit; & eadem celeritate in hunc orbem noſtrum, nataleque ſolum, eodem remigio tandem delapſus eſt. Tum aquila aërios tractus remenſa in altiſſimæ rupis jugo ſubſedit, ex qua deſcendens Mathematicus penates ſuos repetiit.

Placuit coronæ lepidi argumenti jucunda narratio, quæ deambulationem gratiſſimè fallebat, omnibus ad

hos ſermones magis quam ad hortorum elegantiam, aut viretorum amœnitatem attentis.

CAP. XI.

Omnibus ad quietem ſecedentibus, atrox inſomnium Gymnoſophiſtam turbat. Ergo ille ſcrutari omnia, & poſt libationem faſtigium tecti ſuperare, unde nautas advertit ad navigationem ſollicitantes hoſpites. Dumque paratur jentaculum, prodit Ægyptii juſſu puella quam Poliarch. & Archombr. Cyrtheam eſſe ſtupent, nuper cum anu raptam & una Ægyptium volentem abducunt.

VEſpera intepeſcente, ſyderibuſque ſomnum provocantibus in ædes Ægyptii, deinde in ſuum quiſque thalamum ſe recipit ad quietem: ſed non Heroum par, non Aneroëſtus & Argenis disjungi ſe ſinunt. Hic earum quæ viſæ, quæque auditæ ſunt rerum ſimulachra recurrunt. Quæ comitas Hyerophantis, peritia, lepos, quæ liberalitas; qui cultus artium liberaliorum in ea gente Solis aduſta fervoribus.

Et jam graves Heroum oculos inter fabulandum placidus ſopor ſenſim claudebat, jam omnes arctior ſomnus complectebatur, cum Gymnoſophiſta repente excuſſus, & quaſi œſtro percitus ſtrato exiliit, & lymphaticum in morem per domum diſcurrens ſedulò luſtravit omnia veritus ne quid Galateæ ſuæ (hoc Europeæ puellæ ſuæ nomen erat) inauſpicatum, & ominoſum contigiſſet: tutaque omnia eſſe intelligens, implevit pateram, & vina coronans in foco Penatibus libavit: deinde ad culmen ædium ſe proripuit, quas plumbum ad ambulationis voluptatem leniter accumbens onerabat. Hic nocte reliqua emicare in excubiis inſomnium ſuum implacida mente volutans.

Jamque Aurora prænuntia lucis Sinus Arabici littora lambens, apparebat, cum è Lybico mari nautas omnino duos inquies homo proſpicit ad ſua tecta greſſum maturantes. Ille raptores eſſe in ſomno ſignificatos

tos conjiciens, primo impetu foras prorumpit ſimilis comminanti, ac ſciſcitans num quid ſe vellent? Illi contrà rogare num Galli apud ſe diverterent? veniſſe eos admonitum, acquieviſſe mare ſedentibus ventis, nihil in ſe eſſe moræ quominus è portu ſolverent.

Ægyptius his auditis ad hoſpites ſuos progreditur, ſomnoque ſepultos excitat admonens adveniſſe nautas, & ad navigationem ſollicitare, quanquam iſte pro vernacula humanitate eos remorari tentaret. Attamen omnes cultu tumultuariè compoſito ad iter cœperunt ſe accingere. Interim jentaculum Ægyptiorum more non illautum apparabatur; dumque toris accumbunt, Gymnoſophiſta temperare ſibi non potuit quin noctis ſollicitudines exponeret. Neſcio, infit, quæ Alecto nocturnam quietem mihi abſtulit. Jacebam alto ſopore domitus, cum inſomnium atrox implacida imagine ſenſus omnes confudit. Aquila gallinam albam in gremium meum primum demittebat, moxque idem prædo in longinquas oras eandem ſummovit: ilicet hanc ego non oculorum acie modo, verumetiam tota pedum contentione ſequi videbar; nam amor addebat alas. Somno repente, lectoque excuſſus ad Galateam meam ſtatim animum appuli: credidi eam eſſe candidam aviculam ex Gallo parente editam, quæ mihi ingratiis ſubduceretur. Tum ego fanatica mente per ædes errare, donec ad nautas iſtos quaſi ad raptores Perſephones cohorrui.

Archombrotus omnem ſuſpicionis umbram remoturus, melius, inquit, pace tua dixerim, melius ominare: ſi aſtrorum influxus calles vide ut nihil ominoſum hæc inſomnia tibi præſagiunt. Verum, ſi nos amas, virginis ora, patriam, genus, fatum, ſodes ne nos celato. Ad hæc ſenex, cum nuper ad Apollinis ſortes ob raptam mihi unicam Delphos navigio delatus eſſem, & nequicquam Deo operatus eſſem, expoſitam ſub co-

rona virginem adverti. Illa me miſerabilibus oculis intuens ad pietatis pellexit officium. Quæſivi à mercatore unde illi virgo tam candidi vultus, & pudicæ frontis? Ille ſe à piratis commutatò accepiſſe: cæterum ſe genus ignorare, ſcire tamen hanc eſſe Europæam, quod illa nix genarum interſtincta minio arguebat. Galateam à mercatore ſolitam appellari: Et hanc ait centies ſeſtertium emptam domum deduxi cum anu aſſidua illius comite, & illibati pudoris cuſtode, quaſi à Diis filiæ loco mihi repoſitam adoptavi: amavi ſupra paterna viſcera, & filio jam nubilem deſtinavi. Sed quando commodum eſt, faxo in conſpectum prodeat.

Poliarchus interea lapſi temporis memoriam repetebat, recurſabat amiſſa ſoror unica quæ citius quam Proſerpina ſibi rapta evanuerat. Facta per Ægyptium prodeundi facultate præſto eſt in gentili habitu puella, quæ majeſtate frontis, oculorumque fulgure hoſpitum aciem abſq; mora perſtrinxit. Oculus imprimis Poliarchi & Archombroti modico tremore errare viſus eſt: & Poliarchus quidem hæc ad aurem; quantum oris decus, ô Archombrote, qui luminum vigor? neſcio quo me vinculo iſti virgini natura ligavit. Archombrotus viciſſim eadem oris lineamenta quæ in Poliarchi vultibus, eaſdemque veneres in illius fronte luſiſſe notabat: & primus ille; ô quam te ſimilem video Cyrthææ meæ Andromachæ, quæ tot laborum & curarum mearum caput eſt! Quam vultu, oculis, membris illam refers, & hoc ſolo exotico habitu ab illa differs. At Poliarchus, tu hercle ipſamet es Cyrthæa ſoror, aut falſa deludor imagine: te tantum loquentem audiam: hactenus enim virgo ea fatorum inſolentia obſtupefacta obmutuerat; jam vero patrio idiomate linguam illa ſic reſolvit: ego ſum illa (neque vos imago fallit inanis) illa ſum tot exercita fatis veſtra Cyrthæa Andro-

macha,

macha, ô mi frater Aſtioriſtes, ô amantiſſime Hyempſal Archombrote, ne dubitate, Mecaſtor ipſa ego ſum. Non plura verba illi gaudii montes paſſi ſunt; amoris violentia non amplexus, oſcula, aliaque improviſæ lætitiæ pignora differre potuit. Fluebant etiam ex oculis lachrymæ tanti gaudii & amoris obſides. Sparſo per domum rumore ſuccurrit anus: ſed & hanc Soſtratam eſſe ubi intelligunt, fortunam adorant quæ ſolitariam Cyrthæam eſſe non ſiviſſent.

Vix ſatis compos erat ſui Archombrotus, vix ſuam Andromacham geminis oculis ſatis contemplabatur, modo fata incuſando nimium ferrea, ſed tandem meliora; modo geniis præſtitibus affatim litando; interim Ægyptio, ſtupore ac metu ſatis ſuperque obmuteſcente, & inſomnium ſuum alta mente recoquente. Ad quem Archombrotus; Dii me pater omnes oderint, niſi te magis quam oculos meos amo; tu vitam, tu me mihi reponis, dum Cyrthæam Hyempſali reſtituis; neque minus de me, quam de filio pater, es bene meritus, dum authore te, & quaſi obſtetricante rurſum vivo ac ſpiro. Et ſenex; ita eſt, inquit, hominum vita, mi hoſpes, quaſi ſi ludas teſſeris, ſi illud quod maxime opus eſt jactu non cadit, hoc non raro repetita alea corrigit. Tandem habes poſt tot caſus & labores exhauſtos quod minime ſperabas, Cyrthæam tuam, quam ego lubens ac ſine mercede ullâ tibi reſtituo.

Tunc Heroum par hoſpitem ſuum orare, ut ſocius itineris eſſe velit, ſe optimi parentis loco utrique ſemper futurum: quod ſi ſeceſſus & religio placet, eſſe in Galliis Druydas non ſcientia magis quam vivendi honeſtate venerabiles, quorum ritus, ſi luberet, ab Aneroëſto Druydarum diſciplinis erudito quam primum doceretur. Ad hæc fluctuare, & Euripi more reciprocari animus Ægyptii, quippe qui neque poteſt à puella, quæ in filiæ locum & amorem ſucceſſerat, ullo mo-

do abduci; nec adduci ut in regionem peregrinam diverſetur ipſe alienigena, & ore diſcolor. Veruntamen in illo æſtu poſitum, ac perſtrictum honore verborum, comitate, promiſſis, tandem cogitatio ſubiit abducto ſecum unico filio, patriæ ſe, parentibuſque, ac Gymnoſophiſtarum collegio ſuffurari. Neque mora congeſtis in arculam gemmis cum turba ad portum tetendit, & aura ſecundante Lybicos tractus ſtatim deſeruit.

CAP. XII.

Solvunt è portu Heroës, & appetente nocte in Cretam appellunt. Excipiuntur in caſam piſcatoris, ubi Ægyptius filiam recognoſcit jamdudum amiſſam. Quæ gaudia! illa ſuam ſortem, & varios caſus ſuos exponit coronæ, & ipſa comite omnes inceptam navigationem proſequuntur.

ALternis fortuna gaudet, animum autem viciſſitudinibus fatorum ſuperiorem ſemper oportet eſſe, neque adverſis frangi, neque ſecundis attolli. Ad inſulam centum populorum deficiente jam die navigium flectebant, ne inſtantis noctis caligine obvelati ad Siculi maris Scyllam allidercntur, vel Charybdi abſorberentur: jactabantque anchoram quo apricarentur adhuc neſcii. Verum Juppiter hoſpitalis cui ſacra erat inſula, obvium euntibus dedit piſcatorem provecti jam ſenii, lacera retia, pro foribus reſarcientem, dum alter è pueris piſcibus in mari exultantibus fuſcina ſua inſidiabatur, alter blandientibus hamis prædam captabat.

Ita ſenem Archombrotus ſic adorſus eſt; Dii tibi, vir bone, quod optas, adeſdum, paucis te volo, eſtne hic diverſorium in quo poſſimus pernoctare? cui ſenex, nudius tertius pueri mei retia hæc, dum piſcantur, lacerarunt perditi. Et Poliarchus, id abs te non quærimus, ſed diverſorium. Illi nempe, ſubdidit piſcator,

cator, nimium imperiti retia mea rupibus intricarunt. Aſt Heros captum auribus hominem eſſe intelligens, ſic vocem attollit: Salvus ſis mi homo, dic ſodes, ſitne hac una nocte non hinc procul diverſandi locus? Ad hæc ſenex, & ego ſalutem vobis multam impertio, juvenes, quandoquidem cæca nox incautos vos occupavit, non eſt quod longius progrediamini: eſt mihi caſa tenuis, eſt ſiligineus panis, & modo expreſſum lac cum paucis piſcibus, unde & vos inanis ſtomachi ruinas reſarciatis, & hi qui in navibus remanſerint, etiamnum veſci queant. Lares ergo meos adire ſi lubet, benevolum ſenis animum probabitis, hanc humanitatem principes minime recuſarunt; dumque in gratias oblati hoſpitii excurrunt, reſumpto ille centone ſurrexit, hoſpiteſque duxit in ſtabulum: dixiſſes Jovem & Mercurium à ruſtica gente quondam exceptos animo ſane minimè ruſtico.

Vix limen ſubierant quum ad prodigium novum cuncti torpuere: virgo ore diſcolor luſtratis hoſpitibus in Ægyptium oculos retorquet, ſubitoque amplexu imprudentem ligans exclamat, ô pater, quis te Deorum mihi repoſuit? ego ſum tua Philopatra quam fata utrique plus juſto ingrata tibi ſubduxere; jam vero mitiora parenti filiam, filiæ parentem reſtituunt: Interim Ægyptius ſpem inter & ſtuporem anceps ſilentio obtorpere, donec colligens ſe à virginis vultu, oris & vocis reminiſcitur. Tu ne es mea Philopatra, meum delicium? ait, agnoſco veneres & illicia frontis: ô ſortem provecto ſeni jam tandem æquiorem; quibus Hecatombis fortunæ litabo? ô & auſpicato ſuſceptos pelagi labores! quis te Phœbus ſic afflavit, ô princeps, ut patriæ meæ ſinu me divelleres quatenus patrem natæ, natam patri reponeres? uter melius meritus eſt, ego de te, an vero tu de me? Tu medius fidius Heros invicte; ſiquidem ego ſororem tantum, Tu vero uni-

cam

cam reſtituis. Jam agnoſco cœlum in donariis multo largius eſſe quam in virtute probanda ærumnis, & caſibus.

Poſtquam Ægyptius effuſa aqua Neptuno libavit, poſtquam piſcibus menſa onerata eſt, dapibuſque ruſticis inſtructa, accumbentibus omnibus Philopatra ad Crembali diſcrepantem tenorem vocem attemperans novo obſonio epulas condiit. Carmini acroama dedit, Jupiter qui tauri formam induens, & Agenoris juvencis ſe implicans colludentem in arena Europam rapuerat; & inſidentem tergo in hanc ſuam inſulam avexerat. Agenoris filiis ad inveſtigandam quâ terra, quâ ponto ſororem dimiſſis. Cadmus emenſus totum propemodum orbem ſortes excipiebat Apollinis, factoque ſibi urbis condendæ oraculo ubi bovem repeririſſet, non detractabat imperium, Bœotiæque nomen imponebat. Demum canebat uti draconem ſociorum nece adhuc madentem Athleta confeciſſet, è cujus conſitis dentibus cataphracta manus emergens reciproco cecidit vulnere quinque ſuperſtitibus qui Thebas conderent. Modulabatur & Jovis cunas & victorias de Titanibus reportatas.

Corpore curato ad fata Philopatræ dilabuntur quæ raptim tantum delibaverat: itaque rogata illa ſic occipit. Meminiſtin, ô optime parens, nos ab annis paucis in Eubœam flectentes, Sporadas inter, & Cycladas Ægei maris minimas inſulas, & Boſphorum Thracium à piratis fuiſſe deprehenſos qui me ſola,& theſauris paucis contenti, te incolumem, ſed de me multùm anxium dimiſerunt: oculis interim humentibus euntem te ſequebar, donec in inſulam Cycladum maximam navigio provectus es: nos Ionio mari ſuperato Peloponneſum adnavimus: ſed piratis Corinthum commeatuum cauſa divertentibus, ego cum paucis in navi relicta, dum iſti maris erroribus defeſſi in ſomnum

num labuntur, in lembum deſilii, & à portu ſenſim remigando receſſi, donec auſpicibus divis in hanc inſulam applicans iſtius ſenis ſervitio me tradidi, qui me brevi reducturam in patrias oras ſacramento ſæpe repetito confirmavit, verum Dii meliora; Ægyptius collum unicæ oſculis repetendo non ſe exſatiabat antiquos luctus expreſſis gaudio lachrymis detergens. Tandem nocte jam concubia defeſſos artus tantilla quiete demulcent, donec Gallicinium omnes ad iter accingeret.

Aurora jam illuxerat, quum nautarum ſolventium è portu clamoribus excitati tumultuario obſequio ſe quiſque prævertit, ſarcinaſque componit: quod ubi ſenſit paterfamilias ſomno & ſtrato excuſſus Epityro multo excepit hoſpites, & fauſtam navigationem precatus ad portum deduxit; reddita etiamnum patri Philopatra.

CAP. XIII.

Vix in altum ambæ naves provehuntur, cum ab invicem ſæviente procellâ diſtrahuntur. Intortâque in Africa oram Heroum navi, Gelanorus in Phocenſium coloniam appellit: ibi Siculo fit obvius qui omnes maritimos ſinus ad quærendam Argenidem tranſnatarat. Poſt reparatas cibo vires ſermo de Argen. & Poliarch. protrahitur.

IAM plenis velis vectores properabant: quùm ſubita procella dividuntur ambæ naves; altera quæ Heroës vehebat ipſis Argonautis clariores recedebat in Africam ſævientibus ventis intorta, altera quæ Gelanorum cum impedimentis cæteroque comitatu; ad Phocenſium coloniam appellebat. Poſitis antennis, ad remigium votaque recurritur, quibus obſecundante cœlo, dum Gelanorus puppim conſcendit, exploraturus, num qua navis in conſpectu? Lembum fractis mali antennis abſque gubernaculo mediis in fluctibus vagum eminus proſpicit: mox vexillum li-

liatum

liatum malo appendit ſi quis forte jactatus hyeme oberraret; ergo lembus errabundus ad portum, eo pene remorum impetu quo navis applicuit.

Errantis lembi præfectus ubi ſe Siculum profeſſus eſt, in amplexus itur, & diverſorio ſecundum portum ſucceditur: cauſas itineris Gelanoro percontanti ille ſe principi potentiſſimo fidum in ultimis, qui liberorum orbitati dolens canos in luctu à multis jam menſibus trahebat. Urit miſerum principem, inquit, comprimis filiæ caſus: etenim tot erant in ea dotes, tota ut Europa parem neſciret. Sed jam hora laborque inanem ſtomachum irritant, juvat tributum reparare quod irato mari exolvimus, priuſquam longas injuriarum ambages in horas multas protrahamus. Exſtructis ergo menſis uterque accumbit: ſed Gelanorum avidior fames, ſitiſque urebat acrior inſinuati ſermonis quam cibi vel potus. Adraſtus (hoc Siculo nomen) initiatum colloquium in hunc tandem modum proſequutus eſt.

Velim me hodie de mea principe differente virtutis ſimulachrum, vel potius virtutem ipſam, Aſtræamque è cœlo reducem mente concipias. Putaſſes in ea effingenda non aliter quam in Pandorâ alterâ cœtum deorum conſenſiſſe. Erat illi juſta corporis ſtatura qualem virtutis eſſe decet, aut certè ſupra juſtam paululum aſſurgens: oculi ſideribus pares, & mitiſſimi aſpectûs blandiſſimo fulgore ardeſcebant: diffuſiſſima frons & minimè ſuperciliosa: genæ ipſæ nullo unquam artis adulterio perditæ, ſed nativa gratia florentique colore vernantes: in ore Suada velut in ipſo eloquentiæ lectiſternio ſeſſitabat tantoque humanitatis genio ac lepore verba condiebat, ut aureis quaſi catenis & aures ſuſpenderet, & corda devinciret. Etenim quanquam forma raram cum ſapientia mixturam faciat, fuit nihilominus Hyppocrenes aquis ad ſatietatem imbuta: & quamvis in manſuetiorum Muſarum gremio nutriti ſoleant

leant inani quadam vanitatis aura diſtendi, nihilo tamen impotentius illa faſtu intumeſcebat; in florentis fortunæ tropicis educata, voluptatis lenocinio non fracta eſt; inter divitiarum fulgura exerta virtutis acies non obſtupuit: demum nobilitate majorum ceris & ſtemmatis comparata mentem ſortita eſt nobiliorem. Et cum ſciret familias ſplendore generis nobilitari, animas vero ſplendore virtutis, ſanctius nihil habuit quam ut ſanctos mores parentum æmularetur. Sin patriam, ſolumque natale rupium ſalebris & rugoſis montium ſuperciliis horrens nacta eſt, ut fit tamen plerumque, ſoli malitia fœcunditate non vulgaris ingenii compenſata eſt, ſicut ex ſcopuloſa Ithaca Ulyſſes ad ſummum conſummatæ ſapientiæ apicem effloruit.

Hoc naturæ ſeu certius artis divinæ miraculum deperibat princeps paribus animi corporiſque atque fortunæ dotibus conſpicuus: ſed quo fato factum dicam ut par amantum, dum Gallias repetit, inclementis Neptuni furori objectum eſt ne dicam abſorptum. O fortunam virtuti ſemper invidam! nonne ſatis fuit à teneris eam virtutem in invictis Heroibus laceſſi! ô & fata noſtro Hyempſali nimium aſpera! ô ſortem Argenidi plus æquo immitem! quos ſi Dii. Ad hæc vocabula Gelanorus repentino ſtupore obrigere, moxque ſe colligens omen, infit, avertant Superi: probatam caſibus diverſis virtutem numen amplectitur, & ereptam fortunæ ludibrio fovet, promovet, & coronat. Vitam, ut ſpero, cœlum indulſit Heroibus, quos mille fatorum ludibriis terrâ marique ſubſtraxit, quæ quis numerando percenſeat? Teſtis eſt Lybia, teſtis Nilus, gladiique, & ſacræ faſciæ quas cœlo tandem mitiore declinarunt. Sed portum ſubire liceat, & longa maris ſpatia è proximo promontorio in mare procurrenti luſtrare: nec enim Dii prædonibus, aris, arenæ Heroas

ſub-

ſubduxere, quos deinde irati pelagi furiis committerent.

CAP. VIV.

Dum ſermones ad uſque portum ambo proſequuntur, jactat anchoram Poliarch. altera comitatus navi cui præerat Theander ad quærendum Poliarchum deſtinatus. Is turbarum Galliæ Regem certiorem facit, qui refecturus vires arenam occupat.

UBI largioribus cibis exhauſtas erroribus maris vires excitarunt, tendunt ad portum inter eadem colloquia, ſpe pleni & votis. Vixque jugum montis ſuperaverant, cum naves omnino duæ, & ipſæ liliatæ in continentem applicant. Ambo quaſi ad monſtrum obmuteſcere, quid enim par navium, cum una Poliarcho ſupereſſet; itaque juvat ire & dubitationis noctem eluctari. Ergo inde defluentes ocyus, ovantis Poliarchi vocem exaudiunt, gradumque glomerantes ambos Heroas proſpiciunt cum Argenide, Cyrthæa, Aneroëſto, Ægyptio filiaque ejus Philopatra, & cum cæteris quaſi ex equo Trojano, aut ex Argo navi ad expeditionem pluſquam Colchicam emergentes. Hercules enim erat Poliarchus, adeo indefeſſa laborum ſerie virtus illius erat exercita: Archombrotus vero Telamon, aut Theſeus, ambo Herculi fidi in paucis, & laborum ejus participes, quanquam Caſtorem & Pollucem Argonautarum auſpicatiſſimos ambo præ ſe ferant: Ægyptius vero quam non abſimilis grandævo Neſtori. At Argenis Helenæ pares oris illecebras, ſed in modeſtiam magis compoſitas præferebat.

Dum Gelanorus ad Poliarchum præcipitat, Adraſtus ad Argenidem & Archombrotum maturat gradum, & genibus utriuſque advolutus itineris cauſas exponit. Poliarchus Gelanorum pedes ſuos amplexantem ſinceris ligat amplexibus nunc fortunam ſatis incuſans, nunc ejuſdem ludibria tandem deſpiciens.

Io

Io nunc exilia atque luctus, Io mortalium ſcelus, Io ceſſiſtis victori. Ego te quæcunque Aſtioriſtem laceſſebas; ego te laſſavi fortuna pertinax: de fluctibus pedem extuli, evaſi de naufraga rate, & arenulam ſecuris oſculis adoravi: nunc & cautes & vada quibus me tempeſtas alliſit, gratiſſimo horrore contemno. Juvat ô Africam reliquiſſe, juvat per errores meos, & ſponſæ ſororiſque injurias conditionem hanc emiſſe, quæ me hodie florentem contumacibus fatis oſtendit. Nunc me calamitas felix in altiorem ſortem efferet, poſtquam me pelago vagum optatus portus excepit, & tranquillior patriæ meæ aura demulſit. Jam enim Parcæ mitibus decretis ſuum in me crimen excuſant, ex quo mihi & ſponſam & ſororem reponunt. Hac mercede calamitas placet, & jamjam donaria templis cum votivâ tabellâ appendam.

Tum ille erectam è ceſpite aram aqua hauſta aſpergere, æquoriſque numinibus libare. Deinde verſus ad ſocios, quoties, inquit, tonſorem ad lunam quæſiimus? quoties tempeſtati detonſa comâ libavimus? ego ipſa malorum conſuetudine robuſtior per varias gentes, mariſque diſcrimina inſtar Ulyſſis aut Æneæ diu exilium meum circumtuli: at mitioribus tandem Diis tot oppugnata turbinibus, tot quaſſata fluctibus decumanis noſtra ratis, nobis gratum celeuſma cantantibus, ad portum ſecura enatavit.

Interea Theander qui alteri imperabat navi Gelanorum advertens ad amplexus prorumpit fortunam & ipſe adorans, totiuſque navigationis ſuæ ſeriem ediſſerens; uti Autolyco, ſuam in dies promovente potentiam, jus omne divinum humanumque proterente, arces & oppida occupante, omnium inſidiante libertati, ipſe navim inſtruxiſſet ad veſtigandum quà terra quà mari Regem ſuum: uti luſtratis pene omnibus inferi maris inſulis, in Herculeo freto, non procul à Gadi-

 bus

bus periclitatus ſit; inde tamen ſedantibus ventis, fluctibuſque ponentibus erumpens in Balearico mari Principis ſui Gallias quærentis navim obviam habuiſſet. Poſtquam Theandri fidem Poliarchus impenſe laudavit, è portu in apricum ſeceſſit, ubi attritas pelagi erroribus, procelliſque vires adducto ex vicinia commeatu repararent.

CAP. XV.

Heroës in arenam deſcenderant, & advectis commeatibus vires refecerant, cum Poliarchus captus amœnitate loci, aliis in aprico ſomnum provocantibus, comite Archombroto, & aliis paucis gratiſſimam hanc ſolitudinem perambulat, de Autolyco, perverſaque politica ſermone prolato.

PRimum à portu emenſi lapidem ad ripam ſinus maritimi admodum capaci alveo planiciem percurrentis apricaturi ſe recipiunt. Etenim ibi lætiſſimæ ſylvæ æſtatis voluptatem alunt, & aperta ambulantibus ſpatia offerunt, præcipuè qua flumen exceptum convalle æſtum nimium tepore gratiſſimo temperat.

Iſtuc advectis commeatibus vires colligunt, nec enim in urbem ſuccedere conſilium eſt, quo felicius imprudentem Autolycum poſſint adoriri: nulla enim conſilia meliora ſunt (referebat Poliarchus) quam illa quæ hoſtis ignoraverit antequam ad exitum ea perducas; quæ ſi cognoveris adverſariis prodita, diſpoſitionem mutare convenit. Porro cum juſtum bellum ſuſcipitur, an apertè quis pugnet, an ex inſidiis nihil ad juſtitiam intereſt. Dolus an virtus quis in hoſte requirat? Tametſi vir Macedo palam ſoleret aggredi, & plerumque jactare, malo me fortunæ pœniteat quam victoriæ pudeat. Conſilio non minus quam gladio ſuperare Imperatoris eſt, maxime ſi bellum juſtum eſt, atqui bellum juſtum eſt quibus neceſſarium & pia arma, queis nulla niſi in armis relinquitur ſpes, ſiquidem com-

commune eſt à natura omnibus animantibus ut ſe ſuaque tueantur. Itaq; communis & conſentiens omnium ſententia fuit,ut novis copiis comparatis,& clam adductis incautum Autolycum à tergo inſectaretur Poliarchus, dum eum à fronte cum ſuis turmis Andropiſtus aggredietur. Quare remotis dapibus miſſus eſt qui hunc in habitu mentito, ſine ſatellitio, ne quis foret locus ſuſpicioni, quamprimum arceſſeret.

Dum pene omnes depulſa fame circumactum pelagi erroribus caput componunt in gramine, provocaturi ſomnum, Poliarchum loci amœnitas ipſis Theſſaliæ agris jucundior ad deambulationem pellexit. Archombrotus à Regis latere non diſcedens nunc de Autolyco ſermonem faciebat, nunc operam ac manum ſuam libens offerebat, tum obſtupeſcebat ad veſaniam Tyranni, & pro ſuâ Cyrthæa ardebat in iras. Mox hominis ſine fronte os ac impudentiam ſaxo, vel cruce digna prædicabat, quod Tyrannus & ſecundarum impatiens, & factione popularium ferox; quò primas obtinere poſſit, nihil non moveat; quod pleriſque ſcelerum adminiſtris abutatur ad facinus; quod & Regis ſui capiti inſidias molitus ſit, & Reginæ matris famæ tam improbè illuſerit.

Retulit his Poliarchus; hominis fallaciam vel exinde collige. Patri meo Britomandi Celto-Gallicum regnum nuper tenenti, nunc & regno, & vita defuncto fuere duo gratioſi in ultimis; alter erat ipſe Autolycus, quò vix alius erat in aucupanda gratia Regis ſolertior; alter propter eximias corporis, & animi dotes plerumque Regi acceptior. At quoniam æmulos amicitia Regis nullos patitur, incipit alter alterum elevare, ſalacibus maledictis proſcindere, apud Regem repetundarum, & ambitus criminari. Quamobrem Autolycus gradu ſuo, aulaque dejectus ad ſolitas ſibi artes mentem convertit. Vulpem attende: hoſtes erant

in procinctu,& ad ſpem victoriæ pluſquam pares. Hic regiarum copiarum imperatorem beneficiis ſuis ſibi devinxerat. Author eſt cum hoſte ſuccincto in campum deſcendat, certaminiſque aleam jaciat. Sic enim fore ut ſi regius deleretur exercitus, Rex inops conſilii extorrem ſe revocaret: ſin hoſtiles turmæ funderentur, de ſe optime meritum hominem victor Regi commendaret. Fraudi eventus minimè defuit. Fortunæ certamen committitur: regius miles profligatur. Conſternatus Rex, & conſilii expers amandatum Autolycum acciri jubet qui rei male geſtæ ſuccurrat ocyus. In illo nihil moræ: pugnæ aleam inſtaurat. At Jove propitio. Itaque omnibus grati animi ſignis à Rege excipitur; mox ad primos honores, priſtinumque amicitiæ gradum reducitur.

Attamen parum eſt eundem, aut ſuperiorem quam antea locum in aula aſſecutum eſſe, niſi æmulo ſui caſus authori parem ruinam moliatur. Juvat illius famæ cautius adrepere, & clandeſtini cum hoſte commercii tam acriter eum apud Regem inſimulare, ut ab aula ad crucem lictoris manu duceretur. Ex illo neminem paſſus eſt Autolycus arcanorum regni, & Regis præter ſe unum eſſe conſcium,aut unicæ Regis ad nuptias aſpirare; ne ipſos quidem regni proceres quos aut igne, & aquâ interdixit, aut manibus inferias dedit. Ex illo autem Autolycus patrem meum ambire quandiu ſuperſtes fuit; filiæ principis ac ſororis meæ Cyrthææ nuptias occultis artibus procurare; regni clavum ſpe & cogitatione devorare. Extitere tamen qui præter averſum meæ ſororis animum Regem, aut Reginam ab hoc conſilio deterrerent. Hinc ille ad vim, & raptum, ſed conatibus ſæpe irritis mentem applicuit. Demum ex quo me vivum ac valentem eſſe audivit, non deſtitit me dolo malo inſectari, attamen verſutus verſutum nactus eſt.

Arch.

Arch. quamvis ſuperba Tyranni conſilia proſcriberet, laudabat tamen fœlices, fortes, ſolertes genios queis natura prodiga adminiſtrandi regni induſtriam indidiſſet; tametſi provincias illas quibus Regem manu, conſiliiſque ſtrenuum fata indulſerant, cæteris anteferret.

Poliarchus arguens, eoſne, inquit, fœlices, fortes, ſolertes genios appellabis qui conductos ære publico ſpeculatores fovent? An fortes reputas qui finitimos Reges inter ſe committunt? An ſolertes illos qui ſibi adverſantes cogant aut ſolum vertere, aut ferrum recipere; qui nihil faciunt reliqui quò ſuis quæſitam artibus potentiam promoveant? quibus familiares ſunt iſtæ voces ad regnandum nihil non licere: nullum ſe Deum admittere niſi qui cœptis faveat vel ſceleratis: fas eſſe quandoque nefas modo occupatam tyrannidem fulciat: tantine eſſe integras deleri urbes, illarumque ruinis cives opprimi; aut cædibus graſſari modo cæſorum hominum agmina ad ſolii fortunam gradus commodiores fuerint. Ea bella eſſe movenda Principi quæ illum reipublicæ commendent: cedendam hoſti palmam eſſe quoties Rex victoriam fortunæ ſuæ noxiam reputarit; id eſſe juſtum quod utile principi, vel cum plebis injuria. Religionem illam fovendam eſſe quamvis inceſtuoſam, cui faverit multitudo: æquius eſſe Deum ſervire legibus, quam leges Deo, ſeu religioni; cujus protegendæ imago ficta fortiſſimus pugnantibus ſtimulus ſit; eſſe vero utendum religionibus tanquam veſtibus: vicinos, etſi affinitate conjuncti ſint, mutuis diſſidiis eſſe committendos: principes, aut cives Regi noxios, & potentiores quam par eſt, injectos in laqueum aut ſpoliandos bonis eſſe, aut neci deſtinandos: invidioſam provinciam illi promittendam eſſe, in quem totius plebis invidia debacchetur. Regis eſſe alere factiones; jurgiorum ſemina jacere, ne adverſum ſe quiſquam extollatur.

CAP. XVI.

Heroës in ſylvam dum penetrant, in Timonidem offendunt ſolitariam vitam ibi agentem. Docet ille quæ fata poſt Timandræ mortem, Gallias exceperint, & cauſam ſui ſeceſſus. Ergo Poliarch. ſtimulante Aneroëſto ad bellum ſe comparat adverſus Autolyc.

HÆc dum colloquuntur ad denſiſſima ſylvæ penetrant, interim ad tartareas tyrannorum artes obrigentibus, ac frementibus Archombroto, Gelanoro, aliiſque paucis qui ſe principis lateri officii cauſâ applicuerant, cum ruſtica caſa ſe obtulit ſentibus intercluſa, fontium in rivulos coeuntium aquis impedita, ſaxetis aſpera. Poliarchi mentem ſuſpicio delitescentis in ea ſolitudine ſolitarii ſtatim inceſſit. Juvat progredi, & ſuperatis ſalebris explorare quid lateat. Laborem hunc nemo detrectavit. Ergo magis provectis ſolitarius proterentium dumos aulicorum hauſto tumultu, cellâ caput primùm, deinde & corpus extulit attonito ſimilis.

Præmiſſâ ſecundum vernulam comitatem ſalute, omnes ad improviſum monſtrum ſubitò obmuteſcunt donec collectis animis os ſtupore mutum princeps ſic demum reſolvit: Quis te Deus, mi Timonides, in hanc eremum intruſit? Ex Siciliâ te dimiſeram ſolamen matri futurum, & nunc inter ſpelæa ferarum hominem videris exuiſſe, ut eſſe Timonides noſter jam deſinas. Cedo quæ tanti cauſa exilii? ſed num fallor tuâ deceptus umbra? Minimè vero falleris, ô princeps, retulit, ſum ipſe tuus Timonides. Omen Dii bene vertant: quem ergo curſum venti dedere? quid noſtra Argenis? ſuperatne? ecquæ illi relicti parentis ſenis cura eſt? vivitne Cyrthæa tua, ô Siciliæ delicium, generoſe Hyempſal? ô quantus Gallias luctus inceſſit ab amiſſa principe. Imo age, Rex, & ab origine prima errores, caſuſque tuos, ab ovo inquam fatorum veſtrorum Iliadem recenſe. Quibus poſtquam Poliarchus fecit ſatis, multa rogat ſuper cauſam ſeceſſus, ſuper Timandram matrem, Andropiſtum,

Harpagumque multa. Ecquis jam Autolyco animus? Tum Timonides Poliarchi latus cauſa obſequii, & benevolentiæ cingens ita orſus eſt.

Ex quo Galliam ſalutavimus, adverſa ſemper fortuna uſi ſumus, & iratos Deos ſumus ex illo experti. Cujus calamitatis omen, credo,fuit ſolitudo Cyrthææ deliteſcentis in antro, in quod ego, & Archombrotus, dum tendimus in regiam, forte offendimus. Raptum Cyrthææ mors Timandræ ſecuta optimorum civium luctum communem factioſorum ſcelus auxit. Ad hanc vocem Poliarchus totis concuſſus præcordiis, vix ſui compos ſatis extitit: at poſtquam dilectæ parentis piis manibus dolore ſuo parentavit, reſumptis animis quæſiit num quis regium funus regio more curaſſet? & Timonides; in Colonia Allobrogum Autolycus, uti ſolet, tunc diverſabatur; ſed cum iſte feralis rumor iſthuc pervaſiſſet, Arelatam contendit, tumultum, ſi quis forte excitaretur, ſuo conſpectu compreſſurus, neque ille obicem extremis Reginæ honoribus oppoſuit. Nos ergo calda ablutum corpus, unguentiſque delibutum, & amictu regio indutum, cæteriſque inſignibus majeſtatis ad ſeptimam uſque lucem aſſervavimus. Tum Præficæ libero queſtu cœlum, ollas tinnitu pulſavere, donec cupreſſu multa, ligniſque fragrantibus pyra extructâ, aſperſaque lacte, & vino, igne per pollinctores ſubjecto, corpus cum armillis, mundoque muliebri concrematum eſt.

Sicque ille exequitur: Ex illo luctibus vix potui ſatis obniti, tuam tuorumque vicem ægra mente ferens, donec ego Autolyci furores expaveſcens, & in portubus cuſtodiam ab eo conſtitutam eſſe intelligens, Siciliæ repetendæ poſito conſilio, oportunam ſaluti aram quæſii, quam deſertus iſte locus mihi obtulit, ut caput meum ruinæ imminenti ſubducerem, ne expectato quidem nono die, quo crematas reliquias pontifices col-

collegere. Is eſt enim mos communis Tyrannis, ut partis adverſæ clientes, & quotquot ſuſpectos habuerint, immerito fato donent.

Poſtquam Timonides omnium dolori fecit ſatis, ad regni excidium ita demum deflexit: porro factionum Autolyci ſumma hæc eſt. Autolycus capta anſa neminem eſſe jam credens qui conſiliis ſuis moras objiceret, abſente aut extincto Poliarcho, Timandra non ſuperſtite, clientibus Regum ſeu profugis, ſeu carcere recluſis, longinquiores provincias ſibi conciliavit, quatenus orbatum capite regnum occupans, horum præſidio fretus ex precario imperio non poſſit à quoquam deturbari. Ego verò tam tætræ belluæ furias declinans in hac eremo delitui, quam plurimis ſolitariæ vitæ commodis ipſa natura cumulavit, quandoquidem ad Siciliam patriam ſecurus non dabatur regreſſus. Hic Aneroëſtus indignatione ac bile calens exclamat; ô ſordidi terræ amatores, iniquitatum bajuli! ô capaces ſcelerum mentes, peccandi libidinem quando explebitis? Tua, Poliarche, virtute nunc opus eſt, iſte virum te, ac vivum, valentemque ſentiat. Tunc Poliarchus bilem evomens, ô me veſanum! ait, quem inviſa toties fata premunt, dum ſcelus ad arbitrium imperat: ſat eſt ſuperque dolori parentatum. Non arma expedient? in me nihil moræ poteſt eſſe. Cui Timonides: Expectanda magis eſt decernendi ratio, quam decertandi fortitudo, temere enim in acie verſari quidpiam eſt ſimile moribus belluarum.

CAP. XVII.

Cum ad turbam reliquam perveniſſent Heroës ad ſubitos conſpectus Timonidis nemo non ſtupet. Sed dum Poliarch. belli conſilia agitat, horret ad novas inſidias, auditque quanto dolore Regis cauſa attritus ſit Theander ipſi dilectus in paucis. Simul litteras accipit motuum fidem facientes.

TAlibus colloquiis fraudato itinere ad reliquam turbam in arena procumbentem pervenerant, cum

cum cæteri improviſo Timonidis jam à ſe multùm mutati vultu, cultuque ſolitario ſatis obtorpent; omnique ſtatim dubitationis velo remoto, illius collum premunt, & latendi cauſas doceri poſtulant. Verum Cyrthæa auditis de Timandræ parentis obitu feralibus nunciis, vix mitius quam Phrygio more cœpit lamentari, & diſſoluto gemitu funeri matris parentare. Attamen hos queſtus ut intempeſtivos exprobrans Poliarchus Marti potius litandi tempus eſſe monet; animumque ex illo non impigrè ad bellum appellit, docens ad urbes quas prædo invadere nondum potuerat propter Præfectorum fidem, aut Conſulum, ſenſim, non tumultuariè eſſe adrependum. Deinde agnoſcendas adverſarii vires, paremque aut ſuperiorem numerum bellantium ſeligendum; tum explorandum pugnæ locum, & ipſos aſtus hoſtium in eorum perniciem eſſe vertendos.

Talia differentes ſubiti portenti horror avertit; victorem Chimeræ Bellerophontem prope exiſtimant, equo Meduſæo nemus prætervolantem; in quem unum expedita armatorum manus invehebatur. Iſte flexu tumuli ſuperato binos repetito teli jactu jam trajecerat, cùm ad Heroas ſatis attonitos ſtimulis additis equum concitat opem efflagitans. Ad hoc monſtrum quaſi viſa Gorgone defigi Poliarchus, indignationeque periculi, & imparis pugnæ perculſus ad ſuos ita ſe convertit. Gloria ô ſocii ad manum poſita eſt; liceat inire gratiam ignoti militis, & ab officio pietatis meditati belli exitum auſpicari. Illicò cuncti accingi ad opem: ſed hoſtes per varios anfractus in fugam effuſi ſunt inſtanti ſubſidio perterriti. Tum hoſpes deſiliens equo ſic abire cœpit in gratias: ſerius quam par eſt mecum egiſſent fata, viri fortes, niſi in eo capitis diſcrimine quod incurri modo, virtutem pietatemque veſtram comprobaſſem. Non eſt tanti, retulit Archom-

chombrotus, aliena virtus illi qui Marte proprio turbinem erumpentem diſcutere potuit. Verum quodcunque hoc præſidium noſtrum eſſe poteſt, totum tuum eſt; utere ut libet. Hoſpes iſte ſe ſponte patiebatur officio vinci: tuncque, quo tandem curſus eſſet, unde gladiatores iſti, & quæ ſemina odiorum vacavit percontari.

Quibus hoſpes, ego inquit unus ſum ex manipularibus Andropiſti: prædones vero iſti ex Autolyci ſatellitio, qui aſſiduè ſubſidunt in inſidiis, ut quotquot ab Andropiſto ad te delegatos (jam enim Regem Poliarchum propius advolutus agnoverat) quacunque offenderent, hos ſuo furori immolarent: maximè ex quo ad portum Gallicum appuliſſe te rumor percrebuit. Vix Theander quem ad Andropiſtum legaſti vivus ex eorum armis evadere potuit; nec enim exors periculi ac vulnerum fuit. Audito Theandri nomine, ubi ille tandem, ſubjicit Poliarchus, vivitne? ecquis legationis ejus exitus fuit? Theander, retulit iſte, parem mecum aleam expertus eſt. Jacet adhuc Arelatæ acceptis vulneribus gravis. Et Poliarchus, nempe? at ille, nempe triplici vulnere ſauciatus ab iiſdem gladiatoribus qui me modo inſequebantur, vix aſylum urbem reperire potuit. Ingreſſus eſt tamen, & Andropiſto qui ſummæ rerum præeſt, utique frendente Autolyco, litteras tuas porrexit, deinde lecto incubuit cedens dolori.

Poliarchus de Theandro nimiumquantum inquies dicentem interpellat, an lethifera ſint hæc vulnera? cui miles; nulla interpoſita mora Andropiſtus Medicum acciri juſſit, qui ubi præſto fuit, cœpit vereri ne telum unum divellentem ſanguinis profluvium occuparet, & minus proſperæ curationis culpa in ſuum caput recideret, donec Chariclem alienigenam Andropiſtus pariter arceſſeret. Ille ubi coram ſtetit, cœpit

ſuarum

ſuarum virtutem herbarum impenſe jactare, ita ut inquit occiſus draconis catulus herba quam Balin vocant, fuerit olim ad vitam revocatus: & ipſe Chiron ſagittâ Herculis ſauciatus hydræ veneno illitâ, herbâ centaureâ ſanatus ſit. Denique dictamum extrahendis telis potentiſſimum eſſe, cujus uſum Cervæ nos debere affirmabat. Non magis in verborum lenociniis & pompa Chariclis peritia quam in uſu ſita erat; ſiquidem appoſito ad vulnus dictamo, ſine mora telum ſponte cecidit; deinde Medicus delibuto Aſcyri floribus oleo vulnus lenivit, quod cicatricem prope diem ducturum ſperat: aliæ autem plagæ nullo negotio jam obductæ convaleſcunt. Simul his Andropiſti litteras horum omnium fidem facientes ex lepore exenterato eduxit (venationem enim inſidiatoribus ſimulaverat) & ſordes multum ex cuſans Poliarcho eas obtulit hoc exemplo exaratas.

REGI GALLIARUM ASTIORISTI ANDROPISTUS Victorias.

Diu eſt Sereniſſime, quod tui deſiderium omnes nos, ac me cum primis vehementer angit; vixque à Timandra matris tuæ obitu populis perſuadere ſatis potui te ſuperſtitem vivere, ac propediem affore, quò Autolyci ſupremum faſtigium æmulantis conatus omnes poſſis frangere: iſte enim te ſepultum fluctibus eſſe certiùs quam ex tripode confirmabat. Ego quamvis plebem quibus poteram lenociniis demerere laborarem, impedire non potui quo minus multi è plebe ad Tyrannum tui naufragii falſa imagine eos deludentem à te deſciſcerent. Is Coloniæ Allobrogum arce munitus, inde tanquam è ſpecula rerum eventus captat, juventutis robuſtiſſimæ delectum facit, infando ſacramento adigit ac ſibi devincit, in diribitorio plerumque luſtrat, & omnes manubiarum opimæque prædæ ſpe ſolet paſcere. Equidem niſi ambitioſis hujus conſiliis moram aliquam occultis artibus meis objeciſſem, hercle nulla tibi ſpes Imperii reliqua foret. Nunc vero noſtra eſt Arelata,

ta, & urbes aliæ quæ ad internum mare vergunt; præſidia inſuper, & copiæ quæ in his oppidis, & arcibus ſtativa habent, quas tu Rex, & quotquot ex naufragio veſtro ſuperſtites circa Phocenſes muros attritas tempeſtate vires reficiunt, in campum educes: deinde quo poſſis Autolycum à tergo aggredi incautum, quem ego à fronte adoriar deſignatum tibi locum comparabis. Arelatam inter & Maſſyliam campus eſt lapideus, in quo Herculem ferunt contra Albionem, & Bergiona Neptuni liberos dimicantem, cum tela defeciſſent, invocato Jove, adjutum imbre lapidum. Locus iſte aptus inſidiis, ibi caſtra metare, nec niſi ad conſtitutum ſignum copias inde move. Legatus iſte cùm de Autolyci conſiliis, tùm de Theandri vulneribus, & ego de parandà divis auſpicibus victorià plura coram.

CAP. XVIII.

Poliarchus urbes & arces ſua ditioni aſſerit, offeruntur à vicinis Autolyci tyrannidem averſantibus & pecunia, & auxiliatrices turmæ. Mox in campum lapideum educuntur acies. Mars utrimque atrox: ſed Poliarch. ex colle erumpens victorià potitur, vitamque victis indulget.

REvoluta epiſtolà, & alta mente recocta, Poliarchus Gobriam cum Gelanoro in oppida cum litteris regiis ad manipulos mittit, quatenus in caſtrum quod in agro lapideo ſitum eſt quam primum omnes ſuccincti confluant, dum ipſe cum comitatu regio in arcem ſe reciperet illam, ex qua nuper Archombrotus cum Cyrthæa evaſerat. Magiſtratus urbium, præfecti, conſules, & quotquot nobilitate generis, aut amplitudine familiæ illuſtres erant, principis ſui comitate demeriti, ad ejus epigraphen cùm ſeipſos, tùm fortunas ſuas oblaturi in arcem ad Regem Poliarchum ſe conferunt. Obtulere quoque ultrò turmas auxiliares Volcæ Aremorici, & Tectoſagi, & Taurini reveriti omnes Autolyci impotentem tyrannidem. Nec magni negotii fuit Archombroto Sardos populares unà cum copiis Poliarchi imperium expectantibus elicere. Triduo

duo toto in apparatu & conſiliis belli tranſacto, ſub ſignis educuntur acies ex veteranis pene conflatæ eo quaſi ordine.

Primo agmini præibat Poliarchus, extremo Archombrotus ad alas Gelanorum, & Gobriam Imperator conſtituit. Præcedebant horarii qui levibus armis accincti parma ſcilicet & gladio primos congreſſus exciperent: deinde equitatus, & robora legionum: demum ultimæ legiones quæ pilo contorto, ſtrictis gladiis, & collato pede conſererent; nam ſicam breviorem ad dextrum latus, ad lævum vero longiorem aurea catena ſubnexerat.

Principes agebant ordines. Milites ætate robuſtiores ab haſtatis per intervalla diviſi, & in quincuncem diſtributi: ultimique triarii qui rebus deſperatis, & fractis animis vires adderent. Velites nullis armis præterquam parma tripedali, gæſaque peracuta præcincti, quò ad volitandum expeditiores fierent, inter levis armaturæ milites collocantur ad inſequendam aciem inclinatam, ad excipiendos effuſos hoſtes, ad infeſtas populationes inhibendas, ad repentinas excurſiones paratiſſimi. Prætoriani aſſiduo ſui Regis lateri hærent. Neque levius ad pugnam accinctus erat Andropiſti exercitus.

Autolycus hauſto armorum ſtrepitu, ſed de gemina acie minimè gnarus, ab arce ſua ſignum roſeum ac cæruleum equiti & pediti extollit clamans qui Regnum ſalvum eſſe vellet, ipſum ſequeretur ducem Autolycum. Moxque procedit in campum pugnam depoſcens, & cuneos accendens circumvolitat. Dato belli ſigno, & angaris ignibus in ſumma arce, uti conſtitutum erat, Andropiſti juſſu ſublatis, ipſe à fronte cum Autolyco congreditur. Jam rebellium conſonus clamor, armorumque crepitus ſpondebat victoriam, cum Andropiſti pedeſter exercitus cum Chiliarchiis &

Pha-

Phalangarchiis impetum hoſtilem ſuſtinebat. Hic ſago ſegmentato illuſtris prima in acie emicabat. Miſcebantur Lupis Minotauri, Sphynges Leonibus.

Præmiſſis pugnæ præludiis, fundis, & catapultis lapides; veruta tela baliſtis, glandes bombardis eminus excutiuntur: deinde ſariſſis, haſtilibus bipennibus decernitur. Undique Mars atrox & communis hactenus: cadunt hinc illinc promiſcuè, ejulatu horrent omnia: ſuccentarii ex inſidiis Andropiſtum adoriuntur, diſturbant aciem. Poliarchus eventus belli ſpeculator poſtquam ancipitem Martem ex collis jugo ſatis proſpexit, per occultos vallium ſinus in Autolycum imprudentem copias educit, prælioque defatigatum cautè ſtimulat. Fulgur dixiſſes erumpens è nube cum fragore, & obvia quæque demetens, ſeu nimbum ſata læta bovumque labores ſecum evehentem. Jamque ad Regios Mars æquior inclinabat, jamque remittebat adverſum agmen, cum Andropiſtus inſtat percuſſis, Poliarchus in fugam præcipites excipit; dedunt ſe alii necem ultro deprecantes, partim inviti capiuntur, partim diſperſi palantur.

Evolat ante omnes rapidoque per aëra curſu
Frendens Autolycus ventos poſt terga relinquit.

Is Aſylum in arce quærens obſidione cingitur; teſtudine, vinea, pluteis, falarica oppugnatur: nec ſegnior oppugnatio quam pugna fuit. Tandem erumpit quaſi ad ultimum nefas fluctumque decumanum Autolycus,& veluti fanatico actus impetu in hoſtem ruit, more furentis equi obvia quæque conterens.

Forma pugnæ inſolita Regios parumper exterruit; ſed Poliarchus, generis ſui memor illuſtri facinore hic nomen ſuum auxit: cum enim ad impetum tyranni, qua ſe intendiſſet, trepidantes turmas adverteret, ſubito advolans, hiccine eſt, ait, perduellis, factionum author ac fautor, Regni lues, omnis juris violator? ego

te modo

te modo mactatam victimam manibus dabo: calcaribuſque ſubditis infeſta cuſpide in eum fertur eo ſucceſſu, ut aſſurgentem umbone reſupinet. A cæde tamen abſtinet quam Autolycus deprecatur. Detractis ſpoliis Poliarchus cæteros fundit, qui certamen anceps hactenus moverant: certat ipſe, & ad caſtra compulſos alios cædit, alios ad preces converſos armis traditis ſub jugum mittit, omnium ora in ſe avertens. Diripitur arx, aboletur, exſcinditur, ad internecionem deſolatur.

Manubiis victores onuſti trophæa cum pæane erigunt. Andropiſtus tam inſigni lætus victoriâ Poliarcho obvium ſe offert, manumque victoris amplectens oſculo premit. At Rex in Andropiſti laudes excurrens fidem illius comprimis extollebat, lacertiſque ſæpe eum ſtringens, memorem ſe exhibitæ fidei fore profitetur. Repetendæ mox arcis, & exercitus partim in eam, partim ſub pelles dimittendi animus eſt, donec poſtera luce Poliarchus, Argenis, cæterique principes cum pompâ in urbem Arelatam inveherentur. In arcem procedendo Andropiſtus officii cauſa lateri Regis adhærens raptim delibatis pelagi erroribus aurem porrigebat, ipſeque viciſſim ſollicitudines ſuas recenſebat, cæteris principibus, qui latera cingebant animum ad hos ſermones advertentibus, quibus itineris moram tantillam fefellerunt.

Ad veſtibulum arcis cum Rex perveniſſet irrumpit in collum obviam procedentis Aneroëſti exclamantiſque; Dii tandem exorati ſupplicum precibus aurem facilem porrexerunt, ſereniſſime Princeps: nec irrita ſunt vota quibus dum hoſtium arma domabas, ipſe Deos flexi & ad tuas partes ut æquiores allexi. Simul victori epinicion hoc porrexit.

Te belli eximium decus,
Te forti celebrent Priamidæ parem

Et

Et proli Thetydos Dii.
Non te, invicte, premit militiæ labor,
Frigus non hyemis gravat,
Non terret nimium dira Canicula,
Non fati variæ vices.
Te nullæ excubiæ, non ſitis aut fames,
Te nullus cruciat dolor.
Non gaudes dapibus quæ Saliis placent,
Non ſomnum nimium capis.
Pro lecto recubans pulvere Martio
Armorum ſtrepitus amas.
Non teſtudo placet non Cytharæ ſonus,
At Martis ſtrepitus placent.
Bellonæ patiens prælia concitans
Palmas aſſiduas metis.
Tu præſumpta rapis regna rebellibus
Et pacem populis refers.
Hinc non immeritas Gallia prædicat
Virtutes Herois ſui.
Hinc non immeritis tempora laureis
Victoris redimit ſui.
Et Mars ipſe ſua te beat arbore:
Alcides tibi colligit
Factis digna tuis ſerta: Jovis manus
Intexit tibi laureas
Immiſcens variis frondibus arborum,
Nec laurus tibi ſufficit,
Quamvis Phœbe tuis quæſieris jugis.

Alii quoque poëtæ laurus omnes, & omnes Parnaſſi frondes in celebrandis victoris trophæis impenderunt: in quibus ſupra laudatum hoc carmen locum hic meruit non vulgarem, quòd ſe & principibus, & toti aulæ probaviſſet.

AR-

ARCHOMBROTI ET CYRTHÆÆ
SIVE
SECUNDÆ PARTIS
ARGENIDIS
LIBER QUARTUS.

CAPUT I.

ARGUMENTUM.

Autolycus conditiones pacis in Cereris templo à Poliarch. accipit & juramento his acquieſcit. Oratores ex ſingulis urbibus Rex accipit, hiſque ſuam clementiam probat. Dumque Rex convivio accumbit cum Archomb. & Autolyco; hic tertii hujuſce gradus impatiens nocte recedit ex arce, & ad ſuos ſe recipiens, ad jaciendam iterum belli aleam impellitur.

POSTQUAM Aneroëſtus, Regina ac cæteri imbelles in occurſum victorum properantes juſtis plauſibus Poliarchum exceperunt, ſanctius nihil viſum eſt quam ut omnibus grati animi ſignis Dii remunerarentur, & onerarentur muneribus aræ; deinde & Autolyci fides, & conditiones pacis ſacramento circa ſalem & fabam firmarentur. Ad id negotii oportuna fuit antiqua Cereris ædes ad præſidium arcis jamdudum erecta. Itaque Autolycus in mediis Poliarchi laureis marcens, in principis, purpuratorumque comitatu Theſmophoræ ad aras proceſſit, ſpeculum Numini tenuit, & ſacris de more exhibitis Deæ purpuram induit; accenſiſque facibus quaſi præſente Numine per quidquid eſt Deorum tactis aris, perque regium ſceptrum dejerat; ſtricto deinde in verris ju-

gulum gladio, dum mediam habent hoſtiam, Poliarchus hæc liberali vultu: quoniam victoris eſt pacis leges dare, ſit tibi non quidem amplius trans Alpinos montes præfectura; at Galliis in poſterum præfectus eſto, dummodo ſimultatum reliquias omnes deponas, meaque præſidia in arcibus quæ mari imminent patiare; cæteræ arces deſtruuntor, nihil ſit tibi poſthac commercii cum Allobrogum Colonia: Denique cum in tota pene Gallia toto fere biennio immenſa tributa Commindorigis patris ampliſſima gaza non exſatiatus exegeris millies ſeſtertium, in ærarium pro regni commodis reſtituuntor. Dum Autolycus & cœlum, & terras, & Solem, & quotquot numina cœlo terriſque præſunt, & ipſas ultrices furias teſtatur, exhauſtum eſt verris jugulum, moxque hoſtia in fluctus demerſa. Verum ſcurra non illepidus hæc interim ad aurem Archombroti muſſitabat; etſi adderet & Allium, & Cepas Ægyptias, & Zenonis Capparim, & Crambem Ionum, & Lamponis Anſerem, fidem haud reciperem iſtius hominis ex fallaciis, mendaciiſque conflati ab imis unguiculis uſque ad verticem.

Tunc ex ſingulis urbibus Oratores ſupplicem lanam geſtantes ad Regem conceſſere ejus fidem imploraturi, dum alii in arcem ſuam, Allobrogum Coloniam, velut ad aram transfugiunt. Qui rumor poſtquam ad principum aures allapſus eſt, ſciſcitanti Archombroto quodnam aſylum ibi quæreretur, Poliarchus loqui ſic orſus eſt: Libertatis effrænatæ ſacra fames in cæcis mortalium mentibus quid non poteſt, & quot homines tranſverſos non egit? Emerſit è Styge natio ſacrilega conflata ex ganeis, fuco virtutis vitia metiens: & alii quidem Tartarea quorundam eloquentia deluſi: alii novitatis œſtro impulſi; hi genio, illi ingenii argutiis ſervientes, non pauci cœca ambitione ruentes in gladios; demum Lurcones, Helluones,

ſce-

ſcelerum mole fracti, conflarunt mendacia, jugum ſui principis excuſſerunt, ut novas Reſpublicas inſtituerent; aut ad tyrannos qui ſuis faveant cupiditatibus delabuntur. Addantur inquietæ mentis tumultus perpetui, inſolens tumor, mobilitas animi in errorem, ac vitium præceps. Iſti libertati ſceleratæ libidinibuſque aſſueti, aut conſciæ ſcelerum mentis ſtimulis acti malunt ad hoc domicilium rebellionis, impietatis arcem, tumultuum caput, omnium malorum fontem declinare quam experiri meam clementiam. At caveant juſti doloris aculeos. Tum legatos liberaliter exceptos dimiſit.

Simul his Andropiſtus Regi author fuit, ut poſtera die ſub ignota veſte Arelatam ſe transferret, ne qui populares Autolyco ſtudent, extollantur & tumultus excitent, ſe quoque anteceſſurum promiſit, quò ſenſim furioſos demulceat. Aſſenſu Poliarchus accepit hoc conſilii; deinde cœna parata, ubi menſis inſtructis omnes accubuere; & Rex Archombrotum ad dextram, ad lævam Autolycum collocavit, ipſe ut erat ſecundi, nedum tertii gradus impatiens diſſimulavit tamen ea luce, donec poſt curata corpora omnibus ad quietem jam converſis, ad fraudes ſuas, ingeniumque ſuum revertitur; omnibuſque in ſomnum lapſis circa ſecundam noctis vigiliam, cum reſeratas valvas, demiſſumque pontem ſublicium reperiſſet, nam cuncta ab hoſte ſecura ea nocte videbantur, ad milites ſuos ſub pellibus citra vallum pernoctantes gradum præcipitat, eoſque neſcios quò proficiſcantur, ſua ſequi auſpicia jubet, & per incerta noctis citiſſimo greſſu incedere. Demum Autolycus qui neceſſitate compulſus victoris iram deprecatus erat, vix è manibus Regis evaſit, vix in perduellium urbem ſe contulit, cum factioſorum qui ad hanc aram confugerant, accenſus flabello ad vindictam nimium præceps extrema omnia, & flu-

ctum decumanum parat, quatenus & tota navis, & qui clavum tenebat aut allidatur, aut abſorbeatur: maximè vero ab inſularibus Oceani, & Cis-Rhenanis populis oblatæ auxiliares copiæ conſilia jactandæ iterum belli aleæ communierunt.

CAP. II.

Dum iter ad urbem Arelatam regni caput Rex parat, fugam & rebellionem advertit Autolyci: dilataque vindictâ ſub ignota veſte urbem petit. Andropiſtus vero præmiſſus incipit primum demerere plebem, deinde amorem Poliarchi eis imprimere. At illi gnari Poliarch. adeſſe, adeunt hunc, ſuſtollunt humeris, & Regem ſalutant.

REducta luce Poliarchus, & Andropiſtus ſtratis deſiliunt, ſumptoque Gallorum more brevi jentaculo (panis erat intinctus mero) dum Andropiſtus in urbem, qua compendium eſt, ſatellitio aſſumpto contendit, Poliarchus rogato Archombroto, Argenide, cæteriſque, ut intra biduum itineri ſe accingerent, aſſumptoque ad comitatum Gelanoro, mutatis veſtibus plebejâ, omiſſaque regii faſtigii mole, iter ad urbem ingreditur. Attamen nondum ex arce pedem extulerant cum Autolyci Poliarcho in mentem venit: criditque hunc officio demeriturum, ſi ante ſuſceptum iter in thalamum ejus tenderet, multamque ſalutem ei impertiret. Verum ſpe ſua, & opinione quantum dejectus eſt, ubi nullum non modo repertum eſt Autolyci veſtigium; verum etiam poſtquam nec illius miles ſub pellibus apparuit. Ad hoc murmur principes excitati violatam hominis perjuri fidem execrantur. Mox quæſitum eſt, num ſatius videretur inſtare perfidis? verum antequam eos aſſequeretur exercitus regius, debilitatum ac pene confectum iri, Poliarchus aſſerebat: expectandum potius fugæ eventum, militemque regium ſub ſignis, dilatâ miſſione relinquendum. In id conſilii pedibus itum eſt. Poliarchus vero metu inſidia-

diarum nonnullos præmiſit, qui technas hoſtiles explorarent, dum pedibus non æquis à tergo ſequeretur.

Jamdudum Andropiſtum urbs tenebat, cum Poliarchus ad mœnia cum Gelanoro proceſſit. Ad alterum tertiumve ſtadium his quos præmiſerat ſpeculatoribus obvius factus ad arcem revertendi imperium fecit, quatenus principes de Rege ſolliciti omnia in tuto poſita eſſe, & ſecurum ab inſidiis Poliarchum intelligerent. Deinde Rex portæ urbis ſe obtulit, ubi Andropiſtus milites duos Poliarcho notiſſimos à ſuo in urbem ingreſſu collocaverat, qui venientem ſub ignota veſte Regem in regiam adducerent.

Res ex ſententia cecidit; Andropiſtus immutatum Poliarchum in regiam accipit, donec poſtera luce Regem Civitati, Civitatem Regi, adeoque regni habenas hactenus ſibi creditas reponeret. Reliquum diem ſermo de Autolyci perjurio, doliſque abſumpſit. Adhuc tamen incertam mentem de Autolyci conſiliis circumferebant, cum ecce unus qui à Tyranno deficiens ad Poliarchum transfugerat in exercitu non temnendus, quippe cujus ſub auſpiciis dimicabat una Legio. Is à Poliarcho cum omnibus benevolentiæ argumentis acceptus, & in conclave cum Andropiſto, & Gelanoro admiſſus Autolyci conſilia, opponendaque aconitis antidota ſic aperuit.

In rebus aſperis, ac tenui ſpe fortiſſima quæque conſilia tutiſſima ſunt: pacem autem regno ſola vi armorum, juſtiſſimaque in perduelles animadverſione poſſe conciliari dudum uſus comprobavit; ubi factio Coryphæorum impulſu clandeſtinis motibus miſcet imperium, qui niſi maturis ſedentur pœnis, acceleratâque vindictâ, in civilia bella ſolent erumpere, quæ ſolo Marte deinde, vel cum ſummo plebis incommodo poterunt propulſari. Etenim iſte dum regnandi famem publico prætexit commodo; militem in

in dies ſcribit, in ſacramentum adigit, cogit commeatus, ſubſidia confœderatorum comparat, ſaginatque ærario publico; adeo nihil eſt quod præpotentem coërcere tyrannidem, aut intemperantem ejus libidinem explere poſſit.

Andropiſtus dicentem excipit: ſolute viventes fiunt plerumque deſpicabiles,& occaſiones multas inſidiantibus præbent. Quare verbo dicam quod hic faciendum reor: quandoquidem nihil eſt quod intemperanti iſtius libidini ponat terminos, neque tuis, liberaliſſime Rex, beneficiis intra juſtæ moderationis carceres reſtringi poteſt, Typhæum hunc ab axe ſuo deturbandum, te vero, sereniſſime Regum, in ſolium abſque mora tollendum, ac plebi exhibendum cenſeo. Stabit à partibus tuis multitudo tot exercita odiis, Autolyci clientelæ angore marcebunt, & naufragium bonorum ſuorum veriti, ad te, Rex, omnium portum celeri remigio confugient.

In Andropiſti ſententiam ſuffragia omnium coierunt, vindictæ cupidine procerum animos ad ultionem excitante. Itaque optimates primum, deinde & plebem Andropiſtus demerere feſtinat, coactamque in publicas ædes in hunc modum alloquitur: Gratias quas poſſumus Diis immortalibus habeamus (optimi cives) qui nos velut exanimatos tot civilibus bellis è mortis vicinia tandem hodie revocant. Quam fidem omnem ſuperat cœleſte beneficium! Litaſtis lachrymis, & diu litaſtis fatali crini imperii, illius inquam principis periculis, à quo vos, veſtræque fortunæ, atque adeo tota ſors regni pendebant. Hactenus ſub duriſſima tyrannide gemuiſtis atrocis belluæ abruptis quaſi vinculis ſævientis. Quot procerum cædes? quot civium optimorum, quos Regi, optimiſque partibus ſtudere indignabatur, direptiones, & odia impune graſſantia? Demum rebus jam quaſi planè deſperatis, hac

hac luce, quæ ideo lapillo meliore notanda eſt, ſumma ſpes vobis, proceribus, civibus optimis affulget: nec procul abeſt votorum ſumma. Jam enim regni columen Aſtioriſtes veſter tot fatis perturbatus clavum tenet, quod Autolyci manibus vix unquam eripere potuimus. Adeſt nobis jam reſtituta Hectoris magni clara ſoboles quam vobis jampridem ſubductam meliora nunc fata reponunt. Recenſitiſque Poliarchi erroribus, laboribus, periculis, naufragiis, eum demum incolumem vivere, ac reducem civium ſuorum incredibili amore flagrare; & hunc tributis, quorum mole hactenus laboraverant, finem jam facturum aſſeverat.

Ad hæc multitudo conſpirantibus votis, & confuſis vocibus Andropiſtum obſidere, & exquirere ubinam gentium Aſtioriſtes ſuus diverſetur: neque prius ſe cibum ſumpturos quam eum humeris ſuis in ſolium paternum ſuſtuliſſent. Ille ubi regiâ recludi hunc theſaurum ſignificavit, ſtatim omnes ſodalibus Autolyci marcentibus, compendio viarum in palatium diſcurrentes, eductum inde Principem clypeiſque de more ſuperimpoſitum per urbem certatim humeris ſuis circumferunt plauſibus intonante plebe. Theander qui convaleſcere cœperat, ex lectulo in regiæ limen ſe contulit, quo & ipſe Regi, ac multitudini lætitiæ ſuæ ſenſus hoc carmine exprimeret.

Tempus adeſt, mœſtos, Galli, deponite queſtus,
Velleribuſque novis, & feſtis frondibus aras
Cingite, Rex venit ecce venit ſub quo aurea ſurgent
Tempora, & afflictis Saturnia Regna redibunt.
Victor ades, tecumque redux pax candida noſtros
Ecce focos, & tecta ſubit, virtuſque, quieſque.
Parcite mortales lachrymis, detergite fletus,
Optatum redit ecce jubar, frontiſque verendæ
Fulget apex, oculique micant, aſſuetaque bellis

Brachia deſeſſis ſpondent pia gaudia Gallis,
Non audet fœdare diem caligine cæca
Nox inviſa diu: dudum quæſivimus omni
Æthere diſtantis fulgentia lumina Solis.
Fœlices Galli queis jam meliora retexit
Fata colus, retulitque ſuum poſt prælia Regem.
Scilicet exoritur ſydus quo clarius ullum
Non fuit, & mœſtæ noctis caligine pulſa
Pulchrior exurgit Titan, cui plurimus hæret
Ore Deus, rutilos qui præfert frontis honores.
Fortunata nimis, luceſque habitura ſerenas,
Gallia, plaude manu, tantoque hæc dicito Regi.
Mœſta ſcena ferox alea, bellique theatrum
Sæpe inſtaurati captivo in pulvere triſtes
Relliquias verſo; nec primo fulmine belli
Quaſſa premor, cœlo dum triſtia jurgia fervent:
Nec potui verſas ſupremi Numinis iras
Flectere; nec potui denſis obſiſtere turmis.
Ah quoties mœſtam haud uno certamine ſtragem,
Sparſaque per campos, per mœnia funera vidi!
Qui populi toties me non doluere ruentem
Dum pluſquam Herculeis ſæpe obruor undique telis.
Hactenus at fatis ſatis eſt pugnaſſe malignis:
Nec queror exitium, ſiquidem fœlicior exto
Magnanimi Regis ſceptro ſubjecta potenti.
Plauſibus ergo viæ reſonent, dum lilia plena
Fundo manu, Regemque meum ſecura ſaluto.
O quantus, quam gratus ades, quam fortis in armis!
Rhenus, & Eridanus, Rhodanus, rapiduſque Garumna,
Et crebrò ſtupefacta tuis Europa trophæis
Poſt domitas aquilas, pardos, portenta, leones,
Æternas lauros, nomenque perenne parabunt.
Ingredere, ô Rex alme, ſuos tua Gallia pandit
Namque tibi ſecura ſinus, ſceptrumque reponit.

Verſatilis fortunæ motus ſic ludunt mortales, nunc eve-

evehentes ad ſydera, nunc ad Cocyti profunda mergentes.

CAP. III.

Poſtea Andropiſtus politicis conſiliis Regis animum imbuit, maxime vero ſublevandam tributis plebem docet, omnibus denique modis conciliandam in ipſis regnandi primordiis plebem, ut novi Regis inſolito jugo facilius aſſueſcat.

POſtquam in aulam appetente jam nocte Poliarchus ſe recepit, cœpit Andropiſtus regiis negotiis aſſuetus optimis conſiliis animum Regis ſic imbuere. Quicunque in alios principatum tenent, hos cumprimis decet communi legi dicere ſacramentum: cumque univerſali ac ſempiterna lege receptum ſit inferiores parere præſtantioribus; ſi quid legis injungere inferioribus placuerit, eam prius in te experiare neceſſe eſt; etenim non tantum flectere humanos ſenſus edicta Regum valent quam illorum vita & mores: & quidem tu ſi primus juſſis tuis obtemperaris, tunc obſervantiorem habebis populum. Regnantis digna vox eſt, legibus alligatum ſe principem profiteri: ſic enim optimi Regum animos popularium ſuis nutibus dulciſſima libertate ſubegere: id autem firmiſſimum imperium eſt, quo obedientes gaudent, & tota vis imperiorum in obtemperantium conſenſu ſita eſt. Hoc primum.

Deinde quatenus populus novo Regi aſſueſcat, illiuſque jugum ultro patiatur, hunc oneribus tributiſque ſublevandum putem, nam ſub tali Rege regnorum mitiſſimam ſortem eſſe nemo non autumat. Quam longe ergo ab iſtorum opinione debes diſſentire qui imprudentiſſimè jactitant in alto poſitum non alta ſapere magnæ molis eſſe: impune quælibet agere id Regem decere: jus regnandi cauſa eſſe violandum, in aliis colendam pietatem: & quod contemptor ani-

mus & ſuperbia tumens commune ſit nobilitatis malum, rem eſſe difficilem in magna licentia moderari ſibi. Attamen tunc omnia jure obtinebis cum tui, tuorumque affectuum Rex eſſe potueris:

Demum ſubjecit; opera danda eſt ne ulla belli renovandi materia in poſterum relinquatur. Cumque rebellionum caput fuerit diſcors tumultus ſenatum inter, & præfectos plus æquo in æs, & cutem ſævientes, hos tu, Rex, ut commotæ plebi nonnihil des, provincia ſummove: præſtat enim tuta conditione pacem accipere, quam æquis viribus cum plebe certare. Et quod ad factioſos, cum illis remiſſiùs agendum eſt tibi; ſcias enim ad greges ſervandos non lupos mitti, ſed paſtores; & priſcos Reges plus profuiſſe clementia quam arte bellica.

Ergo Poliarchus his præfectura amotis, gratioſos ſuffecit, plebem vectigalibus ſublevavit, attritas inedia urbes commeatibus refecit, portoria minuit, amniſtiam promulgavit: congiarium plebi, donativum militiæ per ærarios diſtribuit.

Ad hanc Regis clementiam vix quiſquam in urbe, & in regno fuit, qui à nefariis conſiliis diſcedens ad meliorem mentem non ſe reciperet: quæ cauſa Autolyco fuit ut ab exteris auxiliares turmas poſtularet. Fuere autem qui hoc de pace carmen in vulgus ſpargerent.

Dicite io juvenes, & io bis dicite cani,
Pax optata redit, plaudite, virgo redit.
Civilis non ſæva furunt incendia belli,
Captivus ſacra languet in arce furor.
I citus infernas, Mars ferree, Ditis ad umbras,
Hinc Bellona tuos proripe ſæva gradus.
Symbola pacifica per templa ligantur olivæ
Fulmineaſque manus fauſta Minerva fugat.
Nunc Aſtræa redit niveis circumdata vittis,

En

En redit Aonii turba novena chori:
Inſequitur Phœbus, Phœbum Cyllenius ales:
Plutus adeſt oculis captus, & alma Ceres.
Diraque pauperies tantorum cauſa malorum,
Et maleſuada fames, atraque cura fugit.
Scilicet in falces gladios decet ire recurvas,
Atque aciem in flavas vertere frugis opes.
Ergo pro galeâ, roſeis redimite coronis
Tempora, pro raucis tangite plectra tubis.

Itaque Poliarchus ſanctiſſimis legibus imperium ſuum communivit, gnarus id eſſe momentum legum, ut ſine legibus non domus, non civitas, non gens, non ipſa natura ſtare queat.

CAP. IV.

Deficientem Autolycum Poliarchus tentat dimiſſa repetundarum parte ad ſe revocare, ſed fruſtra; nam iſte factione ſua ferox Regem è contra omni convitio inſectatur; & non contentus jactatis in vulgus libellis ejus nomini detraxiſſe, mimo etiam in publicum dato ore & impudentiam ſuam prodit, Cothurni argumentum à Theanâ producitur.

UT nulla ſcintilla belli domeſtici ſuppoſita cineri doloſo ſupereſſet, Poliarchus Autolyci conſcientiam tentare; ac dimiſſa repetundarum parte ſollicitare ad pacem, ſibi in animum induxit, ſciens meliorem, tutioremque eſſe certam pacem, quam ſperatam victoriam; hanc eſſe in manu Regis, illam eſſe donum Deorum. Adde quod à ſubditis longe fœliciùs obeditur, cum vis abeſt, & injuria. Idcirco Gelanorum cum Theandro, quorum alter in civilibus atque politicis, alter in bellicis conſiliis erat melior, in Allobrogum Coloniam miſit, ut magiſtratus urbis hujus primariæ cum ſuæ factionis duce Autolyco conditionibus pacis ſubſcriberent. Verum iſte bilem in Poliarchum evomens, & torvis vultibus in Gelanorum, ac Theandrum intuens, Dii, inquit, illum eradicent hominem

minem qui me regno detruſit, ſimul quam hi geſtabant olivam pede proculcans addidit: nullam ſibi cum adulterino Principe, ac ſuppoſititio Timandræ filio pacem fore: patris ſui Commindorigis ſanguinem effuſum vindictam ſitire. Contra Theander gnarus quantum ſit momentum pacis, quæ quibuſlibet bellis etiam cum ſpe victoriæ potior eſt, eloquentiæ ſuæ mellea ſuavitate ferreum hominem, & in Martem obſtinatum emollire aggreſſus eſt: verum ad ferream indolem Autolyci ejus eloquentiæ acies hebeſcebat. Immo tyrannus ad omne flagitium impiger libellis occultis cœpit ſævitiæ Regis Poliarchi adrepere, quatenus Gallicam gentem extolleret, & à debitis obſequiis penitus averteret. Ad horum libellorum aſpectus velut ad monſtrum Meduſæum Gelanorus ac Theander obriguerunt. Regnandi libido inextinguibilis in quæ convicia non rapitur. Non contentus Autolycus Aſtioriſtis famæ infamibus codicillis detrahere, hiſtrionibus à ſe conductis Regem, & quotquot infeſtos ſibi conjiciebat, pro recepto more ex theatro carpere, & pluſquam Theonino dente mordere inſtituit, ne ipſi quidem parcens Galliæ, quam argumento infamavit, quod inde rediens cum Gelanoro Theander Regi ſic expoſuit.

Ut audivi magnificum civitati cothurnum dari, cui præfixus erat titulus *Oppugnata Proſperitas*, ut mimicorum ſpectaculorum ſum ſtudioſus, conſentiente Gelanoro ego mentito habito, & quaſi unus è plebe ſtatim ingreſſum elaboravi, & quanta pertinacia turba vilis urgebat, tanto impetu lacertos rotabam quaſi proletariorum aliquis ſpectaturus è cavea. Senſim multitudinis capax locus coëunti frequentiæ defecerat, vixque ſufficiebat Orcheſtra magnatibus: nullus enim mimus magis ſtudia civitatis erexerat: nec plures hactenus è vulgo illuſtris ſcena propter poëtæ famam evocaverat.

Ergo ut novam fabulam exactius in arcam memoriæ reconderem, præterquam quod meipſum ad ſpectaculi elegantiam avidiſſimè converti, ſparſum in vulgus argumentum memoriam meam ſæpe repetita lectione etiamnum firmavit. Tertium immutati ſcenæ vultus tripartitam deſcripſere tragœdiam: primus remuneratam palmis pietatem: alter intumeſcentem ſecunda fortuna, & laſcivientem calcata pietate inſolentiam: tertius impietatem & inſolentiam domitam, atque vindicibus Diis profligatam expoſuit.

In præludium ſcenæ Siculus quidam propter abſentiam unicæ filiæ Eleuteriæ concepto dolori parentabat. Cauſa luctus inſomnium quod ambage multiplici animum ſenis cruciabat. Neque diutius ſuſtinendo angori par eſſe poteſt: quare Pythonem ciet. Adeſt evocatus Tireſias qui præmiſſis libationibus mœroris cauſas primum ediſſerit; deinde ſenem in ſpecum ſpatioſum compellit, ubi modulato carmine, deſcriptiſque radio circulis filiæ fortunarum initia roganti patri ſpeculi ope ita exhibuit.

Matrona funebri palla, & paſſo crine miſerabilis viri ſui manes ubere fletu dum placabat, cœli regia diductis valvis pandi repente viſa eſt; unde deſiliens Heros quondam juſtiſſimus conjugis lachrymas detergebat aſſeverans ſe inter Semideos nectare & ambroſia veſci; atque hos fletus fœlicitati ſuæ nonnihil detrahere. Porro fortunam liberaliſſimam tandiu conjugem experturam quandiu virtuti ſerviret. Nec plura loquutus Heros oculis conjugis ſe ſubduxit. Mox ad Eleuteriam (ſic matrona vocabatur) relata à Protarcho majore natu hoſtium ſpolia afferuntur. Adhuc ſuperis litabat illa, cum vexilla à Polidoro annis minore comparata adducuntur; quare matrona gratioſa geminare hoſtias, ſigna tholis appendere, Deoſque quibus poteſt modis remunerare. Adhuc cœlo & ſibi de tanta pal-

palmarum congerie gratulabatur, cum Polemium natu minimum ingentem provinciam ditioni ſuæ feciſſe fama vulgavit: quo eventu impotentioris gaudii æſtu abripitur; feſtas pyras per compita jubet excitari, & omnibus grati animi ſignis Deorum aras cumulare.

Alteri parti genius malus proluſit ab eodem Mago excitus. Is tam ampla propitii cœli beneficia uſque ad livorem indignatus ad artes Stygias cito recurrit, fucatiſque illecebris Eleuteriam faſcinat, & detortam à recto calle pietatis in vitii lubricum cum ſua ſobole abſtrahit, quatenus cœlo irato ſuperûm donis indignam illam faciat, fruſtra interim reclamante bono genio quod ſubjecta pelvi cum aqua Python ſic expreſſit.

Eleuteriæ liberi de multiplici victoria nimium feroces, & impotenter elati pietatem ſenſim prætereunt, & voluptati datis nominibus, penitus quaſi invidioſam proculcant. Ubique epulæ, joci, choreæ. Non illos ab infamibus deliciis Eleuteria parens deterret, non juſtis legibus coërcitos ad virtutem revocat: immo fit ipſa ſibi ſuiſque conciliatrix voluptatum. Laſciviæ genius nullas non formas induit, nullis non abutitur artibus, & dolis ad præcipitandam cum Eleuteria ſobolem: uſque ad aras ſerpit audacia, non ipſis myſtis, aut Veſtalibus parcitur; cœlum ipſum acrius quam à Titanibus impetitur; convicia in ſuperos evomuntur; vix ſubtilius unquam mixta ſunt aconita. Dicam compendio, vitium in pretio eſt, veritas in odio: ſic in omnem ſe volutantibus illuviem adeſt Rhamnuſia atrocibus minis vindictam intonans: Jovem pluribus oculis quam Argum illum Inachidis cuſtodem atrocia ſcelera principum virorum cernere, pluribuſque manibus ad torquenda fulmina quam Gygem centimanum armari: non muribus ut Phryges, non aſello cum Ambraciotis, aut Calvariæ cum eſſedis, non denique

Achori

Achori muſcarum Deo,ſed Jovi O.M.ſervire.Iſta conquerenti Nemeſi interceſſit defunctus Heros pro Natis deprecator: & quanquam ardebant jam fulmina tot ſcelerum incendiis, ſuſpendit tamen igneum telum Nemeſis Indigetum ſuffragio: ſed ex igneſcente telo faces emanantes inſtar cometarum, portenta futuræ, & imminentis cladis extitere. Neque Aulici, neque Plebeji meliorem proinde frugem concipiunt, aut declive vitii averſantur.

Ad tertiam ſcenæ faciem iterum advolat imperio Magi Styge evocatus genius infeſtus mortalibus; & ſuis de genio bono triumphis proluſurus proſcenium invadit excurritque faſtu pluſquam Iberico. Genio præſtiti ad ſigna cœleſtia exhorrenti, & tot ominibus ægro occurrit Nemeſis, altera manu vibrans gladium, altera fulmen quaſſans: eidem ingruentes ſtrages aperit totiuſque cothurni feralem exitum, quem objecto cribro Tireſias lepidè prodidit.

Eleuteriæ adhuc inſano tumore inflatæ, deque opimis trophæis nimium quantum ovanti minimi ſunt præſaga monſtra, furentiſque cœli minæ. Sed dum ad uberiores palmas animum appellit, & confines provincias ſpe jam & cogitatione devorat, fama eſt publica face accendi ad tumultum primarium oppidum ſuæ ditionis: & per univerſam Regionem ſerpere incendium minimi natu flabello excitatum. Caput incendii elatior animus Polemii qui ad ſuas partes generoſiſſimam pubem ſubduxerat, negans ſe majori ceſſurum jus imperii. Itaque cæde utrinque atroci dimicatum, & æquis ſæpe diſceſſum manibus. Vidiſſes Principes virgines ludibria corporum paſſas ſuum deflere pudorem, & myſtas templa polluta, & exciſa tholis lamentari. Hinc Protarchus miris artibus, ac lenociniis demerere plebem nimium credulam, tributa paſſim reſcindens. Tanta autem erat ejus ars producendi in

aciem milites, tantus ardor decertantis ut dubitares ducis partes an militis enixius obiret; quæ duæ res illi non modicam populi gratiam conciliant. Inde Polemius plurimos ex hoſtico transfugas excipiebat vultibus humaniſſimis. Protarchus impar ad ſpem victoriæ legionem Græcam accerſit quæ in Phocenſium colonia inſidebat, ingens repetendi certaminis argumentum. Ille hoc præſidio ferox ad obſidionem Regiæ, atque ad raptum ſeu necem Polemii accingitur, qui impetum non modo ſuſtinet: ſed & erumpens cum valido equite pedeſtres Pelaſgorum turmas equorum calcibus atterit: inſtat palantibus & apertis ſibi excubitorum perfidiâ valvis, ad matrem abducendam ſe comparat: vix illa extra mœnia ſtadium emenſa eſt, cum Protarchus exercitu recollecto offendit in hoſtem. Fit via vi, non telis, non gladiis parcitur. Polemius in oculis matris manu fratris occumbit. Polidorus ad ultionem fratris ſuperſtes quamvis ad noctem dies inclinaret, non receptui cecinit, ſed Andabatarum more manum conſeruit: promiſcuus quiſque ſuum lambit ſanguinem; utrimque cruenta ſtrages; vix Eleuteria ſoſpes Aſiæ ſubſtrahitur; & quanquam illius mamma telo trajicitur; animus tamen longe graviori ſpiculo lancinatur, dum hunc avertit ad fratricidia: ſatis enim lucis adhuc ſupereſt ut par filiorum in ſe mutuo congreſſu erumpentium reciproco vulnere perire videat. Tum deficit animus miſerabili matri quo ſuam ſuorumque cladem exploret. Hæret vox faucibus doloris pondere oppreſſa, donec abeuntes ſpiritus reſumens ſcelerum ultricem manum exoſculatur; feralemque ſuper aggeſta natorum cadavera ſcenam claudit.

Non mimus plauſu de more exceptus eſt, ſed concuſſa dolore turba, tanquam è funere prolis, theatro exceſſit, poëtæque libertas damnata eſt, qui cicatri-

tricem vix obductam perfricando, quaſi emptus à reliquiis factionis, vulgus extollere videbatur.

Cap. V.

Accenditur ad hos ſermones Poliarchi, & convocata concione Autolyci feros mores aperit, doloſque pluſquam Sinonios. Ad hanc orationem vero plebs in Autolycum concitatur & rex fortiſſima juventutis delectum fecit. Autolycus ad hos rumores Lycum notæ improbitatis hominem ſibi adſciſcit, qui ad ſortes conſulendas primum hunc impellit.

THeandro hæc enarrante Poliarchus ad tyranni impotentem animum interim excandeſcebat,& ad belli conſilia animum applicabat. Deinde miſſo ad Argenidem veredario ſcriptis codicillis eam rogavit ſolemnem ingreſſum in urbem differre, ne malo omini eo rerum verteretur: relictoque cum illa Aneroëſto, & Cyrthæa, Ægyptio cum Philopatra, ad Archombrotum ſcripſit, ut luſtraret copias, & ſub ſignis teneret, donec eas ad ſe accerſeret.

Inde evocata concione in forum prodit Rex, ſuggeſtum conſcendit, Deorumque primum immortalium beneficiis gratum ſe exhibet, populi ſui fidem extollit, Autolycum unum elevat, & ſaxeum ejus pectus ad benevolentiæ Regis omnia ſigna, ingratumque poſtquam ſatis incuſavit, ad illius indolem plebi formidandam ſenſim delabitur: Autolyci mores quis novit & non horruit? quanta affinitate cum ganeonibus, mancipiis, gladiatoribus conjunctus eſt homo iſte popularis? quibus artibus illos demeretur, extollit, commovet, & in quamlibet partem inclinat? Commindorigem patrem, qui adulterino concubitu luci dedit Autolycum, æterna morte dignum, quis vidit unquam? quis ad aſpectum hujus aureæ pecudis quam manibus olim devovi, non obriguit? cujus oculi terrorem ipſis manibus jam incutiunt; cujus aures immanitate barrinæ, os rictu ferinum, ſupercilium aſperum,

rum, & in feroces oculos ſævum in morem incumbens nihil niſi atrox & immane portendebat, dignum patella operculum. Quæ ſcelera cogitavit pater, & quæ mors præcox intervertit, iſte patre deterior conatur exequi; quod imperium à ſtirpe ſubvertere decreverat, filius patre nequior ſecuri jam ad radicem appoſita reſcindere radicitus parat. Et hoc inulti patiemini? quæ eſt ora, quæ ſedes, qui tota in Europa locus in quo non extent acerbitatis, perfidiæ, impietatis iſtius impreſſa veſtigia? quem poſt homines natos tyrannum tam profectæ libidinis, ſic coopertum omni dedecore reperire eſt? mitto ſupplicia ad doloris ſenſum acerbiſſima, ad infamiæ notam crudeliſſima, quibus viros ut fortuna, ſic & pietate illuſtres (adeo humanis ingeniis innata eſt cupido regnandi) cruciatos peremit. Homines per diem certos furori ſuo immolare, idem eſt apud hunc Buſiridem, ac teſſeris ludere: ebrio iſti tam vino quam cruore miſerorum exclamandi mos eſt, aut Regem oportet eſſe aut inopem. Parum eſt ſævire in homines niſi ipſi etiam numini ſuccenſeat. Quid quod nuptiarum pompam nonnunquam adornat quaſi luna in amplexus ſuos delapſura ſit, ſtultus qui non videt ipſam capite lunam ſe quacunque circumferre. Num & Phraates aut Arviragos ad genua ſua venturos ſupplices? mitto naturæ probra: non ingredior officinas omnium ſcelerum, & receſſus multiplicis iſtius, & tortuoſi animi, atque hydræ factioſæ primarii capitis quod in lacum ſuum ſeceſſit, cum nota illius ſcelera ſufficiant ut intelligatis quanta perniecies vobis à monſtro illo comparabitur, niſi vobis, veſtriſque liberis conſulatis.

Ad hanc Poliarchi orationem multitudo ſic exarſit, ut conſentientibus omnium vocibus ad vindictam clamaretur. Itaque facto juventutis ſtrenuo delectu, collectiſque ad impenſas belli pecuniis reliquum diei conſilia belli abſumpſere.

In-

Interim Autolycus lymphatam mentem nunc ad præſtigia modo ad ſortes totius orbis maximè celebratas convertebat. In illo reciprocatæ mentis æſtu quendam Lycum ad omnia conſilia pervicacem conſulit. Is colligere variis diſtractum curis tyrannum ſic inſtituit; ſi placent præſtigia, eſt in manibus ſaga inſignis, ſunt & ſortes utrum mavis? ſuperos retulit, ad auxilium elicere quam inferos manes longe ſecurius video. Et Lycus, eſt ergo tibi Apollo Delphis, cujus aditum cum penetraveris, & ex terræ hiatu ſpirans ventus acer præcordia vatis divino œſtro perculerit, tunc ex tripode tuas ſortes excipies. Attamen ne mentem tuam aperias priuſquam tota victima totis membris contremiſcat. Pythiam coge vel reluctantem, nam vi coacta invictum te fore præcinet; non vaticinium fallet eventus, nec abſcedendum niſi poſt appenſum templis donarium. Eſt & Dodoneus Jupiter apud Moloſſos, & ſacræ quercus, & vocales columbæ, quæ abſque ambage ſortes referent, niſi te timor excutiat ad tinnitum lebetum.

Præterea priuſquam belli aleam jacias, ede gladiatorium munus; hauſtus oculis ſanguis ad Bellonæ furorem accendet. His pugnæ præludiis Nemeſi litabis: ea porro ubique floreat munificentia, quæ Regii ſceptri candidatum decet. Ad hæc Autolycus, quam bene à te nobis proſpectum eſt, niſi fallit animus, exitum auſpicatum res ſortitura eſt. Mox interminatus Poliarcho, & Regno, ſubdidit interfecto Aſtioriſte, tunc erciſcundis provinciis incumbemus, unoque ſolio te ſuperior ero.

CAP. VI.

Poliarchus conſiliorum, & conſciorum Autolyci certior factus per exploratores ad id conductos copias educit; quæ cum eſſent longe minores hoſtilibus, vultum tamen in lætitiam componit. Sed veterani non pauci ad regem deficientes, & Autolycum, & Lycum ulcerant; quare hic ad præſtigia ſagæ recurrit.

POſtquam Poliarchus nefanda conſilia per exploratorem reſcivit (habent enim principes conductos homines qui hoſtium mentem partibus adverſis aperiant) quibus ſtimulis iræ in improbum conſiliarium actus eſt! quo furore in Lycum exarſit? Equidem, ait, Lycum iſtum crediderim vel ex lupo genitum, adeo feroci eſt indole, vel ex Lyci hoſpitum popæ adultero concubitu procreatum, vel certe Titanum emerſum cruore, totieſque devovendum Diris, quoties robur & ſaxum meritus eſt. Neſcio quid triſte id nominis ingerit: hoc augurium horreſco, & ſequor. Audivi (quod omen avertant ſuperi) à quodam Lyco Regem Creontem ſocerum Herculis & ſceptro & vita ſpoliatum: numquid iſte Lycus patris indolis æmulus par facinus mente decoquit? at ſciat redivivum Herculem, qui ſcelus ejus eluere poſſit. Primus ſceleratorum impetus ſtatim vel infringendus eſt, vel objectis impedimentis donec convaleſcat, retardandus; pugna eſt de integro ineunda. Deinde ne moram conſiliis hoſtium daret, copias accerſitas educit ad Coloniam Allobrogum, & uno vel altero ab urbe ſtadio caſtra metatur.

Ibi vallum ex ceſpite, aggeſtaque humo, & frequenti arbore, ſaxorumque molibus communitum eſt à Tyronibus, ut ex eo fas egredi nemini foret, niſi buccinæ cantu factâ pugnæ copiâ. Prius tamen ſpeculatores mittit, qui de hoſtis robore renuncient. Principes enim curare debent ipſos ne lateat, quo animo ſint qui bella conſtituunt, ut illos tanquam ſubſeſſores & inſidiato-

diatores temporum obſervent & caveant. Relatum eſt duas inſularium legiones hoſtium vires reparaſſe. Haud alias tam alacrem milites viderunt Heroem, & licet nimium impares eſſent ad ſpem victoriæ, reſque pene deſperatæ viderentur, tamen in vultu Poliarchi interrito aliquam ſpem victoriæ augurabantur: Duces enim rebus afflictis hilaritatem ſimulant,& adverſas res adumbrata lætitia abſcondunt, nam milites ſi fractum ſui ducis animum adverterint, ſtatim collabuntur.

Interim illudit fortuna Autolyco, eumque lancinat veteranorum defectio qui tricena ſtipendia meruerant. Ipſe tamen nihil infracto animo reſiduos concione incendebat. Jam vero exploſa videns ſua conſilia, & maturato opus eſſe intelligens, omiſſis oraculis inferorum Deorum auxilium per veneficia eſſe efflagitandum exiſtimat.

Erat veneficæ regione tota famoſiſſimæ in antro quodam extra pomœrium ſatis amplum commodumque domicilium: nam ibi exudantis pumicis liquor in unum coaleſcens alveum ſitim extinguebat, crebrique frutices non ingratos fructus producebant: intus tamen tenebræ ſepulcralibus formidabiliores; ita ut facile crederes erupturam inde Sibyllam quæ Æneæ fata cecinit. Hujus veneficæ operam Lycus haud ſemel uſurparat, nec eam irritam. Ad hanc ergo noctu recurrit, ſed non abſque aliquo horroris ſenſu. Oſtium non ſatis audaci ſtrepitu impulſum ubi exſonuit, audito illa fragore ſubhorrida voce quæſiit, quis ad fores? Supplex ille rogare ac dicere egere ſe divinis artibus. Mox ſera ſponte delapſa cecidit, recluſæque ſubito valvæ admiſerunt intrantem. Tum iſte Gallica hyeme frigidior ex præſcripto ita de more eſt loquutus.

O Phœbas dilecta Deo ſanctiſſima vates
Da bona verba precor, ſi fors optata favebit,
Si quando mihi fortunæ ſubriſerit hora,

 Praci-

Præcipuum mihi numen eris; tunc ibit ad aras
Victima ſancta tuas, pecoris pater ibit ad aras
Corniger, & querulæ fœtus ſuis, hoſtia lactens,
Spumabit pateris hornus liquor, & ter ovantem
Circum aras pubes agitabit læta Choream.
Illa ſolo fixos oculos averſa tenebat
Nuda pedem, nudis humeris, diffuſa capillos;
Suppoſitoque genu ſub limine fœmina fatur:
Quidquid in orbe vides paret mihi florida tellus,
Cum volo mellifluis horreſcit languida ſuccis;
Cum volo fundit opes, Zephyrique tacentia ponunt
Ante meos ſua flabra pedes, mihi flumina parent.
Submoveo terraſque polis, & ſydera mundo
Nube ſuperjecta: do fræna ingrata leoni.
Quid? leviora loquor? lunæ deſcendit imago
Carminibus deducta meis, trepiduſque fugaces
Flectere Phœbus equos revoluto cogitur orbe.
Tantum juſſa valent.

Mox anus macię confectum corpus, & decrepito ſquallore incultum ex illa nocte exeruit, teſtudineos gradus baculo ſuſtinens. Poſtquam ſulcatas genas Lycus aſpexit, aratam frontem, depreſſos ſupercilio oculos, villoſam cutem, apertas nares, & muco horridas, os diductum, putidos dentes, quantumvis aſſuetus ad hoc terriculum, tamen exhorruit: quanquam ille vultus ad hilaritatem componere ſtuduit. Tunc vetula in cratere manus abluere, idipſumque jubere hoſpiti: deinde radio deſcribere circulum, & in illius meditullio hominem ſiſtere: poſtea turbatum ſputo pulverem medio digito tollens, frontem nauſeantis inungere. Mox illa avulſum proxima ilice viſcum aquis triplici jactu emergens deproperato balbutientis linguæ volubili carmine, eundem ramulum hoſpiti porrigebat, præcipiens è regione caſtrorum toties aquam eodem ramulo ſpargi. Vix ille Veneficæ morem geſ-

ſerat ramum ex præſcripto ter excutiens cum ſic illa:

Modo jactatas ſpumet Stygia
Ramus ab unda; modo nudato
Pectore Phœbus triſti ferio
Brachia cultro.
Di quos profundo gurgite Inferna ambiunt
Quacunque ſtagna, Juppiter, Juno Inferûm
Aperite manes, pandite horrendum chaos,
Adverſa dirus caſtra concutiat tremor,
Sunt ſæva vobis arma. Quid ſegnes moras
Ergo paratis? frangere hoſtiles placet
Placet catervas: plura ſi quærit furor
Dabitis ſorores; ſunt faces, angues, minæ,
Sunt bella vobis, rumpite infernos lacus.

Vix illa votum abſolverat cum ſubito ingens orta tempeſtas prima fronte copias Poliarchi exterruit: at princeps prudens animi juſſit omnes conſtanter perdurare, donec ille nimbus atrociſſimus exſæviret, penituſque evaneſceret: interimque tumulo ſuperato perorans quaſi deficientes ad Martem ſic tandem accendit.

Si me cum ignavis & pluribus qualemcunque vitam honeſta morte potiorem habentibus fortuna junxiſſet, Commilitones, tacerem potiùs quam irrita verba jactarem. Verum & virtutem, & fidem veſtrám cum ſatis expertam, probatamque habuerim, eſt quod vos ſollicitem impenſiùs ad metendas palmas ex perduellibus, qui plus tumoris quàm fortitudinis in certamen afferunt. Quid enim poteſt multitudo imbellis adverſus veteranum militem? excitate, excitate avitæ magnitudinis igniculos. Quid eſt quod vos viri fortes & expediti impeditam numero multitudinem perhorreſcitis, quæ jam ſemel à vobis partim fugata, partim profligata eſt? Ite ergo alacres, ut quam gloriam à majoribus accepiſtis, veſtris poſteris relinquatis; cumque

pro aris & focis fortiter decertaveritis, nulla tam ſurda poſteritas erit, quæ non vos in cœlum debitis laudibus ferat.

CAP. VII.

Concitatus oratione Poliarchi miles Martem ſpirabat, & inanes tyrannorum artes explodebat; cum ad manus ventum eſt, diu Mars communis tandem ad æquiorem partem inclinavit: fugatoque atque profligato hoſte Poliarch. receptui canit.

HÆc Oratio Poliarchi milites ſic exſtimulavit, ut & calcar currentibus adderet, & ultro properarantes urgeret, adeo ut irrita fierent præſtigia, virtuſque prudenter adgubernata Veneficæ vires inanes & nullas faceret. Fervebat pariter ad Bellonam, Martemque ſpirabat fidens animi Autolycus qui demum obſidionis diutinæ impatiens ad eruptionem ſuos ita concitavit, ut ambo exercitus infeſtis animis ſpiculiſque diu Marte communi inter ſe committerentur tanta cum ſtrage quantam integer dies potuit intueri: ſæviebat enim Mars utrimque atrociſſimus antequam Aurora inſtabili fulgore ſumma montium libaret, & poſtquam ſenium diei veſper indixiſſet, nihilo tardior pugna novis recrudeſcebat viribus ſuffectura in craſtinum, niſi ſpiſſiſſimæ tenebræ aciem diremiſſent. Inde emicabat Autolycus & lymphato ſimilis per ſuorum ordines exultim volitabat, cædes terroreſque circumferens, denſans ictus, globo cuneos frangens, trudens adverſos, inſtans perculſis. Hinc Poliarchus inſtar tonitru obvia quæque ſternebat: tandem æquis locis æqui dii; & undique armorum terror ſignis volitantibus, clangentibus tubis, lituis concinentibus, fulgentibus gladiis, & immani quodam ſtrepitu æreis tympanis perſtrepentibus. Jam pulveris nubes confundebat oculos, jam miſſilium grando concitabatur: jam inter ſeſe colliſæ in modum roſtratarum navium

acies trudebant, trudebanturque alternis veluti fluctibus reciprocatæ.

Inſtabat heros ſimilis bacchanti; & ad decumanum extremumque impetum ſuos impellens, qua data porta urbem invadit; ſed delectus flos juventutis in primo agmine non excepit modo furentem, ſed etiam pene uſque ad caſtra repulit. Gelanorus tamen qui in dextro cornu ſcitè pugnabat copias ſuas ſic excitavit, & Gobrias in lævo ſic obſtitit, Andropiſtus denique, ſed imprimis Archombrotus veteranorum præſidiarias copias in extremo ducentes agmine hoſtilem impetum ita ſuſtinuere, ut fieret via vi, aditus rumperentur, & per patentes ruinas prorumperetur in urbem antequam tenebræ certamen diremiſſent.

Fuſo tandem hoſte atque internecione deleto Poliarchus & Archombrotus veſtigiis fugientium hoſtium inſtant rati nunquam extingui poſſe incendium, niſi flabellum, & fax Autolycus proprio cruore immergeretur. Sed ille noctis illunis præſidio fretus palmarium oculos facile declinavit, & collectis quacunque potuit equitum alis ad Heduos, inde ad Ciſ-Rhenanos equum concitavit maledicens fatis. Quare Poliarchus poſtquam palantibus ſuis ſignum dedit, ipſe tam diutino & laborioſo defunctus prælio in urbem corpus curaturus ſe recepit; copias vero partim ſecum adduxit, partim ad caſtra hoſtium metu pernoctaturas cum commeatibus remiſit.

CAP. VIII.

Victores ſpolia colligunt, Poliarch. vero armigero ſuo dat inferias. Mox gratulationes ab Aneroëſto accipit. Inſequitur miles victor Autolycum, & Lycum fugientes, eoſdemque incautos obſidet, & capit. Adducti vultum componunt, ardet tamen in iras, & convitia Autolycus indignatione periculi: ſed non impune.

AUrora diem reduxerat, cum Poliarchus ingentis lætitiæ ſenſu ob partam victoriam excitatus, tu-

bæ clangore, tympanorumque ſtrepitu copias omnes coëgit, & ad colligenda cæſorum hoſtium ſpolia benignè invitavit, præmium virtutis ſolam gloriam ſibi aſſumens. Quæ rerum facies! Eques pedes confuſi, cæſis mixti vulnerati, & adhuc cum morte luctantes; confoſſi equi & in cruore ſuo natantes, trunca capita, ſuccisi poplites, ſpirantia cadavera, & undique flumen exundans ſanguinis horrorem ſpectantibus inſinuabant. Inter cadavera reperto armigero dolens Poliarchus dedit inferias: hunc ſcilicet ſors adverſa ſtrenuè decertantem abſtulerat: quæ cædes Regem dupliciter torſit, erat enim & exploratæ fidei, & ſpectatæ virtutis: deinde aras è quadrato ſaxo erexit, non fallax poſteritati monimentum.

Aneroëſtus hauſto tam proſperi Martis rumore, diutius temperare ſibi non potuit, ſed aſſumpto ſecum Ægyptio pene adhuc dubia luce, dum Argenis mundum muliebrem comparat, nec ille prolixiorem moram nectere poteſt (mulieres enim dum comuntur annus eſt) equo citato in urbem contendit. Adhuc Poliarchus intentus erat his pietatis officiis, & pyris cadavera aggerebat, cum Aneroëſtus in collum victoris irrumpens, quantus es, infit, mi Aſtioriſtes, quem velut alterum Martem indomita virtus & in campum rapuit,& poſſeſſorem arenæ reliquit! Qualem porro & quantum eſſe te oportebat cujus fortunam non mortales ſolum verumetiam ſuperi, non hominum voces,ſed elementorum, totaque natura præſenſit. Teſtis ille cometes qui te Gallicum Herculem in excidium tyrannorum natum præmonuit. Teſtis planeta Juppiter qui te naſcentem in Syderum Apollinis & Martis amplexu vidit: qui ſub Herculis Sydere in auras prodeuntem, non brevi compendio miſeriarum victorem, ſed hærentibus diu ærumnis in exilio ſub ignoto & privato habitu totos annos hæſurum portendit. His adje-

adjecit pauca Ægyptius qui ſe Aneroëſto adjunxerat; non jam meum querar exilium, placet enim extorrem eſſe à patria ut ſim oculatus teſtis tot illuſtrium victoriarum Poliarchi. Rex interim tot encomiis confuſus nunc ſuorum virtute hanc gloriam tegere, nunc abire in gratias. Una ſupererat Argenis ad pompam triumphalem auſpicandam, & unus Autolycus ad triumphi amplitudinem.

Interea temporis Rex celerem equitum alam ab hora antelucana miſerat qui confugientis ad Cis-Rhenanos confœderatos, Autolyci veſtigiis ſtrenuè inſtarent, & cum Lyco conſiliorum artifice hunc adducerent: nihil enim profeciſſe credebat, niſi æmulum quem armis domuerat, luce palam ad exemplum orbis lictoris gladio interimeret.

Forte ambo perduelles in Heduorum oppido ſeu prolixo itinere ſeu pridiano certamine defatigati, ſeu corpora curaturi diverſabantur, cum Poliarchus ſubito impetu & improviſa obſeſſione diverſorium Autolyci jubet circuncingi. Miles Autolyci ad arma ſatis imparatus tumultuariè cultum militarem comparare, ac vim vi repulſare tentavit. Attamen ex quo captivos duces intellexere, jam quaſi membra ſine capite trepidabant, jam emicabant fuga: ita ut non multo ſanguine, ac pene citra pulverem parta victoria Poliarcho ſtaret.

Abducuntur ergo ambo duces, ambo perduellionis rei, quorum alter manu, alter conſilio potior erat; ac breviſſimo temporis intervallo totum iter mira equorum pernicitate conficiunt. Poliarchus interim obviam adventantibus Argenidi & Cyrthææ ad aliquot ſtadia procedebat, eamque in caſtra ſua primum, ac ſub pelles ſuas citra pomœrium deducebat, cum incondito clamore exercitus obſtrepere auditus eſt. Sciſcitanti Poliarcho nunciatum advecta duo belli civilis columina,

mina, Autolycum atque Lycum tandem adeſſe. Itaque oborta uberiore lætitia hos ad ſe jubet adduci. Autolycus erecto de more ſupercilio ſuccedens, ad Regis advolvi pedes ſuſtinuit quidem, at conſtante tamen voce, & vultu minaci, culpam inquit excuſatione non prætexo: neque, ſi crimen eſt, pœnam deprecabor. Sed tamen tantum fortunæ ludibrium immeritus luo. Rex ad porrectum hominis ſupercilium obſtupeſcens, & intortis vultibus in eum intuens, diſces perfide potentiam nullam quæſitam ſcelere cuiquam eſſe poſſe diuturnam. Et Argenis ſubdidit, non ſivere Dii tanta ut honorum moles, quibus te Rex publice coluerat, in tam impares humeros incumberet. Verum ubi Lycum alta diſſimulatione prementem conſilia Cyrthæa deſpicata eſt, juſtiſſimi odii in hunc Autolyci conſiliarium acerbitatem concepit, & mille geſtis improbiſſimum ſcelus averſata, convitiis primum adorta eſt: deinde ut ea convitia in ſuum, fratriſque ſui caput retorquentem Autolycum audiit, Regemque terræ filium ab eodem appellatum, creſcente ira impurum os excuſſiſſimâ palma pulſavit. Apes ideo pungunt, quia ubicunque dulce invenitur, ibi & acidum eſſe ſolet. At ille diſſimulatâ irâ frontem explicare.

Porro Lycus in utrumque paratus juſtiſſimo incenſum dolore Regis animum compoſitis lenociniis verborum ſubdole demulcebat. Cyrthæa vero implacabili nihilominus ardens irâ, amicitiam, inquit, utilitate colere, gratiam fingere in odio, verba componere, & mella eloqui nunc incipis; nimirum ut judicii laqueos, & ingruentes tuo capiti Lictoris gladios cautè declines, jamque advolas aprica volucris fugata hyeme. Excipiens Andropiſtus, addidit: plura ſunt ad amicitiæ aram donaria nuncupantium vota, quam exolventium: neque ullæ ſunt occultiores inſidiæ quam quæ latent ſimulatione officii. Itaque Autoly-

cus

cus auditis inſtantis ſupplicii minis fræno linguæ impoſito, in rabiem ex dolore pene efferatus eſt. Et Lycus pari exanimatus pavore triſti ſilentio obmutuit. Rex utrumque ſub arctiſſimâ cuſtodia ſervari jubet dum pompa triumphi procuraretur.

CAP. IX.

Triumphus adornatur in quo Poliarchus, & Argenis eminent cùm nativa gratia, tùm fulgore purpuræ, atque gemmarum. Autolycus & Lycus in carcere necem ſibi afferunt, at pompam decorant, quæ ad templum procedit. Triumphale epulum ſequitur.

JAM miles lauro frontem cingere: principes & ipſi laureati ad pompam ſe comparare, dum compita floribus ſternebantur. Hinc tubicinum cantus; inde Lyræ & Barbiti ſonus pompæ præludebant. Argenis Rege ſic volente in currum laureatum albiſque vectum quadrigis attollitur, funalibus accenſis augetur dies. Poliarchus in equo, Argenis in curru ſpectabiles admotis luminibus inſtar Solis, & Lunæ micabant. Omnium ordinum nemo fuit, qui triumphum juſtis honoribus non proſequeretur: togati magiſtratus, flamines feſta obducti purpura, Pontifices apiculis velati, demum Popæ victimas centum ad Ecatombem paratas ſequebantur; omniſque ſexus, & ætas promiſcua.

E caſtris ad urbem Allobrogum Coloniam perduellionis ſedem procedebatur: utque triumphantis gloriæ nihil deeſſet, miſſi ſunt qui Autolycum è cuſtodia ad triumphum educerent. Verum ille ſeu tali præcavens infamiæ, ſeu ſupplicii metu, abruptis venis expirabundus jacebat: eademque ſævitia Lycus in ſeipſum veluti ex pacto mutuo uſus, propria manu ſibi necem conſciſcens tot ſcelerum vindex, & lictor fuerat. Itaque ambo bigarum caudis alligantur poſt victorem trahendi. Hos ſequebantur rapta hoſtibus ſigna militaria. Tum Ciceriæ effigies ad ludibrium

hiante

hiante ore cum ſtrepitu dentium, & petreiæ ebriantanum effingentes. Succedebat bacchabundum agmen præcinctum hederis; & per novem choros diviſa juventus concentu multiplici bellicam victorum gloriam extollebat, uno regente tenorem Apolline perſonato qui flexanima voce novem Muſis præibat, quæ concentu diſcriminato, & voce ſuaviter cum lyra, cythara, ſiſtro, pandara, & omni fidium genere attemperata Heroum laudes celebrabant.

In ea pompa Poliarchus (nam Archombrotus ab ea ſponte aberat, ut tota belli confecti, triumphique gloria in Gallorum Regem refunderetur) omnium in ſe oculos convertebat; ſiquidem aurea fulgebat cæſarie quæ ingenio ſuo flexa circum humeros, frontemque ludebat: obtutus non ſuperbus, ſed in quo ſitæ erant blanditiæ. In ejus purpura Lapitharum, & Centaurorum pugnam acus Phrygia ſcitè effinxerat, cujus fibula Palladem in ſuccino exprimebat. Placidiores auræ, & blande ſpirantes modo comam afflabant cervicibus molliter affuſam, modo adductis penulæ fimbriis equi terga cohoneſtabant, qui ſuo tumens onere arrectam jubam torquebat, trux ſupercilium verſans, & in utrumque latus alternis vicibus ſe librabat extremâ ungulâ leviter terram feriens, mox agitationis contentione modico inceſſu temperans.

Argenis in curru proximè ſequente ſpirans Deam imago erat ſimulachris omnibus emendatior: nam interpolatus nive genarum murex roſæ veneres ſuperabat; prominentium oculorum par ſupra gemmas flagrabat: frons ea erat in quâ gratiæ ſeſſitabant; in nodum collectam comam auream hyacintina faſcia ſtrinxerat. Cervicis ebur monile diſcriminabat Indicis lapillis illuſtre: veſtis purpurea radiis intexta aureis Helenæ non imparem faciebat.

Ad ſummi Jovis templum in urbe media ſitum pom-

pompa devenerat, cujus veſtibulum ſymbola triumphantium decorabant. Adyta templi fulgebant auro, vermiculatæ parietibus neque tholis imagines deerant Græcanici operis. Sacerdos abſtemius, pura luſtratus, & obductus tela textili in limine templi opperiebatur triumphantes, quos inde ad aras ſiſtebat, ubi aſperſo frugibus capite victimæ, thureque maſculo oblitis cornibus, & ſetis in ignem injectis cultrum à fronte victimæ ad caudam ducit, quâ cæſa rimatur jecinora, an ritè perlitatum eſſet. Interea modulato carmine perſonabant aræ, quas flamines pedibus ad præſcriptum vocum agitatis excurrebant, donec abſcedendi ſignum datum. Tunc Aneroëſtus pompam hoc pæane proſequebatur cæteris comitantibus ita præiens.

Cæruleâ victor tandem caput exue criſtâ
Quod laurus ſibi poſcit apex; cecidere rebelles:
Se modo læta tuis ultro pax inſerit arvis.
Succedunt galeis flores, tentoria mutat
Auro picta domus; rigidi pro vulnere Martis
Cynnama grata fluunt, virideſque inſigne triumphi
Cum plauſu aſpiciet juveneſcere Gallia frondes.
Plaudite, laurigeris, Galli, ſtipate quadrigis
Sublimes Heroas celebri ad Capitolia pompâ.
Hydra gemat quæ multiplici fœcunda Ceraſte
Eumenidum furiata comis emerſit ab orco.
Vivat io ſcelerum vindex, & monſtra, rebelles,
Parcarumque colos cœleſti munere vincat.

Epulum triumphale ſuperbo lautum apparatu in propatulo datum eſt, congiarium plebi, militi donativum, rudis exauthoratis, non paucis manumiſſio, cæſis adorea, ac mauſolea pro cujuſque gradu, conductis qui illuſtria geſta effingerent: gentilitia ſtemmata, ſpolia hoſtium circumferebantur: indictumque juſtitium.

CAP.

CAP. X.

Andropiſtus coactâ concione, objurgat levitatem populi, in tyrannos plus æquo proclivis. Et Archombrotus de nuptiis ſuis agit.

TAmetſi Rex promulgatâ amniſtia culpam perduellionis populo ad omnem auram plus æquo mobili remiſiſſet, & pluribus benevolentiæ ſignis de omnibus optime meritus eſſet, non abs re tamen eſt viſum, ut Andropiſtus coacta concione ſuggeſtum aſcenderet, & admiſſi ſceleris atrocitatem dicendo monſtraret, ne tanti criminis rei audirent in poſterum. Quod ille ut innata erat dicendi facultate quam ars expoliverat, & uſus familiarem reddiderat, ſic eſt auſpicatus.

Equidem in divini Philoſophi labellis tanquam in lectiſternio Muſarum humanitatem ſeſſitaſſe crediderim, cum hoc tanquam ex tripode oraculum edidit: Tum demum fœlicia eſſe regna cum aut Reges philoſophantur, aut regunt philoſophi. Quo effato non inanis, & ſuperflui acuminis viros inducit, quorum indoles extra metam neſcio cujus ſcientiæ damnata caligat ad utilis prudentiæ lumen, ſed homines publicis virtutibus claros, cupiditatibus imperantes, natos regendis populis regio ſupercilio pares. Quotquot enim voluerint imperare, hi ſuis primum libidinibus frænum imponant, ſpernant voluptates, cæteras animi labes repellant, & improbiſſimis Dominis dedecori, atque turpitudini parere deſinant: dum enim his obedierint, non Imperatores, aut Reges, ſed ne liberi quidem ſunt habendi.

Regem non faciunt opes,
Non veſtis Tyriæ color,
Non frontis nota regia,
Non auro nitidæ trabes.

Rex

Rex eſt qui metuit nihil,
Qui tuto poſitus loco
Infra ſe videt omnia.

Infœlicia ergo regna, quæ cæca tyranni, voluptatum veterno corrupti temeritas adminiſtrat: A vobis quæro, cives, cum ſummum imperium non tam ex veſtro ſuffragio, quam ex hæreditario jure pendeat, quamobrem incertis auſpiciis, turbatis religionibus, Jove irato, tyrannum regnaturum precario vobis impoſuiſtis? Neque deeſt mihi apertus campus ad increpandam levitatem veſtram quæ pinnulâ turrium verſatilior eſt. Ne vivam, culpa veſtra miſeri fuiſtis, & pernicioſiſſimo nationum omnium exemplo, quæ veſtris inhærere veſtigiis nunquam dubitabunt. Quot filiæ principes, quot matronæ nobiliſſimæ ludibrium pudicitiæ ſuæ perpeſſæ violatum ſuum decus deflent? neſcio quomodo jam uſu obduruerat, & percalluerat veſtra incredibilis patientia. Optandus erat vobis Harmodius aliquis, aut Ariſtogiton qui Tyrannum hunc uxores & filias veſtras quotidiano ſcelere attrectantem ab axe deturbaret, quem temere occupabat: nam æger flagranſque animus haud levioribus pharmacis reſtinguendus erat, quam furioſis libidinibus exarſerat. Quicunque longævæ pacis cupidi ſunt, hi ferro parcere nuſquam debent, quo factioſis purgent rempubl.: nunquam enim illi ad mentem meliorem, ne ipſis quidem victi regiæ benevolentiæ monimentis, ſe transferent. Quid vero aliud expectandum fuit ab eo qui ab adoleſcentiâ ſua familiares voluptates habuit; qui juventutem ſuam his exercuit alieni appetens, ſui profuſus, ardens cupiditatibus.

Tali tyranno victima haud ulla amplior
Potuit, magiſque opima mactari Jovi.

Deponite tandem aliquando deponite pertinacem hunc mentis non ſanæ furorem, cum animis in odia

obſtinatis, Regemque veſtrum reducem toto affectu amplectimini. Nec eſt quod victricem illius manum perhorreſcatis, quem ſi totis brachiis, & expanſo ſinu recipitis, dementem patrem experiemini. Demum ea futura eſt ætas illo imperante, cui Saturnus ipſe invideat, dum vos, liberoſque veſtros è dura tyrannide reponet in antiquam libertatem.

Hæc Andropiſti oratio cùm tacitis omnium ſtudiis, tùm publicis benevolentiæ ſignis excepta eſt: jamque altis defixa radicibus pax illa videbatur, cum Archombrotus Poliarchum cœpit ad conſummationem fœderum ſollicitare, quibus ille ſanctius nihil habens promiſit nullas ſe moras interpoſiturum donec manum extremam tanto operi admoveret, & quamprimum captaturum ſe locum Cyrthæam alloquendi, quam Archombrotus efflictim deperibat; & ad nova fœdera, pompamque nuptialem animum appellendi; quæ omnium Optimatum votis expetebatur.

CAP. XI.

Diverſantem in amœniſſimo prædio Cyrthæam Poliarchus convenit, & ſatis laudato Archombroto, nuptiarum mentionem injicit. Illa priſtinam fidem Archombroto datam diſſimulans ad nutus omnes fratris paratam ſe oſtendit. Ergo Rex Timonidem in Siciliam monendi cauſa Meleand. mittit.

SUpra Rhodani fertilem ripam prædium erat amœnitatè præcipuum. Convallem puta quam ſeu collium immortalis viror, ſeu ſylvarum gratiſſimus horror, ſeu aquæ Rhodani variis flexibus locum alluentes ex omni parte vallant. Aquæ illæ omni cryſtallo nitidiores catervatim ſcaturiebant è collibus, & ludibundo lapſu per lapillorum moras fluctus criſpabant ſuos, ac pene muſico ſuſurro ſomnum conciliabant. Dixiſſes Orpheo alicui ſaxa ipſa reſpondere, dum quotquot aves cantu gaudent, modulos ſuos inter dumeta, ſaxe-

taque reciprocant. Porro in ſylvis ornandis natura ingenioſa ſic luſerat, artem ut omnem præverſura ex arboribus nexu mutuo ramos miſcentibus, compluvia amœniſſima conſtrueret, quorum ope lætiſſimum nemus obambulari maximâ cum voluptate poſſet. Iſtic horti Adonidis, & pometa Heſperidum, quæ exceptæ canalibus aquæ, & paſſim per varias fiſtulas aſſurgentes, cadendoque tenuiſſimum imbrem referentes irrigabant. Sed imprimis ſaxea moles in umbone intumeſcebat, unde manabat ingens aquæ vis, quam excipiebat magni ambitus lapis, moxque dividebat in alios canales ad ambulantium voluptatem. Inter hortorum amœnitates illas domus in altum porrecta, & quam oblectabat amnis ſpectaculum, aſſurgebat: porticus hinc & inde procurrebant in hortos, & in porticibus laquearia picta, & teſſelata pavimenta: nec deerant aulæ, triclinia, conclavia ejuſdem magnificentiæ; non thermæ corporibus abluendis. Porro faſtigium ex quadrato lapide ad ambulationis voluptatem acclive ſatis porrigebatur, ut facilis proſpectus eſſet in flumen, ſubjectoſque campos. Cumque locus iſte is eſſet ut dignus Muſis videretur, (ipſam enim ſuperabat Theſſaliam) & Diis Deabuſque quas cepit ſtirpium colendarum humanitas, haud mirum eſſe debet ſi Cyrthæa iſthuc amabat divertere, exoneratura veteribus animum moleſtiis; ex quo Poliarchus bellum in has oras coactus tranſtulerat.

Itaque Rex cum ſciret ſororem illic tunc temporis diverſari cum Philopatra, aliiſque puellis, ipſe omiſſa regiæ dignitatis ſuæ mole, cum aulicis paucis eò ſe recepit; Cyrthæamque è ripa fluminis panem in fluctus jactantem, & gaudentem congregatos ad eſcam piſces concitare ad certamen, improviſo acceſſu imprudentem turbavit, donec Poliarchus ipſe porrectæ frontis ſerenitate illam permulſit; & quaſi perfunctoriè pauca

loquutus extra ſermonum arbitrium circa oram ſylvæ eam ſubduxit, ac tandem omnino remotis arbitris ſic affatus eſt.

Quamvis cuncta retro ſecula raro principem viderint, in quo effingendo tanquam in Pandora totus Deorum cœtus inſudarit: tamen non uſque adeo inopem viris ætatem noſtram fecere Dii, nullos ut habeat quos non fortuna magis quam dotes animi & corporis in ſolium evexerint. Miretur ſane Aſſyria Ninum ſuum, ampliſſimi propagatorem imperii: jactet Phœnicia Cadmum ſuum novi conditorem: Thebæ Herculem ſuum ſuſpiciant, maſtigem tyrannorum, & orbis purgatorem: ſed hæc vetuſtatis monſtra ſunt, quæ à ſeculi noſtri Heroë non dico æquari, verum etiam ſuperari nullo negotio poterunt. Ne vivam ego miraculum orbis & omnium ætatum prodigium haud temerè hunc dixero, in quo ornando natura ſudavit, & omnes omnium principum dotes prodiga eadem illa concluſit. Imo Cœlum ipſum ex omnibus antiquitatis miraculis eum conflavit, ut omnibus ætatibus, & poſteritati nunquàm intermorituræ in exemplum eſſet. Is inquam eſt in quo nulla virtus animi, nulla dos corporis, nulla fortunæ prærogativa deſiderari poteſt: eſt enim, mihi crede, Heros iſte omnibus naturæ, & fortunæ donis abſolutiſſimus, utpote qui ex parentibus ortus ſit generoſiſſimis, qui præditus ſit eximiis animi, & corporis dotibus; qui ab Heroicis facinoribus ætatem ſuam auſpicatus ſit. Tum Archombroti ſubitum appulſum in Siciliam; humanitatem in præſtanda ſibi ope, dum ſe prædones adoriuntur improviſo facinore: fidelitatem in promittendo extrema omnia, dum ignium accenſorum indicio quæritur ipſe Poliarchus, & pro ipſomet à ruſticis Archombrotus capitur, in regiam deducitur, coram Meleandro Rege ſiſtitur: audaciam ſingularem dum provectum hunc ſenem, pericli-

clitantem jam, & luctantem cum fluctibus è lacu eripit: fortitudinem dum pugnat, dum vincit, & Licogenis caput, opimum ſpolium abſcindit: prudentiam in detegendo arcano Radirobanis conſilio, & inſidiis penitus explodendis, imo in cælando ſuo nomine, ſuo genere, ſua fortuna fœlicitatem in ſubigenda quamprimum Sardinia, cæteraque ejuſmodi eximia non raptim, ſed fuſe recenſet. Nec omittit irritam Meleandri gratiam, promiſſas Argenidis nuptias, qua dignus Regi videbatur; demum rationem qua frater Argenidis, filius Meleandri, hæres Siciliæ, novo prodigio agnitus ſit, quam Mauritaniæ, atque Sardiniæ adjuncturus ſit. Atque his ſubjecit in ſponſam à ſe huic Heroi eam eſſe promiſſam, rogans ne fidem ſuam, ſuumque pactum irritum faceret.

Cyrthæa quæ Archombroti ſui laudes proniſſimis auribus audiverat, diſſimulare tamen cœpit à ſe nuper in antri latebris Archombroto fidem eſſe datam: ſed fratri aſſerere, nihil ſe non facturam quod ipſe ſibi imperaſſet: obtemperaturam ſe Regi & fratri, cujus imperiis nihil antiquius unquam ſit habitura, denique nil ſe officio ſuo prævorſuram.

Poliarchus accepta fide ſororis maturandum negotium ratus repetendam brevi Arelatam monuit, ubi ſolemnia nuptiarum cum pompa regia procurari deberent. Tum diſcedens è prædio cum ſuo comitatu, hoc de Archombroti indole, ac regiis artibus acceptum nuper in Africa carmen ſorori porrexit, quod illa exultans gaudio ita legit.

Ecquis, ô Regum generoſa proles,
Regias ivit melius per artes;
Dum tuam frontem teneris ab annis
Caſſis inumbrat.
Qua decet juſtam ſinuare foſſam
Caſtra quæ cingat bene ducta noſti;

Caſtra tu forti potitus ſuperbo
Claudere vallo.
Cornipes ſi quis furit incitatus
Siſtis hunc frænis ſubito reductis,
Aut reluctantem ſtimulans, apertum
Fundis in æquor.
Seu velis curvos agitare gyros,
Seu levi telum ſuperare curſu,
Paret, & flectu volucres recurſus
Pegaſus ardens.
Explicas denſos cuneos peritus,
Dirigis cornu, faciemque mutans
Rurſus in rhombos faciem reducis
Martius Heros.
Tu potes vaſtos volitans per agros
In quadrum doctus renovare pugnam,
Aut inæquata facie feroces
Ire per hoſtes.

Quoniam admonendus cùm de victoriis, tùm de pompa nuptiali quæ procurabatur, Meleander erat, idcirco Timonides in Siciliam, ut qui ad obeundas legationes eſſet idoneus, ſtatim remittitur. Et Poliarchus aſſumptis Gobria, Gelanoro, Theandro, interim ſe comparat ad urbes ditionis ſuæ luſtrandas, Præfectoſque ad novum ſacramentum adigendos; & ſuperbos quidem abdicandos præfectura, modeſtiores vero ſufficiendos in locum. Hæc cogitantem legati alii ex urbibus cum olea, & ſupplici lanâ acceſſere ſe ſuaque Regi dedentes. At ille liberaliter exceptos ut ante dimiſit; & meditatum iter proſequutus eſt.

CAP. XII.

Dum Rex urbes ſuas obit, ad ipſum rumor pervadit Inſulares necem regi ſuo intuliſſe, duoſque ſibi præfeciſſe: ſed alter metu æmuli ſibi inſidiantis ſe ſuaſque copias tradit Poliarcho; alter reveritus victoris Poliarchi vindictam mortem ſibi affert.

REge ſuas urbes obeunte percrebuit rumor Inſulares Autolyco nuper confœderatos civilibus ardere diſſidiis, Regemque ſuum ad ſtuporem orbis ex regia in carcerem, inde in theatrum lictoris manu deduxiſſe funeſtiſſimam tragœdiam exhibiturum orbi. Sed & Regis truncati filii ad Poliarchi opem, velut ad portum poſt naufragium confugiunt cùm declinaturi hos gladios, tùm ad ultionem regiæ majeſtatis ejus clementiam provocaturi. Atqui domeſtici belli caput, eadem libertatis cupiditas nullius jugi patientis: & conſilium mutandi ſtatus Monarchici in Ariſtocraticum, quem jactant centoculum Argum eſſe, nunquam ab aliis niſi à Diis circumventum: ubi juventus in ſpem erecta ad magna audenda ſtimulatur, non Rex qui nullum ſupra ſe munus pro factis illuſtribus ſperat, nullam pro flagitiis pœnam timet. Eſt vero maxima peccandi illecebra, impunitas. Demum querebantur quòd in diſpenſandis dignitatibus, atque provinciis impetu ſæpius quam electione Reges ducerentur.

Hic rumor ad Regis Poliarchi aures allapſus incœpto itineri moras objecit, juſtæque ultioni anſam dedit, ita ut in eos armandas copias æſtimaret qui & Regi ſuo totius orbis exemplo perniciosiſſimo necem violentam, infamemque intulerant, & auxiliares turmas perduellibus regni Gallici ſuppeditaverant; tum ſolium vacuum invaderet his leges daturus, qui ſe ab avito imperio viribus ſubminiſtratis arcere tentaverant. Negabat tamen Archombrotus diutinam abſentiam in novo Rege cui nondum populi aſſueſcunt ſe

probare poſſe, objiciebatque prægnantem conjugem Poliarchus ventrem geſtare, neque procul abeſſe à puerperio Argenidem. Attamen huic bello repagulum opponendi cauſa certior cupido nuptiarum. Contra Poliarchus nullam in ſe moram fore; celerem belli ſperare exitum, dum recenti Marte animi adhuc incaleſcunt, fœlicem impetum eſſe proſequendum; non prius partum emiſſuram Argenidem, quam ipſum confecto bello victorem ac reducem ſponſum amplectatur.

Subjicitque, quicunque conſtituendi Regni conſilium cepit, ad ſedandas ſeditionum reliquias debet externum bellum movere, metus etiam hoſtium nonnunquam fingendus, ut caveant. Majeſtas imperii ſalutis eſt tutela; continuus autem aſpectus minus verendos magnos homines ipſa ſocietate facit; & majeſtatis major à longinquo reverentia: etenim omne ignotum pro magnifico eſt. Quanquam aliena captare non oporteat priuſquam ſit domi ſecuritas: jam vero pace compoſita, cum omnia in tuto poſita ſint, quid poterit concepto itineri obicem nectere. Igitur Archombrotum & Argenidem in ſpeciem breviſſimi diſceſſus ſalutavit.

Forte accidit ut Inſulares poſt mactatum Regem furori ſuo, duos duces ſummæ rerum præficerent, alterum in civilibus negotiis, alterum in bellicis, ita ut non amplius triennio in ea provincia forent, & citra præſcripta optimatum nihil auderent. Et in ipſis quidem initiis concordiæ nexus indomitos fecit, mox vero invidiæ malum animos prius conjunctiſſimos peſſimo augurio omnino diſſolvit. Etenim quam operoſo labore duo duces ut manu ſic & conſilio ſtrenui, in eundem gloriæ ſcopum collimantes mutuo ac ſincero amoris vinculo coarctantur: quos enim junxit amor, hos ambitus æmulatioque disjungit.

Mili-

Militum ac populi favor in Ceraunum militiæ præfectum invidioſum Poliphilo fecerat. Is recentem æmuli triumphum ægris oculis intuens tam atroci livore exarſit, ut hunc quaſi gloriæ ac ſpei ſuæ impedimentum ferro accindere ſtatueret: quamobrem empto Amauenſi litteras adulterinas quaſi ad Galliæ Regem nunc primum cum ingenti claſſe Oceanum inſidentem ſcriptas & in portu ſubreptas obtendit, atque ad optimates profert, tantaque arte perfidiam ſuam texit,ut æmulum perduellionis arceſſitum capite damnaret: quod ille ut præſenſit, ſe ſuaſque copias Poliarcho tradidit, multaſque urbes adhuc priſtini naufragii, belli inquam civilis, tabulas colligentes, & tumultuariis armis perterritas citra pulverem cepit. Alii quoque Poliarchi clementiam experti cum ſine Rege viverent, huic ſe ultro dedere; ad optimates deinde Poliarchus Theandrum legavit atque ad deditionem promiſſis ſollicitavit ſuaſque ad partes allexit: Poliphilus vero inops conſilii & auxilii conſcenſa navi rebus ſuis quaſi deſperatis ſolvit è portu,& ad Cis-Rhenanos trajecit. Sic tela in caput aliorum cuſa non raro in proprium juſtiſſimo fato reflectuntur.

Simul his ab Archombroto & Argenide legati ad Poliarchum Regem accedunt, auſpicatum Reginæ Argenidis partum nuntiantes. Quæ legatio Regis lætitiam geminavit, ſimul omen obtulit, quod puerperii tempore tot palmas incruento Marte Poliarchus meſſuiſſet. Itaque Rex relicta Gobriæ vicaria poteſtate in inſulis, Andropiſtum atque Ceraunum adverſus Cis-Rhenanos Autolyci atque Poliphili protectores cum robore copiarum miſit; ipſe vero cum Gelanoro, atque Theandro, pauciſque prætorianis ad patrios lares iter remenſus eſt. Sed Poliphilus rebus quaſi deſperatis proprio timens capiti & necem nece quam intulerat Regi ſuo non leviorem, hauſto veneno ſponte

occubuit: fuere qui hoc Epitaphium defuncto poſuere.

Perge viator iter, nec conſice fletibus ora,
Haud digna hæc lacrymis ſunt monumenta tuis.
Tu potius juſtos gaudens attollito plauſus,
Juſtaque lætitiæ promito ſigna tuæ.
Ille Tyrannus erat, vos ergo plaudite Reges,
Totius Europæ terriculumque fuit.
Magnatum occubuit, Regis quoque cæde cruentus,
Nec niſi tot feſſus cædibus occubuit.
Nunc tandem ad Stygias, ſed ſerus mittitur undas,
Sera fuit tibi mors ſeraque fata nimis:
Sera nimis, nec ſæva ſatis certe ipſa fuere
Fata tibi: his Atavus quam graviora tulit.
Tu paribus tamen uſque dolis, tu cædibus iiſdem
Sordidus haud ſimili tot mala morte luis.
Quiſquis es ergo cave macules tua fletibus ora;
Non lacrymis opus eſt, ſufficit unda Stygis.
Manibus his pacemve cave, bonave ulla precari,
Verbave quæ faciant hac leve pondus humo.

CAP. XIII.

Dum tendit in oram patriam Poliarchus clarus trophæis, & ad Argenidem ſuam parturientem properat, relicto contra Cis-Rhenanos Andropiſto, forte in morbum incidit; ægrotanti Gelanor. & Theander ſtrenuam navant operam. Tandem convaleſcente Rege Theander Soterion componit: Rex vero iter ad urbem Arelatam proſequitur.

DUM palmaris, & gloriæ plenus Poliarchus revertitur, dumque luſtrat revertendo clauſtra, urbeſque confines imperii, neſcio quo infauſto Sydere aut exhauriente vires nimio jam bellorum, ac itinerum labore attritas aut internum humorem penitus exſiccante nimio æſtu, violenta febri afflictus ac proſtratus eſt. Tunc Gelanorus, & Theander ingenti dolore ob Regis valetudinem adverſam quati, atque operam ſtre-

ſtrenuam nocte ac die jacenti navare principi, modo ſollicitando medicos, modo neceſſaria miniſtrando. Attamen voluit Rex gravitatem morbi celari Argenidem, ne ipſa, dum ex puerperio adhuc jacebat, impotentiori ægritudine ad talem nuncium percelleretur etiam cum vitæ diſcrimine.

Ad ſeptimum uſque diem magis ac magis exarſerat febris, cum Theander omnes morbi articulos obſervans, ſed maximè die ſeptimo, vidit madidiſſimo ſudore corpus ægroti ſubito tepeſcere, ac propemodum liqueſcere. Jamque fluebant lachrymæ doloris obſides, jam Gelanorus & Theander valetudinem Regis quaſi deſperatam lamentabantur, ſuſpenſis interim medicis, & æſtus inſoliti exitum expectantibus, cum ceſſante ſudore cœpit quoque febris ſenſim ponere, ac denique nulla eſſe. Tunc ambo fidi comites Regis in gaudium vertêre luctus: ſed & ipſe Theander ut erat Poëſeos amans non potuit quin Soterion conderet & hoc publico monimento amoris ſui priſtinum dolorem penitus abſtergeret.

Deſierant imbres, pulſoque Favonius Auſtro
Cuncta repurgarat cedentia nubila cœlo:
Et jam Nectareis decorabat floribus agros
Ruſtica Flora, roſas ſpargens, ac lilia paſſim;
Solque diem medium modicis adduxerat umbris:
Mæſtus, in herboſis ſpatiabar vallis apricæ,
Sunt ubi Muſarum penetralia ſacra ſororum.
Hic naturali cameratum fornice ſaxum
Arte laboratum nulla Phœbi amovet ignes.
Deſuper eſt viridis ſaltus, ſecretus ab omni
Urbe locus; patulas hic arbos ardua frondes
Explicat; at circum nitidis argenteus undis
Rivulus, & molli ſunt ſtagna virentia muſco.
Illic dum dubii volvo diſcrimina morbi
Quo tu certa ſalus Populi, Poliarche jacebas,

Diver-

Diverſæque vocant animum in contraria curæ,
Ipſe ſub umbroſæ recubabam tegmine quercus,
Suadet ubi molles tenui fons murmure ſomnos
Carpere; non his abſtinui gravitate ſoporis
Preſſus; at in dubium labuntur lumina ſomnum.
Morpheus hic mentem phantaſmate luſit inani:
Morpheus namque manu medicata papavera quaſſans
Pictus imaginibus, formiſque fugacibus adſtat
Somnifer, & varius fingit nova vultibus ora.
Nympha vigens oculis vultuque & fronte decora
Cui roſeo formoſa Charis ludebat in ore;
Utraque Sydereis radiabunt lumina flammis;
Ludentemque humeris ſpargebat eburnea cervix
Cæſariem, virides viſa errabunda per agros
Paſſibus ambiguis, corrumpens lumina fletu.
Ingemit, extremos veluti perpeſſa dolores.
In nodum ſuccincta chlamys, læviſque pharetra
Ex humero pendens, referebat, & ora, Dianam,
Sylveſtriſque habitus. Qualis fulgebat in armis
Hyppolite; hæc tali vultu, cultuque nitebat;
Scilicet ex armo validum ſuſpenderat arcum;
Telum dextra gerit, pectus lorica revincit.
O quam te referam! mortales haud tibi vultus
Eſſe putem, pulchras inter pulcherrima Nymphas.
Reginæ veteres cedunt tibi; cedit Amazon:
Ora tamen mæror gelido pallore peredit.
Summe potis virgo, triſtes lenire dolores
Atque tuis aliquam ſaltem conferre medelam
Vulneribus? tua ſint, ſi quæ mihi in arte ſuperſunt,
Nympha, precor, noſtram ne dedigneris opellam.
Mitis ad hæc Virgo vultus & lumina tollens,
Pallentes vultus, corruptaque lumina fletu,
Neſcis, ait, neſcis quantus præcordia luctus
Obſidet, aut quæ ſim. Solis ſum cognita Nymphis:
Eſt nomen Galatea mihi, mea lilia cerne,

Iſta

Iſta ſuper cunctos placuerunt lilia flores.
Cor dolet, atque mei cogor meminiſſe doloris
Dum me continuò contraria fata laceſſunt.
Aſpicis incomptos ſpargi per tempora crines,
Tabentes oculos, atque humida lumina fletu:
Sic capite afflicto langueſcunt cætera luctu.
Tunc ad fulgentem gladium, celereſque ſagittas
Reſpexi, palmamque lubens utramque tetendi.
Attamen illa mihi; non defenſoribus iſtis
Tempus eget, potior mihi ſit, capitique medela.
Te ſi tantus amor noſtros audire dolores
Exagitat; cauſam, paucis adverte, docebo.
Nota Caledonii vobis ſunt paſcua campi,
Nec procul à campo ſtudiis aſperrima Martis
Littora, quæ circum aſſiduas duxere choreas
Nereides, Phorcique chorus quæ protegit omnis.
Dii maris, exclamat, cur vos adverſa fuiſtis
Numina victrici? tanti quæ cauſa furoris?
Nunquam ſacrilegos ego veſtris ædibus ignes
Subjeci; aut æquanda ſolo ſacra templa putavi.
Nimirum inſultet dudum mihi turgida faſtu
Nympha Tagi, & nullas pacis ferat invida leges?
Nunquam heu! pacatis miteſcent ſecula rebus?
Circunquaque premor: me Belgia Nympha ſariſſis,
Nympha Tagi diris petit atrox nympha ſagittis:
Quippe potens opibus Gangis, ſeu divitis Indi,
Auroque, & gemmis; totoque ſuperbior orbe
Nympha ſibi negat eſſe parem: ſociæque ſequuntur
Turgentem, nulli quam ſperavere ſecundam.
Ergo Nereides, Phorcique exercitus omnis
Agmine concurrunt toto, cædemque minantur.
Interea pavitat mea mens incerta futuri,
Neſcia qua ſe cunque ferat, quo quærat aſylum,
Cum ſubitò dextram præſtanti corpore Nympha
Obtulit incertæ, & dextram conjungere dextræ

Dum

Dum cupit, illa ſuas vires, ſua protulit arma.
Dextram Nympha dedi; vireſque & jungimus arma,
Conſerimuſque manus; hoſtilia tela retundo;
Jam ſpoliis inſignis eram, jam læta trophæo,
Cum caput aggreditur Nereus, ſævoque tridente
Percutit incautam, ac multum fruſtraque gementem:
Scilicet iſta jugi impatiens Nympha Heſpera Nymphas,
Oceaniqque deos in me conſciverat omnes.
Percuſſam Nymphæ Galateam, & Nereus hoſtis,
Totaque turba maris, ſuperum ſimul agmina Divum
Deflevere: jacet turpato Nympha decore;
Nympha jacet; Galatea ſuo dolet ægra cadente
Heu capite, & languent hoc cætera membra dolore.
Priſtinus ore decor nullus, non gratia fronti
Priſtina; nec ſolitos generoſa modeſtia vultus
Explicat, immites urunt præcordia febres.
Phœbe fave, Nymphamque precor fulcito ruentem,
Nam potes, ars te nulla latet, non divitis Indi
Balſama, non pingues ſucci, queis curta ſororum
Penſa trahas, ducaſque ſacro ſub pollice fuſum.
Redde decus campis, redde orbi, redde Deorum
Concilio, lenes reſtaurent robora ſomni:
Succedat medicis ſerpens Epidaurius herbis.
Crudeles Galatea Deos, crudeliaque aſtra
Sæpe vocat, litat & lachrymis, operatur opimis
Nympha ſacris: tandemque Deos probat ægra ſecundos.
Dum gemit imploratque Deos, cœlumque fatigat
Queſtibus, & votis, queriturque miſerrima fata,
Viſa olli ſubito cœleſtis regia pandi:
Et Divos audire preces, queſtuſque gementis.
Juppiter imprimis aurem, dextramque faventem
Porrigit afflictæ: veteres ſtat tollere Nymphis
Adverſis inimicitias, & ſancta ferire
Fœdera, quæ non bella dehinc, non jurgia libent.
Et medicæ Deus auctor opis queſtuſque, preceſque

Audiit,

Audiit, & promiſit opem, morboque medelam:
Mox natum ſic alloquitur: nate arte medendi
Clare, tuâ nobis opus eſt, niſi deſpicis, arte:
Nam Galatea jacet lethali ſaucia plagâ
Ab nimium duros Nympharum experta furores.
Tantane vos ira, immortalia corpora vincit?
Te fili, moveat pietas, te maxima Nymphæ
Relligio; multæque aræ tibi thure Sabæo
Fumabunt, pinguiſque tuis cadet hoſtia templis.
Nec mora ſuccedens operi celeberrimus arte
Phœbigena, in pratis medicas Epidaurius herbas
Colligit, & rigidos tentat lenire dolores,
Tentat & Ægrotæ properantia pellere fata:
Olli ſed comitem dederat ſe fortis Hygeia.
Ergo illi poſtquam tot ſuccos arte magiſtra
Expreſſere, domum ſubeunt, Nymphæque propinquant.
Adfuit & Phœbus qui ſe præcingit, & undis
Vulnera dum purgat, ſubit ipſe Coronide natus
Arcanos plagis infundens rite liquores.
Jamque dolor magis urgebat, jam Parca dolentis
Hærebat lateri: Nympharum turba dolori
Cedentem flebant Galateam mœſta ſororem.
Cum Deus, immodicis nunc parcite fletibus, inſit,
Noſtra quid ars poſſit mox experiemur in ægra.
Labitur in mollem ſubitò Galatea ſoporem,
Dum ſenſim lateri ſeſe ſiſtebat Hygeia:
Et vix Nympha jacens ſomnum diſcuſſerat, acres
Cum ſentit caput afflictum poſuiſſe dolores:
Audit & infuſam vocem comitantis Hygeiæ:
Quando vales, ultro ſuperis, pia Nympha repende
Munera: tum dicto cytius vaneſcit in auras.

Reſumptis viribus Poliarchus Arelatam ad urbem iter proſequitur quantùm per valetudinem licuit: ſed Gelanorum, atque Theandrum, ambos in ultimis fidos à ſuo latere disjungi non ſinebat, variis, & utique utili-

utilibus colloquiis laborem itineris fallens, nunc audiendo Gelanorum admonentem reſiduas civilis incendii ſcintillas quæ ſub cinere doloſo foveri poſſunt, largitionibus principis penitus eſſe extinguendas: nunc Theandrum in regni negotiis apprime verſatum interrogando, quippe Theander Britomandi ab arcanis fuerat, & legationes ad componenda vicinorum cum ſuo Rege diſſidia frequentes obierat.

CAP. XIV.

Theander Regem imbuens præceptis politicæ docet quid in vicinis cavendum, quid optandum, & qua ratione in eos agendum. Mox cauſas, origineſque, & finem bellorum rec·nſet, non eorum ſolum quibus Europa deflagravit, verum etiam ipſa Aſia, & Africanum littus.

THeander revocatis quaſi ab ovo priſtinorum bellorum cauſis, quæ ſerie pene inextricabili invicem connexa ſunt, ea ſic adorſus eſt, atque recenſuit Regi viæ laborem utcunque his ſermonibus fraudaturus.

Ut ſtatum regni cognoſcas, Rex Auguſtiſſime, non te lateat quod de finitimis habendum eſt indicium. Deinde quæ bella eos urgeant, quanta æmulatione inter ſe committantur, quibus fœderibus coeant, quibus diſſidiis diſtrahantur; tùm qua arte in mutuam cladem poſſunt excitari odiorum jactis ſeminibus, ne quid meditentur communi conſilio, tandem vicinorum vires ſunt ponderandæ; quantas quiſque copias tempore belli, vel pacis poſſit annuo cenſu alere, quas aliunde adſciſcere quatenus furentium hoſtium robora ſuccidantur. Expedit itaque Regi notas eſſe imperiorum vires, bellorumque cauſas, quæ noſtra ætas vidit certo quodam vinculo & inextricabili ſerie inter ſe connexa. Enimverò dum Britomandes rupem rebellem obſidet, & perduellium animos ad pœnitentiam allicit, Germanicus & Iberus ambo inclyti principes,

ambo

ambo ſanguinis fœdere opibuſque mutuis devincti, hoc belli incommodo ad facinus uſi, incautum Tranſpadanum aggreſſi ſunt evertere. Cum Ibero Germanicus ad Orobiorum uſque fines ſuas egit copias, quapropter à Britomande, & Marco Tranſpadanus ſuppetias efflagitat; dum Xeriphius impeditas audiens Iberi turmas, audet eas arces, quas hic in ora Lybiæ maritima obtinebat, cautè ſubripere. Borealis infenſus Germanico quod ſibi ferocius quam par erat inſultaſſet, infeſto exercitu terras ejus devaſtat; neque mora, quiſque principum ſubjectorum Germanico ad factionem & bellum accingitur, Albion auxiliaribus copiis juvat Boreales, quibus cum Britomandes fœdus init: ſed Germanicus quò certiùs hoſtes arceat, Galindarum Cymbrorumque arma ſollicitat: hi nihil aperto Marte decernunt, ſed Boreales in Ruſſos ſubornant, quos Turqueſtannus cum armato milite adoritur. Sophia impellente Germanico, à Turqueſtanno deſciſcit. Mogorus potens in paucis cum intellexiſſet Sophiæ à Turqueſtanno indictum eſſe bellum militem ad repetendas ſuas arces ſuccingit. Præterea Borealis, princeps impatiens illatæ ſibi à Cymbris injuriæ, palam in eos invehitur; ac ne fortè Germanico bene eſſet, Peranhylæum huic objicit. In tantis regnorum turbinibus, toties laceſſitus ab Ibero Britomandes operæ pretium duxit icta cum illo fœdera frangere, quamobrem multiplici exercitu undequaque illum aggreditur fretus initis cum Celta, Allobroge, Parmenione fœderibus inſuper concitatum Luſitanum in avitum, ex quo deturbatus ab Ibero fuerat, ſolium revehit.

Verumtamen uti tot bellorum ſemina nullæ factiones exciverant, non laborioſum fuit pactis conditionibus pacis, bellorum incendia compeſcere. Inde nata Tranſpadani reconciliatio, miſſis aliquot militum,

aut aliorum ex hoſtilibus terris acceſſio: diſceſſere à partibus principes Germanico ſubditi,ut neutrius fautores partis exiſterent. Carum cum Camo & Galindis; Galindas cum Torqueſtanno; Sophiam, cum Mogoro; Boreales, cum Cymbris: Peranhylæum cum Germanico; Celtam, Parmenionem & Xeriphium cum Ibero, diu exoptatæ vinculum pacis compoſuit; itaque hæc omnia bella continua ſerie inter ſe nexa, quorum caput Tranſpadanicum bellum fuerat, in duo poſtmodum redacta ſunt, alterum quidem Britomandis, & Borealium cum Germanico, fœderatiſque principibus (dum Turqueſtannus his bellorum Turbinibus utitur ad Marcum oppugnandum) alterum Albionis, qui inteſtinis tumultibus ſic eſt implicatus ut una illius funeſta mors extricandis illis par fuerit. Iſte inquam Albion ferali periodo ſcenam clauſit: ſed ad bella Germanici flectimus. Is dum in Oenotria bellum movet, Boreales cum infeſto exercitu depopulantur ejus terras. Tandem ſuperati fœdera cum Britomande ſanciunt, communibus armis adoriuntur Germanicum, urbes ejus diripiunt; ſed immenſarum opum pretioſiſſimæ ad Borealium manus veniunt. Jam vero bella in Iberum mota quot Britomandi peperere victorias, quas illuſtrium ducum virtus, fideſque, ſed maxime adminiſtratoris rara prudentia comparavit, coronavitque ſanctiſſimo Hymenæo, & pace gratiſſima.

Et Poliarchus, unde, ſubjicit, tot bellorum cauſæ? Theander retulit, quoties duo Toparchæ ex eodem ſanguine ſed non ſequiori ſexu longo ab invicem terrarum tractu derivantur, ſanctiſſima immortalis amicitiæ jura illibata favent, neque infeſto livore à ſe diſtrahuntur: ſi vero loco à ſe non diffident, neque dignitate aut potentia certant, hos vehementior æmulatio inter ſe committit, quam ſi nullo ſanguinis vinculo

tulo tenerentur. Duo principes ex eadem ſtirpe progeniti neque longe à ſe imperantes, ſi opibus & honorum titulis diſpares ſunt, perpetuæ neceſſitudinis fidem ſervant, ſociis ſeſe tuentur viribus, quibus & communem hoſtem propellunt. Denique operæ pretium fuerit mutua principum Jura diſcutere. Oportet enim alterum diffidere alteri, qui adverſum ſe quidpiam ambit. Dato tempore utatur ad facinus, Regnumque quaſi vi ſubreptum ſibi repetat: quo occupato nullius erit negotii ſparſis in vulgus ſchediis jus ſuum prodere. Demulſit audientem Poliarchum dicentis oratio, & prolixi itineris tædium lenivit, ſalebraſque lævigavit.

CAP. XV.

Gelanorus loquendi locum occupans docet Reges cum principibus, aut populis religione diſſentientibus nullum debere pati commercium. Deinde dum vicini bellicis exercitationibus intenti ſunt, populi vero in ſeditiones proni ſunt, hos debere pacem odiſſe quod exemplo confirmat.

GElanorus excipiens non dubitavit arguere Principes qui cum populis relligione diſſentientibus ſocietatem ineunt ad imperii ſui perniciem, labemque ſempiternam. Quod ſi quæ fœdera ferienda ſunt, & ineunda armorum ſocietas, religionis comprimis ratio habeatur, ne cum illa potentiſſimus ſit ſtimulus, eos demum experiantur hoſtes, quos propugnatores expectabant, alioqui cum diis ipſis pugnandum eſt. Nullum ergo velim cum his commercium. Deinde graviſſimè peccatum eſt à Regibus, qui dum externo hoſte premuntur, bellis civilibus anſam miniſtrant; tunc enim vel utrumque vel alterutrum victorem eſſe neceſſe eſt regni totius incommodo. Itaque ne Reges invitis civibus præfectos ſuperbos, aut avaros imponant; tributa non quæ familias exhauriant, ſed moderatè petita ad ſe per cives aliquos delectos, non per illam prolixam

 ſeriem

ſeriem publicanorum deferri curent. Denique dum Reges vicini mutuis bellis ardent, nulla quies aut pax ſecura eſſe poteſt in populis maximè turbulentis: ſed auxiliares turmæ offerendæ alterutri parti adverſæ, ne ingenia ad turbas propenſa tempore abutantur ad facinus & rebellent, dum enim Tambrinorum princeps alta pace populos ſuos regere conabatur, ſedebatque velut arbiter litigantium invicem Regum, ille fato cervicibus ſuis impendenti minime exuit, Damocle Siculo ſecurior: ſed è ſolio in carcerem, è carcere in theatrum lictoris gladio periturus detractus eſt ſtupente quidem orbe toto, ſed nemine opem offerente, nedum inſolitam necem ulciſcente. Hi truncato Rege ſuo, conjugeque illius cum liberis ad fœderatos transeunte toti jam fuere in conſtituenda nova Republica: alii acquieſcunt, coguntur alii, attoniti ſpectant principes, expectant exitum innumeri, metuunt dum ſperant alii, minantur victores, etiam dum fœdera offerant. Præluditur comitiis regni pro magiſtratibus eligendis; ſed turbarum auctor Andromus quâ vi, quâ dolo ſolium invadit, terroremque nominis ſui per regna confinia circumfert, omnium nationum fabula, omnium principum terriculum: religionis propugnator erat illius cui populus magis favebat. Conjurationes non paucas eluſit; & ſuſpectos vel ſecuri ſubjecit, vel tenebris æternis mancipavit, vel certe in barbaras oras bonis omnibus exutos relegavit: cæteros qui familiam ejus illuſtrare ac fulcire poſſent, affinitate ſibi conjungens: ſed quam plurimos defectionis ſpecie de medio ſuſtulit: ſcilicet omnia regnandi cauſa licent.

Adhæc Theander ne iſte vulpino more Solium occupavit; lupina ferocitate ſibi ſervavit; canino demum quaſi fato occumbens deſerere coactus eſt: vivens tamen, ac moriens honores Solis Dynaſtis debitos eſt aſſecutus, etſi precario, ac dolo malo imperaſſet. Sperabat

rabat vero, at nequicquam liberos ſuos eadem authoritate, ac paribus dolis regnaturos, quod ipſe regios titulos, cæteraque inſignia ſupremæ poteſtatis, quaſi ad memoriam poteſtatis nunquam perituram in familia ſua reliquiſſet. At ſpe inani mentem paſcebat.

Et Gelanorus: ſoli pepercerat regio nomini quo libertatis cives admoneret, quam dum videtur protegere, hanc ſibi ſubdolè mancipat catus homo, ancipiti gladio ſemper uſus, omnibus bifrons, ac bilinguis, tot formas induens, quot Proteus, vel Achelous. Modo hunc vidiſſes fucatam pietatem præ ſe ferentem; modo judicum novorum collegium judicandis ſuſpectis viris conſtituentem, peſſimi ominis tyrannum incomptis crinibus, craſſo naſo, patulo, & ſimo, genis abbreviatis, & ſordido pilo deformatis; impexa barba: denique nihil erat in eo quod majeſtatem quam ambiebat, gravitatem quam mentiebatur, pietatem quam fingebat, ullo modo redoleret. Sed nunquid audiſti de illius Egeria, nominatiſſima illa Sibylla, quæ tot miracula de Andromo iſto præcinebat ſimilis vaticinanti?

Cui Theander: Ecquis non audiſſet? nullus eſt in Europa tota qui non abundè, & toto ore fuerit cachinnatus. Hac ille fraude incautam, & nimium credulam plebem ſperabat deceptam iri: ſed cum ſoli ſimplices hoc dolo caperentur, alio calliditatis genere errorem ſuum deterſit; dum Sibyllam ſuam in carcerem compegit. Hac enim arte multo plures adducti ſunt crederent, non conſiliis tyranni, ſed divino quodam œſtro fuiſſe impulſam.

Complexus hos ſermones Poliarchus, ô callidum hominem ait: ſed callidiorem ſi vitam cum imperio ſibi, ſuiſque prolongaſſet! at irritæ ſunt artes Æſculapii, ubi Parcæ ſunt inexorabiles. O fors fortuna ut nunquam es perpetuo bona, ſed inconſtans, mobilis, ac

varia. Nam etiamſi ſecundo flatu hæc diu aſpiraverit votis tyranni, adverſa tamen eadem liberis ejus fuit, & ad legitimas partes ultrò ſe convertit. Subdidit Gelanorus; reverita ſcilicet arma tua, tuamque virtutem, ô Rex, extorrem principem in paternum Solium reſtituit. Sic ludit conatus, & conſilia mortalium, fortuna, vel ipſa magis Deorum prudens cura circa res humanas: quippe Juppiter cum rebus initium, & naturæ leges daret, cum ſeriem rerum, cauſaſque, & eventus inter ſe converteret, non ignoravit, & quid eſſent mortales peccaturi, & quid iidem ſua in Deos pietate merituri. Mortalium igitur pietate, religione, æquitate miteſcunt decreta, quorum eventum jam olim ſapientiſſimum numen prænoverat.

ARCHOM-

ARCHOMBROTI ET CYRTHÆÆ
SIVE
SECUNDÆ PARTIS ARGENIDIS
LIBER QUINTUS.

CAPUT I.

ARGUMENTUM.

Poliarchus victor cum omnibus communis lætitia argumentis excipitur obviam præeunte Archombroto. Argenis vero omnia quæ geſta erant in puerperio ſuo ſimul felicem horoſcopum fœtus, & præſagum inſomnium ſuum exponit.

AD urbis mœnia Poliarchus jam progreſſus erat levi ſuccinctus equitatu, cum Archombrotus audito hoc nuncio obvius proceſſit ſtipatus purpuratorum grege, & confluente turbâ civium novas palmas gratantium Regi, plauſibuſque victorem excipientium. Erecti paſſim arcus triumphales, in quibus variis ſymbolis luſerant Apellis manus, & ingenia poëtarum; denique in communis argumentum lætitiæ omiſſum eſt nihil.

Argenis ubi Poliarchum ſuum reducem atque palmarem conſpicata eſt, quanto lætitiæ ſenſu non percellitur, qui gaudiorum montes ejus mentem non obruunt. Cum ex ægritudine partus ſaucia adhuc jaceret, nihil tamen moræ fuit in illa, quin fœtum ſuum caſtiſſimi thalami pignus ante oculos chariſſimi conjugis ſiſteret; & dum Rex curando corpori vacabat, omnia in puerperio obſervata nutricem narrare juberet: uti ex alvo materna exceptus infans humi pro

more poſitus eſt, extructis Pilumno, atque Picumno lectiſterniis: deinde ut ablutus calda, atque perunctus, cunis innoxiis obligatus; denique uti die luſtrico, qui nonus fuerat, Theopompi præſagum nomen, quod Poliarchus mandaverat, ei rite impoſitum eſt. Oblati ſunt etiam ab Argenide aliqui poëtarum verſus à puerperio editi, quos Poliarchus cum haberet gratiſſimos, eos ſtatim ita legit.

Divinam ſobolem ſacræ ſororis
Nunc nunc Ambroſio ſinu fovete,
Undis Caſtaliis labrum rigate,
Gratos ſpargite Gratiæ liquores,
Et veſtris caput impedite ſertis:
Nam vos cernitis, ut puer ſerenis
Spectans luminibus ſuos tuetur;
Annis ingenium probatque majus
Fauſto ſydere natus, & parentum
Dulcis cura ſimul, ſimul voluptas:
Et cui lanificæ neant ſorores
Annos quos ſuperet, benigna fila.

Nimirum arcanus ocellorum vigor neſcio quid divinum, atque præſagiens in puero portendebat: ſed neque leviori ſtupore, & gaudio ad tot indicia futuræ virtutis Poliarchus rapiebatur: quamobrem Argenis præſagum inſomnium, quod ſibi pene parturienti contigerat, geſtienti Regi & in vota effuſo in hunc modum narravit.

Dum ego deſiderio tui jamdudum abſentis quaſi tabeſcebam, inquit, & fœtui meo ob ſuperſtites reliquias factionis ſatis ſuperque timebam, Ego inquam curarum mole oppreſſa, & nocte jam ad lucem declinante (quo tempore puriores defæcatioreſque ſomni ſunt) in leniſſimum ſomnum lapſa, Apollinem videre videbar, ſuo numine terras implentem, atque monentem hunc à fatis fore illibatum, quem Cupidinis telis

impe-

imperium par Herculi virtus immortalitate donaret. Simul his coacto Deorum cœtu Juppiter accenſum in Trojanorum reliquias Junonis conjugis iram lenire videbatur. Illa æſtu poſito partum meum Herculis Gallici, nepotem medio faventium ſuperum choro ſiſtebat, inter quos Samothem mirabar nive capitis emicantem. Pan orbis præſes par in rura jus ei decedens, ad Solium evocabat. Juno munificentiæ ſuæ plenius velificata lilium à ſe productum, & ſui teſſeram fœderis Iridi ſuæ porrexit Gallo naſcenti deferenda. Hæc talaria induens encauſto multiplici nubes arcuabat, Dædalioque remigio allapſa lilium uberis Junonis germen principis ſellæ præfixit; tum in arcum ſinuata, cœleſti hoc annulo, quem circum denſam nubem appinxit, partum meum ſubharravit.

Et jam Gallicus Heros docto Minervæ fictus pollice, & ad ſceptri majeſtatem eruditus caput criſta inumbrare mihi videbatur, & ſuo gallicinio Leones territare: pectus indurabat ægis, in qua cudenda Mulciber Junonis matris imperio, ſolitas Cyclopum artes prævorterat: dextram armabat gæſa à Pyracmone ſudata, certoque vulnere feriens: lævam clypeus muniebat, cujus hydræ, ac ceraſtæ multiplices Gorgonis ora flagellantes in ſaxum hoſtes indurabant. Tum admotus eſt à Mercurio Pegaſus omni alâ pernicior, cujus ferox inceſſus meum turbavit inſomnium.

Hæc narranti aderat Ægyptius in Matheſi peritiſſimus, is è cœlo obſervaſſe docebat in ipſo momento puerperii planetarum occurrentium ſitus, flexus, & influxus; & Martem quidem à Venere averſum, & converſum ad Jovem, ac utrumque ſpectantem Solis ſphæram, omnium virtutum regiarum, una confluentium in hac regia ſobole portendiſſe, taleſque ac tantas dotes influxiſſe in eam, ut ad illarum ſplendorem majorum atque poſterorum virtus hebeſceret. Subdiditque

que rerum futurarum, ac remotiſſimarum præſcius; regius iſte puer adhuc in cunis ceu Hercules aliquis Cis-Rhenanos populos perdomabit, & Aquileiorum Ebirorumque potentiſſimas urbes expugnabit. Adultus vero, mutataque in trabeam prætexta puerili arcibus, præſidiiſque rebelles ſpoliabit, vicinas provincias ſuæ faciet ditionis dulciſſimo jugo ſenſim aſſuefactos. Per Oceani littora armorum ſuorum terrorem circumferet, & Iſter victoriis illius luſtrabitur. In Oenotriam pedem extendet; & imperium uſque ad antiquos limites proferet: dabit hoſtibus conditiones pacis, & flagrantes civilibus motibus provincias, & urbes ſolo conſpectu componet.

11 Denique Theopompus veſter adoleſcente virtute cum annis ſcelus imperii profligabit, & ſanctè gubernati regni gloriâ florem ſuam commendabit. Belli valvas obſervabit, & æquitas, virtus, religio illius protectæ clypeo glorioſe triumphabunt. His addebat ad aſpectum facis libratæ in aëre, quæ ſulphuratæ bolidi vix eſſet diſſimilis, repente ſe cohorruiſſe, quæ non feſtino volatu regiæ faſtigium ad templi altitudinem trajiciens circa collem qui ſurgit ad Auſtrum, diffuſis undequaque cornibus omnes Orbis partes ſignavit. His auditis Theander ſeceſſum petiit atque ad liberalem hanc poëſim animum applicuit.

Nunc armis ô magne puer, nunc enſe decoro
Cinge latus fer & adverſos jam pectus in hoſtes:
Nam te bella vocant, palmæ victoria, laurus,
Inde coronabit tantos pax alma triumphos.
Dotibus eximiis mentem excole, teque labore
Bellonæ aſſiduo vincas: da fræna caballo,
Flectendis ſis doctus equis ſolerſque domandus,
Dum ferus igneſcit ſonipes, dum libat arenam
Ungula, diſcuſſæque jubæ torquentur in altum;
Turpentur phaleræ, ſpumoſis morſibus aurum

Albi-

Albicet; & ſpiret patulis è naribus ignis.
Ut nauta æquoreas moderatur vela per undas,
Haud ſecus indomito ſolers nunc fræna remitte
Quadrupedi, nunc calce cita, vel in aëra torque.
Arma puer ſume arma manu, generoſa futuræ
Cum Mavors anſam dederit, præludia pugnæ.
Sed te cana fides decoret, rectumque, piumque,
Nam poteris Rex eſſe orbis, Rex eſſe tuorum
Cum fueris Rex ipſe tui: nec ſera vetuſtas
Finiet imperium Cœloque, Soloque perenne.

Reliquum diei procerum gratulationes, populi plauſus, & lætitia communis abſumpſit, quam auxit legatorum ex urbibus, & externis provinciis advenientium ſtrepitus, qui quoniam nox appetebat, & cùm ipſi, tùm Rex quietis indigebat, uſque ad ſequentem lucem dimiſſi ſunt, & regio luxu in magnificis ædibus ab aliquot purpuratis deſtinatis à liberaliſſimo Rege omnes excepti.

CAP. II.

Legatis ex omnibus locis pacis petendæ cauſa adventantibus priuſquam Rex reſpondeat, proceres ſuos cogit. Coacto concilio diſputatur utrum pax bello, an bellum pace potius ſit, & regno utilius. Hiſque peroratis conditiones pacis offeruntur Legatis.

LEgati poſtera die introducti ad Regem, oleam geſtantes peroraverunt, & Oriſtorigis nomine bellorum felices exitus gratulati, deprecati ſunt pacem. His Oratores aliis ſucceſſere Hædui, Nervii, Belgæ, Morini, & quotquot Rhenum accolunt, qui & ipſi conditiones pacis recipere non recuſarunt, regiaq; munera obtulere. Rex Poliarchus in eo negotio ſuorum conſiliis egere ſe exiſtimans, ne ſe deinde imprudentis facti peniteret, dum ipſo imperante Teleſinus in conclavia, thalamos, porticus, & ſubjectos hortos ſpecie remittendi eorum animos, & regios luxus exhibendi, poſt

accepta à Rege bona verba, Oratores circumducebat, aulæ ſuæ præcipuos ad conſilium ſedere voluit: & ipſo rogante ecquid magis Galliæ regno expediret, Bellum, an vero Pax quatuor è conſeſſu ſuam ſuper ea re dixere ex templo ſententiam: & Gobrias quidem ad dicendum promptior excuſata ſua temeritate ita cœpit bello ſuffragari.

Quantis præconiis bellicoſi viri à poſteritate nunquam intermoritura celebrati ſunt, propter ſua in bello heroica facinora, tantis de cauſis bellum iniquæ paci cenſeo præferendum. Nam quæ fama ſine his exercitationibus bellicis, & glorioſo illo pulvere celebratos ab antiquis Heroas per omnium mortalium ora meritis laudibus efferendos traduxiſſet, niſi illi Martium hunc pulverem aſſiduis concertationibus deguſtaſſent? nulla hercle ſine hoc cruento Bellonæ ludo, nulla Gallici nominis celebraretur laus, nulla tot virorum virtus eluceret. Trahimur omnes ſtudio laudis, & optimus quiſque maximè cupit celebrari. Sed quâ melius arte quam bellicâ comparatur laus, cum illa juventutis veternum excutiat, ad magna natos animos excolat, & ipſos illos qui ſua ſorte ignobiles ſunt, & ut ajunt, terræ filii, in ſolium nonnunquam evehat; adeo legitima laus illa èſt quam exercitatio bellica, & ingenuus pulvis fortiſſimis viris parit. Tolle bella, tollis materiem laudis: pone bella, reddis orbi ſuum decus. Quot enim duces ſola contenti gloria quam Bellona comparat, partas ab hoſte manubias, ſubactaſque provincias reſtituere? potius igitur eſt bellum pace; eſto ſint qui pacem bello potiorem duxerint, ego vero non dubitabo principatum bello dare, maximè ſi ſit juſta cauſa belli, honeſtatem enim habent conjunctam bella, habent & utilitatem.

Et quod ad primum quoties Deos induxere pugnantes, aut bellum accendentes poëtæ? etenim præter Mar-

Martem, Bellonam, & Palladem, cæteris etiam Diis ſua fuere certamina. Unum Saturnum ſi exceperis, quo regnante Aſtræa orbem totum ſatis longâ pace compoſuit. Quid ſi referam inſtitutum hunc morem apud confines populos, ut nunquam vel ad diem feſtum, vel ad conſilium niſi armati conveniant, ubi aſſenſum ſuum ſtrepitu armorum declarant, queis nunquam niſi armatis liceret deprecari Deos: adeo nihil melius bellicis artibus poteſt excogitari, nihil honeſtius exerceri, maxime ſi juſta fuerit cauſa pugnantis, tunc enim exitus infauſtus eſſe non poteſt. Atqui fortitudo quæ per bella tuetur patriam, vel deffendit infirmiores populos: vel à prædonibus ſocios protegit, plena juſtitiæ eſt: Nocendi cupiditas, ulciſcendi crudelitas, impacatus, atque implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, hæc ſunt quæ in bellis jure culpantur. Honeſta igitur belli cauſa honeſtæ pugnæ poteſtatem facit, & honeſto exitu bellum coronat.

Quod ſi bellum honeſtum eſt, quidni utile: quemadmodum enim negotia ſuſcipimus ut ſimus in otio, ita bellum gerimus ut pace fruamur: ergo qui pacem deſiderat, bellum præparet. Divitiarum non eſt ſecura poſſeſſio, niſi atmorum tutela ſervetur. Stimuli ſunt juventutis bella, quæ ſi defuerint, nonne aut populus mutuis ardebit civilium bellorum incendiis, propriumque lambet ſanguinem impietas, aut in turpem ignaviam juventus deflectet. Ergo utile bellum vel cum nulla ſervandæ patriæ obverſatur occaſio. Pace emolliuntur, & enervantur animi, virtuſque prius in acie exercita otio languet, ac penitus deficit. Non ſecius quam ferrum quod non tractatur, rubiginem contrahit, aut aqua torpens tætram Mephitim exhalat, ita juventus bellicis non inſudans laboribus torpore, otioque diſſolvitur, ac frangitur. Excute ergo, excute, for-

fortiſſime Rex, fatale iſtud exitium imperiorum novercamque juventutis. Sunt nobis validæ cohortes, ſunt auxiliares turmæ, ſunt vires, vigetque virtus in animis omnium qui ſe Gallos hoc eſt terrorem orbis jactitant. Neque nos hoſtium fulgens armatura deterreat; ſpolia hæc opima ſunt fortitudini noſtræ debita. Obturandæ ſunt aures conditionibus pacis quas hoſtes obtulerint. Æſtimant ſcilicet noſtram virtutem diutinæ pacis otio & quiete defecturam. Dejecti & molles animi pacem ambiunt, arma detrectant. Nos vero quos fortes natura creavit, ad egregia inſitæ fortitudinis edenda ſpecimina ab ipſa natura impellimur, ne ſimus aliquando ab avita virtute degeneres. Num videtis pubem noſtram ſpirare Martis glorioſum pulverem, armorumque ingenti ardore fervere? num animadvertitis Imperatores ac Duces victorias jam ſpe & cogitatione devorare. Ergo ſequendus eſt primus belli impetus, revocanda eſt virtus avorum qui armorum ſuorum terrorem per Europam, per Aſiam circumtulere. Excitate avitæ magnitudinis igniculos, & nomen veſtrum ad memoriam poſterorum ſempiternam tranſmittendum putatote.

Gobriam perorantem ſic Theander excepit: utinam & nos juſtæ quam ſequeris gloriæ, aliquid poſſemus afferre. Sed quid opus eſt triſti tuorum fato copias tot præliorum ſerie longa defeſſas rurſum ad bella concitare, & vel invitas adigere? quid ignobilem victoriam forſan tuorum tuique ſanguinis impendio aucupas? num hoſtiles exercitus vires novas reſument, auxiliaribus Germanorum turmis excitati? vel ex periculo, aut neceſſitate quæ ignaviam acuit, ſument audaciam, & deliberatâ morte ferociores in unius ſpem dexteræ, virtutiſque nova virtute accingentur? exhauſtum eſt ærarium: In eo tamen nervi belli poſiti ſunt, quod ſine coactione ingentis pecuniæ non poteſt conſiſtere.

Ad

Ad ſummam egeſtatem redacti ſunt populi, qui ſi tributis non exonerentur, patrias ſedes abſque dilatione deſerent. Ergo ſi me audis, Rex invictiſſime, aut ad conditiones pacis animus appellendus eſt, aut aliquot ſaltem annorum induciis reſarciendæ videntur ruinæ reipublicæ. Interim exhauſtum reparabitur ærarium, miles novas vires colliget, arces imperii tam diutinis bellis dirutæ reficientur, extruentur aliæ; denique annona quoque parabitur, cujus tanta caritas eſt, ut vel pacem, vel inducias procurare oporteat. Itaque ſic ſentio faciundum, ne recedamus inglorii (quamquam ingens gloria non poteſt in nos ex tot bellicis facinoribus non inundare) expectandum eſt donec hoſtes fracti nos quaſi victores ad conditiones pacis adhortentur: etenim nomen pacis dulce eſt & res ipſa ſalutaris.

Gelanorus poſtea in eam ſententiam loquutus eſt: nomen pacis dulce eſt, & ipſa res ſalutaris, neque ibo inficias. Sed tamen ſi pacem firmam & ſtabilem optatis, bello ſtrenuo via ad illam ſternenda eſt. Bonum eſt ingens pax ſi ſincerum eſſet, atque perpetuum: at ſub umbra pacis bellum latet, neque pacem diuturnam ſinit mortalium inſtabilitas. Gallorum (quæ gens eſt ad bella nata) is eſt genius ut ſecum non minus quam cum hoſte dimicent. Pacis tempore vel induciarum diſciplina militaris, fida urbium tutela deperditur: acquiritur autem lenta ſegnities, & periculoſa ſecuritas. Quolibet bello funeſtior pax aliquando fuit. Sæpe armati inter gladios tuti, mox togati in gladios inciderunt, & ſeris votis optavere bellum. Tambrinorum princeps feliciore exitu ſuam clauſiſſet ætatem ſi pacem è reguo ſuo exulare permiſiſſet, cum externis manum frequentius conferens; adeo in pace ne ipſis quidem Regibus nihil tutum. Hic ſi ferrum frequentius acuiſſet, potuiſſet hercle leviori negotio ferrum cervicibus

cibus ſuis imminens declinare, neque ex luctuoſiſſimo theatro cæteris principibus ſtupentibus,atque torpentibus funeſtiſſimæ, turpiſſimæque mortis ſpectaculum exhibuiſſet. Externa bella civilibus anſam, & alimenta tollunt. Populus longa pace in ſuperbiam, & inſolentiam labitur. Quid ruinam morum, atque ipſius humanitatis interitum loquar? Quot viri bello optimi, pace peſſimi evaſere, quaſi cum armis omnem penitus exuentes virtutem, mox cum toga vitia omnia induiſſent. Pace voluptates imperant, regnant vitia, libido dominatur, virtus opprimitur. Dumque principes ſuarum cupiditatum æſtus abripit, & invictos in bello, deliciis pacis conſumit, ignobiles plurimi aut diſcincti nepotes latrociniis vias infeſtant, & bellum inteſtinum,ac internecinum longe ſævius quam externum movent. Pacis Comites licentia ac libido: & diſcrimina non pauciora domi quam militiæ; in foro quam in caſtris: & lorica multis quam toga fœlicior fuit; campuſque ſecurior quam thalamus; tuba quam tibiæ; Sol quam umbra. Pacem ſi ſine vitiorum contagio eſſe poſſet, & cœleſte munus, & ſecundum nulli bonum fore non inficior: ſed cum tam turpi ſatellitio ſtipata ſit, an eam bello potiorem debeam æſtimare, aut concludere pacem eſſe cum hoſtibus ineundam, quæ nedum expetenda eſt noſtro, regnique totius dedecore, & incommodo. Omnis in ferro eſt ſalus. Atenim quæris tantum inducias, ſpatium ſcilicet hoſti concedis ad vires colligendas, reparandas belli ruinas, contrahenda auxilia. Ne vivam ignavum hoc tempus eſt non pace lætum, non præliis exercitum; ſed dubiis inter utrumque fluctibus agitatum, ubi & tumor paci obſtat, & bello timor.

His in hunc modum pronuntiatis Adraſtus aſſurgens ſic eſt exorſus: tametſi veſtra omnium eloquentia ipſâ ſit Suadæ medullâ,omnique nectare & ambroſiâ

ſua-

ſuavior, omni concentu lyrico Orphei, vel Amphionis jucundior: mihi tamen commoda pacis, & belli incommoda, alta mente recoquenti non ſolum bellum pernicies, & peſtis orbis viſum eſt: verum etiam quæcunque pax omni bello mihi ſemper fuit prævertenda. Et vero quis tantum cæcutierit, quis à rectæ rationis calle ſic aberraverit, qui ſi bona pacis, & belli damna acie mentis perſpicaci penetraverit, pacem & jucundam & neceſſariam eſſe non fateatur. Temere in acie verſari, & manu cum hoſte confligere nonne immane quiddam & belluarum ſimile eſt? quid porro inhumanius quam urbes diruere, & humano cruore arma, manus, agros, vias tingere? tunc ut dicere liceat, homo homini lupus, adeo ferinum in morem ſævitur. Et erunt qui applaudant, qui vehant laudibus, qui rem pluſquam tartaream, ſanctam appellent, ac principes ultro furentes ad bellum impellant. Et ô cæcitatem mentis! hæc nemo miratur, aut deteſtatur. Jocus & ludus ſunt in militiâ domos diripere, fana ſpoliare, virgines rapere, urbibus faces ſubjicere, ita ut putes eos hominem exuiſſe. Et erit qui audeat bello ſuffragari pace poſtpoſitâ? intuere Galliæ noſtræ ſtatum miſerabilem, calamitoſam conditionem, indigniſſimam ſortem: Galliæ inquam noſtræ olim refertæ populis, nunc iiſdem exhauſtæ, aliis fame ac deſperatione, aliis ferro, vel incendio enecatis. Converte oculos in copias inedia, & bellicis laboribus attritas. Sed eſto pares ſint vires ad ſpem victoriæ, pares animi, par numerus: ideone certa eſt nobis fiducia victoriæ? Maximam partem bellorum quaſi ſuo jure fortuna ſibi vindicat, & quidquid proſperè geſtum eſt, id pene ducit ſuum: multum enim cùm in omnibus rebus, tùm in re militari poteſt fortuna. Hinc fortaſſe Mavortem appellamus quod omnia ad nutum vortat. Enimvero initia belli penes principes ſunt, exitus vero penes fortunam:

tunam: itaque non ſecus ac pecunia noſtro arbitrio aleæ expoſita in incerto poſita eſt, ita princeps, totumque imperium in ſortem jacitur jacta belli alea. Nulla reſpublica inſtabilior eſt, quam quæ ſæpe movet arma. Atenim armis etiam regna amplificantur, ſed & armis ſæpiſſime pereunt. Minus forſan eſt in pace ſplendoris, & gloriæ; falſæ illius quidem: ſed plus quietis, minus controverſiæ, minus periculi. Omnia prius experiri verbis quam armis ſapientem decet.

His diſertum in modum declamatis nemo ex corona fuit, qui in poſtremam hanc ſententiam pedibus non iret. Ergo Rex accitis Legatis has leges pacis obtulit, quas illi ſine mora recepere. Regia præſidia in munitiſſimis arcibus toleranto: copias, quoties bella ingruent, ad obſequium Regis expeditas habento, & ſumptibus publicis ſuſtentanto: nulla cum hoſtibus Gallorum fœdera iciuntor: armis communibus hoſtes regni oppugnantor.

Hoc exemplo ſcriptas leges pacis tùm Legatis tradidit; tùm ad Andropiſtum, & Ceraunum Cis-Rhenani belli duces miſit, quatenus illas curarent ad unguem obſervari, & ipſi conſtitutis præſidiis, quoties vellent, ad regiam ſe reciperent.

CAP. III.

Archombrotus moræ impatiens de fœdere conjugali Cyrthæam in prædio ad ripam Rhodani poſito ſollicitat: non recuſat illa ſi Poliarchus annuerit. Dum cuncta parantur, Meleander occurrit. Qui plauſus!

REbus ita compoſitis, nihil ultra præter Archombroti nuptias agitabatur, aliud nihil ipſe in mente volvebat: veruntamen Timonidis ex Sicilia reditus in dies expectabatur. Et quanquam Cyrthæa conjugio clam aſſenſum lubens dediſſet, tamen Archombrotus mittendum ad illam de more priſco Oratorem cen-

cenſuit, qui luce palam fidem datam acciperet. Miſſus eſt ad id negotii Theander utrique fidus in ultimis, qui cum decente comitatu ad prædium, ubi Cyrthæa gaudebat plerumque diverſari cum Nymphis, ſe conferens, coram nobiliſſima corona ſic eam affatus eſt.

Is eſt oris tui decor, & lepor ingenii, ſereniſſima Princeps, ut Siciliæ, Mauritaniæ, Sardiniæ Rex invictiſſimus Archombrotus Hyempſal à nutibus tuis cum regno omninò pendere velit, & præter fœdera nuptiaſque tecum ineundas, nihil agitet, aut loquatur, firmabit hoc fœdus æternam pacem inter regna mutuis bellis ſæpe flagrantia. Neque polluetur ſanctitas famæ tuæ, ſi cum illo contraxeris: non enim is eſt quem abhorreas, cum in eo profuſas opes juxta tecum natura, & fortuna explicuerint. Eadem quæ te forma, idem luminum vigor, & par ſerenitas frontem obſident. Et cum tanta ſpecie monſtrum eſt fortitudinem conveniſſe: quare vindicem tuum in tanto fœdere potes ſperare. Nemo erit Gallorum qui ſe fortunatum non prædicet, quod tuis ſpiret auſpiciis.

Simul his gemmam Legatus obtulit æterni ſigillum amoris; quam illa teſſeram digito inſerens hæc ſtrictim retulit. Utinam Regis Hyempſalis amori, votiſque liceat reſpondere, Mecaſtor à tanto Principe ad fœdera provocari ſummo honori ducerem. Sed eſt frater Aſtioriſtes, Rex fortiſſimus Galliæ noſtræ, è cujus nutu tota pendeo: hunc ſi placet adire, & alloqui, & ipſe fœderibus annuerit, non recuſo jugum invicti principis ſubire, & ad arbitrium illius mentem meam convertere. Retulerunt Legati Regem Galliæ his fœderibus ſubſcribere, modo ipſa non renueret. Sicque illa Oratores dimiſit, aſſerens ſe ſequente luce adfuturam in regia.

Reverſis in aulam Legatis non parcebatur ſumptibus, conchiliata peripetaſmata quibus innexa & intex-

ta erant Hyempſalis & Cyrthææ nomina; auro & gemmis contextæ veſtes, exotica purpura ex longinquis oris advehuntur; exhauriebatur unionibus Indicum mare, Ganges lapillis, Erythræum mare coralliis: & alia congerebantur quibus hominum libido pretium facit, ad proximi Hymenæi pompam. Mitto Chyronomos, & adductas ex utroque orbe manubias. Unus deſiderabatur Meleandri Timonidiſve conſpectus, cum Archombrotus ad Rhodani ripam egreſſus, ut ſolitariæ mentis anguſtias paſceret, & apud Nymphas rapidiſſimi hujus amnis, ubi Arar in Rhodanum confluit, de mora ſuis votis objecta quereretur, ad aliquot navigiorum proſpectum concutitur, omen captans in vexillo coccino: Mox adhærentem ſibi Rufum præmittit in ſcaphâ, qui Vectorum patriam exploret, dum equi ad occurſum Meleandri, ſi fors eum obtuliſſet, expedirentur. Rufus revertens proſpera omnia, Meleandri, atque Timonidis adventum nuntiavit.

Itaque Poliarchus, & Archombrotus certiores facti, conſcenſis equis ad littus præcurrunt, dum anchora jactabatur. Emicabant è curru Argenis, & Cyrthæa, quæ ad acceſſus Regis Meleandri deſiliunt; neque ſegniores in hoc officio fuere ambo principes. Rex ubi excendit navi, & ſecuris oſculis arenam adoravit, irrupit in collum modo Regis Aſtioriſtis, modo Principis Hyempſalis; tum Argenidis, & Cyrthææ, quam ad parem cum Poliarcho vigorem luminum, & ad eandem frontis majeſtatem agnovit. Repetitis certatur amplexibus, donec converſus ad Poliarchum Meleander in hunc modum ei gratulatur. Tandem aliquando, ô Alcide fortior Heros, metæ laborum columnæ tibi figendæ ſunt, & fruendum ſpoliis; jacet, æternumque jacebit Eriſteus tot bellorum, ac laborum caput. Hydra rebellionis mactata eſt, quæ quo

magis

magis reſecabatur, eo convaleſcebat magis, ac repullulabat, concluſitque:

Jam ſecura potes requieſcere, Gallia, namque
Noxius è ſacro corpore ſanguis abeſt.

Interim è portu recedebant ad urbis mœnia, unde turmatim effuſa plebs plauſu unanimi Regem Siciliæ excipiebat. Tunc compita pæane perſonare, quaſi omnium vota ad ſanctum Hymenæum conſpirarent. In regiam ſucceditur quam ad nuptiarum pompam decorabant teſtudines ſcrupuloſa diſtinctione elaboratæ; & periſtromata opere Tyrio ad artis miraculum, & antiquitatis ſeriem acu depicta. Hinc emicabat Io à Jove adamata; & Inachus fletibus ſuis quodammodo aquas augebat, dum Mercurius inſinuato ſopore, jugulabat Argum. Inde Corvus libero volatu per aërem pene ſeſe librabat, candidis primum plumis; deinde revelato Coronidis adulterio nigris indutus. Prodibat ex alvo combuſtæ matris Æſculapius, diſciplina Chyronis imbuendus. Nictimene effrænato Veneris æſtu thalamum patris repetebat, ſuumque velo noctis tegebat inceſtum, in noctuam tranſmutanda. Mineides neglectis Orgiis, quod eſſent penſo ſuo plus æquo addictæ, veſpertilionum pennis quaſi ſtridebant, vireſcentibus in hederam telis. Demum Cadmus cum ſua Hermione ſinuabat ſe in anguem. Sed omnium oculi ad effigiem Solis, penicillo Apellis, aut Zeuxidos adumbrati, & è camini tegumento vibrantis connivebant. Hujus radiis aula tota illuſtrari videbatur. Mox idem Pater lucis orbe luſtrato in liquida Thetydos Palatia præcipitari. Stabat vultu, cultuque eleganti Dea Pelei conjux ad limen, & ſolem hoſpitem ſub veſperam expectabat cærulea palla inſignis. Hanc innumeri Tritones ad obſequium expediti vallabant, atque hic erat pro Rege Meleandro receſſus aulæ ſplendidior.

CAP. IV.

In aulam, & convivium Rex Meleander excipitur, in quo nihil ad magnificentiam deſideratum. Adfuere etiam poëtæ qui Epithalamium canerent, cujus argumentum erat Minerva accenſa de litterarum neglectu, & hanc illatam ſibi injuriam bellis vindicans: eadem mox à Jove placata, & pacem afferens.

MEnſis magnifico ritu extructis accumbitur; capacibus in gemmis propinatur, Mauris Maſſicum, & Chium miniſtrantibus; præterque Nectar, & Ambroſiam nihil deſideratum. Vates etiam aderant non ingrati carminis lepore paſcentes convivarum ingenia; probatumque eſt imprimis hoc Epithalamium, in quo Minerva ramum oleæ præferens diviſos antea principes cùm externos, tùm domeſticos, pacis, & connubii legibus firmiſſimis religabat,

Non ſemper rabidis fervent turbata procellis
Æquora, nec ſemper riget albis bruma pruinis;
Sat Marti, ferroque datum; regna aurea mundo
Jam redeunt, noſtras repetit concordia terras;
Jamque redit priſci renovatrix gloria Secli,
Candida pax rediit, læto pax aurea vultu.
Quî longo potuit bona pax ſuccedere bello
Expediam, dum ſumma legam faſtigia facti.
Enatam prægnante Jovis cervice Minervam
Dulcibus exciperent olim cum Numina menſis
Applauſit natura Jovi, cælum omne refulſit:
Huic patris & noſtro datur omnis in orbe poteſtas.
Diva Panomphæi decus, ingeniumque parentis
Mente ferox, & docta ſimul cupit arma vel artes.
Quas ubi Cecropiâ floreſcere vidit in arce,
Iſthic paciferæ ſignum plantavit olivæ:
Clara ſed illius mox facta eſt æmula Roma,
Roma caput mundi, magnorum terra virorum,
Palladii cuſtos, cultæ domus ampla Minervæ:

Atta-

Attamen ô fatum! longo poſt tempore ſacræ
Incipiunt ſenſim langueſcere Palladis artes.
Peſſum cuncta ruunt, artes quoque proterit ætas;
Quas ubi torpentes noſtris deſpexit in oris
Dum Veneris, vel opum cura torquetur inani
Gens humana, ruitque ſcelus veſana per omne,
Siccine, ait, noſtrum calcatur Numen, & artes
Languebunt noſtræ, dum regnat in orbe libido,
Dum puer Idalius cunctas dat jura per urbes
Ignifer, & Juvenum pellex effræna voluptas?
Noſtra quid amiſſos fruſtra lachrymatur honores
Porticus, atque jacent jamdudum in ſordibus artes?
Sic torpere gravi patiar mea Regna veterno,
Nec patris rapidum jaculabor ab æthere fulmen?
Deſidiæ ſed finis erit, dum bella ciebo.
Palladis hæc ſedet accenſæ ſententia menti,
Bellonamque ciet Martis Dea ſæva ſororem,
Diſcordemque Deam, quas ſævis queſtibus implet:
O fidæ comites, indiviſæque ſorores
Ecce manu veſtra, veſtris en artibus iſtud
Tempus eget, noſtrum quando vileſcit in orbe
Numen, & inſanis mortales ignibus ardent
Turpi deſidia molles, parcique laborum
At non in Venerem ſegnes, arteſque nefandas.
Dixit & aſſenſum ſubito Dea præbet Enyo,
Et quæ cœlicolas agitat diſcordia Divos.
Nec mora tres Divæ rutila labuntur ab arce,
Atque per Europam furioſi ſemina belli
Injiciunt, diris & miſcent litibus urbes.
Ipſa ſed ardenti diſcordia fœta veneno
His pejus meditata nefas, de ſedibus Orci
Evocat ultrices ſupera ad convexa ſorores.
Nata Jovis Pallas bello metuenda virago
Vibrat ſæva manu ferrum, patris Ægida geſtans,
Ægida Gorgoneo quam texerat Innuba monſtro,

Sanguinolenta rotans per apertum lumina mundum,
Cujus ad obtutus ſparguntur ſemina belli.
Sanguinis humani ſitiens bacchatur Enyo,
Mugit & intentat mortes & ſemina flammæ
Faucibus eructans acies in prælia cogit.
Ilicet Europæ populos diſcordia præceps
Dividit, & ſtimulis utrimque atrocibus armat.
Bella furunt, certamen atrox cum ſanguine ſurgit,
Ære renidenti dum tellus horret & armis,
Deficiunt populi, & graſſantibus undique bellis
In triſtes abeunt gemitus paciſque ſequeſtram
Cum Jove, Diiſque vocant dejecta mente Minervam,
Illa ſed offenſas occludit vocibus aures,
Et bello fervente patris ſe tollit ad aulam.
Ergo ne ferali præda eſt Europa Megæræ?
Ergo ne ſemper erunt fœdati ſanguine campi,
Cunctaque ſpumanti ſtagnantia flumina tabo?
O cælum, ô noſtris, nam juſtè iraſcere culpis,
Ulterius ne tende odiis, votiſque vocari
Diſce Deus, feſſis fer opem, Rex maxime, Regnis.
Horum vota pater non æquæ Palladis audit
Et gnatam ſic alloquitur: mea ſola voluptas
Nata potens bello, quæ tela Typhoëa temnis,
Ecquis erit finis, duro quæ meta furori?
Hactenus humanum ſitiit Bellona cruorem
Diſſimilis non ipſa lupæ, quæ torva tenellas
Raptat oves, totos & ſtragibus inficit agros:
Si læſere tuum mortalia pectora Numen,
Pectora nunc hominum ſtudia in contraria vertent.
Mitior eſſe ergo mortalibus incipe feſſis.
Si quod enim ſcelus eſt pœna vel clade luendum,
Ecce luunt: ſatis iſta tuo eſt vindicta dolori.
Calcatum quereris numen, bacchâris & ardes
Aſſiduis bellis: belliſne furentibus artes
In populis florere tuas potuiſſe putaſti?

Pace vigent artes; pacem ergo fœdere firmes
Æternam; ſic dulcis eris quoque Pronuba Pacis.
Diva perorantem vix audit innuba Patrem,
Cum tantum eſt affata Jovem: Rex maxime Regum
Qui mihi das gnatæ menſis accumbere Divum,
Cur ego ſancta ſequi tua nunc mandata recuſem?
Juſta quidem fuit hæc, fateor, mihi cauſa furoris:
At ſi priſca reos mortales cura remordet,
Tantaque contritas juvat indulgentia mentes,
Tunc veteres inimicitias poſuiſſe licebit,
Et feret ira modum, fiet pater alme, quod optas;
Ipſa ego fœderibus pacem firmabo perennem,
Fœderibus quibus accedam quoque Pronuba Pacis.
Ex illo Martis ſoror, & Diſcordia terras
Deſeruere, vices rerum mutante Minerva.
Ergo redit virgo formaque, oleaque decora
Et ſacra progenies Superum delabitur arce
Pro galeis oleam, laurum pro cuſpide geſtans.
Sitque licet duri ſtudiis aſperrima Martis,
Diviſas tamen hæc mentes, & corda revincit,
Et quamvis fuerit tædas exoſa jugales,
Ipſa tamen ſtabili firmabit fœdere pacem.
Poſt bellum pax ergo mali bona filia belli
En redit, & noſtris jam ſe pax inſerit arvis:
Succedunt galeis flores, inſignia pacis
Palladis aſpiciet mundus juveneſcere frondes:
Namque iras ponunt venti, mare ſternitur, aura
Lenior in florem marcentes excitat herbas.
Mundo parta quies, patrios en miles ad agros
Jam remeat, terramque colit ſecurus arator:
Tandem Palladias licet exercere per artes
Defeſſos bellis animos, deſuetaque paci
Pectora: non jam muta chelys, non triſtis Apollo eſt,
Non ultra Aonius genialis conſitor uvæ
Muſarumque comes Bromius ſua dona negabit.

Jupiter arma manu, ſua Delius abjicit arma,
Atque olea frondente comas cinxere fluentes.
Ergo ferte gradum Driades, vos numina ruris
Quotquot aquas colitis, quotquot juga cogite cœtum:
Sed tu pulcher Hymen, feſtos hic edito plauſus,
Et feſtas accende faces, ſponſiſque futuris
Sis bonus, his geminas Tritonia necte coronas:
Et tu Phœbe, fave, Cytharamque reſume ſonantem,
Carminis & tecum artifices adducito Muſas,
Lux etenim, lux alma venit, lux illa pudicis
Exoptata diu ſponſis fauſtiſſima lucet.
Gaudia caſtra tenent, ſubeunt convivia bello:
Stant aquilæ, mitiſque leo eſt, leneſque dracones.
Arma jacent caſtris, epulatur miles ad omnes
Excubias, ſpirat mediis Semeleius armis.
Tympana rauca tacent, Mavortia ſigna teruntur;
Mitibus hoſtiles vegetant quoque frondibus haſtæ,
Et lauro meliore comas redimita ſororum
Turba ruit, mutæque diu formidine Muſæ
Cum placidis aderunt ſummoto Marte choreis
Fœdera dum ſancit Pallas Dea pronuba Regum.
Ergo cupidinei cœtus ne parcite telis.
Jamque maritales fax pronuba ſurgat in ignes.
Sparge ſolo plebs læta roſas, & lilia plena
Funde manu, præcinge comas hac fronde Minervæ
Fœdera dum ſancit, dum fit Dea pronuba Regum.
O quem te memorem Rex inclite, quamve Dearum
Eſſe feram te, virgo, Helenam quæ Sydere vincis?
Hiccine Caſtor erit? Numquis de ſtirpe Deorum?
Flammea ledæos imitantur lumina fratres,
Sunt & Syderei vultus, frons candida, corpus
Eximium, toto majeſtas ſplendet in ore.
Atque puella nitet, noctis ſed Sydera vincit:
Rarum veſtis opus, niveo quam pollice finxit
Docta Charis, tenuique auri ſubtemine texit:

Lumi-

Lumina quid referam præclaræ inſignia frontis
Invidiam motura Diis; non gratior ore
Hac fuit, & non virgo micat plus frontis honore.
Labra rubore roſas vincunt; ſed & alba liguſtra
Vincit ebur colli: gemmis & membra coruſcant:
Aurea deciduam connectit fibula pallam,
Aurea dependent lucente monilia collo.
Qualis cum Paphiis mater Cytherea refulgens
Cultibus, eſt placitura viro, ſubridet eunti
Lætus Hymen, ſperatque Deos cælum omne recentes:
Talis erat virgo, tali ſeſe ore ferebat.
Ille decor primo juvenem rapit impete Regem
Dum geminum princeps percurrit lumine Sydus,
Pandoramque putat, docto quam pollice Pallas
Effinxit, doniſque chorus cæleſtis adauxit;
Ambo pares annis, genere & virtutibus ambo;
Quid mirum thalamo ſi conjunguntur eodem?
Fælicem ſponſum qui ſponſa dignior iſta es;
Fælicem ſponſam quæ ſponſo dignior iſto es;
Jungite io ſponſi manſura in fœdera dextras,
Fœdera dum ſancit, dum ſit quoque pronuba Pallas.
O decus Europæ princeps jam mitte querelas,
Deſine virgo moras nunc incuſare: manebit
Ille tibi ſponſus, rutilans quem Cynthia cælo
Invideat tibi, qui Titanem lumine vincit.
Fælices ambo veſtram concordia mundi
Spem fovet, & noſtram: & ſi mens non læva mihi ſit,
Nulla dies unquam veſtrum disjunget amorem.

CAP. V.

Enarratis omnium caſibus obſtupeſcit Meleander ad tot inauditas fortunæ vices & multa reſpondere vaticinio Aneroëſti. Poliarchus vero mentionem injicit fœderum nuptialium, & dum ſciſcitatur cuinam regnorum adminiſtrationem Rex Meleander reliquerit, Andropiſtus, & Ceraunius in regiam prodeunt: quibus poſtquam ſatis applauſit Poliarch. de cauſis bellorum civilium diſſerit.

SOluto convivio remotiſque menſis variæ omnium ſortes, caſus, diſcrimina, & ludibria fortunæ, in medium proferuntur, fremente ac frendente Meleandro, poſtea in gemitus abeunte, mox fortunam adorante in Argenidis Cyrthææ, atque Philopatræ fatis, & Heroum invicta virtute in feris elidendis, in tyrannis refrænandis, & factionis inſoleſcentis decumano fluctu compeſcendo; ut Aneroëſti vaticinio cuncta reſpondent: uti triumphantem de Brutiis, Lucanis, Epyrique littore Archombrotum fœlix pater nuper aſpexerat, ut jam nurum è Gallia Cyrthæam accipiat. Et Poliarchus ex ejuſdem Aneroëſti vaticinio imperii fines protulerit, quem Rhenus & Oceanus victorem jam adorabat: quorum facinorum memoriam hiſtoriæ genio per varias gentes diſperſam nulla vis aut ætas extinguet.

Tunc Poliarchus quid ſupereſt, inquit, niſi ut feſto hymenæo communem lætitiam augeamus, votiſque vocemus Deos nuptiarum præſides, jungamuſque Hyempſali ſororem meam Cyrthæam; quorum pignora in avi Meleandri adoleſcant amplexibus, longam principum ſeriem datura Siciliæ?

Maxima noctis parte in his conſiliis & gratulationibus conſumpta, poſtera die Poliarchus ad Meleandrum ſe conferens quæſiit, cuinam Siciliæ atque Lucaniæ vicariam adminiſtrationem reliquiſſet. Et Meleander Arſidæ Siciliam: Lucanos atque Bruttios Eurimedi;

rimedi; Epyrotas Cleobulo quaſi præfecturas credidiſſe. Quæ res cum Poliarch. non ingrata videretur, admoniti ſunt Reges Andropiſtum cum Cerauno in Regiam adveniſſe; quibus cum ſatis applauſiſſet Poliarchus,coactis in conſilium proceribus ſicexorſus eſt.

Civilibus procellis hactenus Gallia fluctuavit, & tot concuſſa motibus proxima erat naufragio, cum reſumente me clavum tranquillitati reddita eſt. Quippe ſubducto in portum navigio, optati ſuavitate otii gentem hanc tot inteſtinis motibus quaſſatam mihi propitiavi cum mactatis regni tyrannis Commindorige, atque Autolyco me legitimum principem paternum ad Solium plebs ipſa me reſtituit; quamquam non niſi ruptis repagulis aditum mihi aperire potuerim. Etenim provectum erat ſponte malum intempeſtivis pharmacis: quoniam ut irrepſit, non ſtatim extinctum eſt, ſed Æthnæi torrentis more latè inundavit: ſæviebat in ſuos & proprium ſanguinem lambebat impietas: attamen ad ſubitos meos aſpectus quaſi ad Meduſam indomita factio obriguit. Neque adeo diſſimile Galliæ noſtræ fatum fuit ſorte Siciliæ: non enim minus quam in conciliandis Siculorum animis eſt laboratum.

CAP. VI.

Adornantur nuptiæ regiæ, quarum ſolenniorem pompam faciunt aliquot Purpuratorum inita fœdera conjugalia: quanquam Regi Poliarcho obnitatur Theander, utpote qui ſit voto damnatus. Hinc ſermo de matrimonii commodis à Poliarch. inſtituitur: ſed hujus eloquentiæ acies à Theandro retunditur. Gobrias, & Andropiſtus dolent quod orbitas ſua ab hac communi lætitia videatur utrunque deterrere.

COmpoſitis regni negotiis ad Hymenæos vel religionem animum quiſque applicuit: viderat Gelanorus nuper apud Inſulares, ex quibus victor Poliarchus exceſſerat, Cerauni filiam, in qua ornanda omnem induſtriam ſuam natura explicuerat: neque

virtus

virtus à dotibus corporis abhorrebat. Itaque Gelanorus impotens amoris Poliarcho conſilia ſua aperuit, qui exultans gaudio Pro-Regem inſularium eum facere inſtituit, quo lubentiùs Ceraunus huic fœderi ſubſcriberet. Atque in Cerauno nihil moræ fuit. Ergo rex purpuratos deſtinat qui ex his inſulis Cerauni filiam natu majorem Arelatam in urbem adducant. Verum Gelanorus hoc officio volens eam demerere, copiam eundi à Rege petiit & impetravit.

Rex Poliarchus ad alia pariter fœdera mentem appulit, quatenus una & eadem pompa multos conjungeret, fieretque inde ſolemnior: nam inter conditiones pacis cum Hæduis ineundæ hæredem regni filiam Andropiſto conjunxit. Erat quoque Ægyptio filia nobilitate gentis ac mentis illuſtris præter oris illicia, atque frontem ſumma omnia præſagientem: hanc Theandro, charo in paucis ſanctiſſimo fœdere nubere voluit, atque in dotem eum præficere Cis-Rhenanæ provinciæ, cujus princeps extremum diem nunc primum clauſerat: aut ſi mallet, in partem adminiſtrandi regni, filiique Theopompi hæredis imperii poſt relicta crepundia gubernandi curam àccerſere. Sed ille quamquam Philopatram minime reſpueret, voto tamen ſe damnatum aſſeverabat vivendi inter Druidarum cœtus; ſubjiciens eadem lege obſtrictam eſſe Palladi Philopatram; quæ advocata de nuncupato voto non init inficias; moxque inter Veſtales quæ Lemani littus incolebant, facultatem abſcedendi poſtulavit, quatenus eo voto ſe quàmprimum exoneraret, quod ipſa nuncuparat, dum ſe iniqua ſors captivam fecerat. Attamen Rex pia utriuſque conſilia uſque ad pompæ nuptialis complementum diſtulit, docens in re tanti momenti tempore ac mora opus eſſe; ſecuriora eſſe ea conſilia quæ maturo judicio ponderantur temporis interjecti; inconſultos impetus ſupe-

ris

ris diſplicere: ſuperſedendum voto, donec abunde conſultum ſit.

Rex autem intelligens quam multi aulæ deliciis aſſueti Regiæ ſolitudinem, cœlibatum matrimonio anteferrent, veritusque ne hoc exemplo pellecti plurimi ex purpuratis Regiam Regemque defererent, non mediocria adjumenta recenſuit, quæ ex conjugali ſocietate manant: quantum eſſet præſidium in periculis, ſolatium in ærumnis habere ſociam quæ virum perinde ac ſe foveat; addens geniali thori mutua pignora, claramque ſobolem ad regni adminiſtrationem, nominiſque propagationem ſempiternam; quibus argumentis inducti ſapientiſſimi hominum & conjugia ſanciverant, & cœlibatum antiquarant, cui ſua quoque pœna olim indicta ſit: nam & ludis publicis cœlibes arcebantur, & ſæviente hyeme cogebantur forum circuire nudi, econtra ſæpenumero lege conſultum eſt ut juventus primo ætatis flore muneribus publicis ad nuptias cogerentur: qui vero ad annum quintum ſupra triceſimum cœlibatum traduxiſſent, nullis digni honoribus; ſed omnium poſtremi haberentur.

Perorantem Poliarchum Theander excepit, etſi te omnis Sphinge ſagaciorem probaverim, inclite Rex, ego vero non ſim Oedipus; tui tamen argumenti aciem ſi veniam feceris, non ægrè retundam. Enimvero quiſquis cœlibatus quietem æqua animi lance perpenderit, eum inquieto conjugio facile antevertet; quod quemlibet ſui juris jugo alieno mancipat, ſub imperio uxorio ſervilem in modum excruciat, ingentem plerumque ciet domi tempeſtatem; cum è diverſo cœlibatus tranquillo hærentem in portu navim procellis nullis quatiat, declinataque hac Charybde, perturbationis omnis atque jurgii expertem faciat; non curarum, aut zelotypiæ ſtimulis lancinet: ita ut poſſim

aſſe-

aſſerere nullam ſapienti horam ad uxorium commercium, locum nullum reperiri. Mitto delatos pudicitiæ honores, Veſtalibus conceſſo ſuperiore loco à ſummis magiſtratibus, ſileo exhibitam illis in forenſibus cauſis reverentiam, in abſolvendis reis authoritatem.

Vos quoque adeſſe ſacris ſoliti diſceditis aris
Queis tulit heſterna gaudia nocte Venus.

Extremas has voces Aneroëſtus, Timonides Ægyptius excipiunt, & merito plauſu inſequuntur obnitentibus Poliarcho, Archombroto, atque Gelanoro. Optaſſet pariter Gobrias in fœderum partem venire; ſed filium mors præcox abripuerat, filia vero jam tum à puero ex patris oculis evanuerat. Raptum utriuſque prolis Gobrias permoleſto animo tulerat, neque poterat abſque dolore præteriti temporis memoriam repetere. Andropiſtus quoque diutinam filii ſui abſentiam qui iter ad Iberos obtenderat, ferendo non erat. Etenim quam grato fœdere tantum par ambo duces conjunxiſſent.

CAP. VII.

Omnibus ad pompam nuptialem paratis ſubitus caſus nuptias tantillum differt. Syria quadam Ariola ſuccurrit, & futurum ſe praſcire dum aſſeverat, accenduntur omnes, & ipſe Rex Poliarchus. Quibus poſtquam illa ſatis illuſit, miro eventu filia Gobriæ, Camillus quoque, & ipſe Ariolus, filius Andropiſti declarantur. Quæ res & nuptialem pompam& auſpicia geminat.

OMnibus ad pompam inſtructis, jamque pæane obſtrepentibus atriis, cœtus principum iter ad delubra parabat, ut ante aras Junonis dextras jungerent, cum ſubitum fatum feſtivos ritus aliquantulum diſtulit, obtulitque imprudenti Andropiſto filium, & filiam Gobriæ. Is ad conſeſſum Syriam Ariolam vix puberem introduxit, quæ ſuas cuique ſortes aperiret. Hæc miris primum artibus lenociniiſque ſui curioſos demul-

demulſit, lepidoque joco poſt abraſum ſubdole marſupium, Poliarchi principis apprehenſa manu ſic nummum quoque emunxit:

O princeps atavis edite Regibus
Ingens imperii Gloria Gallici,
Fortunata nimis gens tua, quandiu
Tu vives columen, lumen & Alpium:
Sed majora tibi fata recenſeo
Si nummum cytius porrigis aureum.

Dictum factum, Rex duplicari mercedem jubet, & ſuſpenſis omnibus ad futuri expectationem vaticinii oppido quàm intentis, lepido neque commentitio carmine Syriam audire voluit fata ſua proſequentem, prius tamen periculum ejus ſcientiæ in Verna fieri poſtulavit. Ergo Rufo cuidam manum porrigenti ſic illa.

Nuſquam Mau te cades, ſi laqueo peris:
Te ſi flamma premit, non periment aquæ;
Producesque dies, fataque tandiu
Donec larga tibi Parca dies dabit,
Fataleſque comas Atropos urgeat.
Annos excipiet mors eadem tuos,
Quæ cædit populos. Irrevocabile
Verbum mente tene. Sic ſapies diu
Vel quantum mea mens ſapit.

Sic ludente puellâ Gobriam præſaga mens agebat futuri: dumque oris veneres ſtupet in Syria, pares cum filia cujus jacturam multos ante annos paſſus erat, ſubitus rumor pervadit aulam cæſi ab Ægyptio civis ulceratque Syriam, nec ſecius quam puella cæteri quatiuntur: foris exaudiuntur vincula, minæ: domi voces ſenſum doloris exprimentes. Jam pœna ultima decernebatur in reum, cum virgo hunc depoſcit ſibi jungi lege patria. Prodit reus laboratque dignos queſtus in eum expedire quem ceciderat & meritum quidem. Sed hæc fruſtra, donec vetula inter Ario-

Q larum

larum turbam ſolertiſſima pyxidem profert, promitque crepundia: quæ ubi Gobrias avidis luſtravit oculis, quæ, infit, monſtra; cui anus, habes Popæam tuam Gobria; hanc ego vix infantem limini tuo ſubtraxi, iiſque imbui artibus quæ noſtro in cœtu vigent. Hic vero quem ingenita nobilitas impatientem fecit accepti à cive convitii, ipſe eſt Andropiſti Camillus; qui incenſus flamma oculorum iſtius virginis, vitæ noſtræ rationi, gentile decus poſtpoſuit, civemque confodit ſibi perperam objurgantem. Vidiſſes utrumque immotum parentem pari ſtupore confundi, donec certior in amplexus, & oſcula ſe proripiunt, obtorpente imprimis ad vilem antiqui familiaris ſortem Poliarcho.

Geminantur auſpicia & ſub eodem ritu Archombrotus cum Andromacha, Andropiſtus cum Valentia, Gelanorus cum Caledonia, Camillus cum Popæa plaudentibus aſtris feſtum Hymenæum celebraturi in æde Junonis adultæ, nunciata ſecunda hora cum nuptiali pompa Dianæ templum ſubeunt: luſtratiſque ab ſacerdote abſtemio ſponſis conſenſus utrimque petuntur, cæduntur victimæ, profecta fauſtiſſima excipiuntur. Sed ad ædes Veneris pro more eundi, ibique ſolemnes ritus nuptiarum terminandi conſilium ad biduum uſque prolatum eſt.

CAP. VIII.

Reverſa in regiam pompâ tripudium inſtruitur. Zaga ab Æthiopiæ populis in Regem repetitur. Quod Aneroëſto anſam loquendi, & ſtatum Monarchicum Ariſtocratico, vel Democratico præferendi obtulit. Qui ſermo omnium plauſu excipitur.

IN Regiam interim pompa revertit, in qua conclavia belluatis peripetaſmatis, lectus genialis conchyliis veſtiebatur. Nitebant abaci gemmatis potoriis. E laquearibus polylychni penſiles emicabant intextis ſpon-

ſponſorum nominibus concinnati: menſis poſtea accumbitur, quæ ex orbis utriuſque manubiis inſtruuntur. Flexo ad veſperam die choreja inſtruitur, cujus in exordium paniſci incondita artuum geſticulatione ſe efferunt ad crembali diſcrepantes ſonos: deinde Archombrotus Phrygii paſtoris perſonam agens, jactato ad modulum corpore, malum bracteis veſtitum numeroſis geſtibus in altum vibrabat, tum Juno in murice gemmis incruſtato, collecta in nodum faſcia, proprio quaſi niſu librabatur in aëre. Erumpebat Minernerva Ægide terribilis, Oleaſtro cincta galeam, in numerum haſtam quatiens. Cœſtus, & interpolatum nive genarum minium Venerem cum illecebra ſubſultantem arguebat. Juno honeſtis nutibus paſtorem demerebatur propoſita in præmium decoris arbitro Aſia ſua. Pallas bombo Martio ad ſaltationis agilis vigorem elicita, minas oculorum in aſcititias blanditias præſcripto fidium commutabat; dum Cypris geminis lenociniis in proſcenium emicabat: uno comite armigero ſuo Cupidine, qui habili motu aureis ſagittulis amoris vulnera infligebat, paſtoremque promiſſo perſtringebat fulgure. Archombrotus in Paridis habitu ſcenam agili pedum plauſu excurrens, venuſtis nutibus aureum malum Cyrthææ porrigebat: tum tres Deæ juxta dolorem quaſi immutatæ ſcena excedere, quæ illico ſtrepere Tritonum Nereidumque ad tenorem gratantium tripudio. Hi principem Cyrthæam formæ præmio gaudentem, ad Regiam, cadentibus ad modulos nutibus, ſuſtulere: quorum quiſque ſecutus, gratulabundus ad quietem deinde ſeceſſit.

Inter hæc argumenta lætitiæ quibus Regia perſonabat Legati ab Æthiopia Arelatam venere, ubi facta prius ſibi loquendi poteſtate, Zagam electum à proceribus imperii, & renuntiatum regem, utpote legitimum hæredem, attulerunt. Hoc unum ſupereſſe vi-

debatur ad communis lætitiæ complementum. Annuit Zaga ſuorum votis & omnibus ſalutatis, ſed ipſis maxime Regibus, apud quos in eodem regio cultu tot menſibus fuerat, aulam non tamen ſine aliquo doloris ſenſu tandem reliquit. Aneroëſtus poſtquam Æthiopiæ principi ſatis eſt gratulatus, capta anſa ſic coram principibus affatus eſt.

Tanta Superum vindicta eſſe ſolet in populares, ut ejecto Rege legitimo nunquam quieti aut ſecuri eſſe poſſint donec avito ſolio reponatur. Nam utroque regimine principis, & optimatum, aut popularium æqua lance ponderato, illud ſemper optimum atque tutiſſimum; hoc turbulentum & factionibus ſeditioſorum laceratum non immeritò viſum eſt. Nam quis ſanus magis liberam eſſe plebem cenſeat ſub magiſtratu, cum plures dominentur hic, qui venale ſuffragium habeant maximè ſi in parvo ære ſunt? quot factionum caput eſt ambitus? Invidia & æmulatio quam ſæpe ignavis faſces detulit. Unum corpus unius regendum animo: ubi enim multitudo ibi confuſio: & plures commiſſa negotia ſegnius expediunt. Hoc uno fræno communia populis vitia coërcentur. Si in priſca, & hodierna imperia oculos converto, antiquiſſimum, & ſanctiſſimum illud regimen videbitur, quod ab uno principe pendebit. Imperium naturale ab uno eſſe conſtat; natura autem prudentiſſima artifex: & quæcunque noſtro in orbe ſuſpiciuntur, ſingularia ſunt, & ab uno opifice, ſupremoque Rege gubernata. Sol unus mundi oculus diei præeſt: gemini ſi appareant, metuendum. Habent cervi, & grues quem ſequuntur: uni Regi apes ſubjacent, quo incolumi cæteris bene eſt. Hæc facunda perorandi forma principibus minimè diſplicuit: quod vel plauſu, vel oris blandiciis, vel oculorum nutibus quiſque aſtantium demonſtravit.

CAP. IX.

Deducto cum omni ſignificatione benevolentiæ uſque ad portum Zaga Æthiope, Rex Poliarch. intelligens obſtinatum eſſe impiis deſerendæ aulæ conſiliis animum Theandri, aſſenſurum tamen negavit, niſi quatenus filii ſui Theopompi regimen acciperet: inſtitutoque de illius inſtructione ſermone diſputatur inter utrumque an, & quibus diſciplinis debeat talis princeps informari.

ÆThiopiæ Rege cum honore, & aulicorum comitatu uſque ad Phocenſium coloniam conducto, reverſiſque purpuratis cœpit Theander Poliarchum iterum ſollicitare, ſibi ut per hunc liceret abſque mora, ad Druidarum demigrare conſortium. Rex obſtinatum in conſiliis, & votis Theandri animum videns non alia lege aſſenſum dedit, niſi quatenus filii regimen ſub diſciplina ſua erudiendi ſuſciperet. Eſto, mi Theander, inquit, Theopompo meo vigil Argus, & ſtrenuus Chyron, imbue regiis artibus Principem, dum illi ætas liberam ad ſolium viam ſternet.

Quæſiit Theander quibus diſciplinis erudiri filium vellet. Cui Rex: ubi princeps ingenitæ imperitiæ relictus eſt, vix ullum eſt pejus in Republica malum. Nam inde plerumque naſcitur inertiſſima diſſoluti animi mollities, ignavuſque tumor, faſtidioſo nutu cuncta deſpiciens: veſanæ autem cæcitas mentis à rebus gerendis perſæpe deterret: deſidiæ ſuſpicione labimur in contemptum hoſtium: elati ſupercilii faſtus in odium clientes ſubornat. Uno penicilli ductu Therſitis deformitatem expreſſit ſolers ille Iliados artifex, dum infami odio in Achillem & Ulyſſem, icones prudentiæ atque fortitudinis illum concitat. Jactabat quidam Macedo ab eodem poëta traductum ſe in Agamemnonem prudentiſſimi Regis, duciſque manu ſtrenuiſſimi partes in obſidione Ilii enixè obeuntem: etenim quid de iſta indole expectari fas eſt, quæ cum ad imperan-

dum nata ſit, ſibi ipſa imperare, aut leges imponere neſcit? Imperiorum cunæ Dynaſtarum ſolertia excitantur, enecantur degenerum principum deſide inſcitia, nec alio quam quo extruuntur ingenio adoleſcunt. Hercle quantum mea mens per omnium ætatum ſeries memoriam poteſt deducere, vix alia naſcentium, & expirantium regnorum initia reperio. Omnium primum ſub auſpiciis Nini excitatum eſt, & muliebri otio molliſſimorum Regum extinctum. Stoliditate Aſtiagis Cyrus abuſus eſt ad amplificandos Medorum excidio Perſidis limites, & ad ineundum palmarum curſum, quem prolixa nepotum ſeries poſtmodum proſecuta eſt. Hæſit tamen ad metas indefeſſa virtute ſapientiſſimi Ducis, qui modico ſuccinctus milite ad Gangis uſque littora palmas meſſuit, ſuiſque luſtravit armis nationes illas quæ primos ſurgentis Solis radios excipiunt. Denique ſi ad priſca ſæcula mentem extenderis, illuſtriſſima facinora communiora fuiſſe ſolertioribus ingeniis, & per omnem eruditionem lævigatis. Quam ſæpe convitiis militum exceptus eſt Bardus Imperator: nam qui poterit fortiſſimus miles ad aureæ pecudis, & animati ſimulachri reverentiam adigi: citius Ædepol Æſopicæ Ranæ tignum in Regem adorarent. Quot principes noſtra ætas vidit ad alterius nutum imperare coactos, quod nullo litterarum præſidio niterentur? Quis Imperator ſcitè exercitum reget, qui in milite colligendo, explicando, in hiberna promovendo imperitus fuerit? quam frequentibus patebit inſidiis, cladibus, ludibriis, niſi peritè educat aciem, caſtra metetur, vallum jaciat, ad certum ſcopum deſtinata tormenta libret, pugnam laceſſat, canat receptui. Quid dicam in adminiſtrando regno peritiam, ſolertiam in imperiorum ſitu, viribuſque diſcernendis, quæ omnia lectione magis quam experientia perdiſcuntur, ſæpe prava magis quam bona con-

conſilia proſperè eveniunt, quia pleraſque res fortuna ex libidine ſua agitat. Denique quem cives ſeipſis prudentiorem ducent circa ſuam ipſorum utilitatem, huic perlibenter obedient. Itaque malim Theopompum meum ſapientia cæteris, quam copiis anteire.

Prudentiſſimum Regem Theander ſic excepit. Prudentia (nec inficias eo) fax eſt nobis prælucens inter civilis hujus vitæ Sirtes: ſolertiſſimo tamen genio opus eſt, ne ea abutamur ad effrænem morum licentiam. Rarum eſt eruditum principem virtuti Muſas ſociare, maximè cum eminens poteſtas, peccandi libido, aulicorum lenocinia, opum ſplendor, & ingens fiducia ſui quæ impune erumpit in vitium, cupiditatibus frænum ſolvunt, quaſi omnia voluptati ejus ſervire debeant; adde & inſanam diſciplinarum jactantiam: quæ cum in principe ſui amante coierint, in omnem morum petulantiam illico illum effundunt. Quid quod nonnunquam procacem linguam armabit in ſuperos, quaſi ſua ſorte aut inferiores, aut nullos? Neſcis ſuum eſſe cuique innatum pondus in malum, atque haud raro nos ignoratione vitii culpæ expertes effici. Si quis eſſe poteſt iſtis in luxu modus, ſi qua inter incentiva libidinum integritas, ſi liberalis animus inter illos qui rapto aſſueſiunt, ſi morum candor inter verborum inanem fucum, dicam compendio, ſi virtuti nomen dari poteſt, ubi vitium late regnat; cedo manus, & illis quibus eruditionem extuliſti laudibus aſſentior. Quæ natio ſcientiæ laudem cæteris præripuit? Ægyptiane an Græca? ſed ubi gentium perfidia, inhumanitas, totaque vitiorum caterva ſeſe altius extulerunt? quem alium titulum laudis Ægyptus ſibi vindicat, niſi in illudendo ſolertiam? quem alium Alexandrini libidinum omnium cœno infames? quæ gens ob commercium litterarum, fabularum inventionem, eloquentiæ cultum, partum philoſophiæ de litteratis optime

meruit? numquid eadem Græcia? in qua tandem fidei minus, plus crudelitatis inventum? nam quoties in mutuas cædes fratres convertit? quoties parentes armavit in filios, filios in parentes? nonne matres odio pluſquam novercali eripuere liberis vitam, quam ultro iiſdem indulſerant? quoties humana carne ferales menſas oneratas vidit? nonne Solem ferunt tot ſcelerum turba ſuffuſum, in ortum ſuum inchoatos curſus reflexiſſe? & ubinam gentium in Deos plus ſcelere ſævitum eſt? nonne tutius illi fuiſſet ſcientiarum commercio caruiſſe, quam earundem face terere vitiorum iter? ergo ad arbitrium celebrentur Græci: ego vero ingenuam Scytharum indolem pluris faciam, quam Græcorum callidam ſapientiam: pluris iſtorum inopiam quam opes partas. Atrociſſima quæque ſcelera paſſim in ampliſſimis graſſantur urbibus: at juſtitia, pietas, & cana fides ſeceſſum amant.

Quam multi principes precaria authoritate ſua abuſi ſunt ad facinus, ancipitem hunc gladium in ſe, ſuoſque convertentes. Ex adverſo quotus quiſque eſt, quem etiam ſi Muſæ non amaverint; amorem tamen ſuorum regiminis ſui felicitate, cultus virtutis, ac religionis non conciliavit? ſunt tamen ex litteratorum numero, qui ſive diſciplinis faventes, ſive eruditionis utilitate decepti, negant aliquod ingenium in magnis eſſe numerandum, niſi quod ſit imbutum litteris. Unde fit ut publicis virtutibus claros, natoſque regendis populis, ſi ad litterarum ſubtilitatem inepti ſunt, ab humanitatis & magnitudinis claſſe excludant, peſſimo prorſus ſuffragio ac errore: quandoquidem nemo civilibus par eſſe poteſt, niſi qui in ipſis naturæ divitiis conceptus ſit. Quam multi enim in umbris ſcholarum, & in neſcio quibus argutiis inanis & ſuperflui acuminis ad laudem perveniunt, quorum ingenia in cæteris caligant. Nonne hunc verius amabit

bit

bit ſapientia qui augurari in populis motus, & tempeſtivis remediis occupare ſciet? illi primi quos habemus eruditionis principes an ſcholarum paleſtram excurrere. Hi ad condendos civium mores in peregrinos ritus intuebantur, ut quæ placebant, hæc in ſuos inveherent: heroum geſta volvebant, ad quorum normam componebant ſuos, ſuorumque mores, regnorum finitimorum ſitus, momenta vires attendebant: ut hac civili philoſophiâ imbuti rebus ſuis caverent, aut fines protenderent: Tametſi non inficias eam illum abſolutum genium eſſe, qui ad rempublicam regiaſque ſcientias factus ſit. Itaque Theopompum noſtrum non argutiis umbratilis ludi, non argumentis ſe ipſam torquentis philoſophiæ, non poëſeos numeris, aut linguarum varietate nimia onerabo; ſed veterum monumentis, populorum moribus & ſtatu informabo, ut ex eventibus variis ſapere diſcat. Non ægrè in ſententiam Theandri Poliarchus, cæterique iverunt, optabatque Rex annos filio maturari, ut ſub ea diſciplina optimi regiminis poneret rudimentum.

CAP. X.

Injecta de fœderibus conjugalibus mentione, Calaidis dotes, genus, artes, cultum ingenium, ratio abdicandi regni, religionis amor, cujus fucos, & genuinos colores aperit Theander, non perfunctoriè exponuntur.

Subjicit Theander non minori deſiderio ſe teneri cum Theopompus regno conjugioque maturus fuerit, parem dotibus inveniendi ſponſam, quatenus ſanctiſſimum iſtud par dignam imperio ſobolem longamque ſeriem nepotum progeneret: neque dubitabat dicere ætatem ſuam abſolutiſſimæ principis Iconem in una principe omni Pandora perfectiori edidiſſe, conjugioque tali unam Calaidem Gallici ſceptri dignam ſibi videri.

Sciſcitanti Regi Poliarcho quænam eſſet illa princeps in quam natura adeo prodiga fuit, Theander illius dotes regias Argenidis genio aliarumve heroinarum quas orbis quondam adoravit, minime inferiores, inſtitutionem, ſapientiam, artes ab ovo recenſuit. Ut ipſi etiam Dii certatim eam amaverint, quam Minerva docto pollice ſuo ad ſtuporem orbis effinxerit, nec non è ſacris quibus in patriâ ſitabatur, adulterinis, impiis, cœlo odioſis ad certam, & rectam, ſanctam divinamque religionem tandem revocarit.

Circa oras illas quas Aquilo rigidiſſimis flatibus efferat, hæc virgo omni Amazone clarior ævo noſtro nata eſt, niſi forte ex Amazonum genere eam dixeris; putato Charitum omnium ſedem, naturæ compendium, miraculum orbis, decus purpuræ. Parentem nacta eſt quem in mediis trophæis invida Bellona demeſſuit. Attamen Virgo fatis quaſi obluctatura quæ tantum præſidium ſibi nondum adultæ invidiſſent, Muſarum patrocinium quæſiit, & habuit Parnaſſum omni palatio gratiorem. Neque adeo hanc alumnam dedignatæ ſunt Muſæ, quin eam in decimam ſororem adoptaſſent. Non potuere populares diutius ſui Syderis abſentiam pati; ut ſi Solis procul à ſe vibrantis radios vix ſentiant, novæ ſaltem hujus facis luce foverentur.

Abducitur ergo non ſponte ex Muſarum ſinu illuſtris Calais, ex Parnaſſo remigrat in regiam, & auream coronam lauro addit. Tum geſtit ſibi quiſque à ſua principe imperari: Illa viciſſim Imperia ſua eo prudentiæ ſale condit ac temperat, ut ſapientiam parem multa retro ſæcula vix audierint. Sed quantò magis gaudii Muſarum ſeceſſus attulerat, tantò magis tædii tumultus aulæ ingerebat. Muſas amabat, viciſſimque amabatur: vix tamen in aula locus erat eas in ſecretum admittendi. Itaque fluctuanti principi conſilium eſt,

rerum

rerum ſummam alteri credere quatenus vireta dilecti Heliconis repeteret, accitis ſecum ingeniis orbe ſuo illuſtriſſimis: quorum adminiculo latentes artium omnium ambages reſolveret, ne quid ſcitu dignum, intellectum ejus ad ſumma natum lateret, non amplius Grammaticorum laborioſos canones excutiendo, non Rhetorum floſculos legendo, aut in Dialecticorum verſando argutiis: verum arcana phyſices; civiliſque, & ultra mundanæ ſapientiæ ardua ſuperando, præter mathematicas apodixes, ſyderum motus, numerorum rationes, dimenſiones terrarum, quidquid denique vel antiquitatis vel novitatis, quidquid Latinæ & Græcanicæ litteraturæ. Parum ex ſui orbis Syderibus lucem mutuaſſe, niſi ab exteris etiam oris ſapientes eliciat, ſumptibus non parcens, quippe quæ ſapientiam omni auro pretioſiorem reputaret, donec in eum ſcientiarum apicem aſſiduæ curæ laboreſque indefeſſi eam provexere.

Denique ut liberior virgo princeps ſibi, Muſiſque vacaret, ſibi author eſt, regni habenas alteri dimittere, quem antea publicis comitiis ſceptri heredem edixerat. Ergo plebe per præconem coacta illuſtris regiis inſignibus editum in ſcenæ morem tabulatum aſcendit; ſuſpenſiſque ingenti expectatione populis Herculeo lepore ita peroravit: diu eſt quod hanc palæſtram ambio (bene meriti cives) ut tandem hodie victrix hac eadem paleſtra abeam. Æquius enim imperium in me ipſam decernam, ſi abdicato regno mihi ſoli vacavero. Imparem ferendo oneri virginem eſſe quoties olim jactatum eſt? ego cæteris quas imperandi ambitioſa fames urit, facem præferam, ut meis inſiſtentes veſtigiis clavum tantæ molis virilibus manibus dimittam. Non adeo inopes viris eſtis, ut ad Semiramidem aut ad Tomyrim aliquam ſit vobis recurrendum. Sunt illuſtres inter vos ut genere, ſic & virtute,

& ingenio viri; ſub quorum auſpiciis imperium veſtrum floreat donec orbis ſtabit. Dixit & regiam faſciam, purpuramque exuens, in expeditum equum dicto citius inſilit, cingente virgineum latus delecto purpuratorum equitatu, aliiſque paucis quos ſacra laurus ex vulgi pulvere ſupra aulæ nitorem evexerat; ſubditis vero doloris magnitudine mutis, mox ubere fletu Reginæ ſuæ diſceſſum proſecutis: ſed virgo princeps excuſſo onere jam liberior, pernici equitatu grande iter emenſa, & clauſtra Regni prætergreſſa tandem pervenit ad familiare mihi hoſpitium, ubi regio cultu excepta eſt. Accubituræ principi vernaculi menſam oneraverant, cum jactata in medium theſi de religionibus, multis inter menſam multa ferentibus. Ego cum officii ſpecie hujus lateri adhærerem, ad dicendam meam ſententiam provocatus ſum, quam ſic auſpicabar.

Religionem alumnam imperiorum eſſe, tutelam authoritatis regiæ, hoſtem Tyrannidis, legum propugnaculum, reipublicæ firmiſſimum columen, gloriam principum, gemmamque diadematis pretioſiſſimam, altricem obſequii, denique veriſſimas rectè conſtituti regni opes, tametſi clarius ſit quam ut argumentorum luce indigeat; proferam tamen non nihil, ad inſerendam altius principum & ſubditorum animis divinam hanc optimi regiminis, regnique pacandi ſcientiam. Religionem dico non ob cœnas illas quæ optimatum & plebis cupiditatibus, & abdomini ſerviunt, non illas quæ barbaris legibus ancillantur, quæ ad eroticum Veneris, ad Lycæi dithyrambum fervent; ſed Religionem illam quæ voluptatibus frænum ponit, appetitus petulantiam domat, legi mentis libidines, mentem vero ſuo authori ſubjicit; quæ regibus, & optimatibus obſecundat, quaſi vicariam numinis potentiam adgubernantibus. Ille eſt nexus pluſquam Homericus,

cus, & aurea catena, vinculum naturæ, & ſymbolum, quod diſcrepantes moribus nationes arcano fœdere ſociat.

Atenim ex divinæ Philoſophiæ genio conſtat, litem, & amicitiam principes eſſe rerum omnium: elementorum alia ſymbola eſſe alia diſſymbola: cœleſtes orbes verti contrario flexu primi mobilis, ex antipathiâ quadam produci in terræ viſceribus miracula ad orbis commodum: in confinio duorum extremorum ſitam eſſe virtutem: bellum viam eſſe ad pacem. Plane delectatus eſſe videtur ſapientiſſimus opifex in illa lite, capitali rerum contra ſe invicem pugnantium; at longe ſecius egit cum rationis compote creatura quæ harmonia ſua cæteris præit uniformi, neque diſcorde tenore, & cum ſupremi numinis imago exiſtat, ipſa ſecum pari quiete agit, quippe quam principio ſuo deceat conformari, & ſpiritibus illis cœleſtibus quos rixa nulla inter ſe committit, non invidiæ fax adurit; ſed æternæ pacis quies recreat. Non aliunde autem fluit hæc fœtialis amicitia quam ex conciliatrice animorum Religione, quæ ſacro nexu concines alligat, eos orbi toto venerabundos, tremendoſque facit.

Religio quæcunque alumna eſt vitii, ambitionis fomes, impietatis parens, hæc adulterina, hæc inſana, & inſtabilis reputanda, quippe quæ fundamento nullo freta omni aura ita circumfertur, ut ſibi ipſa non raro diſſentiat. Noſtra autem Religione quid ſanctius? Deo puris litat victimis, fratri velle malum neſcit, præruptum virtutis jugum relicto vitii lubrico intrepida aggreditur, æſtuantem libidinem temperantiæ fræno coërcet, & pravos appetitus numinis timore frangit. Veſtra ex adverſo quam diſpar eſt nova, perverſa, vitioſa Religio, quam concepit Tartarus, ſemiviri libido peperit, effrænatus in adoleſcentiâ voluptatum amor enutrivit, in provectioribus cæca libertatis ambitio

auxit

auxit & excoluit. Aliquos interim ex comitatu Calaidis advertebam intortis vultibus in me intuentes, & neſcio quid apud ſe ſubmurmurantes, cum humaniſſima princeps ſimplici riſu me ad pergendum ſtimulavit. Tum ego, non inficias itis noſtræ religionis Profeſſores cœleſtis patriæ certiſſimum iter eſſe ingreſſos: quod de veſtra religione non inficior: & quamquam mutato Dei conſilio ſecus accidiſſet; nempe ut ſancta & integra foret veſtra Religio; cum tamen noſtram probatam ſatis habeatis, nos eam tutò poſſe ſequi veſtrum nemo negat. Vide ô ſereniſſima quam illuſtres genere, ſcientia, pietate noſtra ſacra, ut legitima amplexati ſunt, & aliam omnem religionem ut inſulſam, adulteram, impiam averſati. Cum ergo hac triplici dote, id eſt genere, doctrina, virtute tot Heroibus non imparem te cenſeam, habebis gloriæ incrementum, ſi abdicata ſacrorum deteſtanda novitate veram, avitam, tot aſſertam miraculis, tot victoriis laureatam religionem colueris.

Hæc perorandi libertas Calaidi placuit, & meum conſilium ei non fuiſſe vile fœlix eventus comprobavit. Hæc tui videndi deſiderio ſummo tenetur. Erit ibi locus de fœderibus mentionem injiciendi. Placuit Regi Theandri conſilium, nihilque ex illo antiquius habuit, quam ut Calaidem in ſociam thalami, atque regni, filio etſi nondum adulto jungeret.

CAP. XI.

Conſilia aulæ deſerendæ, & petendi ſeceſſus regiam implent. Prima omnium Philopatra initiatur Palladi. Demum ab Aneroëſto ſermo de colendo numine non ingratus inſtituitur.

NIhil erat moræ in Aneroëſto, atque Theandro quin eremum aulæ præverterent. Timonides, & Ægyptius trahuntur in ſocietatem conſilii. Philopatra pariter non ceſſabat patrem urgere, quatenus ad Palladis

ladis virgines duceretur, ubi ſe voto exolveret. Pater filiæ tam æquæ petitioni non obtrectavit: ſed eam ante aras Deæ, ſpectante cum aulicis Rege, ac ſuis lachrymis illius amori litante, pontificis in manus dedit, Palladique mox initiari paſſus eſt: tunc rogatus ab eo Aneroëſtus in procerum conſeſſu, ita demum peroravit.

Salutem veſtram à ſublunaribus auſpicabor, à quibus ad primam cauſam vos eveham, & caligantes inter aulæ delicias veluti manu ducam, creaturarumque reſerato libro, cujus potiſſima littera, homo eſt, ad unius veri, atque optimi numinis notitiam vos extraham. Quatuor differentias in rerum natura demiramur, hominem vero quaſi univerſi orbis complementum, qui perfectiſſimis naturæ beneficiis eximius, eſſe cum lapidibus, vegetare cum plantis, cum brutis ſentire eum innatum habeat, una ratione, quam cum defœcatiſſimis mentibus communem habet, cætera prætervolat. Quis tot munia eo pondere, menſuraque tam diſpari diſpenſavit, niſi ille à quo eſt omnis ordo & modus? quis enim ſui ipſius potuit eſſe opifex, aut quod non habet, rependere alteri? ergo Deus eſt qui à nullo fuit, ſed à quo fluit quidquid ortum habet: eſt Deus, iſque pulcherrimus & optimus à quo pulchritudo bonitaſq; omnis, quaſi radius à Sole manat, & rebus quaſi ſingulis ſigillum imprimitur. Quam porro gentem ſine hac propenſione reperire eſt? ſed ille communis omnium gentium conſenſus lex eſt & vox naturæ.

Non deſunt tamen qui ventoſa loquacitate inflati, ſoliſque credentes ſenſibus Deum omnino tollunt, & ea cavillantur quæ ſibi abſtruſa ſunt, quaſi vero æternæ lucis arcana, cogitatio humana poſſit aſſequi. Hæc factio latiſſimè dominatur, divitumque menſis admittitur. Aut enim, ajunt, Solis terroribus numen fingitur; aut ſi eſt aliquod; omnia diſpenſatrici naturæ per-

permiſit: animus ita corporis domicilio inſinuatus eſt, ut extra illum carcerem non duret; denique Religionibus utendum ſicut veſtibus. His docti inſtitutis cupiditates ſolvunt, & more belluæ habenarum impatientis omne jus & jugum excutiunt. Quis eſt autem tam rudis, & tam feris imbutus moribus qui oculos in cœlum tollens; tametſi neſciat quo numine regatur hoc omne quod cernitur, ex ipſo rerum motu, ordine, temperie non aliquam eſſe mentem ſuaviter cuncta diſponentem intelligat. Hoc autem tantæ pravitatis caput eſt ignoratio ſui. Sub Emblematum veló gentes numen reveritæ ſunt: nam & Jovem captum auribus modo, alias cùm quatuor auribus effinxerunt, qui mortalium ætates in caprina diphtere deſcriptas continuo legeret. Huic ſanguineum fulmen tribuitur, Minervæ candidum, Summano nocturnum: neque plures Dii admittendi ſunt, quos, ut neſciretur Deus, ſe plures eſſe mentiti ſunt: eſto Homerus bellantes inter ſe ludibundus commiſerit. Unius regi mundum arbitrio neceſſe eſt, quem alii Orpheum ob concordem orbis harmoniam, alii aquam ex qua enata cuncta cernimus, illi Chaos, indigeſtæque, ac rudis materiæ confuſam congeriem; hi mentem eſſe præſidem orbis, omnia commeantem, totamque molem terræ agitantem putaverunt: non pauci multos quidem populares Deos eſſe; unum tamen naturæ artificem, quem Pana, ſeu totius compendium orbis appellant: non Herculem qui ſi monſtra domuit, libidines frangere non potuit: imo ipſe alligatus fortiſſimo obſcœni amoris vinculo, ſecus pedes Omphales meretriciam & indignam Heroë vitam egit. Non hunc Deum credidit Philoctetes, qui & facem ejus pyræ ſubjecit, & cineres ipſius in Oeta monte ſepelivit.

Nos uni libamus Deo, cujus gratia ſacco degenere Purpuram, ſuperumque commercio conſortium humanum

manum commutamus. Nunc me in ſeceſſum procul ab aulæ tropicis recipiam, mihi meiſque ſuperſtes. Deinde ad ſe converſos illud quam ſæpe annis, opibuſque florens audivi; & nunc ætate inclinante certis experimentis didici, breve eſſe, & fugax ſpatium ætatis, quod nullo pedum ſtrepitu ſomnum inter & jocos, inter blandientis aut adverſæ fortunæ ludibria nobis effluit, tacita fuga ſe ſubducens, & longiſſimum ſtadium intercipiens: cumque incautos ad vitæ metam fata rapuerint, apparet quaſi diſcuſſo ſomno hoc vitæ momentum evolaſſe. Tota ætas in contentione animi abit, & per ærumnas mille luctantem animam projicimus. Quam conſtanti nunquam ſtas fortuna gradu! Modo jura, & leges ferebam; poſtea iniquæ legis fato ſubjacui. Sed in hac tanta rerum deſperatione deſperavi nihil; ſpes aliqua hanc meam ſenectutem, & orbitatem ſuſtentavit. Veræ pietati candidis victimis libavimus, religione non irrita: cerviceſque tempeſtati ſubduximus, & collectas naufragi principis reliquias in tutam ſtationem tranſmiſimus. Nunc ô ſumme rerum, quoniam ego certamen lubricum in hac arena deſudavi, veterem gladiatorem rude dona, exauthora emeritum. Extrema hæc verba omnium lachrymis excepta ſunt tanquam in funere prolis aggementium.

CAP. XII.

Poſtera die cæteri Aulici ſtudio ſolitudinis capti poteſtatem abeundi à Rege Poliarcho demum obtinent. Eundo Aneroëſtus ſocios docet ritus & leges Druidarum. Hiſque in eremum ingreſſis quod ſupererat nuptiolis pompæ, in ædibus Veneris abſolvitur.

POſtera luce Aneroëſtus Regem adivit rogans ſibi liceret antiquam ſolitudinem repetere; cumque Rex invitus licet annuiſſet: bene eſt, ait ſummam votorum teneo, & noſtris cœlum dedit aſſenſum vo-

tis. O bene in hanc diem productos canos qui tam miti auſpicio juveneſcunt! ò rectè peractam vitæ fabulam quæ tam fœlici actu clauditur! ô vitæ arbiter! Te ſine annorum curſus in lubrico eſt; ibo libens quamcumque viam luce tua auſpicabere, ſordet humus, mens inhiat polum. Ergo ibat ovans ad Theandrum, Ægyptium, & Timonidem, qui à Rege facultatem etiam extorſerant. His ergo & opacum nemus & magni Jovis fanum ſic aſylum obtulit.

Sedes eſt Diis & Muſis digna, bicipitique diſtincta jugo, quod ambitioſæ adumbrant ſylvæ, hic fons quaſi Caſtalius, in alveum coiens immortales Heſperidum hortos alluit; & in ſuis aquis reciprocat ſuas imagines: denique ipſa natura omnes artificum labores prævertit. Continuo Lycæum eſt propter commercium bonarum artium tota regione celebre: in quo ingenua pubes litterario pulvere amat exerceri. Iſtuc divertentes domus ſacer horror, & Myſtæ viſu audituque venerabiles religione, & amore ſeceſſus implent. Horum Druidarum mores alios ſciſcitantes Aneroëſtus imbutus illis legibus, procedendo ſic edocebat. Ea eſt huic cœtui lex nemo ut ſua lege vivat; ſed præſidi cuncti ſubjaceant. Qui cæteris ut virtute, ſic & ſcientia præluceat, ſingulorum ſerviat moribus, omnibus conſulat. Is demum egregius erit qui quaſi unus de grege fuerit; eximius qui velut unus ex imis communi legi non ſe ſubſtrahit. Primum inter eos ſtudium eſt, ut quiſque perverſos mentis tumultus temperet. Carnibus veſci nefas, ſed labor, latebræ rerumque omnium nuditas tanti eſt, opes ut nullæ ſint, nulla irritamenta vitii. Non terrenis ſtudiis non forenſibus jurgiis implicantur; ſed ſuæ quiſque cellæ recluſus anguſtiis veræ ſapientiæ nomen dedit. Repetitis in dies & horas votis ſupremo litant authori, cui capillo depoſito mancipantur religione profuturâ. Mutuis certatur officiis: faceſ-

faceſſit otium virtutum noverca, aureumque diſcordiæ malum, omnibus aureo concordiæ nexu eodem ſub jugo copulatis; & quoniam Aſtræam Muſis ſociant, & Parnaſſum perinde, atque Olympum incolunt, liberalis juventus ex his fontibus ſacra utriuſque ſcientiæ arcana haurit, quorum ope in lucem erumpens Barbaros ipſos more Orphei, vel Amphionis, numini nedum ſibi conciliat: ſed effrænem cohibere linguam principem virtutem ducunt, eumque proximum Deo, qui juſtis eam frænis ſeu premere didicit ſeu laxare, ſic ut ingreſſus muſſitantem audias neminem: nam cellam intranti offert ſe (qualem Serapim effingunt Niliaci) in marmore ſilentium digito monens Miſtæ effigies cum hoc ſubjecto carmine quod Aneroëſtus indigitavit.

O quicumque ſacri lege ſilentii
Linguam ritè domas, fortior es mihi
Quam ſi ter geminis fretus adoreis
Tangas Sydera vertice.
Non te dura movent jurgia, quæ ferit
Pejor luctificis lingua ſororibus,
Dum lymphata ciet pectora turbine,
Inque iras agit impias.
Sed tuto placidus littore reſpicis
Fluctus horriſonos & rabiem freti,
Sævis lingua notis quæ violentior
Diro murmure concitat.
Hoſtiles animos fortis, & irrito
Tu faſtus hominum Marte frementium
Rides, ſeu timidas Acroceraunia
Ventorum excutiunt minas.
Non tot voluit opes fluctibus aureis
Fœlix occiduæ flumen Iberiæ
Quot fretis placidis placido dia ſilentio
Cœlo munera depluunt.

Ergo quiſquis ades fervide ſeculi
Calcator, labium comprime, ſi cupis
Inter Semideos ſugere Cœlites
Sacri pocula Nectaris.

His deliniti lenociniis proceres ſolitudinis majori deſiderio accendebantur. Neque mora compellato præſide, quod tantum ardebant, aſſecuti, in cellulas ſubeunt, quæ tamen non conceſſæ ſunt, niſi enixè poſtulantibus. Sicut nube ingruente ſub tectum confugimus, ſic poſt calamitates ad ſapientiæ aram quam fortuna nullis evertit machinis recurrimus. Pelaſgi de pace non niſi attriti cogitant; nos vix unquam de Diis niſi afflicti, & variis fatorum jaculis ulcerati.

Contulit ingenium patientia longa malorum: ſic tandem oppugnata Argenis triumphat de hoſtibus; de perduellibus Poliarchus; Aneroëſtus cum ſociis de aula, cum ab avitis ſceptris deflectens, & in ſeceſſum procul ab aulæ tropicis decedens, Reges purpuræ, Regibus purpuratos, ſe ſibi divellit, multiplici clarus victoria: deluſoque fortunæ ludo, gratum celeuſma canens placidum ad portum enatat; quem ubi demum in domicilium aſſecutus eſt, temperare ſibi non potuit, quin hæc recantaret:

Vivite ſylvæ, vivite fontes,
O nos divis junctos ſuperis
Aut Semideis, dum licet iſtis
Nos jam placidos vivere mandris!
Vivite fontes, vivite ſylvæ;
O dulcis amor, grata voluptas!
O delicium, jucunda quies!
Virides ſaltus, dulces tenebræ!
Nemorum ſacræ vivite ſedes.
Hic larga pluunt munera cœli,
Hic dira ſilent murmura mundi.
Hic juncta Choris mens Æthereis

Tran-

Tranquilla poli gaudia carpit.
Vivite fontes, vivite ſylvæ:
Vivite ſacra ſedes nemorum;
Nos ſylvicolas ruris opaci
Condite tectis, ſanctaque date
Commoda ſedis.

Poſtquam compotes votorum proceres facti ſunt, & abſterſæ lachrymæ quibus cæteri Purpurati illos proſequuntur, qui declinabant aulæ illecebras, jocunda nuntiata in templum Veneris regia pompa proceſſit. In hujus veſtibulo opperiebantur Popæ cum victimis; queis libatis à pontificibus, & mactatis à ſacrificulis inſpecta ſunt exta ab aruſpicibus; eaque integra, atque illibata cum reperta eſſent, omnia fauſta, beata, pacifica, & ſecura Antiſtes ominatus eſt, feſtivæque pompæ lætitiam ſpe amplioris Deorum beneficii cumulavit, atque hoc Erotico terminavit diem.

O Regina Cypri formoſi Mater amoris
Deſere, Diva, Paphon, Idaliaſque domos.
Huc propera redimita roſis, huc te invocat Heros;
Votis, ac precibus annue, blanda Venus.
Te nova Nupta vocat, cui nec dos ulla deeſſe
Poſſit; at ingenio, corpore, ſtirpe nitet.
Ambos jungat Hymen, ambos concordia nectat;
Et Charis, & firma pax comitata fide.

CAPUT ULTIMUM.

Ad terminandam communem lætitiam poſtridie ſaltatur Pyrrhica quinque diſtincta ſcenis quas Theander ante egreſſum de regia diſtinxerat.

AD complementum communis lætitiæ poſtera luce Pyrrhica Dramatica à ſelectis purpuratis exhibita eſt. Hujus author Theander à Rege rogatus ante ſeceſſum ex aula fuerat: porro hanc ita diſtinxit.

SCENA I.

Minerva cum Neptuno de Urbe totius Europæ præcipuâ nominanda dum contendit, congregato ad numerum Barbitorum Cœli concilio Juppiter litem dirimit, dum jus Urbis denominandæ ei concedit, qui protulerit quidpiam humanæ reipubl. utilitati commodius, atque ſalubrius. Percuſſâ terrâ tridente Neptuni, ſtatim equus phaleratus ac bellator, omen belli emergit: iterum eâ pulſatâ Minervæ haſtili, olea ſymbolum pacis prodit. Cumque pax bello ſit potior, jus urbis ſuo nomine appellandæ pacificæ Minervæ conceſſum eſt, & ab illa dictæ ſunt Athenæ. Sed prior Neptunus cauſam ſuam acturus in hunc modum loquutus eſt.

NEPTUNUS.

Terrarum, Germane, parens, Deus Ætheris alti,
Splendida qui juſtâ ſydera ſorte regis;
Ut rutili ceſſit tibi tota potentia cœli
Sic maris imperium ſcis mihi ſorte datum.
Flumina, torrentes, rivos, amneſque, lacuſque,
Et pigra terribili ſtagna tridente rego.
Sunt mihi muſcoſi per florea gramina fontes,
Quos viridis molli margine cingit humus.
Sunt nitidæ nobis gemmæ, niveique lapilli
Quos legit Eois diſcolor Indus aquis.
Prodit & irriguis Adamas, vel Iaſpis ab undis
Quas ſibi mercator quærit avarus opes.
Nec tibi jam refero rubicunda Corallia, conchas,
Quidquid & immenſi continet unda maris;
Hæc minima eſſe reor: gentes alo piſcibus omnes,
Æquore tam varios ſuppeditante cibos.
Hæ pariter rapidis hominem tranſverto carinis,
Quò ſæpe ignoti detegat orbis opes.

Annon Cecropias muris ſuccinximus arces?
Annon noſtra manus mœnia cinxit aquis?
Ex noſtro eſt generoſus equus; quem terra tridente
Jam percuſſa meo, juſſaque fudit equum.
Hoc mercator opes longinquis advehet oris,
Hic homini feſſo dulce levamen erit.
Ergo vide ut fratri proſis, neu debita frater
Tot meritis renuas præmia juſta meis.

MINERVA.

Ergone, ſumme parens, natam cervice Minervam
Deſpicis & noſtri non tibi cura ſedet?
Et tua progenies nunc indonata recedet,
Cui conceſſa olim fulmen, & Ægis erat.
Num ferus Enceladon te deturbaſſet Olympo,
Hæc tibi ni promptam dextra tuliſſet opem?
Si pelagi rector muris vallavit Athenas,
Has ego munivi legibus ecce meis.
Quin opus eſt & oliva meum: quæ ſymbola pacis
Bellorum ſuperant hactenus omen, Equum.
Nam Bellatorem trifido concuſſa tridente
Fudit equum tellus omina dira ſinu.
Pax opus eſt ſincera meum, circumfero pacis
Omina, quæ bellis ſunt potiora malis.
Arbiter ergo ſedens litis, pater optime Divum
Nomine fac urbem dicat Ἀθήνα ſuo.

JUPPITER.

Gnata places, per me non indonata recedes
Tu nomen Pandioniis imponito muris.
Quiſque tuas arces ſine nomine dicat Ἀθήνας.
Scilicet humanæ confert Pax commoda genti
Pluraque de rigido manant incommoda bello.

Diſcedens ad plauſum Cythararum Jovem cum cœtu cœleſti NEPTUNUS ita proſequitur.

Dire Tyranne poli, nam te punire rebelles,
Virtuti Heroicæ nuſquam te pandere dextram
Conſtans rumor adeſt, & fama celerrima vulgat:
Ergo putas ſolitis redolebunt ignibus aræ?
Virtutis poſthàc rutila quis ſigna ſequetur,
Quando nulla datur merces condigna labori?
Et te juſtitiæ ſemper nudante ſiniſtram
Dextra latens pallâ divina ad munera languet.
Orbe hac in noſtro non æqua mente feremus.
Me pelagi niſi monſtra juvent, Acheronta movebo,
Atque meis addam monſtris ſæva agmina Ditis,
Quæ cum tartareâ nox intempeſtiva Megærâ
Uno eodemque tulit partu. Quin plura ciebo,
Pallida Tyſiphone Stygiis revocanda tenebris,
Atraque Gorgoneis Alecto infecta venenis
Invidiæ qualis ſtimulis incanduit olim.
Te novus Enceladon Stygiis excitus ab antris
Dejiciet ſolio, nec te modo ſæva juvabunt
Fulmina, dejectos iterum flecteris in artus:
Pro radiis mœſtæ ſinuabis cornua fronti,
Rurſus mentitis Aries balatibus ibis.

SCENA II.
Pyrrhicæ Dramaticæ.

Victrix Minerva cum victore Cupidine, & ſimili triumphanti Martem frendentem & Bellonam captivos ducit. Juſſæque Parcæ ſuos colos ad pedes Minervæ projiciunt una cum forcipe: quos Cupido & Minerva fractos, & proculcatos procul à ſe abigunt.

MINERVA.

Comprime ſingultus, lachrymarum comprime rivos
Gallia, feſtivo teſteris gaudia plauſu:

Scili-

Scilicet expectata diu lux aurea fulſit,
Et ſævis finem impoſuit Deus aliger armis.
Vicit amor, pacemque dabit: nam bella cruore
Cognato temerata premit: populoſque furentes
Junget Acidaliis manſura in fœdera vinclis,
Pax orbe intonuit, lateque erexit hiantes
Tot populos: Gallos jam pacis amabile numen
Viſitat, ac plauſu Rhodanuſque, Paduſque reſultant.
Victa cadat Bellona ſoror: fraterque cruentus
Mars pater armorum bellis & ſanguine gaudens,
Ingenteſque iras acuens jam cedat amori.
Hos junctis tergo manibus traho Diva per urbes.
Captivos viridi frontem circundata lauro,
Paciferamque manu circumfero Pallas olivam.
Ergo Galligenæ, lætos attollere plauſus
Nunc decet, æternoſque Dei cantare triumphos:
Nempe orbe exoritur Sydus, quo clarius ullum
Non fuit: & mœſtæ noctis caligine pulſa
Pulchrior exurgit Titan, cui plurimus hæret
Ore Deus, rutilos qui præfert frontis honores:
Et comes ecce meis ſeſe pax inſerit agris:
Pinguior ad noſtras quidni mactabitur aras
Victima, mortaliſque meum jam Numen adoret?
Nam mea Panchaï thuris delubra vapore
Fumabunt? Quis non meritos adolebit odores!
Ipſa ego Gallorum generoſæ gentis iniquas
Commiſerata vices ſummis delabor ab aſtris;
Invado immani confertos milite campos
Arma manu, parmamque ferens: diruſque furebat
Mavors bella ciens, ſoror & feralis Enyo,
Talia flammato mecum tunc pectore verſo.
Ergone noſter erit, Mavors, tibi præda ſuperbo
Orbis, & horriſonum quatiet Bellona flagellum?
Siccine ſperaſtis noſtris illudere regnis?
Virtutis vos tanta tenet fiducia veſtræ.

Tot clades, tantaſque neces patiemur inulta?
Hæc dum accenſa loquor mecum, per cornua, & alas
Advolo, Bellonamque trucem, Martemque ferocem
More triumphantis certante Cupidine mecum
Captivos abduco, minas, cædeſque vomentes.
Sic pater armorum victus, ſic triſtis Enyo.
At vos ô ſævæ nimium, duræque ſorores
Atropos, & Cloto, Lacheſiſque, immitia fata,
Ponite crudeles animos, atque arma biſulca:
Rarius humana jam ſtamina rumpite vitæ.
Vince colos Poliarche, colos Archombrote vince.
Non veſtrum adverſi caſus, non fera vetuſtas
Finiet imperium, rutili quos victor Olympi
Diligit, & palmis, oleiſque exornat avitis.

MARS.

Ergone vicit amor, victrixque Minerva triumphat,
Fœderibuſque novis numina noſtra fugat?
Proh dolor! & quo ceſsit honos, & noſtra poteſtas?
An qui terror eram, victus, & exul ero?
An ideo noſtris ſuperatus viribus orbis,
Et fixi extremis ſtemmata veſtra plagis?
Quod placido victor regnat Poliarchus in orbe
Munus, & hoc noſtri pignus amoris erat.
Quod victor regnat Siculis Archombrotus oris
Hæc quoque munifici præmia Martis erant.
Nam quibus auſpiciis vincunt, quo numine freti?
Et tamen heu! vulgi fabula, ludus ero?
Inſultetque Minerva mihi, victorque Cupido?
Siccine de forti Marte triumphat Amor?

BELLONA.

Cor facibus ſuccendo meis ſoror æmula Martis:
Et nunc pro tanto munere victa trahor.

MINERVA.

Pone minas Mavors, pone ô Bellona querelas:
Omnia vincit amor; cur non cedetis amori?
Sancto junget amor pacatum fœdere mundum.
Cede colum Cloto, Lacheſis filum, Atropos harpen.
Ipſa colum rumpo, ſervo fatalia fila.
Jungite concordes æterna in fœdera dextras
Germani, Galli, Siculique; & parcite ferro.

SCENA III.

Tota Deorum turba quotquot Hymenæo præſunt, accurrentes Aſtræam olea coronant, & in ſolium antiquum reſtituunt ex hominum cœtu nullo unquam ſcelere amovendam.

JUPPITER.

Tempus adeſt, mœſtos Galli deponite queſtus,
Marteque captivo præcingite fronde Minervæ
Tempora: dejectos homines Aſtræa reviſit.
Ergo paciferis, Galli ſtipate quadrigis
Pacificos Heroas celebri ad capitolia pompa.

APOLLO.

Ecce redit Virgo, redeunt Saturnia regna,
Et Dea Pacis amans ſuperis delabitur aſtris
Mortale inviſura genus; liteſque, neceſque
Ejectura procul, ſolio ſtatuenda relicto.
Monſtra procul, procul arma, neces gladiique, minæque,
Sint procul hinc inimicitiæ: Pax candida regnat.

ASTRÆA.

Diſcedat ſuſpecta fides, nec obambulet orbem
Crimen, & ejecto fugiat Diſcordia ferro:
Paciferi rediere Dii, Cœloque relicto
Virtutum chorus omnis adeſt. Juvat ergo morari
Defeſſos homines inter vetereſque ruinas
Nunc ſarcire placet, detritaque corda levare.

VENUS.

Ipſamet Ætheria cingam connubia pompa:
Pacatuſque novo ſe lumine purpurat aër:
Rupibus horror abit, paſſimque cacumina veſtit
Veris honos; micuere jugis florentibus ultro
Lilia, purpureæque roſæ, violæque recentes,
Et circum caſiæ, & ſuave rubens hyacinthus.

NEPTUNUS.

Ecce minas poſuit pelagus timidæque procellæ
Adventum teſtata Deæ, jam nullus ab atris
Auditur fremitus ventis, non unda remugit:
Et mare ſtravit aquas; cœlum ſine nube refulſit:
Latius aſtra micant: toto Sol arſit ab auro,
Tædaſque inſpexit vultu meliore jugales.

APOLLO.

O quæ ſola potes tranquillâ pace juvare
Mortales, placidâ feſſos in pace guberna.
Deſerto ſedeas ſolio, mentes rege, pacem
Confirma quam nulla dies, aut jurgia rumpant.

SCENA IV.

Saturnus Aſtræa comitante bellorum reliquiis terras purgat; & quæcunque orbem invaſerant, furias propellit, aureum ſeculum revocaturus.

SATURNUS.

Bene eſt, cruenti Martis inviſus furor
Tandem quievit Orbe: jam toto ſatis
Pax alta regnat: nulla Galligenas quatit
Formido populos: nullus & totis fremens
Inſultat arvis miles; aut meſſes rapit
Vixdum inchoatas. Quicquid infeſtum, aut minax
Mundo imminebat, ceſſit, ac domitum jacet.
Tua iſta laus eſt optimi proles Jovis
Aſtræa, totum pace qua mundum regis,

Tuumque munus; ſequere conatus pios,
Et monſtra tandem Tanari amanda procul,
Procul faceſſant bella, bellandi & furor,
Abeſte longè ſcelerum ultrices Deæ
Diræ ſorores, manibus amplexæ facem,
Comam & ſolutis horrida ſerpentibus,
Purgate mundum; reliquias belli procul
Auferte, terris rideat cœlum meis,
Nova regna ſurgant, aureum ſeclum micet
Ætate noſtra quale per Latium fuit.
O tu Deabus gratior formâ ſoror
Aſtræa, noſtri ſedula imperii comes,
Monſtris nefandis horridis, ſævis meas
Terras repurga. Jus, pium regnent magis.

ASTRÆA.

Cætus Deorum generis humani ſacro
Amore victa deſero, pacem ferens,
Paciſque ſigna, nuptias, ludos, jocos,
Caſtos amores, rurſus & terras peto
Hominumque turmas; jura, legeſque urbibus
Datura rurſus, rurſus & ſolio ſedens
Sceptrum reſumo. Monſtra diſcedant procul,
Procul hinc Megæra, bella quæ accendit face:
Tuque ô Erynnis dira bellorum parens
Longè faceſſas, repete tartareos lacus;
Nec tu flagellum ſæva Tyſiphone quate.

SATURNUS.

Bene eſt, abunde eſt: exulant terris minæ,
Clades, neceſque, jurgium, bellum, furor,
Quidquid timendum. Quando jam nullum eſt ſuper
Semen furorum; dum latent Stygio lacu
Sævæ ſorores, interim regna ſoror,
Orbemque totum pace diuturna rege.

SCE-

SCENA V.

Muſæ antea propter bella deſolatæ, & ex Parnaſſo extorres, nuntiato Aſtrææ reditu priſtinas ſedes repetunt, disjectaſque, & ſquallentes cytharas reſumunt. Sed Apollo imprimis lyram; novem ſorores invitans ad Regis, & Reginæ Hymenæum carmine lyrico celebrandum.

APOLLO.

Pandite nunc Helicona Deæ, cytharaſque movete,
Carmina jam noſtra jungite veſtra lyra.
Sat lachrymis fuit uſque datum, mœſtoque dolori;
Quid juvat abſciſſis exululare comis?
Venit Hymen, properate gradus, occurrite ſponſis;
Jam licet Aoniis exiluiſſe jugis.
Dicite Hymen, Hymenæe Hymen, Hymen ô Hymenæe,
Et reſonet blandis laurea ſylva ſonis.
Plaudite Pierides, veſter præludet Apollo;
Sume tibi reſonam Calliopea chelym.
Sume tubam Clio: pulſato Polymnia ſiſtrum:
Uranie plectrum; Melpomenea fides:
Terpſicore lituos: Euterpe cymbala, cannam
Erato, dulciloquum prome Thalia melos.

CALLIOPE.

Huc ô relictis currite planctibus
Feſto ſorores Pieria gradu;
Lauroque donata virenti
Ferte melos meliore plectro.

CLIO.

Tellus micantes obvia gemmeo
Florum maniplos gramine collige,
Et ſacra Dyndimi fluenta
Dulciloquis reſonent ſuſurris.

Po-

POLYMNIA.

An quo coruſcis ignivomum jubar
Utrumque luſtrat luminibus polum
Luſtris Heroas digniores
Præteritis micuiſſe vidit?

URANIE.

Noſtro feretur Gallicus Hercules
Regnaſſe ſeclo. Sic Helicon tuos
Attollet æternum triumphos
Unanimi ſuper aſtra plauſu.

MELPOMENE.

Europa qua ſe porrigit, & procul
Mundi repertæ finibus inſulæ
Noſceris, evulgante fama
Innumeris tua geſta linguis.

TERPSICORE.

Diceris alti tu comes Herculis
O magne Theſeu tu decus imperî
Diceris evulgante fama
Per varias tua facta gentes.

EUTERPE.

Voſque ô puellas inter amabiles,
Cyrthæa fœlix, & ſoror Argenis,
Lætæ ſororum vos choreæ
Carminibus ſuper aſtra tollent.

ERATO.

Nunc ergo feſtis plaudite tympanis,
Feſto ſorores ludite carmine
Mecum Dyoneo ſub antro:
Atque leves agitate ſaltus.

THALIA.

Hinc uſque Pindi culmina, proſpero
Curſu pererro, rurſus & arida

(Dum

(Dum luſtro Parnaſſi receſſus)
Fatidicis labra tingo lymphis.

APOLLO.

Authore luſtro te juga Cynthii
Et ſacra doctis antra ſororibus,
Rex magne: divini recludo
Pegaſeos Heliconis amnes.
Non ſemper imber depluit æthere,
Non ſemper iras fluctibus horridis
Exercet, aut nos bruma ſemper
Frigoribus lacerat malignis.
Aſtræa tandem bella ferocia
Reſcidit; & nunc alta quies redit:
Regeſque confirmant perennem
Fœderibus, thalamiſque pacem.
Ergo querelis pone modum tuis,
Aſt ede plauſus, Gallia, debitos,
Non jam cruenti per frementem
Martis opus reſonabit orbem.

Poſt nuptiarnm ſolemnem pompam, pacatis jam rebus, cum Heroës in eremum Theandri viſendi, aliorumque qui aulam ſeceſſu commutarant, ingenti deſiderio, ſe contuliſſent; revocatis in medium priſtinis motibus, variiſque fortunæ ludibriis, Theander ex inconſtantia fatorum in piis conſiliis magis obſtinatus, Poliarcho, & Archombroto rogantibus promiſit ſe quamprimum ſibi vacaret, tantam negotiorum, motuum, diſcriminum ſeriem ſtilo ſuo exaraturum. Quo tandem voto poſt aliquot menſium intervallum ſe exoneravit; & rem totam à factioſis fucatam ipſe teſtis oculatus publicæ luci dedit.

FINIS II. PARTIS ARGENIDIS.

DELPHINO
SERENISSIMO.

VEREOR ne aperte apud omnes imprudens audiam, Sereniſſime PRINCEPS, quod licet ſint tuis objecta oculis non vulgaris exempla quotidiana virtutis, auſim tamen ex ipſis Gallicorum commentariorum fontibus Heroum facta haurire, & poſtliminio revocare, quorum ad normam Regiis & avitis temet effingas virtutibus, dum hos tibi Heroicis facinoribus præiviſſe, & tibi viam ad Solium præmuniſſe intelliges. Peccem inquam, forte in eum qui te orbis ad ſtuporem in lucem edens ipſum ſe tibi propoſuit velut exemplar abſolutiſſimum omnium virtutum, & majorum tuorum, Regumque omnium compendium; qui natus eſt non ſolum in purpura, verum etiam inter fulgores armorum, & palmarum meſſes; qui à Deo datus orbi Gallico. Ecquid mirum ſi ingenuas habet virtutes Regias, quarum ope magis quam generis claritate, imperio, dignus eſt habitus? neque eſt quod mirere, Sereniſſime Princeps, morum Archetypum in

puero tibi propoſitum, cujus facta illuſtria mihi repetenti, & oculos mentis per glorioſa ejus facinora circumferenti occurrit tanta laudum ſeges, ut inextricabilis Labirynthi exitum reperire vix poſſim. Rebellionis fax quæ patre tuo regnum ineunte accenſa eſt, num ſtatim ſedata, & in tumultuantium manibus extincta eſt? num inſpirante tranquillitatem tam fauſto Sidere coërcita eſt procella quam immitis aura excitaverat? demum hoſtes externos, domeſticos infra pubertatis annos ſub jugum miſit fortiſſimus pater tuus, dignus ita me Deus amet, qui leges omnibus imponeret. Eſt enim is auguſtiſſimus pater qui majores, qui Reges, Imperatores, & quotquot rebus præclare geſtis nomen ſibi fecere non modo æquaverit imperando; ſed & longe multumque fortiter agendo ſuperarit. Etenim quam maturum judicium in ponderandis negotiis, prudentia quam oculata in prævidendis, quam invicta fortitudo in exequendis. Denique non potuit naſci aptior ad imperium, ad amorem populi pronior, ad hoſtium terrorem inſtructior, ad omnia Regiæ dignitatis ornamenta magnificentior. Vivunt in eo ſinguli Reges; ſed tantum pars ejus. Si ab his gradum majeſtatis accepit, id certo accepit, ut creſceret. Paucis dicam, inter miracula miraculum fuit: prudentiam etiam virilem in adoleſcentia, virtutum cumulum inter aulæ delicias exhibuit. In eo fides Clodovæi, pietas Dagoberti, magnanimitas Caroli, cle-

clementia & ſanctitas utriuſque Ludovici, audacia Philippi, ſapientia Caroli Quinti, Henrici avi invictum robur; Ludovici patris juſtitia fulſit. Imo cogita Camillos, Scauros, Scipiones, Marcellos, Cæſares; & hos omnes in uno Patre tuo, tanquam in virtutum regiarum compendio, atque idea principis abſolutiſſimi tunc habebis. Hic ſit tibi inſtar omnium Heroum; ſit ſpeculum quaſi Socraticum, quod te ad unguem referre gaudeas, & ſub his fabulis latentes patris dotes demirando æmulare.

Creſce, revolve, Puer, Patrum pia facta tuorum
Ante oculos imitanda tuos; peregrina relinque.
Plus quam Cæſar adeſt, vivitque in Patribus Hector,
Trojanique patres, ſeu quos Roma inclyta jactat.
Cedet Alexander; Magnus tibi cedet Achilles;
In te clara Patrum modo ſpiret imago tuorum,
Sed tantum pars una tui. Sic nobilis Iris
In ſe multiplices complectitur una colores.
Denique ſis talis qualem te publica vota
Exoptant; clarumque genus virtutibus auge,
Et tantis aſſueſce bonis non degener hæres.

Denique S. P. hic velut in tabella magnifica abſolutum omnibus regiis dotibus habes principem, Minervæ docto affictum pollice, & ad Sceptri Majeſtatem eruditum. Imo te ipſum qualis es futurus, genuinis adumbratum coloribus, for-

tem quidem & magnanimum, ſed abſque aculeo, inſtar regis apum: ſplendidum ac lautum, ſed tamen populi tui parentem, aut juxta Homeri ſententiam paſtorem qui oves tondere poſſit non deglubere, qui ſubditorum opes tanquam proprias ſervet, & adminiſtret, qui ab illis abhorreat qui adipem populi docent eſſe peſſimum, quod elatus ac tumens recalcitrare, & jugum excutere audeat. Sed ſi jaceant ſubditi, qua ratione Reges aſſurgere poſſint; aut caput ſuis fungi muneribus membris languentibus? Idcirco hic etiam intelliges S. P. à principe hirudines populi, & harpias aularum, quales olim Phineum ad ſummam inediam redegere, eſſe è reipublicæ ſinu, & ex aula repellendas. Harpias dico aulicos cœtus illos qui dum adulti principis mores lenociniis inficiunt, reipublicæ magis nocent quam ſi aquas publicas veneno corrumpant. Nam ut inquit Cicero in paradoxis, quomodo aut cui tandem hic libero imperabit qui non poteſt cupiditatibus ſuis imperare? Refrænet primum libidines, ſpernat voluptates, iracundiam teneat, coërceat avaritiam, cæteras animi labes repellat: tum incipiat aliis imperare cum ipſe improbiſſimis dominiis dedecori & turpitudini parere deſierit. Tandem videbis principem religioſum ſine fuco, juſtum ſine ſævitia, ſine torpore gravem, abſque anxietate prudentem, abſque temeritate fortiſſimum, ſine diſſimulatione temperantem, ſine mollitie clementem, elegantem ſine affectatione,

ne, decorum ſine faſtu, abſque profuſione liberalem; demum Regem ſui qualem depingit Xenophon in Pædia Cyrum; qualem adumbrant Curtius & Severus Alexandrum, Volcatius Pompejum, Antonius Guevarrus Marcum Aurelium, Hiperefixus Henricum Magnum, & ſi mihi ita licet, Egomet meum Theopompum, Auguſtiſſimi Patris tui ac mei Regis iconem perfectiſſimam quam in tuis moribus exprimere ſi non pigeat, is fueris quem ad ſtuporem orbis editum, ad imperia natum nationes cunctæ ſuſpiciant. Et ne me meum fallat augurium, Superum ſemper favorem ambiam.

Tuæ Sereniſſ.

Obſervantiſſimus ac fideliſſimus cliens

GABRIEL BUGNOTIUS.

In Alteram Regis Gallorum

PROLEM MASCULAM,

Quæ nata eſt die v. Auguſti, Anni MDCLXVIII.

Dent cædes dent bella locum, ſuccedat Erynni
Aurea Pax, noſtro Pax rediviva Solo.
Lilia floreſcant, vigeatque per oppida pubes
Inſanus belli quæ viduarat amor.
Scilicet enaſcens rurſum miteſcere regna
Borbonius Sanguis præcipit; aſtra monent.
Aſtra monent, dum Cœlo iterum labuntur ab alto
Lilia, quæ nullo ſunt peritura die.
Prolis ad acceſſus bellum vaneſcit in auras;
Mitis & enaſcens omina Pacis habet.
Aurea nectareo ſudabant Sidera melle;
Candida feſtivos pax repetebat agros:
Grataque Pacis erant, Belgis à Patre ſubactis,
Otia, naſcentis Pax bona munus erat;
Cum nova progenies cœleſti mittitur aulâ,
Quæ cum fratre orbem dividet uſque ſuo.
Dum Thetys æquoreis furit exagitata procellis,
Sollicituſque ſuis Nauta, ſibique timet,
E ſummâ geminos puppi ſi viderit ignes,
Oblatam bino Sydere credit opem:
Caſtora, Pollucemque vocant, quos Nauta ſolutis
Navibus, heu mediis ſæpe vocabat aquis!
Unus ſi tantum radiat, tunc nauta ſalutis
Spe vacuus, crebris vocibus aſtra ferit.
Quam fauſtos igitur ſperamus in æquore curſus
Noſtram quod ſpectent Sydera bina ratem!
Dat geminos etenim Regi cum Virgine, Libra,
Queis regalem animum Sydus utrumque dedit.
Et Patri, & Matri ſub utroque hoc Sydere natis

Auſpi-

Auſpicium vitæ, principiumque fuit.
Scilicet hoc ævo terras Aſtræa fovebit,
Libraque juſtitiæ, ſemper & æqua Themis.
Fœlices iterum Galli queis Sydera rident,
Nunc adolete ſacris maſcula thura focis.
Vos Superi prolem patri, prolique parentem
Servate huic geminæ: fata nec invideant.
Vincat uterque colum Parcarum, & ſtamina rumpat,
Ultra Neſtoreos vivat uterque dies.
Creſce puer, creſcent pariter tot munera laudum,
Aſtra quot ignifero volvit in axe Polus.
Natorum videas natos, multamque ſuperſtes
Progeniem, fratri ſubditus, atque patri.
Is tibi regales animos infudit in actus,
Ne fueris fratri degener, atque patri.

EJUS-

EJUSDEM UNICI
DELPHINI FRATRIS GENETHLIACON.

QUo natalibus his queam merentem
Plauſu, aut carmine demerere, Princeps?
Sed quid pro meritis tuis pararem,
Magnorum ô nitidum decus parentum?
Rident aſtra iterum, caduntque cœlo
Mirum! Lilia, conſerenda terris.
O fœlix uterus parentis almæ,
Qui te dum peperit beavit orbem!
Fœlix ille dies notandus albo,
Qui plaudente dedit Solo, Poloque
Tantum delicium patri atque matri!
Geſtit lætitiâ dies perenni;
Amplam & ſponte tibi rogat ſalutem
Plaudens Calliope, tibique feſtos
Naſcenti modulos dicat Phaleucos.
Partu læta tuo parens ovabat,
Partu clara tuo domus renidet;
Nempe es flos patriæ, decuſque gentis.
O fœlix domus, ô pii penates,
Qui tantam ſobolem dediſtis orbi,
Plus vos diligo quam Theatra Romæ.
Votivaſque feram preces ad aſtra,
Quò te, magne puer, Solo, atque Cœlo
Numen tergeminis beet coronis.

ARCHOM-

ARCHOMBROTUS ET THEOPOMPUS

SIVE

TERTIA PARS
ARGENIDIS,

UBI DE

INSTITUTIONE PRINCIPIS.

ARCHOMBROTI ET THEOPOMPI

SIVE

TERTIÆ PARTIS ARGENIDIS

DE

EDUCATIONE PRINCIPIS

LIBER PRIMUS.

CAPUT I.

ARGUMENTUM.

Theopompo jam ſepterni præceptor quæritur, quod munus detrectante Aneroëſto, Theander è Druidarum familia proxima non ignobilis ad conſilium vocatus, cum de neceſſitate educationis, deque præceptorum delectu in eo conſeſſu egiſſet, conſentientibus omnium votis huic muneri deputatur vel invitus.

VIx annus ſeptimus Theopompi vertebatur, cum hic avellitur è nutricum matriſque ſinu ad regias diſciplinas promovendus: enimvero relictis nucibus, ac fabulis incipiebat regius puer ad ſumma aſſurgere, fœliciori quidem augurio, & mores parentum nobiliori genio, ac generoſa æmulatione in ſe effingere. Theander è Druidarum grege ad Regis Aſtioriſtis conſilium plerumque vocabatur; non enim procul à Rhodano Druidarum familia ingens, & religioſa cùm ſacris, tùm humanioribus diſciplinis vacabat; & ſeu in litibus dirimendis, ſeu informandâ puéritiâ, ſeu cultu ſuperum procurando totà ſic erat, ut reliquum vulgus unus belli labor abſumeret. Talibus myſtis præerat Aneroëſtus qui alias purpuram, & trabeam ſacco, & nunc primum

Pontificias infulas humilitati eremi poſtponere non dubitaverat: neque inde divelli potuerat utpote ſenio gravis & aulæ defeſſus tumultu, ut regem conſiliis, Theopompum præceptis regiis informaret. Cocirca Theander Regi gratioſus in paucis, & ipſe de regno jam dudum optimè meritus exoratus eſt, ut in ſemet transferret hanc curam, quatenus ſub eâ diſciplina illis erudiretur artibus Theop. quibus ad ſummum faſtigium provecti pueri ad imperia nati & regia indole imbuuntur, & ſanctioribus optimæ vitæ inſtitutis informantur. Ille primum quidem tergiverſari, & excuſationes prætexere, donec jubentibus Aſtiorifte, & Argenide manus daret. Nam cum aliquando de junioris principis educatione, ex qua pendet reipublicæ ſalus, in procerum cœtu ageretur, & alius quidem teneræ ætati indulgendum aliquid putaret, & aliquam moram objiciendam iterum ſeriis, ne ingenii nondum adulti acies hebeſceret, & in obtuſos animi ſenſus degeneraret; alius aſſereret exerendas vires puerilis ingenii ne nimio veterno langueſcerent, Theander in effingendis adoleſcentiorum moribus jam olim verſutus in eo cœtu variis diſtracto ſententiis ita demum peroravit.

Quamvis illi mirum quantum naturæ debeant qui præclaram indolem cum anima bona ſortiti ſunt, tamen pro comperto velim id eſſe apud vos, Auguſtiſſimi Principes, niſi naturæ bonis, & ingenitis illis ſeminibus virtutum educatio liberalis acceſſerit, plerumque fieri, ut vel æruginem contrahentes in ſocordiam, & pravitatem degenerent, vel inſtar plantæ ſucco neceſſario deſtitutæ penitus elangueſcant. Quare non temerè arbori, cujus pedes radices, capilli frondes ſunt, putant hominem conferendum, quæ ſi gnaviter exculta, curataque fuerit, dum adhuc tenera eſt, & flexibilis; ſi ſtolones, & inutiles rami in prima origine

cir-

circunciſi; ſi contorta in juſtam rectitudinem redigatur, tunc in rectam altitudinem haud dubium quin aſſurgat, jamque grandior optimos, & ſapidos fructus aliquando proferat: ſi ſecus; num in tortuoſam naturam, & infructuoſum, ſolæque igni utilem truncum deflectet? Ita prorſus in cereis ac flexibilibus puerorum animis ſolet evenire, qui niſi à cunis ipſis maximâ curâ inſtituantur & excolantur, niſi pravi mores enaſcentes reſecentur, & caſtigentur, in tortuoſam vitioſamque naturam, atque adeo in turpiſſimum monſtrum declinent: ſin æquis legibus indoles prima coërceatur, corrigaturque, & ad virtutis rectiſſimam normam effingatur, mirabiles orbi fructus collaturi ſint: *adeo in teneris conſueſcere multum eſt*; & educatio ad naturam propius accedit. Ex quo fit ut ſi naturæ momentum, & propenſio ſit optimæ frugis ſemen, etiam conſuetudo, quoniam habetur pro * natura jucundè afficiat operantem. Eſt enim id munus conſuetudinis & moris, ſuorum ut repetitione actuum perinde quaſi quodam bipalio inſitas à natura ſpinas averruncet, explanet ſalebras, & quidquid tortuoſum, & vitioſum eſt mira ſuavitate contemperet. Hinc Diis, parentibus, & magiſtris quis par beneficium poſſit rependere? ab illis enim naturam quam ſortiti ſumus, ab his mores quibus imbuti ſumus, aliquando hauſimus. Sed parentes qui liberos ſuos liberali educatione informant, longe majori commendatione dignos puto illis parentibus qui tantummodo vitam, & genus imo & opes impertiverint, quod ab his contigerit quidem vivere, ab illis vero bene vivere. Argumentum quod in pueris elucet, ſpes eſt plurimorum, quæ cum emoritur ætate, manifeſtum eſt non naturam defeciſſe, ſed curam, quam ab ipſis cunis in parentibus, ac nutricibus vellem eſſe ſummam. Sed morum haud dubiè prior

* Τὸ ἔθος οἷον φύσις γίνεται.

eſt ratio; naturâ enim ſumus eorum tenaciſſimi, quæ rudibus annis percipimus. Sic durat ille ſapor, & odor quo teſtam novam imbuis; neque lanarum colores quibus ſimplex ille candor mutatus eſt, elui poſſunt: non pannus quovis fuco medicatus amiſſos refert colores. Ita ægrè eraditur quod rudes anni perbiberunt: verum hæc longè pertinacius hærebunt animo quæ deteriora ſunt; & bona haud raro mutantur in malum, quando vero in bonum vitia verteris? quàm ſæpe domeſticam parentum, ac mollem diſciplinam uſus arguit. Adoleſcentum mores nimia licentia perdimus, infantiamque ſtatim deliciis ſolvimus. Mollis enim illa educatio, quam indulgentiam vocant, ita nervos mentis & corporis frangit, ut in degenerem naturam torpentes otio, deliciis delibutos animos peſſimo prorſus augurio diſſolvere ſoleat. Si quid licentiùs dixerint, tum verba illa ne Alexandrinis quidem permittenda deliciis riſu & oſculo excipiuntur; quia nempe pudenda dictu ab his audiuntur & ſpectantur. Fit ex iis conſuetudo, deinde natura: & ea diſcunt miſeri antequam ſciant eſſe vitia. Denique quanti momenti ſit educatio, inde liceat colligere. Cum aliquando duos canes ejuſdem uteri gemellum fœtum apprehendiſſet egregius ille Spartanorum Nomothetes, eoſque tam diſſimili modo educaſſet ut alter ad gulam, alter ad venationem editus videretur, coactis ad conſilium Spartiatis ita loquutus eſt, nihil ad virtutem humanis pectoribus inſerendam præ educatione, & diſciplina ingenuis conducere experti ſciatis: & dicto cytius utrumque canem coram frequentia jubet adduci; appoſitoque hinc vivo lepore, inde offa, alter olla omiſſa leporem repente inſectatus eſt, alter in offam relicto lepore præceps irrupit. Arcanum viri conſilium minime capientibus Spartiatis, duos infit, quos vidiſtis canes mater eadem peperit: diverſa tamen ratione

enu-

enutriti guloſus alter, alter venaticus evaſit: quare diſcant parentes quam potior ſit, atque utilior liberis paterna hæreditate ingenua educatio; quam juvet imprimis probata, explorataque præceptorum virtus, & eruditio, qui tanquam pali ab hortulanis affixi recentiores plantas ſuffulciunt. Extitere ex parentibus iiſdem, ſed diverſiſſimis ſtudiis & diverſiſſima educatione duo fratres, & ipſi Reges pares poteſtate. Alter quàm Diis, & religioni, tàm genio & abdomini addictus alter. Ita facilè, ut fit ex ingenii atque indolis diſſimilitudine diſſidia & offenſiones natæ. Incendebat alterum filii quam ſimillima parens ut fratri compararet inſidias, vitamque illi cum ſceptro eripiens, ſolus vaſtiſſimo regno leges daret. Addebatque, ſuis quod ſtuderent partibus regni proceres, planum & expeditum iter eſſe ad principatum; neque defuturos egregii facinoris adminiſtros; ageret tantum, fortiter faceret, imparemque imperio ac regio ſplendori fratrem de medio tolleret. Vix illa ſtimulos admoverat, cum iſte totus eſt in cæde regnum jam ſpe, jam cogitatione devorans. Inſtabat impii fratris Hymenæus, opportunum negotium meditato facinori. Pius frater ad nuptiarum ſolemne ſollicitatur per legatos:qui ad dictum diem minimè defuit. Hic omnibus fictitiis amoris ſignis, ingentique pompa à fratre excipitur. Sed mox in medio procerum choro, inter nuptiarum tripudia frater fratris ad nutum ferrum recipit, celebritatem diei, aulæque ac menſæ apparatum regio, atque inſonte cruore ſuo pura hoſtia luſtrans. Quam diverſa indoles in germanis ejuſdem thalami pignoribus! ſcilicet alterum nefaria mater, alterum religioſa nutrix educarat. Sicut in ſentes ager qui eſt natura fœcundus, exuberat; ſic animus incultus vitiis ſua ſponte invaleſcentibus veluti ſpinis obducitur: ſed cum verus cultor acceſſerit, ſtatim cedentibus vitiis fruges virtutis oriuntur.

tur. Nullus equus recte ſeſſori paret, niſi arte domitus, & nullum ingenium non ferox niſi præceptis, & bona educatione cicuratur. Habet neſcio quid latentis energiæ viva vox, & in aures diſcipuli de doctoris ore transfuſa fortiùs ſonat. Sed ille aliud nihil audiat niſi quod Deorum obſervantiæ, & morum optimorum culturæ conſentaneum fuerit, turpia non intelligat; procul omnis laſcivientis adoleſcentiæ petulantia: creſcat cum ætate continentiæ ſtudium, & amor virtutis. Quamobrem in præceptore cumprimis inſpici mores decet, quatenus teneriores animos ab injuria ſanctitas docentis cuſtodiat, & ferociores à licentia gravitas deterreat: unde & in locum parentis ſuccedere ſe exiſtimans dignus hoc munere habeatur, parens enim non corporum ſed mentium eſt; neque habeat vitia, neque ferat: non auſteritas ejus triſtis, non diſſoluta comitas ſit, ne inde odium, hinc contemptus oriatur. Plurimus de honeſto ac bono fiat ſermo, nec opus eſt verberibus ubi aſſiduus exactor adfuerit: cavendum autem non ſolum à crimine turpitudinis, verum etiam à ſuſpicione. Ne ſit ira impotens, neque tamen emendanda diſſimulet, ſimplex in docendo, patiens laboris, comis interroganti, verecundum ultro percuntans:in laudando nec malignus,nec effuſus,quia alterum tædia, alterum ſecuritatem parit. Attamen æmulatio excitanda, nam etſi ambitio ſit vitium, plerumque tamen ſemen eſt virtutis. Non objurget quaſi oderit: nonnulla ingerat quæ audita ſtudioſus adoleſcens ſecum referat: nam illa vox præceptoris quem ut patrem amabit, & verebitur, plenius alit. Denique omnia ad momentum prudentiæ, & regiæ cujuſdam magnificentiæ ponderet. Modus ſit remiſſionibus, ne aut odium litterarum negatæ faciant, aut otii conſuetudinem nimiæ; frangas autem quæ in malum induruerunt potius quam corrigas.

Placuit coronæ protractus ille de diſciplina pueritiæ ſermo, & Aſtioriſtes, Argenis, Gobrias, ſed ipſe cumprimis Aneroëſtus in eandem ivere ſententiam; & junioris principis educatio conſpirantibus omnium votis commiſſa Theandro vel ſatis reluctanti, quod imparem ſe tanto muneri reputaret. Attamen ut erat propenſo in Regem animo, glorioſum onus excutere non auſus, illud demum dulciſſima libertate amplexus eſt.

CAP. II.

Summa cura Theopompum Theander cœpit erudire juxta Druidarum diſciplinam. Hic mores, leges, principatus Galliarum & Aſtioriſtis imperii fines deſcribuntur. Deſcribitur & legatio cujus princeps Timonides pompam genethliacam exponit, gratulaturque Regi, & regio dono auctus excedit.

ONeri jam non ingrato ſuccedens Theander eremum cum regia domo, ſylvam cum urbe commutabat; ita ut nihil haberet ſanctius quam ut principem docto Minervæ effictum pollice, & avitis virtutibus effingeret, & ad ſceptri majeſtatem erudiret. Et quoniam in ea ætate tenacior eſt memoria & capax rerum, eam virtutem altiùs in ejus animis per longas avorum series excurrens inſigebat. Druidarum autem vetuſtiſſima diſciplina fuit ejuſmodi, ut recondita verſibus, quos diſcipulorum memoriæ committerent, illuſtrium pace, ac bello virorum facta complecterentur, quatenus ad paris virtutis exempla ab ipſo quaſi vitæ exordio juventus Gallica nobiliori æmulatione accenderetur, & accenſa avitum decus adæquare, vel augere non dubitaret.

Porro Galliarum, ut & cæterarum paſſim gentium imperium olim penes Reges fuit, quos ad tanti honoris gradum tùm jus hæreditarium, tùm digna imperio virtus promovebat, ut ipſo majeſtatis nomine, augu-

ſtoque principatu populus intra juſtos legum cancellos poſſet contineri. Quanquam non unius Regis ad arbitrium regerentur ea ætate tam diverſi loco, ſitu, religione, moribus populi: verum ſuus cuique plagæ præficiebatur Dynaſtes, tametſi multorum ſemina bellorum inde ſuborirentur; & quidem intra eos fines qui amne Rhodano, Lemano lacu, Alpium jugis uſque ad Ligures,& interno mari circumſcribuntur. Rex Aſtioriſtes & Argenis nova jam prole aucti, domitis hoſtibus altiſſima in pace regnabant, & ſui nominis terrorem atque amorem circumferebant undiquaque.

In Segalaunis autem apud Cavarum regiam ſuam conſtituerant, dignam planè ea fama ſedem. Regio hæc opulentiſſima, & præpinguibus glebis fœlix, vitibuſque nec non oleis conſita, & omni frugum genere dives, ut ſoli genio, ſic & aëris clementia cæteris plagis antevertitur maximè qua Rhodani, & maris aquis alluitur; quin & ipſa portubus inclyta in omnes orbis terrarum partes vela dimittit.

Theopompus illic una cum utroque parente habitans ſub Theandri diſciplina publicæ lucis rudimenta ponebat, cùm in excolendâ memoriâ, tum in tentanda palæſtra dies totos conſumens.

Interea legatus ab Hyempſale Rege & Cyrthæa Timonides venit: hæc quippe chariſſimo conjugi prolem virilem nunc primum pepererat, non ſine ingenti totius Siciliæ, Africæque ſuæ plauſu, qui non niſi poſt triduum potuit terminari. Ab igneis miſſilibus, & medicatis nitro, & ſulphure flammis, quæ etiam ſub aquis vivebant, triumphalis hæc pompa initium habuit. Sequentis vero lucis ſcenam egit equeſtris procurſio, quæ ex quatuor conflata catervis quatuor orbis partes adſcititio habitu referebat. Ceream facem geſtabat unuſquiſque equitum quatuor ſtipatus ſatellitibus ejuſmodi faces jactantibus. Ludus Trojæ ſequu-

ſequutus eſt: verum poſt aliquot ambitus repente unius prodiit, à quo quæſitum ubi tandem gentium eſſent principes illi adhuc in prima ætate poſiti, quorum tamen famâ ingenti totus jam orbis perſonabat. Adhuc in ore erat dictio cum viſi triumphales currus regium par puerorum regiâ pompâ deferentes, ad quorum conſpectum totus aër novis rurſus ignibus una cum aquis pelagi cœpit ardere, lituis, tubis, ac tympanis pompam augentibus.

Timonides ea omnia ad unguem referebat, cum in conſpectum, & colloquium Regis Aſtioriſtis, & Reginæ Argenidis admiſſus eſt à feciali ornato, verbena caput, & lituo manum. Hic commendatitias Meleandri litteras obtulit, moxque nomine Regis Hyempſalis, & Cyrthææ peroravit, Regibus applaudens quòd Superos experti eſſent ſecundos poſt tot inconſtantis fortunæ auſus; quodque non tantum vota fœlix Hymen compleſſet ea demum ad exitum optatum traducens, verum etiam utrumque Aſtior. & Hyempſ. feciſſet pulchræ prolis parentem. Fœlices deinde populos fore aſſerebat qui ſub pueris tam fauſtis avibus editis, æmuliſque paternarum virtutum, quorum denique manu totus hic regeretur orbis, diutiſſime eſſent victuri. Addebat nullos in poſterum fore hoſtes, nullos tyrannos, nulla monſtra quæ ſub gemino Hercule graſſari audeant; tanquam Caſtorem & Pollucem redituros tranquillitatem poſt tot furentes bellorum procellas; & dummodo diuturnum ævum illis Parca non invideat, pacem mundo fore perrennem, & perenne virtutis imperium.

Excepit liberali vultu perorantem Rex Aſtioriſtes dicens multum ſe quoque debere Superis qui poſt tot laborum ſeriem beatos ſe utrimque vellent. Simul indixit auſpicia geminari, communemque vario plauſu, tripudiis, ignibus augeri lætitiam, & Galliæ, Siciliæque

que ſcutum gentilitium poſthac nuſquam dividi, æternæ concordiæ certiſſimum ſymbolum. Nullam res moram paſſa eſt: Vix major hactenus plauſus auditus, vix ignes unquam viſi majori arte volantes: putabam Dracones tranantes aërem, ſtellas cœlo ruentes, ſoles oriri geminos, pueros cum ſuis ſtemmatis per inane ferri & fœdera ferire. Poſtquam ad multos dies communis plauſus excrevit, Timonides in patriam reditum cogitans regiam rurſum adiit, & Aſtioriſtem Regem cum Argenide extremùm ſalutans aureâ & gemmis diſtincta pyxide quæ utriuſque exprimebat effigies, ab illo donatus eſt, gaudenſque ad ſuos receſſit.

Cap. III.

Icon vultus, & morum Theopompi exprimitur: ſimul quibus documentis Theander hunc ad dignum regno genium incitabat.

CReſcebat interim Theopompus ingentem de ſe expectationem omnibus concitans, & ſub Theandri auſpiciis rudimenta veræ lucis ponebat puer, in quo effingendo totus Deorum cœtus inſudaverat. Juſta, & conveniens ætati teneræ ſtatura erat, imo ſupra juſtam aliquantulum aſſurgens; reſpondebat complexus, decora facies rutilabat: cæſius erat oculus, idemque vegetus, blandus, & ſuavis, orbis autem mediocris minimè ſub frontem recedens: os gratioſum; porrecta frons, & ſerena, cui majeſtas regia inſidebat: purpureæ, nobileſque genæ, nive gratiſſima interſtinctæ, naſo æqualiter à fronte in labellum purpureum deſcendente: ſupercilium eleganter arcuatum; vultus teres & in ſphæram rite coiens: capillus denique flavus & criſpatus ad humeros defluebat. Quod ad dentes, eboris candorem pene ſuperabant, ad ipſius invidiam cervicis niveæ. Is demum erat quem Charites Adonidem putaſſent, ſi robur innatum, cujus index eſt

eſt oculus, non advertiſſent: monſtrum enim erat cum tanta forma fortitudinem coiviſſe. Hinc laboris ultra fidem patiens erat, patiens olei, impatiens otii, cavens ne quid nimis ludo & fabulis daret, vili contentus cibo, ad omnem palæſtram ſemper paratus. Hanc ſcilicet indolem ſeu fruticem adhuc debilem excolendo Theander nullam non navabat operam. Imprimis vero Deorum immortalium cultum, & amorem adhuc flexibili, ac cereæ menti altiùs imprimere, & ſemina virtutum inſerere laborabat: & quidem volatilium elementum eſſe aërem hunc quem ſpiramus, aquatilium eſſe aquas; ſed fortium animarum, niſi ab innata nobilitate deſciverint, eſſe pietatem & cultum Superum. Meminerit ſe ideo ratione, quam ducem ſequi nunquam non debeat, eſſe ornatum, eſſe omnium rerum creatarum abſolutiſſimum compendium, & microcoſmum: omnia naturæ in ſemet prodigæ dona ſive interna, ſive externa, cœlitus donata: neque ad infamem corporis ſervitutem natum eſſe; amaram quippe, & legitimo ſucco deſtitutam voluptatem, caducas opes, vanos honorum titulos; neque ullam eſſe legitimam gloriam, niſi quæ cum virtute conjuncta ſit: quanto ſuperior eſt cæteris, eo magis omni continentiæ, frugalitatis, fortitudinis, juſtitiæ laude, & obſervantia numinum debere excellere: ſeipſum enim ad cultum virtutis, & maximè Deorum orbi datum eſſe, ſe ideo vivere, ac luce frui, ideo tot liberalioris in ſe naturæ dotibus adornari: Animæ vero cum ſit origo cœleſtis, ne rerum terrenarum viſco agglutinetur, aut impediatur, quominus ad ſuum recurrat principium, ſeveris cavebat legibus; ne quemadmodum volucres illæ apodes, quæ ſi relicto cœlo terræ inhæſerint aliquo vernantis vultus colore deceptæ, emoriuntur, ipſa quoque anima lætioris fortunæ faſcinante aſpectu pellecta, hiſque laqueis irretita, & deſes miſerandum

in modum diſpereat. Quod ſi tibi, mi Theopompe, nihil eſt commune cum terris, inquit, qui non jam ignoras tibi de Superis genus eſſe, nonne cœleſtis agenda tibi vita eſt in hoc terreſtri domicilio? quia ſi quid tibi terrena inhæſerint, ne tu cœlo maculam, cœleſti generi nedum regiæ ſtirpi injuriam intuliſti. Ne inutiles illos ad virtutem arcanos igniculos, illamve à natura inſitam in mente à puero ſupremi Regis notitiam eſſe ſinas. Aculeos eſſe exiſtima qui te ad virtutem, & cultum Superum extimulent.

Ingenuis pulchrum eſt ortum eſſe parentibus; at non
Turpibus hos factis dedecorare decet.
Nobilitas nulla eſt, niſi quam parit inclyta virtus,
Nobilis eſſe cupis, non bonus eſſe fuge.

Veræ neque inficias ibo, veræ virtutis character illuſtris eſt nobilitas, eſt ſtimulus ad virtutem, & cultum Superum, quo qui fuerit deſtitutus, eſto, pictas oſtentet & fumoſas majorum imagines, & vultus equitum, ſimul ingentem titulorum ſylvam congerat, hunc à vera generis claritate non ſolum degenerem puto, ſed infra belluarum conditionem etiam deprimendum. Egregium quid nobilitas eſt, fateor, ſed bonum eſt non noſtrum, at majorum qui ſua virtute ſuum nomen eruerunt de plebis tabula; nam quæ ipſi non fecimus cur ea noſtra vocem? Pretioſa eſt gaza, opes deſiderabiles; verum in manibus fortunæ cum ſint poſitæ ſæpe adimuntur ſapientibus, inſipientibus iniquo herclè ſuffragio tribuuntur. Iſthuc vergunt cogitationes, curæ, ſtudia furum, latronum, graſſatorum, impiorum: neque ſatis in tuto eſſe poſſunt; cruciantque mirum in modum poſſidentes. Gloria veneratione digna eſt; verum quàm incerta, inconſtans, & levis. Optabilis forma, ſed illa cum ætate perit, & veluti flos ephemerius cyto marceſſit. Corporis valetudo & robur in pretio ſunt, ſed vel morbo, vel ſenio contabeſcunt:

beſcunt: imo quis Leonis, Tauri, Elephanti robur æquare poſſit? Quid eſt igitur in homine unde toto orbe ſuperior eſt? una ſcilicet virtute à vulgi pulvere ſecernitur, & rerum ludibrium ſecurus ipſe deſpectans ſuperis etiam adæquatur. Huic ſummum & ſupremum locum jure tribuimus. Alterum gradum ſcientia ſemper ſibi vendicavit; eſt enim radius manans ab æterno Sole, rivus à fronte æternæ ſapientiæ ſcaturiens. Atque hæc ſunt bona quæ non viciſſitudine aut vetuſtate temporum deleri, non inconſtantis fortunæ telis opprimi, non improbis temerè dividi, denique nullo caſu amitti, aut à furibus diripi poſſunt. In his ergo duobus poſita eſt vera, & certa felicitas, non vero in caducis verſatilis fortunæ bonis: eoſque dicam miſeros qui arcanas illas Deum notiones & igniculos ſuffocarint.

CAP. IV.

Thepomp. quærit utrum reperiantur homines ita occæcati, ut Deos neſciant? reſp. Theander ipſum numen à creaturis ipſis prædicari, à quo primordia rerum ab eo capienda; & ad illud cuncta referenda concludit.

ILle Theandri ſermo mirum quantum diſcipulo ingenioſo placuit,& præceptorem amantiſſimum perorantem ſic demum excepit: itane vero reperiantur mortales in rebus ſuis adeo cæcutientes, ut numen omnino tollant, maximè cum Sol ille mundi oculus, Syderumque motus, & viciſſitudines rerum majeſtatem aliquam ſupremam prædicent: & vero quis erit tam vecors qui cum in cœlum ſuſpexerit, Deos eſſe non ſentiat, vel quis ea quæ à tam ſublimi mente reguntur & fiunt, caſu regi vel fieri putet! Numen aliquod ex effectis ipſis ecce novimus, ecquis eſt mortalium tam hebes qui cum in lucem cum ea notione prodierit, non habeat ingenitam, affixam, & ex ipſo materno

terno utero impreſſam, atque inſitam hanc ſcientiam?

Imo, retulit Theander, imo fili, ipſa ſi balbutire bruta poſſint, & in linguæ noſtræ facultatem ſolvi, ſi arbores, glebæ, ſaxa ſenſu animata vitali vocis ſonos, & verborum articulos integrare, ipſa medius fidius, etſi ſenſus omnis expertia duce & magiſtra natura intelligant eſſe Deos, & aliquem rerum dominatorem exclament. Atque id pulchritudo mundi, ut ſcitè arguis, ordoque rerum cogit fateri; nam quod ſtatos cœleſtium orbium curſus, quod conſtitutis vicibus inſignes rerum mutationes intuemur, hæc non temeritati fortunæ, ſed omnia moderanti principio tribui par eſt: hinc ita innata eſt, & quaſi inſculpta mortalium animis à puero hæc Deorum notitia, ut ſi terrarum tractus vel remotiſſimos obieris, urbes quidem muris, litteris, opibus vacuas invenire poſſis; urbem Diis, templiſque inopem, ſuis ubi ſacris inſtantia ſibi mala à ſe removeat, viderit unquam nemo. Unde majoris molis eſſe puto urbem condi ſine ſolo, quam opinione de Diis ſublata coire, aut conſtare civitatem: & quamvis multi de Diis vitioſo more diſſentiant, omnes tamen in ſupremi alicujus numinis cultu conſentiunt. Quidni communi hominum vaticinio religio illa certa eſt? omni ſcilicet in re conſenſus omnium gentium lex naturæ, & vox putanda eſt. Itaque nobis cum univerſitate, ipſaque natura ſentire libeat. Quam turpiter ergo hallucinantur illi qui cuncta ſenſibus ſuis metientes idcirco Deum negant quia non apparet, neque cernitur oculis, perinde quaſi noſtram animam quâ vigemus, ſentimus, ratiocinamur, providemus, & ſapimus, poſſimus intueri. Et divinam illam mentem quæ molem hanc interfuſa movet, agit, alitque toto ſe corpore miſcens, negare audent. Non enim in corporibus, atque in hac imbecillitate noſtra ineſt quiddam quod vigeat, & ſentiat, & non ineſt in hoc tanto naturæ, &

tam

tam præclaro motu. Is eſt autem Deus à quo fluit quidquid ortum habet. Ne igitur impii, atque ſacrilegi ultra hæc jactent, & auribus noſtris immurmurent:

Primus in orbe Deos fecit timor, ardua cœlo
Fulmina cum caderent, diſcuſſaque mœnia flammis,
Atque ictus flagraret Athos, mox Phœbus ad ortus
Luſtrata dejectus humo, Lunæque ſenectus
Et reparatus honos; hinc ſigna effuſa per orbem,
Et permutatis disjunctus menſibus annus
Projecit vitium hoc: atque error juſſit inanis
Agricolas primos Cereri dare meſſis honores
Palmitibus plenis Bacchum vincire: Palemque
Paſtorum gaudere manu: natat obrutus omni
Neptunus demerſus aqua: Pallaſque cavernas
Vindicat, & voti reus, & qui vendidit orbem:
Jam ſibi quiſque Deos avido certamine finxit.

Et vero cum ſit numen aliquod, & mens immenſa, & quaque diffuſa, quæ viget, quæ regit, & moderatur, quæ curſum aſtrorum, mutationes temporum, rerum viciſſitudines, ordineſque conſervat, hominum commoda vitaſque tuetur, quæ non ſolum univerſis conſulit, verum etiam ſingulis, ſi noſti denique Deum, etſi ignores faciem, ſcias, fili, quod ab illo primordia rerum omnium ſunt tibi capienda; huic enim haud dubiè debentur officia, à quo ad agendum facultas in nos emanavit: hinc enim illa Minerva de cerebro Jovis nata, quæ naſcenti deinde orbi obſtetricata animum homini ex puriſſimis cœli ignibus inſpiravit; neque ſolum animum inſpiravit, verum etiam agendi, & ſapiendi facultatem impreſſit.

CAP. V.

Rogatus à Theopompo Theander docet quid ſit diſcriminis inter providentiam & fatum; qua ratione conveniant; neque fatum cujuſque mortalium ex influxu Siderum poſſe pendere.

RUrſum rogabat chariſſimum præceptorem princeps ad ſumma natus; utrum eſſet ſublunarium cura penes Deos, an omnia diſpenſatrici naturæ permiſiſſent?

Cui ille humaniſſimus: non inficiabor, fili, priſcas ætates fato præpotenti adeo omnia tribuiſſe ac ſubjeciſſe, ut ne Deos quidem ipſos ab illius nutu, & imperio eximerent. Admiranda fati potentia, quod ideo potentiſſimam Parcarum, & fatum ineluctabile appellarunt. Verum nos æquiori, ac emunctiori judicio res ponderantes longe ſapientius providentiam divinam, non fatum admittimus, niſi ſi quis fatum ſupremæ illi numinum curæ ſubordinatum velit. Eſt enim providentia ſumma quædam ratio ſummi principis animo inhærens, qua cuncta ſapientiſſime, ſuaviſſime, atque fortiſſime regit, & attemperat: fatum vero illa ipſa eſt rerum ſecundarum in ſeſe recurrentium ſuavis diſpoſitio quæ ſuis quæque nectit ordinibus: hæc actus, fortunaſque hominum indiſſolubili cauſarum connexione conſtringit, quæ cum ab immobilis providentiæ proficiſcatur exordiis, ipſas quoque immutabiles eſſe neceſſe eſt; ſcilicet ordinatio eſt mediorum ad finem: non enim ex eo quod res ipſæ ſuum exitum ſortiuntur, ideo à ſupremo Rege determinantur; verum quod ex Dei O. M. nutu omnino pendeant, ideo reducuntur ad finem, alioqui fatum ipſum numen aliquod jure crederetur, cujus nutu & quaſi arbitrio omnia regi poſſent. Cylindrum puta, aut turbinem qui non niſi motu impreſſo verti & agitari poſſit. Cave ergo dixeris, fili, temerè hoc factum eſt; ſponte id contigit: nihil

hil enim non præfinitum. Nullum malum eventum, nec malam horam dixeris. Neque puta fruſtra nos Superum opem implorare: abſit in Deos contumelia; quippe Juppiter O. M. cum initium orbi, & naturæ leges daret, cum ſeriem rerum, cauſaſque & eventus inter ſe connecteret, non neſcivit, quid eſſes aliquando tua in eum pietate meriturus; tua enim pietate, tuiſque virtutibus miteſcunt decreta. Eam vim ergo, eam ſcientiam ſummi Jovis, quem nullus rerum eventus latere potuit, ſi fatum vocaris, haud erraveris; hic eſt enim ex quo ſuſpenſa ſunt omnia, & cauſa cauſarum. Qui vero introducunt cauſarum ſeriem ſempiternam, mentem hominis voluntate libera ſpoliatam fati neceſſitate devinciunt. Neque alios audias qui ex Aſtrorum influxu vario fata deducunt; nam ſapientis animus expers ſervitutis ipſis quoque Syderibus imperabit. Hinc quotidiana eorum præconia, qui moderari iracundiam, frænum libidinibus dare, cæteroſque animi tumultus compeſcere valent, quibus Aſtrorum influxus in animos noſtros inundant. Quod ſi quando nocentes florere, & ſecunda aura uti; pios è converſo vexari vel injuria, ingratiiſque affligi videris, ne tum quidem ſic aberres ut providentiam Numinum omnino tollas; ſed occulta potius judicia ſuſpice, pedibus ſcilicet laneis, aut plumbeis ad vindictam Deus venit; ſed eo violentius feriet, quo tardius ultor fuerit.

Gaudebat interim Theopompus hæc audita mente recondere, ſtupens ſatis ad omnia; nec uſquam quieſcebat donec rerum cauſas, & eventus intelligens veram ſapientiam proceſſu rerum ſibi compararet. Neque minori ardebat deſiderio principis erudiendi Theander, ut qui apprimè noviſſet quanti foret momenti, ſi princeps ad imperia natus veriſſimam ſapientiam hauriret à puero & ipſa cum ætate in dies creſceret.

CAP. VI.

Theander ad deambulationem cum Theopompo egreſſus animum illius ad æternorum amorem è caducorum contemplatione conatur abducere.

ALtera die cum poſt nonam, æſtu jam deferveſcente Theopompum ad deambulationem animi cauſa remittendi Theander deduceret, hunc per viam liberaliter edocebat qua poſſet ratione è ſenſibilium aſpectu ad inviſibilium amorem rapi, & ſpretis caducis bonis accendi æternorum deſiderio, excurrebatque per quidquid ad univerſi complementum ſummus naturæ artifex hoc in orbe incluſerat, principis in mentem Druidarum more hoc carmen identidem ingerens.

Hic orbis liber eſt ubi virtus ſumma Tonantis
Emicat: hunc oculis ſubjice ſæpe tuis.
Nam pueris, quos nulla libri ſacra pagina paſcit
Cælatura libri, pictaque margo placet:
Si titulus minio, ſi Cedro charta notetur,
Aurea ſi rubra cornua fronte gerat.
Nec vacat ignaris doctum reſerare volumen
Cunctipotentis ubi gloria certa micat.

Hic eſt liber ampliſſimus qui non ambiguis docet figuris, non abſtruſis utitur ænigmatibus; ſed apertiſſimis ad emendationem vitæ, certiſſimis ad virtutis aſſecutionem, potentiſſimis ad divini cultum numinis, ad præſentium deſpectum, & æternorum deſiderium utiliſſimis nos imbuit documentis. Speculum eſt perfectiſſimum & pluſquam Socraticum in quo divina placent, humana diſplicent; cœleſtia nitent, ſordent terrena; ſtant æterna, caduca fluunt. Sive cœlorum orbes, & Syderum periodos, concordemque elementorum pugnam contempleris; ubique mira divinæ laudis anſa. Quod ſi rerum primordia, incrementa, interitum

tum ſpectes; ubique ingentis ſtuporis cauſæ plurimæ. Sin eadem elementa tùm ut primarias orbis hujus partes, tùm ut mixtorum corporum origines intuearis; ſtupebis cuncta ad ſphæram ſuam, & centrum, extra quæ cuncta inquieta ſunt, indefeſſo vergere famulatu: intelliges viſcoſa omnia, omnia lubrica eſſe, & laqueis impedita; cumque patria & centrum animæ cœlum ſit, non immorandum in via, ſed ad centrum & patriam, properandum eſſe.

His ſermonibus dum fallitur iter, ad ripam Rhodani, quo amne rapidiorem non alit Gallia, ambo deveniunt, dumque littus relaxandi cauſa animi ſæpius excurrunt, Theander his verbis principem compellabat: ſic fluit labilis ætas, & veluti fluctus fluctum excipit, ſic dies diem trudit. Horæ cedunt, dies, menſes, anni; nunquam reverſurum ævum ſuccedit ævo, abeuntque omnia unde orta ſunt.

Non ſecus ac flumen, nec enim conſiſtere flumen
Nec levis aura potet; ſed ut unda repellitur unda,
Urgeturque eadem veniens, urgetque priorem,
Tempora ſic fugiunt pariter pariterque ſequuntur.

Infra lunam nihil eſt non mortale, & caducum præter animas hominum, munere Deorum datas. Hanc vitam ſi cum æternitate contuleris, breviſſimam reperies: altius ſpectare ſi voles, & æternam domum contueri, non te comes aularum voluptas, non opum ſplendor, non læves honorum tituli occæcabunt; verum ſuis te illecebris una virtus ad verum decus abſtrahet. Dii boni! quid eſt in hominum vita diuturnum! nihil omnino in quo eſt aliquod extremum: ſola virtus comes eſt indiviſa, expers tamen illa ſepulchri, ac tibi ſuperſtes; vitæ meta brevis ſpem nos vetat inchoare longam. Nonne modo pueros, modo adoleſcentes à tergo inſequitur, nec opinantes cana ſenectus aſſequitur. Nihil ſemper floret; volat ætas, & ſubito frangitur.

Haud ſecus in pelagus ſinuoſo vortice currunt
Ut Nereo pendant æterna tributa parenti
Flumina, perpetuo nec aquarum exuberat æſtu,
Omnia labuntur, dum lubrica diffluit ætas,
Cunctaque præcipiti tendunt in tartara lapſu.
Quidquid grande ſonat, vultu turgeſcit inani;
Dumque oculis per cuncta vagor, nil objicit orbis
Undique non vanum; mendaci ſplendida fuco
Cuncta nitent paſſim; ſed inani fallimur umbra.
Vanus honos, vani tituli, vaniſſima Syren,
Ora peregrino Syren fucata colore.
Vanus flos ævi, ſi primis Atropos annis
Comparat inſidias, vaniſſima munera Pluti,
Vana Gangis opes, & quas Erythræa recondunt
Littora, Gorgoneo mutata Corallia tabo.
Vanus honos regni ſi perfida fata ligones
Aſſimulent ſceptris, & lilia ſentibus æquant.
Tota eſt vita labor, crux ſceptrum, laurea pondus,
Faſcinat argenti fallax nitor, & nitor auri.

Tali carmine identidem Theander tædium rerum creatarum regii diſcipuli animo ſuggerebat, & priſco Druidarum more veram ſapientiam rudem adhuc, & ceream ad virtutem & vitium mentem carmine edocebat, ne fluxis puer in purpura enutritus plus æquo inhæreret, at magis ad promerendam Deorum ſortem amore virtutis excitaretur. Noverat enim aulæ deliciis animi, & corporis non raro vires enervari, & totum hominem inter voluptates langueſcere, aciem mentis obtundi, & in fœmineam mollitiem viros hoc veterno degenerare.

Excipiebat hanc ſapientiam vultu liberali, & avida combibebat aure Theopompus ad ſtudia virtutis præceps, & Heroum exemplar moribus ſuis ſic exprimebat, ut non ſolum ab avita gloria non recederet, verum etiam novum quendam fulgorem ſuæ genti jam tot He-

Heroum, tot Regum claritate illuſtri ſuperadderet; utque ad vitii nomen erubeſcebat, ſic urebatur ad virtutis exempla puer fortuna ſua major.

CAP. VII.

Sæviente nimbo ſuccedunt ambo in templum, ubi varia ænigmata reſolvit præceptor diſcipulo, & arcana ſapientiæ præceptis imbuto ſacram ignoto Deo aram oſtendit.

ITA differentibus viſa fulgura crebrò ſibi ſuccedere quæ ſequutus eſt tam præceps nimbus, ut apricum locum ſine mora quærerent.

In gemini confinio collis haud procul à ripa Rhodani Druidarum domus in medio ſylvæ viſebatur, quo ſimul colloquendo ambo forte inconſultò pervenerant. Ibi non anxiæ arti magis quam ingenioſæ naturæ omnia debebantur: nam & arborum hinc & inde conſiti in quincuncem ordines, & alvei ludibundo lapſu circufluentes, & utrimque porrecti colles ſitum frequentia ſuperum non indignum commendabant. Supercilium utriuſque clivi quercuum denſitas ſic operiebat, ut ad alternam ſolitudinem eos pelliceret ex Druidis, quos arctioris ſeceſſus ardor accendebat. Porro ſacer loci horror religionis gratiſſimos ſenſus ſubjiciebat, & effoſſa ſtagna annonam his ſuppeditabant quos carnibus veſci nefas erat. Inter alias autem quercus ingens quædam erat, patulis diffuſa ramis, ſed illa antiquitate celeberrima, religione ſanctiſſima, ſiquidem apud illam Druidæ ſacris ſuis de more vacabant.

Neque procul ab antiqua ilice templum aſſurgebat antiqui operis, at ſuperbæ molis. Fons erat in atrio lympidiſſimis fluens aquis, quas excipiebat cavum marmor nullius pene artis, ut ablutis purior acceſſus ad ſacra eſſet. Eminebat veſtibulo Panos ingens effigies naturam univerſam in ſeſe exhibens; caprinum caput, ſi tinctas purpura genas exceperis, quæ ignis ardorem arguebant: pectus ejus cœlum putaſſes, in

quo cælata ſigna cùm errantia, tùm fixa. Cætera homo uſque ad pedes caprinos. Illi ſeptem compacta cicutis fiſtula ex collo pendebat,quaſi concentum multiplicis ſphæræ regeret: ſiquidem ſapiens quidam genius a muſica ratione tonum appellabat terræ,Lunæque intercapedinem; à Luna ad Mercurium, dimidium; tantundem ab illo ad Venerem; inde ad Solem, ſeſquiplum, à Sole ad Martem, tonum; ab eo ad Jovem, ſemitonum; ad Saturnum uſque, tantundem. Ita Saturnum Dorio, Mercurium Phtongo, Jovem Phrygio, & pari cæteros planetas moveri harmonia. Quibus à Theandro enodatis, ipſe quoque extemporaneum hoc carmen quod Theopompi memoriæ magis hæreret, illico ſubdidit:

Hæc elementa tenent baſſum; Cœlique tenorem;
Aligeri, contra; Numen ſuperius tenetur.
Concentum natura regit; menſuraque trina
Cum Monadem generando Monas reflectit amorem;
Nam creat, atque regit mundum Monas, & Trias una.

Tam ſublimem Orphei Philoſophiam, ſive hauſtam ex Ægyptiorum ſcholis non capiente Theopompo, Theander ita proſequitur; recurvum hoc pedum nonne notat circulum bonitatis, in ſe recurrentem, & virtutem illam qua Numen præſtantiſſimæ mentis totam hanc molem ſuſtinet, regit, fovet, agitque. Obſtupebat ac pene horrebat ad omnia Theopompus, eratque multa ſuper his rogaturus præceptorem, cum ad ſuccedendum in templum compulſus eſt. Nam interiùs fornix multiplex arcuati operis,& ingens ordo columnarum: quarum prima effigiem marmoream ſuſtinebat Sigalionis, digito ori admoto ſilentium admonentis non quinquennale, ſed perenne velut apud Serapidem. Duo latera gypſus incruſtaverat, quò commodius Apellis ſui penicillum paterentur, qui quacunque emblematis luſerat; quibus arcana religionum myſteria

ria velabantur. Ibi enim Promethei artes, ſcelusque Lycaonis diluvii aquis dilutum: tum cunæ Jovis, & Herculis; hic adhuc infans manu ſerpentes à Junone immiſſos elidebat; ille vix haurit lucem, & ſpirat auram, cum immitis Tyranni faucibus pene hauritur, ac devoratur. Ardebat in Superos Gigantomachia, Jovemque ipſum adigebat Nili crepidine toto ſeptennio latitare, criſpata vellera induere, rictuſque arietis effingere; ac Typhœi furiis, torviſque fratribus cedere, donec ſphæras cœleſtes denuo ſupervectus aquilæ ſuæ miniſterio, & plaudentibus aſtris, fulmina jam in cœlo cuderet, quæ in furioſorum capita detorqueret. Vix Ætna cum Veſuvio, & Lipara, aut quotquot moles montium pervicacia gigantum congeſſerat, vix ardens rota Ixionis, ſaxum perenne Siſyphi, Titii vultur immortalis, vix ſitis Tantali inextinguibilis, & Belidum inexplebilis urna, aliaque dirarum flagella accenſæ Nemeſi ſufficiant. Inde Narciſſum quis lugeat depereuntem afflictim imaginem ſuam? hinc amori crucifixo quis cum poëtis non indoleat? mox Theander ſubjectum picturæ carmen Theopompo ita prælegit.

Eligitur mœſto Myrthus notiſſima Luco
Invidioſa Deûm pœnis. Cruciaverat illic
Spreta olim memorem Veneris Proſerpina Adonim.
Hujus in excelſo ſuſpenſum ceſpite amorem
Devinctum poſt terga manus, ſubſtrictaque plantis
Vincula mœrentem nullo moderamine pœnæ
Afficiunt, reus eſt ſine crimine; judice nullo
Accuſatus amor. Perpeſſus multa Cupido
Effugit; & pulſa tandem caligine ſomni
Evolat ad Superos.

Ecquæ vero eſt, refert Theopompus, immitis illa Perſephone amori divino ſic infenſa, ut in crucem, crucem myrtheam, crucem amanti ſacram ſic attollat, aſtringat nexibus, & mœrentem nullo pœnæ mo-

deramine, ſic excruciet eum qui immeritam impenſe deperit?

Ad hæc Theander, luſit plerumque ænigmatis docta antiquitas, fili, quibus quaſi velo arcanos Deorum ſenſus obtexit, ne in imperiti vulgi notitiam hæc arcana venirent: id enim ſolet apud mortales negligi & deſpicatui haberi quod familiare, ac nimis apertum eſſe ſolet. Verum quoniam è vulgi pulvere tua ſors te multum extulit, neque decet principes veræ Philoſophiæ expertes vivere, ut qui ſuo gradu ad Deos proximè accedunt, volo te ſcire, fili, Perſephonem iſtam Deo amorum ſic infenſam ut eum ad crucem adegerit, animam eſſe ſordibus aſperſam & fuligine, quæ dum in pratis fœlicibus, & pluſquam Ennæis luxuriat, à Dite rapta vili ſervituti, infamibuſque, ſpreto cœleſti proco, Hymenæis alligatur. Porro hac arbore ad quam Deus amoris à Proſerpina aſtringitur, tanquam ſcala viam ſtravit amor ad aulam cœleſtem jam ſuam, juſta apotheoſi dignus conſecrari, neque ſtravit modo, ſed & proprio cruore notavit. Quem enim non pudeat conſperſo floribus itinere cœlo tendere, dum Deus amorum incommodo ſuo tantum bonum non tam ſibi quam nobis emercatus ſit. Sed ad ſubjectum dialogiſmum, fili, jam attende, unde tibi arcana hæc de Diis ſcientia lucidius inclareſcat:

Hæc ora, hic habitus Dei eſt; crudelis Amori
Divino, pœna eſt cur tolerata cruce?
℞. *Me Juvat iſte labor; vobis parit otia ſudor:*
Si pateris, tecum qui patiatur habes.
Sed cur nudus ades, Divo quaſi pallia deſint
Qui cunctas domiti poſſidet orbis opes?
℞. *Nudo hominum fluxis, cujus ſuccenſus amore:*
Gaudia ſperno ſoli, gaudia ſperno poli.
Cur puer es? ℞. *Pueros facio quoſcunque ſagittis*
Saucio, ſive volans ignibus uro meis.

Sed

Sed cur igneus es, verſaſque per aëra flammam,
Ipſe tamen vivis: flammane pectus alit?
Te nempe æterna penes eſt cuſtodia flamma,
Igneus atque Deûm pectora vincit amor.
℟. *Fortis erat Bromius Thyrſo, Mars enſe, Tridente*
Neptunus, fortis fulmine dextra Jovis.
Aligerum fulmen fregi deus aliger igne:
Sic ego Sydereo fortior igne Deus.
Omnia vincit amor: quid non ſperetis amantes?
Flexa vel irati Numinis ira ſedet.

Interroganti de cæteris tabellis Theopompo pergit ita Theander. Alcidis noſtri apotheoſim quis eſt qui neſciat? Quanto mentis æſtu poſt eliſos angues, Hydrum domitum, debellatam cum Cerbero trifauce Stygem, poſt fixas columnas, laborum metas, venenata veſte à Deianira ſua circumamictus in pyram rapitur; geſſit ardere cum Nemea pelle, atq; hac viâ in cœleſtes orbes penetrare. Habes hic & Hyppolitum jam Virbium; habes & Glaucum exanimem, moxque parenti repoſitum. Quæ miracula futuris præluſere. Ita gaudebat natâ occaſione Theander diſcipulum ſuum à puero ad veræ ſapientiæ apicem promovere, quatenus ille magis adultus ad liberales diſciplinas progredi poſſet, & hoc ſapientiæ melioris præludio ad omnem humanitatem informari: in extrema parte templi vetuſtiſſima fuerat ara, ignoto Deo, tunc ſub ſuis ſepulta ruderibus.

CAP. VIII.

Dum templo abſceditur Theander vario religionis ſenſu diſcipuli animum imbuit, dum remuneratam pietatem, & ſacrilegos punitos declarat exemplis: ſimul ambo Deo ignoto ſupplicant.

POſtquam Regius Puer ſuadente Theandro muneribus aram quæ Marti Druidarum Deo ſacra erat, abunde cumulavit, & aliquantulum Numini ſpeculum

lum tenuit, reditum ad regiam adornabat, & Deo jam plenus geſtiebat animum ſuum novo religionis ſenſu imbui, cujus inſinuandæ teneræ indoli prudens præceptor adhuc in eo templo moras trahens, donec nimbus ille deſæviret, non leviori flamma urebatur. Eſt enim, inquit, religio legum vindex, rerum publicarum conſervatrix, regiæ authoritatis parens, ſplendidior coronæ flos, gemma diadematum, alumna virtutis, vitii noverca, recte conſtituendæ civitatis auſpex; ſine qua non lex, non civitas, non reſpublica, non regia authoritas ſtare poteſt: validiſſimum eſt regum ſatellitium, quod & noctu, & interdiu coronas protegit, ſceptra tuetur, ſolium decorat: denique religio quæ facienda ſunt, & quæ vitanda diſcernit. Neque puta, fili, laborem eſſe; imo animi incredibilis eſt voluptas; nam uti Deorum notio inſita eſt nobis à puero; mentibus quoque noſtris religionis aliquod ſemen ab ipſis Diis implantatum eſt vel à cunis, ita ut naturæ invitationi reluctentur hi, qui vel religionibus detrahunt, vel hæc egregia ſemina alere minime curant. Quot mala neglecti Dii mortalibus attulere! Hic dum Jovis fulmina æmulatur, ipſe fulmine vehementiori atteritur; iſte dum audet ſacrilegum caput ſuum Deorum ſimulachris imponere, eorundem præmaturam ſentit ultionem: alii tempeſtate obruti, & arenarum cumulis ſepulti ſcelus inſequente ira Superum. An te latet quas illi pœnas dedere qui Cereris arcanæ ſacra vulgarunt? Quid memorem gigantum impios auſus, quos è ſuo axe vindicta Deûm ad imum uſque barathrum deturbavit? quid Salmonis ſupplicium, quod fulmina ſimulaſſet, ut Deus in Elide crederetur? Caſta placent Superis: procul impius, procul ſacrilegus, procul impuræ manus: procul mentes pollutæ. Paucis dicam, omnia proſpera veniunt ſequentibus Deos, adverſa autem ſpernentibus.

Subji-

Subjicit his Theopompus: Ægyptus portentorum mater an ſanæ mentis fuit, dum in hortis ſibi (quod ex te audivi) numen invenit? Nam ut apis, & ibis, & crocodilus ſileantur, aliaque monſtra, cæpas, & allium religioſe colere an aliud eſt quam deſipere? Vocem ne non delirium ſolum, ſed dirum etiam quod in parte quadam Africæ in ſacris Minervæ, indigenæ puellæ fuſtibus certant invicem, cum ſua etiam pernicie. Grave, & infeſtum numen quod magis colentium ſupplicio gaudeat, quam pietate, & officio. An & Scythicæ Dianæ ara mitior eſt quâ hoſpites immolari conſueverunt? Dira ita me Dii ament, & cruenta religio, & quæ hoſpitalia jura, vinculum inter homines ſanctiſſimum ſuſtulit. Quo vultu ſeſe mihi approbet illa religio quæ quoties regibus Æthiopum à Sacerdotibus denuntiatum eſt, Deo inviſam eſſe ſuam vitam, cogit eos mortem ſibi conſciſcere? quin inter eos nullus eſt inventus apud quem pluris ſalus, quam religio haberetur, uſque ad Regem illum minus ſtolidum, qui ne per ſacerdotes mors ſibi denunciari ſuſtineret; eos omnes prior interemit. Putas me dare debere calculum meum religioni illi quâ ſimulachrum Ideæ matris probroſis vocibus, & dicteriis, quoties propitium Numen volunt, ſacerdotes ipſi proſequuntur: quæ ne impudentiſſima quidem meretrix æquis auribus audiat? Lupercorum nudo corpore divagantium, obviamque turbam cædentium loris ridicula conſuetudo num inſanientium ſuperſtitio eſt potius quam ſapientum religio? hæc ille; quæ præceptor ore placido ita excepit.

Sint ſuæ gentibus religiones quarum origines non ſcrutabor, aberrent etiam à vero, & in inſolentes ritus abeant: demum ſit illis pro religione ſuperſtitio: obediunt ſanè illi naturæ invitationi. Porro quotquot Reges, vel Imperatores ad ſtuporem orbis triumpharunt, armorum ſuorum terrorem quâque circumferen-

tes, à religione ne lato quidem ungue diſceſſere. Nam unus ex illis dimidium Thebani agri Jovi Olympio, & Apollini Pythio voluit conſecratum, ut ex ejus fructibus pecuniæ, quas ex templis ad alendos exercitus abſtulerat, iiſdem templis poſſent reſtitui, non ignarus ſacrilegium ſæpe univerſi exercitus, & imperatoris exitio expiatum, atque eo ſævius, quo tardior pœna ſecuta eſſet. Quid ille qui acie dimicaturus cum ineunte luce Herculi cœpiſſet operari, neque tamen litaret, viginti mactavit hoſtias; nec prius à cœpto deſtitit quam in prima poſt vigeſimam certæ victoriæ argumenta exiſterent, expertus nimirum ſine religione à mortalibus nihil agi fœliciter: atque hinc factum ut nihil inauſpicato vel illitato inchoandum eſſe crediderit religioſa antiquitas. Nam quid hunc referam apud quem tanti fuit religionis authoritas, atque reverentia, ut judicatas à ſe cauſas à pontificibus, atque auguribus retractari, & aliter terminari pateretur, minime ſibi vertendum dedecori exiſtimans, in his quæ ad religionem pertinent, imperatoriam majeſtatem ſacerdotum authoritati cedere. Quid vero hunc alium proferam, qui inſtaurationem templi Jovis exorſus, ante alios ipſe ſe operi accinxit, & collo ſuo prima rudera ſuſtulit, minime arbitratus diademati regio labem ſe inferre dum operam ſacræ rei manu ſua Rex ipſe navaſſet. Ecquid mirum ſi imperium illorum floruit?

Quid dicam de violatoribus ſacrorum? an potuit ille iram Superum declinare qui ad eripiendum & fœdandum incendio templum Jovis Ammonis quinquaginta miſceat hominum millia. Num illa hominum ingens turba cum inter Oaſim & Ammonios prandium ſumeret, ſubito exorta ventorum tempeſtate, arenarum cumulis obruta eſt: ipſe vero Imperator tot cuneorum, num eodem ferro quo alias Apim in Ægy-

pto

pto violorat, ſibi vitam ademit. An ille irriſor Deorum iras eorum effugere, qui detracto pallio Jovi Olympio quod totum erat ex auro, injectoque ei laneo pallio dixerat æſtate gravem eſſe aureum amictum, hyeme frigidum; laneum autem ad utrumque anni tempus aptiorem. Qui Æſculapio barbam auream demi juſſit, quod affirmaret non convenire patrem Apollinem imberbem, ipſum vero barbatum eſſe. Qui pateras & coronas, quæ ſimulachrorum porrectis manibus ſuſtinebantur, abſque pudore ſuſtulit, eas ſe accipere ab offerentibus, non auferre jactans: & perquam ſtultum eſſe, à quibus bona precamur, ab iis porrigentibus nolle ſumere. Sed ne nimium aberrantes per externa divagemur; quam acer ſui numinis vindex Apollo fuit in Gallos majores noſtros qui cum palmares, & onerati trophæis Aſiæ, Græciæque recederent, auſi tamen in Apollinis Delphici templo prædas agere, & hoſtilem in modum debacchari, erumpente ſubito fulmine ſuperis ultoribus omnes internecione deleti ſunt. Brennus autem eorum Dux rebus ſuis deſperatis num violentas in ſe manus convertit? Lento gradu ad vindictam ſacrilegorum divina procedit ira, & tarditatem ſupplicii gravitate compenſat. Sit ergo tibi morum bonorum fundamentum, & caput religio, fili; neque inanem hanc fore puta: diſce aliorum exemplo ſapere; fœlix ſi te cautum, ſi religioſum aliena pericula fecerint: quod ſi vana eſſet religio, quod eſſet animal infelicius homine, dum aut divinæ vindictæ inanibus ſtimulis torqueretur, aut præmiorum inani ſpe luderetur? verum ut vidiſti non hæ nugæ ſunt, non fabulæ inanes, & raro antecedentem ſceleſtum etſi claudo pede pœna deſeruit. An vero irritus erit, & contemnendus hic qui nobis innatus eſt colendi numinis impetus? Reptilia multa è terræ ſinu, dum oritur Sol, ſubrepunt, & aëris caligo portenditur. Hirundinibus

nibus terram ſummis alis lambentibus nimbus eruptu-rus è nube expectatur: quidni etiam hominum communi vaticinio religio vera eſt, cum omnes in ſupremi alicujus numinis cultu conſentiant. Si quis ergo reperiatur religionis penitus expers, vel monſtrum eſſe oportet, vel contagione alicujus monſtri inquinatum.

Deinde cum omnibus animantibus brutis dederit Deus aut alas ad profugium, aut pedum velocitatem ad ſalutem, aut cornua, dentes, ungues ad defenſionem ſuam; ipſum vero corpus hominis ex utero matris tanquam ergaſtulo infelici in vaſtiſſimum orbis theatrum quaſi ab infenſa parente natura protrudatur inerme, nudum, vagiens, animante quovis imbecillius, quis mortalium infirmitatis ſuæ memor ab authore ſuo vires non efflagitat, à quo poteſt neceſſariam opem ſperare. Quod nuſquam fiet religioſius quam in templis, quæ ſunt Deorum ſedes, ara miſerorum, domicilium ſanctitatis, propugnaculum ſalutis, piorum receptaculum, naufragantium portus & tutiſſima ſtatio, bonorum omnium gazophylacium.

Verum cum multi multa peccent in officiis religionis, tum vero quis ſatis queratur adoleſcentes in quibus ineſt ſcientia Dei in hac regia divinitatis, in hoc ſalutis propugnaculo, ante aras ſanctitatis cum fabulis, riſu, jocis obturbare myſteria? non auguſtiſſimi loci religione, non caſtitate ſacrorum, non facti atrocitate, ne adorandæ quidem majeſtatis numine deterreri, quo minus laſciviant oculis, & petulantiſſimis ſermonibus peſſimo quidem exemplo impium in morem ſacra diſturbent. Equidem memini me legere barbarum Regem puero honorario, quod in ſacri loci veſtibulo hiſcere auſus eſſet, è veſtigio moriendum indixiſſe, eamque pœnam vix precibus, & authoritate ſacerdotis induci potuiſſe ut remitteret. In quo ego facto & fidei divi-

divinæ vim admirabar, & plurimorum inſaniam qui hac iniquitate temporum juſtos modeſtiæ cancellos prætergreſſi ſuæ proterviæ, garrulitatis, petulantiæ exempla dant orbi, ad ſuam orbiſque perniciem, dum oculum cuſtodem humani generis, ultorem facinorum, vindicem æquitatis minime reverentur. Neque omiſit Spartanæ pubis pietatem omnino tantam, ut abſque ullo fletu vel gemitu ante aras ad necem ſe flagris lacerari paterentur.

Hactenus Theander, cujus longa oratione delectatus princeps cum veterem aram in ipſo templi egreſſu animadvertens, & circum rudera conſpiciens, intellexiſſet ædem ignoto Deo ſacram, ſed injuria temporum collapſam, ibi olim extitiſſe: ignotum Numen poplite flexo adorans præceptorem rogavit ecquæ novitas hujus antiquæ religionis?

CAP. IX.

Rogantem Theopompum docet Theander unde antiqua illa religio erga ignotum Deum, & quæcunque Samotes ſimilis vaticinanti de noviſſimis Galliæ Regibus prædixerat raptim commemorat. Redux Theopomp. pietatis ſuæ ſigna patri exhibet.

TUnc Theander rem ab ovo exorſus dum ambo regiam, deſæviente jam nimbo, repetunt, fabulam ita contexuit. Samote, quem & Ditem appellant, in Galliis noſtris longe lateque regnante, cum in campos Elyſios concuſſis à radice ingenti terræ motu ſuperbis montibus qui aquas Atlantici Oceani ſuperſtagnare non ſinebant, tandem ille Heſperius Oceanus ruptis obicibus, & in amœniſſimas valles inter Europam, & Africam longe lateque excurrentes inundaviſſet; paremque tuliſſent injuriam Adonidis horti ad ortum Solis magis vergentes, ſalvis tantummodo Heſperidum viridariis, quas nunc inſulas fortunatas ex illa antiqua naturæ benignitate, & aëris clementia appellamus:

V jam-

jamque Galliæ noſtræ fines aquæ maris libarent, ad vota à populo proceſſum eſt: Sacerdotes quos ſuo nomine Semmoteos Samotes nuncuparat Ecatombas multas offerre, & omnibus litationibus placare Superos, quos infenſos ſibi reputabant. Tunc Samotes ipſe qui numinis inſtar inter Gallos omni juſtitiæ & ſapientiæ laude anteibat, qui & imperium ſuum optimis diſciplinis, & virtutibus firmaverat, ſimilis vaticinanti ædem & aram ibi juſſit extrui, atque ignoto Deo conſecrari; huic & Flaminum collegium & ſummum Pontificem, penes quem ſumma ſacrorum eſſet, ſuperaddidit aſſerens donec ſtaret hæc ara, tandiu Gallias ab aquis illis ſuperſtagnantis pelagi, atque ab hoſte externo fore incolumes: quin potius Gallos orientem & occaſum ſubacturos aliquando, atque ſuo nomine dicturos, imo & principis orbis populi fore victores: attamen poſtquam ara ſuis ſepulta ſub ruderibus nullam ſui memoriam relinqueret, tum gentem hyperboream invaſuram hos fines, & ad ſuum jugum, vel ſuam potius ſocietatem hos omnes populos adducturam expulſis dominatoribus orbis qui paulo ante Gallias quà jure, quà injuria ſuæ dominationi ſubjeciſſent. Mutandas tunc pariter religiones Gallorum addidit, & Deum illum qui hactenus ignotus, aram tamen, ædem, flamines, & ritus ſacrorum habuiſſet, jam per omnes Galliarum oras notum fore: hanc religionem perennem futuram à qua Reges Gallorum ut fortes ſic & pii ne lato quidem ungue diſcederent. Horum tres fore dynaſtias & proſapias quæ Heroas innumeros orbi darent, Galliæ vero defenſores imperii atque religionis. Duæ illæ primæ inquit, vix tres ſupra triginta Reges proferent. Tertia terribiles bello, pietate inſignes Heroas ad terrorem orbis dabit: hanc vero quam incolimus oram Rhodani, & Lemani rivis definitam primogeniti obtinebunt. Ex una familia vicina qui primus ſolium

lium occupabit, quamvis illud hæreditario jure jam poſſideat, gladio tamen ſibi vindicaturus eſt, unde & Magni nomen non injuria merebitur; caſta, & juſta erit illi ſoboles quæ gemino fœtu gaudens bombycis in morem exſpirabit. Ex illius cinere ſtatim Phœnix emerget qui quantum hæc avis Arabica cæteris volatilibus ſuperior eſt, tantum anteceſſores Reges, majoreſque ſuos pietate, juſtitia, ſapientia, prudentia, majeſtate, fortitudine, temperantia, denique omni virtutis laude antecellet, adeo ut quacunque terrarum ſui nominis terrorem, & amorem & ſtuporem circumlaturus ſit, maximè ex quo ictis fœderibus cum Heſperiis populis ſanctiſſimo Hymenæo non ſolum æternæ paci ſubſcribet, teſteſque icti fœderis vocabit deos; verum etiam caſtiſſimi, & impolluti thalami ſociam ſibi copulabit ex illis Heroibus ſobolem, quæ ſua virtute & pietate & prudentia Superos cùm ſibi, tùm Galliæ toti faciet ita propitios, ut ſimilem patri prolem ſtatim huic indulgeant, æterni amoris ſtrictiſſimum vinculum. In uno hoc fœtu regio dotes omnes corporis & animi utriuſque parentis coibunt: quibus cum Calliſtophylacis eruditio acceſſerit, ſtupebit orbis in filio parentem, in patre filium. Denique totus erit tui ſimilis, mi Theopompe, ſive ſpectes animi dotes, ſive corporis.

Dum his ſermonibus fraudant iter, in regiam interim penetrant provecto jam veſpere. Puer autem regius ſalutatum patrem Aſtioriſtem ita affatus eſt. Veterem aram, & vetuſtate jam collapſam ædem vidi in ipſo egreſſu templi; velim pater, quidquid mihi ad remittendum animum ſoles per unum, aut plures annos ex tua regia, paternaque munificentia indulgere, id totum in reſtituenda ædicula ſtatim impendas, inde enim meam & tuam ſortem pendere novi: hac mea, tuaque pietate Deos nobis conciliabimus, & eorum favorem ambiemus.

Placuit Regi tanta in puero religio, qui ad præcocem pietatem ſatis ſuperque obſtupeſcens, laudavit indolem, promiſitque ſe Diis & pietati filii facturum ſatis. Neque ſe libaturum annuos Theopompi cenſus, ſed impenſis regiis reædificaturum aram. Neque mora peritos artifices accerſivit, quibus id oneris imponeret. Gaudebat vero Theander non ingratam ſe operam navaſſe, dum mirabiles diſcipuli ſui profectus advertebat, & quibus poterat argumentis implantata hæc ſemina irrigabat aſſiduis conſiliis, & ſedulo in mores ejus intuens non ut moleſtus cenſor, & patruus; verum ut pater amantiſſimus, novella hæc germina virtutis fovebat, excolebatque, adeo, ut ſi quos videret ramuſculos inutiles, noxioſve ſtolones repullulantes, ſtatim eos amica correctione reſecaret. Et quia noverat primam hanc ætatem circa religionum delectum non raro exerrare & ſeduci, ne in eorum ſcholam tranſiret puer religionis ſtudioſiſſimus, qui docent utendum religionibus tanquam veſtibus, & huic favendum cui multitudo applauderet, cavebat imprimis ne ſtudio novitatis ab antiquis ſacris deſciſceret, ſed legibus avitis pertinaciter inhærens, ab his nuſquam niſi Deo ſupernaturali effectu novitatem approbante, vel lato ungue diſcederet.

CAP. X.

Expoſita Gallorum frugalitate temperantiæ amorem conatur Theopompi animo inſinuare Theander, maxime vero damnis expoſitis quæ ex gula & ebrietate oriri ſolent.

INcredibilis ea ætate apud Gallos frugalitas vigebat, & omnis luxus odium tantum, ut fictilia apud illos eſſent in uſu; ſederent ad cœnam in ſtratis ſuper ſolum pellibus luporum, aut canum, miniſtrarent ſenioribus pueri juniores, ætate tenera, inter quos mira diſciplina. Nam panis & is paucus cum lacte; vel caro elixa, aut

aut verubus, & igne aſſa. Onerabant menſas piſcibus qui fluvios, vel mare incolunt, ſed his coctis, vel aſſis. Rarus vini uſus, niſi in divitum menſis; ſed illud vel ex Oenotria, vel ex Phocenſium regione petitum eſt, ſiquidem nullum in Gallia naſcebatur. Alius quoque potus ex frugibus, imo ex hordeo non temnendus. Fuit & hydromeli in uſu apud illos. Quod ad veſtitum, ſaga ex denſa lana texta, vel braccis utebantur, iiſque extentis & laxis maxime in partibus his auſtralibus. Non tamen ſatis conſtans erat in habitu forma; ſed habitus ad novitatem mollis elegantiæ correctus imaginem animorum exhibebat. Si quæ majeſtas in principibus fuit, hanc ſolummodo in prolixa, & pexa cæſarie cernere erat. At corporum formæ ingentes; optimi & elegantes vultus: ad omnem palæſtram habilis induſtria; animus autem armorum capax: ſed initio pugnæ viros fortiſſimos obſtupeſcas, in fine muliebres animos. Subita his & repentina conſilia; ſed in capiendis conſiliis mobiles erant, & novis rebus ſtudentes, imo & religionibus. Quare Theander hanc mobilitatem ex animo principis nondum adulti conatus eſt amoliri, maximè vero in his quæ ad ſacra pertinent: mentem vero illius ab omni luxu ita ſtuduit avertere, ut non ſolum eum abſtemium eſſe vellet, verum etiam cupediarum non appetentem, docens plures occidi gula, quam gladio, natum eum ad majora, quam ad corporis ſervitutem; eo vegetiorem fore animum, & ad altiora ſurrecturum fortius, quo minus lautis cibis corpus aleretur; naturam paucis contentam pluribus aut languеſcere, aut extolli; dum abdomini ſervierit, infra ſortem brutorum deprimi: vini autem uſu ſenſus hebeſcere, aciem mentis obtundi, corpus laſciviæ ſtimulis exagitari, & ſecreto igne accendi ad Venerem præcordia, maxime ubi recentior ſanguis in primis annis fervere ſolet, & ad laſciviem omnem excitare:

quaſi vero deceat * ignem igni adjicere. Hinc non pueris modo; verum etiam nutricibus uſum vini à ſapientibus interdictum. Quis porro morbos corporis ex illa intemperantia prodeuntes enumerando complectatur? Quis morbos animi recenſendo par eſſe poſſit? ſicut enim ſine Cerere & Baccho friget Venus; ita uno, eodemque modo vina, Venuſque nocent. Quid dicam revelata in ebrietate arcana conſilia & latentes animi receſſus penitus concuſſos? qua nuper eſca Dux fortiſſimus miſſum ad ſe ab hoſte legatum decepit: non ſecius muſtum cum decoquitur, & fervet in dolio, foras erumpit, nonnunquam etiam cum ipſius urnæ, doliive jactura. Quiſquis ergo vini uſum immoderatiùs appetit, & virtutibus januam claudit, & vitiis aperit: hinc dictus ebrioſo aſinus melior: ſæpe enim ejuſmodi potu deceptos homines videas vel equorum more adhinnire, vel inſtar aſellorum rudere: ſiquidem ſua jam natura ignei, igne novo ſuperaddito impetus ſubitos cohibendo impares, in beſtiales mores abeunt, ad naturam ferarum accedentes. Finge animo Polyphemum Cyclopem. Intuere Centauros, & Lapithas, iſtos omnes vino madentes: flagrant oculi, vox mugit; aut balbutit, os anhelat, fremunt nares, color variatur, ſenſus excidunt, veſtigia titubant. Hinc frequens vomitus ſemeſas effundens epulas, nonnunquam cum internorum viſcerum cruore: hinc & vanæ imagines, incerti viſus, vultus inconſtans & tæter: nutat his terra, & ſolum manibus apprehendunt, aut concurrentibus montibus ſibi videntur includi: murmur in auribus, & tanquam fluctuantis maris fragor. Alii incondito riſu ſolvuntur; alios panici terrores & luctus acerbi circuminceſſunt: vigilantes ſomnio præcingi ſe putant; dormientes lites agitant, demum tota vita his ſomnium eſt. Quid porro? ita ne placent? ſi placent, liceat lar-

giter

* Οὐ χρὴ πῦρ ἐπὶ πῦρ ὀχετεύειν. Plato.

giter compotare, ubertim exſiccare calices, opipare convivari. Sin iſthæc diſplicent, juvat ea deteſtari, ab his abhorrere, & à vino tantorum malorum incentivo penitus mentem abducere. Longior ſim ſi incommoda inde in homines redundantia commemorem: hinc enim calculi cruciatus acerbiſſimus, hinc exitialis cruditas, hinc phreneticus furor, & inſania pluſquam fanatica; hinc denique genus omne morborum cùm in corpore tùm in anima, & circa virtutes, factaque illuſtria ingratiſſimus languor. Excurrere per lites, rixas, jurgia, prælia, cædes facile poſſem, quales Phinei domus, & menſa olim vidit: ſed vela contraho. Tantum dicam, ſi gula & ebrietas fons eſt morborum, ſi inimica caſtitati, ſi luxuriæ mater, ſi noverca virtutis, & vitii fomes, ſi adoleſcentiæ corruptela: ſi utraque hæc intemperantia potus & cibi aciem mentis obtundit, ſi ingenium occæcat, ſi nebulam offundit intellectui, ſi mentis abditos receſſus aperit, ſi palatum cordis inficit, & ſaporem boni removet, ſi denique innumera vitiorum agmina ad conflictum animæ generat: ſi è converſo gulæ vitio reſciſſo omnia ſimul vitia ſubjugantur, ſi hæc conſuetudine vinci poteſt, ſi ſoli abſtemii, & temperantes digni ſunt Deorum muneribus & conſortio, vide ne te illa cupido tranſverſum agat, ne quemadmodum Elpenor ille vino largius hauſto impos animi factus eſt, & ſcalarum lapſu demum exanimatus, ita & tu Elpenori, Eurilocho, vel Hylæo & reliquæ turbæ Centaurorum compar, parem quoque exitum ſortiare. Spartiatæ nullam circa liberos ſuos diſciplinam habuere potiorem, adeo ut pinguis & obeſi ventris adoleſcentuli macerarentur inedia. Ægyptia juventus Amaſis edicto non prius cibum capiebat, quam octoginta ſupra centum ſtadia percurriſſet. Sed ut ſua quoque laus noſtræ genti Gallicæ eſſe poſſit, vide quam acerba in pueris diſciplina.

Ne ergo, fili, pergebat Theander, ne ab illa patria virtute degener eſſe velis, neque tortuoſo tramite à recta, & ſtrata tibi à majoribus via declinare: inſiſte pertinaciter illorum veſtigiis, & illam Artaxerxis Memnonis vocem ducem ſequere:

Condimenta fames ſunt optima: nauſeat ille
Cui ridet lautis menſa parata cibis.
Hinc Artaxerxes nuper, cognomine Memnon,
Cum victus propria quæreret arte fugam,
Repperit inſipidum panem, ficuſque nocentes
Quas induruerat Sole tepente calor;
Tum Rex tanta mihi nunquam eſt experta voluptas,
Nec dum deliciis his, ait, uſus eram.

CAP. XI.

Ad priſcam Gallorum duritiem dum Theopompi animum Theander indurare ſatagit, & incredibilem patientiam Spart. puerorum proponit, capta anſa puer intentus venationi ſpecimen dat virtutis.

TAlibus diſciplinis initiatum puerum Theander ad ſtudia virtutis identidem impellebat, urgebatque volentem; & ad priſcam Gallorum duritiem corpus juvenile principis è complexu voluptatum jam abductum, quatenus vegetum rerum ſucceſſu redderetur, ſolebat effingere. Apud Gallos palæſtra, venatio, jaculatio, equitatio, curſus erant in pretio; neque vilis natatio videbatur etiam ingenuis: frugalitas autem in adoleſcentioribus tanta, ut qui menſuram conſtitutam obeſitate ventris exceſſiſſent, jejunii ſevera lege coërcerentur. Proponebat etiamnum Theander Principi nondum adulto Lacænorum adoleſcentum patientiam, & Perſicæ pubis arctiſſimam diſciplinam, tantam medius fidius, ut mutuis criminationibus invicem ſeſe quiſque inſimularet apud cenſores, & morum ſuorum magiſtros; ita tamen ut calumniæ ſuum eſſet ſupplicium. Nuſquam niſi juſſis accumbendi ad menſam con-

conſuetudo urgebat: toti pendebant ex præceptorum nutu, & ore, quos illi tanquam Deos reverebantur. Grandiores noctu quidem inſiſtebant excubiis; interdiu vero ad ſignum magiſtri adeo ſunt expediti, ut quoties Regem venandi cupido inceſſiſſet, pars urbi cuſtodiendæ ſufficeret, pars Regis lateri officii cauſa adhæreret. Pharetra, clypeo, telo duplici quatenus eminus, & cominus feriant, armabantur. Nulla autem Perſas inter, & Gallos exercitatio frequentior, utpote quæ arti bellicæ affinis ſit. Hinc decumbere ſub dio, & trepidis vitam in rebus agere; jejunos dies ducere; vilibus, tantumque ſemel per diem epulis refici, ab omnibus deliciis ſibi temperare; corpus æſtu, frigore, fame, ſiti, labore indefeſſo indurare, vino abſtinere apud illos ſolitum. Sunt autem ſua cuique præmia laudis. Porro tanta apud illos morum, & externi habitus, geſtuſque compoſitio ut ſpuere, mingere, oſcitare, naſum purgare, caput fricare, & id genus alia, à quibus vita communis abhorret, etſi neceſſaria, & à natura parente à cunis indita, tota mente devitent. Quæ omnia Theopompus ad unguem obſervare tanta cum æmulatione ſatagebat, ut ne denuo quidem iſthæc inculcare oporteret, cæteriſque pueris ipſe exemplo præiret. Urebatur autem ad Theopompi Spartanorum Regis (qui Ephoros regiæ authoritati oppoſitos quanquam damno ſuo creaverat) regiam prudentiam, ſæpe illi propoſitam, quem æmulari, & factis ut nomine referre nitebatur.

Quadam autem die cum Rex Aſtioriſtes ad venationem ſe ſuos expeditos vellet, ipſe Regius puer novitatis ſtudio ad inexpertam exercitationem ſe comparavit, ac primum quidem poteſtatem hanc ſibi fieri à patre & à præceptore, enixè poſtulavit. Neuter tam forti conſilio obicem, vel moram objecit, ſed effuſiſſimè juſtæ petitioni annuit, modo vernæ à latere illius nun-

 quam

quam diſcederent. Itaque Regem ſequebatur ſuo ſtipatus ſatellitio Theopompus, aberat autem Theander, quem ſacra dignitas, & religio non ſinebat his vacare prophanis exercitationibus, nonnunquam enim amore ſeceſſus, & relictæ eremi ſtudio liberum à tumultu aulæ animum ad priſtinæ vitæ dulciſſimam tranquillitatem revocare, ſublimique volatu ſuperis ipſis jungere geſtiebat.

Saltus erat in regiæ conſpectu ingens littoris ſpatium complectens, & ipſe dictus ſylva Druidarum, propterea quod ſedem ſuam ibi jam olim conſtituerant ob quercuum antiquiſſimarum, ſub quibus, & quarum viſco ſolebant Diis inferis plerumque operari, uberem frequentiam, grande enim piaculum credebatur, & pluſquam Eriſichtonii fame eluendum, ſi quis ex illarum ramis vel tantillum delibaſſet: erantque in ingens ſpatium effuſi arborum rami, & quò antiquior quercus erat, eò ſanctior, & Diis acceptior credebatur. In eo ſaltu feræ variæ ſpeciei & variæ ſenectutis principum induſtriam perſæpe fatigabant propter fruticum, dumorumque caliginem, qui velut ad inſidias ſurrexerant. Hàc itaque curſus fuit. Jam enim Rex, jam aulici in equis venaticis expediti diſcurrere, jam litui cantus canum animos revocare.

In medio turbæ regiæ adoleſcentulus Theopompus equo niveo vehebatur, cui nigrum caput, candidumq; fronti impreſſum ſydus: pectus & crura ſphæris carneis venuſte turgeſcunt: coſtæ in latitudinem porrectæ; alvus quadam brevitate conſtrictus; cervinum caput ob gracilitatem atque levitatem. Demum totus erat aſpectu jucundus, incedens molliter, & inſanis curſitationibus ſeſſorem ſuum minimè fatigans, quieſcitur enim in illo magis quam laboratur, & grata moderatione compoſitus, noverat agilitate continua perdurare. Hinc à pluribus jam annis equus iſte ex aſturcone

cone natus, & in regiis ſtabulis enutritus Theopompo qui in eo inſidendo mirum quantum delectabatur, fuerat deſtinatus. Emicabat in equo regius puer chlamyde ex phœnico murice bis tincta decorè ſuccinctus humeros, quæ purpura majorem venuſtatem à Sole trahebat. Inſidenſque in equo puer hunc ſtupente corona, & applaudente præ gaudio patre, in omnem partem ſcite verſabat, mox effuſis habenis eundem ad curſum admittens.

Gravem ea res Aſtioriſti & Argenidi parentibus metum incuſſit, qui filii periculum ſubvererentur. Theopompus vero cum fortiter feciſſet, jamque re bene geſta à meta regrederetur, profuſis procerum acclamationibus acceptus eſt. Parens vero filium exoſculatus, vix ſui compos ex gaudio, longe amplius, inquit, fili, providendum eſt tibi imperium, tantum ſiquidem animum noſtra Gallia non poteſt capere.

Invectus in ſaltum Theopompus ſtupet uti venator, in ſcrobes, foveaſque feras pellicit, aut canum ſagacium odoratu per eadem veſtigia inſequitur: modo videt Cervum in caſſes, & plagas vaſto currendi impetu incidentem, ac iiſdem irretitum. Miratur ſpumantem ac fumantem aprum, quem venabulo unus ex aulicis ſolertiſſime excepit. An, ait, majori olim ardore atque peritia Calidonis aprum Atalanta trajecit? Tum puer regius pari accenſus æmulatione geſtiebat quidem ferire: & ſuum animum ſuamque induſtriam oſtentare: verum æſtus ille ab aulicis, & vernaculis officii & cuſtodiæ cauſa ejus lateri adhærentibus ſubito reprimebatur: maxime vero cum advertiſſet ferocem aprum ad ſe furiali atrocitate properantem, paſſimque frutices dentibus anterioribus evellentem radicitus; neque ficum, neque malum, neque oleas integras relinquentem. Videbat hunc ipſum & ſetis horrentem, & igneis rubentem oculis, ſtragem denique, cædemque minitantem.

Ita-

Itaque Theopompus impatiens telum intra ejus coſtas tam ſcitè contorſit, ut jam aper ſolum manderet, repetitoque eadem manu telo agitatus in gyros, ſparſâ circumquaque ſpumâ ad pedes victoris occumberet. Ingens ſubito plauſus excitatus, ad quem tumultum retrocedens Rex, ac reſpiciens (timuit enim filii diſcrimen aliquod) obſtupuit ad tam ſubitam ferocis belluæ ſtragem filii ſui ad pedes jacentem. Utque agnovit authorem facinoris eſſe Theopomp. ſimul ad periculum quod incurrerat unica ſua proles cohorruit, ſimul ingenti gaudio perfuſus laudavit quidem filii induſtriam; at temeritatem pueri arguit, objurgans imprimis purpuratos, atque ſatellites ad cuſtodiam illius deputatos quod tantam in filio ſuo unico audaciam non temperaſſent. Sed illi in celeres motus principis Theopompi errorem hunc ſuum refundere. Rex tamen ſatis laudata filii induſtria, præmium quoque laudibus addidit quingentos aureos crumena aurea incluſos, quos ore gratiſſimo Theopomp. recipiens in cuſtodes ſuos ſtatim diviſit, nullo ſibi aſſervato. Deinde prædam ſuam ad Argenidem matrem mitti voluit. Rex autem ad Cervum admirandæ molis, quem regia turba totis habenis inſequebatur, advolans urgebat pariter fugientem.

Duos præruptos,minaceſque montes Rhodanus interlabitur, & ſolitudinem eadem ſylva conſitam, ideoque gratiſſimam,& commodiſſimam efficit: unde & incorruptus ibi aëris tractus,frequenteſque ac ludibundi micantium aquarum lapſus, aliæque deſerti illius loci illecebræ, ad vitam ſolitariam nonnullos Myſtas,quos Saronitas vocant, pelliciebat; quos & ſeculi tædium, & cœli ſtudium avocabat à ſeculari tumultu, & ad commercium cœleſte accendebat, dum aquas illas pari cum annis ſuis lapſu videbant decurrentes.

Diſcurrentium undique copia ferarum majus venationis

tionis ſtudium in Theopompo impreſſerat: quare ulterius iter proſequendi hunc ardor inceſſit. Primum aut alterum omnes emenſi lapidem, hinc ſummos montium vertices lætiſſimis ſylvis, & ad æſtatis voluptatem, hyemiſque ſubſidium percommodis; inde aperta ambulantibus ſpatia proſpiciunt, præcipuè quâ flumen exceptum convallibus montium calorem tepore leniſſimo ſic temperat, ut loci voluptas ipſis Theſſaliæ agris amœnioris mirum in modum Theopompum pelliceret.

CAP. XII.

Dum Rex Cervum inſequitur, Theopompus captus amœnitate loci, & fontium ſitim reſtincturus equo deſiliebat cum ad antrum exhorruit. Mox ſenex inde caput exerens hunc docuit qua cauſa eò ſe impuliſſent: ſimul ad virtutem eundem adhortatur.

THeopompus delinitus amœnitate fontium; quò ſitim quâ laborabat, his lympidiſſimis aquis reſtingueret, ex equo deſcendit. Pulchritudo igitur, & copia aquæ, tum nativa frigiditas eo principem adduxit, ut captus juvenili voluptate manus primum, mox & ora fonti admoveret, qua placidius manabat, ſimul ex illo guſtavit accenſus æſtivis fervoribus: at purpurati circumſtantes nimis gelidum potum objurgare, & rogare principem ut in equum ſe reciperet. Verum ad oſtium ſpeluncæ, haud ſecius quam ad ingreſſum Tænari, dum ſpelæa ferarum circuminſeſſit, repente cohorruit. Tum ille ſuſpicari quod aliquis Eremicola ibi deliteſceret. Sed tam denſis intercluſum erat ſentibus iter ad antrum: tot rivulorum meandris invicem coëuntium impeditum, tot ſaxetis aſperum, atque lubricum, ut ſpem omnem iſthuc penetrandi propemodum Theopompus deponeret. Attamen reſumptis animis progredi juvat, & ſuperatis ſalebris explorare quid lateat.

Dum

Dum ergo reliqua turba venationi inchoatæ inſiſtit Princeps fido in paucis Gobria comite ad os antri pervenit: ſed ad hunc ſtrepitum ſenex ore, & nive capitis venerabilis, hauſto tumultu è ſuo ſpecu, caput primum, deinde & corpus antro extulit attonito ſimilis. Ambo ad improviſum monſtrum obmuteſcere, donec collectis animis os torpens ſtupore, præmiſſa ſalute Theopompus ſic tandem reſolvit: quod te fatum, optime ſenex, in aſperam hanc ſpeluncam, tanquam in ſepulchrum intruſit adhuc vivum & compotem ſpiritus? Siccine inter brutorum ſpelæa canos trahas? an tanquam Trophonius aliquis diutino ſilentio, & jejunio ad vaticinium mentem præparas?

Cui ſenex: ego ab uno pene ſeculo hic inter feras quod reliquum eſt vitæ, inter commercia cœli traho, fili; ſcire enim te volo me jam Neſtoris annos vidiſſe. Hæſit ad has voces princeps Gallico gelu frigidior, tres Neſtoris ætates ſecum revolvens, quas iſte ſe vixiſſe jactabat. Tum ſic ille proſequitur; cum viderem vaſtari urbes aſſiduis cædibus, vicos civili cruore tingi, templa exſcindi tholis, ac ſolo æquari, & quaque incendium ſerpere atque graſſari; denique ad fœda plebem ſacramenta adigi, & jura divina, humanaque violari imminenti exitio cervices ſubſtraxi, & diſcedens è ſociorum Saronitarum collegio, quod videbam naufragio proximum, anchoram ſuſtuli, obſecundantibus ventis ad hunc portum appuli, & ſecurus hoc antrum ſalutavi, attendens qui curſus rerum, qui futurus exitus. Videtis me, hoſpites, mihi credite, & hic cultus & vivendi ratio meæ gentis dignitatem ſubtiliſſima vitæ ratione mentitur; quippe magnis parentibus natus in hanc communis vitæ ſimplicitatem mea ſponte, & clandeſtinis conſiliis deſcendi, jam illud olim ſcilicet cognoſcere potui quantis caſibus humana omnia vertantur, & nihil tam ſecuris radicibus niti, in quod vio-

violentia fatorum non valeat. Nam ut ego in altiorem gradum evectus fueram, eo magis obnoxius tempeſtati, inconſtantiam fati intacto remigio tandem evaſi. Quis ægritudines animi, quis ſpem implacidam aut pervigiles curas nunc metuentis ruinam, nunc aliis imminentis exponat: quæ omnia mihi videbam inſtare; vitam ſcilicet ſollicitudinum ſentibus horrentem; mortemque ſucceſſuram quæ in ultima aulæum tolleret, & quam vana ſint omnia, aperiens, veluti puerorum ludum finiret. Audiveram quæ ſapientes de æternitate mercedis aut pœnæ proferebant; atque inde natum faſtidium præſentium, ſtudium futurorum. Neque languide ambitionis & potentiæ ſupplicia effugi. Nam cum me deſtinatum audirem ad artes theatro, arenæque ſimillimas; cum ſuper hæc omnia (ſed nunc etiam hoc tam alto vulnere illa quæ poſt tam longa temporum ſpatia conſeneſcere debuere, recrudeſcunt) cum inquam ſuper hæc omnia apertis Tartari faucibus omnes furiæ, monſtra omnia, communi quadam conſenſione in has oras erumperent, & more torrentis certo carentis alveo per plana, per confraga quaſi obicibus ruptis devoluta illuvies obvia quæque demeteret, eo me gurgite brevi abripiendum ac ſepeliendum proſpiciens, niſi fuga ſaluti conſulerem, in hoc antrum tanquam ad aram me recepi, & hanc cæteris communis vitæ commodis eremum prætuli, quam ipſa natura plurimis ad vitam ſuſtentandam neceſſariis cumulavit. Iô nunc exilia atque luctus, iô mortalium ſcelus & fraudes, iô nunc ceſſiſtis triumphanti: jam de fluctibus extuli pedem, jam evaſi de naufraga rate, & arenulam ſecuris oſculis adoravi. Et nunc de littore Oceanum luſtro, cauteſque & vada quibus me iniquior tempeſtas eliſit, gratiſſimo horrore contemno: hic me miſeriarum pelago vagum humanior portus accepit, hic tranquillior aura demulcet.

Hæc

Hæc ovanti ſimilis referebat vir dulciſſimæ conſuetudinis, & in quo nulla ſeveritatis triſtitia liberalem arctaverat frontem: & noſtra conſuetudine delectatus cœpit hortari ut in ſtratis ex ceſpite ſedilibus hoſpites membra levarent: & illi præter eximias virtutes ſenis ætatem quoque reverebantur, & non ſecus ac invitati fuerant juxta antrum in compoſitis glebis ſeſſitant. Tum ſenex; quid porro mi hoſpes, ad aulicum ſe converterat utpote grandiorem natu, an rurſum bella, civileſque tumultus Gallias infeſtant? an rurſum graſſantur monſtra pluſquam Lernæa? an Centauri iterum debacchantur? an Typhœi, & Enceladi, & Briarei, & cætera Gigantum natio ſæviunt iterum in eos quos jus & pietas ad ſolium evexit? interfatus Theopompus ad enſem reſpexit, & ſi quid, ait, rurſum audeant hi filii terræ, ſciant hoc ferro ab axe quem temerè invaſerint, jam jam deturbandos, & novum Herculem orbi ſupereſſe qui Centauros, Hydros, Antæos, Briareos cæteraque monſtra furori ſuo mactet. Exoſculati impetum regii animi in puero, applauſere dicenti ſenex, & aulicus; & prior quidem cœpit exclamare ô ſordidi terræ amatores, iniquitatum bajuli: ô capaces ſcelerum mentes, an peccandi libidinem nondum explicuiſtis? uſquene Erynnis ad arbitrium imperabit? mox intelligens qualis & quantus eſſet puer, ut ad imperia natus, uſque de Diis optime ſentiret per omnem jam à puero virtutem excultus cœpit laudare indolem, ſupra genus extollere pietatem, & ab humilitate voluptatum quæ in aulis familiares ſunt per veræ fœlicitatis iter deducere, virtutis elegantiam regiæ menti imprimere, & veram nobilitatem è ſuo fonte derivare, docens ſolam apud Deos eſſe libertatem ſi quis abdomini non ſerviat, ſi à vitii tortuoſo calle diſcedat, ſi libidinibus non obediat, ſi faſtum animi reprimat, ſi inordinatos animi motus cohibeat,

ſi com-

ſi comprimat ſubitos irarum fluctus, ſi frænum cupiditatibus ponat, æſtus laſcivientes carnis compeſcat. Nonnullis ſolet nobilitas generis parere ignobilitatem mentis. Enimvero quam ſæpe vitiorum omnium fomes eſt nobilitas, dum contenta virtute majorum libidinum fræno abrupto omnia ſibi licere putat, dedignaturque vel ipſos Deos, quos ſæpe ſcommatis perſequuntur, aut ſi ſuis votis non obedierint, objurgant, minantur, impiis, ſacrilegis, furioſis vocibus laceſſunt. O ſordidi, ô impuri & ſuperbi homunculi, ô ſcelerum omnium capaces, nondum maledicta veſtra conſumpſiſtis? ſiccine à paternis honoribus degeneraſtis? neque niſi per cædes, ac furores, perque flagitia omnia nobilitatem veſtram oſtentatis? ille clarus, ille ſublimis, ille nobilis, ille tunc è plebis tabula evectus eſt qui dedignatur ſervire vitiis, & ab his non ſuperari. Quid enim prodeſt ei quem ſordidant mores, generatio clara & illuſtris? aut quid nocet illi generatio vilis quem mores adornant, ipſe ſe vacuum omnibus bonis exhibet, qui ſolos jactat parentes. Stannum de argento egreditur; ſed argentum non eſt. Melius eſt homini ignobili qui primus gentem ſuam illuſtraverit, quam nobili qui genus ſuum infeſtarit. Lugendum tamen quod nobilitas cum virtute conjuncta in paucis cernitur; pudet ſcilicet non eſſe ſceleſtos & ſacrilegos; pudet ſubjici Divis, & eorum ambire gratiam, quaſi ea non indigeant. Proh ſcelus, itane vero nobilitatis mores ſunt, ut ambitioſior ſit qui nobilior eſt, & vitia jam ex eo quod nobilibus ſunt familiaria, infamiam omnem exuerunt? ego hos ſolos nobiles puto in quibus ineſt virtus majorum. Neminem excelſi ingenii virum humilia, & ſordida delectabunt. Quam ſit inane quam futile nobilitatis nomen quis non videat, quæ in injuriis ſive contumeliis referendis poſita ſit, neque ad claritatem virtutis aſpiret. Scilicet hi geſtant in Aſtraga-

lis nobilitatem, & ſolum hunc honoris titulum ſervantes, ignobilitatem mentis induunt, dum à paterna laude deſciſcunt. Ergo legitimæ, atque genuinæ nobilitatis, Princeps ſereniſſime, hoc illuſtre exemplum habe.

Poſt extinctum Regem Spartanorum, imperium contingebat fratri, niſi ſi quis ignotus hoſpes officeret. Interim prægnans Regina partui proximam ſe credebat. Hæc itaque ad illum hoc exemplo ſcribit maternam indolem exuens. Non ſine ingenti meo mœrore conjugis mei ultimum fatum ferre me potuiſſe facile tibi perſuaſeris, fortiſſime princeps, ex quo ſtatim ad ſceptrum quaſi hæreditarium advolaſti. Verum teneri te legibus patriis non inficiaberis. Scias ergo velim me gravidam maſculum fœtum forte ſolio parituram, qui te ex occupato axe deturbet, & in ordinem redigat. Quis tamen neget imperium exquiſitum eſſe ferculum quod ſemel deguſtatum, ægre evomitur. Tu tuis conſule rebus. Poſſum hauſto pharmaco voti compotem te facere, tuamque firmare coronam, quam alter tibi poſſet alioqui eripere. Unum te rogo, ne immemor beneficii tanti vivas quod abſque vitæ meæ diſcrimine vix poſſim tibi aſſerere. Hæc Regina animo pluſquam novercali. Verum regius ac vere nobilis fratris animus deteſtari nefarium mulieris ingenium, & morem geſturum ſimulans, ne quid illa in fœtum novercale auderet, ad eandem reſcribit de abortivo non ſe laborare quidquid id fuerit: & cum cœperit luce frui poſſe nullo negotio de vivorum albo deleri. Hoc negotii penes ſe fore, ne quid illa ſollicita eſſet. Ubi vero noverca hac ſimulatione eluſa marem enixa eſt, Princeps ulnis comprehenſum, aſſidentibus proceribus, coacto populo, regiaque purpura coopertum extulit; & regnet, inquit, apud Spartanos jus, & pietas, vivat Rex ille veſter, legiti-

gitimuſque princeps, cujus clientem me ſciatis volo. Per Jovem non ſic ille cujus hæc erat una vox, ſi violandum eſt jus, imperii cauſa violandum eſt: aliis rebus pietatem colas.

CAP. XIII.

Senex frugibus excepit principem, mox eundem à regnandi cupiditate inſana conatus eſt avertere Confirmat Gobrias, annuitque Theopompus dum tyrannicam ambitionem damnat, cujus rei exemplum à ſene profertur.

IDentidem ſenex erat laudator avorum, & ætatis præteritæ præco parum importunus: quanquam geſtiebat ad has narrationes Theopompi puerilis indoles, ſed ſcientiæ avidiſſima. Simul his ſenex in ſpeluncam penetrans recentes ficus in lance fictili hoſpitibus ſuis porrexit; quibus addidit mala aurea, & citrea, in quæ ſatis avide manum injiciens regius puer aridam ſitim extinxit, ſimulque animum ad fabulam comparavit, cui ſenex annuente pariter Gobria, ita prælusit.

Sic innata eſt humanis mentibus libido regnandi, ut jura divina, humana violet, perduelles foveat, tumultus excitet civiles, incendia miſceat, confundat imperia, & omni jugo inſolenter excuſſo, ambitioſis conſiliis atque conatibus, nihil reliquum faciat. Hæc patruos olim per neces Germanorum ad ſolium excivit; hæc etiam parentes ipſos ad inhumaniorem ipſa inhumanitate barbariem provocavit; hæc ipſos Deos, Saturnum putatote, in propriam armavit ſobolem: ut omittam Danaos quos eadem regni ſacra fames ad immaniſſimum toto orbe parricidium, non unum, ſed multiplex, una nocte, quinquaginta filiarum manu conſcivit; ut ſileam dextras fraterno ſanguine maculatas. Quo non mortalia adigit pectora illa regni fames! Principes ipſos tranſverſos agit, conſanguineos mutuo certamine inter ſe committit, non ipſi parcit

affinitati; ſed proprium lambit cruorem. Cujus tam atrocis ambitionis citra modeſtiæ terminos ſemper excurrentis exempla Gallia noſtra ſæpe vidit, & inhorruit.

Ad hæc Gobrias: prorſus impotens ambitio,& imperandi cupiditas omnium ſemen eſt, & cauſa malorum. Hæc de radice ſubrepens ſuperbiæ potentiam ambit, ambit & honores, ut inde vires habeat ne prematur, hinc reverentiam, ne vileſcat. Dum ergo invaleſcit ambitio calcatâ æquitate procedit injuſtitia, & tyrannidem agitans omnia quibus illa creſcit, exequitur. Bella civilia majores noſtros afflixere Regum ipſorum diſſidio, quorum bellorum potentiſſima fuit cauſa regni clauſtra proferendi cupiditas. Ambitioni ſua eſt temulentia, neque enim in ſummo ſtare faſtigio diu incolumis poteſt: & quo altius provehitur, eo periculoſiorem caſum pertimeſcat. Ergo præcipua virtus eſt negligere gloriam, nec ſumma laus eſt ambire laudem, quæ magis ſequitur fugientem. Mox converſus ad Theopomp. Spartanum illum non vulgaris virtutis Theopompum, quem æmulari non detrectaret, ob oculos ejus objecit. Is, cum Pylii decretum edidiſſent, quo ſibi ſummos honores tribui intelligebat, ita reſcripſit: mediocres honores ipſum tempus auget, immodicos abolet. Hoc animo quid excellentius? Quod alii ſibi aut vindicant arroganter, aut inepte ambiunt, hoc ultro ſibi delatum rejecit, ſimul & ſuam declarans modeſtiam, & amicos admonens, in omni re modum eſſe optimum. Quin & illud acute perſpexit, quæ ſubito creſcunt in altum, non eſſe diuturna & lapſu graviore plerumque quaſſari.

Abrumpit Theopomp. Obex eſt magnitudini imperii tyrannus, neque ibo inficias, idque frequenti diſſolvetur herclè diſſidio, unoque pene momento interibit, etiamſi longa annorum ſeries illud firmaverit: dum-

dumque minuitur poteſtas, mutilantur opes, reip. nervi debilitantur, mole ſua obrutum imperium in civium caput ruinam trahet. Nulla enim civibus quies, omnibus perturbatis, nulla ſpes fœlicioris ſtatus affulget, rebus debilitatis: ſecurus nemo ab inteſtino ſcelere: paſſim rixarum certamina atque cædes, dum ardent omnia partium variis ſtudiis: ubique bella, contentiones, odia, ſimultates, jurgia, lites, inſidiæ, vaſtatio, depopulatio, deſolatio, dum nulla concordia quam nexum Homericum, cingulum Veneris, naturæ ſymbolum meus Theander ſolet appellare, ſolito nexu invicem cives conjungit. Denique juſtitia deſtituitur, dum regnum precariò obtinendum ambitur: Religio deſeritur, dum quiſque effræni abreptus impetu, habenarumque impatiens, abruptis vinculis omne jus, & jugum inſolenter excutit, atque in omnem libidinem ritu ferino, & ad arbitrium effunditur. Vitia regnant dum nemo eſt qui mores caſtiget: virtuti locus nullus ſuper, dum Tyrannus factus popularis frænum libidinibus civium remittit: leges intereunt aut languent, dum è judiciorum laqueis evadunt improbi, & ſui quiſque juris eſt: eſt enim ingens peccandi illecebra, impunitas. Quæ quidem ego & à præceptore meo ſæpe audivi, & experimento non raro didici. Nam ego inter bellorum tumultus editus in lucem vidi; quamvis impubes, & nondum ſatis adultus, vidi tamen regna non pauca impotentia dominatus proſciſſa, ac pene ſubverſa.

Tum ſenex abruptum ſermonem reſumens, Ego, inquit, ſi per omnium retro ætatum annales excurrerem, dies me deficeret. Eſto hoc unum inſtar omnium, cujus ſcena Galliæ noſtræ fuere. Et ô ſuo periculo, atque damno cautior ſaltem in poſterum hæc ora exiſteret!

CAP. XIV.

Exponitur hiſtoriæ altius repetitæ ſeries, uti dolo malo extincto Rege Demophilus tyrannidem cautius invaſurus ad ejus filii necem inducit Lentulum, qui mendacio tegens iniquum imperium ruſtico Theopompum credit, ejuſque matrem confectam luctu Damon conſolatur.

DEinde rem altius repetens ſenex ita pergit. Olim quidam Demophilus hoc impotenti œſtro dominandi percitus; ſed & ipſe cumprimis perduellium fautor, quo potentiam ſuam per fas & nefas indies promoveret, factione ſua ferox omnia ferro flammiſque vaſtabat, ne ipſi quidem parcens regio ſanguini, quem plerunque cæco marte impetebat. Sublato ſuis artibus Sebuſianorum inclyto principe Lugdo, parem fœtui poſthumo necem moliebatur mendacis ſpecie officii ſæpe Reginam eludens; cui author eſt ad Ataulphum Iberorum Regem filii unici traducendi, & imbuendæ in hac aula regiis diſciplinis ejus adoleſcentiæ. Ipſicratea parens in tyranni ſententiam ægre ibat, verſipellis dolos reverita, neque perperam; ſiquidem aliud nihil recoquebat iſte niſi furtivam principis ætatem ineuntis cædem, & imperii tyrannicam invaſionem. Hæc præſentiens puer, dum fata exſævirent, latendum putavit, neque mora captato tempore & adjuvante Damone in tyranni ultimis, aulæ oculis ſe furtim ſubripuit, & in agros penetrans in villis ſatis remotis aram invenit.

Ubi conſtitit abeſſe principem, par omnium animos horror ſuſpendit. Lentulus vero cujus diſciplinæ atque cuſtodiæ puer traditus fuerat vix ſui compos aut ullius ſatis ſalubris conſilii patiens eſſe poteſt, non voce, non conſilio ſuppetente. Is triennio toto non ceſſavit dignos queſtus in cœlum expedire. Ergone periit Regni columen, meus Archander, meum quondam delicium, nunc ſupplicium? quis te prædo vel Cyclops

clops noſtris tam repente ſubtraxit oculis? ô fors fortuna quam inſtabili vultu nos intueris Eriſichthonis Methrâ mutabilior? tot luſtris florentem te habui; toties litavi tibi: nunc vero quam adverſam te experior. Quæ me procella proſpero curſu euntem in Syrtes jactavit naufragum? vivis num jaces mi Archander? ſi jaces ubi oſſa? ſi vivis quæ te terra? hæſitque vox impedita ſingultu, nec plura permiſit dolor. Sed anxius Lentulus mille mæandros implicat, incaſſum fert ora huc & illuc; nulla eſt regio, nullus cœli tractus quem non obeat.

Aſt ubi Ipſicrateam matrem funeſti nuntii horrore implevit, qui luctus in aula? quæ plaga quæ non curet perluſtrari princeps orba viro æqui ſervantiſſimo, nunc vero etiam filio unico deſtituta? illa detritam curis & luctu ex ea die trahebat animam.

Damon è purpuratis qui & author & conſcius fuerat fugæ Archandri quique hunc mutata ſervitio veſte apud villicum pacta mercede locaverat, dum Demophilus ad indicta comitia profectus eſſet, Damon inquam morbo moram obtendens in thalamum Reginæ penetravit, nulliſque ambagibus luctu languentem ad inſperata gaudia inſtruens, ancipiti gaudio ſic implevit:dolorem prætexui tuum deterſurus,ſereniſſima,accedo fauſtiſſimi nuntii bajulus. Illa ſpem metumque inter dubia obmuteſcere donec Damon initiatum ſermonem exequutus, Tuus, ait, Archander; nec illa Damonem plura parantem, paſſa eſt dicere, torſit funeſta vox viſcera matris quæ in ſolitas ſtatim querelas abiit.

Te peperi infœlix, te blanda ad pectora preſſi,
Scilicet ut matri funera mille pares.
Si mihi nota foret regio qua nate, pererras,
Inciperet tantus mitior eſſe dolor.
Ipſe daret pedibus celeres amor anxius alas,

Præcipitique irem per loca vaſta fuga.
Impavida hoſtiles penetrarem fœmina campos
Objiceremque libens caſibus ægra caput.
Incuſabo Deos, ſi tot cœleſtibus iræ
Quin ſacrum ætherio mergitis igne caput?

Mox tamen conſiliis æternis parens naturam increpabat intemperantius orbitate nati dolentem. Excepit purpuratus, Dii meliora, latet ſub degenere panno in agreſti caſa Archander tuus. Rurſum pupugit materna viſcera nati memoria; & illa quaſi illudentem ſibi Damonem, ægra ſummovit: qui & ipſe obſtinatus ſic inſtitit, incaſſum tot gemitus, filius tuus vivit. Vivit, Ipſicratea retulit, & vivet quandiu vixero, intimis præcordiis afflictæ matris. Verum feralis memoria nati ſpiritus mei vigorem ſenſim extinguet: meus hic dolor, meum vulnus, neque hoc lacrymandum exordium, juſtum hunc naturæ impetum poteſt conſumere, ibo, ſequar, amplectar inter manes filii umbram. Tum ille ſuperos vindices ciens rurſum inſtitit, gaudes genialis thalami pignore, & tamen doles. Ego indole pueri & tuo dolore fractus ſervavi tibi Archandrum tuum & fido inprimis colono commiſi. Ergo accipe ſaniore mente gratiam faventium tibi Superum qui ſoſpitem tibi filium per tot fatorum ludibria ſervatum reponent. Illa in tanta ſpe adhuc caligans ſubjicit, non inficias eo, Damon, hunc ſoſpitem vivere qui ætatis flore, virtutiſque bivio demeſſus mortalitatem exuit: ſed fare, ô echo languoris mei, neque ultra meum differ gaudium, quid Archandro meo factum? & quî ſcis incolumem illum quem à biennio toto non videris? imo Domina, vix inquit à biduo; & in ipſo congreſſu præſagium hauſi. Ad hæc Regina ad ſpem ac vultus redeunte ac ſollicitante. Ecquid nam præſagii? Sic ille jaculabatur ad palum in agreſti palæſtra puer ad Imperia natus, & (ſi qua fortibus fides) Titulus Regis, cum faſciis

faſciis præmium erant ad ſcopum collimanti: verum ſodalium jaculis in vanos ictus cadentibus, Regius puer auſpicatur à victoria: vix enim contorſerat, cum aſpirans votis numen ad metam collineavit. Itaque dum Rex à ruſtico agmine ſalutatur, mihi illuc adventanti præſagio fuit, ut ſpero non inani. Ego puerum palmarem dum oculis luſtro, ad inceſſum ejus minime ruſticum hæreo, & notos jam olim vultus recognoſco. Poſtea ſeductum à turba ſic alloquor. Ades ô præſidium afflictæ domus, lumen dubiis rebus futurum; oppido lætor te ſoſpitem intueri. Cyri præſagium haurio te victorem ac Regem in hac palæſtra aſpiciens.

CAP. XV.

Proſequitur incœptam hiſtoriam ſenex, docetque uti puer colono creditus dum feram inſequitur, abductus eſt à prædonibus, & dum inter captivos ſeligitur, inter regios ephebos eruditur, demum à Regina matre agnoſcitur. Denique de tyranno victor exiſtit. Ea narratione delectatus puer ad turbam ſe recepit.

HIs Regina auditis jam effuſa in gaudium Damonis collum inter ulnas ſuas preſſit & puerum ad ſe reduci rogavit, clam Demophilo erudiendum iis artibus quibus Regii animi ad regia munera extolluntur. Jamque ad obſequendum ſe Damon accingebat; neque mora, ad ruſticum hoſpitium ſe contulerat ſpe reducendi furtim Archandri. Sed ô inconſtantis fati levitatem! Colonus obvius fuit Damoni intemperante luctu ingratum omen hoſpiti offerens: quod ille ſatis conjiciens de puero cui timebat in primis, cœpit hominem percontari, ut ſe haberet? an incolumis ſoſpeſque viveret? ſed homo dolore mutus oculorum nutibus ſatis ſuum dolorem & jacturam pueri ſignificabat. Urgente tamen purpurato, ſic vocem quam doloris acerbitas impediebat tandem laxavit: pridie hujuſce lucis proſpectam feram dum agitabat, dumque inſta-

bat jaculo in amentum aptato, & impigro curſu ſenticeta penetrabat prædæ cupidus, ipſe excurrentium ac palantium militum præda factus familiam noſtram horrendo luctu implevit.

Hoc fulmine percuſſus Damon incerta mente agitur, & doloris atrocitate torpeſcit inſcius Deoſne an ruſticum accuſet, ad Reginam repetere gradum debeat, an ſe ad veſtigandum equis, velis Regium puerum convertere. Enimvero qua fronte coram Ipſicratea ſe ſiſtere audeat, & quo ore opem interverſam nuntiare? an illa par erit doloris gravitati? in hoc Euripo fluctuantis ſubiit mentem ad exercitus ſe conferre, & quantacunque mercede illum redimere quem à militibus ſubreptum accepit. Author hujus belli Salios inter & Heduos tyrannus Demophilus, quippe cujus impotenti libidini non erat ſatis, ut Sebuſianorum clavum Regina ceſſiſſet, niſi & ea quæ Rheno, Rhodano, Alpiumque jugis clauduntur, iniqua vi armorum invaderet.

His forte diebus accidit ut capti bello de ſententia Demophili raperentur ad ſupplicium, hos enim alligari ſaxo, & in Lemanum lacum præcipitari barbarus homo lictoribus præceperat; fuit inter captivos juvenis, quanquam in calamitate, optimi tamen & conſtantis vultus, & magna præſagientis, quem cum Regina miſerabilibus oculis periturum ſequeretur, repente concuſſa pietatis ſtimulis hunc quamvis ignotum ſibi à tyranno magnopere poſtulatum tandem impetravit; quanquam ad ejus conſpectum Demophilus non aliter quam ad revelatam Perſei parmam obrigeret.

Itaque Reginæ nomine ad Lentulum adducitur ut inter palæſtritas Regios ſub ejus diſciplina Pentathlo juventutem ſuam exerceret. Attamen ubi primum in conſpectu ſtetit, ſtatim Lentulus incertiſſima mente quaſi ad notos olim vultus hæſit, donec ſuccurrens

Da-

Damon, qui anxie luſtrando hæc de puero audiverat, omnem dubitationis noctem eluctatus eſt; certiſſimiſque indiciis erectior factus, abducta in ſecretum præda, remotis arbitris gaudium diutius non cohibuit, ſed in lætas haſce voces laxavit; ergone ades Imperii pignus, delicium atque ſupplicium matris, ſumma votorum ades! abrumpit Lentulus, neque ſe ad improviſa gaudia continuit, ſed in has quoque voces erupit. Ergo redditus eſt nobis ille Atlas cujus humeris Imperii moles incumbet? iô luctus & lamenta, cedite publicæ ſalutis vindici, quem Rhenus & Rhodanus, pelagus atque continens patrem patriæ, tyrannorum victorem aſpicit. Lateat hydra factionum, horreſcat quidquid ſceleris Titanum fæta cruore tellus evomuit, & quidquid rigoris inhoſpitalis Caucaſus aluit. Interim diſſimulandum tibi Archander, dum tempeſtas exſæviat.

Flebile principium melior fortuna ſequetur.

Dum Lentulus atque Damon lætitiam potant in Archandri amplexibus, non advertunt ſe mœſtæ parentis & reperiundi filii ſpe quaſi dejectæ moras nectere. Itaque ambo Reginam adeunt & prior quidem Lentulus eam aggreſſus eſt. Vivit tandem ſoſpes Archander tuus, ô Regina, iſque duplici titulo debet tibi quod vivit. Nempe, ſubjicit illa, in agreſti tugurio vel ſpeluncis ferarum? Adhæc Damon, in domo Lentuli. Quæ monſtra aut ludibria inquit Regina. Et Damon, ſic nobis fortuna illuſit. Nempe inquit illa? nempe addidit iſte, prædonum in manus cum veniſſet, nulla mihi ſpes reliqua quamobrem in deſperationem actus, ſtatui non reverſurum niſi ſalvo ac reduce Archandro tuo. Et Lentulus adjecit ubi conſternatis Hæduorum copiis receptui cantum eſt, ad Demophilum inter captivos adductus eſt, moxque duriſſimæ morti addictus, tandem ope tua, licet ignotus tibi, ſer-

ſervatus, mihique traditus. Jam inter honorarios indole ſua conſpicuus tyranni antiqui vultus obliti gratiam iniit, ſic apprime iis eruditur artibus, quibus ingenia ad magnæ fortunæ cultum excitantur. Igitur quatenus poſſis pignore tuo ſaltem raptim frui & filium recipere in oſculum, ſuccede dubia luce, ſic enim fiet ut nullius invidiam incurreris.

Geſtiebat interim parens, & pariter languebat cupidine amplexandi nati; nec prolixiorem moram paſſa ad Lentulum erupit veſte mutata ſervitio. Ædes ingreſſa anxiis circumquaque luminibus luſtrat, ſi forte in vultus nati incideret; & quem paulo ante non potuerat, nunc una indice natura inter patricios ita recognoſcit. Archander equum quem ſolertius flectebat nemo, nunc ſegnius euntem virga effundebat in curſum, nunc intemperantem coërcebat, cincinnis per incenſam frontem ſine lege ludentibus.

Lentulus ſecretum in Thalamum de ludo calentem elicit digiti ſigno acceſſum jubente; Hic immodico æſtu lætitiæ abrepta Regina expreſſis gaudio fletibus in filii collum ruit, donec optatis perfuncta oſculis, mutiſque nutibus filium ſæpe contemplata, ſic os tandem reſolvit. Es ne ille natus? membra lætitia ſtupent. Ergo revixiſti, mi Archander, certa & ſera genitricis ſalus? tu ne es? agnoſco toros, oris veneres, antiquum vigorem. Non eſt ambiguo locus ô Lentule, ô Damon vivit Archander meus, neque fati neceſſitatem rupit humanis conſiliis Demophilus. Tu Lentule eſto Æſculapio meo ſtrenuus Chyron & regium animum regiis diſciplinis imbue; tu vero Damon, eſto Damon tuo Pythiæ, fidumque in ultimis ſic te ſemper exhibe: evectus in patrium ſolium natus meritam utrique mercedem, & officium mutuum rependet.

Ut paucis abſolvam, aliquot menſibus evolutis Archander generoſæ pubi prælucebat regiis artibus, &

com-

commilitones non paucos ſibi demeruerat, cum profe-ćto in Liguriam tyranno idoneum recuperando imperio tempus hoc viſum eſt principi. Itaque captato tempore primores Regina pertentat, ſibique conciliat. Tum dicta die, convocata per præconem concione Regni hæredem multitudini prodit. Qui plauſus! neque mora, ſcuto ſublimis per compita, triviaque circumfertur, Rexque à plebe ſalutatur, luctu interim marcentibus Demophili clientelis. Poſtea in forum procedens ex regio tribunali emicabat, leges alias fixit, alias refixit, novo ſacramento militiam adegit, donativo congiarium addidit: Lentulum ac Damonem in alias urbes præmittit, qui civium fidem aſtringant. Pauci ſunt qui novo Regi non ſtudeant.

Admonitus interim Demophilus nulla temporis mora interpoſita gradum præcipitat indignatione & bile calens: turmaque tumultuarie compoſita regiam cum rege obſidet; quod indigno ferens animo princeps fortuna ſua major, auſus eſt facinus quod hujus ætatis virtutem, omnemque fidem ſuperet: nam egreſſus in primo prætorianorum agmine ad æmulum advolat, qui ſe quæri ab impare indignatus haſtam in caput ejus intorquet: qua levi cervicis declinatione eluſa infamis tyranni pectus gemino telo Archander trajecit eo ſucceſſu, ut expirabundus ex equo prolapſus capillo humum verreret. Mox cæteros juſtus timor in fugam avertit. Perculſis tamen inſtandi nequaquam conſilium fuit; ut victi perduelles clementiam victoris poſſent experiri; domitiſque humanitate potius ac mitiſſimæ dominationis genere quam vi armorum, aut ſubjecto ſui terrore cæteras urbes amica vi, & gratiſſima ſervitute ſibi manciparet.

Tam inſolita narratio mentes omnium arcanis quibuſdam aculeis pertentavit. Sed ipſe cumprimis Theopompus in ea virtutis Archandricæ commemoratione mirum

mirum quantum delectabatur; & hunc animum arbitrabatur ſatis laudari non poſſe. Et adhuc erat in illius ore dictio, cum lituorum cantus, & latratus canum venaticorum cominus auditus, feriit aures conceſſus illius, & inſinuatos ſermones intercidens, mentes omnium ad hoc diſceſſus indicium cyto convertit.

Itaque Gobrias cantum eſſe receptui indicans principi, ſimul equos expedivit; & Theop. in equum inſiliens, ad litui cantum iter ad Regem flexit, & ad eum ſine mora pervenit. Ad ſubitos acceſſus filii obſtupeſcenti Regi Theop. omnia quæ ſibi contigerant ex ordine expoſuit: quibus delectatus pater, ad regiam iter cum præda multa proſequutus. Eoque cum turba venatrix perveniſſet, Argenis toto impetu in filium nati provolavit; & ſtrictis amplexibus collum ejus ligavit. Secutus eſt ipſius & omnium plauſus; ſed non abſque correctione materna, quod filius adhuc puer in id diſcrimen caput adduxiſſet. Reliquam lucem feſtiva hilaritas abſumpſit: nocte vero appetente in ſecretum à parentibus domicilium Theopompus ad Theandrum ſe recipit.

ARCHOM-

ARCHOMBROTI ET THEOPOMPI

SIVE

TERTIÆ PARTIS
ARGENIDIS
DE
EDUCATIONE PRINCIPIS
LIBER SECUNDUS.

CAPUT I.

ARGUMENTUM.

Theander ad amorem pudicitiæ animum Theopompi impellit; quibus præceptis talis animus imbutus ad ipſum vitii nomen excandeſcit, ad virtutis laudes excitatur.

THEANDER vigilantiſſimus Theopompi ſui Argus, crediti ſibi principis adoleſcentiam quibus poterat modis excolebat, & moribus informabat bonis, in propenſiones innatas, & inſitum à natura pondus gnaviter intuens. Sæpe pudicitiæ amorem & verecundiæ puerilis omnibus eloquentiæ ſuæ nervis ingerebat, docens eam eſſe florem morum, honorem corporum, decorem ætatis, virtutis altricem, fundamentum ſanctitatis, donum Deorum, nobilitatis notam, ingenuæ indolis teſſeram, præjudicium bonæ mentis, bonorum omnium ſemen. Noverat quippe prudentiſſimus vir raram eſſe virtûtis hujus cum aulæ deliciis mixturam, ideo hanc verbis magnificis inculcabat, diſciplinâ aſſidua ingerebat, ſtrenua cenſura reformabat; ſiquidem omne animi bonum aut naſcitur, aut cru-

eruditur, aut cogitur. Addebatque non eſſe credendum formæ vel alienæ, vel ſuæ; utpote quæ cum ætate contabeſcat; hanc jure modici temporis tyrannidem, tacentem fraudem, eburneum damnum, regnum non egens ſtipatoribus appellari: inde magnos ſumendos animos, & elatos ſpiritus hauriendos, ne gladius à vagina concinnata diſcrepare videatur: neque enim fruſtra jactatum à ſapientibus radium æternæ mentis formam eſſe, & interioris hominis indicem; naturam ipſam magnis mentibus domicilia corporum digna metari: ex vultu vero, & decore membrorum poſſe colligi, quantus ille cœleſtis ſpiritus inſideat; nam auguſtiſſima ſpecies plurimum è cœlo trahere creditur, quamvis non pauci ea abutantur ad vitium. Tanta autem eſt vis illius, ut Helenam obruturi molibus lapidum Achivi ad vultus illius, & frontis veneres ſtatim lapides demiſerint, intactamque reliquerint. Num eadem forma cuidam Phrynæ pro clypeo fuit, cum ad tribunal evocata judicum oculos ita faſcinavit ut indemnatam & abſolutam dimitterent? hinc formoſis à primo ſtatim aſpectu benevolentia conjungimur, & eos nonnunquam veluti Deos colendo non defatigamur; libentius eis inſervimus quam aliis imperamus, & eo majorem illis habemus gratiam, quo plura nobis imperarint.

Pulchra roſa eſt, ſed tempus eam marceſcere cogit:
Vere nitet viola, at ſubito decocta ſeneſcit:
Lilia caneſcunt, ſubitoque cadentia marcent:
Candida nix abeunte gelu reſoluta liqueſcit:
Forma decus puerilis habet; ſed labitur inſtar
Floris Ephemerii, nec ſeros floret in annos.

Fluxam tamen, & inanem ſcias eſſe formam, mi fili, niſi hæc virtutem comitem habuerit, qua ratione & Dii, & priſci Heroës à laudum ſuarum præconibus Pulchri dicti ſunt. Ne ergo inani faſtu tumeſcas ſi te for-

formoſum natura creavit, at vide ut virtus formæ reſpondeat: & quoties eam contemplaturus ad ſpeculum te admoves, ſic temet alloquere, cave, Theopompe, ne quid ea fronte liberali, his oculorum vigoribus, & ſpecie tam honeſta, regiaque indignum præſtare audeas: decet quidem adoleſcentem eſſe facie liberalem, voce liberum, greſſu expeditum; ſed dedecent in eo vitioſi ad libidines, ad iram, ad vanum tumorem, ad crapulam, cæteramque malorum catervam motus. Atqui in his vitiatæ naturæ motibus comprimendis nil puerili verecundia validius, & violentius, unde priſcus non temerè dictitabat alligandam pueris verecundiam ut equis ſtimulum, & frænum: ſolâ enim verecundiâ pueri bene à natura inſtituti poſſunt ab illa vitiorum ſentina cohiberi. Itaque & cuſtos eſt pudicitiæ, & pro majeſtate pueritiæ; nemo autem quantumvis impudens ad delibandam illius integritatem audebit accedere, quem hujus purpuræ majeſtate inſignem viderit: quin potius verecundia perfundetur quiſquis propius acceſſerit. Rubor iſte genarum quem verecundo pudor invexerit, quantum decoris, & gratiæ ſuffuſo vultui afferre ſolet? non hunc decus oris, pueritiæ majeſtatem, famæ cuſtodem, colorem virtutis, honeſtatis tutorem, fundamentum temperantiæ appellavero?

Regius puer talibus præceptis imbutus veræ ſapientiæ nomen dedit, & brevi ad eum ſplendorem morum provectus eſt, qui ſtuporem & amorem omnium ad ſe traheret. Adoleſcebat enim in eo cum ætate virtus, tantaque elucebat in ſermone gravitas, in colloquio prudentia, in familiari congreſſu majeſtas, ut ſenem in puero nemo non ſuſpiceret, æmulumque paternarum laudum omnis Gallia prædicaret. Et hercle mira Theandri erat circa principem ſollicitudo, quæ nihil omittebat quod ei amorem virtutis, horrorem

vitii poſſet ingerere. Cavebat imprimis ne pueri urbani, ſive in aulæ deliciis enutriti inſontem animam ſua pice agglutinarent, moreſque pueriles ſua conſuetudine corrumperent, & quod de Syrenibus loquuntur, audientem per ſaxa, & naufragium ad imaginem voluptatis invitarent. Hæc eſt, inquit, illa ſimulata Juno quæ tot Semelas hodie prætexta Siderum pervertit, hæc crudeliſſima peſtis quæ orbitatem clariſſimis gentibus, & ſolitudinem fere reipub. implacabili furore minatur.

CAP. II.

Theop. Equum ſaltatorem dono accipit, & munus munere rependere geſtit, captaque occaſione Hæduorum mores edocetur: quibus Gallorum præſenti luxui comparatis honeſta vitæ ratione imbuitur.

CIrca eadem tempora Theopompus Equum aureis eximium phaleris & parem ætati principis ab Hæduorum Rege ſibi dono datum perlibenter acceperat, ſed qui tanta pollebat induſtria ut ſe coram genua flecteret, & velut ex Sybaritarum diſciplinâ, ad præſcriptum cytharæ, vel tibiæ erecto pectore pedes moveret. Arſit impetu juvenili ad inſolitos equi motus princeps, & gratum animum offerenti ſignificare voluit, atque munus munere rependere: conſervandum ſcilicet hujus beneficii meritum novo videbatur: audieratque regium eſſe, vel par regiæ magnificentiæ nuſquam vinci poſſe officio, & longe glorioſius eſſe dare beneficium quam accipere: ſatius eſſe principi ſi quem ingentibus ſupra meritum beneficiis devinxerit, quam ſi quis principem donis ampliſſimis obligarit: atque ita natura comparatos eſſe principes, ut eos magis diligant, quibus ipſi magna contulerint, quam à quibus beneficium acceperint. Ergo Theopompus torquem aureum quem geſtare conſuetudo erat, legato dedit, & ſuam operam, regioſque theſauros, ubi

per

per ætatem licuerit, Hæduorum principis non ingratus obtulit.

Poſtquam legatus è conſpectu deceſſit, quærenti Theopompo ecquinam illi Hædui ita Theander: hi Galliæ noſtræ populi ſunt, à nobis haud ita remoti, ſi Sebuſianos Interamnates excipias; Arvernis enim finitimi ſunt: Helvetii, & Sequani, quos inter & Hæduos aſſidua bella interceſſere ad occaſum vergunt, & juxta illos ex Alpibus fluit Arar. Gens hæc ad cultum Numinum, & ad omnem humanitatem propenſa, ignotoſque nobis Deos, imprimis vero Deum Mauriſcalcum præcipuo quodam cultu venerantur. Sed illa religio expers eſt humani cruoris: & ab Arelatenſium cruentis ſacrificiis ſemper abhorruit. Sed mira circa adoleſcentiam diſciplina; unde omnes ad omnem palæſtram exerciti indurata geſtant bello pectora, & per omnem humanitatem, virtutemque exculti nihil unquam indignum ſua virtute, formâ, ætate aut faciunt, aut loquuntur: docent ſcilicet à verbis obſcœnis abſtinendum omnibus, imprimis vero adoleſcentioribus, ſermo enim umbra eſt operis: & turpia facere ac dicere æque eſt indecorum. Sed & Perſæ non dicunt niſi quod licet facere, quippe quod & ipſi intelligant orationem animi cujuſque ſimulachrum eſſe. Sed & tu, fili, qualis es, talem te eſſe exiſtimes, ut quantum à rerum turpitudine abes, tantum te à verborum libertate ſejungas: quid prodeſſet vitiatæ menti decora illa facies, illa corporis dignitas qua velut pulchro indumento pulchritudo animæ veſtitur? Marceſcit proh dolor! flante Auſtro lilium, & purpura violæ in pallorem ſenſim commigrat. Mox ille hanc narrationem illuſtribus effatis ſubjecit. In illa Etruriæ ora quæ Liguribus contermina eſt, nobilis erat non forma magis, quam genere, & proſapia adoleſcens. Is cum propter eximiam formæ dignitatem multarum in ſe fœmina-

 rum

rum amores excitaret, ad fœdandum illud decus oris, innatamque formam, faciem ſuam vulneribus multis ſauciavit.

Obſtupuit ad hunc ſermonem Theopompus, interfatuſque retulit, tanti ergo illi fuit pudicitia mentis ut genas pro ea ſervanda vulnerare non dubitaret? Tanti, inquit, Theander: hæc enim eſt vera pulchritudo, hæc ſumma nobilitas nihil agere quod formam, genus, familiæ decus dedeceat. Ut autem adoleſcentum optimam gratiam, ſummumque decus verecundiam, & pudicos mores eſſe confirmavi, ita ſummum nobilitatis ſplendorem puta in his poſitum: non enim vel apud Hetruſcos vel apud Hæduos, ut apud Perſas, & Spartanos, ingenuus flos ætatis in omnem laſciviem, & crapulam ſicut apud noſtrates effunditur: verum in virtutum omnium cultu gentilitiæ imprimis familiæ liberos ſuos volunt exerceri; & ne immatura hæc ætas petulantia efferatur, removentes pædagogum, aliquorum authoritate eam cuſtodiunt. Quoniam vero apud noſtrates non ea viget circa adoleſcentiores diſciplina, nulla cuſtodia, quid eſt mirum ſi in crapula, & comeſſationibus, in luxu, & omni petulantia, in temerariis auſibus, & omni protervia, denique in morum omnimoda inſolentia indiſciplinata hæc ætas traducitur non magis ad ſuam, quam totius gentis & populi infamiam?

Neque idcirco patiebatur vigil ille Chyron pravis abduci hunc, vel intermiſceri ſocietatibus, ſciens quantum ex illo flore delibare ſoleat illa conſuetudo. Sed latera principis duo cingebant pari ætate adoleſcentuli, qui ſimul colluderent, uterque impubes, & anno decimo quarto minor; ambo florentes ætate, ambo genere conſpicui, & ad paria virtutis, & humanitatis ſtudia accenſi, paucis dicam fortunatorum parentum matura ſoboles. Noverat Theander æmulationem acu-

acutiſſimum eſſe ſtimulum, neque eam uſquam niſi inter plures eſſe poſſe. Cum enim Eros minime creſceret, intellexit Venus eſſe neceſſe ut Anteros ſibi quoque naſceretur, quatenus hac mutua æmulatione accenſus uterque ſumeret vires ætatis.

CAP. III.

Theop. omni genere palæſtra corpus exercet, quo animus vegetior ad virtutem evadat. Invitatus ad cœnam in triclinium Regum imaginibus illuſtratum ſuccedit. Mox inter convivia ingenium ſuum Regi probavit.

THeop. cum hiſce adoleſcentulis glorioſo ſudore plerumque ſolebat exerceri, & jam tum pulverem imperatorium meditatione campeſtri prægustare: ſicque ille princeps ad ſumma natus quotidiano hoc exercitio roborari; quæcunque evenire in acie ſolent, & in velitationibus ac præludiis experiri: hinc Pancraticum atque Atlanticum illud robur quo ætatis ſucceſſu pollebat. In hoc incruento conflictu palmam Theopompus etſi ætate minimus ut plurimum referebat, tanta erat regii pueri induſtria; quis enim curſum tàm perniciter incitavit? quis palæſtram tam lubricus expedivit? quis ſaltum venuſtius & altius extulit? quis jaculum violentius contorſit? quis crebrius ad deſtinatam metam collimavit? nemo medius fidius curſu, lucta, haſta, diſco, pugilatu, ſaltu, omni denique genere palæſtræ ſolertior potuit palmas & coronas illi præripere: non tamen rotando ſcuto vires erant pares, quo genere rotationis tum Galli cæteris antecellebant

Rutili quibus arce cerebri
Ad frontem coma tracta jacet; tum lumine glauco
Albet aquoſa acies, ac vultibus undique raſis
Pro barba tenues perarantur pectine criſtæ.
Strictius aſſutæ veſtes procera coërcent
Membra virûm: patet his arctato tegmine poples,

Latus & anguſtam ſuſpendit balteus alvum.
Excuſſiſſe cytas vaſtum per inane bipennes,
Et plagæ præſciſſe locum, clypeoſque rotare
Ludus, & intortas præcedere ſaltibus haſtas.

Nam ſcuta de vimine in modum cratium rotundata texere mos fuit apud illos; ita ut duplum pondus cratis quam ſcutum publicum habere ſoleret: quatiebant autem ſcutum iſtud variis motibus, quo ſuam jactarent induſtriam. Neque minorem afferebat voluptatem animo regio Theopompi exercitatio ad palum, & ſaltatio quam à Græculo magiſtro, quem ex colonia Phocenſium Theander accerſerat, vehementi ſtudio ediſcebat. Neque minus illi equitatio placuit; ſed cui per ætatem vix ſatis robuſtam vacare vix licebat. Equi ſcilicet lignei hiberno quidem tempore ſub tecto, æſtivo autem ſub divo erigebantur, ſuper quos juniores primo inermes, dum conſuetudine proficerent, demum armati ſolent inſilire & deſilire à dextris, vel à ſiniſtris; hinc apud Gallos equites non pauci, & ipſi equis domandis periti. Et vero univerſa natio hæc ingenti ſtudio Martis flagrant, animoque ſunt ad conſerenda prælia ſtrenuo, & celeri, alioqui mente ſimplici, & ab improbis moribus ut plurimum abhorrente; unde fit ut laceſſiti conferto certamine coëant, manuſque conferant ſignis collatis, nullum vitæ diſcrimen reverti. Omnem perfidiam criminis omnium peſſimi loco habent; hoſte vero profligato jura gentium tam pertinaciter ſervant, ut truculentiam omnem à ſuis finibus proſcriptam velint. Hinc princeps ille quondam à proceribus regni indignus purpurâ eſt habitus, qui vixdum adultus aviculam in ſinu ſuo aſylum quærentem, dum accipiter illam inſequebatur toto alarum remigio, procul à ſe abjicere potuit: indignus trabea ille quoque reputatus nec immerito, cujus ludus erat, & ſumma voluptas avibus oculos effodere.

Unde

Unde apud Gallos ſumma circa puerorum mores obſervatio, quandoquidem hos excludere ſolio, illos promovere penes optimates erat quos virtus probaſſet à puero.

Ea luce Rex Aſtioriſtes filium Theopompum una cum Theandro ad cœnam invitavit. Neque moram ullam hoc imperium paſſum eſt: prodiit ex laribus ſibi aſſignatis cum regio diſcipulo in regiam; ambo in equis ſedentes, & ambo in triclinium docta Apellis manu variis illuſtratam tabellis penetrant Regem opperientes, interimque ad picturæ tot miracula obſtupeſcunt. Putares ſub coloribus docto penicillo adumbratis revixiſſe manes Regum Galliæ qui ad famam ſummorum Heroum proceſſere. Primas tenebat Samotes, quem & Ditem appellari mos fuit, illiuſque ibidem apotheoſis legebatur. Succedebat Magus filius, conditor urbium. Aderat & Treverus Nini magni ſoboles qui novercale odium declinans aram & regnum apud Belgas invenit, urbemque ſuo nomine ingentem extruxit. Sequebatur Sarro Magi filius per omnem humanitatem & ſcientiam excultus: à quo Sarronitas Gallorum ſapientes appellant. Hunc Bardus Rex poëtarum fautor excipiebat. Tum Lingo unde Lingonum colonia. Eminebat Galatea, illa Herculis Lybis, & Galateæ proles, qui paternam de Herione jactabat victoriam.

Dum in ea contemplatione hærebant præſto adfuere Rex Reginaque quorum lateri adhærebat Gobrias ſpecie officii. Parentes regios puer regius veneraturus utriuſque manum oſculo preſſit: verum Argenis impotenti affectu domita hunc etiam in amplexus admiſit, ulnis maternis natum ſtringens, à quo & ipſa mutuo ſtringebatur. Tandem ingenti ferculorum ordine menſæ onerantur; ubi ferina multa, & totus ille aper, quem Theop. ipſe jaculo tranſverberatum ad matrem

volente patre gaudens miſerat: totaque illa venatio pridiana, ſed ea muta cernebatur. Potus tralatitius circumferebatur à pueris honorariis, quos venuſtate oris præcipuos Gallia producebat. Rogabat Regem Theopompus ſibi ut liceret inter hos Ephebos utrique parenti miniſtrare; quod cum ſemel ei annuiſſet Rex ſubito auream promens pateram vinum aqua domitum Regi primum, deinde Reginæ porrexit. Verum imperante Rege ut ipſe convivis propinaret, excuſavit illi quidem hanc audaciam dicens non decere filios, poſſe tamen ſe Gobriæ, ſi juberet Rex, actutum propinare, & dicto cytius frigida ſyphum implens, puram lympham puer hauſit, jactans dedecere vinum adoleſcentes etiam principes, idque ſe à præceptore didiciſſe. Et quamvis menſæ variis condimentis diſtinguerentur, ſolitæ tamen frugalitatis memor, ad communiores cibos ex diverſis ſibi regia manu ſæpe porrectis ſeſe convertebat; miram in filiolo temperantiam demirante Rege, totoque convivarum cœtu.

CAP. IV.

Adducto in triclinium equo ſaltatorio, nata occaſione de hoſtibus Regis Hæduorum cum ageretur expoſita eſt ab Aſtioriſte narratio non ingrata convivis de Rege Sequanorum vi magica caſtrum expugnante.

REmotis primis menſis cœpit Rex filium percontari, ecquid muneris vel officii pro accepto equo illo Sybaritico Hæduorum Legato donaſſet? Meam, inquit, promiſi operam Regi cum maturiori ætate pollerem: Legatum vero Gallico torque donavi. Mox jubente Rege equus ille productus eſt in triclinium, quod alioqui à Sybaritarum moribus abhorrebat; apud quos nugæ, ac voluptates in pretio, frugalitas odio fuit. Itaque introductus equus poſtquam flexo utroque poplite Regem ſalutavit, ſtatim audito tibiæ cantu cœpit in poſteriores pedes aſſurgere, & velut ex Sybari-

baritarum diſciplina anterioribus pedibus quaſi manibus geſtus quoſdam Chironicos, motuſque edere ad numeros ſaltatorios: quibus delectatum principem cum Rex adverteret; donum eſt, infit, dignum principe, ô fili. Quibus retulit Theop. velim ergo, Rex, hoc tibi, vel cuivis munere donem. Et Rex; cui dabis ſcilicet cum recuſavero? illi, inquit, à quo equitandi rationem doceri ſoleo: nullam enim induſtriam præ equitatione, & jaculatione miſſilium duxi. Rex Hæduorum, infit Aſtioriſtes, talibus eget, qui ſe adverſus hoſtem poſſint tueri. Tum puer patrem rogare hanc ſibi fieri poteſtatem, una cum gemino comitatu ſibi aſſueto, ſuppetias benemerito principi ſe laturum. Quæſiit tamen ecquinam hoſtes illius; quis porro, & cujus ætatis Hæduorum princeps? Cui Rex Aſtioriſtes longam hiſtoriam uſque ad bellaria cœpit retexere.

Munitiſſimum circa hos Galliæ tractus, veterem inter Auſtraſiam, Belgium, & Sequanos, quodque ab Hæduis amne Aliza dirimitur, caſtrum fuit, viva in rupe amplum, & capacem ambitum amplexâ, artificum induſtria, qui non operæ, vel arti pepercerant, ſic elaboratum ut hoc fatidicarum mulierum opus eſſe non dubitarent aſſerere. A plurimis ſæpe Regulis longâ obſidione circumvallatum eſt; ſed irritis omnium conatibus. Ultimi demum Sequani extrema & decumana vi illud aggreſſi, toto jam biennio cum multa militum jactura duraverant. Haud procul erat ſylva antiquis condenſata arboribus, antiqua fatidicarum ſedes, unde & Sylvæ nomen à vulgo impoſitum. Archondorix Sequanorum Princeps per Iſidem ſuam juraverat, obſidionem ſe prius non ſoluturum, quam obſeſſi omnes ad unum internecione delerentur, & hujuſce caſtri, cujus propugnaculo ſecuri eſſent, quandoquidem tot militum ſanguine, id ſibi ſtetiſſet, memoria

penitus deleretur. Nullum itaque non movit lapidem quo vota ad exitum perduceret, & conſilia optato fine coronaret. Indignatus ergo quod operam perderet, & irritis machinis muros, turreſque laceſſeret; exercitum vero omnem quâ hiemis aſperitate, quâ inopia commeatuum maxima ex parte exanimari videret, ad inſolita remedia animum advertit, & fatidicarum mulierum famâ pellectus, ad hanc extremam opem confugere ſtatuit.

Igitur uſus oportunitate noctis, quæ facinorum occultatrix eſt, uno comite armigero, è tabernaculo ſe clam ſubriputt, & per ſecreta virgultorum curſum præcipitans, duce & viam auſpicante luna, circa ſecundam vigiliam in interiora penetravit, ubi propter opacam arborum caliginem, quarum ſub frondibus peribat lumen Lunæ, vix poterat comitem diſcernere. Anus captato ſtrepitu circum dumeta errantium, ex antro quod natura in rupe elaboraverat, caput ſenile, & rugis aratam frontem exeruit, facemque accenſam jactavit, ad cujus tetrum fulgorem converſus Archomdorix ad loci horrorem pene pedem reflexit, & quaſi ad Meduſæ caput ſic ad tetricos anus vultus obriguit.

Rupem prope attigerat, quæ per quinque oſtia, totidem fatidicas recipiebat,& cujus in imis radicibus annoſa quercus luxuriabat diffuſis latê, & explicatis ſupra ſubjectum alveum ramis, in quem ex hujus arboris ſtirpe recidentes aquæ fervebant ipſo tumultu labendi, cum vidit armiger patronum in crepidine alvei ſtantem, & in eundem locum ſe conjecit. At princeps funeſti loci aſpectu ſatis attonitus hæſit primum hoc obtutu defixus, mox ad officioſam ſe oratiunculam comparans, collectis tandem animis ita exorſus eſt. Ingenti veſtra fama adductus, ſapientiſſima mulier, quod penes vos in ſuperos & inferos poteſtas ſit, veſtram

ſtram opem imploraturus venio, non ero, mihi crede, beneficii immemor, quod altâ mente repoſitum uſque ad traducem poſteritatem permeabit; ſed & mercedem ampliſſimam addere non dubitabo, ſi vota mea compleveritis.

Ad hæc aures arrigens anus, opulentæ mercedis ſpe accenditur, & inopinati adventus cauſam requirit. Cui princeps: ecce tibi, veneranda anus, itineris mei cauſam aperio: jamdudum mihi hoſtilibus Hæduorum in fines meos incurſionibus defatigato, juſtam eorum Rege mercedem abnuente, vim demum vi repellendi incubuit neceſſitas, illataque civibus meis detrimenta reparandi. At vicini hujuſce caſtri, divinarum, ut ferunt mulierum manibus extructi ſecreta in arce, Hæduorum Regis gazas ſervari, factus ſum certior. Attamen non modo biennis obſidio fuit irrita, alliſis fruſtra ad rupem machinis; quin etiam flos juventutis patriæ, & veterani, aut triginta ſtipendiorum milites tùm annonæ caritate, tùm acerrimo Gallicæ hiemis frigore ceciderunt. Potes, ingenioſa anus, cum æqualium cætu, inexpugnabilem ſus deque evertere: Imperio ſcilicet veſtro tartareæ legiones ſubjacent, quæ animis hiſce pertinacibus, necem libentius, quam conditiones pacis accepturis, terrorem graviſſimum incutient. At per Iſidem, ſi in manus noſtras perduelles iſti aliquando inciderint, vix Ixionis, aut Siſyphi ſupplicia ſufficient, ad pertinaciam hanc coërcendam.

Sermonem hunc proſequuturi principis ſuaſorium excepit anus, & rictu oris ad aurem uſque hianti ſubridens, ſe ſatis perſuaſam ait; pecuniam ſcilicet argumentis eſſe potiorem. His dictis neſcio quid barbarum ore incondito balbutiens principis animum gravi terrore quaſſavit. Mox ſigno dato accerſere comites, quæ multa ſecum muſſantes è cavernis prodeunt: hæ teterrimo aſpectu terribiles totidem furiarum ſpeciem præ

ſe

ſe ferebant, ſuâ quæque manu piceam jactantes facem. Veſtis villoſa ex pellibus ferinis erat, ita ut feras putares è ſpelæis trucem in modum emergentes: capita vero ex Perſico more tegebat Cidaris. Mulierculis ad piſcinæ crepidinem uſque procedentibus annuit princeps, ut in querneis frondibus ſibi oblatis petitionem ſuam manu propria inſcriberet; ita tamen ut in qualibet fronte littera unica addiceretur: quibus in ordinandis cum plurimum temporis ſpatium conſumptum eſſet, ecce, dum manus, pedes, & ora mulieres abluunt, & incondita quædam carmina obmurmurant, repente crepitantibus auris tantus turbo exortus eſt, ut brevi momento frondes per aërem raperentur. Tunc exaudiri voces circa fontem ſub frondibus annoſæ quercus ſuſurrantes, velut ad concentum, non tamen abſque terrore principis & ejus armigeri.

Terribili iſto ſibilo frondium contremiſcentium deſinente fatidicæ anus circum annoſam quercum curſatorium orbem agitantes mira alacritate tripudiabant, Dryades, Hamadryades variis evocantes cantibus; iterumque circum labrum ſubſultantes eadem ratione Nayades laudabant: quibus fluctuum leni ſuſurro cum eſſet reſponſum, mulierculæ principem & armigerum ejus ad tot præſtigia ſuſpenſos ramo ex viſco fatiferi fontis immerſo ter aſpergunt, & accepta mercede utrumque attonito ſimilem dimittunt, viſcum tamen deferente anu circa cujus frondes velut examen apum auditum eſt ſtridens,& principis aures ſimul permulcens, ſimul terrefaciens.

Cap. V.

Hed. Rex patefacta magicis artibus ruina, cum nihilo audaciores hoſtes videret, ad vim extremam ſæpius ſe convertit.

Emergens anus ex nemore cum ſuo comitatu, ad arcem obſeſſam direxit iter: ubi autem in conſpectu

ctu totius exercitus fuit, ad excubias ſtantis, quiſque nova ſpe plenus liberali ſalutatione perfungitur, quippe quod illius opera putabant arcem ſub ſuam poteſtatem poſſe propediem redigi. Itaque imminentis victoriæ ingens fiducia addebat animos: poterat enim illa ſola manus inexpugnabilem arcem evertere, quæ eam conſtruxerat: nemo non fauſtum expectat exitum. Interim Sibylla cogit milites in excubiis ſtantes, & principem circa muros pernoctare volentem, ſub pelles ſuccedere, docens arcana divina notitiam mortalium fugere; neque quidquam illa ſibi reſervat, niſi viſcum, quem aureum ramum, ad evocandos manes commodum, appellabat.

Diſcuſſa interim nocte poſtera dies eluceſcebat, à Rege tam avide exſpectata. Rex impatiens è tabernaculo ſtatim ſe corripuit, & portentoſam arcis ruinam non ſine grandi ſtupore conſpexit. Coivere pariter milites ad eadem prodigia obtorpentes: neque leviori gaudio correpti ſunt, cum ſubiit animum patrios ſe lares cum trophæis, & palmis reviſuros, ſed mirum illis viſum eſt, & maximum omnium prodigium, quod æquatis ſolo mœnibus modica armatorum manus, at quæ non inulta caderet, ſubito apparuit. Quinquaginta omnino erant, qui cum ſe hoſtilibus turmis circumcinctos animadverterent, vixque tot millibus poſſe obſiſtere, niſi diſperſas vires adornarent, in angulum ſeſe coarctarunt, & numero tanto impares, quo ſe leviori negotio tuerentur, & nullatenus poſſent à tergo circumveniri, frontem hoſtibus objecere.

In fronte, primoque agmine juvenis aliquid magni præ ſe ferens, & multa audens illico viſus eſt, ingentis quidem ſpeciei, & ſupra ætatem fortis; qui majeſtate frontis, & imperterrito vultu animos commilitonibus addebat. Sicque auditus eſt ab uno qui exploraturus acceſſerat propius, ſocios accendens ad pugnam.

nam. Nunc exerendæ vires, fortiſſimi commilitones, & ſi quam hactenus gloriam reluctando fortiter aſſequuti ſumus, longe major nos manet laus, ſi non inulti cadamus: revocate in animum priſtinos auſus veſtros, neque quidquam de antiqua gloria remittendum putatote. Num indignum conſtantia noſtra videatur, ſi arcem illam quam biennio toto contra hoſtiles conatus proteximus, nunc ignobili fuga, vel turpi deditione deſeramus? una eſt in ferro ſalus. Num pudeat fortes viros ignobilium hoſtium triumphum augere, & captivorum in morem currum victoris ſequi. Faveant hoſti manes inferi, murorum noſtrorum everſores: propitios ſuperos ſentiemus. Itaque hoſtiles impetus ea qua ſoletis audacia comprimite: ſatius eſt pro patria fortiter occumbere, quam poſt turpiſſimam fugam vitam trahere omni dedecore infamem. Accendit vehementer animos ad audendum projectos hæc oratio, ita ut cedere loco ignominiæ turpiſſimæ jam omnes tribuerent.

In exiguam obſeſſorum manum copias omnes armare, Archondorigem puduit: aſt ex veteranis, & quidem ſtrenuiſſimis lecti totidem caſtrum intrepide oppugnant, aditumque per ruinam murorum luſtrantes, non ſine aliqua ſtrage, extortis quiſque duobus jaculis eodem irrumpunt impetu, rati ducem vix annis ſatis adultum ad primos tot veteranorum congreſſus fore attonitum: mortemque actutum cùm ſibi, tùm ſociis deprecaturum. Sed longe ſecus res accidit, ſubituſque omnes circuminceſſit ſtupor, cum Ducem vix pubeſcentem advertunt obvios quoſque ferro ſternentem: cujus ad exemplum accenſis animis recruduit pugna, donec hoſtes ad exiguum & imparem ad ſpem victoriæ numerum redacti terga vertunt, & urgentibus obſeſſis è ruinis turrium præcipites ſe dant, ne uno quidem ex victoribus amiſſo milite, paucis tamen leviter ſauciatis. Ar-

Archondorigi ad tot veteranorum editam à pauciſſimis ſtragem attonito numerum duplicare animus fuit, & ſelectiſſimos ex toto exercitu ad pugnam accingere, qui ſociorum cladem armis vindicarent, terroremque ſui circumferrent. Verum vibrata vaſto impetu ante pugnam jacula obſeſſorum clypeis ſtrenue excepta ſunt. Ad manus ſubito veniunt, & juvenis quidem digitis in amentum aptatis haſtam quam violentiùs nemo vibrabat, in hoſtium ora convertens, furioſorum ſiſtebat impetum, & præcipites ad congreſſum, ſolo æquabat, ab haſtis adverſis tanta declinans induſtriâ, ut multorum ſtipendiorum militem nemo non eum reputaret. Parum abeſt quin putent Achillem, vel Hectorem revixiſſe: Cæteri ſub his fœlicibus pugnabant auſpiciis ad mortem potius quam ad deditionem parati. Itaque utrimque atrox pugna, & tetra facies: plures tamen ex hoſte cecidere: cæteri vitæ conſulentes fugam adornabant, & funeſti nuncii horrore animum ſui principis implebant.

Quantas in iras tunc princeps excanduit ſua ſpe deſtitutus Archondorix; non conſilium, vix animus ipſe ſuppetit, nunc militum ignaviam increpat, nunc in Sibyllarum fraudes cladem refundit. Uritur impotenti æſtu, & parum eſt quin diſrumpatur. Inter hos impatientis animi terribiles motus variis fluctuans conſiliis nunc extrema auſurus atrociſſimam pugnam cui ipſe præſideat, apud ſe meditatur: nunc pudore confuſus ſeligendos iterum ad certamen milites decernit. In hoc Euripo, æſtuanti mente ſedet vaſto exercitu modicam hanc manum, aſſervatis tantum ad ſatellitium ſui corporis prætorianis opprimere, & impares ad prælium internecione delere. Itaque per omnem caſtrorum ambitum ſignum buccina dari mandat. Confluxere illico ex tot militibus ad caſtri obſidionem deſcriptis reliqui ſuperſtites ad quatuor millia. Quibus

Rex

Rex recenſitis erubuit, quod numeroſi exercitus vix tertia pars ſuperſtes viveret, cæteros omnes ab hoc juvenum globulo, aut longæ obſidionis maceratione aut ferro deletos eſſe conquerens.

CAP. VI.

Incœptam proſequutus narrationem Rex Aſtior. docet uti ultima vi uſus Rex tandem duce caſtri potitus eſt, & eum triumpho, imo & neci deſtinabat fruſtra miſſis hinc & inde legatis.

PLurimis fruſtra jactatis querelis Archondorix tumulo ſublimis milites oculis diu perluſtratos ſic demum affatus eſt. Vereor, commilitones, ne animos tot jam præclaris facinoribus inſignitos debilitem, dum ego vos ad arma in tantillam hanc manum impello: at quando reflante fortuna noſtri temerario iſtorum auſu profligati cecidere, extremam vim adhibendam eſſe reor, tentandamque rurſus certaminis aleam. Non ad ineundam pugnam armamini, ſed ad invadendos perduelles, & pœnam de his petendam qui mea imperia, & arma veſtra toties magicis artibus ſuis illudere auſi ſunt: ſed arma armis, præſtigia præſtigiis majoribus nullo negotio repellemus; & ipſi coram Sole ad tot nequitias quaſi ſuſpenſo meritas pœnas luent. Unum vos oro, commilitones, ut ſi poſitis armis iſti ſe dedant, hos ad me nulla vi illata adducatis triumphum meum ornaturos: ſin eo temeritatis devenerint ut rurſus in vos vires ſuas experiri audeant, non parcatis ſanguini, non ætati, niſi Ducis ipſius quem velim ad me perduci incolumem triumphi mei futurum ornamentum, & furoris mei victimam: cujus terribilis ſupplicii ſolem ſpectatorem, qui fuit inſolentiæ, eſſe cupio; ut cujus nimis temerarii auſus labem noſtro nomini intulere, ejuſdem aboleat ſanguis, & cui plus æquo fortuna blandita eſt, ineluctabilis fati ab ictu ille non deflectat.

flectat. His ſermonibus Rex Archondorix militum auribus inſidias fecerat, cum ex templo arſere cuncti ad prædam, quam multam in arce credebant, nam de hoſtium ſuorum ſtrage nullum inerat dubium: ſanguinis autem ſociorum ulciſcendi,& delendæ infamiæ vehementiori ardebant ſiti. Quod ad principem, credidit labem ſuæ fronti inurendam, ſi ipſemet imparem hanc ad pugnam ſe accingeret. Idcirco cum ſatellitio ſolito ſub pellibus hæſit, donec vivus iſte Dux, qui regiis turmis tandiu reſtitiſſet, ad ſe perduceretur. Nullam moram hoc imperium paſſum eſt: circumſtrepentibus tympanis, lituiſque concinentibus exercitus ille, qui ex quatuor millibus hominum conflatus erat, luſtrabat aditus per illas ruinas quas aërii ſpiritus fecerant.

Vidiſſes obſeſſos undequaque circumcluſos: aut vincere aut mori juvat. Non magnæ molis labor videbatur numeroſo exercitui quinquaginta viris palmam præripere. Quanquam illi victoriam non niſi multo cruore effuſo emiſſent. Atrox utrimque pugnæ facies; plerique hoſtium inter pugnandum occumbunt: & quidem primo impetu primum agmen funditur; medium poſt aliquot velitationes partim fugatur, partim profligatur: Triarii ſupererant qui victores tot cædibus defatigatos, tot palmis onuſtos, & jam ad pugnam vix impares ita obruerunt numero, ut mortem quamlibet turpi fuga potiorem ducentes jugulandos ſe potius reluctando darent, quam deditionem cogitarent. Tum globus omnis in unum converſus ducem quem Archondorix ſalvum ex pugna volebat: ille tamen acrius inſtabat, donec interfectis proprio ferro pluſquam quingentis defeſſus tandem cecidit, neque enſem tamen depoſuit, quam dux hoſtium è manibus illius jam collapſi vix extorſit; mox eo jubente manibus militum ſublatus eſt, utpote qui gradum firmare vix

 pote-

poterat crure, & brachio graviſſimis plagis vulnerato.

Capto duce, cæſiſque militibus hoſtium quidquid ſuperfuit ad prædam converſus, omnes vel abditiſſimos receſſus ſcrutabatur. Verum gravis ſtupor omnes invaſit ubi nulli theſauri, modicum vero panis & fabarum reperta ſunt; culcitræ ibi paucæ, atque hæ ſtramineæ, mira autem circa excubias diſciplina, ad quas ſibi invicem ſuccedentibus ſingulis ſomnus plerumque interciſus erat.

Dux autem caſtri ubi in conſpectu Regis ſtetit major in præcordiis dolor ſævit, & quidem Archondorix prior eſt affatus, & ſe mirari, ait, quod in ea ætate vix florenti auſu temerario tot veteranis reſiſtere potuiſſet, impetumque numeroſi exercitus tandiu ſuſtinuiſſet; ſubolens hunc tantæ temeritatis, tamque projectæ audaciæ debitas pœnas aliquando eluiturum, nec inultam fore tot militum ſuorum ſtragem, Regibus ſatis ſuperque illuſum eſſe, agitaturum ſe interim quibus cum pœnis damnaret à quo toties eſſet illuſus: neque aliam ob cauſam vivum hunc ad ſe fuiſſe perductum.

Cui juvenis vultu conſtanti, & interrito; ſponte mortem ſe oppetere quam turpi deditioni, vel fugæ prætuliſſet: neque ſe revereri ſupplicia quæ ſui erga Regem ſuum officii ad unguem exacti futura ſint argumenta: exoſculaturum ſecurim quæ caput à reliquo corpore dividens ſuæ conſtantiæ, & virtutis teſtis eſſet futura; non ſe fatum quodlibet pertimeſcere, cujus neceſſitas ſit inevitabilis.

Reſpondentis fiduciam admiratus Archondorix, ecquis, & cujas eſſet juvenis, ubi militiæ tyrocinia poſuiſſet, ex quo tempore Regi Hæduorum ſacramentum dixiſſet, denique quod ſibi nomen parentes impoſuiſſent, ubi demum theſauri quos in hac arce ſervari fama eſt, non dubitat ſuſcitari. Et juvenis, Rex, inſit

ſit Hæduorum inter venandum per agros me repertum,& ex vultu non degenerem putans,tauros luctantes inſpectantem & ſecum abduxit, & Hipponactem appellari me juſſit: tùm inſtar filii quando nullus ei ſuperfuerat, in regia educatum militaribus diſciplinis à puero me inſtituit, & ad unguem voluit informari; alium parentem mihi jam eſſe ignotum ex quo Rex in paternos ſucceſſit affectus. Quod ad theſauros regios fuiſſe quidem in arce diu reconditos, ſed à bimeſtri per anfractus obſcuriſſimos, & ſecretæ noctis caliginem ad Regem Hæduorum ab aliquot militibus ſuis non vulgaris audaciæ, equorum ſubſidio fuiſſe delatos.

His verbis multo magis perculſus Archondorix temeritati potius quam fortitudini tribuebat, quod adeo pauci numeroſo exercitui tandiu reſtitiſſent, ſubjiciens ſe quidem potuiſſe obſeſſos ad mutuam cladem exire, aut certe pertinaci obſidione fame tandem enecare. Quibus Hipponax retulit; ſe æſtimaſſe nihil eſſe ſuo in Regem Hæduorum officio prævortendum, nec uſquam niſi veneficarum faſcinationibus caſtrum potuiſſe expugnari; cæterum Sequanorum Regem Cadmea & infœlici potitum victoria, neque ſine magno exercitus ſui diſpendio: fuiſſe autem ſibi conſilium, ſi per unum adhuc menſem obſidio duraſſet, tunc deficientibus alimentis, quibus tamen ſapienter uſi eſſent, in hoſtiles cuneos ſtricto gladio irrumpendi, honeſtâ ſaltem morte perituris. Quod ſi Hæduorum Rex advectione commeatuum levaſſet annonam, neque manes adverſos caſtrum ſenſiſſet, conatus hoſtiles ſe exploſurum velut irritos.

Inſanam pene compulſus in rabiem Archondorix conſtanti Equitis hujus reſponſo,quod & temerarium, & parum urbanum ſibi videbatur, infame jam ſupplicium tanto Heroi & laudum titulo digniſſimo, cogitatione agitabat, cum nunciatum eſt adeſſe legatos & ab

ejus conjuge Regina Sequanorum, & ab Hæduorum Rege. Hi ſtatim atque in conſpectum, & colloquium admiſſi ſunt nomine principis Hæduorum Haraldi Regem ſalutarum, & decem millia talentorum, Hipponactis pretium obtulerunt. A qua petitione diſtractus eſt Archondorigis animus in deliberando ancipiti cura cogitandi. Illi vero ab Archondorigis conjuge advenerant, affirmabantque nova quædam & portentoſa in ſomnis eam vidiſſe; ſed & eandem vehementer orare ne quid ſiniſtrum Dux arcis expugnatæ pateretur: denique plura coram. Rex quamvis hæc inſomnia tanquam aniles fabulas, ad nutricum cunas, & muliercularum gyneceia rejicienda putaret, nihil tamen hactenus movendum ratus vindictam diſtulit, Heroëm autem triumpho ſuo reſervavit. Quod ad Divitiacum Hæduorum indefeſſo linguæ famulatu ejus aures verberantem retulit, victoriam cum demum adeptus ſit, ſui juris eſſe; cumque ex omnibus obſeſſis unus ille ſuperſtes extiterit, eum in patriam, quatenus uxoris ſuæ deſiderio ſatisfaceret, adduci velle: quid de illo poſtmodum acturus ſit, tam longæ moræ intercapedine ſecum, & conjuge oppidò conſulturum: nil ſe peccaturum contra jus gentium ſi unius capite tot copiarum manes expiet; ſalviſque legibus poſſe ſe uti ſuo jure; eſto Hipponax iſte antea legatus vicariam tantum antiquiſſimi ducis qui in arce morbi violento æſtu abreptus eſt, in præfecturam ſucceſſerit; cum multarum cædium author, & patrator pariter fuerit Hipponax, hunc cæſorum manes inferias ſibi dari jam poſtulant? attamen ne legatorum, & Regis Hæduorum invidiam incurreret, Divitiaco reſpondit in eo negotio tempore & mora ad deliberandum opus eſſe, neque ſe unquam jure ſuo abuſurum, id non magis ex ſuo, quam procerum, atque adeo Reginæ pendere arbitriis. Et Divitiacus; beneficium Regi Hæduorum

fece-

feceris ſi hunc, quem ſceptri ſui hæredem nuncupavit, & adoptivi loco amplectitur, ſoſpitem remiſeris, prolem enim maſculam vix è cunis egreſſam, cum ſibi Parca quæ parcit nemini, invidiſſet, in hunc unum, quem ſi non genus, ſaltem natura multis dotibus auxit, paternos amores effudit.

Commotus hac voce Archondorix à gemitu ſibi non temperavit, amiſſi nempe filii unici memor, quem Syri, uti conjiciebat, ſuam cœleſtem Deam circunferentes, propter oris præſtantiam abduxerant cum pueris in area regiæ domus colludentem: & filiam unicam ſibi ſupereſſe docebat, quam patria lege regno exclusam dolebat. Injuria tamen accepta illius animum adeo lancinarat, ut ne depoſito quidem odio legatos in patrios lares remitteret.

CAP. VII.

Cum ad iter ſe quiſque accinxiſſet & ad quartum ab urbe lapidem devenisſet, Regi obvia conjux facta virum pro Hipponacte fruſtra deprecatur, etiam expoſito inſomnio, dum Galatea obviam quoque itura triumphum adornat, auditque captivæ ſuæ & fratris ejus ſortem.

INdicto à Rege copiis reditu quiſque geſtire gaudio, vaſa colligere, & laborum tam longo obſidio toleratorum obliterare memoriam. Itaque ſublatis tabernaculis & paratis curribus expeditus quiſque ſe viæ committit. Ariſto inter Archondorigis duces non ignobilis, ſed Hipponacti infenſus in ultimis Regis pene obductam cicatricem aſperitate verborum refricabat, acuebatque ita dolorem, ut vulnus jam in pectore principis recrudeſceret, dum non ceſſabat ejus auribus importuno officio ſuggerere ingentem illam quam Rex paſſus erat in illa biennii obſidione cladem, quam ambitioni, & pertinaciæ ducis obſtinati tribuebat, & vindictam qua poterat arte occupabat.

Interim media in acie, tardo vectus equo, ne hoſti-

les manus evaderet, juvenis incedebat, neque delicatioribus quam viliores Regis miniſtri cibis veſcebatur. Nullus tamen hactenus queſtus illius auditus eſt: ſed vultus ejus præter oris innatas Veneris, oculorum vigorem, & majeſtatem frontis quæ eum nuſquam degenerem probabat, etiam tantæ conſtantiæ notas explicabat, ut omnia fati ludibria, ipſamque mortem deſpicere videretur. Cum autem tertio vel quarto ab urbe regia milliari Rex tantum abeſſet, regium ſibi triumphum adornaturus ad reginam in urbe Auxona, in confluenti Dubis & Araris commorantem nuntium miſit cum epiſtolio, reditus ſui certiorem illam faciente, quatenus illa triumphalem & dignam regia majeſtate pompam ſibi adornaret. Itaque Regina non prolixiorem moram paſſa non ſolum ad omnes miſit ordines, verum etiam lectica ſe ad Regem advehi juſſit, qui in arce amœniſſima aliquandiu ſubſtitit, donec apparatu regio Archond. Auxonam ſe conferret.

Interim Regina, relicta Galatea filia viam ingreſſa fuerat, & lecticam uſque ad arcem in qua diverſabatur Rex, provexerat: jamque in genua provolutam ipſe crexerat amplexibuſque ligaverat ſtrictiſſimis; ſed cum illa Ducem caſtri ad ſe juſſiſſet adduci, ſtupore pene obtorpuit, illum ipſum aſſerens ſe in ſomnis vidiſſe. Tum pro Hipponacte deprecata ut averſum ſenſit ab indulgentia, mariti ſui animum, neque prodeſſe inſomnia in quibus labantem imperii fortunam humeris tanquam Herculeis hujuſce Ducis ſuſtentari, & priſtinam ad gloriam aſſurgere viderat, ſchedula in ſinum juvenis, quem eundem putabat qui ſibi viſus erat in ſomnis, injecta, hunc monitum voluit, ut fuga capiti caveret, & aram alicubi terrarum quæreret. Juvenis Hipponax, affectum quo Regina ſibi conſulebat, ſubito exoſculatus, citra ſuſpicionem omnem ex arce noctu per murum evaſit, & noctis favore uſus

per

per urbes Cis-Rhenanas aſylum quæſiit.

Pompa interim à Galatea ornabatur, jamque miles undiquaque confluens ſub ſignis erat. Aderat Galateæ fida in paucis, & ſecretorum conſcia virgo, quæ & ipſa à Syris mulieribus circumeuntibus oppida, & futura præſagientibus rapta, à triennio, vel ad ſummum à quadriennio redempta fuerat. Hæc tot copias incompoſitas cernens, nam & rei militaris erant rudes, & periti duces aberant, Regi ut adeſſent, aliis plurimis in oppugnatione caſtri cæſis, his dominam verbis occaſione nata compellavit. Ex quo infantem in Hæduorum principis aula, regio ſplendore educatam, quanquam ex mancipe tantum patre ruri nata eſſem, Syræ fatidicæ me in pratis amœniſſimis ad ripam Alizæ amnis cum paribus puellis ſpatiabundam, ceu Perſephonem ex Ennæis campis, rapuere neſcio quid grande ex vultu, & impreſſis manibus lineis augurantes, Regina quæ me ob innatam, ut referebat, elegantiam, & oris veneres iſtinc abduxerat, ſupra maternas delicias me non ſolum habuit, verum etiam in prolem regiam adoptavit conjugii fœdera cogitans mecum, & puero ſibi in ultimis gratioſo, quem Rex & ipſum captus præſagiente illius forma rure abduxerat, ut ſuæ prolis maſculo loco eſſet, cœpi ex illo hunc amare non ſolum ut fratrem, verum etiam ut futurum conjugem; neque ille tanto affectu indignum ſe præſtabat, nam & amantem redamabat, & quibus poterat modis gratiam meam demerebat. Mirareris cultiſſimam amœnitatem ingenii ad regias artes comparati, & creſcentis corporis minime vulgarem elegantiam; ſed & incredibilem cum in equis domandis, tum in tractandis armis ſolertiam, qua cæteros omnes præſtantes ætate ſuperabat: diceres naturam in formando principe inſudaſſe. Quid quod ſaltu tumulos ſuperabat, & natatione trajiciebat amnes? Quod in tauros & leones vixdum

dum adultus audebat congredi, nunquam autem ſine palma? quod in torquenda, aut vibranda lancea tanta erat peritia præditus, ut tres annulos ex priſcâ Gallorum diſciplina uno impetu poſſet inferere? quod nemo peritius arcum nervo tenderet? quod in orbem deſcriptum in muro excuſſis ſagittis rectâ collinearet? aut infixum telum telo frangeret? quod aciem in quincuncem vel in quadrum ſcite inſtrueret? in quo nunc illius opera opus eſſet. Quanta enim induſtria has tuas copias ad ſiniſtram dextramve flecteret, ut cuneos, alas, cornua explicaret, ut uno momento cujuſque manipuli ordines mutaret & ad nutum reſtitueret: ut exercitum totum per legiones,cohortes,centurias,turmas, decurias,quibus ſuos præficeret Centuriones,Vicarios, Signiferos, Decuriones, Magiſtros equitum, Tribunos, Chilarchas, perite ordinaret. Ut circumiret cuneos luſtrans omnia, & circumequitans animos adderet. Putares alterum Bellerophontem Pegaſo inſidentem, nam innocentia morum, & amore pudicitiæ vix erat inferior. Credas ne hunc ruſticum qui non agreſtibus, ſed regiis moribus donatus ſit? an vero imprudentem dixeris Hæduorum Regem quod talem Athletem paternis viſceribus amplexus ſit; & me ſtolidam quæ ſupra fraternos amores eum ſemper coluerim? Cum pater tuus Sequanorum Rex hanc mihi ſpem fecerit, ſtatim atque fœdera pacis ambo Reges inierint, ad priſtinos lares me ipſam remittendi, ſpero meum nomen hoc toto quadriennio ex illius fratris mei memoria nuſquam potuiſſe deleri. Attamen quo jam in loco res poſitæ ſint, mihi non liquet, niſi forte ille ipſe ſit juvenis in defenſione caſtri pertinaciſſimus in quem pater tuus Archondorix omnibus furiis debacchatur. Verum abſit omen.

Arſit ad tot virtutum commemorationem Galatea, & jam invidebat captivæ ſuæ, quod à tanto Heroë potuiſſet

tuiſſet amari. Sed inſinuatos rupit ſermones novus à Rege Archondorige nuncius, qui Galateæ & copiarum profectionem maturaret. Præparatam ergo in lecticam undique patentem virgo conſcendit, & circumcincta optimatum cœtu, inter medias acies vehebatur equis qui interpolati variis maculis, & quaſi pondere ſuo tumentes, lecticam ferebant Attalico ſerico intextam, penduliſque ex auro liciniis fimbriatam. Circumibant proceres decori purpura, auroque aſperi. Singulis armatis par erat amictus; braccæ ſcilicet purpureæ, lineus thorax cum cærula faſcia: criſtæque plumatiles circa pileos Leucophæos volitantes. Interea fugiſſe Hipponactem admonitus Rex tanto arſit furore, ut niſi Regina intercederet, de cuſtodibus actum eſſet.

Jam ſibi obviæ occurrerant copiæ, cum Galatea deſiliens lectica ad patrem contendit, quæ ubi porrectam ſibi à patre manum oſculo tenerrimo preſſit: Rex exceptam curru paternis demulcebat blandimentis, doloremque celabat ſub corde latentem: & præterquam quod exploratores quacunque miſerat qui fugam juveni præriperent, ipſe quoque per viam ab obviis jubebat inquiri. Interim Galatea ſolicitudinem ſuam quibus poterat verbis ſignificabat tam prolixis compaſſa laboribus: ſed Rex faſtu Gallico tumens, nihil præter victorias ſuas & triumphos ingerebat, neque patiebatur ullam de Hipponacte mentionem injici, quin oris & oculorum inconſtantia perturbationem mentis præ ſe ferret. Itaque ſpem vultu ſimulabat, ſed altum premebat corde dolorem.

Cap. VIII.

Hipponax Regem eripit neci ſub larva & ignota veſte latens, mox ipſe cognitus in regia non tanquam vindex ſuus, in vincula conjicitur: ſed hunc ut eripiat Galatea veſtes mutat.

Regi urbem ingredienti plauſus à populo datus eſt tùm propter longam illius abſentiam, cùm propter vectigalium immunitatem ſperatam, quorum ſub mole, oppreſſa plebs jam dudum ingemiſcebat. Verum tantum abfuit ut Rex tributis populum levaret, quin majora propter immenſos diutini belli ſumptus ſuperaddidit, norat enim quantum æris alieni toto illius expeditionis biennio Regina belli cauſa contraxiſſet. Quare nonnulli tributorum, & portoriorum gravitate offenſi, ad inaudita conſilia mentem convertere, & ſui principis exitium meditari. Sic anſa anſam obtulit. In Regem ad venationem intentum cervumque ſimilem æripedi cervæ Herculis, cum purpuratis ſuis ſtrenue inſectantem ſex equites larvati per varios anfractus, & devia ſaltus obliquo itinere irrumpentes tanto impetu advolarunt, ut niſi unus ex illis ſtetiſſet à Rege, hic totum diem herclè homo non fuiſſet. Re vera unus ex illis, in tanto vitæ diſcrimine Regem periclitantem videns, converſus ſubito ad conjuratos, ne progrederentur ultra eoſdem monuit, niſi ſe vellent hoſtem experiri. Quibus verbis commoti in eum unum ſtrictam aciem direxere, quem ſuis armis putabant imparem. Sed in virum non in mulierem inciderant: namque ille Hercules eum furori ſuo immolavit, qui primus Martem auſus eſt laceſſere, & aleam tentare certaminis: alterius brachium tam alto ictu cecidit, ut ineptum ad pugnam redderet. Tres ex ea clade erant ſuper, ad quos frangendos dolo uſus fugam ſimulavit, adeoque à ſe disjunctos retrocedens ferro excepit, & manibus inferias dedit. Ex ea ſtrage ſuperſtitem unum quem bra-

brachio ſauciarat, ad arborem religavit, ut conjuratorum conſilia & authores detegeret. Tum ad Regem Eques larvatus; ſis fœlix, ô Rex, quem Dii per me ſalvum voluere, & ex iſto captivo poſſis authores conjurationis reſcire. At Rex orare vindicem ſuum ſatis amplexatum larva ut depoſita nomen, & genus ſuum ediceret: ſimulque detractum digito ſuo annulum eidem obtulit: quo ille accepto vertit habenas, timens ne à ſuccurrentibus aulicis poſſet recognoſci. Etenim jam plurimi è comitatu ad tumultum concitati, ad Regis periculum ſeſe converterant, ſatis excuſantes, quod hunc ſolitarium dum pertinacem ad fugam cervum inſequuntur, incauti reliquerint. Tum vertentes oculos in prædonem devinctum arbori, & alios quatuor & ipſos larvatos quacunque jacentes ſtupore obtorpuere; quibus Rex pene rigentibus ſubridens, jamque receptis animis conſtantior: ſiccine Regem veſtrum ſub ipſo necis ictu deſtituiſtis, dum ignotus hoſpes munus veſtrum obit? ſiccine in diſcrimine tanto in quo de principis capite agitur paſſi eſtis veſtrum officium vicaria ope præverti? neque plura Rex nimio pudore ſuffuſus: ſed cadavera una cum ſuperſtite graſſatore in curru ad prædam longe aliam præparato jubet imponi, & ad urbem devehi, quatenus detractis larvis à plebe dignoſci poſſent.

Attamen graſſator ille ſuperſtes extorta quæſtione nil occultum reticuit: docebat enim ut quinque nec plures in eam conſpirationem conſenſiſſent: ut ſextus iſte qui Regem neci eripuerat, cum peregrinus eſſet, audito facinoris conſilio, quod in diverſorio ubi hoſpitium delegerat, initum eſſet, præveniſſet eventum, & ſubſidens inſidiis in homicidas inde erupiſſet, ſuffeciſſetque unus ille quinque viris debellandis: cumque Rex arbitrio judicum reliquiſſet reum, ad filiam ſubito ingreditur, neque mora ſtupore novo confuſus pe-

dem prima fronte reflectit, timens ne in novos hoſtes incidiſſet. Receptis tamen animis conſtantior filiam rogat unde inviſus ſibi ille vultus? an Dii una luce omnes hoſtes meos penes me fecere? ſimul jubet cognitum juvenem, quem eſſe Hipponactem non ultra dubitavit à ſatellitio apprehendi: quæſiitque à quo tempore ille juvenis diverſaretur in regia. Et illa, vix ab horis quatuor, agnitus ſcilicet, & exceptus à captiva quæ ſupra fraternos affectus eum amplectitur: ſubditque ignotum eſſe genus, ignotam patriam, necdum ſibi ſatis conſtare qui fons tam ſubito amori eſſe poſſit. Id temporis ſcilicet amoribus captivæ ſuæ qui jam pene in ſororis amores proceſſerant, libenter indulſiſſe. Hinc objurgatum verbis juvenem quod ſe triumphi optimo decore privaſſet, in cuſtodiam miſit. Sed jam delinita Galatea juvenis colloquio, quem jam fortiſſimum Heroëm & caſtri inexpugnabilis ducem eſſe intelligit, & ejus amore accenſa ad genua patris audet ſe provolvere, quæ res infenſum Regis animum ſtatim permovit, repentinæque iræ quaſi ſuccumbens filiam aliquantulum objurgatam deſeruit.

Tunc Virgo abire in lachrymas, verum ubi ambitioſus ille detonuit imber impatientia amoris, dum equitis ſui dotes iterum mente recolligit, & mora dat majores vires illi affectui, inconſulto nemine, ne ipſa quidem captiva cui incipit clam æmulatione occulta invidere, ſexum mentitur, & veſtem ſervitio, atque in turrim in qua ſervabatur Hipponax incauto ſatellitio penetrat, vel ad fati ludibrium parata, & his verbis latentem Heroëm aggreditur: fortuna nobis, Eques fortiſſime, eodem momento flavit, & reflavit: flavit quidem dum mihi minime cogitanti tantæ virtutis Heros tam fœliciter occurriſti: reflavit vero inſolens, cum conſilia noſtra non ſolum eluſerit, ſed & nos eodem pene ictu transfixerit: attamen ejuſdem fortunæ pro-

proterviam dolis evincamus; hanc, ſi nos amas, veſtem indue, tibi haud inhabilem futuram, & mihi me relinque, elabendi modum ſatis inveniam. Nil moror; nec enim opus tergiverſatione: ſic iræ patris, & fati tibi ingruentis furori locum dabis. Simul his in ſecretum ſecedebat depoſitura veſtes, & muliebrem pallam quam ex leviſſimo lino ſubjectam pallio ſecum attulerat, induere parabat, cum hanc ſuaſoriam Hipponax ita excipit: multùm equidem debere me fortunæ meæ intelligo quæ mihi tantum patrocinium ſubornavit virgo ſereniſſima, ſed abſit ut ſervatum mihi ſupplicium tuo capite luas; ſi morior, non per Jovem ingratus obibo. Sed idoneum & factis & verbis tempus erit, & tunc meminero quid tibi, quid Reginæ de me optime meritis ego debeam. Tum ſatis confirmatum abire rogavit. Non leviore deſiderio Hipponactis captiva urebatur, quæ velut incauta in hos laqueos amantiſſimum fratrem injeciſſet, & diu noctuque aſſiduo gemitu, & lachrimis ei parentabat, neſciens tam ambitioſo dolore principem virginem perinde ſecum uri.

CAP. IX.

Haduorum Rex legatos mittit qui Hipponactem adoptitium requirant, aut repetant, ille dum per urbem Auxonam tranſit; ardet ad vultus Galateæ, interea temporis & Hipponax agnoſcitur, & Regis Sequanorum filius aſſeritur, agnoſciturque Olinthia. Rex ſervatorem ac vindicem ſuum porrecto annulo eſſe non dubitat.

NOn ceſſabat interim Regina quibus poterat vocibus regis aures verberare, & animum ſollicitare: etenim, repetebat illa, neſcio quo vinculo me natura huic juveni aſtrictam tenet, quoties in eum intueor, quoties os, genas, frontem, vultum intenta oculorum acie perluſtro, toties unicum filium quem vel prædo, vel immaturum fatum mihi eripuit in memoriam revoco, terrent me pene quotidiana inſomnia.

Inter

Inter hos caſus Rex Hæduorum de adoptivo ſuo Hipponacte nimium quantum ſollicitus legatos miſerat qui eum à Rege Sequanorum mille talentis redimendum rurſus poſtularent: verum quia jam fuga ſe Regis oculis ſubripuerat, vicinas oras uſq; ad Rhenum Hæduorum legatus perluſtrabat, donec Auxonam repetens ſub incognito habitu, & ſpatiantem ſuper Ararim Galateam proſpectans ſubito illius amore correptus eſt: itaque in incerto aliquandiu fuit utrum pergeret iter, an detracta larva genus, & nomen Regi & Galateæ ſignificaret: animum tamen ſuum prius manifeſtandi conſilium fuit. Lucta in Tauros indicta fuit ingenuæ pubi Sequanorum: rogat iſte ſibi ut liceat quamvis peregrino pariter congredi. Confluente plebe fortiter arietatum eſt, & primus quidem ignotus hoſpes prodiens in arenam in Tauri caput geminam fregit lanceam ipſe Manno inſidens; ad jacula mox manum admovit quæ vix quiſquam è turba violentius vibrabat, geminumque inter coſtas intexens proſtrato Tauro victor demum extitit, præmiumque certaminis Smaragdum annulo inſertum, in quo Alcidis & Acheloi, in plures formas verſatilis luctam opifex cælaverat, Galateæ manu quam exoſculatus eſt, etiamnum accepit: tum cœpit in aula eſſe familiaris, & genus ſuum Regi aperiens, quaſi muneris ſibi commiſſi oblivisci. Ego ſum, infit, Sigoveſus ille frater Reginæ Hæduorum, & Belloveſi Regis Morinorum filius qui tui nominis fama, & forma allectus patrios lares deſerui hæres alioqui vaſtiſſimæ provinciæ, amoremque tui noſtratibus anteferens longo itineri me commiſi. Illa Hipponactis amore ſuccenſa memorem quidem animum exhibere, ſed referre quod ſui juris non eſſet, nilque ſe juſſis paternis prævorſuram. Quæ res Sigoveſi animum tam alte lancinavit, ut de fœderibus incundis Regem ipſum adire decerneret.

Dum

Dum hæc geruntur captiva Galateæ ſchedulas ad Hipponactem crebras mittebat, quæ omnium certiorem eum redderent: quæ res cum in notitiam veniſſet Regis cellulam Hipponactis ſcrutari jubet, tradit captivæ cuſtodes. Sed, ô luſum fortunæ mirabilem.. Codicillus in ſinu veſtium ejus repertus eſt cum Sygillo, & Chyrographo Olinthiæ (ſic olim appellatam captivam conjiciebant) quo non ſolum de adventu Sigoveſi fiebat certior, verum etiam alia continebat quæ fidem omnem ſuperaſſent. Nempe illa ſubdebat omnibus inviolabilis amicitiæ ſignis, illuxiſſe dies quibus ſe Dii ſalvos vellent. Sigoveſum adveniſſe hujus negotii cauſa: ſed hunc amore Galateæ faſcinatum nondum legationis cauſam explicuiſſe. Neque omittebat plura quæ ex Mathematico audierat Reginæ inſomniis,& mulierum Syrarum prædictionibus reſpondentia, quibus omnibus non ſolum libertatis brevi recuperandæ ſumma ſpes affulgebat, verum etiam ſumma votorum, & deſideriorum complementum. Annulus pariter una cum codicillis inventus, & cuncta hæc ad Regem delata ſunt. Rex ad annuli antiquam novitatem expalleſcere. Ecquid porro? infit, vindicemne meum putem eum cui fatum ultimum deſtinavi? ô ingratum nimis fortunæ ludum. Hæc ait, & ſtupore obmutuit, pervolvens tabellas & ad omnia pene obtorpeſcens.

Verum admirandi anſam longe aliam Regina obtulit dum ad Regem ingreſſa in comitatu ruſtici hominis; hunc ſermonis paulo ante ſibi expoſiti filum retexere vel ab ovo jubet: ſed prior ita illa. Non te latet, Rex auguſtiſſime, me conjugem tuam tibi maſculam prolem peperiſſe, quam propter quædam portentoſa inſomnia ceu Paridem expoſitam voluimus per hunc agreſtem, & villicum regium; inſomnia autem quibus & victor tui, & tui illius acerrimus hoſtis uſque ad necem futurus eſſes, rata videmus, non ſupereſt dubio,

non

non timori locus. His præmiſſis villicus initiatam narrationem ita complevit. Ipſe ego captus illiciis oris regii pueri exponere quidem hunc timui; verum ne à vernulis veſtris domum meam nonnunquam celebrantibus agnoſceretur, ego vero viderer veſtris refragator imperiis, Conjugi fratris mei circa Hæduorum fines habitantis hunc alendum tradidi, donec ætate maturior poſſet aliqua arte vitæ conſulere: ſed dum puer filium fratris in agros ſequitur, & hic diſperſos aſinos per ſaltum vicinum quærit, à Rege Hæduorum prætereunte, uti aſſerebat fratris filius, raptus eſt, & tanquam proles hactenus habitus: quapropter ex illo hunc à vobis ſegregatum repetendum non duximus ut qui tanto eſſet in hac aula gradu. Itaque cum hunc ſcirem, fama hoc vulgante, neci deſtinatum, Reginam quæ mihi hoc mutui thalami veſtri pignus commiſerat, abſque mora conveni, & totius tragœdiæ ſcenam illi explicui, ne ambo eſſetis parricidii labe inquinati.

Obtorpebat interim Rex ad tot monſtra una concurrentia, dolebatque gaudebatque, & pugnantes invicem motus ſibi mutuis eluctationibus ſuccedebant. Nondum tamen ſat firma fides erat villici ſermonibus. Quod ille cum præſentiret, certiſſimo eam argumento aſſeruit, ſubjecit enim ceraſum ſub cubito ſibi à Regina, dum porrigebatur puer, fuiſſe demonſtratum, quæ res non arduo labore poſſet revelari. Meminit Rex genitalis hujus in puero notæ, in quo advertebat pariter avi virtutem, & lineamenta oris, haud abſimilia, & frontis parem majeſtatem.

Ergo Archondorix mandat Hipponactem è turri detrahi, & ſe coram illico ſiſti; ſubitoque videt Galateam ad ſe prodeuntem, & velut ab aſpectu inſequentis Sigoveſi fugientem. Adeo mentem ejus Hipponactis amor domabat, ut alienum admittens, adulteram ſe reputaret. Admiſſi ſunt tamen ambo in conſpectum Regis:

Regis: captiva autem tanquam honoraria puella lateri Galateæ adhærebat ſpecie officii. Dumque variis ſermonibus hora fallebatur, educebatur è cuſtodia Hipponax qui ſe ad mortem rapi æſtimabat, immutato tamen vultu animi conſtantiam indicans, eaque qua ſolebat Reginam ſibi propitiare frontis ſerenitate coram Rege ſiſtitur. Perculſit illico præcordia conjugum occultus quidam affectus, qui vix diuturniorem moram eſt paſſus: eocirca paululum à reliquis ſeductum juvenem dum Rex intentiori luminum acie intuetur, hæretque in hoc obtutu defixus, & ſimilis vaticinanti, Regina jam quaſi materno affectu eum proſequuta & affata liberiori genio auſa eſt manum ejus contrectando ſintheſim tantillum reducere, & quaſi perfunctoria familiaritate ſub ejus brachii cubitum manu irrepens Dii, Deæque! Ceraſum paululum prominens contingere. Tactui manus fidem oculorum adjicere voluit; probatoque augurio, Regina vix ſui compos Regem ad intuendum cubiti ſui impulſu ſollicitavit, & diutius maternos æſtus cohibere non valens, juvenis ſatis ſtupeſcentis in collum irrupit, etſi præ gaudio per intimas ſerpente medullas hactenus muta, irrupit mox & Rex de prole ambigua jam nihil dubitans, & ſtrictiſſimis ligatum amplexibus ſæpius progeniem ſuam, unicum ſuum jam reviviſcentem appellavit; bis vitam ſibi ab eo redditam exclamans. Tum Regina rurſum hunc maternis ulnis complecti, & pene uſque ad livorem oſculis premere. Stupor interim non minus præcordia juvenis quam Galateæ, Sigoveſi, & captivæ honorariæ invaſerat. Aderat & villicus qui rem geſtam penitus elucidans, noctem hanc quæ tot animos obnubeſcebat confeſtim excuteret. Monſtrata pariter ſigna genitalia, ceraſum, ancipites animos confirmavit. Jam Galatea pudore ſuffuſa ad fratrem tamen accurrere, & mollioribus impetere

oſculis nec non caſtiſſimis vincire amplexibus. Neque leviori rubore Sigoveſus perfundebatur ſuæ jam legationis memor, cujus oblivionem indomitus in Galateam amor quaſi guſtata Loto, inſeverat. Hipponax ad conſpectus Sigoveſi mutuo ſtupore captus erat: ſed Legatus excuſationes prætexens quaſi abeſſe hunc putaſſet, lætitiæ communis participem ſe monſtrare. Una captiva ſupererat, quæ tùm pudore modeſtior, tùm contrariis turbata motibus, & velut in luce adhuc caligans, ſpemque inter & metum poſita totius ſcenæ ſpectratrix erat, exitum expectans. Sed Hipponax receptis animis jam conſtantior, ad pudibundam virginem advolavit, & arctiſſimis illam amplexibus, oſculiſque exhilarans hæc auribus illius inſuſurrabat, jam es mea, chara Olinthia, jam es mea; neque tibi æmula, neque mihi æmulus ultra poteſt eſſe.

Tunc Regi ſcire placuit, unde tanta illa in captivam benevolentia: unde illa ſibi nota eſſet quam ex mulieribus Syris filia Galatea redemerat, & cujus ignotum genus eſſet? Hipponax Regi ut ſatisfaceret, raptim de ea diſſeruit, quam mutuo ſcilicet affectu primam ætatem in aula Regis Hæduorum ſimul traduxerant ambo adoptitii, ambo pene pares ætate, ambo fraternis moribus una converſati, imo ad nuptias ſimul incundas à Rege Reginaque deſtinati: denique ut illa dum inter coævas puellas colluderet circa Elizam amnem à Syris mulieribus rapta nuſquam ſibi ex illo viſa fuerat, ita ut irriti forent exploratorum vicina loca ſcrutantium conatus vanique labores; eam porro vocari Olinthiam ex aviæ Reginæ cognomine: patrem ſe orare ut non antiquas illas neceſſitudines, & à teneris pene unguiculis enutritum amorem mutuum ullo conſilio frangeret.

Verum longe alia cura Regem ſollicitabat; dum reſtituit nimirum geminam patrocinii præmium Hipponacti

ponacti filio (ſic cum Hæduorum Rex ex nomine unici filii qui è cunis vix egreſſus, forte cum in ſolario nutrix ambulabat, & puer primos gradus conabatur, impingens in offendiculum ex alto in humum incauta nutrice præcipitatus fuerat, voluit appellatum,) ecquæ cauſæ eum impuliſſent ad ſe contra graſſatorum manum defendendum, maximè cum ei non eſſet dubium quam hoſtiles eſſent ſuæ in eum inimicitiæ, quam avidus ultionis animus.

Ergo Hipponax totam conjurationis ſeriem à capite orſus edocebat uti ipſe hoſpes in diverſorio audiſſet Auxonates quoſdam qui inter Cyphorum harmoniam poſt jactatas ultro querelas in necem principis omnes conſentientibus animis conſpiraſſent, ut fruſtra à ſe deterriti ad conjurationem ſe accinxiſſent, ut ipſe inſidens & in inſidiis armatos opperiens, in eos demum numero fortes impetum feciſſet, & propitio Jove victor Rege ſpectante factus eſſet.

CAP. X.

Olinthia aſſeritur filia Regis Hæduorum, & Hipponacti traditur conjugio, Galatea vero Sigoveſo. Et hinc fœderibus & perpetua paci anſa præbetur. Completa narratione cœpit invidere Theopompus tanta virtuti quam æmulari non detrectat.

ARchondorix Sequanorum Rex ex conjugis ſententia nil movendum ratus, donec Hæduorum Rex qui Hipponactem & impendio amabat, & hæredem Regni dixerat, de omnibus certior factus eſſet, Legatum remittendum cenſuit. Itaque Sigoveſum acceſſens poſtquam Galateam jam non renuentem nuptias, ei ſpopondiſſet cum donis, & promiſſis ad Regem Hæduorum remiſit, rogans ut de tota tragœdia nihil prætermiſſum vellet; cum autem luberet, ſe & Hipponactem communem filium, & Olinthiam redditurum aſſeverans.

Et jam Hæduorum regiam Sigoveſus attigerat; cum Rex tam prolixa mora ſtupefactus cœpit percontari, unde moræ tam diutinæ? Sigoveſus cuncta ordine edifferens & Regem & Reginam adeo ſtupefecit, ut uterque vano præcinctum ſe inſomnio crederet: neque ſatis ſermonibus fidem adhibuiſſent, quin potius verba dare Sigoveſum, tegendi cauſa exitus legationis crederent, niſi dona regia à principibus Sequanorum, ab Hipponacte, atque Olinthia, eaque nota recepiſſent. Reliquum lucis cum nocte vix ſuffecit gaudio per intimas medullas inſolitum in morem ſerpenti; neque vox, neque conſilium ebriis gaudio animis ſuppetebat, donec elapſa nocte, & poſtera luce reducta Rex Reginam ita alloquitur: Dii bene qui omni ſpe dejectos jubent reſpirare: ecce revixit gemina proles adoptitia, & nobis pariter vivendi copiam unâ cum illis Dii concedunt. Quid ſupereſt niſi ut fœdera iciantur? retulit Regina; legitimus fuit ergo ille amor quo Hipponactem & Olinthiam deperibas: ego cum os videbam, cum frontem intuebar, conjiciebam indolem minime ruſticam in noſtro adoptivo. Neque puta, Rex & conjux, Olinthiam magis degenerem: quid enim in illa non regium, & dignum Hipponacte? imo quid indignum in ea tuo genere? tua eſt mihi crede, tua inquam eſt Olinthia; hanc tibi & ex te peperi, neq; jam ibo inficias. Excitatus ad hanc vocem Rex ſubito interfatus excepit: nimirum? nimirum, retulit Regina, dum expeditionem in Teutones proſequebare, ſic me gravidam reliquiſti, ut poſt nonum tantummodo menſem fœtum hunc in lucem ediderim: timui ſcilicet ne violatos thoros mihi objiceres, unde illam puellam in mapalibus tandiu enutritam volui, donec paulo grandior à nobis ejus veneribus captis in regiam abducta eſt, & filiæ loco habita. Sed & ipſæ vultus lineamenta fidem hujus rei facient: quam enim à me, quam

à te

à te vix diſpar. Quod non expectas ex tranſverſo fit, & ſuper nos fortuna negotium curat. Apes ideo pungunt, quia ubicunque dulce eſt, ibi & acidum invenies. Quod hodie non eſt, cras erit, ſic vita truditur.

Excepit Rex; nequaquam recte faciet qui cyto credit. Sed interim cum ventis litigamus: nos magis luce craſtina, ubi aurora diem revocaverit quid prohibet quin viæ nos committamus, dumque rheda vehemur ad Sequanorum fines, Sigoveſus frater legationi coronidem poſiturus, curſore equo antecedens Regem Archondorigem adeat, hunc invitet ad fœdera.

Non hæc ſæpe Sigoveſo repetere oportuit, utpote qui Galateæ amore jam pene elanguerat. Itaque craſtinam lucem non expectavit; ſed dicto cytius equos Aſturcones jubet adornari. Demum poſteræ diei aurora enaſcente Rex è ſtratis corpus proripit, expeditoque jentaculo Gallico, dum Regina mundum muliebrem induit, regiaque pompa raptim comparatur, ineunte pene luce Rex & Regina cum aulico comitatu viæ ſe committunt, & intra dies paucos in villam inter Matronæ & Sequanæ fontes ſitam perveniunt, necdum effluxerat biduum cum Rex & Regina Sequanorum comitante purpuratorum grege quaſi ad condictum præſto ſunt: itaque Reges mutua ſalutatione perfunguntur. Sed ad primos congreſſus Hipponactis, & Olinthiæ cum Rege & Regina Hæduorum pene omnis conſtantia excidit attonitis. Mox ſtupore levato proceſſum ad oſcula & amplexus uſque ad livorem repetitos.

Tunc de fœderibus pacis actum eſt, quorum multiplex Hymenæus aſſertor eſſet. Ideo multiplicata auſpicia & victimæ, quarum in extiſpicio abunde litatum cum eſſet, annuentibus Regibus, conſpirantibus omnium votis Galatea Sigoveſo in conjugium data eſt, pro dote autem vaſtiſſimum Belgarum imperium,

 quod

quod à patre jam annis gravi accipiebat, à Rege vero Sequanorum centies mille talenta aurea. Accepit autem Hipponax Olinthiam pacto in dotem utrimque regno Hæduorum, & Sequanorum. Jamque decennium totum (inquit Aſtioriſtes) ex illo effluxit, & qui tibi equum hunc geſticulatorium dono miſit ipſe ille eſt Hipponax Hæduorum, & Sequanorum Rex, virtute ſane, præſtantia, fortitudine, elegantia morum, ſed imprimis liberalitate, quæ regiæ dotes ſunt, nulli inferior.

Theopompus ad narrationem parentis non illepidam geſtiit, & gloriæ ſuæ æmulo cœpit invidere tantum decus, patrique Aſtioriſti retulit, cum adultus fuerit Theopompus, nullam Hipponactis vel Sigoveſi ſuperfuturam memoriam; priſcorum Heroum ſe æmulum fore, nihilque fuiſſe tam auguſtum quod ad ſplendorem ſuum (uti ad Solis radios minora ſidera) non conniveat. Delectatus Aſtioriſtes ea ſpe quam de ſe non levem puer concitabat, ſimul accumbenti Theandro arriſit, omnibus convivis uno conſenſu Theopompi virtuti initiatæ gratulantibus.

CAP. XI.

Inter convivandum carmen cecinit puer non ingratum, audiitque Theop. canendi cupidus Regium eſſe audire canentes, non vero canere.

DEductum erat ad bellaria convivium, cum prodiit puer honorarius, & concentu gratiſſimo cytharæ junctæ voci & menſis condimento fuit, & convivas recreavit. Inter alia autem argumenta placuit illa Muſa quæ raptum Nymphæ Araris à Centauro Rhodano ita explicuit:

Qua nitidis Sol exit aquis, qua Sequana matrem,
Seque fugit, niveis Nais taciturna Sororum

Tentat

Tentat abire choris molli pede: namque latentes
Occultura dolos greſſu jam fertur inerti
Naias, & patrios gaudet liquiſſe penates
Longinquas viſura plagas. Aſt ecce citatum
Centaurus greſſum per ſaxa minantia præceps
Conglomerat Rhodanus: librato pondere corpus
Nempe gigantæos artus & robur adæquat.
Eſt Ixionidi craſſum caput, oſque furentum
More boans; quadrupes reliquum facit; aſperat ingens
Criſta caput: villoſi armi; cervixque jubarum
Turgeſcens horrore riget; ſed pectora ſetis
In Lapithas ſæviſſe putes, nam pulvere Martis
Oblitus imbutas multa fert cæde ſagittas.
Haud tamen incolumis manſit, nam læſa ſiniſtra
Vix dum flexibilem laxatis funibus arcum
Suſtinet, at dextro manet hæc innixa lacerto.
Hoc habitu per iter reboans (dum voce viator
Horriſona latitat fractus) properabat ad arces
Lugdunenſis agri pedibus ſuffultus equinis.
Huc utriuſque fuit curſus. Centaurus ad albam
Cervicem ſtupuit Nymphæ: ſtupuitque viciſſim
Naias, immenſam Centauri in corpore molem.
Titanum, veterumne putet genus eſſe gigantum?
Quippe videt capitis molem, duplicemque figuram,
Brachia & effuſis horrentia corpora villis.
Sic præceps fugit ex Lemano. Tanto obvia monſtro
Nais Arar placuit: Rhodano tamen una furenti
Occurſare timet, quamvis onerata ſagittis,
Termodoonteæ pharetrâ, parmâque catervæ,
Impar Centauro retro veſtigia torquet
Cæruleis aſſueta choris; verecunda pudori
Nempe cavet; paulumque hæſit conterrita Nais,
Continuitque gradum: Rhodanuſque hæc intonat ore;
Serviles depone metus ô Nympha, ſororum
Dilectus ſum namque choro, ditiſſimus amnis

Navigio, Rhodanuſque vocor; Centaurea mentem
Forma, nec hirſutum deterreat ilia corpus.
Perge age, nympha precor, vanos ſeclude timores.
Da tantum da nympha mihi quibus orbis ab oris
Veneris, & quo te ducit via? Lentior hæret,
Namque repentinus vocem præcluſerat horror,
Donec depoſita demum formidine fatur:
Lingonicis oriunda plagis, Centaure, receſſi
Thetydos inviſura domos; udiſque ſororum
Naiadum ſecreta choris ſum lenta decoras
Cum glaucis Nerei natis actura choreas,
Auditura ſonos dulces, Tritona canoro
Ludentem lituo, dum ſe ſuſtollere crebro
Ad numerum ſaltu geſtit; quem deinde ſequuntur
Nereidumque chorus, Phorcique exercitus omnis.
Nomine dicor Arar; ſed quam gravis intima rodit
Corda dolor dum ſponte ſinu diſtracta ſororum,
Sola per ignotos erro mœſtiſſima campos
Tarda gradu, defeſſa viâ: non Matrona ſola eſt
Fit comes Alba, comes caſta fit Sequana nympha.
Excipit hanc Nympham Rhodanus Centaurus, & ore
Blandiloquo teneros inſpirat in aure ſuſurros:
Ne fuge, Nympha, meos affatus: vocibus aurem
Porrige, quæſo, meis: Alpinis montibus ultro
Delapſus, propero per Saxa citatus eodem
Tramite, fluctivagas dum luſtro Thetydos arces.
Iſthuc præcipiti greſſu feror; ampla nec uſquam
Me liquidis Lemani retinere palatia campis,
Non lepidæ potuere urbes. Te quando viarum
Longa fatigavit ſeries; attingere pigro
Vix potes inceſſu metam: mea (namque licebit)
Terga ſubi; poteris (nec te ſpes irrita fallet)
Paucos ante dies portus ſpectare cupitos.
Aſſentitur Arar Rhodano, mox terga rogantis,
Scandit Nubigena, raptum meditantis ad arces

The-

Thetydos; hinc rapido glomerat veſtigia greſſu:
Nempe amor eſt nympham thalamo ſociare jugali:
Sed cum ſemifera conſortia jungere vitæ
Nympha timet: rapiturque tamen qua tardior ante
Ad juga, virgineos in montibus egerat annos.
Vix aliter pulchræ trux perfida terga maritæ
Obtulit invitans Neſſus: trajecerat amnem
Centaurus, raptumque dolis jam plenus iniquum
Mente coquit: rapit invitam, ferit ungula campum,
Conglomeratque gradum: ſenſit tamen Herculis iras.

Sane ſuavior omnibus bellariis concentus ille cum carmine viſus eſt convivis, imprimis vero Theopompo qui tam ſuavi melodia non mediocriter delectatus, & modulandi pariter, atque ludendi deſiderio cum teneretur, hunc Aſtioriſtes pater ita arguit. Symphoniacos pueros alere, atque audire regium eſt quidem, fili; modulari autem, ac ludere, abhorret à ſceptro: Regum eſt enim regere civitates, leges populis dare, frænis cohibere vitia, virtutibus præmia indicere: tuendis regni finibus, aut protegendis ſubditis, juſtiſque de cauſis prælia decernere; alias ad pacis conſilia mentem convertere. Neque plura loquutus eſt donec menſæ quiſquiliis, & linguis volatilium unâ congregatis, & in ignem projectis Mercurio libatum eſt, & vina quiſque coronans Deos iterum quiſque ſalutavit Galliarum præſides, nec non indigetes, heroëſque, & quotquot virtus cœlo conſecraverat.

CAP. XII.

Quæritur utrum ſatius ſit domi, an publicis in ſcholis rudimenta artium liberalium ponere.

SOluto convivio, remotiſque menſis Rex Aſtior. conſeſſum talibus verbis aggreſſus eſt: ne vos ultra lateat cauſa quæ vos ad convivium, & conſilium hoc

evocavit, paucis nunc dicam quod ſentio, & reor faciundum. Non ignoratis, mei proceres, priſcam apud Gallos ſemper invaluiſſe conſuetudinem, ut pueros ſuos procul à ſe alendos, ingenuiſque moribus atque artibus inſtituendos mitterent ſtatim atque infantiam exuiſſent; nec niſi cum adoleviſſent, quo munus militiæ poſſent ſuſtinere, palam ad ſe redire paterentur: nam filium in puerili ætate in publico conſpectu patris adſiſtere turpe ducebant. Ab illo more herclè laudatiſſimo degeneri eſſe mihi non placet, nec optantem ullo modo deceret; & quamvis jam ab anno avulſum è materno ſinu communem filium, & unicum genialis thalami pignus Theandro noſtro commiſerimus educandum, rariuſque ad oculos noſtros ſecretus à nobis puer admittatur, tamen, quia mollior illa principis educatio videretur, in alienas & longinquas provincias hunc dimittendum operæ pretium duco, donec grandior atque robuſtior in conſpectu parentum ſiſti dignus habeatur. Tu quid cenſes, mea Argenis?

Et illa perorantem ita excepit: Mihi neque probabitur unquam mollior ille quam par eſt, parentum affectus in liberos quos à ſe diſtrahi non ferunt, non mecaſtor, dilecte conjux, non ſi à parentibus fato præcoce raptis nunquam videantur. Scilicet affectus ille quo ſtrictiſſime liberos ſuos nullius virtutis compotes ſed adhuc brutos parentes amplectuntur ab ipſa ratione quæ naturam debet vincere, prorſus deſciſcit, quare nec egomet à more majorum vel lato ungue diſcedendum rata; cum amor ille mihi legitimus videatur, Theopompum noſtrum ſemoveri à me libenter patiar, donec promendi ingenii capax, aliquod virtutis ſpecimen poſſit exprimere: veri & paterni amoris argumentum eſt, ſibi hac in re crudelem eſſe, neque ingenito hoc affectu abripi: amor autem legitimus fuerit, ubi dignos qui amentur, eos agnoſcimus, tunc eos

amplecti, & veluti dignam parentibus virtutem in eis revereri, atque ſuſpicere: tunc duce ratione liceat ferri ad paternam in eos pietatem, cum ſuis facinoribus, & ſua virtute genus ſuum illuſtrant. Numquid inſulſum eſt parentes nugis puerorum, & ludicris geſtis delectari, vel cum eis in arundine longa equitare, & inſtar illorum qui ſimiorum gannientium ſpectaculo ſummam capiunt voluptatem, ſic in his puerilibus liberorum nugis ſummum votorum poſuiſſe. Juvat itaque pro avito more liberos è paterna domo removere donec & maturior ætas, & diſciplina prolixior probandæ parentibus ſuis induſtriæ capaces eos, & ad arma, regendoſve populos effecerint præceptorum manu excultos, & cum tempore ad ſumma eruditis, ne paternis in focis molli otio langueſcant,& fœmineum in morem emolliti vel infamiæ labem familiis inferant, vel omni mollitie diffluentes ſe ipſos cæteris mortalibus deridendos propinent. Eſt enim otium omnium liberalium artium atque virtutum noverca, vitii fomes, fatale hominis exitium, ita ut quotquot mala in eum inundant, atque depluunt, pene omnia ab otio tanquam à proprio fonte ſcaturiant: quemadmodum enim ferrum quod non tractatur rubiginem contrahit; & ſicut aqua torpens tetram mephitim exhalat; ſic animus labore non excultus, torpore languido diſſolvi ſolet atque deficere. Hæc Argenis animo ſane minime muliebri.

Tum Aneroëſtus qui ad id conſilii fuerat à Rege invitatus rogante Rege tertias ita tenuit: certum eſt & citra omne ambiguum in ſcholarum publicarum umbraculis longe à parentum blanditiis, magis quam domi, & paternis in focis utilius eſſe ſtudium litterarum, aut cujuſcunque diſciplinæ, majoreſque in pueros fructus emanare jam olim à majoribus animadverſum. Non eſt tamen diſſimulandum eſſe nonnullos,qui ab hoc prope publico more privata quadam perſua-

ſione

ſione cum diſſentiant, ad eam duplici ratione ferantur ſententiam, alterâ quidem quaſi moribus liberorum magis conſulentes, ne hi ſcilicet pellecti coævorum lenociniis per abrupta vitiorum abrepti expectationem de ſe concitatam fallant. Altera vero, quod longe liberalius tempora ſuâ præceptor uni ſit impenſurus, quam ſi in plures partiatur. Et plane prior cauſa gravis illa eſt ſi liberalibus quidem diſciplinis ſcholas prodeſſe, moribus autem nocere conſtaret: ſed iſta nequicquam maxime in principe qui præter communes magiſtros, aliquos alios etiam ſibi addictos, & non ſolum ſtudiorum provectores, verum etiam morum cuſtodes, demum Argos & Chirones habiturus eſt. Corrumpi mores in ſcholis putant; ſed domi quoque; cujus rei plura ſunt exempla quam conſervatæ ſanctitatis: nam & poteſt eſſe turpis domeſticus ille præceptor. Adde parentum ſocordiam aut incuriam circa mores liberorum, adde otium & inſanum parentum amorem, adde vernularum illecebras & perverſum comitatum: porro quid non adultus concupiſcat qui in purpura enutritur? mollis illa educatio quam multos tranſverſos egit! aſſueſcendum à puero ei cui in media luce vivendum non illa ſolitaria, & umbratili vita pallеſcere. Verum excitanda æmulatio, nam etſi ambitio vitium videatur, attamen plerumque ſemen virtutis eſſe ſolet. Deinde cum proferenda ſunt ſtudia, caligat in Sole, & omnia nova offendit qui ſolus didicerit quod inter multos evulgandum eſt: in ſcholis audiet multa in dies probari, multa corrigi: proderit alicujus objurgata deſidia; proderit laudata induſtria: turpe ducet cedere pari, pulchrum ſuperaſſe majores. Et ſic paulatim accreſcere puer, & exire de gremio, ac diſcere ſerio incipiet.

CAP. XIII.

Quæritur an pluribus, & quibus maxime diſciplinis Regius puer debeat inſtitui.

CONſpirantibus in eandem ſententiam omnium animis quæſitum deinde quibus maxime ingenuis artibus & qua in plaga vacare principem oporteret. Optabat enim Rex filium in omni arte liberali eſſe perquam apprimè verſatum & exultum, neque ſolum callere linguarum omnium quas alit Europa varietates, non modo ſuaſoriâ excellere; verum etiam Siderum curſus atque defectus; ſitus, intervalla locorum, moreſque populorum, ac principum potentiam & affinitates noſſe; in omni palæſtræ certamine primas tenere. Et quoniam apud Phocenſes noſtrates vigent Academiæ in quibus omnes artes excoluntur, ibi Theopompo noſtro rudimenta veræ lucis, & juſti regiminis ponenda eſſe autumo.

Ad hæc Theander recte mones, Rex auguſtiſſime, verum quis omnes ſimul artes complecti poſſit, & diverſis mentem aſtringere? numquid timendum ne confundatur animus, ac fatigetur tot diſciplinis, variiſque ſtudiis; ad quæ nec mens, nec corpus, nec dies ſufficiat? & quamvis hæc omnia patiatur ætas robuſtior, tamen annos pueriles onerare quis æquum putet?

Imo retulit Rex: quis non obtundatur ingenio, ſi per totum diem magiſtrum unicum audiat? mutatione recreamur in artibus ingenuis non ſecus ac in cibis quorum varietate ſtomachus geſtit, & pluribus minori faſtidio alitur. Tuo tamen judicio, mi Theander, cuncta remitto.

At Gobrias non ita probabat ut princeps in ſcholarum umbra in neſcio quibus argutiis ſuperflui acuminis conſeneſceret, adeo ut in cæteris ingenia caligarent,

rent, ſed augurandi in populis motus, & tempeſtivis remediis eos occupandi ſcientiam prævalere docebat.

Reſumit Theander: qui principes ſine litterarum præſidio vivunt, ſæpe ad alterius nutum regnum coguntur adminiſtrare. Equidem hunc principem abſolutum putabo qui ad rempublicam ſcientiaſque natus ſit, & formatus, non tamen inſtitutus in argutiis umbratilis ludi, aut argumentis Philoſophiæ ſe ipſam torquentis, neque in poëſeos numeris; ſed in veterum monumentis, condendis legibus, regendis in pace populis, denique principum & populorum moribus quatenus ex variis eventibus diſcat ſapere: dum enim in ritus peregrinos intuebitur, quæ inde placuerunt, in ſuos evehet, quo poſſit condere civium mores, & patriam firmare conſiliis. Prudentia ſcilicet virtus unica eſt qua conſtituuntur, augenturque reſp. Illa autem ab eventu rerum procedit, & eventus non niſi ab hiſtoria, aut ab uſu dijudicatur: ſed brevior vita eſt; igitur hiſtoria pervolvenda, quam non ſolum ut teſtem temporum, & magiſtram vitæ; ſed velut coacervatam ex omni parte ſapientiam ſummi Reges filiis ſuis impenſè commendarunt.

Sed quoniam non ſolo litterarum uſu fulcitur æternitas, quaſi ab omni oblivionis injuria ad publicam lucem uni veterum codices res dignas memoria vendicent: imaginibus etiam artes, molibuſque viguere, quarum uſus à cunis orbis hactenus invaluit: Neque melius de humana gente Mercurius, Cadmus, Palamedes olim meruere, quod ſonos vocis innumeros paucis litterarum notis terminarunt, ad viros illuſtres conſecrandos, quos ſua virtus in faſtis deſcripſerit. Neque majus ſibi apud poſteros decus peperere illi qui grammaticæ implicatos canones ad certiorem annalium notitiam ſunt auſpicati, quam primi illi mortalium qui ignoto communis ſtyli uſu hieroglyficis, & columnis

lapi-

lapideis rerum geſtarum, inventarumque diſciplinarum compendia inſculpſere ad poſteritatis nunquam perituram memoriam traducenda.

Placuit coronæ ediſcendæ, & puerorum animis facilius inſerendæ hiſtoriæ ejuſmodi formula per tabellas: hoc enim artificio memoriam putavere non mediocriter adjuvandam. Rogavit autem Rex enixè Theandrum ut hujus ſuæ artis periculum faceret.

Imo, retulit Theander, ipſe Theopompus tabellas atrii illius quo aſſuetus eſt, ſi lubet, Regi, totique conſeſſui, elucidet, & excidio Ilii repetito quaſi ab ovo, ex cineribus illis maximorum imperiorum ducat origines. Datur hæc antiquitati venia, ut miſcendo humana divinis primordia imperiorum auguſtiora faciat. Itaque facta poteſtate loquendi Theopompus cœpit ea quæ à chariſſimo præceptore audierat propoſitis tabellis ſcitè, dilucideque enarrare.

CAP. XIV.

Trojani excidii hiſtoria ab ovo explicatur in Tabellis.

HAs quando jubes aug. Rex, quas artificis manus genuinis coloribus adumbravit, diſpoſitas in atrio domus tabulas ordine profero, & docto penicillo deſcriptas hiſtorias ex Theandri noſtri diſciplina ſic expono. Sit ergo

Tabella Prima.

In qua Æſonis frater Pelias, qui quondam in Theſſalia principatum tenuit docta manu exprimitur: nam is veritus ne ab Jaſone Æſonis filio, clientelis potente, ſolio deturbetur, rapiendi apud Colchos velleris aurei vehemens ei deſiderium impreſſit. Quod ille conſilium minimè detrectavit, ſatis gnarus in eo vellere quod Phrixus Helleſponto trajecto eo loci traduxerat, latere

tere arcanam Philoſophorum ſapientiam, & theſauros innumeros auri. Extructa ab Argo artifice ſolertiſſimo digna tanta fortuna navi, totam Græciam rumor iſte invaſit. Confluxere ad expeditionis ſocietatem Theſſali principes, & Achaici, expeditamque armamentis navim ad Simoënta admoventes Deos adoravere Phrygiæ indigetes. Perculſus eo rumore Rex Ilii Laomedon, qui commercium nullum cum Græcis admittebat, ad portum delegat qui à ſuis finibus illos arceant: ſi ſecus faxint, Regem adfore qui valida manu compeſcat prædonum audaciam. Argonautæ potentioribus cedendum rati ſolvunt è littore, Colchos quærunt, expugnatiſque cuſtodibus Jaſon ope Medeæ latens in Campo Martio vellus obtinet. Præda dives curſum remetitur in patriam, comite itineris Medea, & fruſtra reclamante patre illius Aëta.

Tabella Secunda.

Hercules unus ex Argonautis iniqua mente ferens inuſtam ſibi, ſociiſque contumeliam, Caſtorem & Pollucem, Telamonem & Neſtorem, alioſque principes dictis aggreditur communis expoſtulator injuriæ, & ad ultionem accendit, utpote eodem vulnere laceſſitos. Scribuntur copiæ, claſſis comparatur quam ad Sigæum per noctis illuſtris ſilentium applicant: penetrante regiam famâ ſuccinctus celeri equitum ala Laomedon à fronte obvios adoritur, dum Alcides incauto Rege expugnat Ilium, qui mox gradum reflectens Regem cædit. Telamon vero quia in urbem per ruinam muri adrepentibus anteſignanus fuerat Heſionem Laomedontis prolem præmium virtutis ſuæ retulit. Coacto Priami conſilio legatur Antenor in Græciam repetendæ cauſa Heſionæ: quod cum in irrita cecidiſſet, Alexander Paris ultro legationi ſe obtulit obeundæ, & quidem cum fœnore. Is cum olim funeſto portento

ter-

territis parentibus imperio Priami eſſet expoſitus, Hecubæ vero infantis emollitæ veneribus maternâ curâ inter agreſtes educaretur, indicto Agonali certamine, omnium, atque ipſius invicti Hectoris victor extitit; qui dum indignabundus in palmarem ferrum ſtringit; Alexandrum Paridem præferentem illico crepundia & germanum agnoſcit, & in imperii partem recipit, facem futuram Imperii.

Tabella Tertia.

Hic Alex. Paris cum eſſet mollis ac Phrygiæ indolis, Helenæque forma pellectus, revocat in mentem promiſſum Veneris, & coactis in conſilium principibus ad repetendam Heſionem ita explicuit.

Dum paſtoritiam in monte Ida vitam agerem paterna extorris domo; & per Solis æſtum gregem in ſupercilium montis ſubduxiſſem, quem Apollo inter homines ſi rurſum viveret ipſi Parnaſſo prætuliſſet, (nam ibi Zephyri gratiſſime errantes placide manantis rivi loquacitatem levi murmure interrumpebant) ego ſub Myrto quæ in immenſa ſpatia ramos porrexerat, Jovis & Thetydos amores meditabar, aqua tamen abſtinui, & tam leni concordia ad vocem pulſabam reſonantes Cytharæ nervos, ut levem ſomnum concitarem mihi ipſe Mercurius; tum demum defatigato brachio cytharam demiſi in terram; connexiſque pedibus & dextero cubito genibus impreſſo ſopore victus ſum.

Videbam in ſomnis coactam Deorum turbam ad Pelei Thetydoſque nuptias, nuptias utique fortunatas ſi una diſcordia abfuiſſet. Verum hæc Dea non invitata ſolerter irrepens aureum malum quod inter Heſperidum pometa ſelegerat, in medium cœtum projecit, tot contentionum argumentum. Hujus enim pomi fulgore captas, Junonem, Palladem, & Venerem, ſed ipſo imprimis titulo, *Detur Pulcherrimæ*, judice

 Jove

Jove inter ſe committet. Jovem ergo arbitrum adorſa Juno ſic perorare mihi viſa eſt.

Orta inter me, nataſque tuas lite de præmio formæ (maxime Deum atque hominum Rex) ad tuum tribunal advolo, ut quod tam impenſe efflagito, abs te eliciam; quod mihi non denegaveris illæſa virtutis tuæ fama. Temere audeant illæ Deæ ſollicitare venuſtatis præmium. Atqui ſi neminem præter te addecet in thalami ſociæ delectu non aberrare, quæ politior aut elegantior tua Junone eſſe poſſit? quid ſi jactabo me ſororem & conjugem tuam? quæ duo extra communem vulgi Deorum ſortem mirum quantum me attollunt. Neque Pallas, aut Venus de pulchritudine poteſt contendere, niſi officiendo honori tuo, ac meo; neque tu alterutri lauream cedere, niſi conjugi tuæ earum formam prætuleris, quam ſtatim in miraculum trahent.

Mox aſſurgens Pallas vultu inter blanditias & fortitudinem medio, ſi me amas, infit, optime pater, nullam Dearum augebis hoc formæ præmio, mei merentis injuria. Honos enim iſte me addecet æquiori jure quam Junonem ſeu Venerem, quæ pudorem virgineum, verum & ſolum decus faſtidioſo deſpicientes nutu, ſibi etiam arrogant quod plures Deos ſuis partibus ſtudentes habeant. Sit tibi Juno & ſoror & conjux: Venus titulos gnatæ, & thalami tui furta jactitet; ego vero nullius unquam adulteri ſerviſſe libidini; ſed ultimo Deorum ſacramento votum pudicitiæ firmaſſe glorior. Merum commentum eſt, & inuſtum honeſtæ fronti meæ convitium claudi Erictonii me eſſe matrem, aut loripedis Mulciberi infame ſcortum. Virgo ſum & hanc pudoris gemmam illibatam ſervabo, quæ me intus & foris præſtantem forma efficit. Si commendatur generis claritas? Quæ uſquam Dearum juxta mecum de cerebro tuo, abſque ullo muliebri conſortio cataphracta, &

adulta

adulta emerſit? aliæ quidem infantiæ ſordibus fuere pollutæ; ego vero eâ corporis elegantia qua nunc polleo, primam lucem hauſi. Mitto cætera ſapientiæ, militiæque decora. Si Juno ſupercilium erigit, quod altaria ſua apud Argos, & Carthaginem thure adoleant, ſi Venus de ſua Cypro ſibi devota ſeſe effert, & magnifice circumſpicit, nunquid meæ ſunt Athenæ? Quamobrem, inclite Rex, non eſt quod diu in præſtantiſſima fluctues: mihi jam alias jus urbis nominandæ vel tuo fratre patruo meo adverſante conceſſiſti. Quidni æquiori jure aſpirem ad præmium in quo plus eſt mihi juris, quam in ea lite famoſiſſima?

Pallas paternæ dexteræ oſculum ponens perorandi finem fecit, cum Venus ſurrexit obfirmato ſupercilio; oculiſque nunc inſitas blanditias, nunc in invidiam flexis ita orſa eſt.

De præmio formæ quod nemo mihi detrahit, nequicquam dimico, ſereniſſime, cum thalamos meos Junoni ipſi prætuleris. Sileat conjux tua, quam Ledæ, Calliſtus, Inachidis, Danaës amori poſtponis: Pallas in caſtris ſuis laudem ſibi conciliet, ubi arma decus oris inficiunt non perficiunt. Me quidem tot artibus Dii pelliciunt, rapti veneribus meis, ut niſi is eſſes quem cæteris præverterem, tot mihi forent ſocii thori genialis, quot numinibus cœlum auxiſti. Quæ autem minus eſt idonea ad litandum amori, quam illa cujus bellatrix indoles vix ullis blanditiis expugnatur. Sin ex arbore fructum colligimus, prodeat Mulciber, gratioſa illa Junonis ſoboles, cujus terribiles aſpectus ſic exhorruiſti, eum ut procul ab oculis tuis in Inſulam Lemnon amandaris. Sed quod œſtrum amoris Palladis tuæ pudorem ita perculit, ut Vulcano corporis ſui copiam faceret, pareretque claudo claudum Erictonium. Tum Cupidinem ſuum indigitans, ecce, ſubjicit, amoris mutui, & tuæ, meæque formæ certiſſimâ

pignora; ecce communis utrique progenies, Deus amorum, & omnium illecebrarum compendium.

Tabella Quarta.

In ea Jovi inopi conſiliis placuit, ne Dearum in offenſam incurreret, ſolito Judicum uti artificio, & Idæo paſtori in dirimendis controverſiis æquiſſimo totius litis ſummam committere. Mox oculorum nutu obſequium jubente accivit Mercurium, cui porrigens malum aureum, i, nate, inquit & Deabus eſto dux ad Alex. Paridem Idæ montis incolam: is totius contentionis ſit arbiter. Nec dicta res remorata. Ermes impiger alas galero, & calcibus aptat, caduceumque altera manu, altera formæ præmium librans in ſublime rapitur eo inſtanti quo currus Deabus admoti. Juno ubi vexatam ferro comam Hebes, Iridiſque miniſterio torſiſſet ad ſpeculum, ubi & veſtes induiſſet, in quibus acus Phrygia illius geſta præclara deſcripſerat, emicare hanc vidiſſes ex curru, ubi jugati pavones Argi oculis conſpicui ſuam Reginam implebant ſpe futuræ victoriæ. Pallas ægide & galea poſitis, aſcititio lepore, & aurea palla refulgens feralem ſortem Arachnes exhibente arte Palladia, ſublimis in curru à noctuis per aëra nocte vehebatur. Verum Cypris palmam cæteris præripiebat cæruleæ veſtis pretio & illiciis oris, quibus internitebat ſuavitas purpuræ. Hæc alis columbarum, quas moderabatur Deus armiger, rapiebatur in argenteo curru cui fabricando Mulciber, & Brontes, Steropeſque inſudaverant.

Tabella Quinta.

Tam ſplendida turba cum ſummum minacis Idæ ſupercilium attigiſſet Deæ Paridem inveniunt molli otioſaque ſecuritate diffluentem; ſed aſſiduis carminibus ſolitarium rumpentem ſilentium, atque ad fidium pulſum

pulſum voce accommodata Jovis & Thetydos amores ſuaviſſimo concentu modulantem. Ermes ubi malum aureum porrexit, exiliens curru Juno ſic prior alloquitur. O pulcherrime, & æquiſſime mortalium, ipſo dignior Ganymede, qui Jovi ambroſiam adminiſtrat, en tota tibi ſubjicitur Aſia, ſi æquus æſtimator fueris meæ formæ; ſi ſecus tibi, tuiſque catervæ ærumnarum author eris.

Perorantem Deam Pallas excipit: unâ ſapientiâ quæ Deorum eſt donum potes in virum evadere hoc ſæculo majorem, ſi dignum dotibus meis præmium mihi ceſſeris. Denique Venus cultu, vultuque ad laſciviam & mollitiem nato, præmiſſis illecebris, & nati artibus ſic cœpit Paridem ſibi propitiare: ô venuſtiſſime paſtorum Phrygiæ, & nympha digne orbe toto emendatiſſima, ſcias mihi eſſe apud Mycenas Pandoram & politiorem omnibus Dædali aut Phidiæ ſimulachris nympham, cujus forma & decor omnia Junonis & Palladis dona excedat, hanc tibi in conjugem dicavi, modo ne alteri debitum meæ formæ præmium dederis.

Concluſit Alexander Paris ea ſpe ſe fretum Veneri præmium formæ obtuliſſe, atque ex illo vehementi iſtius muneris promiſſæque nymphæ deſiderio exarſiſſe.

Tabella Sexta.

Hic gratulantur Alexandro fratres, euntque in idem conſilium præter Helenum & Caſſandram qui vaticinantur everſuros Ilium Græcos, interituramque hoſtili manu cum Rege Priamo regiam, ſi è Græcis mulieribus Paris conjugem acciperet. Addebat tot portentis Hecuba ſuum inſomnium, quo buſtum patriæ in utero ſe geſtare ex conjectoribus audierat: Alexander nihilominus opimæ prædæ ſpe allectus, cum Regia claſſe Spartam ſe contulit ſpecie repetendæ Heſio-

 nes.

nes. Ibi non indigno acceptus hoſpitio, indigniſſimum auſus eſt facinus, raptum Helenæ. Hæc Ledæ filia à Jove compreſſæ in Cycnum (ut fingunt) tranſverſo, ex eodem ovo quo Pollux, educta fuerat, id eſt, ex eodem partu.

Concuſſit totam Cherſoneſum, moxque aures Menelai atrox nuntium. Sed cum animadverteret Palamedes Regem Menelaum ira atque indignatione torpentem conſilio penitus excidiſſe, naves armamentis onerat, cogitque manu ſtrenuiſſimos totius Græciæ duces, quos quanquam facti atrocitas ad vindictam urgebat præcipites, his tamen legatos Trojam mittendi conſilium eſt: quod cum incaſſum cecidiſſet, bellum adornant. Aderat cum Pelopis tota ſtirpe Præantis filius Philoctetes, comes, & hæres Herculis: Phereus quoque, cujus pater Admetus quondam vicaria morte conjugis fata prorogarat. Præmiſſiſque à Calchante libis Imperatorem in templo Junonis Argivæ declarari placuit. Ibi Agamemnon conſentientibus votis ſummam belli in ſe ſuſcipit.

Tabella Septima.

Agamemnon longius paulo ab exercitu progreſſus forte circa lucum Dianæ paſcentem capream adverterat; hanc religionis hujuſce loci neſcius, jaculo incautam transfigit; neque multo poſt irâ ne cœleſti, an aëris mutatione? corporibus irrumpit lues, quæ in dies magis magiſque ſæviens promiſcuè per exercitum pecudeſque graſſabatur. Nullus funeri modus. Sollicitis ducibus Pythoniſſa Dianæ iras denuntiat, & eam ob necem capreæ, qua maxime lætabatur, ſacrilegi facinoris pœnam ab exercitu repetere, nec poſſe leniri priuſquam author tanti ſceleris filiam natu maximam immolaſſet. Recuſante Agamemnone profectus Mycenas Ulyſſes epiſtolam adulteratam Agamemnonis ſyngraphe

ſcri-

ſcribit ad Clytemneſtram, quatenus illa Iphigeniam deſponſatam Achilli committeret Ulyſſi. Neque moram res patitur; ſtatim emicat in luco Dianæ cum victima. A Calchante ſacrificium adornabatur, dum parens ſcelus averſatus deflexit in regiam, ſolitarium dolorem paſcens. Ceſſata lue Agamemnon claſſem adornat, nondum tamen deterſo mœrore de morte Iphigeniæ ſuæ. Hæc vulgante fama per veſtram Phrygiam, Trojanos metus invaſit: copiæ ab eis auxiliares arceſſuntur.

Agamemnone ad profectionem tepeſcente, & mœſto luctu obſito, inſinuatis quæ circa Iphigeniam evenerant ſic animum Regis nuntius reformavit: erant inquit in procinctu popæ, ſalſis frugibus reſperſa virgo ultimum carmen recitabat, cum ecce dies ſtipari nebulis cœpit; ſuccedunt coruſca fulmina, tonitruum fragores inſoliti, terra & mari ingentes motus, donec confuſione aëris tenebræ lucem eriperent, erumperetque magna vis imbrium, & grandinis. Tam ſubita permutatione aëris Menelaus cæterique ſacra parantes in diverſas mentes, ſententiaſque diſtrahi, terroreque concuti ad monſtrum inſuetum. Mox exaudiri voces crudele ſacrificium abominatæ. Deliberantibus cunctis cerva eximiæ formæ ob omnium noſtrum oculos ſe ſtitit, dum Iphigenia Scytharum Regi à me credita eſt. Quanto tunc gaudio Agamemnon geſtiit, quanta ſe alacritate ad bellum Trojanum accinxit cùm præſens, tùm ſequens pictura notabit.

Tabella Octava.

Jam caſtra ultra Sygæum in gemini collis confinio metabantur, cum recens caſus Græcorum duces diviſit: quippe oraculo juſſus eſt Palamedes Sminthio Apollini operari. Placuit non paucis id negotii, irritamentum futurum atrocis invidiæ inter principes.

 Nam

Nam Hecatombe dum comparatur præeunte Chryſe, conſilium eſt Diomedem inter & Ulyſſem veterum memorem injuriarum Palamedi necis adornandæ. Itaque jactant in vulgus Palamedem ingens auri pondus in abdito domus incluſiſſe proditionis præmium; conſilia Græcorum Priamo ab eodem delata: hunc præterea detrectare Agamemnonis imperium. Ementito dolis argumento fidem auget aurum inventum, obruiturque ſaxorum grandine inclitus Imperator.

Tabella Nona.

In hac tabella Rheſus eſt qui cum validis Thracum copiis adventans; ſuoque & Phrygum fato iniquo incidente veſpera moras trahens in peninſula quæ eſt adverſa civitati, ſecundaque circiter vigilia campos Trojanos ingreſſus ſub pellibus pernoctavit. Diomedes & Ulyſſes rati exploratores eſſe gradum eo præcipitant, labore, ſomnoque fractos mactant, currus cum bigis avehunt. Quæ res nonnihil Trojanam labefactavit gentem; ſiquidem erat in fatis victorem fore Græcorum exercitum, ſi Rheſi

Ardentes avertat equos in caſtra, priuſquam
Pabula guſtaſſent Trojæ, *Xanthumque bibiſſent.*

Tabella Decima.

Sed quam concinne ſingulares pugnas artificis manus hic adumbravit! negabat ſe pugnaturum Achilles donec ſibi virgo Briſeis ab Agamemnone redderetur. Cedit tamen exoratus arma ſua Patroclo cum Myrmidonum exercitu. Adverſus procedit Hector, conſertiſque manibus hic victor extat, ille vincitur. Ut plangit Achilles charum in ultimis, ut ſuperbo extollit funere, placatque manes hoſtium captorum cruore; ut ad ultionem ſe proripit; ut ſuperbus inſtat: pugnamque depoſcit; ut remoratur irrumpentem Hectorem Andro-

Andromache territa in ſomnis implacida imagine mariti necis, qui nihilominus proſilit in aciem, necem circumfert, quacunque gradum: congreditur, cæditur, & trajectis veſtigiis pomœrium urbis ab hoſte triumphante circumtrahitur. Ibi Priamus impetrato cadaveri dat inferias: hinc ulturus fratris necem Troilus in arenam deſcendit, in Achillem arietat, excuſſus equo mactatur: inde indignata Hecuba de geminæ prolis invicta fortitudine ab Achille domita, incendit ad vindictam Alexandrum Paridem.

Ergo fœderis ineundi in fano Timbræi Apollinis, & Hymenæi Achillem inter & Polyxenam contrahendi fucato conſilio, ſubſidente in inſidiis pro foribus templi cum valida manu Paride, telorum imbre Achilles nequicquam fortiter dimicans obruitur. Succeſſit in locum patris Pyrrhus Neoptolemus, cui minax occurrit Penteſilea, ſed Jove minime propitio. Interea cenſent Antenor, Æneas, & alii remittendam cum præda Helenam & reluctante Amphimaco ad proditionem ſe comparant Sinone iniqui fœderis ſequeſtre, quod utique exhibet.

Tabella Undecima.

Argivis reditum in patriam ſimulantibus, ſed iis latentibus in convalle montis, in equi dorſum ſeſe porrigentis (unde locus fabulæ) nocte concubia ad Scæam portam cum facibus ultro confluunt, excipiuntque ſuccinctum forti milite Neoptolemum, qui tot auſpiciis ferox vim parat, ſimilis debacchanti, & ante Jovis aram confectum ſenio Priamum ſuo furori immolat. Ubique funeſta ſtrages & infeſta nox. Gladius in cives, ſubjectus ignis in templa, ædeſque graſſatur. Quod autem reliquum fecit ignis, ferrum abſumpſit.

Coacto in arce Minervæ ab Agamemnone conſilio dividuntur manubiæ: Æneas, Antenor, in partem

prædæ arceſſuntur. Donatur libertas Caſſandræ & Heleno qui bellum diſſuaſerant, eorumque interventu, Hecubæ, & Andromachæ.

Tabella Duodecima.

Vix Argivi è littore ſolverant; cum excutiuntur minante procella. Conſultus Calchas refert Achillis manibus non eſſe litatum. Pyrrhus Polyxenam victimam deſtinat, eam omni cura veſtigat, inventamque in domo Æneæ ad patris tumulum jugulat immerentem. Porro Græcorum ducibus ſic annuentibus Æneas in aliam patriam cogitat; Helenus cum Hecubà, Andromacha & Caſſandra ad Cherſoneſum flectunt; Antenor cum turba Henetum intimum maris Adriatici ſinum penetrant, dum Æneas ducentibus fatis Trojam novam meditatur. Et grandævum patrem Anchiſem humeris ſuſtollens in Antandrum flectit iter comitante Aſcaniò; nam Creuſam conjugem, utpote quæ Priami ſanguis erat una cum cæteris regiis liberis aut nepotibus furori Græcorum permiſit. Helena vero Menelao priſtino viro reſtituta eſt. Hactenus Theopompus, cujus elegans narratio omnium plauſu excepta animum regium ad majora provexit.

CAP. XV.

Quia Gallorum mos erat pueros ex oculis parentum abducere donec adulti eſſent, & per omnem artium partem expoliti Aſtioriſtes filium Theop. in Phocenſium coloniam mox in Siciliam ad Meleandrum avum mittendum in procerum conſilio decernit: & qui ſint Phocenſes Argenidem quarentem docet.

ANtequam purpurati à Rege, & ab invicem diſtraherentur cœpit Rex congreſſum hoc conſilio claudere; itaque converſus ad Theandrum ſic ad illum: auditis omnium veſtrum ſententiis, & alta mente preſſis mihi conſilium eſt ad Phocenſium noſtratum

Aca-

Academiam florentiſſimam te, mi Theander, una cum filio meo mittere, ut in ipſis fontibus defæcatioris ſcientiæ aquas tu illi propinas; nihil ut eum ſcientiarum illarum lateat, quibus principes ſolio digni, & ad regendos populos idonei fiunt: ibique exacto anni unius curriculo, cum de ſuaſoria tantùm acceperit, quantùm neceſſe principi fuerit, in Siciliam ad avum Meleandrum, quò pulcherrimam ac florentem ejus ſenectutem exhilaret magis, tranſmigrabit. Novi enim quam vehemens ſit Theopompi videndi in eo deſiderium, poſſit in hac aula per artes regias excurrere, & omni nobilioris palæſtræ certamine exerceri: ubi enim gentium majori ſtudio, & ſplendore ſacri ludi floruere? quam multos Erix cœſtu, lucta, curſu, jaculatione, Trojæ ludo ſuperavit, donec ipſe demum provocato Hercule, quo fortior, ſeu ſolertior alter nuſquam viſus, ab eodem victus, & cæſus eſſet. Idcirco mittendus erit poſt elapſum hunc annum Gobrias iſte noſter, per omnem palæſtram jam olim exercitatus, qui Theopompo dux, & tecum pariter comes, hanc à qua abhorres, palæſtram & nobilioris pulveris exercitamenta eum edoceat. Tu vero, mi Theander, moribus iſtius pueri ſic invigila, nihil ut indignum gerat purpura, nihil quod à ſceptri majeſtate abhorreat, donec ut annis maturioribus, ſic & virtutibus omnibuſque regiis dotibus floreat.

Interfata Argenis Regem ſic excepit: ubi gentium iſti Phocenſes poſiti ſunt, qui mores illorum, & quæ religio? Cui Rex Aſtioriſtes volens ſatisfacere ſic eſt orſus: quo tempore à Medis ad Perſas imperium transferebatur, Phocæi Aſiæ populi aſſiduis Perſarum bellis exagitati conſentientibus opinionibus natale ſolum verterunt, diris omnibus ſe devoventes, ſi quando reditum molirentur. Varia deinde fortuna uſi in Galliam noſtram delati ſunt, & poſt levia aliquot cum Salyis

lyis prælia nobiliſſimam urbem cum celebri portu ad mare internum è conſpectu Ligurum condidere. Tunc temporis imperabat in ea regione maritima Nannus. Is forte more gentis electo inter epulas genero, illi ſcilicet in quem ſua filia intentiori luminum acie intuita per convivium fuiſſet, aut aquam porrexiſſet, eam conjugio parabat jungere: Græco homini, inquam, quem illa popularibus ſuis prætuliſſet, cum Gyptis pelvim obtuliſſet, is ex hoſpite in generum cæterorum conſenſu ab Rege aſcitus eſt. Tantum autem vicinis Gallis ea Phocenſium ſocietas profuit, ut ad uſum vitæ cultioris, depoſita barbarie, legibus non armis vivere, agros colere, oleam ſerere, cingere mœnibus oppida ex illo diſcerent. Sed eam exulum fœlicitatem, in ipſo exortu excutere Comanus Nanni ſucceſſor incitatus ſuorum invidia, & querelis, qui exitio finitimis populis futuram mox urbem ac gentem affirmabant, fruſtra conatus eſt. Nec conjuratio illa ex vicinis civitatibus, Caramando partium fœderatarum duce, naſcentem hunc populum evertere potuit, quaſi tot adverſis ac hoſtium incurſionibus inſtar oppreſſæ palmæ, aſſurgeret ſtrenua gens, quæ in tantam brevi magnitudinem atque potentiam excrevit, ut fuſis terra, marique hoſtibus, ipſis etiam Carthaginenſibus domitis, oræ maritimæ longe lateque imperaret. Quin ſponte mox cum ea civitate coaleſcentibus Gallis, tanta in eos gloria inundavit, ut florentibus etiamnum in ea urbe litteris non Græcia in Galliam; ſed Gallia in Græciam tranſlata videretur. Diſciplinis enim, omnique genere eruditionis adeo floruit, ut cives trilingues, civitas vero Athenopolis, & Athenæ Gallicæ dicerentur. Atque ea diſciplina conſilio optimatum quos Timachos appellabant, ſic adgubernata eſt, ut illius inſtituta facilius laudare poſſent cæteræ urbes, quam æmulari. Hic ergo locus, & Academia eſt

eſt ingenuique pulveris Gymnaſium quod Theopompo noſtro deſtinatum eſt.

Annuente Argenide, captatiſque aſtantium auſpiciis,& circumſpectis opinionibus iter ſuadet Theandro maturius adornandum, & Phocenſium exercitationibus ingenuis principem imbuendum; deinde mandavit ducto in Siciliam Theopompo avi Meleandri vota expleret, tum natu grandiorem, dignumque parentum oculis, & populi admiratione reduceret in Galliam: caveret tamen ne exculto ingenio parceret gymnaſiorum glorioſiſſimo pulveri, ſed maxime domandis equis,emittendo jaculo eum ſatis exercitum in patriam reduceret: neque defuturos in Sicilia, perinde atque in Gallia magiſtros, qui perficiendis & expoliendis dotibus quas natura naſcenti implantavit, inſudarent: ſaltaret etiam ex Andronis Siculi diſciplina, neque luctam, diſcum, & cœſtum, ſi pares poſſet invenire, negligeret, quibus exercitationibus olim Siculi ſub Ericis auſpiciis primas inter cæteros tenuere.

Promiſit Theander nil ſe prætermiſſurum quod expoliendo principi conduceret, neque ultra moras nexurum: ſed poſtera luce comparatis ſarcinulis & præmiſſa Hebe, ſeu Deæ juventæ libatione iter aggreſſurum. Itaque mandavit Rex Gobriæ ut mediam viæ partem unà conficeret, nequid inauſpicati contingeret puero, è vernis quantum eſſet neceſſe expediret, relictiſque duobus ad pueri miniſterium deſtinatis, reliqui mox reditum in aulam adornarent. Sic præmunitus Theander ad extremam ſalutem ſe comparabat, cum Argenidis Reginæ quaſſata præcordia ad lachrymas tunc eam adegere;verum ubi primus ille imber detonuit, cœpit ad conſtantiores vultus ſe componere,& deterſis fletibus extremis amplexibus natum ligare vel uſque ad livorem: puer autem Regis ad manus demiſſus, ad paternum etiam oſculum admiſſus eſt.

AR-

ARCHOMBROTI ET THEOPOMPI

SIVE

TERTIÆ PARTIS
ARGENIDIS

DE

EDUCATIONE PRINCIPIS
LIBER TERTIUS.

CAPUT I.

ARGUMENTUM.

Theop. comite Theandro, & Gobria viam ingreditur, cumque ad metam perveniſſet Theander diſcipulo perſuadere conatur quibus poteſt argumentis jucundam eſſe litterarum culturam.

ADERAT poſtera lux, & aurora lucis prævia per vitrea ludens ſpecularia proximum eſſe ortum ſolis admonebat. Itaque Gobrias membra adhuc ſomno gravia ſimul excitat, ſimul è ſtratis corripit, & ad cuncta ad longum iter procuranda mentem appellit: neque longa mora abfuit, quin Theander Theopompum excitaret, qui complosis gaudio manibus dixit Herculi ſe fore æqualem, qui à pueritia longis ſe peregrinationibus olim addixerat, votiſque præmiſſis, ipſe ſe ad viam expedivit pluribus diebus conficiendam niſi ſumpta Rhodani amnis occaſione (id enim conſilii ſubito Theopompi animum inceſſit cùm propter iniquam graſſatorum famam, frequentiſſimaſque excurſiones, tùm propter ripæ amœnitatem) navigationem ſubornaſſent. Tunc ergo conducto navigio, & omiſſis equis, arena fervere

cœpit

cœpit miniſtrantum, & nautarum officiis; onuſtaque ſarcinulis, & vario commeatu ad ſtomachi refectionem navicula; ſumptoque jentaculo Theopompus, Theander, Gobrias, cum famulorum comitatu ſolvunt è littore, & ſecundo amne delabuntur.

Interim Theopompum Theander ad ſtudia litterarum qua poterat arte invitabat, monens ne pulcherrimum curſum ſineret contrariis ventis perverti, improbo labore Muſas conciliari: quas cum in ſecretum ſæpe admiſiſſet, ſic fore ſubdebat, ut inde ſaniora præcepta haurire poſſet regendis aliquando populis, his aſſueſcendum eſſe à puero ei cui in media luce vivendum, & habenæ regni regendæ: adſcititia hac ſapientia rationem ingenitam perfici, latiuſque pervagari: eſſe hanc mentis lumen clariſſimum quod non minori ſtudio quam lucem oculorum cæcus, deberet expetere: neque ex illis eſſe bonis quæ vel à nocturnis prædonibus diripi poſſunt, vel fortunæ aleæ exponuntur, ſed illius æternam fore poſſeſſionem; è converſo ignorantiâ & inertiâ in principe regendis populis nato nihil eſſe turpius; & ubi princeps ingenitæ imperitiæ relictus eſt, vix majus eſſe in rep. malum; inde enim diſſolutam mollitiem, ignavumque tumorem faſtidioſo nutu cuncta deſpicientem naſci. Subjiciebat oculis ejus viros clariſſimos qui ſe ſcientiarum ſtudio quia tradidiſſent, qui majoribus ſuis illuſtri forma regiminis longe anteiſſent, quia prudentia & ſagacitas illa quæ ex frequenti lectione imbibitur, fax eſt prævia inter civiles imperii Syrtes qua duce à recto tramite vix aberrent.

Nec eſt, fili, inquit, quod labore deterrearis, maxime ſi jucundam eſſe & delectabilem illius ſcientiæ liberalioris culturam ipſa luce Solis clarius tibi demonſtravero. Loquor autem de honeſta illa oblectatione animi, quam quidem ſequacibus ſuis uſus, & exercita-

tiones

tiones ubertim refundunt litterarum: refundunt, inquam, non in perfruitione modo ſcientiæ, in qua cum acquievit animus hominis aliquando, certe in partem fœlicitatis venit: verum etiam in operoſa ejuſdem inveſtigatione, in tyrociniorum ſalebris, in primo illo contendentium animorum angiportu, ubi ſuo ſe crepuſculo earundem ſcientiarum fulgor explicat, non parum jucunditatis creant.

Placuit Theopompo, & Gobriæ propoſitum ejuſmodi argumentum; nam etſi Theopompus vix ac ne vix quidem provectus eſſet in litteris, ad eas tamen inſitos quoſdam habebat aculeos, Gobrias vero litterarum non omnino expers erat. Itaque Theander utroque audiente ſermonem inſinuatum ſic proſequutus eſt. Cum primum exploro paulo accuratius quidnam jucunde afficiat hominem, reperio vel illud eſſe cujus habeat à natura ſemen, & igniculos, & in quod congenita ſibi propenſione ſponte deſcendat: vel id cujus aliquam obtinuerit aſſuetudinem: ſeu tandem illud ex cujus contubernio bene illi, beateque habere concedatur.

Et quod ad primum illud naturæ invitamentum, ita conſtat mi Theopompe, ſciendi cupiditatem tanquam aliquod veritatis comparandæ ſemen cum mente pariter è cœlo fluxiſſe in homines, ut res oculorum potius quam rationis, & argumentorum eſſe videatur. Nam in quas terrarum horas abeundum erit, ut hujuſmodi hominem reperiamus, cui ſic parum hominis inſit, & quem tam ſtupidum tam avara natura in lucem exceperit, ut non rerum novarum eruditione delectetur? tam incurioſum ut cauſas, & principia eorum quæ ſubjecta ſunt oculis, nolit habere explorata, tam alienum ab humanorum conſuetudine, ut non auribus jucunde teneatur quoties inſtituitur narratio de exterarum gentium ingeniis, & ritibus ſive barbarica feritate incultis,

cultis ſive politiori rerum agendarum diſciplina informatis. At vero iſtud unde fit, niſi ex eo quod univerſi à natura ſcire deſiderant? & revera præterquam quod nihil eſt diſſentaneum magis à nobilitate hominis quam earundem rerum quibus à Deo præficitur, ignoratio, contra ejuſdem bonum graviter à natura peccatum eſſet, ſi principem illum orbis hominem in claſſem brutarum animantium proxime dejectum eſſe voluiſſet, atque adeo ſcientiarum luce prælata in ſimilitudinem familiaritatemque divinam illius intellectum minime traduxiſſet.

Sed quid ajo tum peccatum fuiſſe in hominem à natura, cum illum cupiditate ſciendi nulla ſtimulaſſet? hominem nunquam molita eſſet, cum id duntaxat confeciſſet, quod ſeipſum perficere nequiviſſet. Unde prope eſt ut mallem alicujus Phidiæ aut Pygmalionis conformatus eſſe in ſtatuam, unde eſſet mihi ſtatuæ commendatio, quam eſſe Phidias, aut Pygmalio, quem natura ſine ullo artium incentivo finxiſſet. Quid enim finxiſſet? nunquam non futurum ignorantem: ſi autem ignorantem, & ſepultum, cum ſit ignorantia vivi hominis ſepultura: ſi ſepultum; profecto extinctum, & proinde jam non hominem.

Atque ex iis velim pro ſtatuto apud te eſſe, fili, præcipuam jucunditatis partem è litteris, tanquam ab aliquo ſolo, quod natura hortatrice proponitur, unicuique excolendum efflorescere. Naturæ quiſque ſuæ ſemina ſequitur. Sequitur, non trahitur; non vi, non machinis, non impreſſione data urgetur: quid enim natura facilius, quid benignius? te in litteras invitat; audi libere, tuarumque ſecurus rerum adi ultro. Quid ſuſpicioſus reformidas? vocantur à natura rivi, & quotquot amnes terram alluunt, vide quam exultanter, & quaſi ludibundo fluctuum agmine ad Oceanum decurrunt.

Venio nunc ad ſecundam ingenuarum voluptatum ſcatebram, nempe conſuetudinem agendi. Scilicet omne conſuetum eſt delectabile: eſt enim id munus conſuetudinis & moris ſuorum ut repetitione actuum quaſi quodam bipalio difficultatum omnium ſpinas averruncent, complanent ſalebras, & quidquid acerbum & inamœnum eſt, ſuavitate contemperent. Cujus veritatis tam luculenta quotidie verſantur ante oculos teſtimonia, ut jam non admiremur ad uſtrinam malleatores ſcommatis dictiſque jocularibus paſſim uti quam hilariſſimo animo: metallorum etiam foſſores; & quod niſi ex oculorum fide perſuaderi fortaſſe minime potuiſſet, ipſos in tranſtris remiges in perpetuo illo adductu, reductuque remorum proſulcantium mare cantantes exaudimus. Ita nempe ferrum in uſtrina, in fodina marmor, remi denique in inclementiſſimo elemento jucunde ex conſuetudine pertractantur. Et litterarum coronarii pulvini; Muſarum delicioſiſſima tempe, humanitatum pigmenta pluſquam Arabica ſuavitate ſpirantia ſingularem præ omnibus illis voluptatem non parturient? Tertium bene & fœliciter habet in litteris quiſquis honeſto librorum ocio defungens, veræ ſapientiæ nomen dedit, dixitque ſtudio virtutis ſacramentum. Quis amabo beatior homine undequaque imperturbato? quis imperturbatior evecto ſupra humanum faſtigium, de ſublimiori rerum pulverem, & ludibria temporum deſpectante; cujus una familiaritas librorum, ſapientumque monumenta, cujus unum ſodalitium ſcientiæ, una ſollicitudo, veritas?

Obruere aures facile poſſem myriadibus exemplorum: proferrem in medium ab omni ſeculo factos hujuſmodi homines, qui admodum pauca cum ruſticatione conferrent, & ſeducta è forenſibus rebus vita, cum litterarum contubernio, nihil qui coronas, & ſceptra Regum orbi prælata quidem agnoſcerent; diſciplinas

vero

vero liberales diadematis, & ſceptris anteponerent.

Et poſt hæc ſubdubitabit quiſpiam utrum ex litteris jucunditas proficiſcatur, & litterariæ voluptatis buccinatores falſitatis inſimulabit? Nunquid fungi illi, quidquid contingit parari jucundius in vita, ex nugis ita definient, ut laborem omnem proſcriptum velint; & conflatam ex ludis, excurſitationibus, fabulis, libertate ſenſuum, ſquallore, ſituque ingenii, fœlicitatem Epicuri de grege porci unam & ſolam approbent? ſiccine terrentem Gorgone Palladem, non Palladem olliviferam, & obarmatam; non armatam ſibi, ſuæque ipſorum utilitati reſpiciunt? Tu liberalioris ingenii juvenis pro hac indole fœliciori ſpem longe florentiorem concitaſti. Neque enim erit ea contumacia tua ut invitationi naturæ reluctaris; neque is torpor pectus obliquat, ut pigeat conſueſcere litteris, & ad elegantiam morum vocare ſcientias: neque ita denique videris mihi degenerante in proletarios animo, ut non ad illuſtriorem ſcientiæ, & ſapientiæ gloriam diligentia velificante aſpires. Tantum oro periculum facias hujus veritatis nimirum plus in otio inertium diſcruciantis animi, quam in litterarum negotio, quod re vera in jucunditate totum eſt, reperiri. Neque dixeris cum ignavorum & fucorum examine: O litterarum importunitatem! ô moleſtam circuitionem in iiſdem ſemper Euripis æſtuantem, quin hos ipſos reprimens exclama: ô pergratum, ô nobilem recurſum ad Palladias concertationes, ad ingenuum pulverem, ad operam plane homine dignam!

CAP. II.

Occaſione Rhodani dictum eſt de fontium, fluviorumque originibus, & Gobria patriam revertente Theopompus Arelatam pervenit, audivitque quam cruenta eſſent Dianæ ſacra.

HAc invitatione accenſus Theopomp., nullum, inquit, ætatis meæ tempus interverſurum me ſcias

ſine jucundiſſimo illo litterarum ocio, nilque impoſterum gratius mihi fore neque ſanctius Muſarum conſortio, quarum ego familiari commercio quantum per feria licuerit, ſemper utar quam liberaliſſimè. Applauſerant dicenti Theander, & Gobrias, cum princeps ſciendi avidus & advertens quam ſecundo amne navis laberetur, jamque latiore alveo præcipitaret aquas ad oſtia, percontari ſciſcitatione diligentiſſima cœpit, quæ fluminum eſſent origines. Ad quæ liberali vultu Theander. De originibus fontium, fluviorum, & lacuum, quando is tibi animus eſt ſciſcitandi, raptim dicam quod cenſeo. Hæc ex triplici cauſa poſſunt oriri, primum ex aëre, cum per poros terræ permeans, & nimio frigore condenſatus humor in aquas reſolvitur, ſervaturque in cavis rupibus dum plenus refluit. Deinde oriri poſſunt ex pluviis quæ ſuperficiem terræ excurrentes ad ima tendunt, fonteſque generant. Denique à mari per ſecretas terræ partes profluentes aquæ erumpunt nonnunquam & terræ ſinu poſtquam per ejus viſcera diſcurrere: imo vidimus ſub vicinis Alpibus aliquos amnes ſe in ſubterraneos lacus horrendum in morem immergentes; in Bœtica vero immergentem ſe, & rurſum emergentem amnem quis non novit, unde Anas illi nomen. Quid de Arethuſa, & Alphœo dicam qui amnes juxta Piſas defluentes longo curſu in Achaiam, & ibi terra abſorpti, & ſubter mare decurrentes in eundem tandem alveum apud Syracuſas coëunt? unde poëtarum fabulis locus datus.

Ad eam Rhodani partem, dum navigationis laborem variis ſermonibus fraudant, labendo pervenerant, ubi iſte amnis omnium rapidiſſimus in duo ſectus cornua eodem impetu fluendi aquas ad mare præcipitat, & urbem, Thelinam nuper, hodie dictam à particula aræ Dianæ Epheſo iſtuc tranſlata, Arelatam dividit. Conſilium eſt igitur ad portum proximum appellendi,

di, & quod ſupererat viæ uſque Phocaidem equis comparatis emetiendi; nec enim in ea urbe quæ nationum omnium emporium erat tota Europa celeberrimum, deerant conductitii. Placuit tamen ex Regis mandato ſortem impoſterum ementiri propter neſcio quas factioſorum à civili bello vix ſatis quietorum reliquias. Tunc ad Gobriam Theopompi vernaculus, audiens pervertendum eſſe habitum, & diſſimulandam patriam, quid ergo? an circumcidemur ut Judæi videamur, aut pertundentur aures noſtræ, ut imitemur Arabes? neque ultra increta facies erit, ne ſuos Gallia cives notet? imo retulit Gobrias nos Belgas mentiemur per Ararim in Rhodanum devolutos.

Itaque Theander poſtquam Deos indigetes adoravit è navi deſcendit in arenam: Gobrias autem mox è portu ad urbem traductus eſt cum paucis, ut in diverſorio prandium juberet adornari, aliis aliquo intervallo, ne qua ſuſpicio in mentes civium poſſet irrepere, quaſi perfunctorie ſequentibus. Mirabatur princeps duplicis urbis miracula, quam venuſtiorem interlabens Rhodanus ea ætate faciebat: ſpectabat ædificiorum non vulgarem elegantiam. In ſuperiori urbis regione erat Lycæum quod & juvenum frequentia, & ædium magnificentia celebrabat: cujus inter cætera miracula columnæ ab Hercule poſitæ grandem in molem aſſurgebant. Sed his omnibus obiter viſis ad diverſorium iter proſequuti accubuere triclinio, & exhauſti navigio ſtomachi ruinas lautiſſimo prandio repararunt. Quo ſoluto Gobrias relictis cum principe atque Theandro duobus famulis, reliquos vernas ſecum abduxit: Theopompo in ſpeciem longiſſimæ abſentiæ ſalutato, & equis in reliquam principis peregrinationem comparatis, & ære conductis.

Theopompus ſalutanti ſe Gobriæ mutuam ſalutem referens reſpondit non exiturum biennium donec

Phocais utrumque rurſus conjungeret: non enim ſe alium velle comitem navigationis ſuæ in Siciliam, quo negabat Theander ſe poſſe proficiſci, nam & Druydæ rariſſime ſolent ſolum patrium vertere, & clauſtris imperii egredi. Itaque datis ad Regem Aſtioriſtem, & Reginam Argenidem commendatitiis litteris Gobriæ, ab invicem diſtracti ſunt; & Gobrias quidem ad navigium ſe recepit remeaturus in patrios portus: princeps autem quod erat reliquum diei, cætera urbis miracula ſpeculando conſumpſit. Obſtupeſcebat in primis ad templorum magnificentiam pene Epheſinas moles æquantium; pompamque ſacerdotum qui indefeſſo miniſterio operabantur Dianæ. Ibi adumbrata videbantur quæcunque Deæ triformi tribuuntur: nam & hinc venatrix cum grege canum per opaca ſylvæ, anfractuſque obliquos divagantium, cum arcu, & pharetra, ſuccinctis circa lumbos veſtibus pingitur: inde fuſco vultu Hecate, & terribili majeſtate terret intuentes: tum lucido nitens ore partum edentibus favet. Juxta autem cruentæ aræ, putes humano adhuc madentes ſanguine: quarum ad conſpectum Theopompus cohorruit, altaque repetens memoria tum ea quæ de puerorum nuper ad has aras mactatorum nefanda ſorte, tum de Tauricæ Dianæ hoſpitum ſanguinem ſitientis funeſtis ſacris, & fugam adornans ait cum hoſpitibus, & pueris hic inique agitur, mi Theander: quare ſolum vertamus, & cruentas aras deſerentes, clementiorem ſi me amas, plagam cyto requiramus. Interimque gradum reducebat ad limen, & inde ad diverſorium, ubi curato corpore in lectulo quiſque ſuo jacuit donec Aurora ſignum excundi daret.

CAP.

CAP. III.

Relicta Arelata per campum lapideum tranſiere Theop. & Theander, hic diſcipulum quærentem monet unde ita appellatus ager, nec multo poſt ſalutata Phocais, actumque de ſitu & moribus civitatis.

POſteram lucem reduxerat Aurora, nec mora Theopompus ſtratis exilit, accenſiſque ad profectionem cæteris jubet illico equos adornari, & jentaculum Gallicum inſtrui, velletque ex urbe pedem extuliſſe, adeo à nefandis aris abhorret. Jamque equorum pernici raptu ad agrum pervenerant quem ob lapidum coacervatas moles, lapideum vulgus appellabat, cum ſtupens Theop. ad immenſa ſpatia campi, qui tanta lapidum ſegete inhorrebat, monſtri inſoliti cauſam præceptorem fidiſſimum rogavit; & ille; cum Albion, & Bergion Neptuni filii Alcidem cum turmis ſuis cuncta vaſtantem adverterent, ſibique viam trajiciendo Rhodanum ſternentem in Heſperiam ultimam, ubi trifrontem Gerionem tres ſpirantem animas triplici fato mactaret, furentem inhibere voluere. Conatus irriti; quamvis imparibus non ſat confiſi viribus, ingentibus copiis campum oneraſſent. Tunc enim Hercules improviſo circumſeſſus milite Jovis patris numen imploravit, tantuſque repente lapidum imber cœlo depluit, ut gigantum Neptunigenarum temeritas cœlitus vindicaretur: atque inde tanta lapidum quavis agri parte diſperſorum ſeges.

Delectatus ea narratione princeps inceptum iter proſequebatur, cum ad agros vicinos Phocenſium coloniæ devenit; agros hercle & triticea meſſe, & vini præſtantiſſimi copia exuberantes, moxque apparuere moles turrium, & faſtigia templorum eminus; denique ad urbem rerum à civibus geſtarum gloria conſpicuam, & opibus, omnique genere diſciplinæ

præcipuam lætus Theop. acceſſit: eamque procul poſitus ſalutavit; ſed ipſum imprimis Apollinem hujus Parnaſſi quem ipſis Theſſaliæ agris ac jugis antetuliſſet, aſſiduum incolam & præſidem, verbiſque conceptiſſimis, præeunte Druyda Theandro, hunc ita devotus cliens compellavit.

Qui ſacra Gorgonei moderaris numina Pindi
Phœbe pater, cujus Xanthi ſacra flumina numen,
Et Lyciæ venerantur agri: cui Delphica tellus,
Et Claros, & Tenedos, Pataræaque templa miniſtrant,
Qui tua famoſis profers oracula Delphis
Sortibus ambiguis: qui læta fronte ſerenas;
Divo fave, & mentem fatis melioribus afflans,
Ad ſublime novum perducito limen alumnum.
Non ego Baſſaridum thyrſos, quibus orgia Bacchi
Lymphatas celebraſſe canunt, non Buxa requiro
Dardana, quæ fama eſt ſolitos adhibere prophanis
Inſtrumenta ſacris Gallos: taciturna faceſſant
Tempora queis ſeſe non pura volutat Eleuſis
Tartareos raptus imitata, faceſque Pelaſgas;
Non ego quas famoſa fovet Dodona columbas
Invoco, non nigri fatalia Mennonis æra:
Non Jovis Ammonis fanum penetrabo, nec aras
Cecropias, fauſto præſit licet omine Pallas.
Tu ſolus mihi numen eris, tu gloria ſceptri,
Tu qui Pierio cingi das tempora lauro,
Qui tactis aptare potes nova carmina nervis.

Phocais Gallica triplici latere maritimis fluctibus verberatur in morem peninſulæ ad continentem uno latere pertinens: tertium tamen in portum toto mari Herculeo celeberrimum ſe inſinuat. Qua in vallem urbs ſubſidet caſtrum poſitum eſt quod perfunctoria nequit obſidione expugnari. Iſtius urbis diſciplina ea eſt, ut non Græciæ modo laudem adæquet, ut etiam totius orbis ſit facile princeps. Si ad leges, inſtituta &

politi-

politicam rationem reſpexero, perpetua reip. adminiſtratio ſexcentis ſenatoribus, magiſtratu nunquam amovendis deferri ſolet: è quibus quindecim-viri ſelecti naſcentia jurgia dirimunt. Præterea adeo ſibi, & urbis ſuæ ſaluti conſulunt: ſed nec ipſos minus tuenda mœnia ſollicitant: cuſtodiæ enim indefeſſo famulatu excubiis adſtant, qui & venientes explorent, & nemini niſi prius interrogato ingrediendi poteſtatem faciant. Imo ſi quæ feriæ ſuccurrerint portas urbis obſervant, quam tranquillis rebus, ut bello turbatis aſſiduis excubiis ſervant, & mœnia non neceſſariò quidem, ſed laudabili more perpetua ſtatione tutantur. Adde nocturnas luſtrationes, & ſpeculatorum diligentiam. Accedit gravitati Saliorum quam ſibi adſcivere, Græca urbanitas, morumque comitas, lepor; & elegantia, qua ſui nominis famam longè lateque propagarunt. Quid de fortitudine, tantâ medius fidius, ut Carthaginenſes, atque finitimos olim ſibi infeſtiſſimos multiplici prælio fuderint: quid de ſervorum manumiſſione, de ſpectaculorum funerumque pompa, de hoſpitii liberalitate humaniſſimâ, de religionum ſollicito cultu, & numinum obſervantia? Inter alia hoc unum de illis referam: peſtilenti aliquo Sidere afflati, graviterque laborantes mendicum aliquem ſponte ſeſe offerentem publicis, ac purioribus cibis ex priſco more integro anno ſolent alere, qui exeunte hoc intervallo eductus, & verbena ornatus circumire civitatem cum diris, & execrationibus, ut in eum populi mala recidant, ut ſacer in mare demum projicitur. Hunc qui occiderit, parricidii non damnatur: tanta eſt apud illos religio. Verum nihil magis ad hujus populi gloriam contulit, quàm inſignis illa univerſarum linguarum, omniſque liberalioris litteraturæ Academia, quâ illuſtriorem orbis non habet, & in quam quaſi Athenas Gallicas pubes Hiſpana, &

Itala quacunque ſolet confluere.

Ad hanc urbem Theopompus accedens, gradum ab excubitoribus ſiſtere jubetur; interrogatuſque unde gentium, & cujas? patriam, nomen, & genus mentitus non tamen dubitavit cauſam profectionis explicare. Itaque exceptus intra pomœrium diverſorium inquiri quamprimum imperavit, dum aliqua viæ intercapedine ſequutus ſub Theandri ſui auſpiciis, aſſumpto etiam ad indicium uno ex ſtatione dum magnificentiam ædium admirabundus circunſpicit, culto ſuo convenientem in domum penetravit, partemque illius ſubito conduxit. Mox dominus ædium menſas epulis mandat inſtrui, invitans hoſpites ad curandum corpus, & ruinas ſtomachi farciendas. Quo munere Theopompus utcunque perfunctus, patronum etiam humaniſſime rogavit ut infra Theandrum juxta ſecum ad menſam accumberet.

Acquievit hoſpes præcipienti, & poſt aliquot calices liberaliter propinatos, & ad unguem exſiccatos, de civium moribus, alias florentibus, ſermo in medium inter ova pomumque injectus eſt. Multaque rogante ea de re Theandro, plura Theopompo ſic hoſpes. Nihil eſt tam ſanctum quod non corrumpat diuturnitas temporis, multaque probe à majoribus inſtituta uno demum vitio ſenectutis deflectunt in turpiſſimos ritus. Ajunt enim, & conſtans hæc communiſque fama adhuc viget olim nobilitatem à plebe non aliter quam virtutis nota diſcriminatam. Hinc magnates conſtituti, hinc honores, & cultus ab ipſis delati qui ad ſanctum hunc ſplendorem obſtupeſcebant. Hoc priſcis temporibus unicum remedium erat emergendi è pulvere vulgi, cum omnes initio pares eſſe natura juſſiſſet: ſi quis ſuæ virtutis, aut ſcientiæ monimenta, vel alicujus ſpecimen artis edere potuerit, aut prudentia ſua populorum motus augurari & ſedare; illis meritæ nobilitatis inſi-

inſignia deferebantur. Hinc etiam eorum filiis qui de rep. vel de re militari, de Rege, & regno, de litteratorum Academiis optime meruerant, virtutemque, in qua vera nobilitas ſita eſt, ſibi adjunctam habuerant, delati iidem honores qui parentes extulerant, quod in eis ſemina paternæ claritudinis ineſſe plerumque creditum eſt, foreque ſtimulum quo incitarentur ad æmulandas paternas dotes. Verum jam non eſt novum filios degenerare à paternis inſtitutis: nam cum luxuriantes copias avita induſtria peperiſſet, obſtupuere paulatim virtutis ſtimuli, & aliquid remiſerunt nepotes de paterna contentione ad gloriam; hodieque vix aliud habent ad nominis ſui commendationem, quam inanem & prope fugitivam authorum ſuorum memoriam. Raræ ſunt itaque hac ætate primæ illius, & ſinceræ nobilitatis reliquiæ: ſed fucata plerumque illa eſt, & antiquæ virtutis inane ſimulachrum, & levis umbra. Imo in gentilitio ſtemmate, & majorum fumoſis imaginibus tantum poſita, via eſt ad ſolvendas cupiditates, ad violandum jus omne, abutendum titulis, alendum animi tumorem, & faſtus pluſquam Arſacios, ad opprimendos clientes, ad diſſolute vivendum, ad contemnendos ipſos Deos, quibus pares ſe propemodum exiſtimant, & queis parere, aut ſervire timiditas eſt, & muliebris negotiatio: ſcilicet his eſſe ſolent Deorum munera meræ nugæ, & fabulæ inanes. Putant ſe ſupra ſortem vulgi elatos alio modo ſentire oportere, dum inferiora quaſi pulverem, ac lutum deſpiciunt; & ſuo faſtu pene Jovis ſolium ambiunt, ejuſdem fulmen Typhœi, Enceladi, & Salmonis inſtar plerumque experturi. Quotuſquiſque autem eſt quem avi ſui pudeat? qui è ſutrina vel latomiis ad purpuram, & aulam evectus eſt: pace veſtra dixero, hoſpites mei, ſæpe de ſterquilinio ſurgunt, & vixdum lotis manibus rerum publicarum negotia tractant. Rara ſunt, & val-

& valde incerta veſtigia quæ ducunt ad auguſtas majorum ſtirpes. Pleroſque intruſit vel in familias caſus, vel error in cognomina: imo virtutis opus ſæpe jam agunt nummi, ita ut jam poſſit ille ſuum nomen eruere de plebis tabula qui pecunias quà jure, quà injuria, per fas & nefas ſi compararit: unde venalis nunc eſt nobilitas ad quam olim non aureis gradibus, ſed meritis optimus quiſque promovebatur. Quam multi emptis faſcibus obſervantur vel indigno conjugio ſuperbientes illuſtrem ſanguinem fœda ruſticitate & morum inſolentia maculant? Cum hæc hoſpes in patria vitia effudiſſet, ſubito dolor, aut timor vocem illius compreſſit, & locum hoſpitibus ſuis hactenus utraque aure attentis colloquendi dedit, ita ut ad decimam diei horam ſibi indulgerent longo itinere ſatis defeſſi.

Cap. IV.

Inita familiaritate cum hoſpitii domino, cujus ope Theopompus Mimica chorea adfuit, in qua Pſyche argumentum dedit, & capta occaſione actum de inviſibilibus.

Cum deinde benignior aura, & via facilior præcedentem laborem mulceret, cumque Solem ſub veſperam minus ſævientem leviores nebulæ temperarent, ventuſque præterea mediocri ſuſurro delectaret euntes, & extremis alis afflaret, jam Theopompo, jam Theandro cum diverſitore ſuo liberius agentibus; ſed & ipſo in eorum familiaritatem altiori ſpe tùm augendæ rei familiaris, tùm jucundiſſimæ conſuetudinis immerſo prodeundi foras occaſio etiamnum nata eſt, audituſque in via ſtrepitus ad res novas animos cupidos excitavit. Jam ad limen acceſſerant levis deambulationis cauſa digerendis cibis inſtituendæ, cum pantomimicæ ſpecies magnum quid polliceri ſpectantibus videbantur. Sequuti ſunt Lydios duce & auſpice diverſitore novi hoſpites, donec in theatrum ingentis ampli-

amplitudinis ingreſſus patuit: ſucceſſere pariter hi, & cum populo promiſcue ſederunt in cavea quæ totum vulgus poſſet capere: ſenatores ex orcheſtra ſpectabant ludos, quos vix diutius quam per duplicem aquam homines mimici protraxere.

Poſtquam indictum eſt manu ſilentium duo Cupidines proſcenium levi ſaltu ad præſcriptum Barbitorum excurrentes excuſſis certiſſimo ictu ad numerum ſagittis argumentum hoc meditati cothurni in turbam diſperſere.

Virgo inſons jactata odiis Cytheridis iniquæ
Audet inacceſſas deſerta accedere rupes
Multa gemens, donec Zephyris ſublata ſecundis
Labitur, & ſeſe ſtupet alta in margine ſylvæ.
Regia Numidicis apparet fulta columnis;
Ingreditur, vocique Dei mox porrigit aurem.
Si ſervare tuos, virgo, mens ardet honores,
Hoc ſupereſt, animo penitus depone propinquos:
Jam nunc & patriam, & patrem obliviſcere; jam nunc
Unum oculis ſpecta; unum animo complectere Regem
Quem decorat lepor, & roſeis afflata labellis
Gratia; qui paſſim Syrios exhalat odores.
Te virgo, te pompa frequens clamore ſecundo
Inſequitur, plauſuque ſtrepens, hilariſque chorea
Cantibus auguſtam ſponſi deducit ad aulam.
Ipſa tibi dulcem patriſque, & matris amorem
Leniet adnaſcens Sobolis divina propago.
Poſteritas te ſera canet; dumque aurea volvet
Aſtra polus, memori, virgo; celebrabere fama.

Ad expoſitionem mimi nemo non accendebatur, quippe quod ab eo non acroamatis induſtria, non magnificentia apparatus, non ſcena verſatilis, aut umbratilis abeſſet. Pſyche autem choreæ mimicæ (nam colloquia tripudiis, tripudia colloquiis erant interpolata) argumentum dabat. Theopompus audita Pſyche aures

por-

porrigere, & de ea ab fido præceptore ſciſcitari. Cui Theander: erat inter tres ſorores forma non degenere, ſed omni ſimulachro emendatior Pſyche: nam illius oculi ſtellis clariores extra lunam fulgentibus ad certamen uſque vibrabant: genis nive candidioribus internitebat ſuavitas purpuræ: cervicum, manuumque candor Parium marmor extinxiſſet. Quare œſtro zelotypiæ lancinata Venus illius nauſeam omnibus procis impertiit. Miſertus Apollo vicem illius eam jubet in vertice rupis exponi. Dixiſſes virginem pene cum ſaxo obrigere, niſi quando in fontis præterlabentis aquas pene liqueſcebat lachrymis; cum leni flatu ſpirans Favonius in imam rupem molliter eam ſubduxit, crines ingenio ſuo flexos per cervicem nive candidiorem effundens. E regione ſylva grandibus opaca arboribus aſſurgebat. Ibi ſolitarium dolorem virgo dum paſcit, ſtupet ad regiæ pompam domus: nec ſtupuiſſe ſatis eſt, juvat ingredi, & inquilinos ſi qui ſint, affari. Verum hactenus nemo. Secretis tamen vocibus admonetur oblatis frui deliciis, limpidiſſimis aquis ex ſcaturiente ibidem fonte ſe abluere, & paratis dapibus ad arbitrium veſci. Nam ecce derepente menſæ à famulis nequaquam ſe prodentibus invidioſa etiam ipſi Jovi ambroſia onerari, & pene Apollineo concentu aula perſonare. In his deliciis dies aliquot incredibili virginis gaudio abſumuntur, cum vox ad aures illius allapſa ancipitem animum dedit:

Si ſervare tuos, virgo, mens ardet honores
Hoc ſupereſt; animo penitus depone propinquos,
Unum oculis ſpecta, unum animo complectere ſponſum.

Cœpit tamen aliquanto poſt tempore Pſychen tædere ſororum abſentiæ, earumque indomito deſiderio uri, & tanto deſiderio ut auderet præſidem palatii illius Deum amorum ea de re enixius rogare. Annuit quamvis ægre importunis votis Deus ille, modo ne

illa

illa conſcias tantæ fortunæ ſuæ ſorores faceret. Itaque adſunt illæ pernicibus Zephyri alis in hanc aulam deductæ. Tum Pſyche gaudio amens, oblitaque imperii tacere neſcit, nam ſecretiora amicitiæ cum Deo mutuæ arcana imprudens Virgo revelat. Tantam fortunam ſorores liventibus oculis intuentur, & quibus poſſunt illiciis regreſſum in paternos focos ei perſuadent. Ibat illa in ſororum majorum natu ſententiam. Tandem piget paruiſſe. Via una placandi numinis ſupereſt, nempe ſi penetrata Styge fucum Proſerpinæ inde afferre, & offerre Veneri poſſit. Verum qui ſuperet Acherontem? ſuperat tamen, & ſoſpes Pſyche inde revertens tandem voto potitur.

Hactenus Theander lepida narratione aures principis demulcebat, cum ecce Venus geſtu ad indignationem compoſito ſcenam excurrere ſubſultans, & ipſa Pſyche flexo ad mœſtitiam ore poſt aliquod tripudium iram Deæ deprecari. Mox putabant fere Virginem cum Saxo rigeſcere, vel liqueſcere in fontem antiquo Cyaneæ prodigio: tum Favonius ſuſurro pene Muſico eam ſuſtollebat ad numeros, & in ſylvam fictitiam leni ſaltu ſubducebat. Hinc exaudiri voces viſo nemine; & magnificæ regiæ aulas aperiri; inſtrui menſas & nullum videri.

Subductis aulæis dum ſingulis catervatim è theatro diffluentibus, hoſpites reditum in diverſorium adornant ſub diverſitoris auſpiciis, laudabat princeps choreæ intermixtæ inſuetam induſtriam, ludiorumque qui ex urbana juventute collecti fuerant, ad laudabilem ætatis exercitationem; commendabat eruditam elegantiam, corporiſque decores, ac flexibiles motus. Sed dum iter faciunt, de modo exhibito acroamate diſſertandi locus fuit; & quia varietate ædificiorum diſtrahebantur animi non ſerio actum eſt, donec in privatos lares omnes ſeſe recepere, tunc enim

Thean-

Theander locum ita occupavit. In hoc argumento ædepol non illepido multa poſſem diſquirere: ſed hoc unum erit mihi inſtar omnium. Iſtud argumentum, mi Theopompe, aut verum putes; aut ſi commentum eſt, habet veriſimilitudinis umbram non levem. Sed unde illæ voces quarum organa neque palpantur, neque cernuntur? ſi ſpiritus non aërios, ut plerique; ſed aëris incolas dixero, ego neque à religione, neque ab antiqua philoſophia crediderim aberraſſe: etenim in antiquis myſteriis exploratum habetur à Jove Dæmonas inferiores ad inferiora loca fuiſſe deturbatos: ita ut jam in illis quæ terras inter, lunamque interjacent ſpatiis vagi ac palantes impleant aërem, & deſerta loca incolant: ſed neque id à communi noſtra doctrina videtur abhorrere dum fractis alis animam labi è cœlo docemus, & eam in novem gradus diſtribuimus. Ipſe Miteleſigenes ſuis poëmatis nunquidnam Oëtei nomine, quod detrimentum deſignat, hujuſce lapſus è cœlo, & ex eminentioris naturæ ſublimitate meminit aſſerens Dæmones è ſuperûm ſede ſugatos, & datos in præceps varias formas induere. Atque alii aërios, igneos alii, alii terrenos, nonnulli aqueos eſſe voluere, inter cœlum, terramque habitare, eoſdem inviſibiles eſſe; ſed ſub ſpecie boni fallere: attamen bonorum geniorum conſpectum ſubito fugere, & ab eis virum religioſum haudquaquam poſſe decipi. Hos aliqui appellant idola aëre grandia, inter ſe emittentia voces: proinde Dæmoniacas animas idcirco ad corpora procliviores exiſtere, quoniam in eis materia quædam regnet intelligibilis. Dæmones, inquit alius, animalia ſunt ingenio rationabilia, animo paſſiva, corpore aëria, tempore æterna. Ideo quidquid à Luna ad terram interſtitii eſt, Plutonis imperio aſcribitur, qui inde Summanus dictus eſt quaſi ſummus Deorum manium; ſed & lunam in vicinia conſti-

tutam

tutam Proſerpinam appellarunt. *Et ipſi Philoſophi in parte ſublunari præſcripta putant eſſe loca iis ſpiritibus, quos ob ſcientiæ magnitudinem priſci vocavere Dæmonas, quales in Africa atque Perſide ajunt reperiri, quos & Nereidas Orpheus appellavit. Adjiciunt eos præter aqueos vapores quod igne etiam abundent, in Eois, nec non auſtralibus plagis dominari. Dæmonas Septentrionales protervos & noxios eſſe ferunt nonnulli: idipſum & Caldæorum aſtronomi comprobant, dum Martios, & noxios ad Septentrionem; Jovios ſeu propitios ad Meridiem trudunt. Denique Dæmones eſſe perturbationibus, doloribus, affectibus humanis obnoxios, & infimos ex terræ vicinia terrena etiamnum libidine titillari, & amare ſylvas, quanquam recentiores diſſentiant eo quod hi ſint appetitus ſenſitivi expertes, quæ virtus in organo corporeo poſita eſt, niſi forte in quantum actus voluntatis exiſtunt.

Dum Theander ita diſputat ſatis applaudente dicenti Theopompo, ſubiit in idem cubiculum veteranus quidam ſapientiæ nomine commendatus, qui propter antiquas neceſſitudines diverſitoris parentibus conjunctiſſimus fuerat. Ingreſſus ille conclave comeſſabundos cum hoſpites reperiſſet, gradum illico reduxit: verum cum patronus domicilii ſapientiam hominis raptim prædicaſſet, ad ſerotinam hanc refectionem invitatus eſt, & ſatis primum reluctans, demum manus dedit.

CAP. V.

Sermonem de inviſibilibus inſtitutum Theander proſequitur, quem confirmat Endimion.

TUm Theander rogatus filum ſermonis repetere unde aberraverat ita reſumpſit: colloquio de inviſibilibus inſtituto adjiciam pauca, quæ de Scythiæ magnæ Dæmonibus miranda ab incolis referuntur:

nam quid magis opinionem omnem ſuperet? Docent aërios ibi Spiritus eſſe ad cujuſvis obſequium paratos, & eos conductitios ſeſe cuilibet in famulatum offerre, juſſaque Domini ſui ad amuſſim gnaviterque exequi. Vocis quidem diſtinctæ ſonos audias, ſed ne umbellum quidem loquentis apprehendes; & quoniam ad domeſtica miniſteria ſunt habiles, hos majorum religio lares appellavit.

In extrema Britannica inſula auditi ſæpe ejulatus in ſylvis quaſi mulierum plangentium, ſi quando tractus, vel domus patronus illic, vel in remotiſſima quavis plaga quocunque fato obiiſſet. Novi nonnullos qui Dæmones ſibi familiares,& venerabiles habuerint, & de arcanis ſupra mundanæ ſapientiæ nodis cum eis diſſerere ſoliti ſint; qui Pana ruſticum carmen modulantem audierint: qui Caſtorem, & Pollucem cultu inviſibili; imo & Æſculapium hoſpitio ſe excepiſſe putaverint. Neque me prætereat quod uni ex Gallorum Regibus noſtris venationi intento nuper contigit. Eo ſiquidem in ſylvas penetrante exauditi ſunt clangores cornuum concitantium canes, & oblatrantium canum manipuli. Ea res inſolita Regis animum ita permovit, ut aulico mandaret obviam ire, & venantium inſolentiam coërcere, qui Rege, & præſente, & inconſulto auderent huic exercitationi vacare. Moram nullam paſſum eſt imperium. Sed nihil hactenus viſum. Quin ipſi clangores, & latratus canum propius audiri: ſed neque cornu canentes viri, neque latrantes canes apparent. Poſſem & addere plura de familiaribus quibuſdam Dæmonibus, & inviſibilibus ſic appellatis, eorumque miris artibus: ſed vela contraho.

Tot illuſtribus authoritatibus conceſſus totus applaudebat cum homo iſte adventitius, nomine Storgas magorum præſtigiis oculos, aureſque faſcinantium

has

has Dæmonum larvas tribuendas eſſe docebat. Subridens diverſitor peritus in mathematicis in quibus maximam ætatis ſuæ partem conſumpſerat, Endimionque vocabatur, neque id præſtigiis Dæmonum, neque magorum artibus ſed naturalibus mediis fieri aſſerebat: ſcilicet ait Theand. per fiſtulas, & ſpecula mathematica audiri voces vel remotiſſimas. Et Endimion, neque per inſtrumenta mathematica, verum per interpoſitionem tertii; ſic enim referebat Æneam contra Diomedem à Venere matre fuiſſe ſervatum, & ſubſtractum evanuiſſe; & eundem nube involutum coram Didone ſtetiſſe, cum

Hunc multo nebulæ circum Dea fudit amictu
Cernere ne quis eos, neu quis contingere poſſet.

Sed ecce miraculum fidem omnem ſuperans: Gyges frequentium imbrium cauſa ſolum vertere coactus in hiatum terræ deſcendit, ubi æneum equum animadvertit, cujus in lateribus fores eſſent, quibus reſeratis hominis mortui corpus vidit ſtaturâ vulgarem excedente cum annulo aureo, & gemmato in digito; quem ubi detraxit, atque ipſe induit, in paſtorum cætum (erat enim regius paſtor) illico ſe recepit. Quoties autem hujus annuli palam in palmam converterat, tantus nitor ex gemma in Gygen inundabat ut à nullo cerni poſſet, pum omnes cerneret. Poterat tamen tunc videri Gyges, cum in ſolitum locum annulum ſuum inverterat. Hac ille uſus opportunitate annuli, cum Candaules Lydiæ Rex uxorem ſuam nudam ipſi revelaſſet, Gyges incauto Rege ſtuprum Reginæ intulit, eademque adjutrice, & conſcia Regem interemit: & quotquot conſilia occupandi ſimul & ſolii, & thalami regii obſtitiſſent, hos annuli beneficio ipſe à nemine diſcretus de medio ſuſtulit, regnique habenas invaſit. Sed nec minus mirandum videtur quod confirmavit antiquitas, ait ſcilicet uſu priſco comprobatum, & receptum, ſi

ſiniſter pes Chameleontis ferro igne calefacto aduratur, & cum herba quæ eodem vocatur nomine admiſceatur, & utrumque maceretur unguento, colligaturque in paſtilli modum, & in vas ligneum immittatur, eum qui vaſculum geſtaverit, etiamſi in media luce poſitus ſit, à nullo tamen poſſe diſcerni.

Lepida iſthæc argumenta plauſu excepere Theopompus & alii, ſed quoniam fidem omnem ſuperabant, vix ea poterant fidem invenire. Tunc Endimion advertens ſeria hæc in jocum verti, an inquit me fide minori dignum æſtimabitis illo qui aſſerere non dubitavit, aves eſſe quaſdam certis vocabulis, & earum avium confuſo ſanguine gigni ſerpentem, quem ſi quis comederit, linguas, & colloquia avium nullo negotio interpretabitur.

Excepit dicentem Storgas: verum quo pacto factum dicam haud ſcio, quod à paucis annis audio contigiſſe. In quadam Galliæ noſtræ Academia in qua pubes ingenua iis erudiebatur artibus quæ animos ſupra vulgi ignaviam ſolent attollere, duo erant adoleſcentes ut claritate generis, ſic & ingenii perſpicacitate non impares. Hos illa ingeniorum atque ſtudiorum par fœlicitas ſimul ita conjunxerat ut Piladem & Oreſtem non putaſſet nemo. Forte tertius, ſed ipſe diſcinctus nepos ex urbe in hoc juventutis eruditæ ſeminarium frequenter accedens occultis artibus in eam dictorum ſodalium ſocietatem ſeſe inſinuavit. Accidit vero quadam ut luce geniali dum ludicris intenti eſſent & jocis, iſte advena neminem ex aliis poſſe, quod poſſet ipſe, decertaret: neque enim iſtinc ſe abſceſſurum, & tamen oculos ſpectantium cluſurum ſe affirmabat. His jactabundum hominem cachinno multo excipientibus, repente ex oculis iſte evanuit, neque longo poſt temporis intervallo iterum viſendum ſe obtulit, adoleſcentibus pari ſtupore torpentibus. Ne-

que

que ſemel artis ſuæ periculum fecit, donec in utriuſque animis illius rei deſiderium accendiſſet. Ergo illi rogare hominem ut arcani tanti conſcios ambos vellet; neque hercle fore ſe aliquando accepti muneris immemores. Ergo non ægrè votis illorum obtemperat: mox & illi edocti nullo negotio clepere ſeſe, & ſuffurari omnium oculis potuere. Hinc multorum origo vitiorum in adoleſcentibus, qui quoquo impelleret cupido, eò facillimo labore abruptis pudicitiæ frænis inviſibiles facti ſe conferre poterant, nemine calliditatem animadvertente, donec effuſæ palam libidines in lucem venere, & prodidere aſtutiam. Denique complevit jocoſa narratione inſtitutum ſermonem ſimilis ludenti: an vos latet, infit, uti nuper hyeme ſæviente, coactâ ad nundinas multitudine, emiſſa crepitantibus buccis verba concreſcentia gelu in ipſo aëris, labiorumque confinio ſuſpenderat aër, donec poſtera luce foro jam vacuo cum cœlum prius conſtrictum frigore, tandem intepuiſſet, ſolutarum vocum, quas frigidus aër ſuſpenderat, confuſus per inane tumultus omnium aures obtunderet,

Ut durata gelu denſa inter nubila grando
Cogitur, & teretem immitis concreſcit in orbem,
Solvitur ad Solis radios, velut unda liqueſcit:
Sic voces compreſsit hyems; ſi forte tepentes
Senſerit æthra nothos, ſubito ſolvuntur, & altum
Dant ſonitum, mixtiſque forum ſonat uſque loquelis.

Quis non putaſſet ab inviſibili turba tantos tumultus excitari: audiebantur quidem voces, at nullus videbatur.

Hæc animi gratia differenti ſubjecit Theander, ætate noſtra evanuiſſe quaſdam inſulas: ſed alias quidem Oceani vorticibus fuiſſe exhauſtas, ſicut olim Atlantidi contigit; alias vero factas mobiles una noctu ab occaſu ad ortum demigraſſe. Obſtupeſcente corona quaſi

ad rem factu minime poſſibilem, manu ad fidem compoſita cœpit Theander affirmare non ſe commenta, non fabulas, non logos eloqui, ſed veriſſima, teſteſque, oculos vocabat ſuos. Nam cum ego adoleſcens alias, infit, abſoluto ſtudiorum curſu per Belgium exerrarem, forte in paſtores incidi qui mobiles ejuſmodi inſulas ad nutum quaſi grandem aliquam navim ad littus ingentis lacus fune attraherent, quo greges ſuos in pinguia nobilis inſulæ paſcua agerent, tum eas inſulas à littore removerent: ſic enim fieri ut greges à militum, & latronum rapinis immunes, & ſecuri nocte ut die eſſe ſoleant.

Porro quâ ratione id flat raptim doceo. Inſulæ illæ nobiles frequentibus conſitæ ſunt arboribus, quarum radices inter ſe connexæ totam terram ſuſtinent; cumque arborum radicibus ſuſtineantur, non eſt mirandum quod in profundum ſuo pondere non poſſint deprimi: ſed magis ſuper aquas enatent. Quod quidem in lacu ſi poſſit fieri, quid ni poſſit in mari? Ita ut jam non vaniſſimæ fabulæ loco habeatur quod de inſula Delo pariter mobili antiquitas traduxit ad poſteros. Sic autem narrabatur: cum Juno pellici ſuæ Latonæ invideret quod uno partu geminam prolem edidiſſet, immiſſo Pythone ſerpente pellicem quacunque perſecuta eſt. Illa omni ſpe reperiundi effugii dejecta dum per littus Ægei maris erraret, forte vidit vagam inſulam ad ſe enatantem; captaque ſubito oportunitate in eam ſe immiſit, quæ ſenſim errando Cycladibus ſe adjunxit, & ex illo immobilis facta eſt. Quid dicam de Athlantide inſula, quæ quidem cum capacitate ſua Aſiam, & Europam æquaret, neſcio quo aquarum cataclyſmo, aut qua concuſſione terrarum quaſi repente evanuit, & innabilem Oceanum Athlanticum reliquit. Sed de California & aliquot aliis ſubjectis alias Polo inſulis vaſis quam multa referunt quæ fidem omnem ſuperant: ajunt ſcilicet

licet alias quidem totum pene trajeciſſe Oceanum, & Æquatorem tranſiiſſe; alias vero ad Polum acceſſiſſe.

Ad hæc inaudita hactenus monſtra Theopompi obſtupeſcebat animus, neque minus obtorpebat quam ipſi inſulares qui ſe una nocte in remotiſſima climata tranſmiſſos ſenſere. Sed Theander ad hæc per Jovem huic ſermoni vix libentius aſſentiar quam narrationi de Lunæ incolis, vel alteri quem circunferunt de illo Mathematico qui ab extremis Sauromatis ad Teutones uſque multa milliaria in machina volatili confecerit. Lepidis hiſce ſermonibus condita eſt illa comeſſatio, ſed quia jam ſpiſſiores ſe intendebant tenebræ, quiſque ſalutatione mutua perfunctus aut penates ſuos reviſit, aut in thalamum urgente ſomno ſe conjecit.

CAP. VI.

Theopompus in Lycæum productus ab uno Druyda ſapientiſſimo exceptus eſt liberaliſſimè. Is damnare adoleſcentium ſocordiam, & inſanum amorem parentum in liberos; ſimul hortari ad ſtrenuum laborem. At Theopompus artis ſuæ facturus periculum latentes in tabelis explicat hiſtorias.

SEquente luce placuit litterariæ exercitationi præludere, & Academiorum pertentare doctrinam. Itaque Theander aſſumpto in ſocietatem, & auſpicium Endimione Theopompum ad Gymnaſia volentem perduxit.

In ſuperiore urbis parte Lycæum eſt, ingentis & capacis ambitus, marmoreis etiam fultum columnis, & faſtigio orbiculato coronatum. Verum ſelecti è Druydis doctiſſimi nobilitatem ejus longe magis adaugent, & propter commercium litterarum ibi ingenua pubes undique gentium convolans nobiliori pulvere amat exerceri. Veſtibulum & area capacia curruum crebri ordines columnarum limen decorant; ſuſtinentque Parnaſſum, ex quo novem Muſæ cum muſicis inſtru-

mentis deſcendunt: hinc & inde Mercurii, & Minervæ effigies nutu oculorum, & manuum geſtu ad gymnaſium quaſi invitantium appenſo hoc carmine quod duo Paniſci quaſi in devoluto cortice indigitant.

Pierides Helicona petunt, properato juventus
Muſarum quam flamma rapit, ſtimuluſque ſciendi.
Ecce viam tentant, de monte bivertice greſſus
Eripiunt, cunctoſque modis hortantur amœnis.
Luminibus quæ flamma micat, quæ gratia fronte?
Agnoſco terris quoties ſe Suada recepit,
Hoc vultu ſolet illa tegi.

Nam ſubjecta carmini erat imago eloquentiæ, & ipſa ſimilis invitanti, & oculorum nutibus quaſi ad amorem ſui pelliciens: hinc & inde cæteris artibus atque ſcientiis ſua erat effigies, ſeu Poëſeos, ſive Grammaticæ, aut Philoſophiæ; denique Mathematicæ diſciplinarum introëuntibus patentes ædium valvæ ingrediendi copiam fecere. Porro omnia confuſo adoleſcentum tumultu ſtrepebant. Utrimque porticus & aulæ, in quarum præcipuam ſubeuntibus illis Theopompus in inſignium tabellarum contemplatione defixus hæſit.

In ea contemplatione hærentibus ſuccurrit è Druydis unus penes quem erat Academiæ regimen, novumque tyronem adeſſe conjiciens liberaliter ſalutatos ſic eſt alloquutus: quanto præconio digni ſunt parentes qui liberos ſuos volunt optimis diſciplinis informari, ut non ſolum ignaviam omnem omneque veternum à ſeſe expellant, verum etiam ad perfectam viri conditionem aſſurgant; tantam objurgationem merebuntur illi qui natos ſuos nolunt ſevera lege proficere, dum ſpem ſuam inani ambitione donantes aut eos volunt omnino litterarii pulveris eſſe immunes, aut tam ſalubres aquas primoribus tantummodo labris deguſtare: unde fit ut cruda adhuc ſtudia in forum propellant, & elo-

eloquentiam, qua nihil majus eſſe poteſt pueris induant adhuc naſcentibus. Quod ſi paterentur laborum gradus fieri, ut ſtudioſi juvenes lectione ſevera mitigarentur, ut ſapientiæ præceptis animos componerent, & quod vellent imitari diu audirent, jam grandis illa oratio haberet majeſtatis ſuæ pondus. Aliis placet nonnullos artis literariæ canones, atque ipſa tantum præludia delibaſſe, ut omnino rudes non videantur, & ad primum ſeſe offerentes ſpinas velut ad necem exhorrent, langueſcunt in iis ſtudiis unde meſſem uberrimam jure poſſint expectare. Habent, neque ibo inficias, ſtudia litterarum moleſtiæ nonnihil; tamen & aſſuetudine dulceſcunt, nedum progreſſu, cum nempe eorum fructus qui toti ſunt mellei, incipimus delibare. Ego aliam artem non novi proficiendi in litteras quam aſſiduitatem illam quæ omnia frangit: Dii ſcilicet laboribus omnia vendunt. Mox converſus ad Theopompum ita pergit; te dignæ ſunt Muſæ, & tu pariter iiſdem dignus es, clariſſime adoleſcens, maximumque futuræ ſunt in ea fortuna, & genere decus; ignoſce amori in te meo; ſic ſum ſtudiorum tuorum ſtudioſus, ut te velim ſuper omnia, & ſecundum Deos ſolos Muſas amare, imo ſupra maternas delicias, & te ab illis perinde amari. Ille etſi genus & nomen Theopompi neſciret, non dubitabat tamen eum communem vulgi ſortem excedere maxime cum videret Theandrum è Druydis non ignobilis famæ ejus lateri adhærentem.

Theander vero ut periculum artis & ingenii in puero faceret, & puerilem induſtriam Druydæ ſapientiſſimo approbaret, cœpit illum ad enodationem tabellarum excitare illarum quæ aulam exornabant.

Tunc ergo Theopompus ita orſus eſt: imperiorum primordia digeſtis in ordinem tabellis exhibentur. Et primus ille quidem fronte ſubtorva, & ſcintillantibus oculis Vexores Ægyptius eſt, qui extra ſuos fines arma

circunferendo præivit cæteris. Is plurimarum gentium potitus victoria, cum in Pontum devenisſet, bellum Scythis indicere auſus eſt, legatis priſco de more in eam terram prius miſſis qui leges pacis, ſi imperata facerent; bellum vero, ſi ſecus, univerſæ genti indicerent. Nec mora ulla interpoſita Scythæ armati obviam ire hoſtibus audent. Vexores tot gentium, terrarumque ad hanc uſque diem victor, ubi primum Scythæ collatis ſignis pugnam popoſcere, ipſe florentiſſimo exercitu cum omni bellico apparatu relicto, paucis comitatus in Ægyptum fugit. Scythæ victoriam ſecuti ſpoliaſſent haud dubie hoſtem regno, niſi paluſtri difficilique aditu Ægypti fines tranſcendere prohibiti, impetum alio avertiſſent. Itaque victoriæ curſu in alias gentes deflexo bella bellis ſerendo non prius quievere quam omnem Aſiam armis domitam ſibi feciſſent vectigalem.

Habetis in ſequente tabella uti Ninus Rex Aſſyriorum pendendi finem tributi fecit. Is rem non umbram rei ſecutus cum omnem belli cardinem in eo verti arbitraretur, ſi pluribus poſſet dominari, primus omnium quas armis domuit gentes ſuæ fecit ditionis vir ferox, militaris gloriæ cupidus, longaque armorum exercitatione inter finitimos potens. Hinc Syros Euphratis accolas bello adortus modico negotio ſubegit. Fuit victoria illa eò minus cruenta quo ſecurior ſtatus imperii, majoraque otia. Attamen bello Regem captum cum filiis obtruncat Ninus, tributum victis imperat,inde Armeniam ingreſſus ſubita vi oppida expugnat, Barzani ſupplici, ſeque & fortunas ſuas offerenti regnum reſtituit. In Mediam tranſeunti occurrit Rex nomine Pharnus, qui commiſſo prælio cum ſeptem filiis qui ſimul in acie ſteterant, victus occubuit. Præſidio Medis relicto vir ingentis animi,ſed qui præſenti rerum ſucceſſu adhuc majores ſpiritus imbibiſſet, ad bel-

lum longe difficillimum accingitur: unde præter Indos, & Bactrianos domita Aſia tota victor in patriam remeavit. Noviſſimus autem labor cum Zoroaſtre Bactrianorum Rege illo, quem fama eſt ſubito natum riſiſſe manifeſto futuræ artis magicæ, & aſtronomiæ præſagio. Porro illa urbs ibidem adumbrata ipſa eſt Ninive quæ Ninum conditorem agnoſcit, mille & quingentas turres in orbem complectens; tanta vero amplitudine, & altitudine, ut ad centenos pene cubitos faſtigia murorum ternis plauſtris pervia cœlo attolleret.

Proxima tabella Semiramidos geſta recludit. Hæc è Nympha ſtagni in Syria, adoleſcente indigena, à quo projecta in crepidinem avium aquatilium ope enutrita (has Syri Semiramides appellant) à paſtoribus ad tantum prodigium obſtupentibus excepta, ut educata eſt. At magiſter regii pecoris Menon cum luſtraret ſtabula, ejus amore ſic exarſit, ut in conjugem eam acciperet, neque multo poſt geminam prolem Japetem, & Idaſpem ex ea tolleret. Minervam putaſſetis aliquam quæ è Jovis cerebro cum adulta, & cataphracta emerſiſſet, juxta Tritonidem paludem primum viſa militaribus exercitationibus haud parum delectata eſt. Semiramis ad bellum nata ingenitæ artis ſuæ primum fecit periculum, cum in caſtris occupandæ arcis Bactrianæ conſilium viro dedit per abruptam vallem nullo præſidio obfirmatam. Conſilio eventus minime defuit, dum obrepens per hæc loca arcem cepit. Itaq; Rex ingenium mulieris admiratus invito marito qui mox vitam ſibi laqueo abrupit, eam in violentum rapit conjugium. Breviq; interjecto tempore cum filium Niniam ex ea tuliſſet, imperio eidem uxori tradito vitam clauſit. Semiramis vero vita & imperio defuncto cœpit agitare qua poſſet arte tantam regni molem tuto adminiſtrare: nam qua ratione ſub muliebri

impe-

imperio tot ferociſſimæ gentes quieſcerent? anceps primum & inops conſilii, tandem inauditum hactenus commenta eſt facînus: filium pro matre aſſimulat, & filii perſonam mentıta adoleſcentem agit. Frons eadem, idem luminum vigor, & pares utrique genæ omne ſexus diſcrimen, omnem ſuſpicionis anſam removerant. Illa membra novo occulit amictu, caputque tyara obvelat præcipiens ut eodem veſtium cultu Aſſyrii uterentur. Urbs Babylon quam ipſa triplici muro, orbis miraculo, cinxit, ibi adumbrata viſebatur, juxta autem appenſum carmen quod Theopompus & prælegit & explicuit, eſto hoc aliqui Reginæ Nitocri tribuant.

Cum ſibi conſtrueret Regina Semiramis urnam,
Hæc voluit duro marmore pauca legi:
Argento tu quiſquis eges, fulvoque metallo
Evertens tumulum quod placet accipito.
Darius indomito gazarum cæcus amore
Evertit tumulum, munera nulla videt.
Attamen hoc ſcriptum reperit; niſi raptor avarus
Eſſes; rupta tibi non mea crypta foret.

Demum illa victoria de Arabe, Æthiope, Syro, aliiſque multis ſine accepta injuria laceſſitis ſibi parta, cum expeditionem Indicam aggredi auſa eſſet, Scaurobate numeroſo exercitui terra marique reſiſtente, ſagitta, & jaculo à Rege ſauciatur. Illico fugere Semiramis, Aſſyrii vero perſequi fugientem, & cædere terga. Secuta ſtrages horrenda Aſſyriorum ab Indis facta, donec ſuperato ac reſciſo ponte Rex ab inſectatione deſtitit. Nec multo poſt Semiramis inſidiis à filio petita cum hunc inceſti appellare auſa eſſet, tentati ſceleris odio tandem interfecta eſt.

Sequitur fortiſſimæ mulieris indignus filius Ninus ille qui ſublata de medio matre nihil parentum veſtigia ſecutus, omni abjecto ſtudio armorum ad ocium

& vo-

& voluptatem animum appulit. Attamen in eo ſi non fortiter, callide ſaltem præſenti fortunæ conſuluit, ut ad populos in fide retinendos, quotannis ex toto regno accuratiorem haberet delectum, nova communiret caſtra, quaſi ſubitum aliquod bellum moliretur, & juventutem ratus ad obeunda munera militaria fieri promptiorem, ſi frequenti delectu ad ſigna revocaretur, & ſi qua defectionis conſilia occulte in populis mota eſſent, præſentium copiarum turbine ſubito premerentur. Verum iſthæc dum Ninus non per ſeipſum, ſed per legatos, præfectoſque molitur, ipſe omni ſcorto corruptior inter Eunuchos, & puellarum cœtus omni voluptatum cœno ſe volutabat; quibus emollitus in his etiam turpiſſimo poſterorum exemplo nihilo fama præſtantiorum conſenuit: unde tam fœdum in morem regnante Sardanapalo tranſlatum eſt per Arbacem præfectum ad Medos imperium.

CAP. VII.

Cæteræ tabellæ à Theopompo explicantur, quibus omnibus ſolerter expoſitis longe intricatior ſe obtulit pictura (ænigma vocant) quæ à Doctore reſoluta eſt.

HActenus memoriæ nec non eruditionis ſuæ Theopompus periculum fecerat, & omnium auditorum exceptus erat plauſu cum in alteram partem converſus: en, ait, Cres ille qui primus inſulæ Cretæ leges & jura tradidit, à quo & inſulæ Ecatompoli nomen eſt impoſitum. Hunc porro è Corybantibus unum fuiſſe memorant, quorum in tutela Juppiter infans olim fuit.

Nec procul erat Cecropis quem biformem appellant, genuinis adumbrata coloribus imago. Hunc, inquit princeps, quia maris & fœminæ jugale vinculum invenit in Attica, Græcia biformem fabulata eſt. Cæteras tabellas implent, labores Herculis, atque Theſei;

Atlan-

Atlantiſque ad revelatam parmam metamorphoſis. Neque aberant inhumana Buſiridis hoſpitia: Triptolemi peregrinationes, & artes; Minois, Æaci, & Radamanthi æqua judicia; inceſtuoſi Paſiphaës amores, & artificium inextricabile Dædali. Quibus à Theopompo cum communi omnium plauſu enodatis longe intricatior tabellla oculis ſeſe obtulit, quæ cum intuentium animos ſatis torſiſſet, cœpit Druyda nodum hunc quaſi Gordium acie ſui ingenii ſolvere, & noctem omnem propoſita face ad unguem eluctari.

Sphinx, inquit, quia familiaris docto Muſarum choro olim fuit, non eſt quod miremini, ſi hanc Parnaſſum noſtrum celebrantem videatis, humaniſſimi hoſpites: illa ſiquidem ſolertioribus geniis ſolet materiem gloriæ ſuggerere. Tot ambages variis picturis adumbratas Ænigma vocamus; iſtud autem in ſolemni Archombroti atq; Cyrtheæ Hymenæo qui toti pene Europæ pacem attulit, publice expoſitum atque ſolutum eſt. Ænigma erat: Minerva ramum oleæ præferens ſymbolum pacis diviſos antea bellis atrocibus principes cùm pacis, tùm connubii legibus firmiſſimis religans. Hinc ara cui victima parata neci, & jamjam immolanda imminet: inde erectæ ad hæc fœdera copiæ paulo ante hoſtiles. Porro penſilis tabernaculi quod & Deam, & conjugum par involvit, Ephebi duo qui tædas geſtant nuptiales anteriora recludunt. Denique navim conſpicitis plenis velis ad portum appelli. In apice tabernaculi hoc hemiſtichon legitur, *Ego quoque Pronuba Pacis*: & in infima ora tabellæ hoc diſtichon,

Pacem ſancit Hymen, Hymenæum pronuba Pallas:
Rex Sponſus, Princeps Sponſa. Quid iſtud erit?

Tum rogante cœtu doctor ita expoſitionem proſequutus eſt: quando id unum omnium veſtrum conſpirant vota, ut arcanis ſenſibus ſub hoc involucro latentibus, aliquid lucis afferam, vobis utcunque ſatisfacio.

Ita-

Itaque ut bellum egeſtatem, ita numos pax ominabitur:

Soliumque domanii
Imperioſa jugo regina pecunia regnat.

Duplex emendi uſus apud gentes fuit: primus, & antiquiſſimus per commutationem: alter per pecuniam ſignatam. Uſus autem commutandi varius, ut merces mercibus; ſed maxime pecudes, quas deinde imprimendi metallo mos fuit: & ex illo pecunia à pecudibus [1] dicta: hinc ille aries adumbratus: ſæpe etiam ex corio bovino ſtemmate, aut effigie principis inſignito numus effictus: unde ille bos. Verum apud Orientales granis ſalis, unionibus, aureo pulvere, & [2] conchis commutatio frequentior. Cæterum principes, & primores civitatum ſignata utentes pecunia varias huic impreſſere formas. Nam Athenis numus eſt, cujus in altera parte Minerva, in altera vero noctua inciſa eſt, ita ut Noctua apud illos cederet in pecuniæ nomen: hinc à Gilippi ſervo dictum, multas ſub domini ſui tegulis noctuas habitare. Gilippus enim cum ex ingenti pecunia quam Lacedæmone aſportare juſſus erat, partem intervertiſſet, eam ſub ædium ſuarum tegulis occultaverat. Cumque ſervorum teſtimonia contra dominos non admitterentur ex lege, & irritum facerent indicium, callide admodum ille commentus eſt eam aperire ſub eo verborum involucro, ut indicio pecuniarum facto neque ille accuſaſſe dominum videretur, neque jus ullum violaſſe, & tamen reip. conſuluiſſe. Ideo caſſidi, quæ ex metallo eſt, noctua inſidet; ideo & Minerva iſthæc eodem obducta eſt metallo: quod vero in ea album cernitur, argenteum metallum deſignat, purpura vero æs fuſile arguit. Effigies autem Minervæ, ut & noctuæ numis inci-

1 *Et noſtra ætate vulgo dictus numus, mouton à la grande laine.*
2 *Forte inde natum proverbium, allés vendre ailleurs vos coquilles.*

incidendæ apud Atticos non invaluit, uti apud noſtrates Regis & Reginæ, aut cujuſcunque ſymboli; nam alioqui nummus adulter eſt: ſic eſt pretioſa pecunia ſigno. Addam & his ubique receptum morem, quo utrique ſponſo moneta quædam quaſi mutui, & æterni amoris teſſera traderetur. Demum inſcriptio ad oram tabernaculi inſertum nummis lemma ſignificat. Quod ad oleam, quam Minerva manu geſtat, neque à conſuetudine abhorret, quandoquidem oleam circum numos inſculpendi nonnunquam uſus invaleſcit.

Sed in ſacris quid facit aurum? quid hæc jamjam mactanda hoſtia à Popa ſuccincto? Athenienſes quo frugali labori gratias referrent, bovis effigie numiſmata etiam donavere, & illud didrachmum, unde tritum eſt, [1] Bos per linguam inambulat, de his qui accepta pecunia prævaricati ſuſceptas cauſas deſerunt. Cudendi [2] Bovem in altera parte nummi aurei, altera effigie Regis honeſtata apud eoſdem uſus invaluit, putem ob taurum Marathonium à Theſeo domitum. Præterquam quod ſcorteas pecunias ante aureum nummum in uſu fuiſſe ſatis conſtet rei pecuniariæ inopia. Sunt & qui numos cudi juſſere cum ara & victima, qui cum navibus, cum duplici manu circum adjecta gnome. Denique nervos eſſe belli pecuniam nemo eſt qui ambigat: hinc illæ procul directæ acies. Sed hæc raptim jam forte nauſeantibus. Ecce arcana ſub hoc involucro latentia: hoc ſcilicet notant hæc fœdera quæ pacem divitem & perennem confirmabunt cujus ope & arcæ nummis implebuntur, & aurea ætas revocabitur.

Completo ſermone quo plurimum geſtiit Theopompi animus, ſalutato in breve ſpatium temporis

Druy-

1 *Βοῦς ἐπὶ γλώσσῃ βέβηκε.*

2 *Bearniani noſtrâ ætate duos boves ſtemma provinciæ illius in numis cuderunt.*

Druyda quia & hora ſerior, & curandi corporis neceſſitas urgebat, ad proprios quiſque lares iter eſt remenſus. At Theopompus per viam ea omnia & animo & ore repetebat quæ à doctore audiverat, ne qua dies ſine aliquo profectu ſcientiæ laberetur: multaque ſuper his Theandrum rogabat, qui ardentem ſcitari adoleſcentioris principis mentem & ſtupebat, & laudabat, ne ſuus virtuti, & ſcientiæ ſtimulus uſquam deeſſet; mirabaturque genium ad magna, & digna ſupremo faſtigio aſſurgentem, ex levioribus longe graviora ominans, & ex ungue Leonem.

CAP. VIII.

Mores civium cum nobilium tum plebejorum, Druydarum Bardorum, imo & Pontificum deſcribuntur. Viri autem & vidua virtus & religio celebrantur.

REpetita domo, & curato corpore de Druydarum doctrina, nec non virtute multa in medium jactata quod reliquum erat lucis non injucunde fraudavere. Ea eſt, inquit, Storgas, in eo Lycæo diſciplina, nemo ut adoleſcentum audeat obſcænitatem in verbis, nedum in actibus præ ſe ferre; pietatem autem, & in ſuperos obſervantiam colere ſummum votorum eſt, deinde ſcientias & artes quas Druydæ poſt religionis officia ſtrenue amplectuntur. Eſt & alterum in infima urbe gymnaſium Bardorum qui & ipſi Muſarum amorem diſcipulis quidem ſuis inſinuant; ſed ex adytis ſuis religionem penitus antiquarunt. Ubi vero religio non eſt quæ poteſt eſſe virtus, aut quæ diſciplina? iſti tamen more Sycophantarum invehuntur in mores aliorum, prætextam inſcitiam carpunt, nullumque non movent lapidem quò in eorum famam ſuccedant. Verum irriti fiunt illorum conatus, & quamvis optimates auro multo emerint, ſua tandem ſpe miſeri dejecti

ſunt: nam præfectus urbis quem tùm promiſſis tùm muneribus vincere conati ſunt, & ipſe operam, ſudoremque perdidit. Adeo virtus quantumvis afflicta tamen potiorem locum obtinet, quippe quæ ſordidæ repulſæ neſcia intaminatis honoribus præfulget, neque arbitrio impiorum ſecures ponit vel tollit.

Indignatus eſt Theopompus primates urbium à virtute diffidere, favere vitio, & ne Dii ſinant, inquit, noſtram oram tali peſte inquinari. Imo crederes ſuaviſſime puer, retulit patronus, in urbe nobis vicina, eaque tanti nominis, ipſi Pontifices quorum munus eſt ſacra procurare, promovere religionem, vitiumque abrogare, & è ſacrario penitus eliminare faſtuoſam illam Bardorum nationem pietati Druydarum præferendam cenſuere, collectis etiam Flaminum ſuorum quos emerant, ſuffragiis, ut impietatem ſuam religionis velo obtegerent. Adeo tranſverſos agit pontifices ambitio, Flamines libido, Bardos omne vitium. Dumque emuntur ſacræ dignitates, aureis gradibus, non ſuffragio virtutis ad eas impuri homines, & ſeculi moribus aſſentientes, mentienteſque morum pravitate religionis quos ambiunt titulos, provehuntur.

Obrigebant alii ad eorum callidam impietatem, & ſacrilegos ambitus, quorum munus erat fovere virtutem, & religioſos viros ſummo loco attollere. Sed reſumens diverſitor, unde iſtud fiat, ignoratis? Putate ex principum vecordia qui homines curiales, & omni mollitie diffluentes ad cathedras attollunt nullo ſuo merito, & ſanctiſſimos Druydarum quos nuper ad has evehebant dignitates neglectos ita relinquunt, ut Druydarum clariſſimum quondam nomen deſpicatui & vituperio omnes illi vertere ſoleant quotquot fuere in aulæ deliciis enutriti. Et tamen hi ab omni ſeculi commercio, & inutili fluxarum opum cura ſejuncti cœlum rapiunt, dum iſti libidinum ſuarum cœno volutantur.

An-

Annuebat his ſermonibus Theander,& ipſe à ſeculi pompis ad ſecuriora animi gaudia traductis& moribus Druydarum inſtitutus: ſolo enim amore Theopompi, & reverentia majeſtatis cum nuncium aulis antea remiſiſſet, è ſacro religioſoque hoc cœtu diſtrahi potuerat. Concluſitque hoc pacto & congreſſum, & diem: quid propius accedit ad inſaniam quam ut calcatas pompas rurſus amplectantur Bardi iſti, cumque veram & certam fœlicitatem in hoc ſeceſſu toto ſtudio quæſierint, ad fluxas iterum cupiditates in quibus nemo poteſt eſſe beatus, inanibus illecebris deliniti, & ſpecie boni aliquando decepti miſerum in modum delabantur? O fruſtra ſuſceptos tot labores! ô vanum Philoſophiæ nomen! hi ſcilicet relictis opibus, prædiiſque contemptis deinde ardentes ad eaſdem opes, ad faſtum, ad voluptates per fas & nefas diteſcere annituntur, ut in hunc uſum coacervatas in immenſum pecunias malorum irritamenta convertant, pernicioſiſſimoque exemplo omnis moderationis & temperantiæ cancellos perfringant. At frugalis paucis contentus eſt, non tenax quidem, ſed potius abſtinens à ſuperfluis, & priſcorum retinens morum rectam conſuetudinem. Pudendum ædepol pontificibus ut in ſe, ſic & in aliis virtutem ferre non poſſe. Pudendum Bardis, & Flaminibus in ſupercilio, & ſuperfluis opibus magnitudinem animi conſtituere, & eos inertes, & infimos omnium reputare, qui ſpontanea abjectione faſtus Arſacios damnant. Sed hi nobilem inter Heroas locum digni ſunt aſſequi, cum eis ſupremum diem fata clauſerint; illi vero digni qui in turpiſſimum aliquot animal commigrent, & ex faſtis eorundem nomen deleatur æternas tenebras meriti: niſi ſi ad eluendas notas infamiæ in vimineis thecis contexti ſubjectis flammis mactentur Mercurio. Ad hunc ſupremum ſermonem immotus hærebat Theo-

pompus, pene Gallico gelu frigidior: & devotis ſacrilegorum libidinibus plenus irarum in thalamum abſceſſit. Admonuit tamen Storgas Theandrum non cunctis regnare vitium, eſſe enim ex optimatibus, eſſe ex civibus viros, & mulieres, etſi pauciores eſſent ipſis Muſis, qui quamvis ſacris minime initiati, ſacerdotibus tamen exemplis virtutum præeant, unus eſt, inquit, ex optimatibus qui quamvis in ipſo ætatis flore, & conjugi alligatus vix ſtrata reliquit cum libat penatibus, mox in templa ſuccedens in mactandis victimis intentus eſt. Tum ſi quos infirmos, aut vinculis ingratis oneratos audierit, ſine mora in Xenodochia, in carcerem, in privatas egenorum domos diſcurrit, & quemlibet bonis verbis levatum etiam ære ſignato donat egeſtati ſubveniens. Nullus tamen in familiari congreſſu aut humilior eſt, aut eo humanior: adeo ut infructuoſam arborem, & inutilem Deorum ſervum ſe reputare ſoleat. Quid de matrona nobili referam quæ ipſo ætatis vere orbata marito, cum quo familiariſſimas, caſtas autem à puero aluerat neceſſitudines quæ progreſſu annorum increverant, viduam & gratiſſimam ſuperis nunc vitam agit, aſſiduis intenta litationibus, & piis actibus ſtrenuam navans operam. Et quamvis formæ venuſtate, & majeſtate frontis cæteras urbanas mulieres & virgines antecellat, ipſiſque nymphis potiori jure quam Andromeda poſſit inſultare, & oris jactare veneres, tamen omnes Procos generoſa deſpicit omni Penelope fœlicior, & immortalibus magis quam mortalibus placere geſtiens aut intra domeſticos recluſa parietes aſſidue accedit ad Deos, aut eorum juſſu foras evocata miſerorum, pauperum, incarceratorum, infirmorum conſulit inopiæ: defuncti vero ſi qui in urbe, non mora procurrit ut ultimum ſepulturæ munus eis impertiat. Quid loquar jejunia, quibus quo plus inſontem cutem macerat, eo majo-

majori relucet gratiâ, ita ut Dianam putes Triviam è ſylvis emergentem. Longior ſim ſi per ſingulas ejus dotes excurram; nam tot virtutibus, muneribuſque Deorum non deeſt ingenii acies, memoriæ fœlicitas, maturitas judicii. Juſta, & erecta eſt corporis ſtatura, aut ſupra juſtam paululum aſſurgit; oculi Sideribus pares, & mitiſſimi aſpectus blandiſſimo fulgore inardeſcunt; ſerena frons, & nuſquam ſuperciliosa, genas nullus fucus, ſed nativa gratia obſidet. Quid dicam oris mella ſine illecebris demulcentis. Paucis dicam virtutis ſimulachrum, aut ipſam virtutem finge, & habes Eleonoram omni Pandora emendatiorem, quæ & ipſa ingenita nobilitate mentem etiam ſortita eſt nobiliorem, dum ſanctius nihil habet quam ſtudia virtutis vel officia pietatis; ſiquidem continentiæ amore ipſas etiam vel puriſſimas virgines (pace earum dixerim) longe antecellit. Ad ſingularem hanc temperantiam & pietatem corona ſatis obſtupeſcente, ab ſe invicem omnes disjuncti in lectulos ſucceſſere.

CAP. IX.

Ariſto nobilis adoleſcens occurrit Theopompo, eumque ad deambulationem, moxque ad ſpectaculum ſcenicum invitat, placuit & Ariſtoni Malacophili ſocietas. Ingreſſi Lycæum excipiuntur à Druyda qui tabellis depictos diſcincti nepotis mores exponit.

Cœpit ex illo Theopompus publicas ſcholas celebrare modo Druydas audiens, modo ſub Phocenſium diſciplina linguas exoticas diſcens, domumque reductus quæcunque memoria comprehenderat, ea ad Theandrum ſedulus referebat. Itaque improbo labore hunc brevi curſum confecit in litterarum ſtadio, qui eum cæteris præter ſuavitatem ejus morum, utique commendaret, dum doctrinæ ſuæ exponendæ occaſiones pertinaci æmulatione quærebat.

Quadam die cum Theopompus ex flore totius

Academiæ nonnullos ſibi in paucis familiares devinxiſſet non alio quam paritatis morum, & nobilitatis vinculo, circa ſextam egreſſus, matutinas enim horas Muſarum conſuetudo conſumpſerat, dum extra limen ſolitaria deambulatione animum remittit incidit in adoleſcentem ingenuum ut litteratum, nomine Ariſtonem, Malacophili domos adeuntem. Theopomp. ſollicitabat eum ut in hortos ſuccederet: ſed ille hunc invitabat ut una ſecum ad Malacophilum iret. Theop. referebat poſſe in ſubjecto ædibus horto ſe tantiſper animos recreare, dum Malacophilus ſomnum penitus excuſſiſſet, gnarus eum noctem inſomnem uſque ad tertiam vigiliam traduxiſſe. Ille inſtabat nihilominus jucundiorem fore hac luce geniali trium ſocietatem, ſcilicet numero Deus impare gaudet, & in trium conſortio conſuetudo jucundior. Imo, retulit Theop. potior eſt duorum ſocietas: quando enim amicitiæ nexus inter plures quam duos repertus? Damon & Pythias hoc animo inter ſe fuere ut cum eorum alteri Tyrannus necis diem deſtinaſſet, iſque inducias ad rem familiarem diſponendam, ſponſorem ac vadem ſe offerente altero, obtinuiſſet, & ad diem conſtitutum moriturus reverti ſſet, admiratus mutuam fidem Tyrannus petierit ut ſe ad amicitiam tertium aſcriberet.

Ariſto jocanti colludens ſubito riſu Theopompum excepit; Ergo, infit, & inter tres amicitiæ nexus potuit intercedere: at ille, ſed ecce Pylades cum Oreſte ſic arcto conjunctus vinculo, ut quamvis ob matrem peremptam Oreſtes furiis ageretur, ejus tamen peregrinationum, atque diſcriminum individuus comes ei ſemper adhæreret, neque mortem pro eo ſubeundam recuſaret. Sed Caſtoris, & Pollucis auſpicia nunquid nautis fauſtiſſima ſunt? quibus tamen ſi Helenæ infauſtum Sidus ſe adjunxerit, quam periculoſa navigatio. Atque ut Herculem, & Pyrihtoum miſſum faciam,

num

num ipſe Juppiter in utroque mundo parvo, & magno binarium amavit numerum? quid enim duæ illæ faces lucis ac noctis? marem & fœminam nonne creavit hominem? num eis geminos oculos, totidem aures, brachia, manus, & pedes totidem indidit? num feras animantes aut alis, aut cornibus binis armavit?

Fraudata talibus jocis via ad limen Malacophili deveniunt. Ad fores pulſantibus adfuit vernula vix ſatis compto cultu, quæ adhuc jacere adolcſcentem admonuit: intromiſit tamen eos in atrium, inde in cubiculum Malacophili docens quantæ fortunæ hæres eſſet futurus. Quod ſi prolem alteram virilem parem illius, quæ tum geſtabat ventrem, in lucem daret, ampliſſimum annuo cenſu ſacerdotium illi fore: ſi plures hos in collegia Bardorum aut Flaminum intrudendos. Si filias, etiamſi tot ſint futuræ, quot Danao, velint, nolint, ſortem eandem inter Veſtales accepturas.

Reponit Ariſto; qui ſcis ampliſſimum fore ſacerdotium? Et illa; Mecaſtor, ampliſſimum: quod interim unus è vernaculis noſtris tantilla mercede conductus dum exercet, eo reditu emuntur equi generoſiſſimi, eoque numero, quo in Diomedis ſtabulis venatici canes aluntur ea frequentia qua quondam ab Actæone; denique aucupium maximo ſumptu procuratur. Sacra autem negliguntur, victimarum numerus minuitur, & vitium pro virtute, & cana fide inolevit.

Ariſto quamvis compoſito ad humanitatem vultu videretur annuere, vix tamen coërcebat fletum, intelligens templorum donaria alendis Flaminibus inſtituta in avibus, equis, canibus, ingrato miniſterio ſic impendi, nihil ut ſacrorum miniſtris reliquum eſſet. Succurrebat Diomedis perinde atque Actæonis infauſtus exitus, ſiquidem alter comedendus equis objectus eſt ab Hercule, quos ipſe prior ſuorum civium & hoſpitum ſubſtantia paverat; alter à ſuis canibus vindice

Dea tandem diſcerptus eſt. Neque procul erant ab adoleſcentis cubiculo cum ancilla eadem in ſubjectam culinam abſceſſit, ut exceptum ex vitulina juſculum Domino ad æſtus internos temperandos promeret, & aſininum lac dominæ ad nivem cuti inducendam compararet. Hic Ariſto converſus ad ſocium, quam multi, inquit, in flammis nunquam extinguendis areſcentes æterna ſiti cum Tantalo, Saronidarum jejunia fœdis gulæ vitiis præverterent; & quam nunc olera ſufficerent his qui pluſquam Eriſichtonis fame in Barathro cruciantur.

Ubi ſucceſſere in cubiculum, ambo jocari, & dicteriis carpere ſtertentem Malacophilum, utpote qui eſſet

Doctus ſpectare lacunar,
Doctus & in calices vigilanti ſtertere naſo.

Dum Malacophilus ſtratis exilit jentaculi officium à vernulis inſtruitur: remotiſque menſis ad Lycæum iſte à ſociis compellitur, ubi exhibendam fabulam è ſcena audierant. Lycæi aulam ingreſſis adfuit moderator, & ipſe humaniſſimus, & vultu liberali excepit intrantes: dumque ſedilia offeruntur, Theopompus interea omnes aulæ tabellas luſtrabat oculis. Hæſit autem imprimis in tabellarum operis non vulgaris contemplatione. Quod cum moderator animadverteret totam picturæ ſeriem ab ovo evolvit, & Demades, infit, pictori argumentum dedit. Quærentibus quis ille Demades, ſic ille: Natus eſt generoſis parentibus poſthumus unum matris delicium, tandem ſupplicium. Relictis nucibus jam puberi virtutis amor, & cultus litterarum citra invidiam quidem, non vero citra gloriam fuit. Habuit tamen ſequens ætas moribus corruptiorem, dum tam fœlicibus initiis ſpem parentum prævertentem maturarunt, demum ad ſcelus neceſſitudines Ganeorum, non quidem continuo, ſed

per

per temporum ſpiramenta, nec ſine atroci matris dolore: cui, nedum ſuperis Helluonum obſequium anteponens, aris & focis abducitur, & ad graſſatores deflectit prædæ inhians. Non enim tam acriter mordent ea mala quibus ſtipamur in lucem prodeuntes tanquam naturali ſatellitio, quam quæ florentem, intactamque vitam affligunt. Nunc ad ſequentem tabellam oculos, mentemque convertite.

Opimis ſpoliis dives aleâ, cæteroque luxu ſic incaluit, ut non alea ſine rixa, non rixa abſque irarum certamine fuerit; ex quo pene ad cædem quiſque convertitur: ſed manibus æquis diſceſſum eſt. Pubes cerea in vitium, ſi quando jugum excuſſerit in quæ vada non allidituṛ. Quæ ſi intempeſtivo parentum amore fovetur, in lubrico eſt, & cum vitio adoleſcit. Mater interim querelis aſſiduis exanimari, quod ad pernicioſa æqualium contubernia quaſi ad metas ſic hæſerit uteri pignus, ut in nondum adulta ætate, jam provecta fruge nequitiæ nihil præter improviſum exitum, aut publicam infamiam expectaret. Sed dum ætatis candor extinguitur, dum interit pudor excidit, penitus reverentia matris. Sæpe conqueritur mater eo doloris ſenſu, quo incendium videret facultatum: ſæpe & ipſe Demades poſt furta & cædes angi conſcientia, & reverentia matriſque dolore tangi videtur: adeo naturæ ſemina nemo repente opprimit. Pœnitet deſertæ matris; ſcelus admiſſum premit eum domi, pungit foris, aſſidet ſedenti, fugientem ſequitur. Sed mene traduci per ora civium, ait, lucemque pati? demum ſpe indulgentiæ in proprios lares atque in gratiam matris revocatur, quæ inſperato nati reditu reviviſcit.

Redditus parenti natus meliorem primum frugem concipit: ſed tardiora remedia, quam mala ſunt, ingeniaque oppreſſeris facilius quam revocaveris. Tantæ molis erat in veteri mente nova meditari. Iſte enim

vix apparet ſuis, cum peſtifera gregalium conſuetudo eum à matre avellit; dumque audit congerrones ſuos, ſe & ganeis, & moribus reddit priſtinis cereus nimium in vitium flecti, moxque à matre quidquid corraſit, in aleam effundit. Ex alea in arenam deſcendere colluſorem cogit, jactis, ut plerumque fit, inter ludendum rixarum ſeminibus. Quod ſupereſt noctis ganeæ ſibi vindicent, & ſequens dies arenam utrique æmulo aperit. Jactâ pugnæ aleâ Demades colluſorem cædit: tum fuga emicat, & per furta, per latrocinia, per cædes rurſus graſſatur. Sic effrænatus juventæ furor impunitate alitur ingenti peccandi illecebra. Jam iſthuc oculos: habetis enim mimicæ vitæ tragicum exitum.

Placet inſciæ certaminis atque necis matri effrænem indolem premere cuſtodiæ repagulis. Neque moram conſilium patitur: ſed illico præter ſpem matris accuſatores confluere, qui horrendis ardent in juvenem criminationibus: emicare in forum prætor qui ultimo ſupplicio reum damnat; totaque curia fervere teſtibus, obrigente jam veluti revelata Perſei parma ejus parente quæ nullum in cauſa nati non movet lapidem: obriguit & ipſe Gallica hyeme frigidior: & uterque omnem ſalutis viam emolitur. In partes tota civitas diſtrahi, & pro ſe quiſque opibus, gratiaque decertare. In unam nihilominus itur capitis ſententiam. Sed dum judices necem intentant: ſaluti conſulunt; perierat enim Demades niſi periiſſet. Nam interea in ſpem adductus divinæ clementiæ ad ſuperos ſe convertit, lancinatur anteactæ horrore vitæ primoſque ægritudinis motus eluctatur: prodit ſcelus proprio cruore eluendum, & pravorum neceſſitudines lubens ejurat: demum victus horrore culparum animus vix ſufficit dolori. Stupendam periodum! Mater ore in mœſtitiam flexo gradum accelerat; aperiatur, dum opperitur nati ſupplicium. Illa necem deprecatur,

tur, quam hic ut meritam ſibi imprecatur. Mater in planctus erumpit, quos natus ut irritos abrumpit: illa rem familiarem, eamque ampliſſimam objicit; hic egenos hæredes ex aſſe relinquit. Quid plura non contumacia necem provocat, non jactatione ferrum recipit. Defunguntur omnes ea juventæ conſtantia, nondum medio in ſpatio integræ ætatis demeſſæ. Sic inolita, neque repreſſa conſuetudo incaleſcit, & maturam ſceleri juventutem convictus improborum maturat neci. Hic exitus Demadis poſthumi, quem virtutis, bonarumque artium tædium, nec non intempeſtivus parentum amor in hanc ſcenam induxit cæteris exemplo futurum. Atque hic tabellarum ſenſus fuit; nemo autem fuit ex cœtu quem argumenti non vulgaris ſic digeſta ſeries non percelleret, quique peroranti non ingemiſceret.

Interim aulam, quanta erat, dum excurrunt, Moderator ita proſequitur: quam ſæpe illud in Academiis noſtris animadvertimus; eos inquam qui ad litterarum ſtudium pietatem non acciverunt, aut quos immodicus amor parentum remiſſius cum pueris agere nos cogit, eos in ſchola vitii plerumque adoleſcere atque ſeneſcere.

CAP. X.

Exhibet hoc caput ex ſcena Cariclea & Theagenis ſortem variam; & tripudio Cadmi atque Heſiones metamorphoſin: fallitque Ariſto reditus laborem lepida fabula, donec ad Theop. lares deveniſſent.

INterea apparatus ſcenæ adornabatur: tunc ad ſignum confluere frequens ætatis promiſcuæ turba, quæ confuſo murmure obſtrepebat. At hi oblatis antea ſedilibus incumbere dum argumentum fabulæ à quatuor adoleſcentibus in habitu ſcenico clariſſimo cuique deferebatur. Cariclea neptis Perſei & Andromedæ Dramati argumentum dabat. Hæc à Theagene

paulo ante apud Delphos rapta fuerat volens, neque reluctans. Hoc graviter à graſſatoribus ſauciato, dum illa à prædone qui virginem efflictim deperibat, ingratiis abducitur, nuptias laborat prorogare dum ficto ſe voto Dianæ nuncupato exolviſſet. Urit nihilominus mentitum fœdus Theagenem, ſed prædonem magis inſomnium, ex quo ad cædem convertitur. Mox favente fortuna Theagenes, & Cariclea de mutuo aſpectu geſtiunt; eademque ſubito illis tantam fœlicitatem invidente, ab invicem diſtrahuntur: quanquam paulo poſt tempore Cariclea ſub panno degenere latitans redditur Theageni, quem Arſaces quibus poteſt faſcinis circumvenit: ſed iis irritis. Unde non ſolum minas intentat, imo & verbera infligit Theageni, dum Cariclea Anancæo poculo declinato in cuſtodiam compingitur, & quaſi rea necis veneficæ quæ toxicum hauſerat, igni mulctata, novo miraculo igni ſubſtrahitur. Tandem ô fatum! dum par amantium Hydaſpis imperio ad Solis aram tanquam hoſtiæ mactandæ protrahitur, Caricleam Regis filiam eſſe produnt indicia. Illa tamen percellitur indigna ſorte ſui Theagenis, qui eliſo Tauro, & gigante ad terram proſtrato ad aras mactandus protrahebatur, dum Caricles Theagenem filiæ ſuæ raptorem agnoſcit, eumque enixe petenti Caricleæ in ſponſum tradit.

Placuit argumentum ſcenæ, quod Pyrrhica non invenuſtior excepit. Cadmum vidiſſes in Draconem fera bella moventem; mox victorem dentes Draconis agro inſerentem ex quo emergebat cataphracta acies, qua repente ager inhorruit. Eundem denique una cum Hermione conjuge in ſerpentem commutatum cernere erat, cauda ſquammata crebro ictu terram ad numerum verberante. Saltatum eſt autem ex more Græco ad concentum Phrygiarum, atque Lydiarum; nilque defuit ad pompam magnifici apparatus. Sparſi

etiam

etiam odores pluſquam Arabici donec plauſu edito quiſque diſceſſit.

Dumque domeſticos lares repetunt juvenes multus eſt de mimo & tripudio, deque tranſmutationibus Cadmi, & Heſiones ſermo, maxime vero quod cum hominis forma non exuiſſent humanum ſenſum. Cujus fabulæ veritatem Ariſto narratione alterius metamorphoſeos tentavit aſſerere. Suſpenſis itaque ſociorum animis tanquam ad aliquid inauditum ſic ille orſus eſt.

Fuere apud Tarentum conjuges regiis titulis, ſed ipſo maximo amore mutuo florentes, his minime contentus rex, ut erat de more principum in amicitias pronus, quæſivit inter aulicos quem amoris ſui, & arcanorum conſiliorum participem faceret: unus ex aulæ illuſtribus regi placuit, & in eum amorem ſuum,& conſilia & ſecreta partiebatur: ſed iſtud maxime quod quoties ipſe vellet in quodlibet animal breviſſima mora ſeipſum transformaret & exanimato proprio corpore, in alieno viveret. Ergo rex aulicum cubiculo ſecum includens, age vero, infit,& regem tuum ſuos ſpiritus alienis membris inſinuantem demirare. Simul occidit paſſerem, & ſupinus procumbens mortuæ avis roſtrum ori proprio inſinuat. Jacebat regis corpus exanime, & redivivus paſſer ſubſaltando aulicum,repentino ſtupore perculit: nunc inſidebat mirantis humero, nunc aërem audaci alarum remigio dividebat. Demum ſpiritus illorum paſſerem inſpirabat, ad priſtinam ſedem volans rediit, iterum inſerto pallidis jam labris roſtro, & regium corpus rurſus animavit. Hæſit aliquandiu ſimilis attonito aulicus, & mox ad ſe reverſus collectis animis, artis regiæ periculum facere auſus eſt, demerſa eadem herba, alia impoſita pectori, nec mora inſufflans eundem paſſerem iterum animavit, factoque periculo ſuum cadaver repetiit. Aulicus cùm ambi-

ambitione regnandi, tùm libidine in reginam ardens iniqua cœpit ex illo agitare conſilia, ipſique regi eadem arte illudere. Itaque forte animi mole negotiorum oppreſſi nervos remiſſurus Rex, venationem adornat. Jamque per prærupta montium, per concave vallium, per ſpelæa ferarum, per opaca & avia ſylvarum ferebatur equi curſu, cum aulicus ſolus comes regis contorto ſpiculo fugitivam capram transfixit. Tum nactus fraudis opportunitatem, ad experientiam iterandam ſecretæ artis ſuæ ipſum regem concitavit, qui juvenili æſtu equo deſiliit, familiari obtemperaturus, moxque in cæſæ capræ corpus ſe provolvens, & ſolita herba in os illius ſpirans ſubito ex Rege Caper eſt factus, ita ut membra prius frigore torpentia receptis animis in curſum denuo prorumperent. Aulicus anſa capta fraudique intentus, regio corpori & ipſe incubuit inſpiravitque habitu ſuo exanimem. At capra ſpiritus rationis compos, animata poſtquam indignata eſt tantum ſcelus amici, per nemorum devia diſcurrere, & ſortis ſuæ calamitatem circunferre. Aulicus vero ſe recipere ad reginam, quæ neſcio quo malo genii ſui præſagio cœpit in corpore conjugis ſui diſſimilem animum experiri. Idem tamen proditori geſtus, eadem vox quæ quondam conjugi, ſed diſſimilitudo affectuum.

Interim capra per ſolitudines errabat internum dolorem circumferens cum ecce decuſſum ex arboris ramo, & ictu recenti extinctum pſittacum: nec mora regius animus quem capra ſpiraverat, vilem pecudem deſerens pſittaci membris nativo calore deſtitutis ſeſe inſerit. Tunc avis rediviva liberiori remigio librare ſuper aëra, & mutuatum corpus puriori cœlo credere: viſiſque laqueis & retibus quæ auceps inſtruxerat, iis ſponte implicatus, moxque humanam loquelam, qui mos eſt pſittacorum, imitatus domino charior factus eſt.

eſt. Illi ingentes opes promittit avis, ſi ſe regina dono dediſſet: Moram nullam hoc dictum paſſa eſt, accepit illa aucupis donum. Tunc pſittacus ſolitariam reginam alloqui, ac rei totius ſeriem edocere, non ſcelus aulici, non regis in pſittaco latentis calamitatem tacens.

Regina horrere velut ad fulmen, mox animo linqui, ac nimio mœrore pene confici. Noverat ſcilicet illa & ex conjuge legitimo, & ex ipſo aulico nova metempſychoſi in Regem transformato, quanta eſſet in herbula virtus. Rex autem repetens regiam, reperienſque reginam eo dolore attritam, cœpit abblandiri, & cauſam mœroris percontari, id regina primum diſſimulare, deinde fingere ſe admonitam, Regem alterius amore pellici & reginam aſpernari. Ille ſuperos ac inferos deos teſtari, nullius ſe amore, nullius veneribus aut illiciis irretitum eſſe. Regina jam pene victrix amoris argumentum poſtulare, certe non aliud quam ut herbæ ſuæ periculum faceret, quippe ejus virtutem conjux apud ſe tam ſæpe jactaſſet: placere hoc unicum illius erga ſe amoris argumentum: ſubito ille retulit nihil in ſe moræ eſſe, modo id ſupra familiarium arbitrium fieret. Itaque ad nutum reginæ abſcedere omnes qui officii cauſa utrique aderant. Remotis arbitriis hic allatum gallum gallinaceum rapit, & ſuffocat, mox tota corporis mole procumbens ope herbæ vi cæſi galli in os animum inſpirare: nec mora pſittacus totius fabulæ teſtis erumpere ex cavea, & exanimatum cadaver ſuo habitu animare. Tum Rex redivivus ſurgere, & legitimus conjux reddi conjugi, jam mœrorem in veros gaudii ſenſus convertenti. Qui complexus & plauſus! interim totius pavore marcebat gallus, modo hunc modo alterum angulum petens, ſceleris ſui ſibi conſcius, & præſcius impendentis ſibi necis. Ergo familia tota accerſitur, totius rei ſeries exponi-

ponitur, & à quolibet juſta ſententia ſupplicii in gallum gallinaceum datur. Hic transfigendum veru & aſſandum, ille exuendum pelle & muſcis objiciendum. Demum rex Jovi Hæteridio mactandum decrevit, ut qui conjugem conjugi reddidiſſet. Projiciendum autem cadaver perfidi inſepultum, quatenus ex priſcorum ſententia, anima illius per centum annos per ripas Stygiæ paludis erraret.

Placuit lepidæ narrationis argumentum; nemoque fuit qui ſeveriſſimo ſupplicio Gallum cruciandum non cenſeret. Demum ad Theopompi limen ubi pervenere officioſo comitatu, principe in eam noctem ſalutato, ad proprios lares abſceſſere. Theopompus autem conclave repetens Theandrum ſeriis lectionibus tunc implicatum, eorum omnium quæ viderat, & quæ audierat, lepida recitatione recreavit. Gaudebat autem Theander diſcipulum in viriles, & prorſus regios animos in dies aſſurgere, tentabatque expolire domi, quod leviter inuſtum erat foris.

Cap. XI.

Theopompus Andronico ſe inviſenti carmen exhibet tunc primum elaboratum, damnaturque ab utroque luxus, & laſcivies nocturnarum choredrum, & pie caſtigatur.

Aderat poſtera lux, & aurora prævia lucis, ac Muſis amica, per vitrea ſpecularia ludens proximum eſſe ortum Solis admonebat. Itaque Theopompus corpus è ſtratis corripuit, & præmiſſis votis incaleſcente furore poëtico ad ſtrictam compoſitionem calamum torſit.

Facultatem omnem hoc œſtrum inceſſerat, cum exſonante Muſæoli oſtiolo Andronicus coram illo ſtetit. Is humaniſſimus ſalute præmiſſa, cæteriſque ſolitæ urbanitatis officiis rogare num placeret ea luce geniali deambulatio matutina? amœnitatatem aëris, & cœli cle-

clementiam ad hoc compellere vel invitos, inducias ingenio nonnullas indulgendas eſſe;

Neque ſemper arcum
Tendit Apollo.

Theopompus etſi inter poëſeos ludum ſuaviſſimum tota mente deliteſceret, vixque ſuum carmen ad optatum exitum traduxiſſet volenti volens cœpit aſſentiri. Foras ubi proceſſere deambulationem lectione poëtici & ludicri argumenti quod præ manibus erat, fœliciſſimo labore nunc primum elucubrati lenire cœpit: eratque argumentum Ophio-galeo-machia: ſic autem arrecto carmen prælegit.

Suggere Muſa modos non quales Nænia poſcit:
Bella ranam Muſtellam inter, Colubrumque; jocoſæ
Parce precor Muſa: nam Bacchanalia metrum
Tale petunt: tali genialia tempora gaudent.
Deſierant imbres paſſim ſpirantibus auris,
Atra repurgato fugiebant nubila cœlo:
Tum Sol occiduis præceps pallebat in undis,
Cum vagus ante lacum, ſinuoſaque littora circum
Portentum vidi, Colubros in littore ſtantes,
Muſtelaſque acri contendere Marte parantes.
Obſtupui novitate rei, tumulumque ſilenti
Haud mora conſcenſu ſupero, proſpectus in hoſtes
Unde foret, lateque oculis juncta arma viderem.
Haud ſecus ac rabidos paſtor certare juvencos
Cum videt, aut duris decernere frontibus Hircos.
Ille animos clamore addit, vireſque miniſtrat:
Tum cernens nimio pugnas ardere furore,
Currit ad impavidos compeſcitque ore tumultum.
Sic ego certantes una diroſque colubros
Muſtelaſque videns totis geſtire medullis.
Parthica tela aberant, aberat pilum, atque ſariſſa.
Aſt acuit dentes Muſtella; paratque venena
Anguis; & horrendis affligit flatibus hoſtem.

Pro clangore tubæ ſinuoſus ſibilat anguis,
Atque volubilibus ſquammoſos nexibus orbes
Torquet, & immenſo ſaltu ſinuatur in arcus
Lubrica convolvens ſublato pectore terga,
Muſtellamque ſuis tentans incingere ſpiris.
Mobilitate viget Muſtella, fugitque venenum
Atque venenatos morſus; ſeu gramen amicum,
Inque venenatos præſtantia pharmaca morſus
Luſtrat, & audacis colubrum petit impete dentis.
Bellum atrox utrimque furit, duriſque cruentum
Vulneribus: ſed jam ſaltuque fugaque valebat
Serpentum fugitiva cohors, dum terga premebant
Muſtellæ urgentes hoſtem, morſuque petebant:
Hoſtica jamque tenent, colubroſque per uda paludis
Littora propulſant. Hæc meta prementibus hac eſt.
Qualis ſæpe ratis longis erroribus acta
Æquoreas ægre fertur quaſſata per undas,
Talis erat coluber dum languida corpora totum
Vix agit ad littus, factis maledicta rependens
Sibilat, & molli ſubito ſe condit in ulva.
Ridendi tunc anſa mihi. Satis ergo jocatus
Huc lapidem mittens totum compeſco tumultum.

Arriſit Andronicus lepido carmini, quod iter ſic fefellit, ut unius ex familiaribus ad fores jam ſe perveniſſe mirarentur, Phidias vocabatur. Subito in veſtibuli contemplatione toto obtutu defixi hæſere: etenim ad novitatis ſplendorem conſpicua domus erat, ingentique luxuriabat porticu, in qua non inutilis in varietate decor aciem oculorum ſuaviſſime fallebat, dignum medius fidius aliquo Praxitele, aut Pygmalione opus. A fronte porticus inter ſtatuarum varias formas, tres maxime eminebant. Harum prima Deum capite, pedibuſque alatum referebat; ſenem altera: denique tertia virgini tota ſimilis erat. Tria hæc animos primum dubios quaſi triplici vinculo irretitos tenebant.

bant. Sed Andronicus nihil moratus animi anxietatem ita deterſit: equidem exiſtimem, mi Theopompe, Mercurium cum Batto, & Herſe hic haberi depictum, ut intelligas dolos atque libidines, inſolentiam & rapinam, luxum cum omni turpitudine in his magnatum familiis plerumque ſeneſcere. Enimvero quotuſquiſque eſt qui hæc curet infames voluptates jure etiam violato aucupari, per publicam calamitatem clareſcere, & quod turpiſſimum eſt, quot Mercurios reperias qui ut Jovem ſuum ſibi concilient, hunc in raptu nympharum, & virginum arte & conſilio, juvare non dedignantur. Eſt quoddam genus hominum quos vocant Publicanos, hi ad publicam deſolationem nati, raptores ſunt omni accuſationum telo impervii, Latrones extra laqueos judicii poſiti, ne ob furta poſſint condemnari; lupi qui compotes rationis oves deglubunt; ferociſſimæ belluæ ſub humana ſpecie ferinum in morem ſævientes. Quis enim picem tetigerit, & non inquinabitur?

Hæc confabulando xiſtum perpetuo virens, objectumque veſtibulo domus excurrunt, patulis arborum ramis nexus invicem miſcentibus ita denſatum, ut inter hos ramos periret ſplendor Solis: tum repetitis iterum iterumque pulſibus limen vexant. Nemo tamen qui laxaret oſtium, hactenus intervenit, quamvis Sol jam altior calorem intendiſſet.

Omnes ſomno ſepultos ſtertere protinus intellexere, quippe neceſſe eſt, reponit Andronicus, ut quod nocturnæ quieti detraxere, hoc matutino ſopori reſtituant. Id enim eſt moris apud divites, ut in conviviis, choreis, aut ſcenis noctem concubiam, lucem Solis eum noctuis peroſi miſere perdant: nempe Venerei vultus fulgentes nimio ad facum ſplendorem gratius vibrant, & ad liberiores amores, aut blanditias amatorias nocturna tempeſtas potior & acceptior videtur

 quam

quam diurna: neque tam facili negotio Martis cum Venere furta retegere Apollo valet. Quaſi vero divinis oculis occultum quidquam eſſe poſſit qui ut die ſic & nocte perſpicax eſt, & per ſpiſſiſſimas tenebras abſtruſiſſima quæque penetrat. Vigilat ſemper divinus ille oculus, & cum dormire eum cenſes, connivet. Quid enim triplex ille Jovis oculus in templo Argivæ Palladis, quid diphthera arguit, cui oculos Argi ipſe Juppiter intexuit?

Retulit Theopompus, non in ipſis ſolum mulieribus fucum oris, & oculorum laſcivientes nutus ſe advertiſſe & damnaſſe, ſed in ipſis etiam viris principibus, quod apud ſuos pœna dignum eſſet, hoc tota mente abhorruiſſe: Semiviros eos, aut effœminatos eſſe magis quam viros. Quod ad ſe tantam laſciviem & fucum ſupra ſpumam Cerberi, & Hydræ tabum abominari, nihilque ſe ſpirare niſi Virtutem, & Martem.

CAP. XII.

Hic divitum, avarorum, publicanorum tumor reprimitur, laſcivientiumque morum, quibus pictura alimentum præbent, inſolentiam arguit: ſimul conſilium illuſtris fabulæ Andronicus aperit.

DUm Andronicus hunc laudabat in Theopompo generoſum animi impetum adventus vernulæ ſermones abrumpens tædium quoque iſtorum levavit. Nam hæc oculis adhuc ſomno gravibus, & cultu tumultuarie compoſito ſatis incompta ecquem vellent? anxie rogavit. Cui Andronicus; ut ſe habet Malacophilus? hunc paucis volo. Quibus illa, adhuc jacet ſomno domitus: nox enim media vertebatur, cum ad quietem ſeceſſit, ſed ſi commodum eſt; ſuccedere licet.

Domum penetrantes atrium longe lateque porrectum eos excepit, quod opere teſſellato ſtratum erat muris, & laquearibus auro micantibus. Continuo in immenſum excurrit area, quam quadruplex ambit

porti-

porticus, ubi avorum effigies cum ſubjecto ſtemmate vivorum ſpeciem referebat. Inde ad cubiculum Malacophili, quod ad dextram ſitum erat, & in quod aſcendebatur per cochleam, deflectunt.

Interea cubiculi janua reſeratur in qua ſtans velut ad inſidias, aut cuſtodiam, ſimiliſque minanti cum clava ſua Hercules erat adumbratus. Iſthuc ubi ſucceſſimus lecto, & ſomno immerſum Malacophilum Andronicus familiariter increpat, heus tu Malacophile, Solem pene Meridianum non vides ſuis radiis pigritiæ tuæ obluctantem? Dixiſſes in ſemiſopito productum ad multam lucem ſomnum cum vernantis cœli benignitate luctari.

Ergo Malacophilus gravibus adhuc ſopore oculis ad intenſæ lucis fulgorem connivens lepidum hominem, infit, protracto à primis tenebris ſomno ſatis refectum nocturnis excubitoribus obſtrepere. Quidni ego quod ad tertiam uſque vigiliam in convivantium, & tripudiantium procerum cœtu conſumpſi, diurno ſopore reparabo? Ne vivam, retulit Andronicus, ni Parnaſſum occludis tibi qui nuper tam fœliciter Muſis litabas: quippe? ait Malacophilus. Quippe, refert Andronicus, litterarum ſtudioſis tria hæc Bacchus, Venus, & nocturna Hecate penitus domanda ſunt.

Mirabatur Theopompus altiſſimo ſtupore demerſus non totos dies ſolum, ſed integras etiam noctes aſſiduis nugis, fabulis, ſquallore ſituque ingenii, choreis & tripudiis traduci ab ingenuis; neque poterat ulla ratione pantomimicæ huic arti apud patriam gentem inuſitatæ ſubſcribere: imo Græcam proſcribebat mollitiem, affirmans ſoccum, & tripudia corruptelam morum eſſe quæ juvenum libidines vix enaſcentes ſolet accendere: neque temere Galliis Mimos, ac Ludios igni & aqua interdictos eſſe: Eſto, inquit, proferant in exemplum Theſeum qui ex Creta inſula in Delum appulſus cho-

ream cum pueris iniit quæ Labyrinthi præferret errores, dum orbibus orbes apud aram implicaret. Proferant Lacones qui ex inſtituto ſui Lycurgi tricoriam ſaltationem ſenum, juvenum, puerorumque agitarunt. At quis ſapientum hoc excepto tripudium perſuaſit? removit autem iſte à chorea omnem laſciviem. Imo frequens fuit in ore Imperatoris invicti malle ſe febri teneri, quam inconditos in motus ad modulorum tenorem corpus efferre. At enim voluptas eſt & ludus non ingratus elegantem corporis habitum, urbanoſque motus ad præſcriptum fidium vel tibiarum oſtentare. Sed fugitiva hercle voluptas ea eſt, & omnium riſu traducenda. Dixerim præludium Veneris dum Saltatrices circumferuntur laſcivum in morem, dum inſolenter urgentur,& urbanitatis ſpecie atteruntur. Liberæ ibi manus, liberi oculi, liberæ voces, & amica ſcelerum nox. Et ludi velo tantum crimen obnubent? tolle hanc artem, & libidinum ſtimulos ſuſtuleris.

Sed ad conſpectum picturarum penitus cohorruit; & ô tempora, inquit, ô mores ſceleratos. Crimen erit imagines pingere quæ religionem accendant, & aliquos pietatis ſenſus impertiant; placebuntque magis illa quæ perverſis moribus nutrimenta, & intemperantiæ flammas ſubminiſtrant. Sic, ait Andronicus, inſtituti ſumus. Et Theop. Ecquid jam reſiduum ad impietatem, & hodiernum ſcelus relictum? ô religio aſylum & ara piorum, quantum à priſtina laude deſciviſti! ad hæc Andronicus: Revera vix religionem ubique reperio niſi fucatam; omne fas, piumque ademptum eſt. Vix ipſæ aræ immunes à ſcelere. Dicamne religionem fortunæ ſervire & infulas ſecuribus ſubjici? ſed hæc, & longe plura fauces mihi præcludunt.

Cultu interim comparato jentaculi non illauti officium

cium comparatur, obſoniiſque onerantur menſæ non recentibus modo; ſed etiam pridianis etſi ſemeſis, at illis non ingratis. Has reliquias è promptuario depromtas coquus in foco,ac lebetibus ahenis elixaverat. His adduntur arte creata, lucanicæ, botuli, pernæ,petaſones, & ſuccidiæ cum ferina. Aderat vinum Hornum, & Annotinum; ita ut tam opipare jentatis non deeſſet prandio locus. Interea qua fabula, ſeu ludicro ea lux traduceretur, vacavit cogitare: multaque proferebantur in medium quaſi præludia ineundæ diſputationis: alter cenſet aliquo potius fortunæ ludo remittendos animos. Placebat alteri teſſera, aut taxillis, latrunculis, vel orbiculis.

Remoto jentaculo in ſubjectos ædibus hortos ſudo ſcilicet cœlo ſucceſſere, ubi natura cum arte adeo ad certamen uſque luxuriabat, ut compluvia ad faſtum, & elegantiam palatiorum concinne aſſurgerent. Circum autem muta venatio ex buxo in varias formas excreſcente. Hinc cervus effugiens canum morſus quaſi latrantium: inde venator buccina buxeos canes veluti accendens admotis equo calcaribus. Sed fons imprimis omnium oculos in ſe avertebat: iſthic enim in altitudinem originis aſcendentes aquæ per varios belluarum rictus, hominumque formas gratiſſime micabant, & in ſubjectum calicem ſe præcipitantes fervebant ipſo tumultu. Circum Napeæ, atque Nayades lavantem ſe Dianam circumſtabant: neque ita procul Actæon mutatus in Cervum, & venatico velut accenſorum canum grege ſtipatus: totum ex Pario marmore. In ſummo Hydrus ſeptemgeminis faucibus limpidiſſimas aquas eructabat; cui Hercules Nemea obductus pelle, & clava armatus, ferientique ſimilis imminebat. In toto denique horto nihil erat quod animos non raperet.

In ora fontis poſtquam conſedere, & artificium illius haud vulgare ſatis demirati ſunt, Andronicus ſic

orſus eſt: Pridem eſt in animo in inſolentes noſtræ ætatis mores invehi, eorumque maxime quorum cum interſit cæteris prælucere, emendicata ſtipe abdomen ſaginant, genus ſuum paſſim obtrudunt, & tamen ab avita virtute deſciſcunt. Deinde animus eſt eos inſectari qui ex pulvere ad ſummos honores per fas & nefas perrepunt; ſupremæque potentiæ faſtigium æmulati ad ſceptra, aut æqualem cum Rege potentiam ſæpius anhelant; & nullum non putant ſibi licitum iter quod tentent, quatenus ad optatos exitus conſilia ſua perducant: verum hi nimio tumentes ambitu Titanum more congeſtis molibus cœlo caput æquant, jam ambroſia, jam nectare delibuti, jam radios Jovis, & Apollinis gemmarum & auri fulgore æmulati. Neque ſtili mitioris æquiſſimam aciem declinabunt ii qui ſuo jure abutentes jus omne divinum & humanum violant.

Hi rubeant, eſto, queis fœdis frigida mens eſt
Criminibus, quorum non audeo dicere nomen.
Heu heu! quam vana eſt quæ nos ſpes paſcit inanis!
Diſcite, nobilitas ſola eſt atque unica virtus.

O te lepidum, & ſecundum ſeculum imprudentem, retulit Malacophilus: dum ludis, lædis, nec advertis quam multos in aulis etiam familiares canino dente laceras. Qui librum tuum ad oleum & piper dimittent, niſi hoc œſtrum compeſcueris. Sed liberiori Minerva perverſos ætatis noſtræ mores reſcindes plane, ſi lenocinio quodam vitia in aulis, in aris, in foco, in foro familiaria temperaveris.

Mihi vero facem præfers, inquit Andronicus, & amplum dicendi campum aperis: piget nempe reipublicæ vulnera tam aperto Marte oppugnare. Perſtringam laſciviem, & cupiditatem habendi; inſolentes tumidæ mentis æſtus reprimam; & innocentiæ poſitos laqueos aperiam. Cæteris ſceleribus etſi regno lachrimante ſuperſedeo,

CAP.

CAP. XIII.

Narrationem illuſtris fabulæ Andronicus rogatus aggreditur: ut Licandro Galateæ in conjugium vel violentum aſpirante, Rex filiam in arce incluſerit. Hercules vero advena fama Galateæ adductus penetrandi in arcem conſilium inierit.

ANdronicus plura parabat, cum Theopompus his eum adorſus eſt, perge Andronice, & narrationem promiſſam indefeſſo linguæ famulatu, ſodes, exequere: ſecundiſſimis auribus eloquentiam tuam nemo eſt noſtrûm qui non excipiat. Andron. perſtrictus honore verborum imperitiam in dicendo ſuam primum excuſare, mox orationis ſuæ filum retexens uſque ad noctis crepuſculum inſinuatum trahere ſermonem mox œſtro poëtico ſtimulatus ſic erupit:

Noſtro feretur Gallicus Hercules
Vixiſſe ſeclo; ſic Helicon tuos
Attollet, Alcides, triumphos
Unanimi ſuper aſtra plauſu.

Hoc argumento imprimis apparet *Inſolentia domita*, ſeu *laceſſitæ virtutis triumphus*, in *Hercule Gallico* & *Galatea.*

Nondum Hydra in Lernæum lacum pedem retulerat, nondum pullulantes ejus criſtæ clava Herculea ceciderant, nondum ab axe temere occupato Tyranni deturbati fuerant, cum Lycander & ipſe Ligus quo potentiam ſuam in dies promoveret, factione popularium ferox omnia ferro flammiſque vaſtabat, ne ipſis quidem regibus parcens quorum alios cæco Marte, alios aperto impetebat: & quoniam in Galatea Orgetorigis Tectoſagum Regis filia tota regni fortuna incumbebat, hanc ſibi conjugem etiam ingratiis, nothoque ſuo Myrtheam natu minorem deſtinabat: quæ dum Tyranni metu in Corſicam flectit, parentem orbum relinquit. At Rex unicæ proli, regnoque cavens

in munitiſſimam arcem, quam hinc prærupti montes, inde maris fluctus muniebant, cum Veſtalium grege, ne cui viro daretur ingreſſus, furtim illam intruſerat. Sed tyrannus per ſpeculatores admonitus, ſubductam ſibi prædam ut reciperet, viam ad arcem emoliebatur. Tunc temporis Hercules cognomento Lybis, deinde dictus Gallicus, filius Oſiridis iſtius quem virtus conſecravit, dum exemplo patris purgare terras populoſque tyrannorum jugo vendicare properat: toleratis Africæ arenis, fixis utrimque ad Herculeum fretum columnis, domito Antheo, Tricorpore Gerione, aliiſque Tyrannis, denique trajecto Ibero, ſuperatiſque montium jugis qui à ſylvarum incendio dicti ſunt; dum ſævire etiamnum impune Tyrannos in Galliis rumor percrebreſcit, has armis luſtrare, auſtralemque imprimis cui proximus erat, penitus animo ſedet. Jamque non pauca milliaria in Galliis emenſus erat, cum forma Galateæ, dotumque illius regiarum miracula; ſimul terrores ejuſdem, & Lycandri furioſa de invadenda arce, & rapienda virgine conſilia; necnon patris de filia ingentes curæ ad aures illius perveniunt. Mox inſtanti Galateæ diſcrimini virtute ſua Herculea fretus præſto eſſe decernit. Religio tamen à conſilio deterrebat vario interim æſtu abreptum. Itaque Euripi more reciprocatus ex Patriciis Galliarum unum elicuit, qui ſe Veſtalium quas inter erat illi ſoror, ritus moreſque edoceret. Accerſitus ille ſic interrogantem Herculem adoritur. Veſtalium domos ſub noctem ingredi, nedum apud illas immorari nefas viris ſemper fuit, tantus eſt Virginum pudor, quæ ſub ignis puriſſimi ſpecie Veſtæ faciunt: quæ ſi voto exciderint, ſolis pontificum damnatæ ſententiis ſub effoſſam humum cum lucerna & oleo, pane & aqua, pontifice næniam ſubmurmurante, capite ejuſdem velato, & fronte averſa, miſerandum in modum vivæ intruduntur. Atque

hic

hic dies conſternatæ urbi adeo feralis eſt,ut indicto juſtitio publicæ rei vacare liceat nemini. His æterni ignis in adyto Veſtæ aſſervati aſſidua cura eſt.Decedentibus faſces præeunt,ceduntque conſules,tantus eſt pudicitiæ honos.Forenſibus etiam cauſis interſunt,neque repulſam ferunt, cujuſcunque ſupplicium deprecentur. His annorum triginta caſtitas præſcripta eſt, quo exacto circulo penes emeritas eſt vel ſacerdotio ſolvi, vel eodem cultu ſacris præeſſe. Hercules interim opus ingens & inſolitum movens animo, ita ſecum: viri interdicuntur arcis aditu, quidni liceat ſexum ementiri? præiverunt exemplo viri fortiſſimi, quos inter Thebanus Hercules, alius terror orbis, ac monſtrorum domitor,

Num manibus duris apta puella fuit?

Ego ab eodem nomine victoriam auſpicabor. Ergone vivente me ac vidente Tyranni furiis Galatea ſubjacebit? mores Veſtalium doctus fingam me unam ex illis. Sic mihi uni Rex Galateam, Galatea ſalutem debebit ſuam. Sic expeditus Hercules ſe ſuorum oculis ſuffuratur.

Cæcus eſt ignis ſtimulatus ira,
Non regi curat, patiturve frænos,
Haud timet mortem, cupit ire in ipſos
Obvius enſes.

CAP. XIV.

Hercules cognomento Gallicus quo facilius in arcem penetret, ſexum, & nomen diſſimulat, & Soſtratam ad ludos Iſthmicos deſcendentem tam lepido commento illudit, ut ejus ope ad arcem accedere potuerit.

SUperato montium flexu Hercules non procul ab arce ſubſtitit ex Herculeo mari prominente, intentuſque ludis Iſthmicis, quos Palæmoni ſuo pubes ruſtica celebrabat, mentito ſexu in ripa ſubſedit.

Forte Soſtrata Galateæ nutrix ex arce deſcenderat, ut

ut febris diutinæ moleſtas reliquas ludorum ſpectaculo utcunque levaret. Jamque apio Gymnici donabantur, cum matrona in arcem revertente mutatus Hercules gradum præcipitat, ore quidem in mœrorem puellarem flexo, gravitatem tamen ſummæ fortunæ retinente, & ſub fœminei habitus larva, laxato capilli nodo, matronam inter dumeta ita circumvenit. Per ſi qua eſt pietas, ſuccurre Domina, neque imbellem virginem gladiatorum dimitte libidini; te per ego Deos Deaſque oro, proximæ arcis ſubſidio pudicitiam meam tuere.

Ad ſubitos conſternatæ virginis congreſſus Soſtrata defixa eſt, & patriam genuſque rogans à puella hæc audivit. Liguria mihi patria eſt, genus illuſtre, nomen Androgine. Præmaturo exitu patre ſublato, virginitatem meam Veſtæ ſacravi, dum prædones patrimonium occupant. Cum in hanc oram negotiorum cauſa veniſſem, audiens haberi Iſthmica certamina, hujus ſpectaculi ſatis avida, eo me contuli: ſed victore coronato dum reditum molior Palæſtritarum manus ſubito advolans recedentis preſſit veſtigium. Ego dumorum latebris pudori meo conſului. At ne iterum pudicitiæ meæ periculum incurram, liceat eam proximo vallo inter ſorores meas Veſtales protegere, donec in patriam iter remetiar. Paris ſexus calamitas ulceravit matronam, honoſque frontis illam propitiavit.

Itaque per occultos denſiſque obſitos ſentibus anfractus ad caſtrum tendunt, quod prolixus præruptarum rupium ordo ambiebat. Per varios flexus collem ſuperantes mutuis colloquiis laborem fallebant itineris. Inſinuatoque ſermone iterum quærebat matrona, quid negotii in remotiſſimam plagam virginem adegiſſet? cui Androgine commento callide rurſum illudens: Jam patriam, gradum, nomen ſignificavi. Porro extincto Tyranni dolo patri gemina proles ſuperſtes

fuit: equidem ut Tyranni raptum declinarem, Veſtæ operari cœpi; frater vero ad Salios miſſus à matre, in laqueos incurrit à Tyranno peregrinationis conſcio comparatos. Etenim prædones in ſpeculis conſtituit; qui Alpium juga ſuperantem puerum ad ſe perducerent. Mox de ſepeliendo aquis Eridani inſonte fratre, quatenus patris mei ditionem abſque ullius invidia obtineret, precariaque in provincia tyrannidem exerceret, fido in paucis purpurato negotium dedit; qui mitiori imbutus ingenio negotium texit mendacio, ſuoque villico incolumem puerum credidit, ad ætatem uſque robuſtiorem in mapalibus educandum, donec adultus imperium occupatum ferro reciperet. Tunc orbata thalami pignore noſtra parens, Imperii clavum Tyranno deceſſit, detritamque curis & luctu ex illa die traxit animam. Diſſimulare tamen illa dum profecto ad Allobrogum comitia ſpurio, Purpuratus podagra moram obtendens, & in thalamum matris meæ penetrans mœſtam ancipiti gaudio ſic implevit. Dolorem prætexui tuum deterſurus, ſereniſſima, accipe bona verba, neque me adeo venalem crede, qui emptus à Tyranno thalami tui genialis pignus mactarim. Dii meliora; latet ſub panno degenere in caſa agreſti tuus filius. Ego indole pueri, tuoque dolore fractus, unicum tibi ſervavi, & injunctum à Tyranno opus commento nectens, alendum illum colono dedi. Tu interim vultu ad mœrorem compoſito ſolitam mentis ægritudinem eluctare.

Non mora ad ſpem & vultus mater ubi rediit, ô, inquit, idem Dii tibi: veteris inſomnii præſagium haurio; neſcio quis Morphæus idipſum quod mones, edixerat. Credidi, nec vana fides. Verum quid obſtat quo minus natum incolumem reponas orbæ matri? euge fidiſſime mortalium; neque cunctare conſpectu filii ſolari parentem. Sic illa ſpem inter & metum dubia

 pur-

purpuratum dimiſit, qui ad promiſſum munus mox ſeſe accingit.

Jaculabatur ad palum in agreſti palæſtra puer ad imperia natus, & (ſi qua fortibus fides) titulus Regis cum faſciis præmio erant ad ſcopum collimanti. Sodalium jaculis in vanos ictus cadentibus, puer auſpicatur à victoria. Vix enim contorſerat cum aſpirans votis numen ad metam collineavit. Itaque dum à ruſtico agmine cui palmam præripuerat, Rex ſalutatur, purpurato adventanti præſagio eſt. Is puerum palmarem dum luſtrat oculis, hæret ad inceſſum ejus minime ruſticum, & notos olim vultus recognoſcit. Tunc ab incondita turba ſubductum parenti reſtituit; cujus ſinu ingratiis avulſus fuerat: ex illo puerum per obſcura noctis ad matrem reductum terrores obſeſſere & iterum ad fugam & latebras adegere: clientelis enim Tyrannus ferox eſt. Ego, ſubdit Androgine, mentita ſervitium ſubſtraxi me iſtius furori, regnum, neque ſibi conjugem ſacrilego facinore deſtinantis, donec frater ad ætatem aſſurgat regno maturam. Quod autem pudicitiæ meæ tutius propugnaculum quærerem, quam hanc arcem ubi ſororum mearum cœtus aſſiduis litationibus intenta eſt.

CAP. XV.

Hercules mutatus in Androginem cum in arcem penetraſſet, audiit quos raptus Galatea paſſa eſſet, ſimul omnia fauſta ex inſomnio Galatea pollicetur.

SOſtratam atque Androginem hæc fabula ad fores arcis provexerat; quas poſtquam repetitis ictibus matrona quaſſavit, prodeunt Eunuchi omnino duo conducti cùm ad ſublicium pontem ſubducendum, tùm ad procurandas excubias. Præcurrebat tamen Beroë arcis præſes. Cui Soſtrata; incolumis eſt noſtra princeps? Incolumis vero, retulit illa, tene fugit quan-

tæ

tæ ſubjecta eſt aleæ? hoc attonita fulmine Soſtrata, quam triſti omine, inquit, maleſanam torques? aut cur abeſſe tandiu potui? Cedo quid actum Galateæ? quo ſe alumna? recentiſſimi caſus memoria crudum vulnus refricat, ſubjicit Beroë. Poſtquam heri ex arce ad ludos profecta es, non terroribus non tumultu vacavimus: primis enim ſe intendentibus tenebris ſecus ſiniſtrum arcis propugnaculum, latrantium canum indicio ſemianimis reperta eſt, nullis certis improviſi caſus argumentis. Sed necdum illa ſibi ſic conſtitit, ut languoris cauſam exprimeret. Initiatos ſermones Megiſto à ſecretis Galateæ intrantibus obvia occupat aſſeverans principem ſuam ſpiritum tandem revocaſſe, & Beroëm paucis velle: forte ut excubiis impigre incumbatur, vel patrem epiſtola certiorem ægritudinis ſuæ faciat.

Succedunt ergo thalamo, & frequenti gemitu litant patronæ dolori, dum illa ad vultus Androgines neſcio quid auſpicati cœlantes obmuteſcit. Ubi ceſſit primus ille anxiæ mentis turbo, rogavit quamobrem hanc puellam Soſtrata ad ſe intromiſiſſet. Et illa, Quæ mens eſt tam ferica (optima princeps) quam puellæ iſtius fata non emolliant, quæ compendio tibi exponam. Patria huic eſt Liguria, quæ Apennini Alpiumque jugis, Rubicone & mari Thyrreno clauditur, hic emerſus Styge infamis prædo, factioſorum qui regnis nunquam deſunt; audacia fretus inceſſit tyrannidem extinctis regni luminibus, è quibus hujus virginis pater nefarie ſublatus, amiſſus frater incredibilem patriæ luctum reliquerunt. Hæc vero Veſtæ conſecrata cum fratris amore has oras luſtraret, virginitatem ſuam à ſceleſtis oppugnatam, his tegi mœnibus poſtulavit. Ad ſingula princeps obtorpebat, & præter favorem in miſeros pronum, præſens quoque calamitas & periculum ſigna pietatis & jam enaſcentis amicitiæ argumenta elicuit, dum

dum illa ſe azylum & perfugium deſolatarum virginum profeſſa eſt, quippe quæ ſævientis fortunæ tela etiamnum experta ſit. At Soſtrata, quoniam, inquit, nunc ſatis compos mentis videris, alumna, fare, quæ in te Eumenides debacchatæ? Cui illa jam robuſtior, & inſomnii præſagio aucta caſum, & cauſam morbi ita recenſuit.

Intra pomœrium jam dubia luce ſolitarium dolorem paſcebam, cum ſublatis oculis geminum par præferocium gladiatorum conſpicata ſum, qui ex ſiniſtro mœnium roſtro ſcalam deprimebant. Monſtro perterritæ novum ſe obtulit, larvatus alius ex inſidiis me invadit, totoque niſu, cæteris opem ferentibus ad muri faſtigium evehit adeo reluctantem, ut ſemel atque iterum à ſummo uſque deorſum, caſu cùm mihi, tùm ipſis noxio una deferremur. Tandem fracti & latratu canum territi me exanimem deſerentes ſuperando muro vix pares extitere. Interim deliquium animi paſſa ſum, & ſepultis ſenſibus præſago inſomnio acta. Videbar atrociori quam Dejanira Centauro abripi, Herculem vero meum, nunc clava ferocem comprimere, nunc ejus furorem ſcite eludere, donec congreſſu ſæpius repetito, extorta ſagitta contumacis Centauri cruorem haurit. Simul his oculos in vultus Androgines defixos tenebat, eo quod cum Hercule Gallico ſuo vindice ſimilem vigorem luminum, totiuſque oris conformationem advertebat. Mox totus conſeſſus principi ſuæ fœliciter ominari, imprimis Androgine, quæ interpretandi ſomnii uni ex Veſtalibus hic aſtanti officioſo certamine locum ceſſit, maxime quod ejuſmodi vaticinia ad ſacras virgines Sibyllaſque pertinuiſſent. Et quanquam excuſatione ætatis uteretur, victa tamen humanitate dedit manus, & reſume vires, infit, ô princeps nec amplius Centauros aut ejuſmodi monſtra reformida: habebis enim, quantum conjicio, aliquem Herculem

mmh vir-

virtutis tuæ vindicem in ſomnis tibi præſignatum, monſtrorum, qualis fuit Thebanus Hercules, domitorem: ille te tanquam Dejaniram aut Heſionem furiis eximet. Nec plura locuta, nunciata ſacrificii hora conſeſſum ſalutat, & ad Veſtæ aram ſe recipit, ſapientiæ illius collaudandæ locum nobis relinquens. Porro eæ dotes in ea elucebant ut mœſtas & infructuoſas horas Galatea duceret quibus Androginem ſuam à ſe abeſſe ſentiebat.

CAP. XVI.

Dum ludo hora teritur prædones ſimul irrumpunt, ſimul ab Androgine profligantur.

UBI licuit hora ſacrorum exacta ludicro aliquo Galateæ languorem fallere, Megiſta remittendis puellæ animis aſſidua latrunculos cum alveolis profert, Lydos aſſerens annonæ gravitate preſſos his ludis levaſſe famem alternæ lucis. Nemo peritius Androgine latrunculos dirigebat in ordines, nunc equites circa Regem in quadrum, modo in orbem; tum turres in quincuncem, poſtea in laterculum, gradu recto, obliquo, ſubſultorio explicabat. Dumque exclamat, mihi palma, Teneo Regem, ſubito quaſi tonitru nube erumpente arx tota obtrepuit: diruto enim cuniculis aggere ingens gladiatorum globus, qua patebat ruina, proruperat: ſed incerti prædones qui locus Regis filiam caperet, triclinia, areas, conclavia perſcrutantur.

Forte manipulus in Galateæ thalamum per angiportum eruperat, jamque Anteſignanus limen obtinebat, cum Androgine mentiti ſexus immemor, neque ſecius quam gravi ſomno excitata furias bacchantium coërcet, cæteriſque virginibus latebras captantibus, ipſa facto impetu, prædoni amplexu ligato ferrum extorquet, primamque periculi procellam ſuperſtes hæc una ſuſtinet, attonita principe ſingulari forti-

tudinis miraculo, fidemque Deûm & hominum obteſtante.

Singulis prædonibus viciſſim in anguſtiis debellatis, Amazon indignatione periculi & Martio furore calens circumfert minaciter oculos obſerataque duplici oſtio Galatea de cubiculo ſe præcipitat. Deinde unius graſſatoris quem proſtraverat armis accincta, nunc ſingulos provocat, nunc tanquam ſuperbi tyranni ſervitia his dicteriis carpit. Quæ vos (imbelles) Erynnis ad mulebria bella ſtimulavit? non pudet tot ſtipendiorum milites in unam bellare virginem? at illi in eam unam arma convertere, nec iſta minus eſt obſtinata pugnæ; nam rem auſam plus habitura famæ quam fidei apud poſteros. Flexum tumuli ſuperat, in quo ingens Platanus velut ad propugnaculum aſſurgebat, cui Amazon incumbens obverſas in ſe omnium cuſpides umbone non retudit modo, ſed quot tela peritâ librabat manu tot palmas demetebat, nec à ſtrage abſtinuit donec pene omnium internecione juſtæ iræ parentatum eſſet. Veruntamen ſuperſtes unus cum imparem ſe repugnando ſatis intelligeret, genibus Androgines advolutus, dextramque tangens victricis fidem ſic implorabat. O quæcunque es, divûm è proſapia edita, nam neque tibi vultus, neque virtus mortalis, tua eſt victoria, cedò manus & arma, tantum ne me reſiduum devove manibus; ſic tibi in terra lauream geminabis dùm cœlo tertia maneat: auſa es facinus virtuti divinæ reſpondens, cujus frons, ſupercilium, oculi ſunt indices. Pudebat antea cum virgine congredi, jam liceat victricibus armis tuis fatum meum credere. Tum Androgine ſuſtollens ſupplicem bene ſperare jubet dum modo perverſi facinoris conſcios aperiat.

Interim Galatea quæ è ſpecula totius certaminis arbitra fuerat thalamo exiliens ad vindicis ſuæ collum advo-

advolat; doloris & lætitiæ antiperiſtaſi fugatis morbi reliquiis quam te memorem ait? ecquis tuæ virtuti nomenclationem reſpondentem impertivit, Androgine? quis te Superûm ad præſidium noſtrum accivit ô columen obſeſſæ principis? ecquid gratiæ tibi vindici meæ referam? Deos precor virtutis tuæ teſtes,ut quod nequeo meritum rependere, abunde tibi duint. Tum cæteræ puellæ metu poſito latebris ſuis emergentes cingere latus Androgines, excipere plauſibus, viſa in ſexu degenere monſtra inter ſe mirari, nam quæ Pentheſilea vel Thomyris fortior? quæ Atalanta, vel Hyppolite robûſtior aut bellicoſior? ut ſcite eludebat ictus! ut perite gæſam torquebat! quam agiles puellæ motus! quod lateri robur! & rurſum oculos in victricem retorquentes admirabundo ſilentio obtorpebant. Sed Androgine, faceſſat inanis ſtupor in puellæ victoria; palmas metere Liguribus etiam impuberibus mos eſt; hiſque dum per imbellem ætatem de præmio non licet contendere, virorum virginumque non modo, ſed & belluarum & colluctantium avium ſpectaculis aſſueſcunt, nam cæterarum pene nationum certamina apud noſtrates etiamnum vigent, Heraclea, Muſea, Demetria: Gallinaceorum vero & Coturnicum ſolis impuberibus relinquuntur. Mitto agoni Pelleneo inducta præmia ut de ludis virginum id afferam; quotannis ad paludem Tritonidi ſacram hic eſſe dimicatum ut & victa cenſeretur adultera & victrix curru ſublimis reduceretur in patriam. Præterea curſu, palæſtra, ſaltu, jaculatione non raro viris ipſis prænitui; unde mihi uni cum Pherenice jus erat olympia celebrandi. Pater non ſemel oleâ patriam coronavit; avi demum in Circenſibus olympionici, per dirutam muri ruinam, icones in foro meruere.

Interim miles interrogatus victricem dextram ſtringere oſculis perorantem ita ſecutus eſt: Teſtor arma

ferrumque quod evaſi, nil me loquuturum quod à vero diſſentiat. Lycander factione ſua ferox, dudum ut ſcitis, in imperia conſpiravit, nullumque non movet lapidem, quo te regiam principem (ad Galatheam vultus averterat) unicam Oræ Tranſalpinæ hæredem ad invitos Hymenæos pelliceret: at Rege teque imprimis reluctante raptum cogitavit conflata ratione ex Ganeis, Ergaſtulis, proletariorum fæce: hic heſterna veſpera Philarcho ſtrenuo Laniſtæ mandavit per epiſtolam, ut paucis ſuccinctus gladiatoribus per incerta tenebrarum, in arcis murum irreperet, ſed haud ſcio quo fato tum illi emiſſarii non imperfecto modo negotio, verum etiam corpore attrito ad ducem ſuum redierunt. Non procedentibus dolis mittit ſervitia ad ſubvertendum murum cuniculo, dum ipſe ſubſidens cum modico comitatu ſpectaret exitum. Itaque aperto cuniculo murus ruinam trahit, irruimus cum diſcrimine. Sed ô præſides loci indigetes! pavidæ cervæ veſtigia prementium luporum impetum repreſſit leæna ferox & uno quaſi hauſtu tot venatores abſorbuit.

Androgine audita epiſtolæ mentione ad gladiatorum ducem exanimem tendit. Hoc erat argumentum. Nobis dudum inani ſpe deluſis ultimus lapis movendus eſt, Philarche, una enim in Galathea fortuna noſtra poſita eſt. Spem tantam invium vallum retinet: ſed macte quâ polles virtute: poſſe virginem rapi nullo ſtipatam virili ſatellitio quis inficias ibit? eris prædæ particeps ſi periculi fueris. Inter opaca noctis ſuccede in arcem, ſiniſtrum muri latus aſcenſu ſupera, aſſumptis quatuor ad ſocietatem facinoris. Nam quis pavido imbellium virginum agmini obnitendo par eſſe non poſſit? indue quem mitto annulum mutuæ fidei teſſeram nec te degenerem proba dum fortuna ridet. Ad omnia verba Androgine cohorrebat, prehenſaque prædonis lævâ detraxit annulum, in quo velut in celebri

lebri nuce exitium Ilii, Sinonis dolos, Laviniæ raptum docta manus effinxerat cum adjecta gnome *Dolus an Virtus*.

Aucta tabellis & annulo Androgine auctor eſt ſervandi extra arcem militis propter piaculum, dum Galathea patri totius negotii indicium faceret; dimiſſoque ad eum altero Eunucho (nam alterum obnitentem graſſatores telis oppreſſerant.) Androgine præmiſſis votis trophæum appendit arbori, deinde ablutis gelidâ vulneribus, curatoque corpore, Galatheam Soſtratamque extra omne ſermonis arbitrium ſummovet: Herculem illa ubi agnovit, ô fata, exclamat, vos incuſem an litem nobis? quid aliud mihi tot auſpiciis & inſomniis portenditis? exorata tandem Galathea ut hoc tanquam Eleuſinium ſacrum ſilentio tegeret vix cœpta luce in regiam quæ uno aut altero diſtabat milliari, per incerta viarum declinavit.

Cap. XVII.

Ad epiſtolam Galateæ obtorpente Rege Hercules regiam ſubit, ſuam operam Regi adverſus Lycandrum offert qui legatos mittit de fœderibus iciendis.

Rex interim epiſtolam filiæ ab Eunucho recepit, linoque revoluto totam tragœdiam hauſit, uno ſtupens Androgines nomine; ſed quibus in Lycandrum ſtimulis agitur? quibus excitatur odiis? quanta vindictæ cupidine exardeſcit? Jam equo inſidebat Rex, cum Hercules jam in virili habitu genua ejus amplectitur, operam ſuam offert, eductum tamen è purpurâ diſſimulat; decus oris, & inſitæ virtutis indices oculi Heroëm conciliant; cui Rex dexteram ſupplici porrigit, deinde beneficio ſingulari admittit ad oſculum; tandem imperio Regis admotum equum conſcendens Hercules præ cæteris emicabat, nunc flexis habenis in partem omnem indomitum verſans,

nunc ad curſum admota virgula præcipitans. Præmiſſis peritiæ ſuæ præludiis à Regis latere vix ac ne vix quidem abſcedebat ſpecie officii variis colloquiis laborem itineris fallens. Rex præcipue ſacrum Lycandri nomen abominabatur; & oculos fulgurantes, ſupercilium horribilem in modum aſperum, & in antrum oculorum incumbens abhorrebat. Sed quoties Androgines memoria Regis animum novo ſtupore confundit, prope eſt ut Veſtam, cui operabantur in arce, ad opem Gnatæ delapſam putet.

Hæc dum fabulantur ad caſtrum appellunt, cujus ruina nondum obductam refricat pii patris cicatricem, noviſque ulceratum accendit odiis. Galathea audito equorum ſtrepitu in occurſum properat, & madentibus genis patris genibus advoluta, feſtinat queſtus ferales in prædonem expedire. Rex deterſis unicæ oculis, quibus poteſt lenociniis eam placat, nec omittit quærere ubi illa bellatrix Amazon, ubi Androgine? quam ubi effluxiſſe per noctem virgo retulit, hic magis aſſertus, ô beatam inquit Galatheam quæ Deæ conſortio & præſidio dignata es. Nunc ergo priſtinæ ſortis oblitis ad aras properandum eſt ſuperiſque litandum.

Lycander exploſa conſilia ſua audiens repetito fulmine atteritur, diſſimulatis tamen injuriis de iciendis fœderibus oratores Regi decernit, qui in graſſatores nocturnos ſcelus refundant. Hi à fucato Tyranni dolore legationem ita auſpicantur: Proregem tuum mirum quantum lancinant inſidiæ filiæ principi comparatæ, auguſtiſſime Rex, accenditque latronum contumacia, in quos terra marique remis, velis ùt inveharis author eſt, ſuam offert operam, & pro virili acturus anchoram tollit: tantum orat & obſecrat ut cùm inſtantis tùm præteriti memor officii, filiam Hymenæo ſibi jungas, gratiorem fore neminem.

His legatione functis cogit Rex arctioris concilii cœtum, jamque annuebat fœderibus amore pacis, reluctabatur cum Galatheâ Hercules, feralis irritamentum invidiæ. Miraris, inſit, potentiſſime Rex, hoſpitem jurare in leges patrias, ſed id eſt momentum legis, ut in eam impune ſi peccetur, ſummum imperium ſus deque ruat. Quando legum ſeveritas major quam in perduelles, niſi legum immunes ſunt, qui ſuis artibus per fas & nefas evecti ſupremæ potentiæ faſtigium æmulantur: quo quid iniquius poſt homines natos auditum eſt. Ergo filiam principem non modo non cedendam prædoni, ſed in iſtum perduellem indicii legibus animadvertendum cenſeo, comprimendumque aut pœnis, aut armis inſolentem audaciam. Sententiam Rex temperavit; nam ore placido dimittens oratores inuſto ſcelere Lycandrum exemit, retulitque filiam ſui eſſe juris, tempore opus eſſe quo ad optata fœdera inducatur.

Ubi Tyrannus legationis eventum hauſit, furias omnes in unum Herculem collegit, nec plura & atrociora in Alcmenæ filium Euriſteus monſtra comparabat: denique plus ſatis matura erant necis conſilia; deerat locus, vix enim Regis latere Hercules abſcedebat, ſed feralem tragœdiam captato tempore imprudenti ſic adornat. Ad ſcribenda militum ſupplementa, profecto ex aula Hercule, ſuas artes Lycander colligit, ut duplicato facinore incautum opprimat, adulterata quippe ejus ſyngraphe & manu fictas epiſtolas ad Regem mittit, quaſi ad ſe ab Hercule furtim reſcriptas, & Tyrannidem Regis damnantes. Legatus Ecelinus gratia Orgetorigis aucupata potentiam ſuis quæſitam lenociniis non ceſſabat in caput Herois exercere, leniſſimos quoſq; ſuæ gentis falſis criminibus aſtruens,& impune mentiens populares ad defectionem ab Hercule eſſe impulſos: hunc omnia cædibus, ac incendiis,

niſi mature occurratur, abſque mora vaſtaturum, funditusque patriam everſurum: ſed & ipſas virgines, ac principes fœminarum ſtupra perpeſſas, corporum deflere ludibria; Regique author eſt ut in eum celeri equitum ala invehatur. Sic iſte incenſus recente clade ſociorum artibus ſuis tentat Herculem gladio Regis perimere.

CAP. XVIII.

Herculem Lycander quibus poteſt machinis opprimit, litteraſque adulteratas Regi profert, quaſi ab eo ſcriptas in Regem qui Philarchum mittit. hunc ut adducat & ſiſtat coram Rege. Sed apertis ſtatim fraudibus Tyrannus obſtupeſcit.

MInimi eſt Lycandro extorrem fieri Herculem à regia ni pereat, aut ſaltem à clauſtris Galliæ procul amandetur nuſquam rediturus, quatenus Lycander ipſe hæredem ſceptri præter ſe circunſpiciat neminem. Ciebat incendium Philarchus, & jam pene conceptas Regis iras nutrimentis alebat, imprimis ubi artifex doli porrecto ſupercilio, & horribilem in modum aſpero litteras alias ab amanuenſi rurſus adulteratas, & horrenda mendaciorum ſerie ſcatentes Regi iterum objicit: quaſi Orgetorigi Hercules moliretur necem, & Galateæ raptum. Tunc enim Rex plus juſto credens infidis quibus Eumenidum facibus non uritur? quo ſtudio & qua celeritate in reum inſontem jubet invehi? quot ex adverſo curæ Galateam cruciant, dum Philarchus ſuis conciliatam mendaciis gratiam detorquet in caput innoxium, dum urget inviſum Hymen, & lethifera labe quemque imbuit? O fata exclamabat illa, fata plus æquo aſpera! Quid tantum in Superos commiſimus? ſi deliqui, quid ictam fulmine cum Danaidum cœtu in orcum non truditis, potius quam ad violentas nuptias trahor? Cedam fato lubens. Regni ſacra libido ſiccine inſontem Polidorum

rum opprimis? ſiccine Sichæum de me optime meritum furiis ſævi Pygmalionis obruis, ut ſub Lycandri tyrannide anxios annos traham?

Interim coacta ex ſumma, & infima plebe concione, quibus poterat philtris Lycander ad ſuas quemque partes pelliciebat, populares quidem promiſſis demulcens; quos vero generis claritas diſcutiebat à proletariis, evehens ad honores, laudata eorum apud Orgetorigem fide; quos denique moles criminum arcebat ab aula, vel regno in gratiam recipiens, nulla Siren tot demulcebat illecebris, nulla Circe tot præſtigiis; aut carminibus faſcinabat. Sic itaque excompoſito peroravit. Tandem aliquando cives optimi hominem furentem audacia, ſceptrum anhelantem, necem Regi impie molientem, vobis ferrum & extrema omnia minitantem, extra clauſtra imperii extorrem fecimus. Nulla jam nobis pernicies ab iſto patriæ buſto comparabitur; ſi regia domus iſta informaretur aliquo ſenſu, quantis geſtiret tripudiis? faxint Dii, voſque pro virili agite ut inter latera noſtra ſica illa nunquam verſetur.

Jam matura erant in inſontis perniciem infeſta conſilia, & fatum cujus vix inevitabilis erat ſors, appetebat. Nam coacta levis armaturæ manu, tanta celeritate Philarchus inſtitit: ut imprudentem & imparatum ad pugnam Heroëm in Camilli prædio obſideret. Ubi ab militum globo fores peſſulatim arietante, Hercules quæſitum ſe ad mortem intelligit, quid agitet vir ad gloriam, ad imperia natus? ſolum vertet, & in imperium ſe recipiet ſuum imperfecto negotio? at ſocordiam hanc virtus innata redarguit. Deſiſtet ab amore Galateæ? virgo Lycandri patebit furori. Vim vi propulſabit? impar eſt obluctando tam valido agmini. In illo inquietæ æſtu ad Camillum converſus penetrabo, infit, extra Solem & Sydera, & eas plagas

adire contendam, quas mortalium oculis natura ſubduxit, dum feros animos Rex poſuerit.

Cenſebant alii vim vi repulſandam; ſed Camillus in lubrico nil movendi author eſt, & tutius creditum, Regis iræ ſe credere. Non ergo multo ſanguine Philarcho victoria ſtetit, quo duce Hercules ibat, qui totum iter equorum pernicitate mox remenſus, ubi regiam ingreſſus eſt Regis Orgitorigis pedibus advolvitur, &, auguſtiſſime, culpam, inſit, excuſatione prætextam nolo; ſi crimen eſt, pœnam non deprecor; ſin admiſſum ſcelus nullum; tantum fortunæ ludibrium immeritus luo. Mox Galatea & aula tota tacitis ſtudiis favere reduci, aperire tyrannorum fraudes, innocentem animum Herculis detegere, dum Philarchus hærebat ſtuporem inter & pudorem, quem Rex intuens intortis vultibus, ergone ſecundis rebus diu inſanies? quæ te Tyſiphone ad inurendam inſonti labem accendit? perquam læti pene omnes fuere, Regis iram recidiſſe in hoc Regiæ purgamentum quod Orgetorigis aures falſis criminibus occupabat, jactabantque palam, potentiam nullam, quæſitam ſcelere, cuiquam eſſe poſſe diuturnam: at Galatea, ne Dii ſiverint, inquit, tanta ut honorum moles incumbat in Lycandri tam impares humeros. Interim Lycander alta diſſimulatione premebat conſilia, quæ longa dies ſatis ſuperque recoxit. Tum Andronicus œſtro poëtico percitus in hoc carmen erupit.

Ergone ſacrilegi fiet Galatea Tyranni?
Ergone lugebit trucibus data præda moloſſis?
Quid? novus Enceladon congeſtis montibus axem
Exuperat; jam jam ſuperos truſurus in orcum?
Nec tonat, aut trepidus rapidis quatit aëra flaminis,
Primaque non torquet ſudantia ſanguine tela
Aſtripotens; dum nulla Diis altaria fumant?
Virtus nulla ſuper? Divina ne membra reliquit

Sanguis, & in rupto palleſcent Sydera Cœlo?
Heu furor! ô funeſta lues! ô dira libido,
Imperiique fames! veſano vana furori
Pone modum; regnet placidas Aſtræa per urbes.

CAP. XIX.

Fontem relinquentes in ſylva umbram dum quærunt, oportunum reliqua narrationi locum illa obtulit, & primum quidem Andronicus in calumniam invehitur.

INterim ex ora fontis receſſerant, & intentiore jam calore Solis, ad ſubjectam hortis ſylvam quæſituri umbram, acceſſerant. Nam ſylva erat in conſpectu grandibus in clivis aſſurgens, tamque denſis & patulis opaca arboribus, ut ſacrum horrorem vel irreligioſis mentibus impertiſſet. In hujus autem ſylvæ ornatu natura ſic luſerat, artem ut omnem præverſura ex arboribus invicem ramos miſcentibus compluvia exurgerent, quorum ope lætiſſimum nemus obambulari ingenti cum voluptate poſſet. Itaque Malacophilus ad amœnum ſaltum ſocios invitans, ipſe quoque aſſumpta lyra avicularum concentum provocabat: porro carmen hoc ſcholare cecinit.

Jam ſat eſt mentes recreaſſe curſu
Menſtruo: ludis ſatis eſt vacatum;
Sat diu clauſit, ſocii, ſcholares
Arcâ libellos.
Gaudet alternis ſacra Muſa Pindi:
Improbo torpent animi labore:
Mentis & vires petulans voluptas
Frangit inertes.
Palladis gnavi repetamus artes:
Jam novem nobis aderunt ſorores:
Et ſuos latus reduces alumnus
Ridet Apollo.

Favit

Favit Theopompus lepido carmini, & converſus ad Andronicum; quid, ait, vetat quin incœptam narrationem ad exitum traducas? Nemus, umbra, concentus lyræ, & avium, cuncta tibi dicenti favent; Perge Andronice noſter, placet enim tale argumentum. Tum ille narrationis ſuæ filum eadem Minerva retexens ita perrexit.

Ambitio ad hanc inſolentiæ metam non ſiſtitur ſemper; verum in calumniam non raro progreditur. Nam inter eas peſtes quæ in aulis, rebuſque publicis ſolent graſſari, adeo familiaris eſt calumnia, ut ibi regnare, & tanquam in ſolio jura, legeſque dicere, & quemlibet ad arbitrium plectere audeat. Enimvero quid tam integrum quod veneno ſuo non occidat? quid tam ſanctum quod non premat? quid tam ſanum quod peſtifero halitu ſuo non afflet? quid tam æquum quod maligno dente non corrodat? quid tam purum quod non contaminet illa acerrima libidinum adminiſtra, omni Dracone funeſtior, omni Hydra peſtilentior, omni Cerbero horribilior, dum inſontium actibus malitioſe oblatrat, dum partus virtutis iniqua eſt interpres, dum inventa opponit crimina, dum impune obtrectat, & præmium virtutis juſtam gloriam multo partam labore dilaniat, dum famam ſuggillat, & conceptam exiſtimationem opprimit? Ecquid ergo mirum ſi calumniatores è repub. extrudendos Graji repetita quotannis lege decernunt? quid enim humanæ ſocietati pernicioſius? pacem perturbat, & vinculum illud quo natura mortales conjunxit, factioſa dirimit. Alii calumniatorum frontem ſtigmate, perpetuaque infamiæ nota inurunt: hos alii gravioribus pœnis coërcent: alii ignè & aqua interdictos voluere. Actum eſt ſcilicet de rebus humanis ſi in aliorum moribus mendacium tantum poteſt; neque ullus inſons adeo fœlix eſt, ut diligentiæ fingentium omnia

par

par eſſe poſſit. Eſt enim calumnia reipub. peſtis, patriæ buſtum, juventutis lues, vitiorum ſeminarium, pacis hoſtis, bellorum ſequeſtra, quæ deſtruxit urbes, populoſque disjunxit in ſocietatem vitæ coactos. Acuta ſica acutior eſt calumnia; malum eſt quo non ullum deterius, monſtrum quo non tætrius fingi poteſt. Hanc pictor nuper ſui periculi memor genuinis lineamentis ita adumbravit cum ſubjecto ad oram carmine.

Hac formam, cultumque Dea, ſed vultibus ardens
Irarum rabiem lumine, fronte gerit:
Lævaque ſuccenſas ſtimulis agitata furoris,
Atque odii præfert, invidiæque faces.
At puerum fera dextra rapit, torpetque capillo
Dum geminas ſupplex tendit ad aſtra manus.
Scilicet infami famam laniare piorum
Ore ſolet, mores dente furente premens.

Ad dextrum latus hujuſce monſtri omni Eumenide terribilioris ſedebat neſcio quis prælongis auribus inſignis, propemodum quales Mydæ fuere. Circumſtant mulieres duæ, Ignorantia, ni fallor, atque Suſpicio. Vir anteit pallidi ac deformis oris, torvo lumine, & tabentibus membris, qualis denique livor eſt. Alia mulier lugubri habitu, ac veſte lacera pone legit Deæ veſtigia; credo ipſa eſt Pœnitentia, quæ verſa in tergum facie cum lachrymis, & pudore, adventantem veritatem intueatur. Sed Phœdram, & Stenobæam duas mulieres quis non putet? At his omiſſis ad Galateam revertor, quæ quamvis calumniæ ſtimulis appetita; minime victa & ſtuporem augebit, & vitii tam atrocis horrorem inſinuabit.

CAP.

CAP. XX.

Cum audiſſet Lycander quæ Hercules in arce ſub habitu Androgines geſſerat, cœpit Galateæ detrahere apud patrem, qui cum vel invitus filiam capite plecteret, injectamque calumniam Lycander ferro tueri pararet, ab ignoto appetitus, & victus eſt.

PErgitque Lycandro quem Regni magis quam Galateæ amore incenſum modo audiviſtis, huic inquam Lycandro nondum deſperanti viſum eſt ſi Soſtratam alumnam Galateæ, præpotentemque venalem emercaretur, facilem de Virgine fore victoriam. Cocirca thecam horarum indicem mira arte concinnatam ad eam miſit cum omnibus ſingularis benevolentiæ argumentis.

Soſtrata pretioſo perſtricta fulgure Memnonis inſtar vocalem ſonum edidit, ſiquidem illa de Hercule ſub Androgines habitu victore multa apud Lycandrum diſſeruit. Moxque ambo virginem occcultis dolis circumvenire, & linguas procaces in inſontem armare, famam illius apud Regem proſcribere ſubditis atrocibus & occultis notis: maxime vero quod ſub Androgines nomine ſexu mentito Galatea, tanquam Omphalæ Hercules illuſiſſet: ſubdebatque æquiſſimi principis eſſe omiſſo paterno nomine ex legum ſeveritate in illam animadvertere. Si ſecus feciſſet, fore ut læſa numinum majeſtas cives propediem armet in Regis caput qui ferre in principe virgine non debeat, quod in privato cive nemo toleret.

Rex hoc attritus quaſi fulmine nunc dolori, nunc furori copiam faciebat; tandem regno conſulens legum ſeveritate in filiam utendi, Herculem vero caute ſubmovendi conſilium iniit. Lycandri impiis votis fortuna favit in ipſis incœpti negotii principiis: ſic enim anſa anſam ſubminiſtravit. Barbaris regni fines depopulantibus Hercules laborum conſummando-

rum

rum materiem quærens ſponte ſe ſuamque operam obtulit Regi qui Heroëm gladio legum ferire recuſaverat, ut cum aliqua Veteranorum manu hoſtium impetus propulſaret eoſque in ſuæ Germaniæ paludes retorqueret, ajebat enim ſe ad Tyrannorum necem & purgationem orbis eſſe natum. Neque officium princeps recuſavit.

Hercule ad Martem expedito Lycander armatus perfidia ad dolos ſe accinxit ſtimulos addente Soſtrata doli artifice, quæ indomitum alumnæ animum omnibus perverſi ingenii ſui machinis oppugnabat, ſolitis lenociniis in amorem Tyranni eam pelliciens, ſeu mortis inſtantis terroribus eandem urgens.

Lugebat in arce fatum ſuum virgo princeps maxime quod perfida Soſtrata nullos ad Herculem tabellarios, nullius viri acceſſum ad eam ferebat. Urgebat aliunde Regem Tyrannus, & crimen inuſtum filiæ ſoloque ejuſdem cruore eluendum indefeſſis minis objiciebat, dum Rex omnem ſalutis viam emoliebatur. Sed novi motus imbellem ſenis animum terrent; quid autem non poteſt factioſa contumacia fota clientelis, à Tyrannis concitata? Rex veritus ne multitudinem Tyrannus novis religionis ſtimulis extolleret, hoſteſque Amilcaribus copiis communiret, legi ſervire maluit quam lugere abſumptum regnum civili incendio. Hæc autem erat Lex: Virgo ſeu mulier ſi in adulterio deprehenſa fiet, ſupplicio capitis noxæ eluuntor, qui ſcelus evulgarint, cataphracti in Catadromico foro certamini ſingulari ſubmittuntor: ſi cadunt in palæſtra, virginis vel mulieris innocentiam Rex, Proceres, Plebs tuuntor, neque cuiquam deprecandi fatum niſi armis jus eſto.

Jam matura erant conſilia in inſontis Galateæ perniciem, & illuxerat dies, qui virginis pene noviſſimus erat. Nulla ſpes ſuper in Hercule, quem à trimeſtri

miſe-

miſerabilis opperitur; ſententiam tamen capitis quam deprecari non licet, qua poteſt arte infœlix virgo prorogat, donec dato mortis ſigno feralis tubæ cantu ex Veſtalium penetralibus atque ipſis aris & focis avellitur. Jamque tumulum ſuperabat in ſcenæ modum aſſurgentem, ex quo funeſta urbi & orbi cataſtrophe Galatea tragœdiam miſerabiliter erat clauſura. Juxta Lycander cataphractus bellatore inſidebat equo, excepturus eos qui Catadromici certaminis aditum oppugnarent, quam pugnam nemo non detrectabat. Ferale ſpectaculum, hinc horrorem, dolorem inde ciebat, jam lugubre ferrum à lictore exerebatur, jam candidæ cervici vittatæ hoſtiæ ſecuris imminebat: extemplo pallere omnes una Galatea impavida, quæ impetrata fandi venia ſic tandem peroravit. Occidiſti Galatea, occidiſti & innocens. Vere flos, ætas noſtra in ipſo vere demetendus; certo venientes ordine Parcæ inſignes ſortiuntur & imos, ipſaque lilia ſentibus æquant. O vere vita bulla & fabula! bullâ quid levius & brevius, fabulâ quid inanius? hic ſuam quiſque perſonam agit, ſed Ephemericam & velo ducto evaneſcentem. Fui, nunc medio ætatis ſpatio demetor. Non me elepo morti etſi mea mens nullius conſcia labis abhorreat ab infami ferro, proſcriptæque famæ diſpendium non ferat, at meo ſaltem cruore inuſtam labem delebo. Juventa media rapti protrudimur; momento pandimur, momento claudimur, momento tollimur, momento labimur. His Galateæ verbis noviſſimis dolore ſuo nemo non parentabat, dum Rex in thalamis altum promens corde dolorem; hæc apud ſe; eo demum ventum eſt, dire Lycander, ut votis tuis exitus feralis reſponderet: erat mihi unica hæres, unum fatiſcentis jam ætatis delicium, tu paterno avellis ſinu, tu ad mortem infamem abducis: hoc deerat ærumnarum mearum cumulo, ut earum quoque au-
thor

thor eſſem. Ergone Galatea in exitium per me præcipitaris? ego te in hanc plagam, in funeſti fati fauces injeci nimium crudelis? ſtirpem meam mea manu, meo fato interemi parricida; quo me vertam? quo preces dudum irritas? Cœlum nequicquam Solumque moveo lachrymis, neque ſenectus mea ſufficiet dolori. Te te ipſe extinxi mea ſola & extrema voluptas. Veſtram fidem Dii Deæque quotquot Cœlum, quotquot Solum incolitis. Galatea ubi egenos hæredes ex aſſe conſcripſit, fatum non contumacia provocat, non jactatione ferrum recipit, defixis omnibus ea juventæ & imbellis ſexus conſtantia, medio in ſpatio integræ ætatis extinguendi. Jam exertis lacertis aſſurgebat in inſontem hoſtiam immanis lictor; jam victima innocens ferro collum ſubjiciebat, cum ecce exaudiri ſubitus clamor increpantis. Dumque perterritus & anceps improviſum exitum tyrannus manet, cataphractus eques admiſſis habenis repente in turbam rapitur, (ingens ſtupendi & lætandi ſeges) ſub aureis armis emicans. Romanum putabant aliquem ex antiquis Heroibus ad innocentiam virginis tuendam revixiſſe; nam in caſſide fuſili Quirinus urbem condebat; Numa demulcebat Egeriæ nymphæ nocturnis congreſſibus feroces animos. Metium Suffecium quadrijugis diſtrahebat Hoſtilius. Coloniam Ancus è Latio domito transferebat. In æneo thorace Tarquinius regiis decorus inſignibus ſellaque ſedens fatidicos Sibyllæ recludebat libellos. Amplificabat urbem Servius dum rex ſuperbus contemptorque legum apud Porſennam exulabat. Scutum vero præferebat in area Cyanea inſigne Delphinis aurei, Gallico Hercule Ulyſſem æmulante. Ignotum Heroëm ſic præcinctum Tyrannus præpilatâ haſtâ excepit, verum ubi potuit Heros exaudiri, veſane, vecors, exclamat, ſic virginum famæ illudis? at juſtæ Nemeſis vindicem manum ex-

perire. Ad has voces frendere tyrannus; anceps quis iſte audeat congredi. Pari equitum arenâ relictâ, quiſque aleam pugnæ ſpectare pro Galatea plenus votis; datoque ſigno uterque puris haſtis arietare: ſed advena quò violentius nemo haſtam torſerat, galeæ defectum ſcrutatus vulneratum hoſtem alliſit humo, ſeque de equo præcipitans ferro ad jugulum directo innocentiam Galateæ, ſuumque nefas coëgit palam fateri. Mortem deprecanti Heros vitam indulſit, raptimque ſe ſubducens turbæ victor cum hoſtis trophæo torpentium gaudio omnium oculis evanuit. Tunc Rex vix ſui compos, poſt repetitos amplexus natæ, jubet quæri victorem, cui fructum victoriæ juſtam gloriam impertiat. Languebat Galatea pari cupidine videndi ſui vindicis, qui ocyor fulgure in palæſtram eruperat, proſtraverat, diſparuerat. Parum abeſt quin ad Herculem Gallicum refundat illa eximium facinus, timetque alteri plus devinci; ſed prolixa intercapedo loci atque temporis vel oppreſſum eſſe fato, vel flagranti bello intricatum dubiæ menti ſuggeſſit. Interim Soſtrata convitii artifex deſperatione victa in rabiem efferatur, abruptiſque venis ſcelere novo ſcelus piat. At Tyrannus cujus flagitio pepercerat ignotus pugil, cum honeſtos Galateæ mores prolixè revelaret, & illuſam famam priſtino ſplendori reſtitueret, ſævientis iras multitudinis à diſceſſu regis effugere non valuit: apprehenſum enim quiſque ſacrilegum non expectata Judicum urna funeſtaque littera, hi ad cloacas trahere, illi ad crucem pro funere meritam. Sed quoniam lictor aderat exerta adhuc ad cædem romphæa, in tumulum eundem tyrannus ſublatus eſt pœnas daturus Virgini eaſdem quas ille inſonti comparaverat, & manum lictoris quam ad necem inſontis armaverat, ipſe Phalaride vel Perillo imprudentior in ſe concitavit.

Qui

Qui fodit altas innocuis ſcrobes
Incautus in foſſam ipſe ſuam ruit,
Et verticem in ſævum recurret
Pernicies, recidentque fraudes.

CAP. XXI.

Dum Hercules redit, duplici victoria inſignem Galatea notat; dumque vindicem agnoſcit ſuum Rex eam tradit Herculi.

HAud ita multo poſt rumor per aulam increbruit Herculem Gallicum hoſtium trophæis onuſtum adventare. Ad hoc nuntium Rex, filiaque obviam procedere, ſtringere victoris artus gratiſſimo complexu, & tum nutibus oculorum, tum gratulabundis vocibus litare victoriæ. Sed quis Herculis ſenſus fuit in conſpectu Galateæ? quæ Galateæ mens in occurſu Herculis? ut memoria præteriti diſcriminis obductum vulnus refricat: quandiu mi Hercules Galateam tuam immanis Polyphemi furori objectam paſſus es? ſed tandem fugata ac profligata jacet furioſa Stymphalis, ignoti Herculis clava cecidit Hydræ peſtiferæ princeps caput, periit Tyrannus eo fato quod ſæpe meruit, lictoris manu. Gaudioque geſtiens cœpit infamem Lycandri exitum recenſere. Mox oculis ad gladii capulum, & annulum Herculis Gallici converſis quaſi ad Palladis Ægidem ſubito inhorruit. Et quæ monſtra infit, unde illa de Lycandro trophæa? num Herculem pudicitiæ meæ meique capitis vindicem aſpicio? quis Superum iſtis te auxit leonis pluſquam Nemæi ſpoliis Hercules invicte: hic ſubridens, auxere, mea Galatea, auxere Herculem tuum tui vindices Dii, non trophæo modo, ſed & victoria: dextramque attollens hæc eſt innocentiæ, & ſalutis tuæ victrix manus quam in inviſum Cœlo & Solo caput numen armavit. Tum illa, machæram, annulumque rapiens & motu pene incompoſito ad patrem convolans, noſti,

 pater,

pater, ait hoc ſpolium? Rex ad monſtrum attonitus ad capulum enſis quem Meduſæ caput terminabat, quaſi ad veram Gorgonem Atlantis more obriguit, donec mutata ſtupore verba ſic reſolvit. Quis Perſeo ſpolium rapuit, quis arma Tyranno? agnoſco, enſis eſt ſacrilegus quo inſontis filiæ oppugnata eſt pudicitia. Ab enſe deinde ad annulum oculum deflectens, en ſubjicit, en toties violatæ amicitiæ, fœderiſque toties icti ſymbolum, en gemma arculæ meæ pretioſiſſima, qua ſtruthionem iſtum Lycandrum ſtudui demereri: agnoſco gemmam quæ inſtar celebratæ nucis concluſam habet malorum Iliadem, ergone Lycander Herculem his muneribus ſibi conciliavit? Nec mora vindicem virgo educens, hæc eſt, inquit, ultrix ſcelerum dextra, qua factioſorum columen proſtratum eſt; jam ſecura vivo, calumniâ triumphatâ: jam in tuto ſunt imperia: jam membra ſine capite diſcordiâ trepidant: una poſt Deos immortales Herculis virtuti rependenda laus eſt, fortitudinis juſtum præmium. Mox Orgetorix libare Diis, Tyranni veſaniam elevare, virtutem commendare victoris, quem repetito ligans amplexu, tune ergo ait mihi vitam reſtituiſti? ô bene oblatam Deorum æquitate, clementia virtutem tuam eo temporis momento ex quo reliqua ætatis momenta pendebant: tua jam fruere laurea, præmioque virtutis: tua eſt Galatea, mi Hercules, cæſo Polyphemo Aci felicior es futurus: tuum eſto imperium, totaque fortuna imperii. Sed quid nos in vindice noſtro tandiu fluctuare voluiſti? & Hercules, optimum beneficium eſt quod reciproco non dico penſavi, ſed me cupit quidem agnoſci, ne mercenarii loco vindex habeatur. Tum Orgetorix ad externam victoriam deflectere; & Hercules prolixa ſermonum ambage ſimiles motus in Cisrhenana plagâ graſſantes & hoſtili ſanguine extinctos recenſere, poſtea inſtructam urbem & ſuo nomine appella-

pellatam & Portum in Liguſtico mari ex quo repurgata tyrannis tota hac ora ſolverat. Cui Rex quandoquidem ergo cecidere monſtra, laborumque tuorum author jam fruere victoria, rerum ſummam obtine, & Herculem ubique te proba. Ergo Hercules parta laboribus ſpe potitur, & candidis victimis Deo litat.

Nemo fuit qui talibus narratiunculis non delectaretur quamvis ſine verborum pompa. Etenim jucundiſſime parva magnis, faceta gravibus, læta funeſtis Androp. temperabat, multoque plura parabat, niſi quarundam larvarum urbem his genialibus diebus obeuntium, & obſtrepentium ad limen inconditum & importunum murmur familiare colloquium diremiſſet.

ARCHOMBROTI ET THEOPOMPI

SIVE

TERTIÆ PARTIS
ARGENIDIS
DE
EDUCATIONE PRINCIPIS
LIBER QUARTUS.

Caput I.

ARGUMENTUM.

De quibuſdam Meteoris ubi actum eſt, prudentiæ ſingularis facinora in adoleſcente principe Theander commemorat; verum Sodalium adventus inchoatos ſermones intervertit, atque diſtulit.

IAM grandior adoleſcentia Theopompi, & pene in maturam virilitatem declinans abhorrebat à puerorum conſortio, nilque jam niſi ſublime & regium animo ille revolvebat. Pudebat interim regiam mentem à quovis ſeu virtute; ſeu ſapientiæ laude ſuperari. Hinc non ceſſabat præceptorem ſuum Theandrum, capta ubivis anſa ſciſcitandi, de omnibus percontari. Et nunc quidem in ruſticis areis apes cum alvearibus dum ante oculos habet de Mellis confectione Theandrum ſuum interrogat: & ille; mel inquit ex humido ac ſubtili vapore generari; cui admixta eſt humiditas aëris ob nocturnæ frigiditatis temperiem. Agente vero calore viſcoſa illa humiditas fluit, quam deinde apes à frondibus, floribus, herbis noſtro commodo emendicant. Si calor intentior, agens in rorem, humidum deſtruat, man-

na

na tunc procreabitur, inſtar farinulæ ſuper frondes, & herbas cadens. Porro nubes ex quibus pluviæ, nives, grandines, aliaque gignuntur, ex humido, & craſſo vapore fiunt, qui ad mediam aëris regionem evectus frigiditate condenſatur, aut in aquam reſolvitur. Ex nube autem humida & calida nix defluit, in media regione concreta frigore. Alba eſt, quia nubes ex qua proſilit ratione admixti aëris diaphana eſt. Grando tamen ex quadam in aëre anteperiſtaſi; Granedula vero ex glomerata nive in infimo aëre à calore vernali progignitur. Ad hæc Theopompus, bene habet: verum unus ſupereſt mihi ſcrupulus de arcu cœleſti. Et Theander, Quæris & de arcu cœleſti; ſed quid manifeſtius eſt quam radium ſolis immiſſum cavæ nubi repulſa acie in ſolem refringi, colorumque varietatem mixtura nubium, aëris, igniumque fieri. Certe niſi Sole adverſo non fiunt, nec unquam niſi dimidia Circuli forma, nec noctu, niſi forte quartadecima Luna. Videas autem hunc cœleſtem arcum hibernis diebus, maxime ab æquinoctio autumnali decreſcente.

Præterea ſolertiſſimus præceptor Heroum cùm priſcorum, tùm adhuc ſuperſtitum exempla objiciebat aſſidue illius oculis, ſed illorum imprimis quorum adoleſcentia virtutibus, & factis illuſtribus erat inſignis. Referam, inquit, quod apud Teutones vidi: orto principes militiæ inter & legis interpretes diſſidio, de primo gradu; junioris adhuc Regis prudentiam ſingularem demiratus ſum: nam is lævam apud milites, dextram apud legis interpretes nobiliorem locum in poſterum fore ſignificavit. Addam & illud ſapientiæ minime puerilis argumentum. Per vicos urbis, in quam ego miraculorum frequentia adductus fueram, tranſeunti Regi, qui ſuo quo ſolebat cinctus erat ſatellitio, homo agreſtis ultro obvium ſe obtulit, cujuſdam aulici avaritiæ junctam inhumanitatem ſatis in-

cuſans, quod homo barbarus repertam à ſe crumenam aureis nummis ſcatentem non modo ſurripere vellet; verum etiam multo plures nummos quàm invenerat, ingratiis extorqueret. Rex inexpertæ pubertatis annos primos tunc temporis non ſatis attigerat; armatum ſatellitium nihilominus ſiſtere jubet, & hominem ruſticum una cum aulico ad ſe adduci. Hic imperterrita fronte cauſam dicere; ille Regis æquitatem invocare cum fletu innocentiæ ſuæ obſide. Princeps ad imperia natus crumenam poſtulat, ſciſcitaturque quantum numorum crumena inventa recluſiſſet: & agreſtis quidem omnino quadraginta à ſe receptos: aulicus vero plures exigebat. Totidem Rex ab uno è purpuratis ſibi officioſo miniſterio adhærentibus poſtulavit. Hic quadraginta nummos totos Regi ſuo numerare: neque plures potuit crumena iſta continere. Tum Rex prudenti judicio nummos cum crumena in agreſtem hominem tranſcripſit, & aulicum ſatis increpitum alterius ſummæ æmulo donandæ deinde mulctavit.

Placuit plurimum Theopompo ea in pubeſcentibus annis principis non vulgaris prudentia; paremque cæteris Regibus ſapientiam cùm voto optavit. Pluraque parabat præceptor amantiſſimus & de Macedone nonnulla orſus erat gratiſſima principi, qui ætatis ſuæ heroicos actus in iſto ætatis flore tota mente amplectebatur, cùm Andronicus una cum Ariſtone, & Malacophilo ſupervenit, & ſermones inchoatos intervertit. Dilatis ergo ſermonibus iſtis juvenes clariſſimi à Theopompo liberaliſſime excepti ſunt: moxque propoſitum quibus ludicris veſpera ageretur. Andronico omnem aleæ ludum proſcribente tabellas produxit Ariſto, quæ non modo Heroum præclara facinora edocerent; verum etiam ſitum locorum, mores populorum, orbis miracula oculis objicerent. Hoc igitur

ludo non inutili quod ſuperfuit lucis tranſactum eſt, donec dubia lux ludo, & colloquiis finem attulit.

CAP. II.

Theander exemplo Heroum docet Theopompum ſuum adoleſcenti principi vel minimam vitii ſuſpicionem eſſe fugiendam, & pudicitiæ ſervandæ modum exponit.

VIx poſtera dies illuxerat cum Theopompus non deſtitit quin prælibatum de Juniore Macedone ſermonem Theander proſequeretur. Neque diſplicuit Theandro ille ardor, impetuſque juvenilis: ſed tunc inceptum pridie hujuſce lucis ſermonem ita reſumpſit. Ex ipſis adoleſcentiæ annis futuræ virtutis, vel pravæ indolis, frugalitatis, vel intemperantiæ, ſtoliditatis aut prudentiæ omen licet accipere: & hercle in Macedone hujuſce veritatis teſtimonium reperire eſt, qui quidem adhuc puer ſolebat conqueri poſt paternas victorias nihil ſibi reliquum fore quo nominis ſui famam æternitati commendaret. Quid memorem illius animum cupidiſſimum bonarum artium quæ regiam ſobolem deceant? aut quid aſſiduum in equis domitandis laborem? nam cum pater illius equum indomitum auro multo emercatus eſſet; neque quiſquam fræni, & ſeſſoris impatientem domare, & ne quidem tangere uſquam auderet, qualem infit, equum iſtorum imperitia, & mollities perdit: tantum vos mihi me finite, ſimul omnes juſſit abſcedere. Verum pater illius ſeu filio timens, ſeu in temeritatem inexpertæ pueritiæ indignatus cœpit intemperantis adoleſcentis faſtum incuſare: & ſcilicet, inquit, ſeſſores peritos equum regere edoceas? at certè, retulit puer, hunc equum peritius, ſi ejus copia mihi fuerit, nunc ego tractaverim. Ita ex patris venia ſenſim accedens puer habenis apprehenſum equum in conſpicuum So-

lem ſiſtit; nam hunc umbra ſua territum prius adverterat? & ſenſim voce ac manu permulcet, dum conceptas pectore iras, & naribus collectum ignem videt remiſiſſe, ac dejecta demum chlamyde ſecurus in equum emicat, & ſcientiſſime verſans in omnem partem ubi tumentes ſpiritus videt poſuiſſe, effuſis habenis in curſum admittit. Gravem ea res primum parenti metum incuſſit, qui filii periculum non modo ſubvereri videbatur; ſed etiam videbat præſentiſſimum. Puer autem cum fortiter feciſſet, jamque re bene geſta regrederetur profuſis purpuratorum plauſibus acceptus eſt. At parens deſilientem equo filium inter tenerrimas ſinceriſſimi amoris lachrymas exoſculatus, vixque ſui compos ex gaudio, aliud, inquit, tibi procurandum eſt imperium, fili, ſiquidem tantum animum una Macedonia capere non valet. Jam vero quid de profuſiſſimis ejus largitionibus dicam? paternis autem opibus diviſis quærenti aulico ſibi familiari, quid ſibi reliquum fore putaret; ſpem unam extemplo reſpondit. Celebrabo fortitudinem? ipſe cum aliquando Helleſpontum trajeciſſet, & in Achillis tumulum oculos conjeciſſet, in lachrymas abiit, memoria repetens quod Heros iſte poëtarum principem rerum ab ſe geſtarum præconem habuiſſet. An continentiam prædicabo? juvenis qui glorioſiorem victoriam in coercendis libidinibus, quam in externis hoſtibus ſuperandis eſſe ratus illicitam Venerem tam procul à ſe removit, ut virgines captivas, aut matronas nobiliſſimas ne in conſpectum quidem admitti voluerit, joco dictitans talem ſexum oculos intuentium faſcinare. Hæc ambulando dum refert, obſtupuit Theopompus ad virtutem tam inſolitam, & vix ipſe potuit à lachrymis ſibi temperare: habuit poſthac in tam generoſa adoleſcentia quid poſſet æmulari. Sed in primis accendebatur amore virtutis & continentiæ ad tam præclara modera-

rationis, & ſapientiæ ſingularis exempla. Capta autem inde adhortandi juvenis, & inſinuandæ virtutis occaſione Theander hæc addidit: Pudicitiæ ſatis non eſt pudicum eſſe animum, & ab omni obſcænitate abhorrentem, niſi impudicitiæ fama fugiatur. Adverſus omnes illecebras, atque omnia delinimenta muliebris ingenii eſt veluti Solum ac Firmamentum in nullam incidiſſe fabulam: hinc fugiendum tanquam à Lamiis maxime adoleſcentibus; ſiquidem naufragium eſt ſaltem famæ ad januas meretricum allidi: nam & invenies non paucas civitates Famæ tanquam Deæ maximæ aram dedicaſſe: noverant ſcilicet primum ad turpitudinem gradum eſſe famam contemnere: ab adoleſcentioribus autem vel minima ſuſpicionis umbra debet abeſſe, quæ in principibus viris grandé flagitium eſſe poſſit, cum ad exemplum principis totus orbis convertatur; quia primum in unoquoque genere eſt menſura regulaque cæterorum; & facilius eſt naturam errare, quam principem formare rempub. diſſimilem ſui. Tenera res eſt fama pudicitiæ, quæ ut flos pulcherrimus cito ad levem marceſcit auram, levique flatu corrumpitur, maxime ubi ætas conſentit ad vitium. Atque hinc junior Macedo virgines principes & matronas clariſſimas bello captas ad conſpectum recuſavit admittere, ut ne quidem in ſiniſtram ſuſpicionem poſſet vocari.

Dum magis atque magis uritur princeps amore pudicitiæ quærit qua potiſſimum ratione poſſit illa comparari. Et Theander, roga Deos, infit, bonam mentem: non enim ſunt Dii faſtidioſi, non invidi; admittunt ſupplicem, & ſuſpiranti manum porrigunt: nullaque ſine Deo mens bona eſſe poteſt: ſemina corporibus humanis divina inſita ſunt; quæ ſi cultor bonus excipit, ſimilia origini prodeunt. Porro Deus ille tecum eſt, intus eſt, mihi crede Theopompe, & ſacer in-

tra

tra nos ſpiritus ſedet, bonorum, malorumque noſtrorum obſervator & arbiter. Deinde opus eſt robore animi, atque indole virtutis ad reſpuendas obſcænas corporis voluptates: & virtus re magis quam verbis ſequenda. Bellum in cupiditates movendum, ut & victor animus corpori tanquam mancipio dominari poſſit, & in effrænes ac indomitos motus principatum obtineat. Multa enim blandimenta natura ipſa genuit, quibus ſopita virtus conniveret, & interdum multas vias adoleſcentiæ lubricas oſtendit quibus illa inſiſtere, aut ingredi ſine caſu aliquo, aut lapſu vix poſſit. Quod ſi quis in his turpiſſimæ vitæ ſtudiis verſatus ſit nuſquam poteſt aut ad prudentiam, aut ad temperantiam pervenire. Hinc vir ſapientiſſimus, Ego vero, inquit, Venerem jaculo confoderem, ſi illi poſſem occurrere. Nempe voluptas nil niſi humile, ſervile, imbecillum, caducum ſonat, cujus ſtatio, ac domicilium fornices ſunt & popinæ. Virtus nil niſi excelſum, regium, & invictum: hanc in templis invenies, in curia, in eremo pulverulentam, ſordidam, calloſas manus habentem; voluptatem vero tenebras captantem, mollem, enervem, unguentis madentem, & fuco, pigmentiſque illitam. Mox Theander hoc carmen ſubjecit:

Non aliter magni Proles generoſa Tonantis
Alcides Grajas Eriſtei deſerit aulas,
Cum bifida frontes olli patuere viarum.
Hac dabat Ilicibus ſtillantia mella vetuſtis,
Dura ſed horrentes abdunt penetralia dumos,
Altera inacceſſos præbens à fronte labores
Deliciis adeo provectos mille beabat.
Interea Paphiis rediens Venus aurea Templis,
Viſa triumphales huc circumducere Pompas:
Nec mora ſubſequitur virtus, quam nulla tegebat
Purpura, non Tyrio fulgens velamen acantho.
Tunc Venerem inſolito turbatam pectora Monſtro.

His puer Idalius dictis ſolatur amicis:
Diva quid immerito trepidas perculſa timore?
Sunt arcus, ſunt tela mihi queis fulmina cedunt;
Taurus Agenoreis ululavit Jupiter armis,
Marſque ferox, pontique potens Deus; aſper Apollo,
Hi noſtras timuere faces. Tum Diva locuta eſt:
Nate Jovis, ſuccede viæ quam dives amanat
Flora, rigant paſſim divini Nectaris imbres.
At virtus Veneris fallacibus excita verbis,
Euge, ait, Alcides, ſobolés dilecta Tonantis,
Herculea cadat hydra manu, cadat hiſpida ſetis,
Horrendumque fremens prærupti ſiis Erimanthi:
Terga Cleonæi clavâ contunde Leonis:
Æripes auratum referet tibi Cerva trophæum;
Te duce flumineis ſtabulum purgabitur undis:
Infami frater morietur cæde Tricorpor:
Termodoontæis ſpoliabis Amazona peltis:
Intentum ſonitu fugiet vaga Stymphalis arcum,
Et fortem Herculeo vinces luctamine taurum;
Cerberon educes conſtrictum ad Sydera monſtrum,
Tum meritis te vinctum hederis ſuper aſtra locabo.
Dixerat horrendos ſubito ſecat impete dumos.
At juvenis plenus monitis ingentia corda
Induit, & viſa fervet virtutis amore.

CAP. III.

Occaſione Academiæ Phocenſium quam animi cauſa laxandi Theopompus cum contribulibus ſuis celebrat, paucis verbis omnem eloquentiæ vim, & totam orationis elucubrandæ œconomiam edocetur.

LOcus eſt in agro Maſſilienſi, qua mari finitimus eſt, qui nemini non digna Muſis ſedes videatur. Ibi fons quaſi Hypocrene in alveum coit, & prata Heſperidum viridariis vix diſſimilia limpidiſſimis aquis alluit, ipſa natura omnes artificum labores prævertente. Iſthic & Academia eſt in qua propter commercium bona-

bonarum artium ingenua pubes litterario pulvere amat exerceri.

Iſthæc Theopompo forte tranſeunti cum ſolito comitatu patentes ædium valvæ copiam ingrediendi fecere. Utrimque porticus, & aulæ in quarum præcipuam ſubeuntibus illis, ſubito Theopompus in inſignis tabellæ contemplatione defixus hæſit eò magis, quò imago hæc in hoſpitis fronte (adeo naturam æquabat ars) obtutu mutuo defixa videbatur. Flexanimam eloquentiam ſubito Theopompus putavit: ardebant enim oculi; roſeo labello, & Herculis Gallici catenâ ſuſpenſas aures quaſi devinciebat; adeo erat dicenti ſimilis. Triformem juxta putabant Hecaten, trifrontemve Gerionem, aut Protheum Ægyptium miraculum Homericum quod in varias formas nullo negotio quaſi devolvebatur, aut certe Chimæram. *

Stabat è ſuggeſtu obducta thorace, ſuccincta pharetra ex qua duas ſupra viginti ſagittas variato jactu contorqueret in hoſtes. Heptaboëus clypeus manum alteram protegebat, altera ad geſtum porrecta. Corona quinque floſculis intexta frontem ornabat. Mitto aureum Amaltheæ cornu omni genere frugum exuberans: ſileo pariter ingenuas artes ad obſequium Suadæ expeditas. Porro Reginæ pallam diverſæ, eæque non ingratæ figuræ diſtinguebant. Hinc & inde belluæ undecim præferoces, ipſæque diſſymbolæ, quas ad nutum docta verſabat manu. Imprimis vero animos hæc ſubjecta Epigraphe ſuſpendebat, qua Suadam ita loquentem artifex induxerat.

Judicis affectum, moderataque pectora flecto:
Fles ſi flere volo, gaudes gaudere coactus:
Inclyta Neſtoreæ cedit mihi gratia linguæ.
Si ferus inſultat, lingua ſi te impetit hoſtis

Emo-

* *Cujus* πρόσθε λέων, ὄπιθεν τε δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα.
Prima leo, poſtrema draco, media ipſa capella.

E noſtris varias pharetris depromé Sagittas;
Dirige mox acies; arcum contende minacem.

Dum præſentis ænigmatis noctem eluctantur, juſſu moderatoris à tribus adoleſcentulis triplici Phocenſium lingua Græca, Latina, Gallica ſalutantur. Theopompus autem poſt vernaculæ humanitatis mutuum officium præſentem moderatorem rogavit, ut hujus velum tabellæ quæ ingenia torquebat, penitus removeret.

At ille: flexanimam eloquentiam genuinis hic adumbratam coloribus häbetis, etſi peregrino hanc fucatam vultu, & monſtris Libycis obſeſſam. Cui Theopompus: equidem hanc Minervam propter Ægidem; aut certe Dianam; nam & pharetrata eſt, non ægrè putaſſem.

Tum ipſe humaniſſimus: ideo Bellatricis inſtar Eloquentia pingitur, quod animos etiam rebelles agat, & victrix in quamlibet partem fortiſſime torqueat; nam & illius munus atque finis eſt docere, & flectere: eſt ſcilicet eloquentia vis dicendi uſu comparata. Etſi bellatrix eſt, ſerenitas tamen in fronte ſedet, in ore mellea ſuavitas, ut non ſolum moneat, & moveat; verum etiam ubique delectet. In exordiis autem maxime conciliat delectando: monet & docet in confirmatione; in peroratione movet & flectit. Addatur Minervæ noſtræ acumen ingenii, canora vox, firma latera, proſpera valetudo, oris conſtantia: & aderit ſuis omnibus abſoluta partibus eloquentia. Hanc utpote Reginam, & victricem decet corona quinque diſtincta floſculis, qui oratoris quinque munia connotant: eſt enim oratoris invenire argumenta ad fidem faciendam, eaque in decentem ordinem diſponere: deinde lectiſſimis verbis, & optimis ſententiis eadem illuſtrare; tum mandare memoriæ: denique geſtu ad vocem compoſito hæc è ſuggeſtu pronuntiare. Tanquam Reginæ artes omnes libe-

liberales officioſo ſatellitio adſunt,atque illa ſuper omnes plurimum eminet: quippe quæ ſit ſalium lepore ſuavior,& ad flectendum accommodatior: nam ab illis in eo diſtinguitur maxime, quod harum cæterarum artium determinata ſit materia: Rhetorica vero, ſicut Dialectica, per omnes late materias vaga, Regina rerum haud temere appellata eſt. Atque hæ res confuſæ aureum deſignant cornu Amaltheæ omni genere frugum exuberans. Jam vero quoad Eloquentiam & Dialecticam;ut palma à pugno, juxta vetus effatum, quod illa dicendi ratio diffuſior & ornatior: hæc vero contractior atque ſterilior eſſe ſoleat.

Triformem ei vultum adjunximus cum ob tres ſtatus, ad forenſe maxime genus pertinentes; conjecturalem qui quærit, an crimen admiſſum ſit: definitivum qui nomen criminis admiſſi inveſtigat:qualitativum in quo quæritur jure an injuria commiſſum ſit: tùm ob triplex cauſarum genus: demonſtrativum in quo laus eſt, & vituperium: deliberativum & civile quo ſuademus vel diſſuademus: & forenſe quo reus accuſatur, vel defenditur. Etenim Rhetoricæ tres ſunt numero formæ is qui loquitur, id de quo, & ille ad quem, id eſt auditor: neceſſe eſt autem auditorem aut auſcultatorem eſſe, aut diſceptatorem: & quidem diſceptatorem aut præteritorum aut futurorum: eſt vero qui futura diſceptat, ut concio: qui præterita, ut judex: nam tempora unicuique horum accommodantur, deliberanti quidem futurum; nam de futuris deliberat qui ſuadet, vel diſſuadet: judicia vero tractanti, præteritum; nam de factis ſemper unus accuſat, alter defendit. At demonſtrativo maxime proprium eſt præſens: ex iis enim quæ inſunt, laudant, & vituperant omnes: ſed aſſumunt ſæpe etiam præterita quæ in memoriam revocant; & futura quæ conjectant. Quin etiam in demonſtrativo conſiderantur ea quæ vitam

vitam præceſſere ut patria, majores, parentes,& ſigna; quæ vitam comitata ſunt, qualis eſt educatio, & diſciplinæ; quales artes, & ſcientiæ; dignitates, & honorum tituli, facta demum heroica. Quæ vitam ſubſequuta ſunt, ut genus mortis, & luctus communis, relictique liberi paternæ virtutis hæredes. His adde dotes naturæ & fortunæ queis bene uſus ſit, aut queis abuſus. Cauſæ civiles honeſtum, facile, neceſſarium, utile, jucundum, & his contraria percurrunt. Forenſes à legibus, & conſuetudine, exemplis & teſtimoniis, nec non adjunctis vires colligunt.

Sed parum eſt cingi his armis eloquentiam, quibus vibrata ab hoſte tela retundat, niſi & illa expeditas quoque in pharetra ſagittas (locos puta inſitos, & aſſumptos) quas in hoſtem detorqueat, in promptu haberet. Hos locos in confirmatione in qua firmamenta cauſæ conſiſtunt, eo ordine orator, quo Imperator aciem in campo, explicat, dum firmiora argumenta ex illis deprompta locis in primo agmine, firma vero in medio, firmiſſima denique in extremo tanquam Triarios, Subſidiarios, aut Veteranos milites diſponit, ac dirigit. Quæ argumenta in peroratione per anacephalæoſin repetita, ſtrictimque conferta, more exercitus in turmas hoſtiles confuſis ordinibus debacchantis;aut certe telorum inſtar,frequentato ac multiplicato jactu in aciem emiſſorum facto impetu in adverſariorum caput extorquet, & preſſioribus rationibus auditores confirmationis viribus jam ad aſſenſum præcipitantes vehementius impellit.

Clypeus iſte Heptaboëus Ajacis ſeptemplici clypeo ſimilis ſeptem arguit formas argumentandi, inter quas ratiocinatio, & dilemma; ſorites & inductio primas obtinent. Atque his armis offenſivis & defenſivis obducta noſtra Pallas, intorta ab adverſario tela multiplici ægide ſua ſcitè retundit. Denique undecim iſtæ

belluæ quas ad nutum illa verſat, varii motus animi ſunt qui ab oratore aut refrænantur, aut habenis datis excitantur.

Veruntamen tota ſordeſcet oratio, niſi Tropi, figuræ ornatum, ſplendorem, & pompam huic adſciſcant. Hinc palla Minervæ iſtius figuris diſtinguitur, quamobrem haud perperam cum Iride comparata eſt, quod in utraque colores varii ſuſpici cum admiratione poſſint.

Hæc ſi tot armillis effulgens è ſuggeſtu cum pompa proferenda eſt, prius excolatur ager memoriæ, & ea quæ à natura indita eſt memoria, ſi lubet, aſcititia adjuvetur. Sic comparatus artifex ad dicendum ſe accingat, quod geſtus, vociſque moderatione, ſine quibus non poteſt eloquentia comparari, ornate fiet, ſubjectis etiam motibus ad quorum tenorem, vocem, geſtumque componet ſic

Triſtia mæſtum
Vultum verba decent.

Sic animos orator vel ferociſſimos quaſi Orphei, aut Amphionis lyra perdomabit, & in quamlibet partem vel reluctantes impellet.

Excipiens Andronicus, Ecquid, infit, hic adumbratum palatium? ſcilicet Reginæ Suadæ regia eſſe poteſt? & Rhetor; Ne perperam, & incaſſum hic adumbratum penicillo palatium puta. Quiſquis orationem elucubrandam aggreditur, reginæ eloquentiæ palatio vix abſimilem molem ſibi fingat aſtruendam; advertatque cumprimis quo potiſſimum in ordine Ionico, Dorico, an Corinthio: vel ut rhetorice loquar, utrum in Epidictico genere, civili, an forenſi. Propoſitoque ſibi perfectiſſimo archetypo, cui tùm in argumentorum œconomia, tum figurarum ornatu ſe conformet; & hypotheſim revocans ad theſim, ſcopum in levem ideam, id eſt in informem rudemque ſyllogiſmum redigat.

digat. Jam libeat congeriem coacervare materiæ; lapides ex latomiis hoc eſt rationes ex locis qui argumentorum ſedes ſunt, eruere, erutas in digeſto ordine congerere, notare ſitum, lapides ſeu argumenta, peracuto elocutionis ſcalpro perpolire. Denique pedalem in ſtructura menſuram ſic obſervare, ut certioribus artis canonibus quæque reſpondeant; & veſtibulo id eſt exordio; interiore domo nimirum confirmatione; tandem peroratione ſeu coronide totum ædificium flexanima regina dignum conſummetur.

Cap. IV.

Quæritur utrum utilis ſit reip. gubernandæ eloquentia: Deinde utrum, & quo pacto cæteræ artes illi ancillentur.

PLacuit ſatis prolixa ænigmaticæ tabellæ diſcuſſio, & eloquentiæ brevis idea, quam elucidari magis cum vellent, Rhetor ſedere primum eos compulit, mox initiatum ſermonem ita proſequutus eſt. Quamvis ea pompa, iſque ſit ſplendor eloquentiæ, non defuere tamen qui ventoſæ loquacitatis faſtu tumentes tanquam nugas pluſquam Iberias, eam ſuggillarent, hujus vero ſtudioſos quaſi jactabundos Sophiſtas dicteriis impeterent. Hi tales, quod indigniſſimum eſt, in accuſationem eloquentiæ orationis viribus abutuntur, dum jactant in vulgus eloquentiam judiciorum laqueis ac pœnis ſceleſtos eripere, ejus fraude bonos mulctari, conſiliaque in pejus ruere: neque ſeditiones modo, turbaſque populares, ſed bella etiam inexpiabilia excitari. Tales olim objiciebant Socrati docere eum quomodo pejor cauſa melior fieret. Græcorum Romanorumque exempla enumerant, qui pernicioſa uſi eloquentia rebus ſæpe publicis infeſti fuerint, turbaverint civitatum ſtatus, & everterint, ideoque ab Areopago eam artem ut ſacram amandatam eſſe ubi

actor affectus ciere vetabatur: quippe reputabant hi Judices nihil eſſe tam tyrannicum,quam armillata oratione faſcinare; quam Populi mentes, Judicum religionem, Senatus gravitatem convertere.Sed iſta quam temere!

Tum Theopomp. Revera ſurgit ad dicendum cum pompa verborum orator, unus inter innumeros, ſublimis Reges inter & Principes, ſine ſatellitio tyrannidem tamen exercet in omnes, dum arte tanta vocem, habitumque corporis ad orationem attemperat, ut duriſſimas quaſque mentes, quo velit, inflectat, lachrymaſque atque ſuſpiria pro nutu eliciat;tot infligat vulnera, quot oculorum jactus, tot tela intorqueat, quot vocis conatus; toties palmam metat, quoties manum movet, nec plura verba loquatur quam victorias.Hinc Athenæ κακοτεχνίαν fallendi artem eloquentiam; Sophiſtas γόητας, hoc eſt præſtigiatores infami convitio appellarunt; quaſi mendacia vaniſſimæ orationis obducta fuco ingerant auribus; & argumentis aggrediantur à veritate aliena. At ille Rhetorica, inquit, noſtra quamvis auxeſi nonnunquam & hyperbole uti geſtiat, fugit tamen Sophiſtarum illam mentiendi libidinem, dum faceta illa varietate delectat. Et cum noſtræ reipublicæ detrimenta conſidero, & maximarum civitatum veteres animo colligo calamitates non minimam video per diſertiſſimos homines invectam partem incommodorum. Cum autem res ab noſtra memoria propter vetuſtatem remotas ex litterarum monimentis repetere inſtituo, multas urbes conſtitutas, plurima bella reſtincta, firmiſſimas ſocietates, ſanctiſſimas amicitias intelligo animi ratione, tum facilius eloquentia comparatas. Ideone antiquanda eſt medicina quod aconita aliquando miſceantur. Nec malus rerum æſtimator eſt, qui vitia Rhetorum in ipſam Rhetoricam, omiſſoque ſicario vim omnem accuſationis in ſicam refundit.

Abſ-

Abſque eloquentia quis ad clavum Reipublicæ ſuccedere audeat? quis tumultus civiles coërcere poſſit? quis virtutem protegere, vitium oppugnare, niſi adſit eloquentia virtutum indigatrix, expultrix vitiorum, legum inventrix, morumque magiſtra, ſine quibus non Civitas, non Reſpublica, non Populus ſtare poſſit.

Neque diſplicuit illa dicendi ubertas quæ plura ſciſcitandi anſam dedit; imprimis vero rogare libuit quid illæ nymphæ velut ad obſequium Reginæ ſuccinctæ? & ille; Artes, inquit, ingenuæ ſunt: neque mirare quod eloquentiæ ancillentur? cum enim eloquentia ſit ars bene conſtitutæ civitatis alumna, quæ homines, urbes, jure legum, & ſocietate devinctas à vitæ ferinæ conſuetudine ſecernit, quis illi expeditas ad obſequium artes negaverit, niſi refragari Philoſophiæ voluerit, aſſerenti Rhetoricam partem eſſe civilis ſcientiæ, atque Dialecticæ: aut adverſus Sophoclem reclamare qui reginam rerum orationem appellat, cui dudum uni maxima pars debetur & laudis, & præmii, ſine quâ cæteræ diſciplinæ jejunæ, neque ſatis ornatæ eſſe poſſunt. Ipſa ratio in eandem cum Oratorum archetypis ſententiam me adduxit, ut exiſtimem ſapientiam ſine eloquentia, aut liberales artes, ſine hac face ac interprete ſocietati hominum aut parum nihil prodeſſe, ſed eas obmuteſcere perpetuis tenebris ſepultas, nec unquam ſatis cònverſuras, ſi deſit quæ in lucem eas adducat Rhetorica: ideo enim ad fores hujus palatii eloquentiæ iconem ſtatuimus, quod illa ſit artium janua, & clavis ſcientiarum, ſine cujus ope non ſatis liber ac patens ad alias artes ſternitur aditus: imo eas poſtliminio revocat, & eas ſeu clavis arcam Theſauris affluentem ſic reſerat, ut ea interprete cæteræ artes è ſilentio ſuo ad lucem erumpant.

Dictum experientia comprobatur: Philoſophus, Juriſ-

Juriſperitus, peroraturi nonne ab eloquentia ornamentum ſuum mutuantur, & plumis alienis more corniculæ triumphant? magnum hercle virtutis & gloriæ inſtrumentum facundia, qua perite uti qui norit, quicquid abſconditæ ſapientiæ habuerit, magno cum fœnore dabit. Radius eſt emanans è fonte veræ lucis, quo nihil ſuavius levandis animis, fortius nihil excitandis; totum enim orbem concuſſit, excuſſitque tot myriadas annorum ſomniantem.

Et Theopompus: quo pacto reliquæ artes eloquentiæ ancillantur?

Cui Rhetor: Grammatica emendate ſcribendi, aut loquendi præcepta ab inſtituto hominum pendentia ſuppeditat, illius autem ſelectioribus verbis Rhetorica uti ſolet, cujus officium eſt optimis ſententiis verbiſque lectiſſimis dicere. Hiſtoriam vero in inclytis Heroum geſtis eruditam in obſequium eloquentiæ accerſi quis Rhetor peritus inficias ibit? Poëſis numeroſa ad oblectationem animorum inventa eſt, & quia orationi venuſtatem affert, contentaque eloquentia ſtudia ac pene nauſeantes auditorum animos caute remittit, ideo & cum ea neceſſitudinem habet. Arithmetica dat orationi numerum: Muſica vocis flexus impertit: Saltatio & Palæſtra corporis motus edocet: Denique Philoſophia ſententiarum ſylvam ſuppeditat. Porro Dialectica ſi hac dicendi facultate privata ſit, omnem gravitatem perorando infringit, totum ingenii ſuccum nimia eloquii aſperitate interimit: num etiam Politico excolenda Rhetorica? imo & huic maxime: adeo nulla non ars ad humanitatem informans non modo Rhetorica non indiget, eamque accerſit ad lucem ſibi afferendam, verum etiam mutuum obſequium Rhetoricæ exhibet quæ facta quadam encyclopædia omnes artes liberales ſic ſibi mancipat, ut bonarum artium Reginæ titulo jure gaudeat, cujus robur

bur eſt in Dialectica, doctrina in Hiſtoria, lepores in Poëſi, cujus & cunas Grammatica inſtruit. Enimvero quis abſolutiſſimus Orator audiet niſi qui Poëtarum fabulas non ſolum percurrerit, non tantum Grammaticorum canones excuſſerit; verum etiam in Dialecticorum argutiis verſatus fuerit; Phyſices arcana veſtigarit; ultra mundanæ ſapientiæ ardua ſuperarit; Mathematicas artes, motus aſtrorum, numerorum rationes, dimenſiones terrarum; urbium, montium, fluminum ſitus, nomina, intervalla apprime noverit: Quicquid eſt novitatis vel antiquitatis in mente reconditum habuerit: uno verbo quicquid eruditionis eſt, id abſolute Pantognotus in mente, veluti pretioſiſſimo gazophylacio ita congregarit, ut in unum veluti cubiculum totius orbis ſplendidiores gazæ confluxiſſe videantur. Etenim acumen Dialecticorum, ſententia Philoſophorum, atque Poëtarum, geſtus mimorum ad eloquentiam conferunt. Itaque tanto cum cæteris artibus fœdere eloquentia devincta eſt, ut ſine hoc circumſtante ſatellitio ad lucem prodire non debeat; adulterinaque hæc eloquentia putanda eſt, aut verius κακοζηλία quæcunque ſine hoc honorificatiſſimo artium famulatu è ſilentio ſuo audet emergere.

Porro quæ poteſt ars liberalis in publicum ire abſque flexaminæ hujus reginæ favore: nam cui bono iſta diſciplina cujus in ſola theoria quieſcendum?

Scire tuum nihil eſt niſi te ſcire hoc ſciat alter.

Quare concludo artes illas quantumvis ingenuas ſuis manere ſepultas tenebris niſi eas in lucem educat eloquentia. Cur igitur eas ancillari eloquentiæ dubites, cum illas hæc Suada ad momentum ſuum libret potentique ad nutum verſet manu.

CAP. V.

Quæritur cur Eloq. tanquam Regina pingitur. 2. Utrum bene ſalibus poëſeos & hiſtoriæ floſculis aſpergatur. 3. Utrum ſit invitatrix, & in quibus, aut quando.

EXcipiens Andronicus: Beaſti, attamen quid Reginam & Imperatricem Eloquentiam appellitas, aut cur è ſolio regio ſuſpiciendam illam obtuliſti?

Quibus moderator: Reginam & Imperatricem Eloquentiam appellito, quod illa ſemper in liberis mentibus dominata ſit & ubique principatum exercuerit, languentes excitans, effrænos coërcens, libidines frangens; denique illa tonat, fulminat, vincit, triumphat. Imperatorem diceres pubem educentem in aciem, metantem caſtra, tela ſpargentem, jacientem vallum, diſtribuentem ordines, ad certum ſcopum deſtinata tormenta librantem, cæſim punctim ferientem, eminus cominus dimicantem, circumeuntem, laceſſentem, obſiſtentem, inſtantem, diſſimulantem, mutantem in cornu pugnam, ſubſiſtentem, fundentem, ſuperantem.

Quid enim agit aliud dicendi artifex, cum orationem velut exercitum explicat, cum rationes veluti copias eodem ordine ac gradu collocat, cum inſtituit pugnam, cum proludit, cum manum confert, cum ſuperat unus plurimos, nudus armatos, ipſe ſibi imperator, ipſe miles, ipſe ſibi conſilium; verbo civitates evertit, verbo everſas erigit, verbo imperia ſubigit. Quænam artes liberales tantum ſibi decus arrogabunt? uti per motum Sphærarum Cœleſtium moventur ſublunaria & per influxus Syderum maxime Solis vita rebus & natura infunditur: ita per eloquentiam quæ Solis inſtar cæteris artibus lumen ſuum fœnerat mentes excitantur, indoles implantatur, denique ſtantibus in mortis limine ſalus reponitur. Ecquid in cæteris artibus tale, in dialecticæ obſcuris ambagibus, in Aſtro-

Aſtronomiæ fallentibus ſpeculis, in inutilibus Geometriæ dimenſionibus? omnium artium abſque eloquentia moderatrice ingrata ſuavitas eſt; aut quemadmodum vegetantia ſuccum attrahunt, attractum retinent, retentum digerunt, digeſtum foras partim extrudunt; ſic eloquentia ab adminiſtris artibus elicit, & exprimit, quod maturo deinde judicio digeſtum in lucem expromat.

Ergo dicentem interpellans Andron., placent, inquit, diſertiſſime Rhetor, ea quæ loqueris: attamen, dic ſodes, qua ratione ſalibus poëſeos condita Oratio & hiſtoriæ floſculis illuſtrata fieri poſſit venuſtior: quid enim ſtricta aut conciſa Oratio cum ſoluta?

Reſumens Orator: ſine his adjumentis tenuis eſt, mihi credite, eloquentia; plenaque faſtidii, ſed aſſumtis Poëtarum Hiſtoricorumque viribus pleno jam ſatis alveo fluit. Plane reficit animos & reparat varietas illa; obtuſaque ſerio ſermone ingenia hac mutatione relaxantur ſicut in cibis evenit quorum varietate ſuaviſſima ſtomachus geſtit, & pluribus minore faſtidio alitur. Itaque reperiantur ejuſmodi durioris ſupercilii qui haud decorum putent me ad hunc carminum ludum paſſim deſcendere. Sed ſi omnia, præſertim vero laborioſa viciſſitudine melius durant, quis hoc nobis unis negaverit, ut in ſuavioribus Muſis nonnunquam acquieſcamus? certe in cothurnis, & ſoccis interſeruntur cantus, & illic fides quoque, nec non plectra locum inveniunt, quæ ſua varietate audientes mirum quantum demulcent.

Subdidit Andronicus: quid vero Suadam veſtram, tot tantiſque leporibus, tam liberali fronte, ut Minerva vel etiam Pandora invidiſſet, in hac adumbrata effigie illuſtraſtis?

Retulit Rhetor: vides coruſcantes oculos animi ſublimis judices, optimum totius corporis habitum,

atque ſitum neque ſatis ſibi liquet, ais, iſta quid arguant. Exultavit in hoc ludo natura quæ non alia re magis quam varietate conciliat; nuſquam enim ingenioſiorem eſſe decuit, quam cum ipſa ingenia ſuis lineamentis diſcerneret;

Cum vero Andronicus gannienti ſimilem belluam ſecus iſtius Minervæ pedes advertiſſet, quærere non dubitavit ſub hoc ænigmate quid lateret?

Cui Rhetor: Imitatricem ſimiam æmulatur eloquentia, dum ex variis varia mutuatur. Porro in hac imitatione non quæ levia ſunt ſed quæ maxime excellunt, diligenti ſtudio aſſequenda: Quemadmodum enim ridiculus pictor habebitur qui colorem ſolum magni pendet, partium vero ſymmetriam, diſtantias, umbras negligit: ita riſu digni ſunt qui tantum aliquam pedum ſuppreſſionem, & inſigniores plauſulas æmulantur; ea vero quæ primaria ſunt ſcilicet argumentorum vim, ſententiarum gravitatem, acumen in probando, in promovendis affectibus impetum & ardorem, in collocando prudentiam, varietatem, & copiam minime curant. Videndum autem in primis ut exordia concilient, ut narrationes ſuſpendant, ut contentiones expugnent: ut loci communes, amplificationes, omnis varietas artis, & omnis copia orationis ſine ſatietate delectent: ſic more argumentoſæ apis deligendi flores, & quod in inventione, diſpoſitione, atque elocutione optimum eſt: poſſuntque varia in variis reperiri quæ æmulari non pigeat, cum ſit cuique ſuum decus & ornamentum. Plagiarios vero à noſtro Helicone procul arcemus, prudenteſque tantum imitatores admittimus, cum aut illuſtriora verba mutato ſenſu deliguntur, vel retento ſenſu verba aut figuræ invertuntur; aut quæ ab aliis jejune & parce ſunt dicta, dilatantur & ornantur; denique decoctæ in mente, penituſque digeſtæ ſententiæ in propriam ſubſtantiam,

tiam, & orationem convertuntur. In actione etiam poſita eſt imitatio. Cui actioni eloquentiæ principatum damus. Puer cum audiſſet Calliſtratum in foro dicentem illius ſic æmulatus eſt gloriam, ut eloquentiam majori cum laude ſit adeptus.

CAP. VI.

Quid actio conferat eloquentiæ. 2. Quomodo invenit & diſponit. 3. Utrum lectio huic utilis eſſe poſſet.

ADdidit his periſterus: mirabar quod porrecta ad geſtum manu, dicentique ſimilem effinxeratis. Et Rhetor: Hoc habe non orationem modo omnibus ſuis partibus abſolutam ſub illa membrorum ſymmetria adumbrari; ſed actionem imprimis, quæ oratori adeo neceſſaria eſt, ut ei & primas & ſecundas & tertias Atticus orator jure tribuerit.

Neque puta agere me de actione illa quæ ſcenica & mimica eſt; ſed de forenſi atque civili quæ vocem & corpus ad affectuum præſcriptum attemperat. Nam & immodicus motus, & excuſſio nimia ludibrio ſunt. Quod ſi quæ in dicendo ars eſſe poteſt, ea prima ſit, ne ars eſſe videatur. Veruntamen vitia ſi qua ſint oris, debent emendari, quatenus expreſſa ſint verba, & ſuis quæque litteræ ſonis enuntientur, extremæ ſyllabæ non intercidant: par ſibi ſermo ſit. Quoties exclamandum erit, laterum conatus ſit ille non capitis, nam geſtus voci, vultus geſtui debet reſpondere. Recta ſit facies perorantis, neque labra diſtorqueantur, non immodicus hiatus rictum diſtendat, non vultus ſit ſupinus; non dejecti in terram oculi, aut inclinata utrolibet cervix. Attamen quoties annuimus caput inclinamus; cum renuimus, citiſſimo motu concutimus; cum languorem exprimimus caput in alterum humum deprimimus: cum admiramur aut dubitamus, revo-

revocamus in occipitium: nec indoctæ ruſticæque manus ſint: ſed timebit & dolebit orator preſſa ad pectus manu vel manuum articulis invicem nexis, & errantibus extra peculiare objectum oculis. Ne ſtatus ſit indecorus: neque caput aut oculus à quacunque corporis inclinatione diſſideant, quam virilem non à ſcena, & hiſtrionibus, ſed ab armis & palæſtra eſſe oportet. Sciat denique qua contentione ira ſurgat; qui flexus miſericordiam deceat: eſt enim actio quaſi ſermo corporis; quare affectibus mentis debet congruere. In ore tamen ſunt omnia, in quo dominatus eſt oculorum qui affectuum ſunt judices, geſtuque ſic eſt utendum, nihil ut in eo ſuperſit.

Reſumit Theopompus: cur armis defenſivis non modo, verum etiam offenſivis Rhetoricam muniviſtis?

Rhetor: imo bellatrix eſt eloquentia ſimul & amica pacis, Minervæque tota ſimilis. Hinc lorica pectus obducitur, ſed olea quoque circa criſtam ludit, quippe quod illa militiæ atque domi plurimum valeat: nam & illa legibus optimis civitates informans frangit libidinem, & oratoris fulmine velut claſſico animos ad Martem accendit. Quinque partes ejus eleganti ſimilitudine quæ ab arte militari accerſitur, ita poſſunt adumbrari, ut delectus militum ad inventionem referatur: ad diſpoſitionem militaris ordo, & explicata acies, armilla, inſignia, bullæ, aliaque belli decora, ſplendidam ad elocutionem pertineant. Vallum & armamentarium ad memoriam, in qua res inventæ atque diſpoſitæ quodammodo aſſervantur. Eruptio demum impreſſioque bellica actionem adumbret pila, jacula, ſagittæ argumenta ſint ex locis rhetoricis, tanquam ex armamentariis educta; quæ ſi à perito librentur artifice, tot infligentur vulnera quod ictus repetentur.

Jactant pleri que id eſſe locos apud Rhetores; quod littera ſeu elementa apud Grammaticos: ut enim ex lit-

litteris & elementis dictio, ità ex argumentis quæ ex locis rhetoricis educta ſunt, oratio coaleſcit.

Subjicit Theopompus: quamobrem alias quidem ſagittas recondit pharetra, aliæ vero paſſim humi diſperſæ jacent?

Rhetor: hac ſagittarum diſtinctione, locorum rhetoricorum differentia non temere adumbratur, quorum alios inſitos & intrinſecos appellamus, quod ab ipſa rei natura educuntur definiendo, enumerando partes, adjuncta recenſendo, cauſas & effecta referendo alios vero extrinſecos & aſſumptos nuncupamus, quia argumenta à foris deſumpta, nempe à legibus, exemptis teſtimoniis Oratori ſuppeditant.

Tum Andronicus: an quemlibet his ſolis ſagittis ſuffecturum ſibi, & ex his locis eruditum ad apicem eloquentiæ perventurum putas?

Quibus Rhetor: Tametſi hi loci ſint tanquam fontes ex quibus rationes ad fidem faciendam hauriuntur, ea tamen eſt humano ingenio innata ſterilitas, ut mihi adſcititiæ doctrina fulciatur, præter jejunam, & ſterilem orationem nihil poſſit extruere: alit autem ingenium lectio, & copiam dicendi ſubminiſtrat. Verum quod in corpore noſtro videmus facere naturam cum alimenta quæ prius integra erant, in vires & ſanguinem tranſeunt: idem in his quæ aluntur, ingeniis preſtemus, ut quæcunque hauſimus non patiamur integra eſſe, nec aliena ſint; conquamus illa, alioqui in memoria erunt, non in ingenio, unum quidpiam fiat ex multis, ſic numerus unus fit ex ſingulis, cum minores ſummas computatio una comprehendit. Hoc faciat animus, omnia quibus eſt adjutus, abſcondat, ipſum tantum oſtendat quod efficit, etiamſi apparebit alicujus in te ſimilitudo, ſimilem eſſe te volo, quomodo filium, non quomodo imaginem; imago res mortua eſt.

Exci-

Excipit Andronicus: quem librorum delectu faciendum, & quid in legendis libris colligendum dices?

Rhetor: pro rerum materia libri multi, pro caractere pauci legendi ſunt, porro dabit Epigramma ſales, Satyra, validam Ironiam: Comœdia Æthiopejam, Tragœdia Majeſtatem figurarum, Lyrica Sublimem volatum, Heroica ſeu Epira Magnificentiam; Elegia affectus ad querimoniam & miſerationem comparatos: Hiſtoria alit molli jucundoque ſucco, & copiam uberem ſuggerit. Scripta quoque Philoſophorum manibus terenda ſunt, ex quibus vim argumentandi, monendique elici; lectioni denique ſuccedit meditatio quam ſomni interpoſitio & noctis tenebræ non mediocriter adjuvabunt.

CAP. VII.

1. Hiſtoria neceſſaria clavum tenenti. 2. Quo ordine oratio dirigenda. 3. De ejus numero in periodis. 4. Quod eloquentia cum virtute debet conjungi.

QUæſivit Theop. quanti compendii oratoribus foret hiſtoria? Cui Rhetor, hiſtoriam non modo teſtem temporum, aut magiſtram vitæ; ſed coacervatam & conglobatam ex omnibus partibus ſapientiam eſſe declaravit: & quæ maximo ornamento, & adjumento futura ſit iis quos generis nobilitas & virtus non ſolum in votum contulerit, verum etiam ad reip. atque ipſius regni gubernaculum evexerit: etenim niſi his artibus atque diſciplinis exculti ſunt ii qui velut in reip. puppi ſedentes clavum tenent, multis eos muneris ſui ac præcipuis partibus defuturos puto. Quomodo enim civium diſſidia feret, negotiationes cum laude ſeu geret, ſeu accipiet, tenebit, præterita futura proſpiciet? Quidam ex noſtris cum conſul delatus eſſet, valetudinem oculorum excuſas ſummum imperium detrectavit, quod indignum duceret capita alio-

aliorum ſibi committi, qui alienis oculis omnia regere cogeretur, qui alieno ingenio, alienaque eloquentia uti ad omnia neceſſe haberet.

In hac diſſertatione de eloquentia vix quidquam magis Theopompo placuit: itaque præmiſſa laudatione modeſta, rurſum hunc Rhetorem ſic aggreſſus eſt: Placuiſti hactenus, nec ibo inficias: veruntamen quando tam diſerti viri occurſum nobis fortuna obtulit, quæram iterum abs te pauca quibus erudiri poſſim: & primum rogo qua ratione rebus inventis utendum ſit, & quonam ordine oratio dirigi debeat?

Tunc illi Rhetor: illa in flexamina noſtra membrorum menſurata diſpoſitio deſignat ſatis quam eleganti ordine orationis membra diſponantur: nam & caput, & corpus, & extrema quæque membra adeo ſibi invicem reſpondent, nihil ut venuſtius fingi poſſit: verum oratio ſi non declarat, munus non obibit ſuum; attendendum vero quo in genere dicendum ſit, ut exordium, aliaque orationis membra ſibi coaleſcant. His qui deliberant res maxime ſunt quinque, apparitio pecuniarum; bellum & pax; cuſtodia regionis; quæ importantur & aſportantur; & legum latio: hæc ad ſtatum optimum reip. pertinent, cætera ad mores. Porro recte habita in cauſis partitio illuſtrem, & perſpicuam orationem efficit.

Interfatus ipſe Theop. ex eo quod Regina hæc Suada ſuſpenſas circumſtantium aures & ora quaſi aureis Herculis catenis tenere videbatur, de elocutione pauca dicere Rhetorem ſollicitavit. Et Rhetor, veſtra, infit, incredibilis in me audiendo patientia & benignitas de me ſic merita eſt, nullam ut grati animi partem prætermittere poſſe videar. Numeroſam orationem valere quam plurimum non ad delectationem modo, ſed ad motum quoque animorum eruditiſſimo cuique ſatis perſuaſum puto. Primum quia nihil poteſt animum

mum afficere, quod aurem offenderit: deinde quod natura ducimur ad modos. Hinc dicendi ea facundia Tyranni Græcis libertatem qua nihil charius eſſe poteſt, nullo negotio ſuſtulit. Sileo Orphei, & Amphionis miracula, ut oratorum ſententiam hic ſtatuam. Itaque ne vagetur oratio, neque excurrat longius: numeris diſtinguatur: converſiones habeat abſolutas: non tamen inſtar poëmatis numeroſam orationem decet eſſe, neque extra numerum more vulgaris colloquii: una eſt periodica elocutio, ambitu quodam artificioſo comprehenſa: ſuis membris, partibuſque ſic dimenſa, ut numeroſa quadam ſuavitate aures impleat. Paucis dicam; ſcaturientes aquæ venam uberiorem ſi libero, facilique alveo ſinas excurrere, manante jugi fontis perennitate, ut eſt natura mollis & lubrica, per immenſas declivitates fluit unda volubilis, labiturque longiſſime: ita eloquentiæ rivulus in auditorum animos ſeſe inſinuans ubere voluptate eos afficit ac recreat, & ſupra concentum omnem auribus ipſis ſapit.

Verum tametſi tanta ſit majeſtas eloquentiæ, ut ipſa ſuis freta leporibus animos vel duriſſimos, atque reluctantes demulcet: tamen illa niſi religionis virtutiſque vallo fulciatur, floris inſtar ſucco ſuo deſtituta marceſcet ſubito, & primigenio illo ornatu, eaque luce privata, tanquam jejuna langueſcet. Namque hi ſunt fructus eloquentiæ quos uberius quam ex Amaltex cornu exuberare neceſſe eſt; aut illa in turpem degenerabit garrulitatem. Quare ſi quis omiſſis rectiſſimis atque honeſtiſſimis ſtudiis rationis & officii conſumit omnem operam in exercitatione dicendi, is inutilis ſibi; pernicioſus patriæ civis alitur. Tunc præmiſſis gratiis omnes diſceſſere.

Cap.

Cap. VIII.

Theander vim, gravitatem, numerum, perſpicuitatem orationis; & amorem eloquentiæ Theopompo magis inſinuat.

Cum ſe in hoſpitales lares Theopompus recepiſſet, omnium quæ audierat, Theandro ſuo reddidit rationem. Tunc Theander his retulit: quanto ſtudio tuæ ſemper utilitati incubuerim, ſuaviſſime fili, non melius meo hoc colloquio, quam ex conſcientia tua potes cognoſcere. Nunquid unum eſt quod te ſemper rogavi, & nunc etiam atque etiam oro ut humanioribus litteris animum tuum ad ſumma creatum informes penitus ſpretis ætatis tuæ nugis? ſcilicet vanum eſt earum rerum cupiditate torqueri, quæ poſſint, cum habentur effluere: magnificentius autem atque illuſtrius contemni voluptates, quam admitti. Quis porro extra limen eloquentiæ doctus? diceres barbariem ubique extra eloquentiæ pomœria eſſe, & inceſtare Muſas magis quam colere. Quare age fili, ne ſinas tuum nomen inerti apud poſteros ocio langueſcere. Vide quantam ſibi gloriam tot viri principes peperere facultate dicendi.

Itaque perorantis ſit prima virtus perſpicuitas, verborum proprietas, rectus ordo, non prolixa, & faſtidioſa peroratio: nihil deſit, neque ſuperfluat: quare hos minime probaverim qui cum famam eruditionis affectent obſcuris ambagibus verborum ſuas periodos obruunt, & exoletos ſcrutati authores idipſum petunt ex iis quod à communi uſu dicendi remotiſſimum ſibi videatur. Porro ſicut in oratione nitida humile verbum eſt quaſi nævus, ita in ſermone tenui ſublime diſcordat, & in plano tumet.

Sed audio te meis auribus ſubmurmurantem; grande onus mihi imponis: at unum te velim admonitum; compoſitionem verborum non ex anxio labore veni-

re, verum ex uſu & exercitatione: ipſumque judicium penes aures eſto quæ velut arbitræ compoſitionis erunt: aures enim plena ſapiunt, frugoſis offenduntur, lenibus mulcentur, contortis excitantur: ſtabilia probant, clauda deprehendunt, redundantia ac nimia faſtidiunt: eſt ſiquidem ſuperbiſſimum judicium aurium: ideo compoſitionem jucundam, honeſtam, variam eſſe oportet. Et in omni compoſitione tria requiruntur, ordo, junctura, numerus. Quid jam ſupereſt fili, niſi ut tot præceptorum aleam jactes, neque ſinas hæc in te eſſe infructuoſa ſemina?

Tunc Theop. chariſſimi præceptoris manum oſculatus affirmavit non ſe permiſſurum ut hæc in ſe irrita fierent. Neque vero mihi, inſit, quidquam videtur præſtabilius quam poſſe dicendo tenere hominum cœtus, mentes allicere, impellere voluntates quo animus velit, unde autem velit eas deducere. Hæc una res in omni libero populo, maximeque in pacatis, tranquilliſque civitatibus, ſemper floruit, & dominata eſt. Quid enim eſt tam admirabile quam ex infinita hominum multitudine exiſtere unum, qui id quod omnibus à natura ſit datum, vel ſolus, vel cum paucis facere poſſit? aut tam jucundum cognitu atque auditu, quam ſapientibus ſententiis, gravibuſque verbis ornata oratio, & perpolita? aut tam potens, tamque magnificum quam populi motus, judicum religiones, ſenatus gravitatem unius oratione converti? Quid tam regium, tam liberale, tam munificum quam opem ferre ſupplicibus, excitare afflictos, dare ſalutem, liberare periculis, retinere homines in civitate: quid autem tam neceſſarium quam tenere ſemper arma, quibus vel tectus ipſe eſſe poſſis, vel provocare improbos, vel te ulciſci laceſſitus? imo qui cantus moderatæ orationis pronuntiatione dulcior inveniri poteſt? quod carmen artificioſa verborum concluſione aptius? quid autem ſub-

ſublimius quam acutæ crebræque ſententiæ? quid admirabilius quam res ſplendore illuſtrare verborum? quid plenius quam omni rerum genere cumulata oratio? neque enim ulla non propria oratori res eſt quæ quidem ornate dici, graviterque non debeat. Hujus eſt ſcilicet in dando conſilio de maximis rebus cum dignitate explicata ſententia; ejuſdem & languentis populi incitatio, & effrænati moderatio. Eadem facultate & fraus hominum ad perniciem, & integritas ad ſalutem vocatur. Quis hortari ad virtutem ardentius, quis à vitiis acrius revocare? quis vituperare improbos aſperius? quis laudare bonos ornatius? quis cupiditatem vehementius frangere poſſit? In hoc homines belluis ipſis ſuperiores ſunt: in hoc hominibus ipſis oratores antecellunt. Nam quæ vis alia potuit diſperſos homines unum in locum aggregare; & à fera, agreſtique vita ad hunc humanum cultum, civilemque deducere; aut jam conſtitutis civitatibus leges, judicia, jura deſcribere?

Imo, ſubdidit Theander, ſic ſtatuo, fili, perfecti oratoris moderatione, & ſapientia non ſolum ipſius dignitatem; ſed & privatorum plurimorum & univerſæ reip. ſalutem maxime contineri. Quamobrem perge ut facis, mi Theopompe, atque in id ſtudium in quo es, incumbe, ut & tibi honori & reipub. emolumento eſſe poſſis.

CAP. IX.

Theopompus litteras à patre & avo per Gobriam accipit, quibus in Siciliam invitatur. Recuſanti ſe comitem eſſe poſſe Theandro benevolam mentem exhibet: at huic ille iconem ſuam relinquit.

CUm in Palladiis exercitationibus, & ſcholaſtico pulvere, ſed in ipſo maxime eloquentiæ ſtudio annum totum traduxiſſet, & per omnia Philoſophiæ ſublimioris principia excultus à Theandro fuiſſet,

Theop. Phocenſes Academias ut Martio pulvere corpus jam validum & adultum exerceret, & ad Siciliam ad avum Meleandrum trajiceret, ut omni genere palæſtræ, etiamque ſaltatione ſub Andronis diſciplina ſemet expoliret, ſtatuebat deſerere. Sed ecce ad eum literæ à patre Aſtioriſte, in quibus tabellæ à Meleandro erant incluſæ meditatum iter maturarunt. Utraque autem epiſtola pene eodem exemplo exarata per internuntium Gobriam explicata eſt, dum utriuſque parentis mentem principi aperuit. Non dubitas ſereniſſime, infit, conſtitutos ſtudiis ingenuarum artium dies jam elapſos ad novam palæſtram, & alium pulverem te invitare. Habebis autem apud Sicanios palæſtritas viros ſub quorum diſciplina cæterarum artium, & concertationum rudimenta ponere poſſis favente avo Meleandro, in cujus ſinu, & ulnis quod ſupereſt adoleſcentiæ tuæ foveas, ut vel ſic irritum Aneroëſti vaticinium nulla ex parte eſſe poſſit. Porro tui cura & cuſtodia mihi ipſi qui maximam partem ætatis meæ inter Athletas, & Olympionices traduxi, à patre tuo credita eſt, quatenus individuus comes tibi ſim, & quemadmodum Chiron Achillem, ſic ego te per omnes artes ingenuas ita perducam, ut adultus, & conſpectu parentum tuorum dignus revoceris in patriam. Mox converſus ad Theandrum gratias egit aſſiduæ opis, eundemque rogavit Regis nomine, ut rurſum tanquam Argus mores Theopompi explorare velit, ne à recto virtutis tramite quem à puero inierat ulla ratione deflecteret, maxime cum regium ſit amare virtutem, & à vitii vilitate declinare.

Audivit perorantem Gobriam Theander, & officioſam mentem exhibuit quidem: ſed tamen diutinam moram extra ſepta ſua, & exercitationes pancraticas quibus vacaturus omnino erat princeps, ſortem ſuam dedecere. Se vero metas attigiſſe, ſibi à Rege Aſtio-

riſte

riſte præfixas: commiſſum ſibi munus in Gobriæ caput ſe ſponte deponere. Tum ſic ille ad Theopompum ægro animo abſentiam chariſſimi præceptoris, & morum ſuorum parentis ferentem: vivit, & æternum vivet intimis præcordiis meis indolis tuæ regiæ memoria, dilectiſſime princeps. Neque eſt periculum ut recordatio tuæ in me benevolentiæ quovis intervallo locorum, vel temporis minuatur. Simul his iconem ſuam expreſſam verſibus ei porrexit: hæc autem erat icon.

Si tibi jam notos placeat percurrere vultus
Hoc tibi picturæ carmen ad inſtar erit.
Non mihi vultus Afer, nec enim mihi labra tumeſcunt;
Candor ineſt Galli qui decet ora viri.
Purpureus nobis modico natat ignis in ore,
Ut quondam haud facies eſt mihi tota teres.
Subſidet at lata fronti mihi glaucus ocellus:
Multus ſpirat avus, multus & ore pater.
Eſt oculus ſimplex, facieſque ſerena, virilis
Frons index animi fronſque benigna tamen.
Certa mea frontis fuerat menſura, priuſquam
Neſcio qua frondes abſtulit aura meas.
Aſſiduum dedit hoc ſtudium; non parca laboris
Mens mihi nudavit ſinciput hiſce comis.
Lene ſupercilium eſt mihi caſtaneuſque capillus
Annis vernanti qui mihi flavus erat.
Jamque meo cœpit mento caneſcere barba
Haud condenſa: genas nullaque barba tegit:
Juſta tenet reliquas vultus proportio partes,
Corpore & in toto juſta ſtatura manet.
An mores vis noſſe meos? Brevis ira, ſed urgens
Crimina me vincit: mens fugit omne ſcelus,
Et me ſi quis amat, redamo; confido viciſſim
Fidenti, nec amor ſit levis ille meus.
Hos amo quos virtus, & Pindi cœtus amabit:

 Et

Et mihi priſca placent, & nova ſcripta mihi.
Eſt animus mihi pacis amans, licet otia vito:
Nec ſi ſolus ero; tunc ego ſolus ero.
Sum memor accepti, prava ſum fraudis & oſor,
Credulus, humanus, nec ſimulator ego:
Religionis amans, referendi haud parcus honoris,
Impete ſancta peto; nec mihi ſubſit obex.
Impatiens oci mihi mens; turpique veterno
Conficitur, languet, tædia multa ſubit.
Aſt animus patiens olei: mihi ruſtica dudum
Vita placet: puero ruſtica vita fuit.
Septima jamque mihi puero dum vertitur ætas,
Hiſce parente annis orbus utroque fui.
Annorum dum flore vigent mors meſſuit ambos;
Dumque prait genitor mater amore perit.
Vixque ſalutabam Muſas, fidibuſque canebam,
Flectebam & variis guttura parva tonis;
Cum ſubito cytharas, atque organa noſtra reliqui,
Immodicis etenim planctibus anſa fuit.
Quot vada, quot ſirtes, ſcopuloſque evaſit acutos
Noſtra per hos fluctus, numine dante ratis!
Prava meam peſſum dederant conſortia navim,
Ni mihi faviſſet numinis ampla manus.
Ergo pedem ſavo veluti à ſerpente repreſſi,
Et flexi ad Superum ſplendida ſigna ratem.
Hæc mihi meta fuit mundanis ultima pompis,
Et vitiis libuit ponere fræna meis.
Dumque ſacramentum pietatis dicere cœpi
Vix ſuberat flavæ tunc nova barba comæ.
Sic Aganippæis rurſum de fontibus hauſi
Quos Heliconiacis ſæpe propino viris.
Gloria me non præda trahit; ſed gloria claræ
Virtutis merces, aut Heliconis agit.
Celebs mihi vita cum ſit, cum nulla propago
Ingenii partus, ecce relinquo mei.

Hoc tu fonte bibes aularum arcana, ſtrophaſque,
Ambitioſa bibes bella, trophæa, dolos.
Oppreſſum vitium, virtutum inſignia cernes
Facta, bibes lepidos ſed ſine dente ſales.
Hinc noſter genius regali ſtemmate clarum
Inſtituit juvenem, dignaque Rege canit,
Seria miſcendo lætis, & ſtricta ſolutis:
Veraque diſerti ſurget imago viri.

Theopompus gratam hanc dilecti magiſtri iconem animo non ingrato accipit, eumque ſtrictioribus ligans amplexibus ab eo tandem non ſine lachrymis amoris ſui teſtibus avulſus eſt. At Gobrias interim vaſa colligere, & naulo propoſito navim conducere.

CAP. X.

Andronicus cum peregrino Theopompum convenit, & qua ratione huic occurriſſet, exponit, ſimul illuſtre facinus ejuſdem adoleſcentis explicat.

PActo cum vectoribus naulo, & numerato in arrham duplici nummo, quo fides nautarum aſtringeretur in hoſpitium ſuum receſſit brevi cœnula vires reparaturus, & cætera comparaturus armamenta, quo poſtera luce ſpirante leniter aura, & proſperam navigationem auſpicante expeditior ad ſolvendum è portu fieret. Reperit autem cum Theopompo colloquentem Andronicum cui comes erat ignotus juvenis, & ipſe advena, quem forma, frontiſque ſerenitas probabat haud degenerem. Erat autem hoſpitis amictus, chlamys ſubcandida & ad vernaculæ elegantiæ venuſtatem non exculta. Ingenium autem ſagax, & per omnem artium partem lævigatum in robuſto corpore; demum is erat quem neſcias an plus Muſæ, aut Mercurius amaverit. Obſtupeſcenti Gobriæ ad ingenitum robur juvenis, Andronicus qua ratione occurriſſet ſibi, diſerto ſermone ſic expoſuit.

Ad maris Herculei ripam Arſacio faſtu ædes aſſurgunt. Nam veſtibulo ſpirat in ære Polycleti, & Phidiæ ebore Gigantomachia. Aulis non Zeuxidos ars, non Apellis deeſt, non Thimantis ingenium quod imperiorum cataſtrophas exprimit, virilem Semiramidis, uxorium Sardanapali animum; curas Aſtiagis, Cyri feralem Periodum, Magorum tyrannidem, ſtragem Marathoniam. Pavimentum teſſelati operis Aſaroti modo effigiatum; incruſtata Sapphyris laquearia cœleſtes ignes æmulantur. Horti florum & fruticum omnigena ubertate conſiti, Alcinoi copiam, Heſperidum pometum anteeunt, quorum Areæ Labyrinthi Mæandris verſatiles, & ſimplicium varietate perfuſæ, quales in Alcidæ roſetis vel Adonidis: frequens aquæ luſus per minitantes belluarum rictus opere anaglypho, virentium collium flexus, confractaque & in cuſpidem porrecta juga; ſylva denique ad infimum collem grata ramorum caligine ad venaticum certamen, ruſticationemque nos concitabat una cum pube, quæ ex Armiludio Palladiiſque concertationibus erumpens peſtiferi Syderis inclementiam in incorruptioris aëris tractu declinabat. Nullis aſperatum nebulis erat Cœlum cum Olbius natalium gloria, cæteriſque blandientis fortunæ mendaciis ſpectabilis, ex aprico gramine in ſcenæ modum porrecto, comites ad mimum compellavit. Scilicet Phaëtontis fabulam, ab axe quem temere conſcenderat æqua ſorte devoluti, ſororum lachrymis auctas Eridani aquas, & fictum electrum Regiſque Liguris cœleſtes ignes peroſi fatales luctus: quibus commentis in nutricum cunas eliminatis novi Alcidis virtuti triumphum adornandum cœtum ſubiti portenti horror avertit: Andromedæ vindicem, aut Bellerophontem aliquem prope eſt ut aſſeramus equo Meduſæo nemus prætervolantem qui graſſatores inſequens libati cruris dolori lymphatus percuſſorum

ſanguine parentabat, pubes illa ad litandum Marti ſe accingebat, ætatemque ab officio pietatis auſpicandam, nec impiger in audendo eram cum hoſpes vultu compoſito abit in gratias. Flexu ſuperato proferuntur cum penatibus arulæ quibus ſuffitu placatis fœdera iciuntur, porrecta in pignus amicitiæ mutuæ duplici manu. Tum vulnere gravis accire Machaonem, qui vereri ne telum devellentem profluvium occupet, omnibus nobis interim in excubias emicantibus, quo nos non Lycaones, aut Buſirides ſed Deucalionas hoſpitio fideli probaremus. Ergo naufragus demum gratum celeuma canere, mox iras revolvens, graſſatorum hos velut ex adultero genitos concubitu, vel Titanum cruore emerſos, diris devovere, robur vel ſaxum emeritos, nec iter remetiri vult in patriam donec inquit, protervo halitu excita procella exſæviat; fingebat enim ſe ideo ſolum natale vertiſſe, quod ipſum pater propter novercales inimicitias proſequeretur: vix autem arenam poſt decurſa maria ſalutaverat, cum eum graſſatores nocturni ſub ipſo noctis crepuſculo invaſerant prædam multam in peregrino homine expectantes. Theop. ergo captus eſt ſubito amore tantæ indolis, & virtutis in ætate vix ſatis adulta, & quamvis advenam & ignotum amare cœpit.

CAP. XI.

Theop cum ignoto hoſpite ſolvit è portu, Italiam luſtrat, ejuſque miracula recolit, tum repetens portum, & in altum provectus per Syrenarum inſulas quærit an ea ſint vera quæ de illis vulgo jactantur.

HIc Juvenis qui quamvis nomen, genus, patriam cælatam vellet, non tamen dubitabat ſe propter neſcio quas ſimultates extorrem è patria fateri, neque ſibi genus eſſe clarum negabat: inſuper orabat Theopompum, quem propediem alto ſe crediturum fama vulgaverat, ſibi ut liceret in comitem navigationis adſciſci,

ſciſci, nam ſe teneri deſiderio peragrandi terras quas à ſuis finibus natura removiſſet. Theopompus victus ea virtute vix ſatis adulti hoſpitis, qui tamen fortiſſimis viris reſiſtendo par eſſe potuerat, petitioni annuere ſibi videbatur; obtulitque non modo navigium, ſed & pecuniam, & omne humanitatis officium eidem exhibuit, qui par pari rependere verbis laborabat. Præterea eum hortatus eſt ibidem pernoctare, quatenus luce poſtera expeditior ad navigationem, quæ ad primos Auroræ radios erat ineunda, foret. Igitur ſalutato in prolixam dierum, menſiumque moram Andronico, hoſpes obtemperaturus certare conabatur officio: tandem nocte jam ad thalamos vocante ad ſomnum quiſque diſtractus eſt.

Vix Aurora littus Liguſtici maris libabat, cum nautarum ſolventium è portu clamores exauditi ſomnum penitus excuſſerunt, omneſque impulerunt ut cultu tumultuarie compoſito ad littus tenderent, ubi parata trireme ſine mora Remigum officia ſic geminantur, ut intra biduum ſpirante ad arbitrium Zephyro portum adverſum, quem Herculis appellant, læto celeuſmate ſalutarent. Urbem Ligurum ingreſſi ſuperba ædium mole ſpectabilem, miracula cuncta artificum perluſtrant, moxque ſuſceptum iter proſequuntur nulla loca magni nominis prætermittentes.

Tunc Theopompus œſtro juvenili correptus, & ſciendi innata cupiditate accenſus ſollicitare Gobriam, omnia quæ Oenotriam commendabant, hanc enim ſæpius petendo Siciliam oculis luſtraverat, recenſendo complecteretur. At ille: non recuſo, inquit, hac expoſitione de veſtra humanitate bene mereri: quare de multis quæ vidi pauca hæc habete quæ animus mihi ſuggeret; & de his plura conjicite, & de ungue Leonem, ut ajunt. Oenotria à vini generoſiſſimi, & defæcatiſſimi feracitate appellata ab Alpibus in altum excurrit,

currit, ac Superum inter & inferum mare media porrigitur, donec ſcindatur in duo cornua, alterum ad mare Siculum, alterum ad Ionium. Sub Alpibus Ligures ſunt; ſub Apennino Hetruſci; deinde Latini, Volci, Campani, & Bruttii. Oenotriam autem nonnulli humano cruri comparant, cujus ſura ſupero mari objacet: tibia inferum reſpicit: pes Ionio Pelago abluitur; Calcaneus Epyrum ſpectat: vola ſeu concavitas Sinum Tarentinum efficit: carnoſiores partes promontoria ſtatuunt, Zephyrium, Carcinum, & Bruttium: digiti vero in Siciliam converſi ſunt: genu promontorium Populonium efficit: coxendix, & femur ad Alpes pertinent. Porro quia nondum orbis adoraverat Romam, nedum Oceanus deceſſerat Tibri, licet auguria multa defutura ejus claritate, & magnificentia præceſſiſſent, non eam deſcripſit qualem deinde cæteræ gentes ut arcem Oenotriæ, & Capitolium omnium urbium demirantur, ſed in ipſis pene cunis conſtrictam intra parvos limites; neque marmoream, ſed tantum lateritiam, quanquam non vilibus ædificiis à Regibus ſuis eſſet vel tunc decorata, & nobilis. Itaque de illa ſic Gobrias: Roma à ſuo conditore ſic nuncupata in ea ſita eſt regione in qua laſciviens natura divitias ſuas largo ſinu profundit, hinc ea Campania Bacchi, & Cereris certamen non immerito appellatur: Cœli autem tanta eſt clementia, ut hanc ſpirantibus auram valetudinem atque robur inſpiret.

Sic accendit animum Theop. illa liberalioris naturæ benignitas, ut ſine mora rogaret Gobriam, ſi commodum eſſet, ut ea benignioris cœli clementia una omnes fruerentur: poſſe interim nautas ad proximum Latio portum triremem appellere. Annuere cæteri; neque Gobrias recuſavit hanc principi voluptatem & legitimam & ingenuam: eocirca equos curſorios conduxere, quo maturius in Latium ſe reciperent. Nec

mora

mora longa interfuit, quin & Latium & urbem Romam ſalutarent. Per Carmentalem portam ſucceſſere cujus à fronte criſtata Minerva, & Venus Quiritium mater in excubiis quaſi emicabant ad tutelam. Advenæ urbis novæ elegantiam admirantur; ſimul Templa, Circum, Amphitheatra, Thermas, Obeliſcos; & in Tarpejo monte columnas jam in altum aſſurgentes, & magnæ cujuſdam futuræ molis indices. Speculantur etiam aquæductus nondum tamen marmoreos: Arcus etiam triumphales nondum ad illam magnificentiam imperialem aſſurgentes. Denique adoratis novæ urbis miraculis Parthenopem cogitant; nam ejuſdem ſortita eſt cœli tractum Parthenope in auſtrali Oenotriæ parte poſita: Moxque Apruſium petunt, ubi Canna Annibalis deliciis, & clade Romanorum nondum famoſa. Porro ſupra cæteros montes Apenninus verticem attollit, & in Oenotriam procurrens, bifariam illam dividit; è cujus fere media longitudine Tiberis defluens, multiſque deinceps auctus fluminibus ab Hetruria Latium, Janiculum ab urbe Roma dirimit: tandem decimo quinto ab urbe lapide binis oſtiis in mare devolvitur.

Poſtquam luſtratâ pene Oenotria tota omnes equorum curſu in portum delati ſunt, conſcenſa trireme in altum mare remigantium viribus ſe promoverunt; prætererantque Syrenarum inſulas cum Theopompus rogavit Gobriam utrum eſſent vera quæ de Syrenis antiquitas fabulata eſt. Tradit ſcilicet earum ſuperiorem partem virginum effigiem referre, inferiorem vero in piſcem marinum deſinere: haſque fuiſſe tres Acheloi fluvii, & Calliopes nymphæ filias Parthenopem, Ligeam, & Leucoſiam quæ cum littus Siculum incolerent, nautas prænavigantes ſuavitate cantus ad naufragium pelliciant. Ulyſſi autem cum illac iter eſſet, ſociorum aures obturaſſe quidem, ſe ipſum vero

malo

malo navis alligaſſe, & ita naufragium evaſiſſe. Porro has Syrenes, cum ſe contemni viderent, doloris impatientia ſe in mare præcipites miſiſſe: ſed tamen illas voce, cythara, tibiis tam blande modulari ſolitas ut prætereuntes ſopirent atque concentu ſuo faſcinarent, faſcinatos demergerent. Sed Gobrias, Syrenes, inquit, potentiſſimas fuiſſe matronas putem quæ omni lenociniorum genere præternavigantes pellicerent, atque earum quidem præcipuam urbem ſuo nomine dictam condidiſſe. Quod vero ad Ulyſſem fabula monet voluptatum illecebras non poſſe niſi à ſapiente ſuperari, eaſque miſeros mortales in exitium trahere. Imo voluptates iſtæ infames impedimento ſolent eſſe prudentiæ, neque quidquam ſanctum ſapere poſſunt, aut cogitare quicunque fœdiſſima hac labe notantur: adeo rationem eliminat voluptas, animas furioſa perturbat, neque ſinit homines adoleſcere: nam omnia corrumpit & contaminat morbus ille animi, & fœda illuvie corpus commaculat. Quid enim per hos dies inauſum, intemeratumve ab ea? Tantum abeſt ut occultos receſſus, tenebras, & ſolitudinem luſtret: luce palam erumpit: jactat ſuam turpitudinem; de fœditate triumphat meretrices ipſas, & frictrices impudentia ſuperans.

CAP. XII.

Theop. in puppim cum hoſpite aſcendens perluſtrat oculis ſubjectas inſulas, mox audit Ægyptum patriam eſſe hoſpitis, qui de ejus ſitu, Nili origine, & populi antiquitate, religione, miraculis diſſerit: dumque anſa aliis natura monſtris datur apparet Sicilia, quam Theopompus clamore & grato celeuſmate ſalutat.

IAmdudum Theopompus vehementi tenebatur deſiderio ſciendi quis ille hoſpes ſibi hactenus ignotus, neque auſus fuerat interrogare donec inſinuatis ſenſim ſermonibus hunc princeps in puppim remotas hinc & in-

& inde regiones libera oculorum acie, ſudum enim, & nullis ſtipatum nebulis cœlum erat, quaſi contemplaturus officioſis verbis invitatum deducit, & quaſi perfunctorio colloquio, recenſet inſulas quales in orbis deſcriptione ab amantiſſimo præceptore ſuo didicerat, inque ſubjectas terras oculis vagatur. Corſicam imprimis & Sardiniam ad occaſum ſitas, & Baleares in mari Iberico, ad ortum vero Siciliam, deinde Cretam Ecatompolim, Rhodum Apollineam ad Aſiam, & Cyprum Veneri ſacram perluſtrat, ſubjiciens has aquas inter montes Calpen & Abylam in hunc locum inundaſſe, ipſaſque inſulas continentem olim fuiſſe antequam Hercules extremo labore montes illos ab invicem dirimeret, figeretque ibidem columnas laborum ſuorum metas alteram quidem in Africa, alteram vero in Iberia quam Heſperiam ultimam appellitant.

At hoſpes jam mutuæ neceſſitudinis, & conſuetudinis vinculo Theopompo devictus familiariter converſari, & omnia regna quidem peragraſſe quæ dimetirentur oculis, ſed inſulas paucas celebraſſe, nempe patrem ut requireret qui ſe inconſulto cum Europæis abducta ſecum captiva quam in ſponſam ſibi promiſerat, ex Ægypti patrio littore ſolverat? Tunc enim ſe in Peloponneſum trajeciſſe cum pater, quem ex Hyerophantum collegio eſſe non ultimum aſſerebat, plagam ſibi incognitam penetravit, incertum eſſe ceſſiſſet fatis, an viveret: nihilque ſe ducere nec immenſas quidem opes ſibi relictas præ deſiderio tanti patris: ſibi vero nomen eſſe impoſitum Heliopolitam quod in urbe Heliopoli lucem primum hauſiſſet.

Obſtupuit attonito ſimilis Theopompus ubi Ægyptum patriam audivit, ſubdiditque de Diis bene eſſe ſperandum, unum tantummodo ab ſe rogari, nimirum ut à ſuo latere nullo modo recederet donec intra biennium repeteret Galliam: prædemque manum obtulit ſe

ſe poſtea votis illius facturum ſatis. Æſtimavit Heliopolita animi gratia hæc jactari: donec magis confirmatus obtemperare decrevit, incerta mente tamen bonum tantum expectans. Tunc ea ſpe factus hilarior, Ægypti quam patriam eſſe affirmabat, prodigia quædam, dum rogaretur à principe ita cœpit adhuc in puppi poſitus Soli contexere.

Ægyptus noſtra Arabiæ atque Æthiopiæ Nubiæque confinis Canopico oſtio ab Africa, ab Aſia Peluſiaco diſtinguitur, & inſulam maxima ſui parte efficit ita ſe Nilo ſcindente ut triquetram figuram effingat: quo contingit ut à Græcæ litteræ ſimilitudine ſit à plerifque Delta cognominata: pars tamen Orientalis ad Erythræum uſque ſinum protenditur: ad Septentrionem Pelago alluitur, à cervice & humeris Æthiopiæ inſerta eſt. Porro Nili dubia eſt origo: veruntamen hic amnis ampliſſimus è ſcopulis tanto cum fragore erumpit, ut ſurdos faciat Catadupos accolas. Sic per dies quadraginta æſtivis fervoribus exundans aridam abluit, & per totidem dierum detumeſcens in alveum ſuum ſe recipit: cauſa incrementi imbres Æthiopiæ. Apud Memphiticos autem turris aſſurgit, ad quam ſi Nilus excreverit, ubertas anni portenditur.

Urgenti Theopompo, ab Ægypto, inquit, Dauni fratre nuncupatam volunt eam plagam quam Aëriam, & Thebas dictam olim nonnulli autumant. Ægyptii autem ſe mortalium antiquiſſimos reputant: jamque annorum quindecim millia enumerant. Verum Rex Ægypti Pſammeticus ille qui Labyrinthum citra fidem omnem admirandum ſub terram extruxit, novo commento inveterati erroris gentem coarguit. Etenim cum cupiditate incenderetur explorandi quinam hominum primi extitiſſent, vel qui ſermo homini à natura ab initio datus, infantes duos jam inde à cunis juſſit in ſtabulo enutriri à paſtoribus qui caprarum ube-

ribus ambos admoverent citra omne mortalium conſortium atque commercium linguæ. Jam adultos mandat Rex pueros ad ſe deduci; qui porrectis manibus procidentes Beccus exclamarunt. Sciſcitante ergo cujuſnam gentis eſſet ea vox, conſtitit à Phrygibus panem Beccum appellari: & ex illo Ægyptii laudem ſibi arrogatam Phrygibus conceſſere, & vanam de ſe ſuaque gente opinionem depoſuere. Porro hic fœminæ negociari, cauponari, inſtitoria obire munera conſuevere. Veſtem Sacerdotes lineam geſtant, calceos autem papyraceos: fabam neque ab illis ſeri, neque aliunde natam comedi mos eſt, ſiquidem immundum eſt illis id legumen: Deorum cultus uſque ad ſuperſtitionem religioſus, unde fit ut viliſſima quæque animalia, plantas, excrementa inter divinitates ſuas recenſeant.

Ad hæc Theopompus, ſcio equidem, & ſæpe à Theandro noſtro repetita audire ſoleo alia quam plurima apud gentes exteras reperiri quæ offendiculum ingeniis ponunt quidem, ſed quoniam in multarum ætatum conſuetudinem tranſierunt, in naturam & genium locorum converſa. Verum miſſis tot ambagibus quæ Thebana monſtra ſuperent, vacavit inquirere, utrum evulgata nuper cujuſdam urbis Lybiæ metamorphoſis ad hoſpitis aures perveniſſet? & ille prorſus perveniſſe: neque minorem aſſenſum huic commento quam Perſei fabulæ in Andromedæ nuptiis ad revelatam Gorgonem omnes in ſaxa convertentis ſe dediſſe. Cui Theopompus: Sed quis adducatur ut credat eodem momento temporis cujuſdam urbis in Africa cives ad unum omnes neſcio quo influxu prorſus inaudito in lapides ſic obduruiſſe, ut eodem geſtu, motu, ac inceſſu quo compoſiti erant, repente lapideſcerent? Omnino hic latent ænigmata ab alio Oedipo reſolvenda. Quid ſi urbem aliquam quæ Petra cognominata

ſit

ſit uti Arabia, ſic & Lybia inter ſuas annumeret? Næ ipſemet ad hoc commentum velut ad revelatam in Perſei clypeo Meduſam pene obrigeſco. Fateor tamen me magis adhuc moveri ad illam quam præſumunt antiquitatem; nam quod aſſeris te Labyrinthi Pſammetici vidiſſe reliquias, & rudera mille domorum, & duodecim regiarum perpetuo parietis marmorei ambitu, non ægre mihi perſuadeo ſuperſtitioſum hujus potentiſſimi Regis luxum eo demum deveniſſe. Sed quis auribus æquis audiat Ægyptios non modo vetuſtiſſimos hominum prædicari; verum etiam trecentos & triginta Reges ante Amaſim imperaſſe ſupra tredecim millium annorum ætates: quater ſuos curſus Sydera vertiſſe, denique Solem bis ubi oritur occidiſſe. Ne vivam commenta ſunt è ſapientum ſacrario in cunas nutricum, & mulierculacularum gynecæa eliminanda.

Retulit his Heliopolita: quid ſi ſubjiciam naturæ miraculum quod apud ſuperiorem Scythiam ipſis egomet oculis vidi? Vidi enim, neque inficiabor, quodam ex ſemine vix diſſimili peponi plantam naſci, agnum re ut nomine referentem, & manare ex vulnere ſanguinem: quodque omni admiratione admirabilius eſt, quandiu vicinis ſuccreſcentibuſque circunquaque obſidetur herbulis tandiu vivere: abſumpto hoc pabulo tabeſcere, penituſque languere: imo eam à lupis, feriſque rapacibus appeti.

Theop. obſtupeſcens, & riſu excipiens tantum naturæ monſtrum ſubjicit: equidem non inficior plurima eſſe arcana in naturæ majeſtate abſcondita, quæ oculos, fidemque omnem fugiant: nam & ipſe vidi nuper in noſtra Gallia plantam aliam quæ ſi vel extremo digito libaretur, quaſi ſenſus compos eſſet, ſtatim tactum recedendo refugeret, frondeſque libatas aſtringeret; tum eas rurſum aperiens priſtinum in ſtatum reduceret, unde & ſenſitivam appellant. Sed ecce, in-

quit, aliud naturæ an artis? prodigium quod ex foſſili metallicæ cognationis, quod Miſy vocant, in pulverem redacto naſcitur: nam ſi quis etiam in remotiſſima plaga poſitus vulnus acceperit, ſudarium autem ſanie imbutum ad me miſerit; ego infuſo in gelidam pulvere, ſudarium ubi in aquam medicatam immerſero, ægrotus promptam vulneri medelam ſentiet; ſin ad ignem illud admovero, repente vulnus novo igne ardebit. Experto crede; non enim fabulas, non logos, non commenta cudo; ſed veriſſima refero.

Dum hæc inter ſe; ſubito ſeſe explicuere oculis montes Siciliæ in mare procurrentes Pelorus, Lilybæus & Pachinus qui inſulam dictam ideo Trinacriam tribus angulis terminant: quare Theopompus cœpit gratum celeuma canere, & Siciliam primus inclamare: non enim jam timendum nobis ait à Læſtrigonum vetuſtorum furioſa gula, non ab aliis monſtris quæ fœcunda prodigiis iſta tellus quondam aluit. Itaque geminatis remigantium officiis prætermiſſiſque ad lævam tribus promontoriis brevi portum Syracuſanum ſalutarunt.

CAP. XIII.

Theopompus Syracuſanum ad portum ubi triremem applicuit, ad regiam deductus ingenti gaudio animum Meleandri implevit. Gobrias Aſtioriſtis & Argenidis nomine hunc ſalutat. Abhorret puer à deliciis Siculis, & Eurimedi erudiendus traditur.

POſtquam è triremi delapſi ſunt vectores, ſubito arenam exoſculati Deos indigetes extructis ex ceſpite arulis adorarunt: moxque Syracuſas cogitarunt; non enim juſſi ſunt ab excubitoribus portus gradum ſiſtere, quod in vexillis permiſtum Siculo Gallicum ſtemma vidiſſent: imo officii cauſa ad regiam uſque principem dilectæ Argenidis ſuæ dignam ſobolem cum mutuo plauſu deduxere.

Ob-

Obtorpuit ſtupore Meleander ad clamores popularium inſolitos, & è ſpecularibus proſpiciens juvenem vidit oris elegantiſſimi, inceſſu regio tendentem ad atrium: nec moratus eſt diu quin Theopompum toties expetitum conjiceret, nam & comitem Gobriam ſibi notiſſimum adverterat. Anxium tamen ſenis deſiderium ſubitam turbavit lætitiam, dum timuit ne levis conjectura oculos jam debiles ſenio falleret. Verum ancipiti curæ adhuc obluctabatur ſpemque metumque inter dubius cum prætorianorum militum præfectus Regem adiens ſollicitudinem ejus omnem amolitus eſt. Ergo Meleander gaudio amens ire obviam, ruere in amplexus, & arctius ſtringere Theopompum pauca hæc efferens: ô nate, ô delicium avi, & laborum expetita merces tandem adveniſti provectæ ſenectutis futurum ſolamen: tune es, mi Theopompe, ſocialis thalami tantorum amantium pignus chariſſimum? tu ne es? agnoſco thoros patentibus ſimiles; eadem forma, idem oculorum vigor, idem oris candor vultum inſidet, eademque majeſtas frontem ſerenat. O te quam ſimillimum patri, matri vero non diſſimilem. Hæc Theopompum ſæpius intuens, ſæpiuſque oſcula,& amplexus repetens referebat Meleander tandiu exoptatis votis animum ſatians, donec innuente præfecto in proximum conclave pretioſiſſima ſupellectile adornatum admiſſi ſunt. Tunc Gobrias ad pedes provolvi, porrectamque Regis manum oſculo premens paucis Meleandrum in contemplatione Theopompi hactenus omnino defixum affari: habes tandem, auguſtiſſime Rex, quod jamdudum exoptaſti, & ſummam votorum obtines, dum Theopomp. legitimi thori fructum totis ulnis amplecteris. Nihil enim Aſtioriſtes noſter, nihil tua Argenis antiquius habuit quam ut canos tuos hoc ſpectaculo recrearent: ergo quia hi te diutiſſime ſalvum & incolumem volunt, mutui

amoris ſui pignore Theopompo ſuo te reviviſcere, & ſenectam tuam revireſcere vehementer exoptant. Et quoniam mos eſt ſolemnis in Galliis ut pueri nunquam in conſpectum patris prodeant niſi ad bellicas concertationes fuerint idonei & plurimum expediti, Theander è Druydarum collegio aſcitus ad principis cuſtodiam author fuit Regi Aſtioriſti, ut poſtquam Theopompus ad virtutem & humanitatem ſatis ſuperque inſtitutus eſſet, ipſe nomini ſuo famam aliquam accerſeret, neque imbellem ageret adoleſcentiam, idcirco juſſit me eſſe peregrinationum illius ſocium ſi forte inſtar Æneæ vel Ulyſſis aliquandiu exilium ſuum circumferre ſtatuiſſet, donec per varias gentes, & mille vitæ diſcrimina ſui nominis fama pervulgata in ſolum natale paternoſque lares ſe demum reciperet. Percontanti Regi ecquem curſum tenuiſſent, ita Gobrias pergit: Relictis Phocenſibus ubi Theop. famoſiſſimas celebravit Academias, per eam Oenotriæ plagam curſoriis equis delati ſumus quæ inter montes diffuſa hinc interno mari, inde altiſſimis jugis clauditur; & ubi humore æqualitatem camporum, colliumque radices ſubeunte liberalis gleba omnium frugum culturam admittit; demum ubi ſummi montium vertices lætiſſimis ſylvis æſtatis voluptatem, & hyemis ſubſidium alunt leniſſimoque tepore valles perfundunt. Luſtrata tota pene Oenotria rurſum ſolvimus è portu, & prætermiſſis inſulis in Siciliam vi remorum adnavimus.

Dum loquebatur Gobrias oculos in Theopompum magis quam in ſermones Gobriæ aures Rex convertebat, ſed interim triclinium adornatur, oneranturque cibis lautiſſimis Siculo de more menſæ non ſine ſtupore Theop. qui à deliciis iſtis citra quas enutritus fuerat à Theandro, & à tanto luxu cœpit abhorrere ubi in triclinium deductus eſt: ſepoſitis ergo dapibus exqui-

ſtis, vilioribus veſci voluit ſatis ſtupeſcente Rege, & aulicis ad frugalem Theop. modeſtiam, qui ſibi temperare non potuit quin jactaret; ad quid multiplex ille ordo ferculorum? ego omnes manubias & totius orbis ſpolia undique iſtuc advecta crediderim. Ecquid muta illa venatio quæ quinquaginta convivis alendis ſufficiat? placent magis in ſylvis ejuſmodi feræ curſu, telis, venabulo agitandæ, debellandæ, trajiciendæ, unde membris vigor, corpori induſtria, & exercitatio ingenua, animo autem virtus innaſcantur. Nec multum ſpatium interceſſit donec à convivio ſurgeret, curatoque quaſi perfunctoriè corpore menſas removere juberet, tota purpuratorum corona frugalitatem pluſquam Perſicam in adoleſcente regio plurimum ſuſpiciente.

Interfuere Eurimedes Aſtioriſti quondam fidus in ultimis, & Arſidas eidem charus in paucis, & ipſi ambo principi ſalutem fœlicitatemque deprecaturi: verum ad exoticos habitus hic non parum defigebatur: quod Rex cum animadverteret, ſtupes, inquit, fili ad veſtem jam tibi ignotam; & forte vilem; ſed cum diutius te Siculorum conſuetudo tenuerit, paulatim incipies moribus noſtris aſſueſcere, neque poſthac toga ſine pallio tibi placebit. Imo, retulit princeps, magis placet animus pulcher in pulchro corpore: Sed, inquit, num mea etiam veſtis Gallica Siculis diſplicet? & hercle non pigebit indutum Siculo more impoſterum per urbes incedere; ſimulque Regem rogavit ſibi ut pallium Siculum adderetur, quo inſularibus placeret magis iſta ſimilitudo, ſic enim audierat prodiiſſe Macedonem, ut Perſarum benevolentiam ſibi conciliaret: neque à cœpto deſtitit donec togæ ſuæ pallium ſuperadderet.

Accedentibus Eurimedi, & Arſidæ, & manum Theopompi tenerrimo oſculo prementibus officioſam

mentem exhibuit, monens ſe haud ignorare utrumque de patre fuiſſe optime meritum, neque commiſſurum ut tot beneficiorum aliquando deleatur oblivio. Mox inquiſivit an periti omni genere Palæſtræ viri Syracuſis floreſcerent? & vero eſſe notiſſimæ famæ referunt: ſed infit Arſidas, nemo eſt in palæſtra Eurimede ſuperior; nam & juvenis ſemel in Olympia, curſu, iterum lucta in Iſthmicis, coronavit patriam oleaſtro, & apio. Placuit Meleandro Arſidæ de Eurimede exiſtimatio, & publicum præconium, ſubſcripſitque fideliſſimi conſiliarii prudentiſſimæ ſententiæ. Vir enim erat Eurimedes ſemper animis, ſucceſſuque egregius, in paucis deinde Regi charus, & prætorianis præfectus. Huic Rex informandi principis curam dedit, nam etſi Gobrias in jaculando ad palum telo, & in equitando, quæ Gallicæ nobilitati familiaria ſunt, inter alios eſſet egregius, tamen quia palæſtra Græca non ſatis verſatus erat, Eurimedi indigenæ id muneris commiſſum eſt: accerſiti ſunt pariter qui ex Andronis diſciplina ſaltandi artem edocerent.

CAP. XIV.

Meleander tripudium ob Theopompi adventum mandat, erat autem argumentum Colchica expeditio ab Argonautis & raptum ab Jaſone vellus aureum. Sed Chorea minus ei arridente certamen venaticum indicitur.

SEquente luce Meleander celebraturus adventum principis per biduum indixit ferias & ex Andronis diſciplina ſaltari juſſit. Argumentum autem tripudii à quatuor Ephebis in habitu ſcenico cùm principibus, tùm clariſſimo cuique offerebatur: hoc autem erat argumentum.

I. Pelias Jaſonis patruus dum in Theſſalia principatum tenet, veritus ne ab Jaſone potente clientelis ſolio deturbetur, velleris aurei vehemens deſiderium conatur

tur eidem imprimere monens ab illuſtri facinore auſpicandam ætatem; indignum eſſe juveni deſidem vitam agere: hac virtute Alcidem immortalitate donatum. Re tamen vera conatur Pelias talibus monitis fratris filium in diſcrimen adducere.

II. His expenſis Jaſon multa ſecum molitur, & ſollicita mente verſat; patruique dolos ſuſpectos habens iras concipit, & acerba quæque minatur, donec

III. Exſæviente jam ira multa mente coquentem Græciæ principes occupant, & conſilium Colchicæ expeditionis huic aperiunt: ſub ejus auſpiciis ſe fortiter acturos ſpondent.

IV. Ancipiti mente dum hæc Jaſon accipit, adeſt Pallas è nube Heroës cum Jaſone ad hanc expeditionem accendens; exhibenſque illis aureum vellus monet arcanam in eo latere ſapientiam: ſuam ſpondet opem; & expeditionis non infauſtum exitum promittit.

V. Minerva diſcedente Argonautæ conſilium ineunt: monent alii obtemperandum Palladi quæ ſuum pollicetur patrocinium; nec ſe poſſe facile ea religione abſolvi. Alii labores, erroreſque, Tauros ignivomos, Draconem cuſtodem velleris, manus cataphractas emergentes ex terra debellandas opponunt. Sed tandem omnes eo Palladis oraculo freti in id conſilium coëunt; ipſeque Jaſon dux eligitur expeditionis. Itaque

VI. Præludit Jaſon ad aureum vellus aſpirans: ſed vix ſatis ſcenam excurrerit cum cataphracta manus erumpet quam ſtatim Heros fugabit: dumque victor ipſe ſubſultat, in alios è terra rurſum emergentes incidit, quos etiamnum profligabit. Unus Draco vigil ad truncum arboris recubans ſupereſt atterendus, quem repetito centies ictu ferit: & tunc rapto vellere ſcenam cum opimo hoc ſpolio dum excurrit leviſſimo ſaltu ad præſcriptum cytharæ accommodato à cæteris Argonautis gratulabundis, ſimulque ſubſultantibus excipi-

tur. Hic lituis tubiſque clangentibus, tympanis etiam concrepantibus, & præcinentibus barbitis cuncti Argonautæ pompam inſtruunt, ultimum tenente ordinem Jaſone cum aureo vellere certaminis præmio.

Peracto tripudio converſus Meleander ad Theopompum quæſiit an tam alacres ſaltatores Gallia produxiſſet? cui Theopompus; non ſaltatores, ſed Athletas Galliam alere: & malle ſe verſutum eſſe palæſtra & pentathlo, quam verſatum tripudio: Choræam decere mulieres: militiam viros: quare ſapientiſſime principem dixiſſe ſe febri malle quam choreæ vertigine agitari.

Suſpexit illico fortem animum Meleander, quod ab omnibus deliciis, ludis, & nugis abhorreret; nilque ſpiraret præter Martem, & virtutem: & affatus Arſidam & Eurimedem; ô nos infames voluptatibus Siculos; ſiccine pueri nobis recte vivendi, & fortiter agendi leges præſcribunt, neque pudet dici viros, dum nil virile gerimus, fœmineis exercitationibus aſſueti: ô vere Phryges, queis ſaltem ſero utinam ſapere liceat.

Ergo Rex Meleander advertens Theopompo Siculas hactenus delicias minime ſapuiſſe: nec ſecius quam à Sybaritarum aut Cilicum voluptatibus averſum fuiſſe, venaticum certamen in ſequentem lucem indixit: viſus eſt ſubito Theopompus ad hoc Regis imperium caperatam hactenus frontem explicare, præ lætitia nimia manus fricare, totoque vultu accendi ad hanc pugnam: Eurimedi autem id oneris commiſſum eſt, qui eâ luce cuncta adornare maculas, retia, plagas, jacula, ſagittas, venabula, lituos, equos, & cuncta venationi neceſſaria.

CAP.

CAP. XV.

In venatico certamine Theopompus alacer cervum trajicit mox prætervolantem ardeam ſagitta transfigit, prædamque & munera Regis in aulicos dividit, & revertens mores Gallorum in venando, & Sacerdotum Druydarumque Regem docet.

COepta luce Theopompus ſomni impatiens & certamen venaticum ſpirans è ſtratis deſiliit, ipſe adhuc ſopitos vernas excitans, & negotium à Rege pridie indictum plurimum urgens. Ergo actutum fervere aula miniſtrantium officiis, adfuit & Eurimedes animis ſtrenuus & ſucceſſu rerum fœlix, & cunctos expeditos eſſe juſſit dum Rex cultum tumultuarie componeret, Siculumque jentaculum compararetur. Jam litui concinere, & canum latratus exaudiri. Alii procurare aucupium: jam emicabat in equo Theopompus, huncque docta utrimque vertebat manu, jamque ſpe & cogitatione feras agitabat feriens, trajiciens, aut venabulo incautas excipiens: & dum Regis ornatam pompam opperitur geſtit equum in mille gyros implicare, vel in curſum effundere. Heliopolita qui à principis latere vix ac ne vix quidem diſcedebat cœpit lepido carmine principem adoleſcentem ita compellare, & hortari.

Jam te cornua claſſico
Inſtigant Theopompe, en renitet dies
Campi gleba nitoribus,
Te bellator equus ſpiritibus calens
Seſſorem appetit arduum
Ultro colla tibi turgida ſubdidit.
O tanti ſonipes ducis
Fœlix arte tua, cui licet aureos
Spumam fundere per lupos,
Et gemmas calidis volvere rictibus,
Seu te compoſitis jubis

Pulchrè cærula Germania pexuit,
Seu celſis ſatus in jugis
Carpſiſti melior gramen Ibericum.
Albo crine ſuperbior
Eſto, magnificum fige Solo gradum
Non quod purpura veſtiat,
Non quod gemmifero pectora luceant
Cultu, & conſpicuum caput
Criſtis puniceis ornet apex tremens;
Sed quod te gravet impiger
Princeps, progenies æmula, patriis
Frangens membra laboribus,
Ut ſummo quatiat Sidera vertice.

Saltus erat non procul ab urbe in quo feras ſenectutis variæ & diverſæ ſpeciei regia alebat magnificentia; dumque feras Theopompus totus igneus inſequitur, Cervus ingens viſus eſt arduis cornibus, & erecta cervice interritus venatorum, & canum omnem ludere induſtriam, & dolo dolos repellere. Cunctis horrentibus inſolitæ moli minas ac cædes ſpiranti Theopompus obvium ſe obtulit, & tanta ſolertia jaculum ſæpe repetitum in eam contorſit, ut tandem exanimis ad victoris pedes procumberet. Rex Meleander ad audaciam & induſtriam adoleſcentis pene obtorpens, & in amplexum ruens, ô qualis, infit, futurus es venator, mi fili, cum grandior natu factus eris, & quot palmas aliquando miſſurus es, qui nondum Ephebis egreſſus, tamen interritus aleam certaminis cum feris animantibus tentare audes, & in tot vitæ diſcrimina caput objicere. Simulque Meleander ejus arbitrio prædam permiſit, & propterea quod fortiter, & ſolerter feciſſet, multum aurum ei numeravit: ſed ille in aulicos dividere prædam una cum auro quod ab avo acceperat ne nummo quidem ſibi reſervato, adjecitque Eurimedi annulum dicens quia jaculandi, & equitandi modum

ex

ex te jam didici,& poſthac rurſum abs te cætera doceri volo, hoc te dono munere: è ſaltatoribus tamen heſternis ſi qui aderant, hos aut prætermiſſos voluit, aut extremo loco remuneravit, dicens artem illam ſaltatoriam nihil ad viros pertinere, ſed mollem animum inter cytharæ concentus, & cœtus mulierum impertire: tunc ardeam prætervolantem ſagitta excepit, duplici argumento induſtriam ſuam probans.

Dum ergo in Regiam tendunt, Theopompus ab avi Meleandri latere vix diſcedens multa de moribus Gallorum percontanti ingerebat, venatores, & bellatores fortiſſimos eos appellans utpote qui à puero his concertationibus ita vacent, ut nulli jentaculum indulgeatur, niſi qui ſolertia ſua hoc demeruerit: Geſa utuntur & Matara, quas Helleboro oblinunt venaturi eo quod ferina mollior eſſet, etſi vulnus, ne forte ſerperet venenum, circunciderent. Et quidem olim humani cruoris effuſione bellis præludendi mos fuit: qui tamen ab aliquot annis exolevit: nam & Saturni, & Dianæ numen aliis jam placatur hoſtiis.

Roganti Meleandro penes quos ſacrificiorum cura eſſet? Theo. Revera olim Bardorum & Saronitarum hoc munus fuit: verum illi à priſtina virtute & religione degeneres toti ſunt in caducis rebus intenti dum veſtes ad mollis elegantiæ vanitatem compoſitas, prolixum luxuriantium ferculorum ordinem, comeſſationum intemperantem uſum, avaram ſuperflui auri famem, inſolentes ædium minas, & alia quibus impotens libido pretium fecit, denique curſitationum, colloquiorum indecentem frequentiam temperantiæ, & cultui Superum prævertunt: ita ut non jam pudeat ſacrum numinibus virum intortis crinibus magnifice per vicos incedere; imo, quod plurimum averſeris, uſque ad templa, & ſacras aras faſtum tumentem proferre. Ne Hybrides iſti conflati ex ſeculi & templi moribus

ribus diſſonis tortuoſas mentes ad rectam morum honeſtarum regulam jam componere neſciunt:ſed aulico tumentes ornatu,omniumque digni cachinno amplam ſatyræ ſuppeditant materiam, dum hoc vultu & cultu Hymenæum in aula magis quam Hymnum in templo modulari velle videntur,aut aſcititiam majeſtatem nutantis cervicis circumferunt velut ad numeros, & audaci ponderoſæ orationis fiducia, querelis perennibus, procacibuſque dicteriis in Druydis & Saronidis ipſam virtutem & religionem inſectantur freti utique pontificum nonnullorum odiis, vitiis & faſtu aulicos ipſos ſuperante: Apage, inquiunt, ſordidam Hypocritarum novitatem, faceſſat fucata devotulorum pietas. Nobis ſatius eſt in aulis eſſe gratioſos: quam remotam à ſeculo, deliciis, honoribus vitam trahere. Jam vero Saronidæ vitam agunt deſertis in locis ab hominum commercio remotiſſimam. Itaque victimarum in dies mactandarum cura pene in ſolos Druydas quorum converſatio cœleſtis eſt, jam recidit. Sunt & ipſi religionis interpretes, & efformatores juventutis Gallicæ: lites autem ſi quæ oriantur, has mira prudentia dirimunt; præmia, & ſupplicia meritis decernunt: à bellis abſtinent, & vectigalium immunes ſunt; arcana ſacra in vulgus proferre nefas putant, unde & ſcriptis ea minime mandant, & quo facilius virtutis amorem inſerant mentibus, & tædium mortis amoveant, immortalitatem quidem animarum promulgant: ſed transmigrare eas in alia corpora docent: multa inſuper de aſtrorum curſu, defectu, capacitate, natura, & de virtute Deorum immortalium apud adoleſcentiores diſſerunt: neque ſolum de rerum natura; ſed etiam de moribus populorum. Tantam autem famam apud omnes ſunt conſecuti ut rerum cùm publicarum tùm domeſticarum arbitri eligantur, ſic ut ſæpe bellantium impetus in ipſo procinctu repreſſerint: nullum autem

rebus creatis terminum ponunt. Ariolos & conjectores tanti faciunt, ut mandatis eorum libenter obtemperent: & ex immolatorum lapſu auguria ducant. Regibus ipſis leges imperandi præſcribunt, & abdita naturæ perſcrutantur. Quercum ſuperis ſacram æſtimant, appellantque malorum omnium medelam, & ſub ejus frondibus Divis operantur viſco, & tauri albi cruore innocuo. Uni Druydæ morem gerunt defuncto alterum omnium ſuffragiis virtute, atque ſcientia eminentem ſubſtituunt. Dum his ſermonibus fraudatur iter ad regiam omnes pervenere, ubi attritas venatico labore vires quiſque reficit, gratulante ſibi interim Rege de peritia Theopompi, ejuſque optima indole, & ad virtutem ſceptrumque nata.

CAP. XVI.

Theopompi ingentes in palæſtra progreſſus dum facit, Meleander perfectum, & omnibus numeris abſolutum formaturus principem ad imperia natum, leges gubernandi imperii ſanctiſſimas ei explicat & ſui compotem ac Regem eſſe debere eundem docet.

PRobata Meleandro, aulicisque Theopompi ingenita induſtria, & fortitudine Eurimedes intentatum nihil reliquit quatenus abſolutiſſimum omni genere palæſtræ hunc faceret, tantam ille de ſe expectationem excitaverat. Ita ut paucis menſibus his anteiret qui multos annos in glorioſo hoc pulvere conſumpſerant. Principis autem conſuetudine Rex plurimum delectabatur, & Ericem novum Siciliam ſuſpicere, ſed hunc Herculi parem vulgo jactabat. Præmia ſi quando palæſtritis proponeret, hæc ſolertia ſua Theopompus aſſequutus, gratioſo cuique dividebat ſola contentus gloria certiſſimo virtutis præmio. Deniq; Rex Meleander bellicis artibus ſatis inſtitutum hunc videns, maturoque ſupra ætatem judicio, civilis ſtatus ſanctiſſima præcepta ei daturus quandoquidem in eo maximam

æta-

ætatis ſuæ partem traduxerat, & proprio etiam damno ſapere didicerat, ſic eum à turba ſeductum ſolebat alloqui. Quoniam Regum eſt regere populos, & jura legeſque per ſe non per legatos ſubditis dare, operæ pretium putavi ea ipſa quæ uſu & experimentis didici tibi jam per omnem artium ingenuarum partem lævigato impræſentiarum explicare. Ut ergo meo damno ſapias, fili, vide ne infidis rerum ſummam credideris, nam hi tales aut ſecundi gradus impatientes erunt, & factiones excitabunt; aut inextinguibili auri ardebunt ſiti, & dum privatum commodum publico antevertunt, ærarium exhaurient, & ſubſtantiam ſubditorum hirudinum inſtar exſugent. Sunt tamen nervi belli pecuniæ publicæ, & quemadmodum ſine funibus durare non poteſt carina,& aquilonis impetus propulſare: ita abſque ærarii ſubſidio diu ſtare non poteſt reſp. deinde paſtoris eſt tondere gregem, non deglubere; nimiumque corradendo frangitur vas. Cave ergo ab iſtis lupis quos devorandi perpetua fames accendit; fuge Crocodilorum fictas querelas, quos tam inſatiabilis urit eſuries, ut eſcas egerant priuſquam eas digerendi facultas ſit. Iſtinc autem quanta in rempub. diſpendia, cum ſubditorum opes, Regum opes ſint; & Rex dives aut egenus juxta populi divitias, vel egeſtatem dici poſſit.Præterea princeps munera, & beneficia per ſe,pœnas per alios impertiatur: habeatque in quem omnium invidias & odia quæ ipſe poſſet incurrere, aliquando refundat: juvat enim eſſe in amoribus, & deliciis populi: hinc ex illis unus ſtilum coactus ſumere ad ſubſcribendum fatali ſententiæ, utinam inquit neſcirem litteras. Negabat alius oportere quenquam à principe triſtem diſcedere: aſt illum ſi forte dies abſque collato aliquo beneficio præteriiſſet, dictitabat, hunc diem ſodales perdidi. Peſſime igitur & inſipientiſſime alius arguebat, oderint, dum metuant; & utinam reſp.

uni-

unicam haberet cervicem. Habeas etiam nonnullos in aula gratioſa, ſed eos qui indole, virtute, ſcientia eximii ſint, quos non extollere magnum inhumanitatis genus puta. Attamen ne quid nimis, ſiquidem plerumque fit ut qui opes nimias Regum beneficio accumulaverint, defectionis authores ſint: his adde honorum ac præfecturarum inſatiabilem famem. Atque hinc pereunt opes urbanæ & ruſticæ; latrociniis magis quam animi conſtantia creſcit miles. Ne igitur præfecturæ ne quidem triennes vel arces ſuſpectis, aut nimia potentia, clientelaque ferocibus committantur, aut novæ ab eiſdem extruantur, aut extructæ communiantur: neque unquam niſi adactus acie, aut fœderibus cum perduellibus agendum putes: hinc enim novarum turbarum origo ſcaturit: ſed factioſorum vires per partes, & moram nonnunquam accidendæ. Porro abſtinendum eſt bello quoties honeſta pace frui licebit. Civilium autem & externorum bellorum æſtus propulſandi modus erit, ſi ſcribatur exercitus pace ac bello, terra, marique aſſiduus, qui naſcentes factiones in ipſis cunis extinguat, atque terrorem externis ingerat cum noverint veteranorum delectum eſſe in procinctu. Et ne moleſtæ civibus copiæ ſint, eas Rex proprio ære ſuſtentet, in peccantes ſevere animadvertat, Duces etiam ad arbitrium mutet, neque alium niſi ſeipſum militiæ, provinciiſve præficiat: quanquam minima imperandi pars eſt poſſe inſtruere aciem. Laborandum tibi magis ut pater populi & ſis & dicaris. Demum qualis es, talem te eſſe exiſtimes: neque prius diſcas regere populos quam cupiditatibus frænum dare. Siquidem glorioſius regnum eſt in coërcendis libidinibus, quam in republica gubernanda. Neque impotentis iræ æſtu te abripi patiaris ne furioſus aliquis tyrannus magis quam Rex clementiſſimus audias: neque ferreum pro aureo reducas ævum. Ira ſcilicet naturæ

turæ monſtrum eſt, & brevis inſania. Nam flagrant oculi, vox mugit, labia quatiuntur, comprimuntur dentes, venæ turgeſcunt; fœda viſu, & horrida facies ſanguine fugato expalleſcit. Demum enumera exitia, damna, calamitates publicas, privatas quas ira peperit: quot cædes civium, quod ſtrages urbium, diſpendia bonorum, nobilium cædes ex ea emerſere.

Adhuc in illius ore erat dictio cum præſto fuit Eurimedes Theopompum in catadromum hortaturus ubi à pube Sicula quæ umbratile certamen adornabat, dudum expectabatur. Præluſum eſt autem certamini ludo Trojæ. Et Meleander abeſſe noluit, ſed præmium Palmari pretioſum Smaragdum aurea pala incluſum expoſuit, ut certantibus ſtimulos adderet. Certamini addita eſt jaculatio, & rotatio clypei: ſed his omnibus ut & equitatione ſuperabat Theopompus, qui palmaris factus, contentus gloria, alteri præmium conceſſit.

ARCHOM-

ARCHOMBROTI ET THEOPOMPI

SIVE

TERTIÆ PARTIS
ARGENIDIS

DE

EDUCATIONE PRINCIPIS
LIBER QUINTUS.

CAPUT I.

ARGUMENTUM.

Dum Theop. cogitat in Africam ad Archombrotum & Cyrtheam navigare, litteras à patre accipit quibus jubetur regredi. Meleander Eurumedem huic adjungit. In altum provecti procella navis excipitur, & in ſolitariam inſulam impellitur. Ubi reperto Eremicola audiunt quæ eum cauſa iſthuc impulerint.

ALIQUANTO poſt tempore Theopompi mentem inceſſit avunculi Archombroti deſiderium ingens. Audierat hunc in Africam à paucis menſibus una cum Cyrthæa navigio demigraſſe; pigebat inſalutato eo repetere Galliam natalem, & Zephyris iterum vela committere. Atqui à patre Aſtioriſte, & ab Argenide matre litteras acceperat quibus jubebatur profectionem maturare. Non tamen à Sicilia ad Lybiæ littora diutina videbatur navigatio. Itaque Princeps ſalutato extremum avo juſſit armamentis triremem inſtrui, quod gnaviter præſtabat Gobrias. Sed qui luctus ſolitarii Regis Meleandri? inhæret collo, & tentat ſi quibus lachrymis poſſit principem remorari, donec obſtinatum ad reditum videns, nam Theopompus Siculos luxus diutius ferre

non poterat, & parentibus morem gerere cupiebat, Eurimedem volentem peregrinationis ſocium ei adjunxit cum tabellis ad Aſtioriſtem & Argenidem ſuam deferendis.

Addicta navigationi dies ubi illuxit, Theopompus extremam ſalutem dicit Meleandro, qui rurſus lachrymis madens principem ad portum uſque deduxit, ubi poſt repetitos amplexus ille cum comitatu triremem aſcendit, & ſolvit è portu eadem quam ante inierat, rediturus via. Jamque plenis velis favente Zephyro fœlicem curſum auſpicatus erat, cum flamma ſummam delibans puppim neſcio quid infauſtum vectoribus deſignabat, metumque aliquem imminentis procellæ imprimebat, tunc paulo liberior aquilo navigium fortius impulit. Et jam ſenſim nubes craſſiores cœlum & lucem abſtulerant; jam atro nubium globo effuſa grando regimen & officia nautarum impediebat. Omne dehinc cœlum & omne mare in ventos ceſſit qui rigore vicini Boreæ horridiores rapuere navim, eamque in aperta maris disjecere, aut in inſulas Saxis abruptas, & per occulta vada infeſtas impulere. Vectores non adhærere anchoris, non exhaurire irrumpentes undas poterant. Jamque equos, ſarcinas, arma præcipitaturi erant in fluctus quo levaretur triremis manans per latera ſuperurgente fluctu, cum relabente paululum æſtu clauda navis raro remigio in ſolitariam inſulam appulit. Inſulæ ambitus ſex tantummodo ſtadiorum erat, amœnitas tamen illius ſumma, ſed aſcenſus difficilis propter ſaxi prærupti acceſſus invios: in quod enixi demum ſylvam advertunt, quam Eriſichtonis ſecuris minime temeraverat, & ubi frequentes dactili non injucundi ſaporis alimentum, fons aquæ dulcis ſcaturiens, potum offerebant. Theop. & cæteri uſi benignitate naturæ poſt Neptuni ſævientes iras penetrabant in ſylvulam, ubi craſſiores dactilos arbores

pro-

producebant, cum offendunt caſu in hominem Nebride, caprinisque pellibus coopertum. Is ex breviuſculo prandio ad amœna ſaltus ſolitariis cogitationibus vacaturus contento gradu recedebat, & quoniam toto corpore averſus præibat pone inſtantibus, propero paſſu incedentis legebant veſtigia, donec hauſto auribus pedum ſtrepitu ſubito converſus ad inſolitam ſocietatem pene obtorpuit ſtupore defixus, gradumque concitatum ſiſtens imprudentem fugam ſuam excuſavit docens à multis annis neminem ſe vidiſſe, neque aliunde cibum quærere, niſi ex arboribus quæ anno toto ſibi fructus gignerent.

In ſylvam penetrantes, in locum deveniunt tam denſis opacum arboribus, ut ſacrum horrorem vel irreligioſis animis impertiſſet. In ejus autem ornatu natura ſic luſerat, artem ut omnem præverſura ex arboribus miſcentibus nexu mutuo ramos amœniſſima compluvia exſtrueret, quorum ope lucus obambulari ingenti cum voluptate poſſet. In medio ſaltu cella aſſurgebat multis ſentibus quaſi naturali propugnaculo intercluſa. Juxta autem aquæ limpidiſſimæ manantes è rupe, & in alveum coëuntes. Succedere juſſis tenuitas hoſpitii in quo ſolitarius iſte ſenuerat, ſtuporem amplius auxit.

In ſtramineis ſedilibus ejuſdem manibus fabricatis acquieſcunt, & ille dactilos recentes offerebat hoſpitibus ſuis, & frigidam in teſtaceis vaſculis. Refecti frugibus his exquirunt, ecquid tam rigido carceri ultro ſe damnaſſet ſenex, ita ut nullam pene ætatis partem deliciis permiſiſſet. Quibus ille quadrageſimus annus eſt, hoſpites humaniſſimi, ex quo annorum meorum memoriam repetenti, ac ſolitario dolore animum paſcenti, præteritæque vitæ tædio ſtrenue cogitanti quibus votis Superûm iram placarem quam horrenda ſcelerum ſerie in aula vivens accenderam venit in men-

tem portum luſtrandi aliquem, tutiſſimamque poſt tot animæ naufragia ſtationem. Juvit, & maturavit conſilium Regis mei intemperans inter luxus, & aulæ delicias animus, cui neminem non ex aula ſervire cogebat. Cohorrui ad incontinentiam principis in cujus miniſterio magnam juventutis partem inter nugas, & voluptatum illecebras tranſegeram. Nihil enim autumo poſſe magis Deorum vindictam, & fulmina provocare in caput nocentum, & conſciorum, quam impotentem animum & effrænatas libidines. Dumque ancipiti cogitatione diſtrahebar, codicem quem ſæpe verſabam manibus reſignavi, atque in hos verſus caſu dicam, an Deorum conſilio? incidi.

Quod vitæ ſectabor iter ſi plena tumultu
Sunt fora; ſi gravibus curis domus anxia: ſævi
Sanguineum ſi Martis opus; ſi turpia lucra
Fœnoris, atque vorax homines uſura trucidat?
Omne ævum curæ: dominari cætera turba
Quo poſſit ſervire parat. Sis auctus honore?
Invidiæ objiceris. Tutum nil extat in orbe,
Ergo nihil quoniam vita eſt quod amemus in iſta
Vita alia eſt nobis melius vivendo paranda.

CAP. II.

Solitarius docet quibus cauſis impulſus ſit ad ſeculum aulamque deſerendam, & diſpendia aulæ, urbium, nobilitatis, ſacerdotii, vanæ Philoſophorum ſectæ, forique, & militiæ enumerat.

TUnc ſolitarius ſermonem ita exequitur attentis interim ad omnia hoſpitum auribus. Et vero quovis obtutu perluſtrem ſæculum, in quamlibet partem deflectam oculos, ſuccurrunt ilicet ſemina lachrymarum & horroris, ſi penetro in aularum adyta, hic inexpleta procerum ora opibus, & honoribus inhiant: adhæc toto alarum remigio feruntur, funeſtio-

rem

rem Phaëtonte, vel Icaro caſum ſæpe experturi. Videas alios qui ſecundarum impatientes & ad ipſum imperium anhelantes nihil putant ſibi non licere: nullique honores, nulla munera ſitim pluſquam Tantaleam explere valent.

Ædificant auro ſedeſque ad Sidera mittunt:
Et permutata rerum ſtatione rebellant.

Reputantes quippe cervices ſuas Imperio pares. Deficiunt; obtendunt in defenſionis titulum ingratum imperantium animum: alias infantiam & imperitiam arguunt, & quaſi Atlantis cervicibus deficientibus ſuas tanquam Herculeas ſupponendas eſſe proclamant. Inde fit ut plurima congerant, popularem gratiam emercentur, frontem componant, arces occupent, conſpirentque magis ad invadendam quam ad delendam, in quam invehuntur, tyrannidem: his adde intemperantem luxum, effrænas & ſolutas libidines, fœdos amores, contemptum Deorum.

Si deflecto ad vitam privatam, etiam hic ambire quiſque honores, & ad opes voluptateſque plus juſto incumbere, vel cum immerentum injuria. Nuſquam fides morumve candor: ſed fucus in ore, in ſupercilio, in oculis & virorum & mulierum. Nam quo ſpectant flexæ Æthiopico gyro comæ, oculorum mollis petulantia, & tot nova veſtium nomina.

Celebrabo forum? quid judiciis iniquius ubi rabulæ multiplices ſcienteſque formularum per multos litigandi articulos, clientes caute circumductos immani dilatione conficiunt; medicorum arte qui morbos & vulnera intempeſtivis accendunt pharmacis, ut iniquiſſimam mercedem ex inutilis curationis mora captent

Ad prædam ſtrepitumque lucri ſuffragia vertunt:
Venalis populus, venalis curia patrum.

Accedam militiæ? ſed cladi patriæ magis incumbam

quam ejus gloriæ vel ſaluti: aut enim fame populares conficere neceſſe, aut fame confici: ideo inopiæ velo dum tegitur, invaleſcit prædandi licentia; maxime ſi, quod ſolet, ſtipendia militum Imperatores, Tribuni, Centuriones inique ſubſtrahunt.

Ad nobiles me convertam? titulus ipſe nobilitatis ſingulari me certamine implicat. Gloriæ ducitur ſi leviſſima quis laceſſitus injuria debacchatur, ne ab ipſis quidem conſanguineis ſibi temperans, modo vindicta expleatur. Hoc ſemen & caput eſt jurgiorum atque certaminum, in quibus plus eſt ignaviæ quam virtutis, maxime cum amici in diſcrimen vocati alieni odii pœnas immeriti luunt. Iſthæc inquam rabies proprium etiam non raro ſanguinem lambit, neque fratrum germano vinculo ſiſtitur Thyeſtis, & Atræi, Eteoclis atque Polinicis odium æmulata. Nobilitas ea cenſetur clariſſima quam ſaginant luculentæ ad invidiam menſæ, quæ totos ponunt apros mutaſque venationes: quæ munifico bonorum authori Deo blaſphemis vocibus obtrectat, cui vileſcit eloquium illud quod intercalaribus maledictis non aſperatur: ſed ignavi iſti in acie & ſub ſignis poſiti plerumque fugam primi, noviſſimi pugnam adornant.

Si in hujus ætatis Philoſophos mentem retorqueo, multis fervent diſſidiis quibus religionem non tam firmant quam evertunt, tamen religionis zelo veſtientes æſtus intemperantis animi, & fraterna odia charitatis larva obtegentes conſecrant ſectatores ſuos, Ixionis rotæ devovent æmulos: demum hi ſunt quorum ineptia poſterorum riſu traducatur. Ventoſa iſthæc & enermis loquacitas, animos juvenum ad magna ſurgentes veluti peſtilenti quodam Sydere ſic afflavit ut picas diceres quibus planum veſtigium natura interdixit: & pervadens magnatum domos, litteratos pene omnes infamavit, ne ipſum quidem vulgus imperi-

tum,

tum, non ipſas mulieres fugiens.

Sic ubique perverſe ſentientium ſectas infœlix ſæculi noſtri genius induxit: ſed hoc inutile ſtudium ex ſuæ noctis immanitate pene non alio quam naturæ ſuæ auſpicio emergens in doctorum cætibus non poteſt non explodi. Umbratiles iſti Philoſophi ſacro etiam abutuntur ſuggeſtu ad explicandos palam impotentis animi motus: ſeu ridiculo fucatæ virtutis pallio adumbrati ad ſupremos Sacerdotii gradus anhelant: ſed cum votis fortuna aſpiraverit inter blandientia ridentis fortunæ beneficia plerumque otiantur, tranquilloque fruuntur mari tot quæſito remigiis, omni poſthac labori ſuam dedignantes manum, quam tamen præſens onus impenſiorem exigit.

Aliàs ſacroſanctæ dignitates velut ad quæſtum proſtitutæ ſunt: quis enim ex potentioribus liberorum ſuorum cunas non infulis premit? aut quis liberius hæreditatem ſub haſta licitatur quam Sacerdotium? ecquid mirum ſi non ſanctius vivunt, ſi languidis in voluptatibus deſident; animum vero nimio luxu ſolutum nervi ad ſapientiæ inveſtigationem deſtituunt. Et tamen hæc natio in aulæ pigmentis deliciiſque enutrita, ex quo religionis infulis velata fuerit, quaſi tyrones in hac palæſtra habet eos qui in morum optimorum uſu conſenuerint.

Omnes itaque litant tibi magis quam virtuti, ô fortuna nimium cæca quæ de Sacerdotum collegiis ſuffragiorum poteſtatem excuſſiſti, quæ forenſia munera aureis gradibus aperuiſti, quæ nihil invidioſo ſceleri denegaſti dum ſecura flagitia præmium virtutis occupant.

Quis ad fæcem tot voluminum non nauſcet quæ impotenti libidini & in vitium ſua ſponte prorumpenti ignem ſubjiciunt, & alimenta ſubminiſtrant. Mitto tumidos faſtus & pluſquam Arſacios, ſtupra ſileo pluſ-

quam Thyeſtea, libidineſque plane Cyprias: taceo monſtra Lernea, ut ætatum omnium impietate, omnium inhumanitate ſcelerum in hæc tempora confluente deterius ſæculum nullum eſſet. Quando effuſior libido, ambitus amentior? quando latius ſe effudit maledicendi licentia. Ubique vitium in pretio eſt, veritas in odio: graſſatur impune impietas, vigent adulteria, vinolentia reputatur urbanitas; & avara bonorum ſitis, prudentia nuncupatur.

In circo medio virtus jacet obruta Saxo,
Nequitiæ claſſes candida vela ferunt.

Aut enim numen Solis terroribus fingitur, inquiunt, aut ſi quod eſt, omnia permiſit deſpenſatrici naturæ. Animus ita corporis domicilio inſinuatus eſt ut extra illud non duret: denique religionibus utendum ſicut veſtibus. De quibus & conſuetudo, & ipſa vulgi inconſtantia judices ſedent. Subdidit ſenex hoc carmen:

Quouſque ſævos terra laſſabis Deos
Experta fulmen? pervicax gentis furor,
Rurſus libido, rurſus increvit dolus,
Et nuda virtus ſordido luget ſitu.
Diſcens ſuperbos divitum faſtus pati
Ductore cæco; ſed greges Pluti cadent.

Jacta hic in anchora à curſu deflecto: horreſco enim in Epicureorum haram ultra progredi.

Excepit Theopompus, demulſiſti, nec inficias eo, ita certis coloribus ætatem noſtram expreſſiſti, in qua fracta omnia ac debilitata ſunt, reſque eo delapſa eſt, ut ne ſpes quidem ad melius relinquatur.

At Senex ſanctis cogitationibus cœpit eos imbuere: vanum eſſe rerum cupiditate torqueri quæ poſſunt effluere, magnificentius atque jucundius contemni voluptates quam admitti; nimiis deliciis in jejunam ſterilitatem fæcunda ingenia degenerare: aut enim domanda eſt caro, aut mentem nimium ſuperba ſua mole obruet. Si

Si numen eſſe conſtat, ipſumque ſanctum & ſcelerum vindex, quid nobis antiquius eſſe poteſt quam recedere à vitiorum periculis tot jam mortalium pernicie infamibus: alia autem pericula nobis inſita ſunt; alia ab aliis nobis incurrunt, priora tollit ſolitudo ubi aviditas paupertate fruſtratur, ſquallore vitæ ſuperbia premitur. Cætera vitia ſuis deſtituta alimentis expirant. Poſteriora quoque pericula in ſolitudine minus timenda ſunt, cum plurimi peccent exemplo magis quam ingenio, hoc maxime ævo quo in gloriæ titulis ponitur ipſa peccandi audacia, timidique & inepti gerendis negotiis reputantur ii qui Deo obſequuntur? Cujus opinionis metu plures peccaſſe aſſueſcunt, magis ſcilicet ut illis probentur quibus virtus vilis eſt, quam quod ſint apud eos vitia in pretio, & ita accendit animos hæc eloquentia, prope ut abſfuerit quin aulas abjurarent pompis repulſis, & ſolitariam vitam tumultibus mundi anteferrent.

CAP. III.

In iſto conſeſſu cum ſolitario dum Theopompus, Gobrias, Eurimedes, Heliopolita, de fœlicitate diſſerunt, declaratur non in corporis voluptatibus, non in vana gloria, neque in opum congerie, aut principatu, ſed in ſola virtute conſiſtere.

CUM ſubjeciſſet ſenex unum aſſequendæ fœlicitatis deſiderium tam duras leges aſcetis impoſuiſſe, capta anſa quæſitum eſt à Theopompo, num qua legitima in hac vita poſſet reperiri fœlicitas, maxime cum ſolitarius iſte cujus tamen mores à luxu aulico, & à deliciis penitus abhorrebant mortalium omnium fœliciſſimum ſe nihilominus prædicaret. Nemo ex corona fuit qui tam utili, ingenioſoque argumento fallendam horam non putaret: ſic enim fore ut hæc nebula, quæ oculis aulicorum offuſa erat, omnino poſſet abſtergi.

Eurimedi apertus eſt dicendi campus, iſque rogatus eſt primus fœlicitati, utpote generis & ingenii nobilitate poſt Theopompum ſpectatiſſimus ſuffragium ſuum dare; ſed & ipſi ſponte tunc cedebat ſenex, qui clauſulam diſputationi erat ſubjecturus. Et Theopompus converſis nutumque jubentibus oculis in eum intuens, Agedum, infit, exere acerrimi vim ingenii, reconditam ſapientiam explica.

Ad eas laudes erubuit Eurimedes, & perſtrictus honore verborum, quibus, inquit, me argumentis ad dicendum impellitis, iiſdem mihi niſi omnium inconſultiſſimus ſum imponitis ſilentium: Attamen quando ita ſedet, auſpicabor, ſed ea lege ut incomptæ, & extemporaneæ orationi meæ ignoſcatis.

Magnum eſt ita me Deus amet, ita me vos, & omnium votis expetitum fœlicitas. Quare mirum videri non debet, ſi velut ad communem & ultimum ſcopum omnium mentes ad eam ſoleant collimare. Hæc curarum ſumma eſt, cui enim adeſt, deeſt nihil. Purpuræ qui ſeſe abſtrahant aliquos reperias, qui fœlicitati neminem. Ipſi etiam Philoſophi non aliam ob cauſam omnia fortunæ dona calcavere, niſi quo fœliciores exiſterent. Eo ſtudio ducimur omnes, & optimus quiſque fœlicitatem cupit aſſequi. Adeo bonum eſt Philoſopho teſte, quod omnes appetunt, principium & terminus omnis appetitus: ad illud quicquid eſt, mobile eſt; hoc habito, quieſcit; ut è converſo, nullum malum, ut malum eſt, à quoquam appetitur; nemo denique intendens in malum operatur.

Porro quid eſt illud bonum, quid illa beatitudo, illa fœlicitas? ecquis fœlix & beatus dici poſſit? an ille quem deliciæ emolliant, quem opes & tituli ſupra vulgi pulverem extulerint? an magis ille quem omnis liberalior litteratura ornaverit, cujus ſapientiam omnes ſuſpicient?

Nam

Nam pulchrum eſt digito monſtrari & dicier hic eſt.

An ille beatus dicendus eſt qui ſit in bonis adjecto nullo malo? an ille qui rebus omnibus ad vitæ uſum, ornatumque pertinentibus affluit? an ille quem nulli metus terrent, nullæ ægritudines exedunt, nullæ libidines cruciant, nullæ futiles lætitiæ exultantem languidis liquefaciunt voluptatibus? an ille beatus eſt cui omnia de animi ſententia ſucceſſerint; quem nulli adverſi caſus afflixerint? an ille de cujus faſtigio lætitia creatur in amicis, Lividis pœna, poſteris gloria, exemplum, & incitamentum? ſi beatitudo ſtatus eſt omnium bonorum aggregatione perfectus, ſi optandarum plenitudo rerum, finiſque appetendarum, ecquem beatum prædicabo? hoc hercule magnæ molis argumentum eſt, ingens oceanus, abyſſus profundiſſima. Placet aliis una voluptas: aliis nihil bonum eſt niſi quod honeſtum: hi vacuitatem doloris: illi naturæ primitias: quidam voluptatem cum honeſtate conjunctam ſummum bonum putaverunt. Alius cum voluptate fœlicitatem ita menſus eſt, in eam ut ſententiam plurimi agminatim eant, eoque concurrant ubi voluptatis Encomium celebratur, & tenebris pluſquam Cimmeriis obvoluti, id ſummum credant bonum, ad quod innato impetu, & naturæ pondere feruntur. Si contrariorum ita enim arguunt, contraria eſt ratio, uti dolor ſummum malum eſt nunquid in voluptate ſummum bonum eſſe neceſſe eſt? ſed in haram ſuam tales Epicurei extrudendi ſunt, ex qua velut è Circæis antris converſi in ſues emerſerunt; & quorum una vox erat

Cum te mortalem noris, præſentibus exple
Deliciis animum, poſt mortem nulla voluptas.

Ex illorum hara utique exierat Xerxes ille qui novæ voluptatis authori ſuum præmium decernebat; ſed & Mileſii tanto luxu diffluentes Hermodorum unum

frugi

frugi civem igne & aqua interdictum voluere. Exierant & Sybaritæ divinis honoribus voluptatem proſequentes. Attamen apage ſordidos illos Philoſophos verius Philoſomatos: nam quis ſummum bonum dicat, ex quo omnium malorum catervæ velut ex equo Trojano turmatim ſe effundentes hominem penitus lacerant, & excidio pluſquam Iliaco funditus delent?

Nullum denique bonum, quod diu eſſe non poteſt: & beatitudo vera non eſt de cujus æternitate dubitatur, major es mihi crede, ô homo, major es quam ut corporis tui mancipium fias. Neque idcirco tibi vita conceſſa eſt, non ideo ſpiritum ducis, luce frueris, naturæ bonis eximius es. An non oportet veſtem quam circumferimus exuere pravitatis fundamentum, velamen opacum, ſenſitivum cadaver, ſepulchrum circumvertile, domeſticum furem, qui dum blanditur odit, dum odit invidet. Quam multi delicias velut animi toxicum ſupra hydræ tabum averſati, aliquando talibus inſultabunt

Impia ſub dulci melle venena latent.

Venereum Cyprigenam inſidias metentem deſcribunt Poëtæ, Balteumque ei tribuunt in quo ſint doli: docentque corpora voluptate reſolvi, in dies emolliri deliciis quarum aſſiduus uſus tollit vigorem, vires relaxat, ita ut ſenectæ rudimenta in juventute præludant. Fera eſt voluptas quæ cæco Marte pugnans nocet & fallit: blandimenta voluptatum indomiti ducis vires fregerunt; & invictus armis voluptate victus eſt. Hæc enim voluptas imitatrix eſt boni ut decipiat, verum malorum omnium mater,& noverca virtutis: hæc domat libidines, illa vero laxat; hæc ungit, illa pungit. Quam multi tædio voluptatis opibus inopiam, cilicium purpuræ, aulæ cellam præverterunt.

Ludit in humanis ſuprema potentia rebus,
Nuſquam luxuries parvo eſt contenta paratu,

Creſcit

Creſcit amor regni, ſed & ipſa ſuperbia creſcit.
Contentus quis ſorte ſua eſt? ergo exeat aula
Qui volet eſſe pius: virtus & ſumma poteſtas
Non coëunt ſemper; ſubit heu! inopina ſenectus
Et pietatis egens properantia fata cohorret.
Heu mortem inviſam! quæ ſæva ultricibus armis
Elatos torques animos, augeſque dolores.

Vides, Theopompe, quanta virtute delicias corporis ſpe uberiorum voluptatum iſti proculcarunt, tametſi pro fortunæ amplitudine, his ad arbitrium frui licuiſſet, putas animum ad ſumma creatum terreſtri hoc pane poſſe ſatis refici? Ille à Deo eſt; quî poterit fluxis delectari? è Cœlo; credis poſſe terrenis expleri? citra Sphæram activitatis nihil fertur, nec ferri poteſt: quicquid infra Deum hoc infra hominem. Capacius Deo animam non implet quidquid Deo minus eſt. Ergo fœlicitas hæc fugitiva non in voluptate ſed potius in fuga voluptatum ponenda eſt.

Hunc perorantem Gobrias ſic excepit: Placuiſti, at medius fidius illorum honeſta ſemper ſententia viſa eſt qui in gloria beatam vitam ſtatuere, pro qua non arma, non famem, non ſitim, non ſudores, non ipſam mortem veremur:

Tu ſola animas mentemque peruris
Gloria.

Quoties Themiſtocles noctu compita urbis Athenienſis excurrens quærentibus cauſam referebat Miltiadis ſe trophæis excitari. Trahimur omnes ſtudio laudis, & optimus quiſque maxime gloria ducitur, nam quo magnum Macedonem illa eſca non rapuit, cui referente Anaxagora plures ſupereſſe mundos, me miſerum, infit, qui ne uno quidem ſum potitus: adeo Alexander orbi toto magnus erat, orbis anguſtus Alexandro:

Unus Pellæo Juveni non ſufficit Orbis.

Exi-

Exiguum nobis vitæ curriculum natura circumſcripſit, immenſum gloriæ: vita enim brevis, gloriæ curſus ſempiternus. Præſtantes viri nunquam tanta conati eſſent quæ ad poſteritatis memoriam pertinerent, niſi animo vidiſſent poſteritatem ad ſe pertinere poſſe. Nullam virtus aliam mercedem laborum, periculorumque deſiderat præter hanc laudis & gloriæ famem, qua quidem detracta languet prorſus, manetque otioſa virtus: etenim ex omnibus præmiis virtutis ampliſſimum eſt præmium gloria qua vitæ brevitatem poſteritatis memoria conſolatur. Bion dicebat gloriam eſſe matrem annorum, ob id opinor quod cum hominis vita breviſſima ſit; honeſta ſane memoria in multa ſæcula propagatur; & quidam vetuit ſibi monumentum extrui, impenſam docens ſupervacaneam ubi memoria futura eſſet immortalis. Imo retulit Senior, excelſi animi eſt, cum præclara geſſeris, gloriam contemnere. Gloriari non poteſt niſi qui gloriam inanem auramque popularem reſpuerit, ergo ſi gloriam aucupas, gloriam deſpice. Inanis gloria fallax eſt ſuavitas, & infructuoſus labor, & timor perpetuus, & periculoſa ſublimitas: quid enim prodeſt illa diſcendi gloria, aut paſci futura, ſi inanis illa eſt?

Ad Theopompum ſermo ſucceſſerat, cum ille: & vero rarum bonum eſt potentia, atque principatus num ideo ſummum? Regnum res eſt Deos inter & homines pulcherrima: quin Reges ipſi proximam Deo & vicariam ejus poteſtatem obtinent:

Summo nil dulcius unum
Stare loco.

Quot Reges pares ſe Deo efferunt, & Jovis titulos præſumentes, cum ad fœlicitatis ſuæ complementum præter fulmen deeſſe nihil putarent, ignea tela torquentes numinis iram æmulabantur, & mari leges dabant? Non ergo mirum ſi tam multi alii toto conatu

ad

ad regnum anhelabant. Si Romulus æmulum regni Remum ferre non potuit. Si uterque Tarquinius nullum non movit lapidem quo ſolium repeterent. Quæ bellorum origo & cauſa niſi libido dominandi?

Ego niſi parcerem tempori, veſtriſque auribus, proferrem in exemplum innumeros, qui ea cupiditate victi, atrocibus periculis objecere caput, ecquando Macedo ſecundi gradus patiens eſſe potuit? Denique ingens bonum eſt principatus, quippe quod omnia bona maxime corporis & fortunæ ſimul comprehendat.

Senex interfatus: res eſt plena aleæ, laboribus & curis ſcatens, bellis atrox, ipſa pace ſæva imperium: etenim neceſſe eſt multos timeat, quem multi timent; perturbatis autem, & periclitantibus quid poteſt eſſe jucundi? Regem apprehenſo diademate exclamaſſe fama eſt; ô nobilem magis quam fœlicem faſciam, quam qui ſatis perluſtraret ne hanc quidem jacentem tolleret. Damocles ex quo gladium emicantem è lacunari, & pilo equino ſupra caput appenſum exhorruit num privatam ſortem luxui regali antepoſuit? num & abdicationem principatui quem curæ, quem ſollicitudines, quem anxietates, moleſtiæ, ægritudines, ſuſpiciones, timores, aliaque cordis & animi bona affligunt, conſternantque, & quaſi aſſiduum ſatellitium comitantur?

O fallax bonum
Quantum malorum tu fronte blanda tegis.

Quot in principatu non tyrannice, non precario, ſed ſecundum jus regnantes violentam necem experti ſunt non ex antiquitate fœcunda exemplis, non ex ſuperiorum ætatum annalibus hujus aſſertionis argumenta aſciſcenda ſunt, cum oculi omnium ad tot tragœdias obſtupuerint, obtorpuerint, exhorruerint. Et principatum fœlices ac beatos efficere poſſe affirmabis.

Qui

Qui terret plus eſſe timet, ſors iſta Tyrannis
Convenit, invideant claris, forteſque trucident;
Muniti gladiis vivant, ſeptique venenis,
Ancipites habeant artes, trepidique minentur.

Hoccine eſt eſſe fœlicem ac beatum? ne vivam ab illa ſorte abhorret animus, nec quod in ea ſibi ſapiat, poteſt reperire.

Ad hæc Heliopolita: opes ſunt nervi bellorum, arces Imperiorum, valla ſceptrorum, auro adamantinæ fores perfringuntur, nihil tam munitum quod non expugnari, nihil tam ſanctum quod non violari pecunia poſſit, adeo nihil eſt divitiis arduum. Has nemo non ſuſpicit, nemo non exoptat, & quod optimum videri volunt ſæculum id aureum appellitant.

Contra Senex: quicquid, ait, aptam moderationem ſupergreditur oneri potius quam uſui eſſe ſolet. Fœlicitas eſt bracteata, perſonata, ſupparata, & velo quodam adumbrata, ſic ut foris, & in fronte hi tales beati ſint; intus vero & in ſeceſſu infortunati: in congerendis enim divitiis quot ſudores; quot anxietates in conſervandis? quanto dolore quærunt ut acquirant, acquirunt ut perdant, perdunt quod doleant? an Socrates qui virtute non divitiis fœlicitatem metiebatur, Perſarum Regem fœlicem æſtimavit? In hoc fœlicitatis luſtro ſubit ſuperbus Lydorum Rex, qui immenſo auri argentique pondere ferox, ſe mortalium omnium beatiſſimum Soloni ſic olim jactabat; ecquem fortunæ chariorem vidiſti? Cui ille, beatiorem ſe Tellum Athenienſem cui filii fuerant à moribus bonis & honeſtate commendati, ipſe vero ſplendida periodo & publicis honoribus coronata cum hoſte confligens purpuream effudit animam. Reclamanti atque refraganti Crœſo talia ſubdidit:

Scilicet ultima ſemper
Expectanda dies homini eſt, dicique beatus

Ante

Ante obitum nemo ſupremaque funera debet.

Effatum exitus explicuit: nam haud ita multo poſt Lydus à Cyro debellatus, exutuſque ſuperbo imperio necnon illa divitiarum mole in pyram ſubjectis ignibus attollitur. Quam ſæpe male parta male dilabuntur? Adde & alia ſi lubet his fortunæ donis naturæ munera: ſis ipſo Apolline venuſtior, ſis comptior Libero,ſis Mercurio facundior,Narciſſo formoſior,Adonide ipſo amabilior,te denique ſeu Pandoram aliquam ſinguli Dii ſuis donis ornaverint, ne te quidem etiam tunc beatum prædicabo, nemo ſiquidem mortalis eſt, quem non attingat dolor.

Hactenus pene omnes ſuffragium ſuum fœlicitati non veræ ſed fucatæ dederant: una ſupererat ſenis ſententia qui voluptatem ſenſuum, opes, potentiam, principatum, gloriam inanem, ipſum etiam regnum expunxit, ut ſoli virtuti locum daret. Rogatus eſt igitur mentem ſuam apertius explicare, & penetrando in adyta Philoſophiæ quæ ſit natura genuinæ, & legitimæ fœlicitatis, quæ gaudia de ſupremi boni ſcatebra manant aperire, quando hactenus adulterina, ludificans, & tantum blande novercalis voluptas conſeſſum tenuiſſet, ab uno ſolitario repulſa, proſcripta, & ſapientum cœtu amandata.

CAP. IV.

Senex in ſola virtute fœlicitatem veram docet conſiſtere, & utramque in ſolitudine, non in ſeculo comparari.

TUM Senex congreſſui coronidem ſic impoſuit. In eo ſummum bonum conſiſtere quod ſeipſo contentum eſt, nemo ſanus inficias ibit. Sola autem virtus maſcula ſpretis aliis quæ bona fortunæ nominantur ſibi ipſa ſufficit, non voluptates ſenſuum, quæ explere mentem nequeunt. Cumque id verum & ſolum bo-

num exiſtat, quod honeſtum, utile & jucundum, quod ſtabile, durabile, ac permanens eſt, quis niſi ex Epicureorum hara delicias corporis ab honeſtate alieniſſimas ac perituras, bonas ac beatas eſſe mentiri audeat?

Ad ſummam ſapiens uno minor eſt Jove, dives,
Liber, honoratus, pulcher, Rex denique Regum.

Is autem ſapiens eſt qui res ut ſunt non quales ludificatis apparent ſenſibus, non vanas pro caducis, veras pro certis apprehendens ſupra mortalitatem evectus tanquam ludibrium cuncta deſpectat: atque his unis qui perituris voluptatibus calcatis virtuti nomen dederint vita beata eſſe poteſt. Nihil enim melius homini à Deo conceſſum unquam, quippe virtus ampliſſimum eſt ſibi præmium, ſibimet pulcherrima merces; omnia ſiquidem adſunt bona penes quem virtus eſt. Sola eſt expers ſepulchri, expers funeris, expers omnis luctus, cui cedunt omnia, honores, fortunæ, voluptates: hæc nec eripi nec ſubripi poteſt unquam, non naufragio vel incendio amitti. Quod ſi ad culmen ejus ardua & lubrica via eſt, conſummatos tandem coronabit.

Attamen, reponit Theopompus, depravati orbis incolæ in hujus ævi mollitie enutriti has omnes honeſte vivendi ſanctiſſimas leges, à ſuis abhorrentes moribus, inſanæ mentis æſtum reputant, dum quempiam voluptatis, gloriæ, Imperii, opum contemptorem, eremum ſæculo anteferre vident. Reſumens Senex, aut inquit, errant iſti amatores ſeculi, aut nefandum dictu, fallitur harum legum author Deus. Caligant ergo in media luce lippi ad intuitum veræ lucis, nec animadvertunt contemptum rerum inanium, omnem peccandi libidinem, imprimis pompam veſtium atque epularum, quod eſt infamis hujus Ceraſtæ (mundi) geminum cornu reſcindere. Quemadmodum enim ſal aptus eſt exſiccandis carnis humoribus, haud ſecus odium

odium præſentium erumpentes carnis tumultus compeſcit, quæ more belluæ abjectis lupatis admonita libertatis, & impotens ſui, nullum cupiditatibus modum imponeret dum igni alimenta miniſtraret. Quis viator ſi ſarcinarum aut veſtium mole premitur, concupitæ patriæ fines ſalutabit celerior? alioqui Biantis more nullo impedimento gravis, ſed ſuccinctis lumbis alacer ad capeſcendum iter tranſvolabit. Aut quæ volucris concretis luto aut viſco pennis libero cœlo emicabit? Cœlum patria eſt, opes vero iniquum pondus aut certe relinquendum aut cum Crate perdendum, ne te ipſum ingrato ſervitio perdat. Derident cæci ſepultos eremo, at nos brevem hunc carcerem vinculorum æternorum metu volentes amplectimur.

An ulla libera magis & vitio carens,
Rituſque melius vita quæ priſcos colat,
Quam quæ relictis mœnibus ſylvas amat?

Nocens eſt ſæculi commercium. Solitudo impollutos ſenſus ſuo vallo protegit. Omnino, hoſpites mei, inducere vos deberet illa ſuavitas, quæ in contemplatione à ſolitariis exſugitur, vera illa ſcientia quæ ſine ſtrepitu verborum in ſolitudine perdiſcitur: ſolitudo autem ſicut novit emendatis moribus ſupernæ contemplationis arcana reſerare, & intuitu ſinceriſſimo ſpiritualium ſacramentorum revelare ſcientiam; ita ſæculum eorum qui minus à nævis abſunt vitia non ſolum tueri ſed etiam congerere conſuevit.

Surgit infœlix habitator urbium media nocte ſomno curis, non raro nocturnis viſis interrupto, ſeu mercibus aucturus rem familiarem, ſeu pupilli expilaturus ſubſtantiam, ſeu vicini conjugem pudicitia armatam expugnaturus blanditiis, ſeu injuſto litigio graſſaturus, ita peſſimus artifex antelucanis horis telam orditur, qua ſe alioſque involvat ſacrilega Arachne deterior. Hunccine beatum prædicabis?

Surgit ſolitarius fœlix, pernoctantis Philomelæ cantibus experrectus thoroque vix dum impigre excuſſus, ad divinas accingitur laudes, quas indefeſſo linguæ famulatu & pio mentis obſequio in dies in horas repetit, plenuſque ſecuri timoris & ſpe fretus fœlicibus madet lachrymis, adeo ſolitudo veriſſimæ lætitiæ alumna eſt. Pythagoras nonne integri anni curriculo in ſubterraneo delituit ſpecu, ut humano abſtinens commercio colloquio Deorum dignus haberetur?

Invehantur ergo totis eloquentiæ nervis in beatos ſacræ ſolitudinis incolas Tiphœi hujus ſæculi; interim fœliciores in crepidinum Nili cavernas impia tela declinabimus, dum fulmen cudetur, in cervices meritas detorquendum. Illuceſcet aliquando ille dies cum in imum detruſi barathrum obſtupeſcent ad eorum immarceſſibilem gloriam quos ſceleſtæ Satyræ morſu laceraverunt, & inter anguſtias in has voces, fractoſque ſuſpiriis queſtus ſero erumpent: ergo ne iſti ſunt quos cachinno quaſi ludibrium & fœcem orbis excepimus, in quos dicteriis procacibus armatas linguas vibravimus, dum inſanæ mentis æſtum reputavimus vitam illorum qui optimam filiorum Dei ſortem ſortiti ſunt? Ergo à certa via defecimus in ſalutis rebus cæcutientes, & Bœotis ſtolidiores imminentis horrorem fati non perſpeximus; ſolutis cupiditatibus præruptas ac lubricas inceſſimus rupes, & ex orbita juſtitiæ deflexímus in ſalebra. Sed jam vela deduco & receptui cano, vos aurium faſtidio pro veſtra humanitate parcite.

CAP. V.

Senex in hortulo ſermonem de fœlicitate proſequens ab adjunctis concomitantibus utriuſque vitæ ſecularis & ſolitariæ probat hanc eſſe fœliciorem, nataque occaſione de incerta mortis certiſſima hora loquitur.

INde ſurgentes ſubjectos hortos ſpatiando perluſtrant, non quidem ad mollis elegantiæ amœnitatem

tem luxuriantes, ſed ad ſanctæ modeſtiæ legem ſudoribus ſenis excultos. Mirabantur autem, quanquam non anxia arte quæſitus eſſet decor, omnia tamen gratiſſima varietate ridere. In hortorum meditullio ſaxea moles in umbonem aſſurgebat, unde ingens aquæ vis, quam excipiebat magni ambitus lapis, ſcaturiebat ruſticum edens concentum, & ſuavi cadens ſuſurro in ſubjectos rivulos præcipitabatur. Fons hortis perlutis proximum alluebat ſaltum qui lætioribus ramis arbores veſtiens innumeros alebat choros avicularum, quæ variatis modulis, molli aquarum ſuſurro hilarem in modum reſpondebant. Inde rivulus devolvebatur in fluctus. In hunc modum laſciviens in hac eremo natura omnem videbatur explicuiſſe induſtriam, & ipſam artem prævertiſſe. Pulchritudo, & copia aquæ, cum nativa frigiditas Theopompum rapuit, qui captus juvenili voluptate manus, & ora fonti admovit. Omni cryſtallo limpidiores aquæ ludibundo flexu, & molli ſuſurro interlabentes, gramen quoq; in tumulos gratiſſime aſſurgens, & conſitarum arborum umbræ ad ſedendum hoſpites iterum provocabant: ſed & ipſi invitati à ſene non abnuunt, nondum enim Sol mediam cœli tenebat orbitam: adjuvit incœptus de fœlicitate ſermo, cui anſam offerebat Theop. dum ſuam fœlicitatem cum ſolitarii ſorte conferebat. Cum enim nihil ſe offerret, niſi abhorrens à luxu, ſtupebat quod ille ſe nihilominus fœliciſſimum mortalium prædicaret. Et Senex, mirum eſt, infit, quod cum omnes ad fœlicitatem, tanquam ad ſummum bonum aſpirent, tamen in tam paucos homines incidat ejus poſſeſſio. Unde tanta illa calamitas, niſi ex caligine quæ offundit oculos, & animos ſic obnubit, ut in illo fœlicitatis quæſtu decipiantur tam multi qui citra fœlicitatem tantum bonum inveſtigant. Alii enim in honoribus, in voluptatibus alii: hi in ſcientiarum quæſtu, illi in-

divitiarum poſitam eam eſſe exiſtimantes, ab illa tantum aberrant, quantum accedere ſibi perſuadent. Atque inde tot ſcelerum ſeges, tot origo malorum; tot inſidiæ atque doli; tot ſimultates, lites, & cædes.

Dicamne fraudes plurimorum, imo & labores, & diſcrimina tam irrita? uti plerique alium orbem navigio ſibi aperiant, quatenus merces, & ex mercibus opes, & per opes fœlicitatem aſſequantur. Tantum eſt in ſingulis mortalium pondus in fœlicitatem. Quid ſi alios cæcæ mentis ambitus recenſuero? ſi lugendos caſus, & mille capitis diſcrimina, ſi aberrantis animi lapſus enumeravero?

Quid ſi fidem hujus ſæculi emortuam, ſi mollem & infenſam maſculæ virtuti devotionem dixero? ſi novas virorum, ut jactant fortium ſpecies, & novam impiorum Philoſophiam, qui Dei Opt. Max. numen omnino tollunt ut effrenatius cupiditates ſolvant, & voluptatum ſtercore Epicuri de grege porci ſeſe expleant.

Is vero eſt ambitus,qui in deceptas mortalium mentes irrepſit ut mendaces nobilitatis titulos ſcutataq; inſignia nemo non præſumat, quibus eruat ſuum nomen de plebis tabula. Quid dicam, Zelum non è cœlo, ſed è cœno, qui ſacro igne juventam conſumit, quam aris ſeu diris potius miſerrimi parentes devovent licitatione facta non ut evadat ſanctior, ſed vel ut orbi præfulgeat aureis gradibus, ad ſolium ſanctiſſimæ dignitatis nonnunquam evecta, vel onere ſuo familias ſublevet in collegia Saronitarum aut Bardorum non ſponte intrudenda.

Exedit alios Zelus qui legitimam poteſtatem ut in politicis ſic & in ſacris ferre non poteſt, & Hercules aduſtus igne periculoſe ſcrutatus ardua humanamque excedentia facultatem inquieta ſcientia religioſum ordinem perturbat; & quæ in ſchola arcana debent eſſe,

Eleu-

Eleuſiniiſque ſacris ſecretiora ea palam facit, & uniones pluſquam Indicos ſuibus polluendos objicit, ita ut nihil tam ſanctum ſit in pontificum ſacris quod plebs & fœmina inſcitia ſua & pertinaci garrulitate non fœdent.

Is eſt etiam, credite hoſpites mei, is eſt noſtra maxime ætate ferrea inſanus error, & tetra rerum facies ut in ſacris atque politicis ſecures & infulæ ſæpe dentur non ſanctioribus ſed magis gratioſis, non doctioribus ſed ditioribus & diutino aulæ non cellæ, deliciarum non ciliciorum, voluptatis non virtutis tyrocinio exercitis. Quis ad magnarum dignitatum culmina niſi aut gratia, aut opulentia, aut ſorte pervenit? inde fit ut magnorum ingeniorum magnæ dotes veluti debiles & ipſa paupertate ægræ taceant. Ubi illa primigeniæ pietatis obſervatio? ubi cana fides & avita religio? exceſſit ex mortalium indigno cœtu hæc Aſtræa & pertæſa infamis conſuetudinis cœlos reviſit; vel ſi quando mortalitatem non dedignata eſt, latet in eremo, ne ſi repetat conſortia civitatum, invidioſo faſtu amandetur.

Neque deſunt paraſiti conviviis; qui ubi primum vino incaluerint, verba ne Alexandrinis quidem permittenda deliciis, riſu, & oſculo excipiunt; in myſtas & myſteria impune debacchantur non religioni, non Deo parcentes. Vox una eſt luxuriandum eſſe; priuſquam roſæ marceſcant eas eſſe delibandas, non vitam aliam præter iſtam, aut aliud ſummum bonum eſſe poſſe; corporeis ſolutam vinculis animam minime permanere; parem eſſe corporum & animarum interitum: nefas putant aut nugas, Epicureos ſecuti, cum tam multa ſibi cum ſuibus conveniant, hoc uno ab eis intereſſe. Sin inter ſacra hæc aſſeclamina r[illegible] quiſpiam adfuerit, audebit iſte divinam legem cum Stoicorum & Pythagoreorum ſententia in ſcenam adducere, illos ſuggillans quod vitam æquævam cornici-

bus tribuant. Neque Theoninum dentem declinabunt, qui immortalitatem quidem animorum profitebuntur, ſed qui ex corporibus in alia corpora migrent, ita ut idem jam ſit gallus gallinaceus qui Trojano bello Agamemnon fuerat. Denique ne qua gehennæ æternitate terreantur; æternitatem omnino tollunt, & religionem haud aliter quam ludibrium, religioſos viros quaſi inimicos derident. Talium Philoſophorum inſolens opinio credula ingenia periculoſiſſimarum opinionum irretit laqueis.

Nos ſentimus ſecurius animum hominis ſimplicem quandam & individuam eſſe naturam ad exemplar divinitatis expreſſam, licet ortus participem, tamen interitus expertem, quæ corpore ſoluta ſi ſe pure ac pie geſſerit, in cœlum evolet, æternam illis Dei beneficio fœlicitatem adeptura; ſin ſe malis, iiſque inexpiabilibus cupiditatibus corrumpendam dederit, ad inferos nunquam terminandis damnanda ſuppliciis deprimatur.

Ignoſcite quod ille impetus me mihi eripuit, faciam in poſterum ne meus ille dicendi ardor tam acer exiſtat, aut ſi mihi authores eſtis, hic ego metas figam.

Tum Gobrias, demulſiſti, nec inficias eo, ita certis coloribus ætatem noſtram expreſſiſti. Grata ea ſatyra ut quæ maxime unquam fuit. Adeo homines ſui amantes, fallaces, inertes, Deo infenſos, turpes, impuros, perditos noverca ætas noſtra tulit, ubi omnia fracta ac debilitata ſunt, non ratio, non modus, non lex, non judicium, non religio viget? denique res eò delapſa eſt ut ne ſpes quidem ad melius relinquatur. Sed tu ſi nos amas, impetum illum ingenii repete:

Callidus excuſſo mores ſuſpendere naſo.

Aſt ille, effuſa bile nobiliori impetu virtutem ultimam colligens congreſſum ſic claudit, ergo (mi Theopompe)

Aliquid decoctius audi.

Num

Num tu vero ex illorum es grege qui ſi aut opibus aut generis claritate præcellunt, quaſi ignobiliorum Dii eſſent, pro nutu ſævire licitum ſibi putant.

Nobilitas ſola eſt atque unica virtus.

Ne ergo erectam procero corpore cervicem circumferas; non fortunas non amicos jactes; ſed unde iſta & quò declinent adverte. Pleroſque ditiſſimos ſcio quod ævi rapinis efferbuerint: genus vero ſi altius repetant, forte ex ſutrina aut piſtrino deducent.

Quid genus & proavos ſtrepitis? primordia veſtra
Authorem ſpectate Deum, ſpectate parentem.
Nam genus & proavos & quæ non fecimus ipſi
Vix ea noſtra voco.

Denique mors neceſſarium munus eſt naturæ, corruptio namque mortis imago eſt: tolle corruptionem, ſectare virtutem, immortalitatis viam ingreſſus es, ut autem vultus hominum, ita ſimulachra vultus mortalia ac imbecilla ſunt; fama mentis æterna quam tenere & exprimere non arte aliena, ſed tuis ipſe moribus cum Heroibus noſtris, aliquando poſſis.

Applauſit dicenti cœtus, ſuamque ſortem & riſit & luxit, & Gobrias manu ad fidem compoſita ſanctiſſime aſſeruit non multos abituros dies priuſquam pii propoſiti conſors eſſe, & ſolitariam vitam agere incipiat. Ipſeque Theop. furtivis oculis verberans, ubi extra ſermonum arbitrium conſtitit. Prædem hanc manum, ait, accipe, nil me præter id quod fieri velim, dixiſſe. Mox intendentes ſe radii Solis ab invicem eos, ſermoneſque diremerunt. Ergo ad navim quiſque gradum convertere, comitante interim Sene hoſpites ſuos & ſanctiſſimis veræ Philoſophiæ præceptis eos per viam informante. Sed Theopompum nihil afficiebat magis quam objecta toties imago mortis: Ne vivam, inquit, nihil ita me terret ac illa, dum mentem noctu obverſatur mortis memoria: quanquam quid eſt quod illius

arma reformidem cum & corporis, & animi, & ætatis vigor mortis ſævitiæ pluſquam par ſit? Quid juvat ante ſenectæ tempora ea cogitatione torqueri, & mortem ante mortem ipſam oppetere? At Senex, ſingulis horis inſtat mortis periculum. Hic in balneo, ille in foro, domi alter, alter vero militiæ, alius in urbe, alius in agro inſperato fato occumbit: hic dum ſorbet ovum, ille dum ſcyphum haurit: multa enim inter os, & calicem cadunt. Neque mihi clariſſime juvenis, ætatis florem, & decus genarum commemora: mors lilia ſentibus æquat. Neque temere mortales dicti ſunt ἐφημέριοι, cum non ita ſint abſimiles aviculæ, quæ Hemerobios appellata eſt, quod non ultra diem viveret, tamen alimenta quaſi annos corvi victura, congerens. Vita creſcendo decreſcit, & hunc ipſum quem agimus diem cum morte dividimus. Neque tuas opes, aut tuum genus, adverſus fati immanitatem tibi ſubſidio fore exiſtima; ſiquidem mors ſine delectu ſortitur inſignes & imos: neque ipſi purpuræ parcit, ſummos & infimos eodem ſpiculo feriens: non divitiis corrumpi, non flecti precibus, non lachrymis molliri, non viribus humanis ſuperari poteſt. Miſcet coronas petaſis, ſceptra ligonibus: ſurda eſt, neminem audit; cæca, neminem diſcernit; incorrupta, nemini ignoſcit. Quare non eſt quod tuo faſtigio intumeſcas, fili. Sed cautus fueris, ſi mortem ubique expectaveris. Una mortis memoria & ſperata fœlicitas ſæpe noſtram eremum replet etiam principibus viris.

CAP. VI.

Unde naſcitur ſolitariorum fœlicitas, qua ratione abſtractu è ſinu Muſarum veram poſſunt habere ſcientiam; ecqua volumina manibus verſant. Concludunt ſermonem ab exemplo Sardanapali, & miſſa Mauritania ad Celtiberos cogitant.

AD littus pervenerant, & dum nautæ navim ex tempeſtate nonnihil mutilatam adhuc reparant, tan-

tantillo rurſum colloquio locus fuit: nam cum paulo ante dixiſſet Senex unam mortis memoriam, & ſperatam fœlicitatem ſæpe eremum replere principibus etiam viris, Theopompus obſtupeſcens ſic eſt interfatus: quæ vero tanta in eremo fœlicitas, ut ad hunc opum, imperiorumque contemptum principes etiam viros adducat? Retulit Senex; contemplantis arcana divina, & puriſſimæ mentis intuitu Deum aſſequentis quanta ſuavitas! ſubdidit Theopompus; unde tibi tantum lumen, optime ſenex, qui ab ipſo ætatis vere abſtractus es è Muſarum & publicæ lucis ſinu? Cui ſenior; ipſe adhuc tyro artium liberalium commercio, & ex ipſis lucis publicæ quaſi rudimentis ſubductus ut melioris ſapientiæ tyrocinium deponerem non Sophiſticam & jactabundam Philoſophiam tero, unde faſtus ſuperbæ ſcientiæ, non animi paſtus hauritur: non inanibus hæſi ſcholarum fallaciis quæ Sciolos ſic extollunt, ut in ineptias pluſquam mimicas nonnunquam efferantur, adductoque ſupercilio grandia verba trutinent; imo parum abeſt nonnunquam quin diſrumpantur: & Arcadiæ pecuaria rudere credas. Porro volumen quod indefeſſis luſtramus oculis, & unde veræ ſapientiæ arcana promimus, orbis ipſe terrarum eſt, & quidquid ad univerſi complementum artifex natura in orbe incluſit. Liber ampliſſimus eſt qui non ambiguis docet figuris; non abſtruſis utitur ænigmatibus; ſed apertiſſimis ad cultum ſupremi Numinis, ad præſentium rerum deſpectum, & æternarum deſiderium, ad veram fœlicitatem aſſequendam imbuit documentis. Speculum eſt perfectiſſimum in quo divina placent, humana diſplicent; cœleſtia accendunt, terrena ſordent; ſtant æterna, caduca fluunt. Sive Cœlorum orbes & Syderum periodos, ſive innatam cuique elemento virtutem, ſive mixta, ſive ſimplicia corpora contemplamur, ubique mira divinæ laudis anſa. Ho-

rum ſi primordia, vel ordinem, interitum vel in neutro quietem ſpectamus, ubique ingentis ſtuporis argumentum.

In cœlis incorruptibilem naturam ſuſpicimus, damnamus inſtabilitatem. Quam rapidus eſt primi mobilis curſus, tam celeres eſſe motus ad interitum in ſublunaribus reputamus. Naſcuntur enim ut pereant, incipiunt ut deſinant, fluunt ut nunquam refluant, nec uſquam niſi in perenni fluxu ſedem ſtabilem obtinent: at nulli viciſſitudini ſubjici ſolius eſt æternitatis quam nulla temporis deſcriptio metitur, quæ nullum ortum vel interitum patitur, nullam temporis ſucceſſionem tolerat.

Hujuſce rei imaginem perpetuæ aquæ è rupe labentes, & in rivum perennem coëuntes mihi offerunt. Hæc enim eſt communis lex, & fatum, ut quæcunque mortalem ſortita ſunt naturam, ad ea feſtinent reverti unde orta ſunt, & quos terra parens luci dedit, eoſdem materno ſinu recipiat. Circumferamur quantum libet, fatorum legi fruſtra reluctamur, ab ipſis cunis ad interitum ruimus, nec ſecius quam fluctus fluctu pellitur, ita vitam lethum excipit, abit natura, ſenſus hebeſcit, nullum adverſus immites Parcas azylum.

Noctis luciſque alterna ſucceſſio mortis & vitæ imago eſt. Modo cœlum ridet nullis aſperatum nebulis, modo procella ſtipatum horridius efferatur. Igneſcit fulgetris, mox purior eſt. Sapiens Delirus appoſite fingit, Jovem inter geminum dolium dulcem & amarum, gaudia & ærumnas infundere, quorum alternatas vices in natura jugiter arguimus. Denique vita loccus eſt vel cothurnus, cujus cataſtropha feralis plerumque. Ille Agamemnonis perſonam agit, iſte Sinonis, hic Crœſi, alter Iri. Momento prodit in ſcenam, momento aulæum tollitur. Ecquid ex vana fœlicitate, ex epulis, choræis, ludis poteſt eſſe ſuper? ubi illa

deba-

debacchantis vitæ tripudia. Non aliter mens agetur quam inani præcincta inſomnio quod irrita voluptate ſenſus male cautos decipit: ſiquidem ſomno excuſſo nihil ſpei reliquum eſt.

Dum Baccho & Veneri, dum ludo traditur hora,
Fert amor in thalamum, fit thalamus tumulus.
Cernite quo miſerum Aſſyriæ rapuere Tyrannum
Illecebra, abjecto culta pudore Venus:
Regia magnifico ſplendebant atria luxu,
Fœmineis aderat Rex, præeratque choris:
Dumque per obſcœnum molliſſima carperet agmen
Otia, fœminea veſteque membra tegit;
Non tulit ardentes ſtrictis mucronibus ignes,
Non tulit Arbacti tela vibrata manu.
Queſtibus at queſtus cumulat, nec tela furentis
Fortuna patitur, ſtructaque buſta ſubit.
Hic blandi ſquallent oculi, qui lampadis inſtar,
Phœbea radiis emicuere Solo.
Vulcano ſuperante perit jam fœda favillis
Forma, ſed in cineres frons quoque verſa perit
Aſſiduo Cypria princeps laſcivus in aula
Vixit, & exiguo funere perdit opes.
Aſſyrius Cyprio Rex quondam exarſerat igne
Vivus, at emoriens igneus igne perit.
Mortuus æternis infœlix flagrat in antris,
Suggerit & rabidis pabula digna focis.

Utrum beatum æſtimabitis hunc Sardanapalum? Recte utique is apprehenderet qui juſto æquitatis pondere cuncta ſic apud ſe libraret. Inanis eſt ſæculi fœlicitas, ergo declinanda, & quærenda ſecurior. Sola virtus beatum efficit, ergo ſequenda. Deus eſt ſummum bonum, quidni cæteris anteferendum? in hac una doctrina certa fœlicitas poſita eſt, non in Philoſophorum argutiis, non in κακοτεχνίᾳ ſeu mundana eloquentia quæ mendacia vaniſſimæ orationis ſuæ fuco ingerit. Hactenus

nus ſolitarius ſenex quem adhuc dicentem dum hoſpites in navim ſe recepturi interrumpens Gobrias quæſiit quid diſtarent ab Lixa Mauritaniæ? Reſpondit Senex vix eos poſſe quinque diariis navigationem abſolvere; fretum autem modicum eiſdem ſupereſſe uſque ad Celtiberos, quos circa noctis initium poſſent attingere.

Cap. VII.

Solventes è portu ad Celtiberos navim convertunt, interim Theop. audita revolvens quærit cur Bardi, & Saronitæ Galliæ tam ſevere vitam non inſtituant. Portum ſalutant, & Segobrigam palæſtræ cauſa celebrant.

THeopompus audiens à Mauritania ſe plurimum diſtare, imminere autem Heſperiæ quam propter amœnitatem & genium loci, aëriſque clementiam, & imprimis propter eximias dotes Calaidis ſenex commendaverat, ad Heſperium littus navim applicare trajecto freto decernit. Nec mora tollitur anchora ſalutato ſene ſolitario, & remigibus in tranſtra incumbentibus rurſum vectores in mare provehuntur, & circa horam decimam promontorium Veneris eminus proſpiciunt, tunc pacta mercede geminantur remigum officia, quatenus ipſo ſaltem lucis & noctis confinio ſtationem inveniant. Interim Theopompus quæcunque tota luce perſpexerat, & audierat in inſula ſolitaria obfirmandæ curioſus hujus rei memoriæ diligenti cogitatione digerebat & liberalis animus ad originis ingenuæ decora ſic provocabatur, ut nuncupatis votis rurſum pietati nomen daret. Mox converſus ad Gobriam, ecquid, infit, Bardi, & Saronitæ noſtri eas vivendi leges tam ſeveras non ſervant? Cui Gobrias: pietas his opes peperit, ſed filia ſuffocavit matrem: Nam cum Bardi olim divitiis affluerent, & luxuriantes copias avita religio eis peperiſſet, obſtupuere paulatim

latim virtutis ſtimuli, & nimio veterno aliquid remiſere nepotes de paterna contentione ad veram gloriam donec aliquot labentibus annis vix aliunde ad commendationem ſui nominis habuerunt, quam inanem prope & fugitivam authorum ſuorum memoriam. Non tamen inficiabor plurimos hac ætate noſtra primarii ſpiritus vigorem paſſim reſtituiſſe.

Interim declinabat in noctem veſpera, & vix dum aperiebant ſe portus anguſtiæ, cum producto in noctem remigantium labore, Solis radii errantes deſtituunt; ſed tamen recreabat ſplendidioris Lunæ fulgor, quæ nullis impedita nubibus gratiſſime niteſcebat; & noctis initium ceſſantibus rerum omnium motibus neſcio qua novitate non ingratum videbatur. Verum inſinuabat ſe paulatim animo horror, dum exaudiebantur apertius frementium undarum tumultus, quoniam rebus aliis nox quietem indixerat. Tunc faces propius emicare quibus additæ voces tanquam viarum indices quæ hos ad ſe non obſcuro clamore vocabant. Portum illico cogitarunt, & ſpe pleni geminatis remigantium officiis littus attigerunt, & arenam exoſculati alligata navi in diverſorium non longe abhinc ſepoſitum ſe recepere jam poſt tot labores alacres. Tunc vires attritas, & ruinas ſtomachi qui tributum mari perſolverat, cibis, & ſomno reparant.

Orta luce cum in Celtiberiam ſe adventaſſe geſtirent, adeundi Segobrigam conſilium Theopompo fuit. Urbs erat ad utramque amnis Iberi poſita ripam, & ſatis operoſo juncta ponte ſuperbæ molis ædes cœlo attollebat. Ibi externi non pauci propter commercium, maxime palæſtræ, & concertationis Palladiæ cujus ſtudia vix alibi illuſtriora: neque mirum nullæ ibi nubes cœlum aſperant, bruma nulla ſegetes extinguit, nullique æſtus adurunt: ſed purus eſt & incorruptus aëris tractus, liquidi fontes campos alluunt, &

cœlum

cœlum uberrimas meſſes gratiſſimo tepore perfundit: Patentes autem hinc & inde plagæ; & ſive amœna ſalubritate collium, ſeu grata camporum æquabilitate regio homines alit genio loci dignos. Summo loco virtus ibi conſtituta, ingenuaque induſtria ſua præmia conſequuntur.

Huc itaque curſus fuit; & cum Theopompus animadverteret ex Iberia, imo & Gallia tota ingenuam pubem ob litterarum, & maxime palæſtræ, & quinquertii diſciplinas liberales eo confluere, non dubitavit ibidem aliquandiu commorari, ut artis & induſtriæ ſuæ ſpecimen aliquod ignotus daret. Equos ibi primum cùm ſibi, tùm ſuis & hos vento genitos, gemmarum quas non paucas in ſinu veſtium diſcedens è Sicilia abdiderat, commutatione comparavit: nam tales equi quoniam è Boreæ flatibus concepti ſunt mira celeritate ſua ventos ipſos æquant. Sic ipſe aderat ſæpe academiis, & palæſtras ſæpius celebrabat, artis ſuæ facturus periculum. Sed equi flectendi induſtria cumprimis cæteros juvenes Pancraticos, quos tamen haud inexpertos urbs alebat, ſtatim ſuperavit, quamvis talibus equis vix ſatis aſſuetus.

CAP. VIII.

Theopompus incidit in ignoti Callimachi familiaritatem; qua ſtatim æmulatione dirimitur, dum ob natalem Calaidis in Catadromo de præmio concurritur, & Theopompus palmam conſequitur.

INter eos qui in eadem palæſtra præmio digni viſi ſunt, eminebat quidam juvenis vultus optimi, & qui generis claritatem ingenua majeſtate frontis ſatis indicabat; ignotum tamen genus erat, & ignotus pariter illi Theopompus; nihilominus mutuam uterque familiaritatem, propter paritatem morum & affectuum & ambiebat, & pertinacius quærebat, nec contenti communi benevolentia quam effundebant in omnes,

omnes, ad arctioris etiam amicitiæ ſacramentum paribus naturæ donis incitabantur. Callimachus, hoc ignoto nomen erat, non diu potuit negare tam officioſum munus Theopompo, cum in eo pignora videret benevolentiæ mutuæ, atque animi non languide ad virtutis difficultatem aſſurgentis. Itaque ad extremam charitatem ambo deducti ſunt, reſtabatque arctiſſimæ neceſſitudini, quam idem luminum vigor, eadem frontis majeſtas, & par induſtria, imo & lingua conciliaverat, ut ſortis ſuæ totam ſeriem docerentur. Hanc tamen diutiſſime cum pertinacia cælavere; nam & hic contemptum ex tot fortunæ ludibriis verebatur; ille altioribus cauſis deterrebatur.

Interea natalis dies Calaidis quæ Regis Celtiberorum filia reputabatur, anno revertente redierat, quo die ſolemnis mos erat in catadromo certare de præmio quod à filia principe proponi ſolebat. Nondum Calaidem, quam pridie eximiam Veneribus oris, & innatis virtutibus eſſe audierat, videre Theopompus potuerat; locus hic erat & ſpectandæ virginis, & virtutis, nec non induſtriæ ſuæ eidem approbandæ. Dies indicta cum illuxiſſet viſus eſt ſublimis in equo quem ſcite quacunque docta verſabat manu Theopompus; qui tunc Polemonem ſe juſſerat appellari: viſus eſt & Callimachus illi charus in paucis; ſed uterque nulli notus. Concurrere viſa eſt etiam omnis pubes ingenua artis ſuæ factura periculum. Prodiit in ſublime Theatrum Rex Celtiberorum Ariſtophilax comitante Calaide principe, ingentique ſatellitio cum purpuratis circumſtante. Rex in tribunal purpureum evectus eſt; virgo autem dextræ aſſedit gemmam aurea pala incluſam, præmium catadromi geſtans: & ambo ſalutantur à concurrente pube. Calais oculis circumlatis hæſit ſubito in ignotis vultibus, & obtutu toto defixa eſt: defixus eſt pariter Theopompus, & ad Ca-

laidis aſpectus ſic faſcinatus eſt,ut ſpontaneum exilium ſatius duceret, quam virginis jam ſibi notæ pati diſſidium. Ambo autem Theopompus, & Callimachus pari vulnere macerabantur: hinc nata æmulatio ingens ſtimulus ad gloriam. Uterque conciliare ſibi gratiam Virginis cupit præmio curſus poſthabito. Curritur ergo è carceribus ad metam; æmulus æmulum ſequitur paſſibus æquis, ſuperiorque Theopompus non cæteros tantum, ſed ipſum etiam Callimachum quo non ſolertior alter, poſt ſe relinquit,invidioſa victoria. Verum à curſu ad certamen equeſtre concurritur. Theopompus armatus oblonga haſta ſed ferro ſuo deſtituta quemlibet excipit, & umbratili hac pugna quemque obvium ſternit, ipſum etiam Callimachum gloriam curſu amiſſam reparare cupientem congrediendo ſuperat æmulatione accenſus. Et tunc juſſus accedit ad virginem, advolutuſque ejus genibus gemmam pretioſiſſimam aleæ tentatæ præmium ab ea recipit. Erat autem gemma carbunculus in quo Titanum pugna in Deos artifex admodum perite inciderat: cumque illa rogaret, nomen, patriam, genus Athletæ, retulit ſe quidem Galliam habere patriam, nomen autem Polemonem, genus vero tacuit, errabundum ſolum equitem ſe eſſe docens, qui poſt propagatam toto orbe ſui nominis famam in patrios lares ſe recepturus ſit. Tunc intimis præcordiis amore perculſa Calais vocem repreſſit. Sed parum abfuit quin Callimachus ferro ſibi, aut æmulo vitam eriperet; probrum eluiturus alterutrius ſanguine; vindictamque animo recoquens latebras petiit; exultante interim ob rem bene geſtam, & fœlicem exitum comparatum Theopompo. Pervaſerat autem omnes ſtupor, & tanquam Eleuſinii ſacri participes mutis obtutibus in victorem intuebantur, vixque credentes oculis, exitumque non expectatum animo reputantes adorabant

pal-

palmaris ſolertiam. Viſum quoque eſt cœlum conſentire ejus fœlicitati, quod & Solem leviores nebulæ temperaſſent, & ventus mediocri ſuſurro delectaſſet videntes, & extremis alis afflaſſet.

CAP. IX.

Dum Tarraconenſes à Rege deficiunt bellum adornatur, in quo Theopompus veteranos ducit. Adſuit & Callimachus cum pube pancratica, & palæſtritarum magno agmine palmam Theopompo prærepturus. Mittitur in urbem Caduceator, & aliqui cives in reverentiam majeſtatis redeunt. Cæteris ad rebellionem obſtinatis ordinatur exercitus.

EX illo cœpit Theopompus ſub Polemonis nomine in aula Regis eſſe gratioſus, & humanitatis regiæ ſigna in dies exhibere, gaudebatque natam occaſionem & videndi & alloquendi Calaidem quæ mutuo amore ferebatur in equitem cujus genus ignotum ſibi eſſe dolebat, & utinam ſortem regiam una ſecum eſſet ſortitus, nihil mecaſtor Hymenæum prohiberet. Sic illa apud ſe. Porro novus caſus & amorem Calaidis, & concitatam de Polemone expectationem auxit. Increbuit rumor Tarroconenſes propter vectigalium gravitatem defeciſſe ad Narbonenſes, qui præſidia onuſtis navibus per interni maris fretum miſerant. Invaleſcente rumore nuntius rem invidioſam prodidit, & regem ad promptiſſimos delectus excitavit. Neque longa mora interceſſit, quin Polemon, cujus & virtus & fides jam probata Regi erat, ſuam operam eidem offerret. Gaviſus eſt Rex oblatam occaſionem eſſe augendæ Polemonis famæ, in quem ſecretis ferebatur animi affectibus, neque hactenus auſus erat benevolentiam reconditam palam ei exhibere, ne aulici alienigenam prælatum ſibi quererentur. Idcirco præfecit turmis Elpigildum notiſſimæ in rebus bellicis induſtriæ, legatumque eidem adjunxit Theop. vulgo Polemonem quamvis primam barbam Diis nondum obtuliſ-

tuliſſet. Gobrias, & Eurimedes utrumque cornu dextrum, & ſiniſtrum agebant: ſed omnes ſtupebant extremo agmini veteranorum præfectum eſſe juvenem Polemonem. Itaque ne latius venenum ſerperet, dum factioſi ad Coryphæorum inſtigationem conſpirationes diſſeminarent ſuas, novoſque in dies tumultus excitarent, mature ſuccurrendum peſti Rex, Duces æſtimarunt. Callimachus autem qui inter palæſtritas, & Athleticos fortis, & peritus audiebat quatenus injuſtam ſibi, ut putabat, labem elueret ſaltem perduellium ſanguine, & palmam Theopompo præriperet, ibat pariter expeditus ad bellum, & ipſe ſuccinctus longo agmine palæſtritarum quos ab aliquot annis in academiis, & palæſtra ingenua fronte, virtuteque ſua nec non muneribus nunc primum laboraverat ſibi conciliare. In ipſo procinctu cœlum tonitru ter repetito, & fulguribus inhorruit, quod tamen fauſtum eſſe Gobrias voluit.

Paucis diebus in itinere conſumptis ad rebellis urbis mœnia admoti ſunt exercitus. Sed Elpigildus ad perduelles caduceatorem mittit, ſi quis ſe imparatum, aut hoſtili potentiæ imparem arbitratur, ne bellare ultra aut rebellis eſſe præſumat, ſed bene ſperare jubet ſi ad fidem ſe receperit: ſin minus, præter perduellionis infamiam ipſius caput cum tota familia, boniſque proſcriptum ſit. Hoc facto ad ſuos ſe recepit. Plurimi autem eluſis nocte concubia cuſtodibus evaſere per muros, & ad caſtra regia pervenere. Tunc Gobrias Theopompum ſic alloquutus eſt. Jam vides uti eventus omini reſpondeat: quid enim tonitru ter repetito, quid fulgurum intempeſtivis ignibus ſignificatum eſt niſi ſubſidium Deorum nobis utique proximum? Ecce jam rebelles redeunt ad reverentiam majeſtatis, ita ut citra pulverem lauros colligamus, ſi cæteri ſecuti horum exemplum ad meliorem pariter mentem redeant.

Spe-

Speremus ſemper auſpices Deos, & ſequamur quo nos vocat fortuna. His retulit Theopompus de Diis optime ſe ſperare, quorum cultu nihil ſibi ſanctius unquam fuiſſet, neque ſe aggreſſum quidquam alias illitato, vel inauſpicato: & niſi perduelles ad reverentiam majeſtatis redeuntes mentem rebellem exuant, nil in ſe moræ futurum quin obſidionem urgeat, & congeſtis in teſtudinem clypeis in urbem contumacia plenam irrumpat cuncta ferro flammiſque vaſtaturus, ſequuturuſque Deorum auſpicium. Recipit Gobrias; vide tamen ne Deos nimia temeritate provoces.

Simul his ordinatur exercitus per legiones, cohortes, centurias, turmas, quibus præficiebantur Magiſtri Equitum, Chiliarchæ, Centuriones, Vicariique tum Signiferi, & Decuriones. Tirones intermiſcentur veteranis: volones & dimachæ ſe peditatui, & equitatui agglomerant. Neque defuere cunicularii & baliſtarii cum omni genere Machinæ bellicæ. Aderant in primo agmine fundibularii Baleares. Armatura autem cuilibet lorica, caſſis & clypeus, gladiuſque accinctus lateri, cum pharetra & arcu, ut eminus decertare poſſint: non paucis haſtile, ſeu pilum quibus bellare quominus liceat.

CAP. X.

Diſcuſſis omnium ſententiis ad obſidionem murorum authore Theopompo per clypeorum teſtudinem proceſſum eſt. Ergo hoc duce in urbem inſiliunt, pugnatur acriter utrimque, ſed prævalet Theop. cujus virtutis, liberalitatis, & continentiæ exempla eluceſcunt. Redit denique in urbem victor exercitus, & plauſibus excipitur.

CUM duces viderent obſtinatos ad rebellionem animos, ad vim extremam Theopompo authore animum appulerunt. Hic nempe monebat expugnationem fore facilem ſi teſtudine clypeorum facta muros ſuperarent, & vaſto impetu in urbem attonitam irrum-

perent fruſtra luctantibus machinis. Contra ſuadebat Callimachus victus æmulatione, & urgendos ad certamen rebelles monebat, ſic glorioſiorem fore victoriam; neque defuere qui fame, & longa obſidione atterendos dicerent. Itaque maxima parte ducum in ſententiam Theopompi pedibus eunte quiſque militum præſcripto ſibi ordine ſub clypeis incubuit, & per multiplices gradus viam ad muros, aditum in urbem fortiſſimis aperuere.

Primus inter omnes impetum fecit in muros urbis ſuperata teſtudine Polemon, quem ducem ſecuti ex Ducibus etiam non pauci. Nec minus acriter pugnabat Callimachus Theopompi æmulus, tum cæteri ſeu admotis ſcalis, ſeu machinarum impetu fracto muro, aditumque per ruinam patefaciente. Fuit primus impetus illis irritus, fractiſque & disjectis ſcalis non pauci vulnerati, afflictique ruina ſunt. Aderat Theopompus ſeu Polemon cujuſque virtutis laudator, caſtigatorque ignaviæ. Neque irrita fuit adhortatio, ſiquidem omnes ducis exemplum ſecuti in urbem inſiliunt ſeu ruina muri, ſeu facto impetu, muriſque ſuperatis. Tunc obniti cives, obluctari milites: hi vero urgere, & vi urbe potiri. Recrudeſcit pugna, fit ſtrages civium, ſed imprimis turbarum auxiliarium, cadunt utrique promiſcue: ejulatu horrendo vici, trivia, compita perſonant. Durante conflictu ſuccenturiati quaſi ex inſidiis ſupervenientes hoſtem adoriuntur & invadunt, mox aciem diſturbant. Sed inſurgit in eos Polemon, inſectatur, trucidat. Eurimedes, Gobrias à latere illius non recedunt, timentque ſuo principi in diſcrimina præcipiti. Illinc Callimachus qui fortitudine, & induſtria ſuperare vel ſaltem adæquare æmulum conabatur, ſtrenue quoque agit, & palæſtritas ſuos urget ad audendum ipſe dux, & hortator. Ad hæc portis apertis reliquum turbarum cum Elpigildo duce confluere.

fluere. Tunc ergo cives terrore panico perculſi fugam adornant cum conjugibus, & liberis cum clamore, & trepidatione palantibus alii è muris deſiliunt, alii ſe dedunt, alii capiuntur. Non pauci cum urbis præfecto in arcem fugiunt. Sed ille ubi ad vim extremam obſtinatos videt animos, nec ſpes retinendæ arcis reliqua videbatur, ſe ſuoſque urgenti obſidionem Polemoni tradidit. Cædes late in puberes evagata priuſquam arx recepta eſſet: mox in prædam diſcurſum quæ ſane ingens fuit. Quinque millia hominum cùm civium tùm auxiliarium capta: argenti facti ſignatique duodeviginti millia, & trecenta pondo: tritici autem vis ingens reperta, ſic ut obſeſſi longe diutius reſtitiſſent, niſi exercitus authoritate & ſententia Polemonis impetum in urbem feciſſent. Itaque victores ſpoliis & manubiis onuſti, trophæis erectis ovantes, & Pæana canentes reditum adornant. Sed mira Polemonis eluxit continentia inter lauros & palmas; nam præterquam quod prædam omnem quæ ſibi contigerat, diviſit in fortiſſimos, comprimis ei matronalis pudoris cura habita eſt. Imo adducta eſt ad Polemonem puella tam eleganti forma ut omnium oculos in ſe converteret; erat hæc deſponſa juveni qui inter captivos cuſtodiebatur. Tantum autem abfuit ut Polemon virginis pudicitiam ſineret delibari, quin potius & integram ſervavit, & proco ſuo reſtitui voluit inaudito priſtinis ætatibus exemplo: juvenique reddidit libertatem, & ipſum puellæ in gratias ſæpe abeunti. Juvenis & ipſe inſperato gaudio perculſus, ac ſimul pudore confuſus Deos precabatur ut parem pro beneficio gratiam Polemoni referrent. Sed & tam liberalem tam pudicum ducem inter ſuos deinde populares meritis laudibus extollere, factum prædicare & quacunque ſe conferret, diſſeminare non ceſſabat ſe vidiſſe ducem diis ſimillimum, omnia tum armis, tum beneficentia,

tum etiam divina quadam pudicitia ſua vincentem. Relicto demum in urbe præſidio, victor exercitus & ſpoliis onuſtus cum numero captivorum Segobrigam reverſus eſt. & tunc qui plauſus omnium! Rex ad quem victoriæ fama virtute & conſilio Polemonis reportata pervaſerat, aulicos miſit cum magiſtratibus urbis, qui gratularentur palmam: ſed Calais nimiam lætitiam non ſatis temperans miſit pariter præfectum ſuæ domus, & ipſa ex ſpecula eminente in viam publicam per quam erat tranſiturus cum turbis Polemon invictus, expectabat gaudio amens ſibi amantiſſimum ducem, quem ô ſi fata inquit regia ſtirpe editum voluiſſent! Tranſeunte per viam exercitu trophæis illuſtri Calais è dicto ſolario nutibus oculorum, manuum, cervicis ſuo Polemoni gratulabatur, interim Callimacho qui Calaidis favores erga æmulum gnaviter & anxie obſervabat, uſque ad furorem indignabundo.

CAP. XI.

Theopompus torquem aureum à Rege accipit, cæteris quoque fortiſſimis factæ largitiones. Sed Callimachus invidens gloria Theopompi Regem adiit & regium ſuum genus, ſimul fatorum in ſe aſperitatem, antiquas calamitates, denique ſortem ſuam eidem manifeſtavit. Nec de ſorore Partheniſſa Regem ignarum voluit.

REx Celtiberiæ victores turmas, ſed ipſum præcipue Polemonem omnibus grati animi ſignis excipiens torquem aureum ex quo vermiculata bulla cum effigie pendebat, circum ejus colla, humeroſque induxit, & hunc inter nobilioris notæ Equites juſſit aſcribi invidente illi iterum tantos honores Callimacho. Imo & ſtrenuus quiſque ob geſta bello illuſtria inſignibus atque ſtemmatibus nobilitatur; donativum militi præter ablatam prædam dividitur; quin & propter communis lætitiæ argumentum congiarium populo datur; ſanantur ſaucii; denique turbarum au-

thores

thores plectuntur. Hos tamen ad ſupplicium raptos à carnifice Polemon à Rege impetravit quos virtus, claritaſque gentis à cætero vulgo diſcernebat. Proletarios autem virgis ſub cruce flagellatos pariter ad remota loca ab urbe ſua tantummodo amandari juſſit, atque igne & aqua interdici.

Calais ex illo cœpit majori amoris impetu in Polemonem ferri, vix poteſt latentes cordis æſtus ultra diſſimulare: diſſimulat tamen donec ſors melior occaſionem obtulerit fœlicitatis ſuæ aſſequendæ. Frendebat interim Callimachus qui æmulum diutius non ferens, & infra ſuum genus hunc eſſe reputans, quatenus altiori apud Regem eſſet gradu, & forte Calaidem ſibi faceret magis propitiam, quadam luce dum ſolitarium Regem reperit, inſinuatis primum levis momenti ſermonibus ſic eum tandem eſt adorſus. Miraberis Rex auguſtiſſime, quod ignotus Eques genus ſuum tandiu te cœlatum voluerit. Verum ignoſces credo, cum noveris quæ me cauſæ ad id impulerint. Ego dum in regia tua virtutis & induſtriæ meæ quotidiana daturus argumenta manſi per biennium, ut ſub privata ſorte dotes animi & corporis magis elucerent. Hic cultus, & vivendi ratio meæ gentis dignitatem ſubtiliſſima ratione mentiebatur; quippe claris parentibus natus in hanc communis vitæ ſimplicitatem mea ſponte, & clandeſtinis conſiliis deſcendi.

Inſtabat Rex ut ſciret quam ſortem inter mortales ſortitus eſſet? conjiciebat enim ex illis verbis aliquid Regium, & conditionem vulgarem excedens. Et ille poſtquam aliquantulum hæſit ancipiti ſimilis, Stirps, inquit, mihi regia eſt; patremque habui principem quem indigna fata mihi inviderunt: nam impuberi mihi raptus eſt. Retulit Rex calamitatem quaſi præſagiens, qua ratione fata illi ſic invida? Teutonum, infit princeps erat, dumque tui duces miſſis à te ſuppe-

tus Duci Belgarum male fortem inſequuntur, ipſe in Rhenum ponte revulſo præcipitatus interiit. Rex lachrymis madens oſculatus eſt Callimachum ægro animo veteres injurias repetentem. Subdiditque iſte aram apud Vaſconum Ducem ſe inveniſſe donec pervulgata Calaidis fama illius deſiderio flagrans, ex focis iſtis abductus eſt. Subjecit Rex, an una tantum proles maſcula fuiſſet parenti. Et ille, major natu media in acie purpuream effudit animam, & inter jacentes repertus regio funere donatus eſt. Soror unica erat ſuper; ſed & illa mihi quoque erepta dolores auxit. Utrum præfectus Belgarum cui ſuppetias dediſti eam abduxerit, hactenus in incerto poſitum. Nunc vero Belgarum in manu dominium paternum eſt: una ſpes mihi ſuper poſt tot ærumnarum cumulum: paterniſque regnis renuntians amiſſa ſorore quam ſuper fraternos amores amplectebar, oneravi ſinus veſtium auro & gemmis quæ manus hoſtilis intacta mihi reliquerat, & famam per ignotas gentes quærere ſtatui: cognovi ſcilicet quantis caſibus humana omnia verterentur, & nihil tam ſecuris radicibus niti in quod violentia fatorum non ſæviat: nam quo pater altiorem in ſortem provectus erat, eo apertior tempeſtatibus fortunæ nequitiam principum evadere intacto remigio non potuit. Quis animi mei ægritudines ex quo parentela orbatus ſum, quis pervigiles curas nunc metuentis ruinam, nunc imminentem propulſantis exponat? Etenim plura mihi videbam inſtare ſi in paterna domo ſupereſſem, vitam ſollicitudinibus veluti aſſiduis ſentibus horrentem timebam; ſucceſſuramq; tot anxiis curis mortem, quæ tanquam in ultima ſcena aulæum tolleret. Parum abfuit quin Saronitarum ſolitariam vitam eligerem: ſed me ancipitem animum per omnia verſantem Vaſconum dux qui inter alios ſuppetias Belgis una tecum dederat ſecum abduxit, paternam hæreditatem ſi non

omni-

omnimodam, ſaltem mediocrem per te mihi manu ad fidem compoſita ſpondens. Quæſiit Rex quî ſoror illius vocaretur: & Callimachus, Partheniſſa, inquit, gaudebat appellari. Rex ea luce non plura quærens, ſed alta mente conſilia recondita movens interim bene ſperare monet.

CAP. XII.

Dum Calais in littore Iberi amnis deambulat una cum puellis juvenem ſopitum invenit quem conjicit eſſe Polemonem, tunc una ex comitatu eminentes è pera illius codicillos detrahens porrexit Calaidi, qua utroſque perlegens intelligit quis ſit Theopompus, & ſubita gaudia diſſimulat.

PArva dierum intercapedine Calais cum puellis in Iberi littore deambulans juvenem vultu in arenam depreſſo conſopitum invenit. Habitus peregrinum notabat; ſed propius advoluta ſi quibus lineamentis poſſet vultus diſcernere, conjiciebat eſſe Polemonem: incertus cum adhuc nutaret animus una ex puellis ejus ſupra ſexum audens, & erecta ſupra muliebrem naturam codicillos eminentes è pera detraxit, eoſque Calaidi integros obtulit, quæ incœptum iter jubens eas proſequi per littoris amœna, & ſibi præire æquis paſſibus, interim intentis luminibus has tabellas excurrebat: prima ex Aſtioriſte patre ad filium Theopompum poſt paterni affectus teſtimonia eundem hortabatur, ut poſtquam Regem Archombrotum inviſiſſet in Africa, reditum in Gallias abſque mora maturaret. Tunc litteras Calais complexa & exoſculata properavit ad alteras quas pariter diſcutiendi ingens animo cupido inſidebat. Erant autem iſtæ à Theopompo ad Aſtioriſtem Regem in hanc ſententiam exaratæ. Accepi tuas litteras Auguſt. Rex, cum adhuc Syracuſis moras aliquas traherem avi Meleandri juſſu, hinc cogitabam in Mauritaniam ad avunculum Archombrotum

brotum Regem, cum me in altum provectum procella in Iberiam Diis ita volentibus imprudentem jactavit. Mecum eſt autem Eurimedes qui iter in Africam mihi auſpicaturus erat, ſi ita Dii voluiſſent. Porro ſtatim atque juſſeris, adero, quandoquidem nihil mihi antiquius poteſt eſſe tuis imperiis quæ poſt Deorum nutum cæteris ſemper anteponam. Ex quo autem me tenet Celtiberia, non enim quidquam inficiabor, & vici & victus ſum: Tarraconem expugnavi quidem, & rebelles ad Regem adduxi: ſed me Calaidis principis dotes ita vinctum & irretitum tenent, ut cauſa hæc una fuerit quæ me diutius opinione mea in hac ora diſtinuit, & me ad arctioris amicitiæ mutuum ſacramentum incitavit. Hac ego ſpe ſaginor, & pene errorum memoriam, & toleratæ procellæ caſus ſperata hæc fœlicitas jamdudum obruit. Pro certo tamen habeas amantiſſime pater, nil me inconſulto te perfecturum nec quidquam præverſurum imperiis tuis. Vale.

Calais ad hanc lectionem pene obtorpuit, nec ſatis poterat oculis, & affectui lectionem repetendo facere. Tantæ fœlicitati cœlum conſentire videbatur, ſiquidem leviores nebulæ Solem temperabant, ac ventus præterea mediocri ſuſurro delectabat ambulantem & extremis alis afflabat. Sed hoc illi plurimum ſuccedebat ex voto poſſe in hac via liberius ſecum agere, & nullo arbitrorum metu ſolitariis vacare cogitationibus: ſtatuitque apud ſe reconditos amoris ſenſus non ultra comprimere, foras erumpendi natam occaſionem eſſe, uſuram familiarius conſuetudine illius principis qui ſub ignoto nomine genus, fortunamque ſuam obvelabat: repetebatque gratiſſimos Theopompi vultus, & magnum quiddam præſagientes, quibus & ipſa ſuaviter pelliciebatur. Incipiebat & Callimachum ſpernere, quamvis magnificentiam regiam veſtibus, & largitionibus æmularetur. Tum ſic illa apud ſe, tan-

dem

dem aliquantulum deflexit meæ fortunæ malignitas & quietem ad colligendum ſpiritum conceſſit. Ego me in Polemonis familiaritatem non altiori ſpe quam jucundiſſimæ conſuetudinis immerſeram; ſed nunc longe plura ex Deorum beneficio audeo ſperare. Puduit ſubito verecundam virginem iſta cogitaſſe; & quo animi confuſionem detergeret, fronte compoſita comitantium puellarum cœtui diſſimulatis conſiliis ſe adjunxit.

CAP. XIII.

Calais jubet Theopompum ad ſe in hortos intromitti. Nata occaſione dum illa urget Heroïm, & codicillos profert attonito totam navigationis ſeriem, generis quoque claritatem, & cauſas mentiendæ fortunæ ab eodem ediſcit.

SEquente luce Calais unam ex puellis admonuit, ut accedentem ad regiam Polemonem moneret, ſi Calaidem videre cuperet, illam in regiis hortis cum ſolito puellarum ſatellitio animum remittere. Dictum factum: geſtiitque occaſionem ſibi oblatam alloquendi Calaidem quæ tam diutinæ moræ ſuæ apud Celtiberos nectendæ præcipuus cardo fuerat. Deſcendit ergo in hortos, & per compluvia ſpatiabundæ Calaidi confeſtim occurrit, eamque cultu & vultu venuſto ſibi conciliavit. Illa quaſi perfunctorio colloquio ei ſe adjungens, puellaſque tantillum præire jubens, dum lentiori greſſu ſubſequitur; diſſimulato gaudio læta eſt: deinde his verbis juvenem cœpit adoriri: audivi, mi Polemon, te reditum in patriam tuam adornare, necdum ſatis notum fuit nobis quænam eſſet illa patria tua: ſiccine patiere te ſemper à me ignorari poſtquam tua virtus, induſtria, & fides mihi toties probata eſt. Os, habitus, lingua, mores te Gallum affirmant; ſed quam multæ Galliarum variæque plagæ. Cur florentiſſimam patriam reliquiſti, ubi cœlum optimos campos con-

continuo tepore perfundit; & tardiſſima ſenectus reſolvit expectantes, ubi tam ſinceri animi,& qui à Deorum vita ſola mortalitate diſcrepent? His retulit Polemon, mihi patriam fata dedere plagam illam quam Rhodanus conjunctus Arari rapidiſſimis aquis perluit donec ad mare duobus oſtiis devolvitur. Gens mea non ignobilis. Cæterum perſonarum illuſtrium cupido me impulit ad regiones celebrandas quas à meis finibus natura removit, quatenus ſaltem in ea re Herculi, & magnis viris, imo & Diis, abſit verbo injuria, par eſſe poſſim: neque enim Galliæ leges ſinunt filios in conſpectum parentum prodire niſi jam adultos, & per omnem artem atque palæſtram lævigatos. Et Calais, ſed tua frons liberalis, inquit, neſcio quid regium indicat: euge Polemon, quid juvat tandiu vultus componere: nil diſſimulandum tibi tuæ Calaidi, quæ te plus oculis ſuis diligit. Erubuit ad has voces Theopompus,& oris inconſtantia dubium & verſatilem animum ſignificavit. Tum Calais, detractas è ſinu pallæ ſuæ litteras porrigens, ne quidquam quæſo diſſimula, Theopompe: en tabellas quæ fraudis tuæ te arguant. Obtorpuit magis ad hoc nomen juvenis, timuitque ne forte ex Gobria, vel Eurimede aliquid de ſuo genere Calais extorſiſſet. Sed poſtquam porrectas litteras explicuit, attonito ſimilis hæſit nihil loquens ſed fixis nunc in Calaidem, nunc in tabellas oculis, donec os ſtupore mutum recludens cœpit fati ludibria incuſare: non enim volebat Calaidi ſortem ſuam, genuſque regium revelare niſi cum jamjam diſceſſurus eſſet in patriam. Attamen fortuna hanc offerente loquendi poteſtatem, ſic ille Calaidem allocutus eſt. Qua ratione hæ tabellæ in manus tuas inciderint nondum mihi notum eſt, sereniſſima Calai: ſcias tamen velim nihil eas falſi concludere. Veni ſcilicet è Gallia in Siciliam Regis avi mei inviſendi cauſa,dumque tuæ dotes ad aures

meas

meas perveniunt, omiſſo videndi avunculi Regis Mauritaniæ conſilio iſtuc diverti: ſed hercle levis fama eſt dotum tuarum præ his quas in te ſuſpexi virtutibus. Quare non eſt quod mirere ſi te cæteris virginibus præferendam ſtatui; nam ut omittam frontis reverentiam, decus genarum, & totius oris Veneres, quis non ad aciem ingenii, colloquii lepores, virtutis fulgorem obſtupeſcat? amplam & quodammodo vegetam aciem non niſi magni, & vividi ſpiritus alunt. Ego vero metuebam ne importunius emergens veritas deprehenſam calliditatem in lucem mitteret: itaque commentis omnibus aſtruebam fallaciam, & aſſiduis ſtudebam ſalibus, dum fallentibus gyris reditum meum non ſine riſu mentiebar. Jam vero quid vetat, quo minus vitæ tædium mutuo amore, & conjugali fœdere fallamus, æternumque ſanctiſſimo Hymenæo vinculum ſanciamus? erexerat animum Theopompi incertæ rei novitas. Dum uterque omnia in miraculum trahit obortus ſæviſſimus colliſarum nubium fragor in aulam imbellem cœtum, & Theopompum, cum ipſa Calaide compulit.

CAP. XIV.

Rex Calaidi jubet amare Callimachum, illa neſcia conſilii paterni ubi ſola relicta eſt, abit in gemitus. Intervenit Callimachus qui ſolitariam tentat verbis conſolari. Diſſimulat illa dolores. Rex in thalamum revertitur & imperat præmiſſa beneficiorum ſuorum erga illam commemoratione, amare Callimachum. Quod illa dum ægro fert animo audit Callimachi ſortes ſuis ſimiles, & fratrem agnoſcit. Succurrit Theop. qui primum turbatur, deinde rem totam accipit.

REx interea plurima animo revolvens accerſivit Calaidem, cumque de fatorum erga illam, ejuſque gentem ſævitia multa diſſeruiſſet, objecit uti ſe tanquam parentem amare & obſervare deberet qui non ſolum ut prolem propriam eam amplexus fuiſſet, verum etiam regni conſtituiſſet hæredem cum ſibi fata ſobo-

ſobolem invidiſſent. Sed, pergit ille, quid ſi Callimachus in partem imperii tecum venerit? Calais ad hæc reſpondit ſe ſcire quantis beneficiis Regi devincta ſit: poſſeque Regem abſque ulla ſua invidia aut æmulatione in quemcunque imperium transferre quod in ſe adoptivam incidiſſet. Tum Rex nihil ultra differens tantum jubet Calaidi amare Callimachum, & hunc arctiſſimo neceſſitudinis nexu amplecti: relictaque ſola diſceſſit ab uno è purpuratis parum ſubductus in proximum thalamum.

Ad hæc verba quamvis tanquam ad revelatam Perſei parmam obriguerit Calais, vultus tamen compoſuit donec ſolitaria cœpit in liberiores effundi gemitus. Te vero Calai, amare Callimachum, & Theopompum deſerere? hoccine potuit Rex mihi imperare, & non potius ſubjecto mucrone meum haurire pectus, dum animæ meæ dimidium mihi eripit? Eſto Rex imperii jus in alium transferat modo ne à Theopompo meo divellar. Heu mi Theopompe, cur ego te novi ad perniciem meam, aut quid tu me Callimache? hunc amabam quidem ut fratrem, illum ut ſponſum futurum. Nunc Rege ſic volente, vel potius invidentibus mihi fatis præſcriptum naturæ legibus ordinem mutare cogor. Ah me Dii potius! tum verba ſingultus interclusit, fluxere lachrymæ doloris obſides, & vultus totus largiſſimo imbre immaduit.

Adhuc ſuſpiranti adfuit Callimachus qui vehementi dolore Calaidis turbatus tentavit ſi quibus lenimentis verborum mederi poſſet vulneri: fruſtraque laboravit doloris fontem extorquere: & quo major affectus Callimachi erat, eo graviori dolore Calais angebatur, quanquam placitura Regi vellet diſſimulare, & cauſam ægritudinis in alium caſum refundere. Ter conata eſt ad colloquium vocem flectere, ter in ſummis labellis ſingultus abeuntem vocem repreſſit. Ubi

autem

autem conſtantior & magis animæ compos fuit. A matrona quæ in thalamum cum Callimacho intraverat gelidam petiit, qua oblata oculorum & totius vultus æſtum temperavit.

Ad vultus redierat, & ſimilis erat colloquenti cum Rex peracto negotio in thalamum ſolus regreſſus cœpit primum benignitatem Deorum celebrare, & provocare ad mutuum amorem ambos. Putavit Galais ſubeundam ſibi ſententiam extremam, & dum ſingultum & fletum compreſſit, pene exanimata eſt, omnique Gallico gelu facta frigidior matronæ incubuit cordis deliquium obtendens. Juſſit ergo Rex Calaidem filiam in ſpondam eburneam reclinari tantillum, ſicque demum locutus eſt. Neſciebas quamobrem veteres fati injurias mihi recenſeres Callimache: nunc fœlicem hunc diem celebrabis, & meliore notabis lapillo. Quid porro? parentes amiſiſti, cecidit in acie major natu frater, ſed ſoror quam pariter malignitati fatorum objectam credidiſti, habes ſuperſtitem, habes inquam ſororem, & vides Partheniſſam quam Calaidem à captivitate, & infima pueritia appellavimus: habes & tu Calai fratrem redivivum. Et vides Teutragenem Teutonum Regis patris tui quondam filium. Ad has voces Calais non ſecus quam gravi præcincta inſomnio agebatur oculos nunc in Callimachum, nunc in Regem, ſi vera loqueretur, intendens, neque ſatis ſermonibus fidem poterat uterque adhibere, donec totius negotii ſeriem exponens, indicia quoque certiſſima prodidit, denique rem ita affirmavit ut neutri ſupereſſet locus ambigendi. Puduit Calaidem prima oſcula amoris pignora Callimacho tradere, ſed iſte irrumpens collum ſororis ſtrictiſſime preſſit, & amabo te, infit, poſthac ut ſororem, & me amabis ut fratrem. Calais pariter, Deos Deaſque inclamans mutuæ cœpit benevolentiæ monimenta rependere.

Adhuc in amplexibus hærebant, & oſculis, cum Theopompus Regem inviſurus in thalamum quoque admittitur. Sed vix pedem limini protulerat, cum greſſum & vocem repreſſit pene obtorpens ad ſpectaculum inſolitum, & ſimilis indignanti Rege ſalutato recedebat, cum gradum ſiſtere juſſus omni marmore frigidior ſeu viſa Gorgone & ſtetit, & obriguit; tum averſis ab amantibus oculis excuſavit apud Regem quod hora intempeſtiva accedens feriam turbaret lætitiam.

Parum abfuit quin Rex commotæ mentis tumultus notaret: verum inſolitos motus reverentia majeſtatis, & comitati juvenis tribuens; & te pariter ait, noſter Polemon, quia de nobis optime meritus es, ſecreti caſus participem volo. Et rem totam ab ovo repetens explicuit uti ex iiſdem parentibus Callimachus, & Calais eſſent progeniti, ut Rex Teutonum utriuſque pater maximum natu filium cum regno & vita amiſiſſet: & qua ratione veniſſet Calais in ſuas manus, eamque in filiam propter ingenitas dotes & regiam virtutem adoptaſſet. Denique ut Callimachus ſive Teutragenes ignorans Calaidem eſſe ſororem ſuam Partheniſſam efflictim eam deperiiſſet; & vix ad hæc credenti indicia prodidit: quibus à Theopompo probatis cœpit actutum in vultus redire, applaudere utrique plenus votis, & ſpem animo meliorem premens. Rex autem cui per aliquot annos probata fuerat Callimachi virtus, & fides hunc adoptitium una cum ſorore, nulla ejus invidia eſſe voluit: ſiquidem ex materna linea uterque Regi Celtiberiæ affinitate junctus erat; nulluſque proximior hæres ſceptri poterat reperiri. Subjecit his Polemon arma ſua, manumque fore in promptu quoties amiſſum regnum recipere Callimachus & Calais cuperent. Gratias egere oblati auxilii, & tempore conſilioque rei tanti momenti opus eſſe retulere.

Cap.

CAP. XV.

Theop. Gobriam in Gallias mittendum decernit, ut à parentibus poteſtatem accipiat Calaidis in conjugem ducendæ. Volebat Heliopolita comes eſſe navigationis, ſed hunc retinet Theopompus, & quo ſoletur moleſtum deſiderium iconem patris et carmine exprimit.

THeopompus intelligens nullam fœliciorem occaſionem obtinendæ Calaidis naſci poſſe, Gobriæ, & Eurimedi quos in ſecretum accivit, mentem ſuam conſiliumque aperuit: Gobriamque in Gallias expedita navi mittere ſtatuit cum litteris ad utrumque parentem, quæ tum ſuæ ſalutis, tum ſui voti certiores ambos facerent,& poteſtatem obtinerent contrahendi cum principe virgine nuptias. Subdiditque non ſe generi regio, non virtuti facturum injuriam, cum in virgine Calaide & regium genus, & virtus regia, omneſque dotes ingenuæ eluceant. Porro epiſtolam ad patrem Aſtioriſtem,& Argenidem matrem Theopompus hoc exemplo exaravit. Non fuerat inſtituti mei, ſive conſilii diutius exilium meum circumferre, niſi me fata beatum inter diſcrimina & errores meos eſſe voluiſſent.Dum cogitabam ego Lixam in Mauritania, in Iberiam improviſa navigatione tempeſtate jactatus ſum, cumque jam longe abeſſem à Mauritania omiſſo conſilio videndi Archombroti,& ſalutandæ veſtro nomine Cyrthææ inclytas urbes Iberiæ, maxime vero Segobrigam ſedem Regis celebrare decrevi. Sed dum in tam remotis regionibus vagarer forte incidi in amorem qui me veluti per Calypſus aut Circes blandimenta perpetuo exilio damnaret, niſi me parentum reverentia revocaret ad obſequium. Porro ex Gobria uterque veſtrum audiet quibus caſibus Regem & filiam ejus Calaidem mihi demerui; ut mea manu & conſilio profligati rebelles; quoties in Catadromo, & palæſtra præmia victorum aſſequutus regiam meo no-

mini famam accerſivi. Scietis pariter ex eodem Gobria quanta & qualis ſit Calais, quantum elegantia morum, & formæ pulchritudine mihi conciliata, ut ſecum imperium Teutonicum trahat quod veſtri regni clauſtra longe multumque poſſit protendere. Huc me per errores maris, ſalutis diſcrimina mille velut ad extremum ſolatium fortuna perduxit. Scio vos mihi plures alias, & ipſas populares meas ob oculos objecturos: ſed ego novi & conſuetudine & fama aulicas virgines noſtræ Galliæ quæ novis dum ſtudent ſemper, dum luxum & lautas epulas amant, dum vino Iberico inundantur, & albo pipere cupidinem intra præcordia jam ſatis ſævientem accendunt, ubi nuptui datæ fuerint, marito ſæpe addunt cornua pauperi. Hæc addebat jocanti ſimilis, & in clauſula nil ſe tamen parentum nutibus prævorſurum aſſerebat. Gobrias per mare Balearicum in Galliam quæ intra Alpes & Rhodanum ſita eſt, ibat qua compendium eſt: & Theopompus incipiebat familiaris eſſe Callimacho, & Calaidis conſuetudine jam ſine cujuſquam invidia aut æmulatione frui. Optaverat Heliopolita comes eſſe navigationis, quò promiſſis Theopompi maturius frueretur, & ſumma votorum potiri poſſet: ſed hunc Theopompus & ad augendam lætitiam communem, & ad comitatum decorandum rogavit iterum expectare: attamen orbitatem illius utcunque levaturus, quadam luce dum magis à palæſtra, curialibuſque negotiis Theopompus vacabat, cœpit ei patrem Gymnoſophiſtam Ægyptium quem Aſtioriſtes pater ex Ægypto in Gallias volentem alias adduxerat, hoc brevi carmine depingere, & quaſi genuinis coloribus optanti adumbrare.

Cur me tam vaſtum ſcribendi mittis in æquor,
Tantæ haud conveniunt hæc mea vela rati:
Attamen optanti patris tibi pungitur icon,
Qualis ineſt roſeæ dum ſenuere genæ.

Mem-

Memphis at hunc aluit, nam Memphis patria tellus,
Gallia nec minus hunc quam ſua Memphis amat,
Huc primum adductas tanto ex Helicone camœnas
Expoliit, bifidi norma decuſque jugi.
An placet illius veros diſcernere vultus
Accipe, ſicque tibi Zeuxidos inſtar ero.
Barba viro condenſa ſcatet, quæ mixta ſenili
Canitie, quantum labra, genaſque tegit.
Depreſſæ jacuere genæ queis fuſca colore
Eſt cutis, at tenui mixta rubore viget.
Frons eſt lata, nec innumeris riget aſpera rugis,
Fronti canities imperioſa ſedet.
Lata viro frons eſt animi certiſſimus index;
Nam fuit in doctis præſcia ſæpe viris.
Erectus ſed naſus ineſt, qui fronte ſub alta
Deſcendens, parili labra tenore notat.
Sunt illi patulæ nares, quibus ætheris hauſtus
Aſpiret: tenuis purpura labra tegit:
Caſius eſt oculus lata ſub fronte recedens;
Sunt & Pierio tempora calva viro.
Inſidet aſpectu gravitas, facieſque ſevera eſt,
Omnibus & membris juſta ſtatura manet:
Excipe diffuſos humeros; tamen omen abeſto:
Nam latis humeris & Plato magnus erat.
Lene ſupercilium eſt, tenuis quod terminat arcus,
Subque genis naſo proxima ruga jacet.
Noſſe cupis mores? dum tempora prima ſinebant,
Ludus, luxus, amor, ſæva tyrannis erat.
Aſt ubi maturo venit pede cana ſenectus
Viſus inexpertæ religionis amans.

Heliopolita perlecto hoc carmine utcunque ſolatus eſt orbitatem ſuam, & lubentius expectavit, donec ei copia fieret à Theopompo videndi patris, cujus gratiâ totum pene orbem peragrarat.

CAP. XVI.

Rex Aſtioriſtes, & Argenis de filii Theopompi nuptiis contrahendis per literas & internuncium admoniti coacto conſilio in eam ivere ſententiam. Ægyptius in ſocietatem à Theandro principe legationis accitus. Demum brevi ad Segobrigæ portum navim religant. Rex audito legatorum adventu obviam mittit purpuratos, ibat quoque obvius Theop. Hic Ægyptius agnoſcit filium. Theander ubi ſtetit ante Regem Calaidem uxorem Theopompo poſtulat, quod neuter detrectavit.

REx Aſtioriſtes pervolutis filii Theopompi tabellis ſtupebat ad omnia, maxime ad errores, ad navigationem, ad novos amores: auditaque narrationis factæ à Gobria ſerie, bello imprimis confecto, & rebellibus à filio perdomitis, Argenidem utriuſque, epiſtolæ ſcilicet atque narrationis participem eſſe voluit. Itaque ambo Deos Deaſque omnes votis cumulare & honoribus, qui ſibi tantam prolem neque degenerem conceſſiſſent. Tunc coacto purpuratorum concilio id quod opus facto in præſenti negotio requiſivit. Sed in unam omnes conſenſere rationem, neque Rex aut Regina à ſententia receſſere.

Poſtquam decretum in illuſtri hoc cœtu de nuptiis Theopompi cum virgine Calaide ineundis, Theandro & Gobriæ id muneris commiſſum eſt; conditiones quoque Hymenæi iiſdem repoſitæ. Aulici multi officii cauſà his adhæſere equis inſidentes magnificum in morem phaleratis. Theander autem Gymnoſophiſtam Ægyptium, qui ab aliquot annis inter Druydas in Gallia pie vivebat accerſivit quoque ad ſocietatem itineris quamvis ſatis reluctantem; qui tamen tum familiaris ſui Theandri conſuetudine delectatus, tum cupiditate novæ regionis, & inclytarum urbium ſibi ignotarum captus ad navigationem promptiſſimam ſe accinxit.

Itaque Regia triremis purpura, & ſericis vexillis conſpicua, digna denique regio Hymenæo ſtatim adornata eſt. Adoratiſque numinibus quiſque in triremem

mem ſe promovet, portuque relicto maria tranans vaſto remorum impetu prætermiſſis Balearibus inſulis per oſtium amnis Iberi navigationem accelerat; donec ad portum Segobrigæ proximum triremis applicata, & religata eſt clangentibus tubis.

Rex de Gallorum adventu admonitus miſit obvios purpuratos ſuos cum lecticis, & rhedis, ſatis obſtupeſcens ad legationem tam magnificam, & regia pompa illuſtrem. Ipſe Theopompus in equum lemniſcatum inſiliens Eurimedem, & Heliopolitam cum expeditis vernaculis ſecum ſpecie honoris aſſumpſit ſatis intelligens quem ad finem ſe legationis, quippe cujus author erat, exitus verteret. Jamque una cum aulicis à Rege obviam præmiſſis tendebat ad portum cum inter Legatos Gallos Theandrum ipſum advertit, cui comes hærebat Gymnoſophiſta Ægyptius. Tunc lætitiam diſſimulans donec ſe ad Gallos admoviſſet, Heliopolitam ſiniſtrum latus ſtipantem ſic eſt affatus: nondum credo promiſſa mea ex tua memoria excidere: hodieque Dii tua dilata gaudia præveniunt: habebis enim jam nunc patrem tuum peregrinationum tuarum argumentum. Subſtitit ad hæc juvenis Deorum favorem ambiens, & adhuc in ore erat dictio cum omnes equo deſiliunt: & Theopompus quidem Theandri ſui irrupit in collum, moxque ſalutans, vultuque & cultu Ægyptium ſibi propitians filium ei obtulit addens: noſti hunc hominem qui te reperturus totum pene orbem perluſtravit. Hæſere mox ambo pater & filius mutua contemplatione defixi, ſed incertis adhuc ad ignotos vultus animis: nam neque pater Ægyptius filium jam maturum annis ſatis diſtinguere poterat, & notos olim vultus recognoſcere: neque filius patrem diſcernere quem & inſolitus habitus Druydarum, & capilli canities mutaverat. Tandem hic certior propter iconem à Theopompo à paucis expreſſam ſic pri-

mus obtorpentem parentem adorſus eſt: ergo ne, pater optime, tui Heliopolitæ oblitus es, quem patruo ſocium fortunarum dederas ut una in Peloponneſum mercium cauſa trajicerem eo tempore quo ex Ægypto migraſti in Galliam: adhuc præ nimio gaudio non ſatis credenti crepundia protulit, quibus perſpectis cœpit lachrymabundus pater tenerrimis amplexibus, & oſculis filium ſtringere, fortunam adorans cui tantum debebat beneficium.

Sed interim Galliæ legati provehuntur in currus; Theopompus quidem à Theandro non diſceſſit, cui cum lectica offerretur, cùm propterea quod legationis princeps eſſet, tùm quod eum Theopompus præcipue quodam cultu, tanquam benemeritum præceptorem obſervaret; ipſe tanquam à mollitie, Druydarum virtute indigniſſima abhorrens cum Theopompo & Gobria aſcendit in currum; ſequutus eſt Ægyptius cum filio; aliique Galli alios currus implent comitantibus vice ſatellitii in equis bellatoribus Eurimede, aliiſque plurimis. Dumque Theander & Gobrias de Regis voluntate una diſſerunt, Ægyptius cum filio colloquebatur, nunc ſuam & filiæ Philopatræ ſortem exponens attonito & omnia obſtupeſcente Heliopolita filio, nunc de ſuis navigationibus filium mutuo deſiderio multa rogitans, donec ad regiam perveniente pompa Rex una cum Calaide in atrio legatos expectavit incertus adhuc quid iſti afferrent novi. Tunc Theander princeps legationis Regem his verbis aggreſſus eſt. Aſtioriſtes Rex meus, & princeps ſeculo ſuo major, denique dignus fabulantium miraculis vatum; ſed & Argenis regia illius conjux quæ ad futurorum ſeculorum invidiam virtute, pietate, forma, omnibuſque regiis dotibus floret, uterque princeps inquam, tuam aucupans affinitatem, & ſacra tecum icienda fœdera, pro Theopompo ſereniſſimo principe noſtro,

noſtro, & filio ſuo unico conjugium Calaidis tuæ adoptivæ ambiente conſenſum tuum, filiæque tuæ enixe per nos efflagitat aſſeverans ſibi cariorem te poſtea fore neminem: interim Calais legationis gnara exitum colloquii impatiente animo opperiebatur ſpem metumque inter dubia & anceps, cum Rex ad vocem Theopompi, nuptias filiæ ambientis hæſit defixis in eum luminibus, & in amplexus ejus ruens: ecquid nobis tandiu, infit, regium genus tuum occuluiſti, Theopompe, qui regiam indolem & virtutem factis adæquabas? gaudio hercle dignum te tua ſtirpe habitum, & Calaidem noſtram virtuti tuæ alioqui ſatis debitam inveniſſe in fortiſſimo principe ſponſum nequaquam degenerem. Nihil erit in me moræ ubi Calais aſſenſum præbuerit, nihilque mihi per Jovem tantis fœderibus & tanti Regis affinitate antiquius, & ſanctius fuerit. Deinde converſus ad Calaidem præ nimia lætitia vix ſatis ſui compotem, tu vero mea Calai, ecquid cenſes! illa, nihil ſe velle, niſi quod Rex approbarit, multo plura virtuti Theopompi deberi, neque in ſe quidquam eſſe moræ, ubi Rex imperium aſſenſui ſubdidiſſet. Adjecit Gobrias nonnihil de legibus matrimonii. Sed Rex, Callimachus, inquit, & ipſe adoptitius mihi eſt, Calaidis dignus frater, & ipſe princeps, ſed in quem fatorum invidia pariter deſæviit: nam filii Teutonum Regis exiſtentes & parentibus orbati, & regno privati tandem fœlicius ſub patrocinio & clientela mea regnum reperere ex quo meæ conjugi, & unicæ proli fata extremum diem clauſerunt. Lex ergo iſta fuerit, Callimacho Regnum Celtiberorum in ſortem cadat, cui conjugem adjungam Belgarum Ducis filiam Heleonoram. Calaidi vero ſponſæ Theopompi Teutonum imperium dotem dabo, nam à veſtris finibus non ita ſejunctum eſt. Hoc dicto ad proximam aram proceſſum, ubi præmiſſis auſpiciis & lita-

 tioni-

tionibus fœdera utrimque firmata ſunt. Tum ad palatium ubi menſæ exquiſitiſſimis cibis oneratæ omnes exceperunt. Donativum etiam militi, & congiarium populo additum quo lætitiæ communis nullis poſthac libandæ jurgiis conſors eſſet & miles, populus.

FINIS.

CHRISTIANISSIMO REGI
LUDOVICO XIV.

Eclogas vovet BUGNOT.

O Magnæ decus Europæ, clariſſima gentis
Gloria Borbonicæ, fortis fortiſſima proles
Stirpis, & invicti ſemper lux optima regni,
Ne nos, aut noſtram, quamvis ſit ruſtica, Muſam
Sperne, ſed huic incumbe tuis, Rex mitis, ocellis.
Hæc te delicium gentis, patriæque parentem
Dicet; & optatam pacem, fœduſque ſolemne,
Auſtriacumque decus tenui celebrabit avena.
Das pacem, requiemque tuis, tu ſydere leni
Aſpicis hanc navim Polluce, & Caſtore major:
Tu belli portas cludis, das vincula Marti,
Teque volente ſuam Pallas nunc ægida ponet
Mitior, incipietque tibi manſueſcere Virgo.
Nos ultra bellare vetas, terriſque, fretiſque
Mitis, & humanis indulges otia terris.
Quos prius à ſancto Mavors removebat amore.
Nunquid Hymen ſtabili nexu conjunget eoſdem?

PARIS

PARIS, ET IBERIA ECLOGA.

ARGUMENTUM.

Dum paſtores duo ærumnarum moli ſuccumbunt, quarum origo, & ſemen, bellum eſt, alii duo ſuccurrunt, qui attonitis ſimiles cauſam tanti luctus exquirunt: auditiſque cladibus quæ gregibus, & armentis illatæ fuerant, ex qua totius regionis duo potentiſſimi paſtores mutuis litibus diſſidebant, & hoſtiliter contendebant invicem, opem, modumque calamitati aliquem promittunt.

Ex paſtoribus nemo eſt, qui aliquam de grege pecudem eis pro mercede non offerat. Quare ſolertes iſti paſtores, quo fœliciori exitu conſilia ſua coronent, conſilium ineunt ut ſalubre ſic & argutum, quo pacem agris reſtituant, talemque pacem, quam nulla deinceps jurgia libent; conjugium ſcilicet cum Paride, & Iberia, divitum paſtorum liberis moliuntur.

Primum ergo apud Paridem illuſtres Iberiæ dotes attollunt, quam Paris deperibat quidem, ſed oberat paternus timor: deinde Gerioni paſtori ad odia obſtinato ſuggerunt Scythas, Mauros, Arabas, paſtores furtis aſſuetos trajecto interno mari Galliæ Aquitanicæ fines devaſtare. Quæ res per vicos, & caſas tantum terrorem circumtulit, ut principes illi paſtores prætentas injurias miſſas facerent, conjungerent vires, in fœdera per Hymenæum coirent, ut impetu toto in barbaros, armiſque communibus inveherentur.

CLAVIS.

Conjugium illud quod inter duos potentiſſimos principes parens conciliat, præſenti fabulæ locum dedit. In ea duo paſtores luctu confecti, utrumque populum,

pulum, Gallicum ſcilicet & Hiſpanum arguunt, qui longa bellorum ſerie conſternati, jamdudum in mœrore verſantur. Duo paſtorum principes, utramque gentem, Borboniam & Auſtriacam exhibent, quæ mutuis jampridem bellis ſeſe conficiunt. Paris autem, & Iberia, par eſt conjugum, quod ſtabili vinculo æternam pacem firmabit. Denique duo illi ſolertes paſtores, regnorum Galliæ & Hiſpaniæ ſapientiſſimi adminiſtratores ſunt, qui tanto ardore, tantaque induſtria pacis leges adgubernarunt. Mauri vero, Scythæ, Arabes paſtores, Mahumetanos deſignant, qui ex paſtoribus progeniti reliquum orbis ſuo imperio adjungere laborabant, Europæque toti minabantur exitium, niſi potentiſſimi principes, viribus, animiſque adunatis conatus illorum coërcerent.

ECLOGÆ INTERLOQUUTORES,

RHENUS, PALÆMON.

Eſt regio rapidi quam permeat unda Garumnæ,
Paſcua fœcundant, & plurima ſylva coronat:
Sunt latices, multuſque fluit per gramina rivus;
Nec levis has recreat cœli clementia terras.
Nuper ſub patulæ ſeceſſerat arboris umbram
Rhenus, & huic comitem dederat ſe forte Palæmon,
Alter erat calamis, cantu præſtantior alter;
Compulerantque greges, & Rhenus, & alter in unum,
Cum ſic alloquitur primus mœſto ore ſodalem.

RHENUS.

Horrebuntne diu vaſtata latronibus arva?
Uſque ne paſtores laribus fugiſſe paternis,
Nec damnis reperiſſe modum, furtiſque levamen?
Graſſatur late per ſylvas impius horror,

Infan-

Infandis noſtri complentur ſtragibus agri.
Dudum animum, & tantos longa ſpe fallo labores.
Nunc & arundineis fraudabam hæc damna cicutis:
Sed tandem fruſtra hæc & imagine ludor inani.

PALÆMON.

Deſine Rhene queri raptas tibi forte capellas;
Quam multo graviora mihi, qui ſæpe ſolebam
Montibus his teneros ovium depaſcere fœtus;
Ducebamque diem modulando carmen avena
Sæpe meam vario celebrans Amarillida cantu.
Nunc & oves periiſſe meas, & damna tuliſſe
Multa piget. Jam longa dies, ſaccumque, pedumque,
Et calathum, & ſparſos quæ fiſtula convocat agnos,
Corrupit: ſed enim mentes cur tantus habebit
Mœror, & ingrata rodent præcordia curæ.

RHENUS.

Hoc equidem ſemper præſaga mente canebam,
Quod mihi fatalis nuper prædixerat ales
Pinguia dum pecudes ad paſcua lætus agebam.
Hæc ſimul Endymion prœviderat omina doctus
Aëris & nullo deceptus ab alite vates.
Horrida vicinos vox exaudita per agros;
Sylva horrent, ſiſtunt amnes, rapiduſque Garumna,
Viſus ad illimem decurrere originis undam.
Sed tamen iſte modus qui ſit, da fide Palæmon.

PALÆMON.

Quid faciam? mihi conſilium dare neſcio, Rhene,
Sæpe mihi eſt animus patria diſcedere terra,
Et natale ſolum vertens longinqua parabam
Quærere, & externas exul trans cærula ſedes.
Sæpe quidem calathum mœſtus, calamumque, pedumque
Abjeci; iſtud conſilium, ſed inane putavi.

Vota

Vota putem potiora mihi, ſuperiſque litando
Accenſum placare Jovem, placare Minervam,
Et reliquos placare Deos: ſententia viſa eſt.
Hæc potior, patrias exul quam vertere terras.

RHENUS.

Nuſquam tuta quies donec paſtoria pubes
Funeſtis ardens odiis hinc inde ſequetur
Alterutrum, & ſtudia in contraria vulgus abibit.
Heu quantas dudum rixas, quæ prælia miſcent!
Novimus has inimicitias queis uritur Alpheus;
Gerion ab ſævus nimium, nimiumque ſeverus
Alphea ſæpe petit; petitur ſimul ipſe viciſſim.
Gerion ipſe fuit tantorum cauſa malorum.

PALÆMON.

Longa quidem fuit inter eos injuria, longæ
Ambages inimicitiis, quas nuper Amyntas
Per nemora, & ſaltus raptim narrabat eunti.
Tu magis illa mihi quæ noſti, Rhene, recenſe
Dum licet, & pecori tellus favet, umbraque nobis.

RHENUS.

Longa mora eſt, ſed ſumma legam faſtigia facti.
Alpheus armentis, gregibuſque potentior unus
Paſtorum quam tota cohors, cuique ampla paterni
Jugera ruris erant, longaque propagine proles,
Cujus & armentis verna, natique vacabant,
Montibus, & totis late regnabat in agris.
Mille viro noſtris errabant montibus agni,
Mille boves, & oves totidem, totidemque capellæ,
Gerion at ſenio major, ſed dives & agris,
Et gregibus, toties Alphei res ferre ſecundas
Non poterat; non vernarum magnum agmen, & omnis
Natorum ſeries. Hæc ſunt hæc ſemina litis.

Sylva nigrans piceo denſarum horrore comarum
Grandibus aſſurgit clivis, & reſpicit agros.
Hæc dumeta inter, ſpelæaque multa pererrant
Agmina vaſtantum ſylvas, monteſque propinquos:
Et rapiunt ſi forte gregis videre magiſtros
Oppreſſos ſomno, longeque errare bidentes.
Nec mora, nec requies, furto ſubit alter, & alter
Vix tantas agerent ſtrages furioſa Luporum
Agmina, vix Tygres, aut ingens turba Leonum.
Inſequitur geminata Phalanx. Incenſus at ira
Parque pari referens Alpheus rapiturque, rapitque
Cuncta ſibi quæcunque dabat fors obvia campis.
Non aliter furit Alcides, armentaque luſtrat
Rupta Boum. Paſſim ille oculos, atque ora ferebat
Dentibus infrendens, rurſuſque redibat opimis
Inſignis ſpoliis Caci, & paſtoris Iberi.
Talis eras Alpheu, tali te mente gerebas,
Namque laceſſitus lædis, læſuſque laceſſis.
Hinc illæ inſidiæ, raptus, incendia, clades,
Per juga, per ſylvas, per agros, per tecta, per arva.
Ex illo & raris habitata mapalia tectis:
Paſtores etenim videas hinc inde faventes
Gerioni, aut Alpheo, quibus haud eſt ditior alter.
Paſtor in alterutros hoſtili more furebat.

PALÆMON.

Quid domini facient, audent cum talia vernæ?
Nonne modum, finemque odiis quis ponere poſſit?
Hoc Zamarine potes, potes hocce Leodare noſter,
Quos virtus & Conſilium paſtoribus iſtis
Conciliat, quos ſumma fides conjunxit utrique.

RHENUS.

Hoc & in hac rixa eſt mirabile, fide Palæmon,
Ignis aquis alitur, creſcit dolor ipſe medela.

Hos

Hos audi potius: Zamarinus non procul iſthinc
Noſter abeſt; alter vicino in gramine puras
Paſcit oves, curaſque hilari ſolatur avena.
Tibia, ni fallor, nunc primum inflata videtur
Ipſa hæc quâ nuper ludendo Leodarus omnes
Sylvarum nymphas Dryades, Satyroſque ciebat:
Huc ambos videas ex ima aſcendere valle,
Noſtraque præcipiti pecudes in paſcua greſſu
Pellere, quas nimiò vexabat Syrius æſtu.

§. 2.

ZAMARINUS & LEODARUS ſuperveniunt.

O ſocii cur immerito præcordia luctu
Frangitis, aut quid ſollicita ſub mente ſiniſtrum
Volvitis? huc cunctas pecudes cogamus in unum:
Tibia vel cantus luctum deterget amarum.

LEODARUS.

Durate ergo animis pueri; mœſtumque timorem
Mittite; ſed quando nobis jam gratior herba eſt;
Et nunc omnis ager, nunc florea rura vireſcunt,
Et matutinis reſonat concentibus æther,
Exhilarare juvat mentes curaſque levare.

RHENUS.

Deſinite ô ſocii veniam date luctibus iſtis;
Non bene cantatur dum detrimenta feremus:
Flevimus, & gemitus luctantia verba repreſſit
Noſtra ſuper virides dum pendet fiſtula ramos.
Sunt Dryades teſtes, eſt hæc eſt conſcia luctus
Arbor, & aſſiduis reſpondet planctibus Echo.
Num ſatius fuerit miſeris diſcedere terris?

ZAMARINUS.

Scilicet aſſidui quæ tandem cauſa doloris?

RHENUS.

Quis modus eſſe poteſt rebus finiſque labori?
Namque erit ille Deus ſemper mihi, quiſquis ab iſtis
Ærumnis miſerum poterit quandoque levare.

ZAMARINUS.

Hoc ſi præſtitero dic quâ mercede beabor.

PALÆMON.

De grege pingue pecus merces tibi non lenis eſto,
Inſuper à Rheno vitula donabere pingui,
Agnelloſque tibi paſtorum pendet ovile.
Hæc Zamarine tibi, tibi fide Leodare ſint hæc
Munera, ſi noſtris conceſſeris otia campis.

RHENUS.

Non equidem renuo vitulam dare ſi tua ſervent
Dicta fidem; quin te mox de grege plura manebunt.

LEODARUS.

Servamus promiſſa tibi ſi munera dones.

PALÆMON.

Qua ratione queas iſtud præſtare doceto.

ZAMARINUS.

Fœdera reſtituant pacem, pax fœdera firmet
Fœdera connubii, quo non ſit ſanctius ullum:
Sic Hymenæus erit pacis, litiſque ſequeſter.

RHENUS.

Gerion hocce putas patietur fœdus? & Alpheus
Hæc feret iratus ſatis æqua fœdera mente?

LEODARUS.

Nos penes iſte labor tantum promiſſa tenete,
Si Paris eſt ſponſo dignus, ſit Iberia ſponſo:

Non illis Parcæ invideant; ſit Juppiter author
Conjugii; ſit Pan, & cætera numina ruris:
Adſit Hymen, Lucina parens, & pronuba Juno.
Qua ratione queat præſtari utrumque putavi.
Gerionem ſatis alliciam, Zamarinus & Alpheum.
Audiet ipſe Paris qualis ſit Iberia virgo,
Ad Paridis ſummas gaudebit Iberia dotes.

ZAMARINUS.

Virginis iſte Paris dudum flagravit amore.

LEODARUS.

Paſtorem & Paridem dilexit Iberia dudum.

PALÆMON.

Gerionis veteres quiſquis bene noverit iras,
Sublimes animos, & corda tumentia faſtu,
Noverit indocilem, nec tantæ pacis amicum.
Mitior eſt Alpheus, paciſque ad fœdera pronus.
Sed venit ecce Paris, Dea Flora hunc, atque Napeæ
Floribus ornavere ſuis, Chariteſque lepore:
Neſcio quid Veneres frontis libavit, & oris:
Fiſtula muta ſilet, pendet cava fiſtula collo,
Fiſtula quæ quercus auritas ſæpe trahebat,
Ille pedem vibrat, coquit altum mente dolorem.
Nec procul inſequitur pater Alpheus, & pecus omne
Mœſtus agit, ſævaſque premit ſub pectore curas.

§. 3.

ALPHEUS & PARIS ſuperveniunt.

ZAMARINUS.

O Pari noſter amor, quid lævum triſtior alta
Mente coquis? ſed tu tacito quid corde repoſtum
Uſque tenes Alpheu? mœſtos è pectore luctus
Pellite, voſque magis rebus ſervate ſecundis.

Huc

Huc armenta, gregeſque tuos, huc coge capellas
Alpheu Paſtorum princeps. Fallamus & horas.

ALPHEUS.

Deſine plura loqui, Zamarine, ah deſine, noſtri
Neſcis ah paſtor neſcis quæ cauſa doloris,
Sunt Satyri teſtes, Paſtores, atque Coloni,
Pan ovium cuſtos, & cætera numina ruris.

PARIS.

Carmina nulla canam, ſed muta tacebit avena,
Quippe horrent vaſtata feris latronibus arva.

ALPHEUS.

Innumeroſne boves referam, referamne capellas,
Cunctaque rapta mihi? quis erit modus ergo doloris?

ZAMARINUS.

Pellite corde metus, ſecludite pectore luctum;
Eſſe poteſt modus adverſis, finiſque dolori.

ALPHEUS.

Sed tamen ille modus qui ſit, Zamarine, doceto.

ZAMARINUS.

Candida virgo poteſt; nec enim formoſior olim
Ulla fuit, mulcendo ſuis diſcordia corda
Illecebris pacem ſancire, & ſtricta ferire
Fœdera, quæ non ſera queat delere vetuſtas.
O quam te referam? Tu nympha gratior omni;
Nulla peregrino facies eſt ſplendida fuco,
Innato fulgore nitet, ſunt lumina Solis,
In roſeis eſt forma genis, ſunt frontis honores;
Ridet in ore Venus, decor in cute, purpura labris:
Splendet ebur collo: ſed in ipſis fulgor ocellis
Ingenuus cunctas ſuperat per rura puellas;

Hacque vel in comptâ fuerit vix comptior urbe.
Ingenium natura dedit quod perficit arte.
Si ſylvas adeat Dryadum ſe plurima turba
Obvia fert: & Oreas illam, viridiſque Napææ
Non dedignantur ſociam, non candida Nais.
Hæc ſi virgineo feſtivos gutture cantus
Ediderit, gratis concentibus æthera mulcet;
Nullaque Naiadum voluit contendere voce;
Sed nec Hamadryadum, quamvis levis aſſonet Echo
Cantibus, & modulos repetat ludendo canoros.
Ipſæ in Parnaſſo captæ modulamine cantus
Deſeruere ſuos montes Heliconis alumnæ,
Et vocem ſtupuere novam, cantuſque recentes.

PARIS.

Ardet ad inſolitos animi, vultuſque lepores
Impatiens animus; ſi non ſit Iberia formæ
Clarior, aut par ingenio, ſeu dotibus oris.

ZAMAR.

Ipſa eſt, ipſa poteſt ſancire hoc fœdere pacem:
Deperit hancce Paris, Paride eſt & Iberia digna:
Hoc ſupereſt, Alpheus ne Hymenæo aut Gerion obſit.

PARIS.

Annuat hiſce parens, in me mora non erit ulla;
EttZamarine tibi pecudem dabo de grege lectam.

ALPHEUS.

Gerion antiquas dudum ſub pectore verſat
Sic inimicitias odiorum, & ſemina nutrit,
Et tot rapta dolet pecora & tot damna recenſet,
Ut vix ulla queant ſancire hanc fœdera pacem.
Hæc quæcunque tuli mea ſunto damna, nec ulla
Detrimenta gregis poſthac repetenda reclament.

LEO-

LEODARUS.

In me eſt iſte labor, dura olim corda ſubegi.
Gerion ille meis conceſſerit artibus ultro.
Ecce ſed inſolita ſpecie ſuccurrit anhelus;
Tu Pari, tuque Alpheu paulum ſecedite ſylva.

§. 4.

Supervenit GERION.

Ergone tot raptus ſic nos patiemur inulti?
Hinc Alpheus, diruſque Paris rapit; inde latronum
Agmina detrimenta gregi ſine lege tulerunt.
Et nunc ecce lupi vel me ſpectante, capellas,
Balanteſque decem canibus rapuere fugatis,
Nonne modus potis eſt tam crebris eſſe rapinis?
Conſilium ô ſocii, & tu care Leodare nobis
Nunc date, ne poſthac inopes nos vincat egeſtas.

LEODARUS.

O vos indigetes peſtem prohibete nocentem;
Aut patrios ſaltus, & Gallica linquimus arva.

ZAMARINUS.

Paſtoris modo conſilium, mi Gerion, audi,
Conſilio valuit multum iſte Leodarus olim.

GERION.

Dum vacat, & nobis quando gregibuſque favere
Incipit umbra meis, tepiduſque Favonius afflat,
Et nunc rivus aquæ tenuem requieſcere ad umbram
Invitat, recteque mones, Zamarine, ſedebo.
Arbiter hic Rhenus fuerit, noſterque Palamon.

LEODARUS.

Nuper ego ſylvas errans & ovilia circum,
Paſcentem tauros juvenem frondemis ad oram
Conſpexi nemoris, modulantem & carmen avena;
Mox repetens modulos Galateam voce canebat,

Et falſis iterat Galatæam vocibus Echo.
Dum canit, en pecoris lupus oppugnator opimi
Irrumpit ſtimulante fame, cupiduſque cruoris
Hoc ſuper armentum, pinguem vaſto impete taurum
Luctantem ſatis abducens, fugit avius, atras
In ſylvas, latebraſque petit, caudamque remulcens
Conſcius audacis facti magnum ille juvencum
Proſternitque minax, & dente exterret acuto.
At ſubito paſtor fruſtra latrante moloſſo
Inſequitur tumidum, avellitque à dente juvencum:
Tum ſuper incumbens fauces illidit acerbas
Unguibus, & promptum capulo tenus inſerit enſem;
Namque enſem vigil ſic paſtor plerumque gerebat,
Scilicet adverſus Mauros juvat enſis, & arma,
Atque lupi tinnitu enſis quam ſæpe fugantur.
Dentibus avulſo redit, intactumque juvencum
Paſtor agens ſecum ad perculſa armenta reducit.
Poſtera lux Solem per noſtra reduxerat arva
Cum genus inſolitum conſpexi forte virorum;
Inſidias illi gregibus tauriſque ſtruebant.
Veſtitumne loquar? fuit illis barbara veſtis,
Barbara vox, circumque ſui vectare timorem
Hos videas: arcus dextram, lævamque ſagittæ
Armabant; gradus ipſe celer, palmæque rapaces.
Mox tremor, atque meos ſudor circumdedit artus;
De me, deque meo pavidus grege namque fremebam.
Vicini paſtoris oves, tauroſque minaci
Dum ſpectant oculo, nulla eſt mora, plurima raptant
Cum teneris armenta ovibus. Num paſtor inultus
Noſter erit? rapit hic gladium, volucreſque ſagittas,
Inque ducem excutiens, reliquos dare terga coëgit.
Pauper ego ſimul evaſi, atque armenta reduxi
Ad fortem hunc cuſtodem ovium, pecorumque magiſtrum.
Tum memor accepti pro vindice vota ferebam
Immenſas referens grates & geſta celebrans.

GERION.

Quantus amore ſui percellit pectora paſtor!
Attamen ille mihi qui ſit, da quæſo roganti:
Qui graſſatores fuerint quos impete tanto
Ruſticus è noſtris potuit depellere campis.

LEODARUS.

Hoſce Scythas Arabeſque vocant, paſtoria pubes
Hæc fuit: armentis verum, gregibuſque comeſtis
Exercere artes iſti dicuntur iniquas,
Et pingues vaſtare agros, & vivere rapto:
Finibus extorres patriis trans cærula currunt.
Gerion ergo tuis, nec ſit mora conſule rebus,
Ille unus paſtor potis eſt furioſa fugare
Agmina, reſque tuas multis augere juvencis,
Ac ovibus; plures poteris numerare capellas.
Fortior hoc toto non eſt, nec pulchrior agro
Ille mihi, jam paſce boves, jam lude cicuta.
Non lupus aut fur inſidias meditatur ovili.
Hoc genero, hoc ſponſo non eſt his dignior agris.

GERION.

Et genus & nomen liceat dixiſſe precanti.

ZAMARINUS.

Dummodo nunc inimicitias, & ſemina litis
Deponas, miteſque animos in pectore ſerves.

LEODARUS.

Antiquum genus eſt, abſitque injuria verbo,
Hunc Paridem dixere ſui, dixere parentes.

GERION.

Cur veteres renovas, ingrate Leodare, queſtus.

ZAMARINUS.

Non opus eſt verbis; Arabes in limine veſtro
Eſſe puta, hos ſolus poterit Paris iſte fugare.
Jungite vos ergo dextras, & jungite vires.

GERION.

Qua me cumque fero jaculis circumdor acerbis;
Hinc urgent inimicitiæ, noſtro inde minantur
Detrimenta gregi latrones. Ergone gnatam
Huic Paridi placuiſſe putas, placuiſſe parenti?

ZAMARINUS.

Et placuit Paridi ſponſa hac, nec diſplicet Alpheo
Illa nurus; liceat mentes utriuſque probaſſe.
Non procul eſt Alpheus, non eſt Paris hinc procul; ambo
Ilice ſub patula captant, natuſque, paterque
Feſſi umbram, nilque ambo magis quam fœdera poſcunt.

GERION.

Imus, & obliti damnorum in ſancta coimus
Fœdera: ſint Dryades teſtes, ſit pronuba Naïs.
Ergo Alpheu quando iſta placent tibi fœdera, firmo
Fœderibus longam pacem: ſit Iberia noſtra
Sponſa tuo Paridi: Nos pax æterna coronet.
Jungere ſtat dextras, noſtras ſtat jungere vires
Externoſque iſtis arcere mapalibus hoſtes.

ALPHEUS.

Fœdera nec renuo, nec Hymen Paris ipſe recuſat.

PALÆMON.

Et Paris eſt dignus ſponſa hac, & Iberia ſponſo.

LEI-

LEIRION ECLOGA.

ARGUMENTUM.

Pacifici paſtoris inauguratio, dotes, virtus. Et de afferenda ab illo pace in agris; necnon de victoriis futuris, eodem auſpice Leirione reportandis fauſtum paſtorum vaticinium.

SYLVANUS, THYRSIS.

Proh dolor! ergo meæ cecidiſti gemma coronæ,
Et tu cæca nimis Mors, lilia ſentibus æquas.
Sublato terris infando funere Leiri
In lachrymas gemituſque coit chorus ecce ſororum.
Plangunt Nereides Leirin, Dryadeſque puellæ:
Muta ſuper virides Muſarum nablia ramos
Pendent, & mœſtæ Aonides juga ſacra relinquunt:
Pro viridi lauro frontem cinxere Cupreſſo,
Triſtis Apollineis ſucceſſit nænia plectris.
Et vos ite meæ nemorum decus, ite capellæ,
Non ego vos poſthac molitus arundine muſam
Collibus errantes montano gramine paſcam:
Carmina nulla canam, triſtiſque ſilebit avena;
Graſſantum in ſylvis etenim paſſim ingruit horror.
Leiris obit, plenis lachrymas date lumina rivis:
Plange tuum, paſtor, defunctum funere Leirin.

THYRSIS.

Quid te ſollicitat, quæ pectus cura remordet?
Quid Sylvane gemis, quid fœdas gramina fletu?
Leiris erat nuper ſupremo dignus honore,
Quod Venus hunc nuſquam, nuſquam veſana voluptas
Juſtitiæ recto detraxit limite: magni
Huic erat Æneæ pietas, mens qualis Iulo.
An potis ille mori cui fas, rectumque, piumque,

Perpetuas lauros, nomenque perenne dedere?
Macte animo, & cantu, qui Leiride digna canebas:
Pelle metus; quid vana times? tibi riſit ab alto
Leiris; nam rutila Cœli ſed & arduus arce:
Hunc & nectar alit ſocium ſtellantibus aſtris.
Eia ergo nymphæ Dryades, vos ruſtica Fauni
Numina, quotquot aquas, quotquot fonteſque, lacuſque
Incolitis, glomerate gradus, huc cogite cœtum;
Veſter amor Leiris cœleſtes attigit orbes.

SYLVANUS.

Thuris adhuc libetur honos; naſcatur Amomum
Leiridis ad cineres: violaque & lilia ſurgant
Quando noſter amor rutilantibus aſſidet aſtris.

THYRSIS.

Non prius ille ſuo moritur, quam vivere cœlo
Noverit, & Divûm mores vitamque referre.
Neve ſuum deſit Gallis ſuper æthera ſydus,
Leiris ad aſtra volat; micat inter ſydera Leiris.
Pelle procul, paſtor, mœſtos de pectore luctus;
Et jam velleribus, feſtis aut frondibus ara
Ornentur; micat optatus de funere Phœnix.
Debent aſtra virum, quo non præſtantior alter
Seu Daphnin cantare juvat, ſeu ludere verſu.
Poſtquam fœlices ſolvit Lucina labores,
Huic nomen cum luce dedit: nam Leirion hic eſt
Leiridis egregii quondam fortiſſima proles.
Nuper ego in ſylvis imitatus Pana canendo
Leirida cantabam; reſonabant Leirida nymphæ,
Leirion ut cecini, repetit quoque Leirion Echo:
Lugubris ſi cantus erat, lugubris & Echo.
Panditur interea rutilantis limen Olympi:
Ut vidi, & ſtupui, meus & ſtupor ora reſolvit:
Unde poli juvenile decus mortalibus ægris

Regnat,

Regnat, & Ætherio facies nova ſurgit Olympo?
Forte Pales agros, Paſtorque reviſit Apollo,
Aut ſuperi colles, virgultave florida Divæ?
Cum vox attonitas ſubito pervenit ad aures:
Aſpice convexo ludunt ut Sydera cælo.
Juppiter hæc: quis finis erit dulciſſima conjux
Irarum in Gallos? Cineres, Trojamque peremptam
Inſequeris: non ſunt immunia cladibus arva.
Leiris obit, Leiris Paſtorum ſola voluptas.
Paſtores, Satyri, ſylveſtria Numina nymphæ,
Flora, Pales mæſtos tollunt ad Sydera queſtus
Plangentes Leirin: reſpondent flumina Leirin:
Leiris obit: plenis lachrymas dant flumina rivis,
Tot fundunt lachrymas, ducunt quot ab æquore guttas.
Cui Juno Jovis Ætherii conjuxque, ſororque:
Ne divûm genitor, ne nos hoc crimine damna.
Leiris obit, Parca hunc non exorabilis unquam,
Non ego, crede mihi, letali vulnere læſit.
Per Styga perque Erebi nunquam violabilis amnes
Hunc dolui: ſed ego talem dabo prodiga prolem,
Ne Leirin periiſſe putent: ſit Leirion hæres
Leiridis invicti, ſoboles eſt digna parente;
Quæ ſi fata ſinant totis dominabitur agris.
Fœderis in partem noſtris dabo lilia Gallis.
Hos cape, Cylleni, manibus mea lilia, flores
Divina virtute ſatos: illuſtria ſint hæc
Stemmata Galligenum; noſtri ſint pignus amoris.
Pan Deus arvorum ſummo delabere cælo,
Leiridis inque locum junior modo Leirion ibit,
Leirion agrorum cuſtos, & gloria campi.
Dixit, & ecce meis ſubito ſe aſpectibus offert
Hirſuti nova forma viri, cui fiſtula collo
Pendet diſparibus ſeptem compacta cicutis.
Quiſquis hic eſt, humeros illi paſtoria pellis
Velat; Capripedes extremo corpore Faunos

Expri-

Exprimit: at Deus eſt humano plurimus ore.
Ille mihi: Luctu paſtor cruciaris inani;
Aſpice venturo lætentur ut arbuta ſeclo;
Leirion afflictis referet ſolamina campis:
Olli par mecum eſt veſtra hæc in rura poteſtas:
Regius eſt paſtor, ſunt nomina regia, virtus
Regia, & in cunctis olli mens regia curis.
Aſpicis ardentes oculos, æquataque Phœbo
Lumina? Semideum vultu, cultuque putares.
Hic veſtras errare boves, errare juvencos,
Balanteſque per arva ſinet, per florea rura.
Barbarus haud unquam tanto cuſtode per agros
Errabit miles, nec culta novalia perdet:
Hoc duce regnabit toto pax aurea mundo,
Pacifica ſurget paſſim ſacra planta Minervæ,
Et bona ſecuræ ſapient cunctæ ocia gentes,
Diviſas prius hic mentes, hoſtilia corda
Conjunget; nam Pacifici cognomen habebit.
Anglus cum Batavo, Germanus, Gallus, Iberus,
Vandalus, & Danus, cum Moſcovite Polonus
Fœdera firmabunt quæ nuſquam jurgia rumpant:
Conjunctiſque omnes animis, & viribus unà
Turcica divellent creſcentis cornua Lunæ
Fortunata nimis, Sultanorumque ruina
Jungent Eois victricia lilia palmis:
Nec lupus inſidias agitabit ovilia circum.
Dixit, & occiduas oculos deflexit in oras,
Reſpexit Boreæ populos, regumque coronas,
Bellaque diſcuſſit, junxitque in fœdera dextras,
Fœdera quæ nunquam bellorum ſpicula libent.

SYLVANUS.

O ſine nube dies, niveo ſignanda lapillo
Tempora! jam meritas dicet mea fiſtula laudes
Leirionis noſtri. Salve ô ſalve inclyta cœli

Pro-

Progenies, tibi Panchaïs modo thuribus aræ
Fumabunt; noſtrum te tollet ad æthera carmen.
Nam qualis vel quantus eris, quam fortis in armis!
Non lupus inſidias meditabitur, aut ferus agris
Barbarus, incultis pendebit ſentibus uva.
Sis fœlix quiſquis noſtro dominaberis agro.
Bellorum non jam, at venis in præſagia pacis
Auſpice te mœſtis ſurget mortalibus ætas
Aurea; nam rediiſſe putem Saturnia regna.
Nymphæ ergo pulſate fides, renovate choreas,
Ocyus & calamos cantu conjungite plures
Cum Satyris: veſtram, quamvis ſit ruſtica, muſam
Leirion in terris, amat hanc & Leiris in aſtris.

THYRSIS.

Jam lætentur oves, & apertis libera campis
Luxurient armenta, licet. Nunc ite Pheteæ,
Ludite, & in noſtris viridantia carpite pratis
Fercula; ſecuræ pecudes in vallibus herbas
Paſcite, ſint placidis tuti cum matribus agni.

SYLVANUS.

Eſte procul rabidique Lupi, ſævique Leones;
Non jam regales vobis fas dente minaci
Infremere ad caulas, etſi vos longa fatiget
Eſuries, tepidique ſitis collecta cruoris.

THYRSIS.

Jam pingues preſſanda dabunt plena ubera vaccæ,
Vaſtaque ſpumanti complebunt cymbia lacte,
Quippe gregis cuſtos pecudes ad paſcua ducet.

SYLVANUS.

Dicite vos ſylvæ, vos littora dicite noſtrum
Leirionem; auriti reſponſent omnia fontes.

THYR-

THYRSIS.

Leirion æternum vivat, terriſque, poloque.

SYLVANUS.

Quot frondes querceta ferunt, tot ſæcula vivat.

THYRSIS.

Quot campis glomerantur apes: quot littus arenas,
Quot fluctus Neptunus habet, tot ſæcula vivat.

SYLVANUS.

Accipe paſtorum cantus, & agreſtia dona,
Leirion agrorum decus. At nos ſæpe viciſſim
Te veniente die, te diſcedente canemus.

FINIS.

INDEX

INDEX
ALPHABETICUS
Materiarum & Antiquitatum.

A.

ACademia apud Maſſilienſes. 493
Acheruſia aditus Cerberi. 99
Acis quis fuerit. 10
Actæonis canes. 439
Actio quantum poſſit oratori. 509
Admeti cuſtos. 10
Adoleſcentes in vitium proni. 441
Adoleſcentum nobilium delicati mores. 440
Adonidis horti ubi quondam mare internum. 48
Adonim Proſerpina ad arborem ſuſpendit. 298
Ægyptiorum mores etiam ſacerdotum. 528. *horum opiniones erroneæ de ortu mundi & curſu Solis.* 529
Ægyptus deſcribitur autorque illius aſſeritur. 527
Ægis Palladis. 484
Æmuli diverſi. 9
Æſculapio barba aurea tollitur. 303
Æſculapius quis. 229
Æthiopiæ princeps à popularibus in regem repetitur. 241
Æthiopiæ regis filio Archombrotus occurrit & miſeram ejus ſortem audit, hic ſedat comitem ad quærendam per Lybiæ littora Syrtem. 98
Affricæ deſcriptio. 115
Alexander Macedo bello captas virgines in conſpectum non admittit. 492
Alexandrini pueri vina circumferunt. 10
Ambitio principum & diſſimulatio ad occupandam tyrannidem. 549
Ammonis cum Cyrthæa comparatio poëtica. 53
Amoris deſcriptio. 298
Andromacha Cyrthæa nominata poſtquam prædonem mucrone confodit. 77
Andropiſti ad Aſtioriſtem epiſtola. 155
Andropiſti oratio vehemens ad Velanorum. 28
Andropiſtus audito adventu Leucterii omni vigore deſtituitur. hunc Vilanorum de Leucterii legatione admonet, & ambo quærunt locum alloquendi Poliarchum. 25
Andropiſtus audito Leucterii adventu animum deſpondet, mox verbis atrocius inſultat abſenti. 29
Andropiſtus cum Celezina à Timandra in Siciliam mittitur contra Autolitis factioſa conſilia. 17
Andropiſtus & Leucterius rege Poliarcho annuente in ſingulare certamen deſcendunt ille ſtadii victor confeſſionem improbe facti ab æmulo expirabundo exprimit. 45
Andropiſtus in Cis-Rhenanos à Poliarcho mittitur. 202
Andropiſtus legatione fungitur erga Thimandram. 16
Andropiſtus Maſſilias appellit maris erroribus æger, author eſt Archombroto ſe præire Arelatam in privato habitu. 58
Andropiſtus narrat ſomnium de caſis à ſe tygribus. 54
Andropiſtus Philoſophorum & oratorum loquacitatem eſſe comprimendam docet, & Poliarcho ad Timandram remittitur. 54
Andropiſtus Poliarcho ſiſtitur & inſtruit de moribus Galliæ. 37
Andropiſtus politicis conſiliis regis animum imbuit, tributis ſublevandam plebem docet & concitandam plebem in ipſis regni primordiis ut novi regis juga plebs acquieſcat. 168
Andropiſtus Poliarcho ſiſtitur & inſtruit de moribus Galliæ. 31
Aneroëſti vaticiniis cælum applaudit tonitru ſtatim reperito, & Pompam regiam è templo recipit, & choro virginum præit carmine. 2
Aneroëſtus motuum ſedandorum modum docet. 54
Aneroëſtus pompam funebrem inſtruit. 20. *breviter perorat.* 23
Aneroëſtus quis fuerit ejuſque facta narrantur. 67
Annulus inſignis. 469

INDEX.

Apollo Admeti gregis cuſtos. 9

Apollo Delphicus quo modo oracula reddis. 179

Apparatus palatii quod pompam excipit. 2

Apri toti in menſis & muta venatio. 10

Aquila nubibus erumpens geminam laurum in gremium Argenidis demittit. 7

Architas facetus ſcurra carmen facetum & ruſticum canit. 20

Archombroti induſtria & lepos carmine deſcribitur. 198

Archombrotum ſtupet novercam eſſe Aneroëſtus & fortuna utrinque inter convivandum narrantur. 107

Archombrotus belli conſilia init. 33

Archombrotus cum Poliarcho obviam procedunt Hyanisbæ. 4

Archombrotus cum Poliarcho ad certamen venaticum accenduntur. 13

Archombrotus de nuptiis ſuis agit. 194

Archombrotus Cyrthææ annulum porrigit fœderis teſſeram, in annulo incluſa erat gemma, in qua inciſa erat Hermyone Pari munere olim ac Admo donata. 71

Archombrotus & Cyrthæa capiuntur & in arce ſervantur. 72

Archombrotus laborat principem ab amoribus illicitis Cyrthææ avertere. 90

Archombrotus laborat ſi quibus artibus poſſit Cyrthæam principi libidini eripere. 98

Archombrotus milites colligit ad invadendum cum Poliarcho Bruttiorum & Leucanorum regnum. 27. & 28

Archombrotus Leucanorum Bruttiorumque urbes occupat adverſus Epilotas bellum movet, vincitque omnibus internecione deletis ne excepto quidem rege Alexandro, excipitur aulæ plauſibus & totius populi, iter in Galliam meditatur. 33

Archombrotus narrat Cyrthææ latenti inter dumeta quæ ipſe geſſerit ut Regem Meleandrum periclitantem è lacu ſubſtraxerit, ut Lycogenem ſuperarit, ut conſilia ſe leniſſe de rapienda Argenide aperuerit, quædam ſemina odiorum inter ſe & Poliarchum jaciens ſed quæ Hyanisbes ad Meleandrum epiſtola ſedavit. 66

Archombrotus parat ſuam in Gallias navigationem cum Andropiſto ac Thimonide. Cyrthæam latentem inter dumeta reperit mutuis ſermonibus præmiſſis eam agnoſcit ſeque cognoſcendum præbet. 58

Archombrotus per feneſtram arcis funis ope deſilit & in crure læditur. Ad Thymandram ſe recipit, & reditum ad Cyrthæam molitur. 75

Archombrotus profert codicillos & effigiem Poliarchi atque ipſi Cyrthææ. 68

Archombrotus Tymonidem ad reginam præmittit. cum Cyrthæa ambulanti occurrit globus militum. Archombrotus vulneratur in dextra, mucronemque dimittit, quem virgo colligens prædonem cædit. Archombrotus reſumptis viribus cæteros fundit uno fugitivo ſuperſtite, qui mox cum validiori manu revertitur. 71. 72

Arelatæ urbis initia. cunæ. etymologia ab ara Dianæ Epheſo lata hæc urbe appellata eſt. 32

pro *Argenide liberandâ oratio.* 124

Argenidem mœſtam ſolatur Poliarchus. 29

Argenidis forma doteſque deſcribuntur ejuſque lugetur calamitas. 144

Argenidis puerperium, fœtus, horoſcopus & præſagium inſomnium Poliarcho regi exponitur. 216

Argenidis querela propter Archombrotum. 194

Argenidis queſtus quibus ſedandis vel Aneroëſtus ſufficit. 167

Argenis captiva facta à pyrata & ab eodem provocata ad nuptias votum nondum expletum fingit, & dum advolat prædo ad novam prædam & ſervatur in ſpelunca; ejuſdem Argenidis luctus carmine elegiaco. 113

Argenis it obviam Hyanisbæ bis ſex ephebis præeuntibus. 4

Argenis mactanda ducitur. 123

Argenis nuptiarum menſione ſibi facta datam Archombroto fidem diſſimulans ad nutus omnes fratris paratam ſe oſtendit. 19

Argenis perterrita caſu Archombroti impetrat à patre facultatem petendi Gallias. 103

Argenis præmio palmares in ſtadio donat. 8

Argenis thecam aurariam ad Cyrthæam mittit. 57

Argenis Tripholai morti lachrymis parentat. 14. *Cereris imaginem in foro amplexatur, mox carmen more Etbruſcorum canit.* 23

Argenis vindices ſuos agnoſcit. 116

Aſtrææ

Aſtræa redux Saturni ætatem ſecum reducit facitque partem aliquam Pyrebicæ. 268
de Aſtronomia ſervo. 127
Atalantha. 464
Athlantis cœlum aſtronomicum ſuſtinentis deſcriptio. 126
Avernus lacus deſcribitur & cur dictus eſt Tartarus. 49
Avorum imagines in atrio. 3
Author eſt Argenis cogendi conſilii quo Galliæ ſuccurratur. 54
Authoris conſilium in toto ſuo libro. 456
Autolyci mortis dolos aperit Poliarchus. 177
Autolycus abſentia regis abutitur ad facinus. 16
Autolycus à perduellibus præficitur & arces regias occupat. Poliarchi vitæ inſidiatur & Leucterium è Gallia in Siciliam mittit cum medico ſceleris adminiſtro ut ſui juris faciat regnum precario occupatum. 17
Autolycus à Poliarcho fruſtra revocatur factione ſua ferox regem conviciis inſectatur, & nomini ejus detrahit. 172
Autolycus cauſa motuum Galliæ conſilia ejus de extinguendo Poliarcho. 34
Autolycus captivus ſcendet in palmarem. 188
Autolycus conditiones pacis à Poliarcho accipit, juramento bis acquieſcit. ſed tertii gradus imo & ſecundi impatiens nocte ex arcu recedit ad jaciendam iterum belli aleam. 161
Autolycus Cunindorigis digna ſoboles. 39
Autolycus & Lycus necem ſibi in carcere afferunt. 189
Autolycus furtum ingenioſe in omne naſcitur. 16
Autolycus Lycum improbitatis nota hominem ſibi adjungit. 178

B.

BArbam primam offerebant diis. 581
Bardorum corrupti mores. 539
Bardorum leges. 432
Batthus & Herce. 451
Beccus panem ſignificat lingua Phrygum. 528
de Bellerophonte mentio. 520
Bellerophonti heros comparatur. 154
de Bello conficiendo ſana conſilia. 153
Bellorum quæ orbem agitaverunt ſeries. 210
Binario numero favet Jupiter. 439
Bivium Herculis. 492
Brennus violentas in ſe manus convertit. 303
Bucephalum Alexander Macedo regit. 490

C.

CAdmus cum ſua Hermione ſinuatus in anguem. 27
Cadmorum contemplatione ad æternorum bonorum amorem Theander conatur Theopompum abducere. 294
Cadmus in draconem mutatus. 444
Calaidis amore Theopompus & Callimachus ſauciantur. 578
Calaidis, dotes, genus, artes, cultum ingenium & dignas principe virtutes Theander exponit, & qua ratione ſceptrum reliquerit ipſo ſolio major. 250
Calaidis egregii mores. 577
Calais dum in littore deambulat ex pera Polemonis codicillos detrahit indices ejus regiæ ſtirpis. 588
Calais odit Callimachi ſortem & fratrem ſuum eſſe cognoſcit. 594
Calais proſequi amore Calimachum à patre jubetur. 592
Calais Theopompi amore rapitur. 578
Calais Theopompum ad ſe in hortis intromittit & codicillos furtim ſublatos reſtituit. 589
Callimacho & Calaidi manum ſuam offert Theopompus. 591
Callimachus æmulus Theopompi. 577
Callimachus Calaidis principis amore captus genus ſuum regium declarat & ſuam ſortem. 586
Callimachus ſolitariam tentat verbis conſolari. 593
in Calumniam locus communis. 496
Calumnia ferro vindicatur & manifeſtatur. 482
Calumniæ deſcriptio. 497
Campania Italia appellata certamen Bacchi & Cereris 523
Canna Annibalis deliciis & clade Romanorum famoſa. 524
per Capparim Zenonis, per Cepas Ægiptias, per crambem Ionum dejurabant. 163

 Ca-

Carmen funebre. 25
Carmen ſcholare pro repetendis ſtudiis. 495
Caryclea & Theaginis hiſtoria compendioſa. 443
Caſpia & Armenia pylæ. 99
Caſtor & Pollux auſpicia nautis fauſtiſſima. 438
In Catadromo pugna ſingularis. 481
Cauſa indicta leges reum volunt neminem. 30
Celanda conſilia principum. 29
Cepheum apud Aſcalonem & Joppem regnaſſe ferunt accolæ. 99
Ceraſte quod genus ſerpentis. 114
Certamina Heraclea, Muſæa, Nemetria. 467
Certamina impuberibus. gallorum gallinaceorum & cothurnicum. 467
Certaminis prolixiſſimi deſcriptio. 185
Cervi proceræ magnitudinis deſcriptio. 13
Chiron Achillis præceptor. 517
Choreæ deſcriptio. 12
Chorea nocturna damnantur. 448
Claritatem generis Theopompi edocetur Calais. 590
Clementiæ ſacellum. 124
Cœli ſudi & amœni deſcriptio. 520
Cœna funebris. 25
Comœdia mos priſcus. 3
Cometa apparet horrens ſanguine. 15
In concurrendis equis mos priſcus. 3
Conſolatur ſatis prolixe Archombrotus Cyrthæam deſolatam. 94
Conſuetudo inaudita incaleſcit. improborum convictu alitur. 443
Cornu pro Cyatho, unde Cornutus Bacchus apud Athenæum. 10
Corporis deliciæ infames & noxiæ. 557
Corpus hominis ſenſitivum cadaver ſepulchrum circumvertile. 556
Corvus coronidis revelato adulterio plumas nigras induit cum antea candidis ornatus eſſet. 229
Crepuſculum breviter deſcribitur. 17
Creta Hecatompolis. 99
Crœſus fruſtra ſe beatum prædicat. 560
Cyathum indigetis primum propinabant antiqui. 10
Cyclades & Spolades inſulæ maris Ægei. 140
Cyri mortis mentio. 520
Cyrthæa ab Archombroto noctu per murum demittitur, mox in pyratas incidit. 9
Cyrthæa arctiori cuſtodia committitur & ab Archombroto victore ex arce liberatur. 78
Cyrthæa captiva abit in queſtus quos Archombrotus conatur lenire. 74
Cyrthæa cauſam latendi Poliarchum docet ſcilicet raptum ab Autolyco in ſe tentatum. 70
Cyrthæa cum Archombroto in Aphrorum globum incidit & in navim imponitur, mox pyratis ſe ſuſpiratur & ad Baleares appellit comite Archombroto. 80
Cyrthæa genus ſuum celat inſulares; à rege liberals accipitur, ſed à filio ejus per lenonem ſollicitatur. 82
Cyrthæa in domo Gymnoſophiſtæ Ægyptii à Poliarcho & Archombroto recognoſcitur ſuum raptum, ſortesque ſuas explicat. 137
Cyrthææ audita morte Thimandræ matris luctus ingens. 153
Cyrthæam ab Archombroto diviſam captivus adoleſcens docet ſortem ſuam & qua ratione circumventus à matre, & quaratione in pyratas cum matre inciderit. 94
Cyrthæam in amœniſſimo prædio diverſantem Poliarchus convenit. 194
Cyrthææ cum Archombroto nuptiæ dum parantur Meleander occurrit. 227

D.

Damoclis factum. 559
Damon & Pythias quales amici. 438
De colendo Deo ſermo ab Aneroëſto inſtitutus qui ſeipſum in exemplum proponit. 256
De Deo male ſentiunt Epicurei & voluptuoſi. 566
Dejanira ereptus centauro. 464
Demadis vita infamis narratur. 440
Deo ignoto aram ſacram oſtendit Theopompus. 298
Deos eſſe probat ex ipſius naturæ voce Theander. 288. *quærit Theopompus utrum reperiantur homines ita occæcati ut Deos neſciant.* 287
Deſcriptio Eremi. 150
Deſcriptio Afri horrendi. 116
Detrimenta ſalutis in aula. 549
Deucalionis hoſpitium. 522

Di ans

Diana trivia. 436
Diana ſacra. 8
Dianæ ſacrificium. ibid.
Dii ſcenam claudunt. 3
Diomedis equi. 438
Diphteræ oculos Argis Jupiter intexuit. 452
In diſſidio de primo gradu principis judicium. 487
Domus magnificæ deſcriptio. 452
Domus ſuperbiſſimæ & amœniſſimæ deſcriptio. 520
Druidarum in morem Theopompum Alexander inſtruens verſus non paucos ejus memoriæ mandat. 295
Druidarum in templum Theopompus princeps ſuccedit duce Theandro qui ex variis ænigmatis arcana ſapientiæ præcepta eruit. 295
Druidarum mores. 434
Druidarum ritus & leges ab Anteræſto exponuntur. 258

E.

Echo deſcribitur. 11
Echo fontis deſcribitur. 12
Educatio principis quantæ ſit neceſſitatis. 277
Elephantorum pugna trepidant ad grunnitum ſuum. 127
Eleuſina ſacra ſilentio tegenda. 469
Eloquentia cum virtute debet conjungi. 512
Eloquentiæ vituperatur abuſus. 57
Eloquentia depingitur in tabella ſub ænigmate quod explanavit. 494
Eloquentiæ virtus & de eadem præcepta. 495
Quæritur utrum utilis ſit reipublicæ gubernandæ. 499
Eloquentiæ cæteræ artes ancillantur & quomodo. 501. & 502. *objectiones contra eloquentiam refelluntur.* 500
Eloquentia cur tanquam Regina pingitur. 504
Ex eloquentiæ ſacrario arcendi plagiarii. 506. *utrum poëſis & hiſtoria conveniant cum eloquentia & quomodo.* 505
Eloquens vir cum imperatore comparatur. 304
Eloquentia utrum ſit imitatrix, & quomodo. 506. *quid actio conſervat eloquentiæ.* 507. *quomodo invenit & diſponit.* 508
Eliſium ſitum in convallibus amœniſſimis, ubi nunc mare Herculeum. 48
Epicedium poëſæ. 15
Epicureorum mores & dicta. 555
Epinicion à Theandro victori Archombroto decantatum. 35
Epinicion victori Poliarcho decantatum. 160
Epirotici belli cauſa ſcilicet Alexander Rex Epiri auxiliares turmas ad Brutsios tranſmiſerat. 34
Epithalamium canitur cujus argumentum poëticum. 230
Epithalamium poëta canit. 2
Epitaphium aviculæ. 112
Epitaphium regicidæ Potiſidi, qui hauſto veneno occumbit. 202
Epitaphium Tripholai ab Anteroëſto appenſum. 24
Equi à ſeſſore domiti deſcriptio. 8
Equi Boreæ flatibus concepti miræ celeritatis. 576
Equum ſeſſoris agitantis deſcriptio. 417
Eremi gratiſſima deſcriptio & cella eremitica. 547
Eremus deſcribitur. 564
Ereſicton ad Dianæ genua. 8
Erici Siciliæ principi Theopompus comparatur. 542
Eriſictonis effigies. 8
Eriſictonis fames. 440
Erothicon canitur. 83
Eurimedes cum æmulo concurrit, cum lancea pugnat & vincit: idem victo omnium plauſu exceptus. 9
Euriſteus ad monſtra debellanda Herculem invitat. 46. & 47

F.

Factio Autolyci inſtauratur. 164
Factioſorum mores. 162
Fatorum viciſſitudo. 15. *quid ſit diſcriminis inter Fatum & Providentiam, qua ratione conveniant, an fatum mortalium ex influxu naturæ pendeat.* 292
Feriæ indictæ. 5
Fœderis ſanciendi ritus antiqui. 161
Fœlicitas cum virtute & religione. 562
Fœlicitas in quo conſiſtit. 551

ad Fœlicitatem omnes aſpirant. 554
Fœlicitas non in Philoſophorum argutiis neque in mundana Philoſophia. 573
Fœminarum nobilium delicati mores. 440
Font Solis in Lybia rigens meridie, nocte fervens. 99
in Fontem ſi canis immergitur, exanimis computreſcit, ſi extrahitur illico reviviſcit. 19
Fontis amœna deſcriptio. 565
Fontis amœniſsimi deſcriptio. 13
Fori corruptio. 549
Fors Gallum obtulit in eadem navi qui expoſitis ſuis caſibus captivos bene ſperare jubet. 107
Fortunæ inconſtantia. 14
Fortunæ omnes ſacrificant. 551
in Foveam incidit qui foveam fodit. 483
Funebres ritus deſcribuntur. 19
Funerum antiquorum ritus. 19. & 23. & 24. & 51

G.

Galathea luctus. 474
Galathea varii caſus. 457
in Gallia tumultus ſigna praenuncia. 15
Galliæ calamitas. 25
Galliæ virginum & matronarum luxus & luxuries proſcribitur. 596
Galli in venationem proclives & quibus utuntur armis. 539
Gallis communis tumultus. 15
Gallis ſingulare jus eſt præ cæteris gentibus adeundi ſui regis. 30
Gelanorus docet reges cum principibus aut populis religione diſſentientibus nullum debere pati commercium. 212. item populos eſſe ad ſiditionem pronos. 214
Gelanorus in Phocenſium coloniam appellens fit obvius Siculo qui quærebat Argenidem. 172
Gelanorus obviam habet Teleſinum, ille quærit ubi Andropiſtus, & hic de Leucleſio Andropiſtum admonet. 24
Gelanorus Poliarcho indicat adventum Andropiſti, ſuadetque illum ut audiat. 29
Gemmæ inciſæ deſcriptio. 9
Genethlion principis. 216. & 218
de Gigantomachia. 297
Gigantum pœna ſub Ætna vel Volcaniis inſulis. 19
Gloria viſa eſt ſummum eſſe bonum. 557
refutatur. 559
Gobrias cum copiis Poliarchi Siculum petum invadit, & hoſtes ad ſceſſum adigit. 33
ad Gorgonem Atlas rigeſcit. 484
Grando & Granedula quomodo gignantur. 487
Græciſemus, & cyathiſemus priſcum proverbium. 10
Gubernandi regni præcepta ſalubria. 542
Gybbos inani pſeudonaris deſcriptio & lepidi ſermonis. 118
Gymnoſophiſta Ægyptius à filio Heliopolita agnoſcitur. 599
Gymnoſophiſta Ægyptius filiam amiſſam jamdudum reperit apud Cretam inſulam in domo piſcatoris, aperit illa mox caſus. 140
Gymnoſophiſta cum filio de ſua & filiæ Philopatriæ ſorte differit. 601
Gymnoſophiſtarum opinio de antiquis Ægyptiorum regibus. 99
Gymnoſophiſta ut ſcientia ſic & religione conſpicuus Heroës Poliarchum & Archombrotum excipit. 126

H.

Harpagi damnatur cum regina familiaritas. 39
Helena infauſtum Sydus. 438
Heliades ſorores Phaëtontis. 10
Herbarum nonnullarum vires diverſæ. 155
de Herba quadam quæ Agnus dicitur lupo antipathica. 529
de Herba quæ Senſitiva appellatur. 530
Hercules dicitur Calpen & Abylam montes diviſiſſe, ſunt celebres columnæ Herculis. 51
Hercules & Pyrithous. 438
Hercules Nemes ſpolio obductus. 483
Hercules poſt Hydram, Leonem, Taurum, ſuperatum, ad Sydera evehitur. 3
Hercules puer monſtra ungue premit. 10
Herculis apotheoſis. 298
Herculis Gallici & Galathea Hiſtoria. 482
Herculis labores. 458
Hercules montes diremit, & Oceanum Mediterraneo mari conjunxit, columnaſque ibidem fixit. 526

Her-

Hermione in ſerpentem commutata. 443
de Hermogene rege fabula. 48
Heſperidum cometa ubi. ibid.
Hianisbe in Siciliam appellit. 4
Hianisbe reditum in Africam adornat. 33
Hippolite. 467
Hippolitus Virbius. 298
Hippopodami equi fluviales. 114
Hiſpanorum indoles exponitur. 107
Hiſtoria de Hercule & Galathea. 457
Hiſtoria de rege qui animam ſuam in varia corpora mortua transfundebat. 445
Hiſtoria neceſſaria clavum tenenti. 510
Hiſtoria Orientis, figuris expreſſa arte Polycleti & Phidiæ. 520
Contra illos qui honores ambiunt. 456
Horariæ thecæ amœniſſima deſcriptio. 57
Horti amœniſſimi deſcriptio. 455
Hydra rebellionis ſi centies reſcinditur centies repullulabit. 25
Hydrus ſeptemgeminus faucibus quem Hercules domuit. 455

L.

J*Aſonis expeditio pro vellere aureo ſaltando exponitur.* 534
Icon Gymnoſophiſtæ Ægyptii quem à Theopompo filius accipit Heliopolita nomine. 597
Jentaculum lautiſſimum. 455
Iliadis lamentatrices in funebri pompa. 19
Ilii excidium in nuce. 469
Immolandæ victimæ priſcus ritus. 122
Immortalitas animæ. 568
Inachidis fabula acu depicta. 227
Inachidis labores. 122
Inſolentia domitæ ſeu laceſſitæ virtutis triumphus in Hercule Gallico & Galathea hiſtoria. 457
Inſulæ interni maris. 526
Jovi Latiali humana victima mactatur. 121
Jovis Ammonis oraculum conſulitur. 116
Iphigenia ſoror Oreſtis. 8
Iphigeniæ effigies. ibid.
Ira brevis inſania. 544
Iratus depingitur. 544
Iris ſeu arcus cœleſtis qua ratione formetur. 487
Iſis Jupiter dictus ubi imperavit. 48
Iſthmici ludi. 460
Italia quæ & Oenotria cruri comparata. 523. *ejus promontoria.* 523
Italiæ miracula & deſcriptio. 522
Juno Zelotypa. 17
Jupiter Ammon cornutus utpote in Arietem commutatus. 117
Jupiter Dodoneus quomodo reddebat Oracula. 179
Jupiter in taurum commutatus Europam rapit. 140
Ixionis rota. 7

L.

per L*Abores fœlicitatem aſſecuti ſunt Heroës.* 3
per Lamponis auſerem jurabant. 162
Lapideus campus dictus eſt quod ſit coopertus lapidibus quos è cœlo demiſit Jupiter in gigantes in quos Hercules decertabat. 158
Latis ſemper aliquid infauſtum intervenit. 24
Lectio quid profit Oratori. 509
Legati pacis cauſa regem Poliarchum adeunt. 219
Leges de Homicidio. 125
Leges, religio, mores & ſitus Mundi. 128
Lernæus lacus in quo ſtabulatur hydra. 457
Leucterus ad Poliarchum procedit, depoſito cingulo ferrum ad pedes illius diponit non reſumendum, niſi ad vindicandum objectum ſibi crimen. 42
Leucterius in funebri pompa. 18
Leucterius reginæ matris ſanctis moribus incipit adrepere. 11. *eam accuſat de reſtituta religione.* ibid. *Is Poliarchus & Argenis in pompa funebri comitantur officii ſpecie.* 18
Lex adverſus adulteras: Virgo ſeu mulier ſi in adulterio deprehenſæ ſunt, &c. 479
Libatio ante comeſſationem. 127
Loci amœniſſimi deſcriptio. 195
Luctus communis in morte Tripholai Bruttiorum & Lucanorum regis. 14
Luctus ſenioris propter victimam humanam mactandam. 122
in Luna novum orbem terrarum hoc longe præſtantiorem ponunt nonnulli. 128
in Lunæ orbem aſcendentis cujuſdam narratio, ſimul & hujus novi mundi ſitus,

mores, leges & religio. 128
in Ludis ut quod illibatum ferret vox auguris expetita. 8
Ludi ſolennes conſenſu Meleandri indicuntur. 5
in Ludis ſacramentum datum ab arbitris. 8
ante Ludos mactandæ apopis hoſtiæ. 5
à Luxu Siculo Theopompus abhorret, utitur tamen habitu Siculo. 533
Luxus proſcribitur. 418
Lybiæ miraculorum priſcorum expoſitio. 99
Lybiæ monſtra varia. 174
Lyciæ infeſta chymæra ignibus. 99
Lycogenes Typheo comparatus. 17
Lycurgi pœna. 18
Lyguriæ deſcriptio & ſitus. 463
Lycurgis trichorea ſaltatio ſenum, juvenum, puerorum. 454
Lycus adjungitur Autolyto. 188
ejus mores. 180
Lycus in carcere ſibi necem affert ne triumphalem pompam ſequi jubeatur. 189
Lycus veneficam fruſtra conſulit etſi conceptis verbis: nam Poliarchus tempeſtatem ab illa excitatam prudenter eludit. 182

M.

MAchiavelli iniqua politica. 151
Magiæ effecta. 88
Magica invocatio. 88
Magici carminis & ſacrificii deſcriptio. 87
Magicum carmen. ibid.
Magus tentat ſuis artibus Cytheræ animum vincere. 86
quod Mare ſuperum & inferum. 49
Marathonia clades & Magorum tyrannidis mentio. 520
Martis cum Venere furta retecta ab Apolline. 452
Matronæ cujuſdam viduæ probi mores. 436
Medicus ab Autolyco miſſus cum veneno paratum Poliarcho Pharmacum haurit. 42
Meleander ad Hianisbem progreditur. 4
Meleander audit & ſtupet tot fortunæ vices varias, & multa reſpondere vaticinio Anerveſti docet quibus regni adminiſtrationem reliquerit, audiſque cauſas bellorum civilium. 236
rex Meleander Hianisbem invitat ad ludos inditos. 6
Meleander in Gallias appellit. 229
Regali convivio excipitur. 230
de Mellis confectione. 484. & 486
Menſæ apparatus pretioſus in eboris ex ebore & teſtudine & in ea apri toto & muta venatio. 30
Menſæ Sicula. 5
Menſis libatur de victus ciborumque quiſquiliis remotis. 3
Mercurio mactantur homines in vimineis thetiis contextis ſubjectis flammis. 435
Mercurius Jovis leno. 451
Metempſicoſis Pythagorica refutatur. 568
de Meteoris. 486
Militiæ damna. 550
Mimi argumentum. 174
Mimi & ludii è Gallis expulſi. 453
Mineides cur in veſpertiliones mutatæ. 229
Minerva de Athenis nominandis diſceptante conſilium Deorum cogit Jupiter facitque argumentum Pirrhicæ. 263
Utrum præſtantius regimen Monarchicum, Ariſtocraticum primum auſefertur. 244
Monimenta antiqua Perſei & Andromedi, Atlantis & Alcidis. 99
Mores nobilium & plebejorum. 433
Mors incautos decipit neminique parcit. 570
Motibus civilibus cito ſuccurrendum. 55
Mundi amatorum in inferis queſtus. 564
Muſæ propter bella deſolatæ & extorres nuntiato Aſtrææ reditu priſtinas ſedes repetunt claudantque pirrhicam. 270

N.

NAvigationis Archombroti deſcriptio. 9
Nictimene cur in noctuam tranſmutata. 229
Nilus deſcribitur & ex ejus altitudine annona conjicitur. 527
Litteram Δελτα efficit antequam ſe devolvat in mari. 527
Nobilitas ſanguinis etiam fraterni ſitiens. 550
Nobilitatis corrupti mores. ibid.
Nobilium mores deſcribuntur. 439
Non fuiſſe olim mare Herculeum, quod Europam ab Africa dirimit lepida fabula probatur. 48
Noverca impudica & privignum ſollicitantis deſcriptio. 109

è Nu-

à Nubibus quomodo gignuntur pluvia, nives, grandines. 487
de Numero binario & ternario. 438
Nuptialis cantus. 3
Nuptia Pelei, Thetydoſque acu picta. 12
Nuptialis pompa in adibus Veneris abſolvitur. 258
Nuptiarum antiquarum celebritas. 21
Nuptiarum fœdera non ſolum inter Archombrotum & Cyrthæam celebrantur, verum etiam inter pracipuos aula proceres. 239
Nuptiarum mentio injicit. 195
Lætitia publica in nuptiis Theopompi & Caladis. 601

O.

Oculus Dei ſemper vigilat. 452
Oculus Jovis triplex. ibid.
Oenotria ſive Italia deſcribitur. 523
Olympionices per diruti muri ruinam admiſſi Icones in foro meruere. 467
Ophio galeo-machia: id eſt pugna muſtela & ſerpentis verſu Heroïco. 449
in Opibus non eſſe fœlicitatem poſitam. 566
Oraculi lepida narratio. 122
Oraculum conſulit. 279
Orationis gravitas, virtus, perſpicuitas. 513
quo Ordine oratio dirigenda, deque ejus numeris & periodis. 512
Oreſtes furiis agitatus. 438

P.

de Pace carmen ſparſum in vulgus. 170
Parthenope hodie Neapolis. 100
Parthenope ſive Neapolis ubi ſita & à quo condita. 524
Quaritur utrum Pax ſit bello potior ubi quatuor ex proceribus perorant. 222
Peccandi illecebra impunita maxime in adoleſcentibus. 442
Pelei pœna. 10
Pentheſilea. 467
de Perduellibus ſermo. 7
Perſephones tædium vult ſolum vertere. 51
Phaëtontis fabula. 520
Philopatra filia Ægyptii initiatur Palladi. 254
Philopatra Gimnoſophiſta Ægypti filia à patre poſt varios caſus reperitur. 140
Phocenſium diſciplina. 437
Phædra calumnia comes. 477
Phryges antiquiores Ægyptiis. 528
ἡ Πίθος ἡ ἄπιθος menſula proverbium. 20
Planetarum priſca appellatio. 128
Pluto dictus Summanus & Dis & Samothes. 51
Plutus Hermogenis funeſtum fatum molitur. 52
Pœna eorum qui Cereris ſacra vulgabant. 276
Poliarchi facta & fata Cyrthaa ſoror Archombrotum docet ſcilicet quacunque geſſerit ceu perſona Aſtioriſtis, & Theocrines ſimul Lycogenis in Poliarchum invidiam exponit. 63
Poliarcho Gelanorus indicat adventum Andropiſti ſuadetque illum ut audiat. 23
Poliarcho plebem ſua oratione conciliat Andropiſtus omneſque hujus hortatu Poliarchum regem ſalutant. 166
Poliarchum cura de ſuo reditu ſollicitant. 45
apud Poliarchum Leucterius Thimandram ejus matrem arguit. 16
Poliarchus ad certamen ſuos invitat. 153
Poliarchus apud Meleandrum de cauſis bellorum civilium diſſerit. 226
Poliarchus Argenidi regni ſui motus declarat uti à Leucterio adulteratos acceperat. 31
Poliarchus armigero ſuo datinferias, gratulationes ab Anercoſto accipit. 186
Poliarchus Autolycum dimiſſa rapturdarum parte tentat ad ſe revocare ſed fruſtra. 171
Poliarchus dum urbes ſuas obit in morbum incidit, rege convaleſcente Theander Soterion componit. 203
Poliarchus & Archombrotus, ceu Damon & Pythias de morte decertant, ambo cum feris pugnant & victores exiſtunt. 125
Poliarchus & Archombrotus in Cretam inſulam appellunt. 138. *excipiuntur in caſam piſcatoris.* 139
Poliarchus & Argenis Portum Gallicum jàm ſalutabant cum in Iberium mare jactantur. 106
Poliarchus Gallia Portum ſalutat captus amœnitate loci gratiſſimam ſolitudinem cum

cum Archombroto pirambulat. 148
Poliarchus iter ad urbem Arelatam proſequitur. 203
Poliarchus pugnat in Pyratas & quod eſſet impar numerus in Pyratarum poteſtatem venit. 107
Poliarchus ſtimulante Anerciſto ad bellum ſe comparat, adverſus Autolycum horret ad novas inſidias. 152
Poliarchus venefica præſtigia & excitatam ab ea tempeſtatem eludens milites ſuos efficaci ſermone ad Martem accendit, fugato atque profligato hoſte canit receptus. 184
Poliarchus urbes & arces ſuæ ditioni aſſerit quæ offeruntur ab vicinis Autolyci tyrannidem averſantibus victoria potitur. victam victis indulget. 159
Poliſemi furori objecta Galathea. 483
Politica perverſa à Poliarcho damnatur. 148
Pompa funebris deſcribitur. 19
Pontificum mores & ambitio. 436
Pontificum qualis viſa eſſe debeat. ibid.
qui Populi Inferi & Superi. 49
Portus Herculis. 522
Præcepta regni ſapienter adminiſtrandi. ibid.
Præceptorum quales debeant eſſe dotes & virtutes. 288
Prælii antiqui deſcriptio. 158
De præmio inter Theopompum & Callimachum contenditur. 577
Utrum princeps debeat diſciplinis liberalibus informari à Theandro diſputatur. 247
in Principes ſecundarum impatientes Meleander invehitur. 10
Principum quorundam effata. 542
Promethei Caucaſus. 11
Prudentiæ nota in principe adoleſcente. 482
Pſammetici labyrinthus deſcribitur. 527
Pſeudotyreſias vates ridiculus reddit oraculum Poliarcho & ſociis ejus. Ejus tugurii deſcriptio à ſeris diſcerpti. 21
in Pſeudonatem lepidum epigramma. 127
Publicanorum mores. 451
Pudicitiæ ſervandæ modus. 492
Pudici principis nobile effatum. ibid.
Puerperii & riſus illius antiqui expoſitio. 215
in Puerperio ludi inſtituti. 283
Pygmalion Sichæum opprimit. 473
Pylades & Oreſtes inter ſe amicitia conjuncti. 438
Pyra quomodo inſtruebatur cremando corpori. 23
Pyræ funebris deſcriptio. ibid.
Pyrata capitur amore Argenidis & tranſmiſſis aliis in aliam triremem hanc retinet adjuncto ſibi Anceroëſto. 111
Pyrrhica cujus argumentum Orpheus ad Manes deſcendens Euridicem ſuam quæſiturus. 104
Pyrrhica quinque diſtincta ſcenis ad terminandam communem lætitiam inſtituitur, cujus argumentum. 262
Pyrrhica ſaltatio cujus argumentum Hercules infans. 11
Pyrrhica ſaltatio cujus argumentum Orpheus inferos adiens. 8
Pyrrhicam Poliarchus inſtruit dum ſalutis Archombroti & Cyrthea ſpes aliqua affulget. 103
Pythagoras ſolitudinis amator. 564
Pythia cogenda vel reluctans ut ſortes quis ſuas accipiat. 179

Q.

QUercus Superis ſacra. 60
Queſtus Cyrthea carmine Heroico. 541

R.

REges à regno abeſſe tuto non poſſunt. 36. & 47. & 103
Reges qua ratione agere debeant erga magnates ne nimium extollantur. 6
Regis à populis capite truncati rumore ad Poliarchum pervadente filios ejus rex in ſuum patrocinium recipit præficitque inſularibus ſuis. 200
Regis clementia in ſubditos. 543
Religio fucata. 454
Religione diſcipulis regiis animum Theander imbuit dum remuneratam religionem & ſacrilegos punitos declarat exemplis. 299
Religiones variarum nationum etiam ridicule proferuntur. 301
Religio vana. 550
Rex barbarus biſcentem puerum dum ſacrificatur indixit moriendum. 304

Rex

Rex in quibus debeat eſſe verſatus. 208
Ritus convivorum. 10
Ritus coërcendi in ſtadio & palmares coronandi. 8
Ritus Druidarum in ſuam ſocietatem aliquem admittentium. 157
Ritus & pompa nuptiarum. 242
Ritus fœdera ſanciendi. 16
Ritus legationum. 219
Ritus libationis ante comeſſationem. 135
Ritus puerperii. 215
Ritus pugnandi in catadromo ſingulari certamine. 12
Ritus regni abdicandi. 252
Ritus regem inaugurandi. 167
Ritus ſacrificandi. 216
Ritus ſacrificandi humanam victimam & pompa. 123
Ritus triumphorum. 189
Romani Heroës in caſside, ſcuto & lorica inciſi. 481
Romæ ſitus & miracula. 524
Roris formatio. 486

S.

Sacerdotii & ſacrorum abuſus. 551
Sæculi amatores falluntur & excutiunt. 562
Sæculi amatorum periculum & infœlicitas. 563
Sæculi noſtri corrupti mores. 552
Sacra Dianæ. 8
Saltant Siculi ex Andronis diſciplina. 516
Saltatio Cilicum more. 5
Saltationis præludium ſeu acroama. 9
Saltus deſcriptio in quo venaticum carmen adornatur. 15
Sardanapali interitus. 572
Saronidarum jejunia. 440
Saronidarum mores & immunitates. 540
Satyri ſeu Ægipanes homines ſemiferi. 116
Segobriga à rege deficit & obſidetur. 581
Segobriga capta & dirempta conſilio Theopompi ſive Polemonis. 583
Segobrigæ virginum pudicitiam idem ſervat. 583
Invadendam Segobrigam per clypeorum teſtudines ſuadet Theopompus. 582
Semiramidis & Sardanapali mentio. 520
Sermones politici. 55.56.57.58
Seſſoris equum regentis deſcriptio. 469
Sibillæ Cumeæ antri deſcriptio. 49
Siciliæ Promontoria tria unde dicta eſt Triaclia. 530
Signa militaria ſigni Minotauri. 158
Silentium digito monentis effigies cui ſubjectum carmen. 252
Siſiphæ ſaxum. 10
Socci argumentum aulæa diſtinctis temporum intervallis verſatilia dabant. 113
Sol greges paſcens. 10
Solis pictura graphicè adumbrata & qua ratione in Tethidos palatia recipitur. 229
Solitario occurrit in inſula maris interni commoranti. 547
Solitariorum fœlicitas. 571
Solitariorum mores. 564
Solitariorum liber orbis totus. 571
Solitarius docet quibus cauſis impulſus ſit ad ſæculum deſerendum. 548
Qua ratione è ſinu muſarum abſtracti veram habent ſcientiam. 571
Solitudinis amator Pythagoras. 564
Solitudinis laus. 563
Solonis ſapiens reſponſum Crœſo factum. 561
Somnium non vulgare quo Deos favere recens nato puero conjicitur. 218
Somnium Teleſini. 8
Sortes Jovis Ammonis. 117
Soterion pro valetudine regis. 203
Sphæra cœleſtis deſcriptio poëtica. 89
Stenobæa calumnia ſocia. 497
Studiorum impedimenta. 453
Stymphalis. 483
Summanus ſeu Pluto quærit amœnam ſedem hortatu conjugis Perſephones. 48
Super ſortem ſuam mortales opibus & amicitia principum florentes non debere nimium efferri. 17
Sylvæ deſcriptio brevis. 6
de Sympathico pulvere. 539
Syrtuæ quænam fuerint. 524
Syria quædam Ariola miro eventu filia Gobriæ agnoſcitur & Camillus & ipſe Ariolus filius Andropiſti declaratur quæ res nuptialem pompam auget. 240

T.

Tantali fames. 440
Tantali ſitis. 11

Teleſinus perterritus tempeſtatis nuntiis Andropiſtum è ſomno excitat & in queſtus abit. 17. *ſomnum ſuum narrat.* 18
Tempeſtas deſcribitur. 546
Tempeſtas dubia, ejus ſigna. 17
Tempeſtate jactatæ Poliarchi naves dividuntur. 141
Tempeſtatis deſcriptio. 206
Tempeſtatis horrida deſcriptio. 18
eadem ab effectis deſcribitur. ibid.
Ternus numerus perfectior bino. 438
Theander ad quærendum Poliarchum deſtinatus adunatis navibus quæ à tempeſtate disjectæ fuerant Gallicæ turbarum regem Poliarchum certiorem facit. 145
Theander Calaidem conjugem Theopompo poſtulat. 600
Theander cum Aneroëſto voto ſe damnatum docens abſtinet à nuptiis. 240
Theander Epicedium canit. 20
Theander Theopompum ad dignum regno genium & veram nobilitatem regiaſque virtutes invitat. 286
Theander præceptis politicis regem imbuit docens quid in vicinis cavendum. 208
Theander protreptricon ſcribit quo communem totius Galliæ lætitiam in regis Poliarchi inauguratione deſcribit. 168
Theander regis cauſa dolore atteritur. pro Poliarcho ſollicitus nullam non navat operam tum conſiliis tum manu, à factioſis graviter vulneratur. 154
Theandri iconem accipit. 517
Theandro nuptiarunt Theopompi & Calaidis cura impoſita. 598
Thebæ centum portis inſignes in Ægypto. 99
Themiſtocles avidus gloriæ. 557
Theopompi educatio Theandro vel invito traditur agitque de neceſſitate educationis, deque præceptorum delectu. 275
Theopompi Icon. 284
Theopompi regimen Theander cogitur accipere. 245
Theopompum erudit Theander juxta Druidarum diſciplinam. 267
Theopompus Gobriam in Gallias mittit ut à parentibus poteſtatem accipiat Calaidis in conjugem ducendæ. 595
Theopompus in catadromo palmaris. 341
Theopompus in Siciliam venit inviſitque Meleandrum. 531. *in poteſtate Siculorum inſtruitur.* 532
Theopompus litteras à patre & avo per Gobriam accipit quibus in Siciliam invitatur. 516
Valedicit Theandro qui ſecedit in eremum ibid.
Theopompus omni doctrinæ genere à Theandro inſtruitur. 400
Theopompus palmam Callimacho præripit. 580
Theopompus ſervum praferocem ferro excipit. 538
Theopompus ſub Polemonis nomine grattoſus. 579
Theopompus tranſit ad Celtiberos navigatione. 575
Thephore ſive Cereris ad aras Autolycus procedit, ſpeculum numini tenet, deæ purpuram induit & per quidquid Deorum eſt tactis aris dejerat. 161
Theſeus choream inſtituit in modum labyrinthi. 454
Themiris. 467
Thyeſtis & Otrei, & Theoclit atque Polinicis odia. 550
Thimandra de Archombroto & Cyrthæa ſua dubia venit in ſuſpicionem inſidiarum Autolyci. 101
Thimandra regina & Poliarchus parens de inſtitutis cruentis ſeligionibus arguitur. 15
Thimandræ mors à Timonide nunciatur, is cauſam ſeceſſus exponit. 151
in Thimonidem offendunt Heroës Poliarchus & Archombrotus ſolitariam vitam in ſylva agentem. 150
Thimonides reditum adornat in Siciliam Iriobatem legati vices impleturum huic comitem adjungit Thymandra. 202
Titii jecur. 17
Typhæi in fonte deſcriptio. 16
Tripholaus Bruttiorum & Lucanorum rex fraterque Meleandri in Siciliam appellit procedentibus obviam principibus Poliarcho & Archombroto & Argenidi. 15
Tripholai corpus in aula expoſitum honoribus quaſi divinis obſervatur & nono die per urbis compita circumlatum priſco more comburitur. 15
Fato Tripholai Theander carmine indolet. 18
Tripholaus dum cervum tranſverberare laborat acuto cervi tramite ſauciatur ex

quo

quo vulnere poſtea occumbit. 13
Tripholaus ex Etymo deliciæ populi. 14
Tripudium deſcribitur. 534
Tripudium in nuptiarum ſolemnitate inſtruitur Alexandri Paridis de tribus deabus judicium. 243
Triumphi deſcriptio. 191
Triumphus Polıarcho & Argenidi adornatur. 189
Trunculorum ludus. 465
Tyberis depingitur. 524
Timoclea Polıarchum cupiens in Siciliam remorari quandam de Hermogene fabulam narrat qui quod ſe facilius ſalutemque ſuis crediaiſſet, vitam cum imperio perdidit. 48
Timonides in Siciliam admonendi cauſa Meleandri de nuptiis novis mittitur. 196
in Tyrannos invectivum carmen. 46

V.

VAllis amœniſſima ubi nunc mare internum deſcribitur. 48
Vaticinia lepida ariolæ. 242
Venationis deſcriptio. 13
Venatio regia depingitur. 537
Venefica à Lyco conſulitur & ab authore deſcribitur, ejuſque præſtigia exponuntur. Illa tempeſtatem excitat quam eludit Poliarchus. 181
Signum Veneris obſeſſæ cupidinibus & alitibus illibati thori. 2
Veſtalium leges. 458
Veteranorum defectio Autolycum ulciſcat. 181
Victima humana habitus. 123
Victimæ humanæ mactantur Dianæ. 32
Victimæ mactandæ mos priſcus in Gallis. 42
Victor præmio donatur à præcone proclamatus. 8
Vina aureis faſciis coronata. 10
Vina vittis aureis coronata. ibid.
ad Vindictam lento gradu divina procedit ira: ſed tarditatem ſupplicii gravitate compenſat. 12
Virtus & voluptas deſcribuntur. 492
Virtus & voluptas Herculi juveni ſe offerunt. ibid.
Virtus in adverſis & merces virtutis. 3
In ſola Virtute eſt voluptas. 569
In ſola Virtute fœlicitatem conſiſtere neque in ſæculo ſed in ſolitudine comparari. 561
Virtutem nunquam penitus opprimi ſed oppugnatam etiam triumphare. 3
Virtutem oppugnatam triumphare. ibid.
Viſcus ramus aureus & ſine viſco non litabatur manibus. 49
Vita bulla & fabula. 480
Vita hominis breviſſima. 570
Vitæ caducitas. 480
Vitæ inconſtantia. 572
Vitii vel minima ſuſpicio in adoleſcente principe fugienda. 490
Uliſſis & Penelopes curæ. 3
Voluminum nauſea. 551
Voluptas Lamiæ, Syrenæ & Cyrcæ comparatur. 91
Voluptatem Sybaritæ divinis honoribus proſequuntur. 556
Voluptatibus illicitis quam indecorum ſervire principem. 90

X.

XErxes nova voluptatis authori ſuum præmium decernebat. 556

Pru-

Prudenti ac benevolo Lectori.

Habes præ oculis, mi Lector, opellam quæ à decennio, veluti partus à vulva, mihi abſtracta fuerat, & quam uſquam viſurum me hactenus deſperaveram. Nam ad Batavos uſque delatus iſte fœtus ingenii quis credat quot ab illo diſcrimina inierit? Equidem hunc aut belli incommodis, aut famis, lethaliſve iſthic ingraveſcentis morbi periculis labefactatum, ſi non penitus extinctum credideram. Quamobrem ſi quæ labes, ſi qui nævi paulo frequentius quam ego deſiderem tibi occurrerint, amabo ne culpes authorem; ſed lauda ſaltem hunc juventutis conatum.

Pagina 4. Lin. 14. *lege* ſtrepitus allabens. p. 16 l. 32. *leg.* & is author eſt. p. 18. l. 26. *leg.* lux ſupererat. p. 20. l. 26. *leg.* Teſſala tum. p. 28. l. 23. *leg.* communem utrique aurem. p. 29. in argum. adventum & Andropiſti, *dele*, &. p. 30. l. 27. *leg.* ſingulari in cive virtuti. p. 31. l. 11. *leg.* non minus ſollicita quàm. p. 33. in arg. *leg.* hoſtes ad ſeceſſum. Ibid. in eod. arg. *leg.* neque plura deſiderans Hianisbe. p. 35. l. 23. *leg.* tandem impletum cerneret. p. 36. l. 28. *leg.* addiditque, princeps ſi. p. 37. l. 7. *leg.* fœlicitatis abſolutæ. p. 46. l. 3. *leg.* ultrice dextra. ibid. l. 26. *leg.* peſtis ô Imperi. p. 48. l. 12. *leg.* hujus fœlicitati vicinia. p. 49. l. 15. *leg.* ſi canis immergatur. p. 51. l. 23. *leg.* quare ille averſum. p. 53. l. 8. *leg.* atque recurſa. p. 56. l. 6. *leg.* dicturi ſint. ibid. l. 13. *leg.* cum mora det vires. p. 61. in arg. *leg.* & illa ſe raptam fugere, ex Autolyci manibus. ibid. in arg. *leg.* Archombrotus ergo ſuam opem virgini. ibid. l. 17. *leg.* juſtis fletibus non litet. p. 62. l. 10. *leg.* cum virgo ſic. p. 63. in arg. *leg.* ſub Theocrines perſona. p. 64. l. 28. *leg.* juvit credulitatem nox. ibid. lin. 26. *leg.* ſua nece Herois neci. p. 67. l. ult. *leg.* pannum degenerem purpura. p. 85. l. 16. *leg.* arietis libiæque. ibid. l. 33. *leg.* juxta autem circinum. ibid. l. 34. *leg.* tabulam ex lithoſtrbe, diſtinctis ſectam. p. 89. l. 3. *leg* quæ repetita. p. 97. l. 13. *leg.* tum Cirthæa ſic agebatur. p. 106. l. 2. *leg.* intra vel extra. ibid. l. 9. *leg.* ita ſe efferunt. ibid. l. 17. *leg.* & gubernaculi impatiens. p. 120. l. 34. *dele carmen quod ſic incipit*, Si Lybicis vos. p. 121. l 5. *leg.* inanem querentibus. p. 122. l. 14. *leg.* ob ſervatam homicidio. ibid. l. 23. *leg.* Heſionem à feris. ibid. l. 25. *leg.* adhuc confabulabantur. ibid. l. 30. *leg.* Junoni ſubolevit. p. 127. l. 5. *leg.* Indigetis. p. 147. l. 6. Andropiſtus aggrederetur. p. 182. l. 32. *leg.* triplici jactu demergens. p. 191. l. 23. *leg.* fortes Heroas. p. 198. l. 1. *leg.* potis es. p. 204. l. 33. *leg.* neſcis ah. p. 205. l. 24. *leg.* Belgica Nympha. p. 212. l. 9. *leg.* minime exivit. p. 218. l. 18. *leg.* valvas obſerabit. p. 227. l. 28. *leg.* fœderibus ſi annuerit. p. 237. l. 21. *leg.* forti Siciliæ. p. 242. l. 12. *leg.* certiores in amplexus. p. 251. l. 14. *lege* mutuatam eſſe. ibid. l. 22. *leg.* hæredem dixerat. ibid. l. 34. *leg.* dimittant. p. 253. l. 21. *leg.* concives. p. 255. l. 17. *leg.* cum innatum habeat. p. 260. l. 22. *leg.* in hoc domicilio. p. 261. l. 9. *leg.* ſecunda nuntiata. p. 263. l. 4. *leg.* virtuti Heroæ. p. 267. l. 16. *leg.* pacificum Heroem. p. 270. l. 13. *hos verſus hujus diſtichi ſic lege*, Dicite hymen, hymenæe hymen, ô hymen hymenæe,

Et reſonet blandis laurea ſylva modis.

p. 271. l. 3. *leg.* Heroas ævis digniores. p. 272. l. 12. *leg.* reſcindit. p. 283. l. 1. *leg.* repente unus prodiit. p. 298. l. 26. *leg.* hic habituſque dei. p. 299. l. 17. *leg.* geſtit ardeti. p. 302. l. 28. *leg.* ad diripiendum. p. 435. l. 31. *leg.* aliquod animal. *ib.* l. 32. *leg.* nomen deleatur, æternas. p. 436. l 4. *leg.* non in cunctis. p. 440. l. 31. *leg.* maturarunt demum ad ſcelus. p. 441. l. 21. *leg.* pudor, excidit penitus. p. 442. l. 8. *leg.* ſibi vendicant. *ib.* l. 33. *leg.* aporiatur,

ERRATA.

tur, dum opperitur. p. 445. l. 27. *leg.* dum ſpiritus. p. 446. l. 5. *leg.* concava. *ib.* l. 17. *leg.* halitu. *ib.* l. 17. *leg.* at Capra ſpiritu rationis compote animata. *ib.* l. 33. *leg.* Pſittacus, iis ſponte implicatus. p. 447. l. 1. *leg.* ſi ſe Reginæ. *ib.* l. 22. *leg.* citra familiarium. *ib.* l. 24. *leg.* remotis arbitris. *ib.* l. 26. *leg.* herbæ vi. *ib.* l. 32. *leg.* totus pavore. p. 449. l. 33. *leg.* muſtela. p. 451. l. 33. *leg.* fulgentes minio. p. 454. l. 18. *leg.* obnubunt. p. 455. l. 5. *leg.* artocreata. *ib.* l. 8. *leg.* non eſſet prandio locus. p. 456. l. 13. *leg.* fulgores. p. 457. l. 13. *dele*, mox. p. 462. l. 5. *leg.* præmium erat. *ib.* l. 18. *leg.* meque ſibi conjugem. p. 463. l. 19. *leg.* neſcio quid inauſpicati. *ib.* l. 22. *leg.* tam fera p. 465. l. 13. *leg.* Megiſto. *ib.* l. 22. *leg.* obſtrepuit. p. 466. l. 13. *leg.* nam rem auſa plus habituram famæ quam fidei apud poſteros, flexum tumuli. p. 467. l. 26. *leg.* ſic eſſe dimicatam. *ib.* l. 33. *leg.* per diruti muri ruinam ingreſſa. *ib.* l. 40. *leg.* ſtringere oſculis, qui perorantem. p. 468. l. 7. *leg.* conflata natione. p. 469. l. 15. *leg.* Eleuſinum. *ib.* l. 1. *leg.* excidium Ilii. *ib.* l. 25. *leg.* cum Hercules in virili. *ib.* l. 26. *leg.* eductum tamen ſe è purpura. p. 471. l. 12. *leg.* judicii legibus. p. 473. l. 34. *leg.* inquietæ mentis. p. 474. l. 27. *leg.* deprehenſæ ſint. p. 483. l. 7. *leg.* increbuit. p. 484. l. 30. *leg.* ſed ne cupit quidem. p. 385. l. 3. *leg.* laborum tuorum. p. 492. l. ult. *dele punctum.* p. 494. l. 3. *leg.* iſthac. p. 498. l. 4. *leg.* Tropi & figuræ. p. 501. l. 26. *leg.* ſatis emerſuras. p. 503. l. 22. *leg.* honorificentiſſimo famulatu. p. 506. l. 3. *leg.* imitatrix. p. 507. l. 16. *leg.* clauſulas. p. 508. l. 33. *leg.* quot ictus. p. 509. l. 13. *leg.* exemplis. *ib.* l. 19. *leg.* ut niſi adſcititio. p. 510. l. 5. *leg.* Ethopeiam. *ib.* l. 7. *leg.* ſeu Epica. *ib.* l. 12. *leg.* Elicis. *ib.* l. 32. *leg.* excuſans. p. 512. l. 23. *leg.* demulceat. p. 515. l. 4. *leg.* regio oratori. p. 518. l. 33. *leg.* celebs vita mihi. p. 523. l. 15. *leg.* de futura ejus. p. 526. l. 18. *leg.* devinctus. p. 538. l. 24. *leg.* meſſurus es. p. 539. l. 35. *leg.* næ iſti nebrides. p. 548. l. 2. *leg.* gratioſos. p. 552. l. 24. *leg.* jactâ hìc anchorâ. p. 556. l. 21. *leg.* Venerem Cyprigenam inſidias nectentem. p. 557. l. 15. *leg.* capacem Deo. p. 560. l. 1. *leg.* Qui terret plus iſte timet. p. 464. l. 27. *leg.* in ſalebras. p. 565. l. 17. *leg.* manus & ora fonti. p. 568. l. 15. *leg.* æternam illis. p. 572. l. 1. *leg.* vel in centro quietem. p. 573. l. 17. *leg.* huic blandi. p. 577. l. 15. *leg.* anno vertente. p. 580. l. 20. *leg.* pugnam in Deos. p. 585. l. 19. Elucerent. *dele punctum.* p. 601. l. 11. *leg.* gaudeo herclè. p. 602. l. 5. *leg.* miles & populus. p. 604. l. 8. *leg.* ex quo. *ib.* l. 31. *leg.* Regia parens. p. 608. l. 14. *leg.* Rapta boum.

Cætera menda, Lector benevole, libenter emendabis, excuſabiſque cum ſcies quantum Author à Typographo remotus ſit: Vale.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZIONALE NAPOLI
A01 1456892
523727

Digitized by Google

523727

Digitized by Google

Google

Digitized by Google